

FRIEDRICH NIETSCHE

**ΕΤΣΙ
ΜΙΛΗΣΕΝ
Ο
ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ**

**ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ
ΚΑΙ ΓΙΑ ΚΑΝΕΝΑΝ**

**Μετάφραση
ἀπὸ τὸ Γερμανικὸ πρωτότυπο
ΑΡΗ ΔΙΚΤΑΙΟΥ**

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΡ. ΚΑΛΦΑΚΗ
ΑΘΗΝΑΙ 1958**

ΤΙΤΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ :
ALSO SPRACH ZARATHUSTRA

***Η μετάφραση έγινε από τις εκδόσεις
του ALFRED KRÖNER, STUTTGART, 1956**

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ NIETZSCHE

Ἡ ἰδιαίτερη ἀγάπη μας γιὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον Ποιητὴ ἢ φιλόσοφο ὀφείλεται, συνήθως, σὲ μιὰν ἐκλεκτικὴ συγγένεια καί, πιὸ συχνά, σὲ μιὰ συγγένεια ἰδιοσυγκρασίας πού, εἶναι πολὺ πιθανό, ν' ἀλλάξει αὐριο καὶ ν' ἀγαπήσουμε κάποιον ἄλλον, μὲ τὸν ἴδιο εἴτε μὲ περισσότερο ἢ λιγώτερο ἐνθουσιασμό. Ἡ περίπτωση, ὅμως, τοῦ Νίτσε εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ.

Ὁ Νίτσε, γιὰ ὅσους ἀπὸ μᾶς (κ' ἐννοῶ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος) γεννήθηκαν καὶ παιδεύτηκαν ἀπὸ τὸ 1890 κ' ὕστερα, πού ἄρχισε νὰ διαδίδεται καὶ νὰ ἐρμηνεύεται τὸ ἔργο του, ἔγινε μοῖρα μας. Εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι, τὸ γνωρίζουμε συνειδητὰ ἢ δὲν τὸ γνωρίζουμε, ὁ Νίτσε βρίσκεται μέσα στὸ αἷμα μας, ἀπὸ κάποια κληρονομικότητα, πού δὲν τὴν εἶχανε οἱ σύγχρονοί του: τὴν κληρονομικότητα τῆς ιδιότητος ὄχι μόνον τοῦ μάντη τῶν σημείων τῶν καιρῶν, πού ἦταν ὁ νιτσεϊκὸς Ζαρατούστρα, ἀλλὰ σὺτῶν τούτων τῶν φορέων τῶν σημείων τῶν καιρῶν, γιατί ἂν Νίτσε ὑπῆρξε τὸ μάτι πού ὀραματιζότανε, ἐμεῖς εἴμαστε τὸ ὄραμά του, — ἂν ὁ Νίτσε ὑπῆρξε τὸ παρὸν τοῦ καιροῦ του (ἐνός, πέρα ἀπὸ τὴ θέλησή μας, παρελθόντος τοῦ παρόντος μας), ὁ σύγχρονος τοῦ καιροῦ του πού ἐρευνοῦσε τὸν ὀρίζοντα κι ἀνίχνευε κ' ἐρμήνευε τὰ σημεία τῶν καιρῶν, ἐμεῖς εἴμαστε τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐρευνᾶς του καὶ τῆς προφητείας του, αὐτὰ τούτα τὰ σημεία τῶν καιρῶν καὶ τὸ μέλλον. Βρίσκεται μέσα στὸ αἷμα μας, ὅμως ὁ Ἑλληνοχριστιανισμός, γιατί — κι ὁ λόγος μου τούτος θὰ φανεῖ, ἴσως βαρὺς καὶ πολὺ περίεργος, προκειμένου γιὰ τὸν συγγραφέα τοῦ «Εὐρωπαϊκοῦ Μηδενισμοῦ» — ὁ Νίτσε εἶναι ὁ αὐθεντικώτερος ἀνανεωτὴς τοῦ πολιτισμοῦ πού ὀνομάστηκε ἑλληνοχριστιανικὸς ἢ, μὲ ἄλλα ὀνόματα, πομφολυγώδη καὶ μὲ ἀναίδεια κι ἀπρέπεια ναρκισσεύόμενα, εὐρωπαϊκὸς καὶ δυτικὸς πολιτισμός.

Δὲν εἶναι ἀπίθανο πολὺ, πολλοὶ ν' ἀποστέρξουν μιὰ τέτοια ἀντίληψη, πού, χωρὶς νὰ προέρχεται ἀπὸ ἓναν ἀνεύθυνον ἐνθουσιασμό, δὲν παύει, ὡστόσο, νὰ φαίνεται παράδοξη. Πολὺ περισσότερο, μάλιστα, παράδοξη γιὰ κείνους πού νομίζουν ὅτι γνωρίζουν ἐξαντλητικὰ τὸ ἔργο τοῦ Νίτσε, ἔτσι πού νὰ μείνουν συλλογισμένοι καὶ δισταχτικοί. Ἀκόμα ὁ Νίτσε; Ἀκόμα καὶ πάντα ὁ Νίτσε καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμα ὅσο θὰ περνοῦν καὶ θὰ ξαναπερνοῦν παρόμοιες ταραγμένες ἐποχές, γιὰ μιὰν ἀνθρωπότητα πού βλέπει τὰ εἰδωλά της νὰ βυθίζωνται μὲς στὰ σκοτάδια τῆς ἀδιαφορίας, πού εἶναι μιὰ κατάσταση θανάτου, — ἀδιαφορίας, πού, χωρὶς νὰ ἔναι «τὸ πρῶτο ἠθικὸ κεφάλαιο γιὰ μιὰ διαφορετικὴ, φυσιολογικὴ θέλω νὰ πῶ, πραγματικότητα», ὅπως θεωροῦσεν ὁ ἴδιος ὁ Νίτσε τὴν ἀδιαφορία τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ διάφορό του, εἶναι ὅμως ἑλλειψη ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν ἐλευθερίαν, — ἐλευθερίαν πού, σὲ τελευταίαν ἀνάλυση, ὅπως σωστὰ παρατηρεῖ ὁ Karl Jaspers¹, δὲν σημαίνει παρὰ τὴ δημιουργία, γιὰ τὸν Νίτσε. Δη-

1.—«Nietzsche», Introduction à sa Philosophie, (Traduction française par (i), Lettre-Préface de Jean Wahl), Gallimard éd. Paris 1950.

λαδή: ζωή. Πράγμα φυσιολογικὸ σὲ μιὰν ἀστική κοινωνία πού, γιὰ νὰ διατηρηθεῖ, βλέπει τὸν ἑαυτὸ της ὑποχρεωμένο νὰ ἐξορίσει καὶ νὰ καταδικάσει σὲ σιωπὴ τὸν γκρεμιστὴ τῶν εἰδώλων της ἀκριβῶς ἐκείνων πού ἡ πλασματικὴ λατρεία τους ἐξυπηρετεῖ τὴ δική της συντήρησι, ὅσο καὶ γιὰ μιὰ κομμουνιστικὴ κοινωνία πού γιὰ νὰ ἐδραιωθεῖ βλέπει τὸν ἑαυτὸ της ἄλλο τόσο ὑποχρεωμένο νὰ καταδικάσει, ἀποφασιστικώτερη αὐτή, σὲ θάνατο, κάθε ἐλεύθερο πνεῦμα. Καὶ θὰ γυρίζουμε στὸν Νίτσε, σ' αὐτὸν τὸν ἀπιστο, σ' αὐτὸν τὸν εἰκονομάχο, γιατί αὐτὸς θὰ μᾶς βοηθήσει, ὅσο κι ὅπως ποτὲ δὲν μᾶς βοήθησε κανεὶς κι οὔτε θὰ μᾶς βοηθήσει, νὰ πιστέψουμε καὶ ν' ἀναστηλώσουμε τὶς εἰκόνες.

Ἀλλὰ ἦταν, πραγματικά, ἓνας ἀπιστος, τόσο γκρεμιστὴς ὅσο μᾶς παρουσιάστηκε ὡς τὰ σήμερα, ὅχι ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὲς του, βέβαια, μὰ στὸ ἴδιο του τὸ ἔργο;

Νομίζω πὼς ἡ πιὸ αὐθεντικὴ «προσωπογραφία» τοῦ Νίτσε βρίσκεται στὸ πρῶτο βιβλίον τῆς «Gaya Sienza», μὲς στοὺς πέντε στίχους ἑνὸς μικροῦ ποιήματος, πού τὸ τιτλοφορεῖ «Der verkarrte Heilige»: «Ὁ κουκουλωμένος Ἅγιος». Πέντε στίχοι, ἀλλὰ περισσότερο δηλωτικοὶ ἀπὸ πέντε χοντροὺς ἐρμηνευτικούς τόμους:

Dass dein Glück uns nicht bedrücke,
legst du um dich Teufelstücke,
Teufelswitz und Teufelskleid.
Doch umsonst! Aus deinem Blicke
blickt hervor die Heiligkeit!

Ἄν προσπαθήσουμε, ὅμως, νὰ βγάλουμε ὁλότελα τὴν κουκούλα πού σκεπάζει τὸν Ἅγιο, μὴ θέλοντας νὰ περιορίστοῦμε ἀπλᾶ μόνο στὰ ἐλεύθερα μάτια του, δὲ θὰ βροῦμε ἀπὸ κάτω παρὰ τὸν ἴδιο τὸν Νίτσε. Τὸ ἐγχείρημα δὲν εἶναι δύσκολο. Ἀρκεῖ τὸ δεύτερο ἀντωνυμικὸ πρόσωπο καὶ κάθε ρηματικὸ παρεπόμενο νὰ τὸ μεταμορφώσουμε σὲ τρίτο πρόσωπο:

Γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλεῖ ἡ εὐτυχία του,
τυλίγεται μὲ πράγματα τοῦ διαβόλου:
καχία διαβολικὴ καὶ διαβολικὸ ροῦχο.
Τοῦ χάκου, ὅμως! Ἀπ' τὸ βλέμμα του μέσα
κοιτάζει ἔξω ἡ ἀγιότης.

Νὰ πιστεῦε, πράγματι, ὁ Νίτσε ὅτι ἦταν ἓνας ἅγιος; Ὁπωσδήποτε, δὲν εἶναι ἀπίθανο νὰ βρέθηκε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀπλοῖκούς, ἀπλοὺς καὶ φτωχοὺς γείτονές του τοῦ ἀρ. 8, στὸν ἀνηφορικὸ δρομάκο delle Battistine, τῆς Γκένοβα, πού τὸν ὀνόμαζαν «ὁ Ἅγιος», ὅπως σημειώνει ὁ Papini¹, νὰ τοῦ τὸ πεῖ, — ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ πόσο διασύρθηκαν οἱ «ἅγιοι» ἀπ' αὐτόν.

Ἕνας ἀπιστος; Ὡ, ὅχι! Δὲν τὸ πιστεύω. Καὶ δὲν τὸ πιστεύω, ὅχι γιατί αὐτὴ ναι ἡ θέλησή μου, ἀλλὰ γιατί ἔτσι ἔχει τὸ πρᾶγμα εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι. Ἀκόμη καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι, ὁ Νίτσε, ὕστερα ἀπὸ μισὸν αἰῶνα (καὶ μπορούμε νὰ πούμε πὼς τὸν χρωματίζει ἡ δική του φυσιολογία κατ' ἀποκλειστικὸ τρόπο, στὴν περιοχὴ τῆς ἠθικῆς), πού γράφτηκαν χιλιάδες βιβλία καὶ ἄρθρα γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὸ ἔργο του, καὶ πού

1.—Στὰ «24 cervelli», Vallecchi editore, Milano 1912.

ἐκδόθηκε κ' ὑπομνηματίστηκε καὶ μεταφράστηκε ἅπειρες φορές, καί, προπαντός, ὕστερα ἀπὸ τοὺς δυὸ μεγάλους πολέμους τοῦ αἰῶνα μας, ποὺ ὁ μαρξισμὸς κ' ἡ μηχανοκρατία κέρδισαν τεράστιο ἔδαφος, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδίδεται, νὰ ὑπομνηματίζεται, νὰ μεταφράζεται καὶ νὰ ἐρμηνεύεται, νὰ μὴν ἐξαντλεῖ, δηλαδή, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου, εἶναι ἄρκετὰ ἐνδεικτικό. Καὶ τόσο περισσότερο, ὅσο θὰ θυμόμαστε τὶς προφητεῖες του, ὅσο θὰ ζοῦμε, μᾶλλον, μέσα στὶς καὶ τὶς προφητεῖες του: ὅτι, δηλαδή, ἡ ἐποχὴ τῶν ἐθνικῶν πολιτισμῶν ἔχει περάσει πιά καὶ πῶς ἡ ὥρα ποὺ δὲ θὰ μιλοῦν παρὰ γιὰ ἓναν ἐνιαῖο εὐρωπαϊκὸ ἢ ἀμερικανοευρωπαϊκὸ πολιτισμὸ δὲν εἶναι πολὺ μακριά, ἀφοῦ, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ κιόλας, κοί προηγμένοι ἄνθρωποι ὅλων τῶν χωρῶν θεωροῦν τὸν ἑαυτοὺς σὰν εὐρωπαϊοὺς καὶ τοὺς ἄλλους σὰν συμπατριῶτες, ἓνα εἶδος συμμάχων». Κι' ὅσο γιὰ τὴν προφητεία τοῦ πῶς «ὁ εἰκοστὸς αἰῶνας θὰ εἶναι ὁ κλασικὸς αἰῶνας τοῦ πολέμου ἐκείνου ποὺ μᾶς ἐπιφυλάσσει νὰ παρασταθοῦμε στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ κόσμου», βρῆκε τὴν πιὸ σκληρὴ ἐπαλήθευση καὶ μὲ τόσο καταστρεπτικά, μάλιστα, ἀποτελέσματα, ὅσο ἀκριβῶς εὐχόταν κι ὁ ἴδιος. Κι ὅ,τι εἶπε, ἀκόμα, γιὰ τὸ Κράτος (στὴ σύγχρονη ἔννοια του, φυσικά, κι ὄχι στὴν ἀρχαία, ποὺ τοῦ ἦταν προσφιλὲς ν' ἀναφέρεται συχνότατα, χρησιμοποιοῦντας τὸν ἑλληνικὸν αὐτὸν ὄρο γιὰ νὰ δηλώσει τὴ δύναμη: *Kraft*), πῶς «τὸ Κράτος, τὸ πιὸ παγερὸ ἀπ' ὅλα τὰ παγερὰ τέρατα» (γι' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ γιὰ μᾶς καί, προπαντός, γιὰ μᾶς τοὺς πολίτες τοῦ σύγχρονου ἑλληνικοῦ Κράτους) ποὺ τὸ βασικὸ ψεῦδος του (ζωτικό, ὅμως, γιὰ τὴ συντήρησή του) εἶναι ὅτι αὐτὸ καθαυτὸ εἶναι ὁ λαός, ἄρχισε νὰ τρίζει ἀπὸ τὰ θεμέλια του. Ἀλλ' ἂν οἱ θεμελιώδεις ἀξίες τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ἠθικὴ τῶν κοινωνιῶν, αὐτὴ τούτῃ ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ, κυρίως αὐτή, ποτὲ δὲ βρεθῆκανε στὸν κίνδυνο νὰ ἐρειπωθοῦν τόσο, ὅσο σήμερα, κι οὔτε ἐρειπώθηκαν ποτὲ τόσο, ὅσο σήμερα, σ' αὐτὰ τὰ πρῶτα πενήντα χρόνια τοῦ «κλασικοῦ αἰῶνα τοῦ πολέμου», εἶναι κάτι ποὺ ὀφείλεται, κατὰ κυριότητα, στὸν Νίτσε, σ' αὐτόν τὸν δραματιστὴ τοῦ ἠθικοῦ προτύπου τοῦ Ὑπεράνθρωπου καὶ ἱεροφάντη μιᾶς νέας προστακτικῆς ἠθικῆς.

Γιατί, πρὶν καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, ἡ διδασκαλία τοῦ Νίτσε εἶναι μιὰ νέα ἠθικὴ, ἡ νέα, καλύτερα εἰπωμένο, ἠθικὴ, κι οἱ μελετητὲς του ποὺ βλέπουν στὴ διδασκαλία του, καί, κυρίως στὸν Ζαρατούστρα του, μιὰ κοσμολογικὴ ἢ βιολογικὴ ὑπόθεση, πέφτουν σ' ἓνα βασικὸ ἐρμηνευτικὸ σφάλμα, ποὺ δὲν ἀδικεῖ τόσο τὸν ἴδιο τὸ φιλόσοφό μας (πάντα ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὴν ἐπίνευσή μας, ἂν δὲν τὸν ἄφηνε, μάλιστα, καὶ σκεπτικό, καὶ πάντα ἤξερε νὰ περιμένει) ὅσο τοὺς ἰδίους ἐμᾶς. Ὁ Ὑπεράνθρωπος δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ τὸ ποιητικὸ σύμβολο τοῦ ἀπείρου τῆς ἀνθρώπινης θέλησης, ποὺ τείνει αἰῶνια πρὸς ἓνα ἰδανικὸ καὶ ποὺ τὸ πλησιάζει ἀδιάκοπα, χωρὶς, τελικά, νὰ τὸ φτάνει ποτέ, καὶ, νὰ ποῦμε, ὅπως ὁ Πρίγκηπας τῶν Παραμυθιῶν, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ τὸ ποιητικὸ σύμβολο τῆς γυναικείας ἐπιθυμίας. Κι ὁ Ζαρατούστρα δὲν εἶναι παρὰ ἡ προστακτικὴ ἠθικὴ ποὺ ἐπιβάλλει στὴ θέλησή του: «Κάνε σὰ νὰ 'θελες νὰ γεννήσεις τὸν Ὑπεράνθρωπο, πραγματοποιοῦντας τὸν μέσα σου!» Τὸ ἴδιο κ' ἡ αἰώνια ἐπιστροφή δὲν εἶναι παρὰ μιὰ προστακτικὴ ἠθικὴ, ποὺ ἐπιβάλλει: «Κάνε πάντα σάμπως κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς σου νὰ εἶχε μιὰν αἰώνιαν ἀξία καὶ σάμπως τὸ μέλλον ὁλόκληρο, ἓνα κι ἀδιάϊρετο, ν' ἀποτελοῦσε τὸ περιεχόμενο τῆς παρούσας στιγμῆς!»

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1881, στὴν Ὠτ - Ἀνγκαντὶν «σ' ἔξη χιλιάδες πόδια πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ πολὺ ψηλότερα ἀπ' ὅλα

τ' ἀνθρώπινα πράγματα, ὑψώθηκεν ἡ ἰδέα τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς στοῦ πνεῦμα τοῦ Νίτσε. Στὴν ἀρχὴ ἔμεινε κατὰπληκτος, σάμπως νὰ 'χε βρεθεῖ μπροστὰ σὲ καμιὰ ὑπερφυσικὴ ἐμφάνιση· εἶχε πιστέψει ὅτι ἐνίωσε τὸ πλησίασμα ἐνὸς Θεοῦ: «Ἐχει κανεῖς, σ' αὐτὸ τὸ τέλος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, τὴ φωτεινὴ ἰδέα αὐτοῦ ποὺ οἱ ποιητές, στὶς μεγάλες ἐποχὲς τῆς ἀνθρωπότητος, ὀνόμαζαν ἔμ πνευσ η; Ἄν δὲν τὸ ξέρει κανεῖς, θὰ τοῦ πῶ τί εἶναι ὁ ἔμ πνευσ μένος. Ὅσο λίγο κι ἂν ἔμεινε κανενὸς μέσα του καὶ τὸ ἐλαχιστώτερο μόριο δεισιδαιμονίας, πάλι δὲ θὰ μποροῦσεν, ἀλήθεια, νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὴν ἰδέα ὅτι δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐνσάρκωση, τὸ φερέφωνο, τὸ μέντιοιμ ὑπερτάτων δυνάμεων. Σημάδι τῆς ἐντονης συγκίνησης ποὺ νιώθει κανεῖς εἶναι ὅτι θυμᾶται, ὥς τὴν πιὸ μικρὴ λεπτομέρεια, τὶς περιστάσεις τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ τόπου ποὺ τοῦ συνέβηκε αὐτό. Τὶς μέρες ἐκεῖνες πῆγαινα ὄχθη - ὄχθη στὴ λίμνη Σιλβαπλάνα, μέσα ἀπὸ τὸ δάσος· πλάϊ σ' ἓνα μεγάλο βράχο ποὺ ὀρθωνόταν σὰν πυραμίδα, ὄχι μακριὰ ἀπὸ τὸ Surlei, σταμάτησα: ἐκεῖ ἀκριβῶς μοῦ ἦρθε ἡ ἰδέα, κ' ἡ ἰδέα αὕτῃ θὰ εἶναι στὸ ἐξῆς ὁ τελευταῖος λόγος τοῦ Ζαρατούστρα: «Θὰ ξανάρθω, μ' αὐτὸν τὸν ἥλιο, μ' αὐτὴν τὴ γῆ, ὄχι γιὰ μιὰ νέα ζωὴ ἢ γιὰ μιὰ καλύτερη ζωὴ ἢ γιὰ μιὰ ζωὴ ὅμοια μὲ τούτῃ, ἀλλὰ γι' αὕτῃ τὴν ἴδια ζωὴ, ταυτόσημη μὲς στὰ πιὸ μεγάλα ὅπως καὶ στὰ πιὸ μικρὰ πράγματα καὶ θὰ διδάξω γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ τὴν αἰώνιαν ἐπιστροφή!»

Τί ἦταν, ὅμως, στοῦ βάθος, ἡ Αἰώνια Ἐπιστροφή; Δὲν ἦταν οὔτε ἓνα γεγονὸς παρατήρησης, οὔτε τὸ συμπέρασμα μιᾶς αἰτιολόγησης. Δὲν ἦταν καὶ μιὰ ὑπόθεση, μιὰ προκαταβολικὴ ἐρμηνεία σειρᾶς γεγονότων κάτω ἀπὸ τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀπογραφῆς. Ἦταν ἓνα ποιητικὸ ὄραμα, μιὰ ἀποκάλυψη κυριολεκτικά. Ἀλλὰ μιὰ ἀποκάλυψη δὲν περνᾷ ἀπὸ κανένα στάδιο πειραμάτων: τίθεται ἐφ' ἑαυτῆς ἢ πέφτει στὸ μηδέν. Ὁ Νίτσε προσπάθησε, ὥστόσο, ν' ἀποδείξει τὴ δική του. Λένε, μάλιστα, ὅτι εἶχε σκεφεῖ νὰ ἐγκατασταθεῖ γιὰ μερικὰ χρόνια σ' ἓνα μεγάλο πανεπιστημιακὸ κέντρο, γιὰ νὰ ἐξασκηθεῖ στὶς Φυσικὲς Ἐπιστῆμες. Ὑστερα ἐγκατάλειψε τὸν σκοπὸ του, καταλαβαίνοντας, χωρὶς ἄλλο, τὸ ἀδύνατο τοῦ ἐγχειρήματος ν' ἀποδείξει τὸ ἀναπόδεικτο. Ἐπρεπε, ὥστόσο, ἐπειδὴ τοῦ ἔλειπαν οἱ ἀποδείξεις, νὰ δώσει ἓνα ὕφος ἀλήθειας στὸν χρησμό του, συνοδεύοντάς τον μὲ μερικὲς θεωρήσεις φαινομενικὰ ἐπιστημονικὲς. Ὁ Gustave Le Bon, ποὺ εἶχε τὴν ἰδέα τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς μερικὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Νίτσε, τὴ στηρίζε στὴν ἀτομικὴ θεωρία (στὸ βιβλίο του «L'Homme et les Sociétés», II partie, Résumé, σελ. 420). Ὁ Νίτσε εἶχε σκεφεῖ, ἐπίσης, στὴν ἀρχή, νὰ στηριχτεῖ στὴν ἀτομικὴ θεωρία· στὸ τέλος σταμάτησε σὲ δυναμικὲς θεωρήσεις, ἀλλ' ὄχι περισσότερὸ ἀποδειχτικὲς. Ἡ δύναμη ἔχει ὑποκαταστήσει τὸ ἄτομο. Ὁ Νίτσε, πότε μιλά γιὰ μιὰ μοναδικὴ δύναμη ποὺ ἐμψυχώνει τὸ σύμπαν καὶ πότε γιὰ πολλαπλὲς δυνάμεις. Μὰ οἱ συνδυασμοὶ εἶναι πάντα περιορισμένοι καὶ ἡ διάρκεια, ὅσο κι ἂν ἔχει παραταθεῖ, πρέπει, κάποτε, ἐξαντλώντας τοὺς συνδυασμοὺς αὐτοὺς, νὰ τελειώσει. Γενικά, λοιπόν, ἡ διδασκαλία τοῦ Νίτσε δὲν ἔχει ἀξία παρὰ ἴσαμε τὸ σημεῖο ποὺ παραμένει καθαρὰ συμβολικὴ, ὅταν ἐκφράζει σὲ μοναδικὲς εἰκόνες τὴν αἰωνιότητα καὶ τὴν ἀπόλυτὴ ἀξία τοῦ ἀτόμου. Ἀντίθετα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ προσπαθήσει νὰ κάνει τὰ σύμβολά του ἀντικειμενικὲς πραγματικότητες, νὰ δείχνει, δηλαδή, πῶς πρέπει νὰ παράγονται ὑπεράνθρωποι καὶ ποιὲς πρέπει νὰ 'ναι οἱ ποιότητές τους, ἢ νὰ παρουσιάζει τὴν αἰώνια ἐπιστροφή σὰν μιὰ ὑπόθεση κοσμικὴ, ἐπιστημονικὰ ἐξελέγξιμη, τὸ ἐνδιαφέρον τῆς εἶναι ἀναγκαστικὰ περιορισμένο. Ἀλλ' ὄχι! Κι ὁ ἴδιος ὁ Νίτσε, ὅπως εἴπαμε, ἀναγνώρι-

σε τὸ μάταιο τοῦ ἐγχειρήματός του, ὥστε νὰ μὴν ἐπιμείνει περισσό-
τερο σ' αὐτό. Κι ὅσο γιὰ μᾶς, θὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε
πὼς εἶναι περισσότερο παραδεκτὸ (ὄχι, ὄχι, περισσότερο, ἀλλά:
τὸ μόνο παραδεκτὸ) νὰ βλέπουμε στὸν Ὑπεράνθρωπο καὶ στὴν
Αἰώνια Ἐπιστροφή μόνον ἠθικὰ καὶ ποιητικὰ σύμβολα (πιο πολὺ
ἠθικὰ παρὰ ποιητικὰ) κι ὄχι βιολογικὲς ἀντιλήψεις, καὶ πιὸ σω-
στὸ νὰ τιμοῦμε στὸν Νίτσε τὸν ἀπόστολο μιᾶς νέας ἠθικῆς προσ-
τακτικῆς, παρὰ ἕναν ἀμφίβολο διάδοχο τοῦ Darwin ἢ τοῦ
Spencer.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ Νίτσε ἔφερε σὲ μεγάλη ἀμηχανία τὴν
κριτικὴ τῆς Φιλοσοφίας, ποὺ ἀκόμα δὲν ξέρεי καλὰ-καλὰ πῶς νὰ
τὸν τοποθετήσει καὶ πὼς νὰ τὸν ὀρίσει. Εἶναι ἰδεαλιστῆς ἢ ὑλι-
στῆς, ἕνας πανθεϊστῆς ἢ ἄθεος; Ἀλλὰ, Θεὲ καὶ Κύριε, εἶναι καὶ
τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, καὶ τοῦτο καὶ κεῖνο, καὶ κανεὶς δὲν χρησιμο-
ποίησεν ὅσον αὐτὸς τὴν ἄδεια ποὺ δόθηκε: στοὺς ἀνθρώπους νὰ
εἶναι ἀνθρώπινοι, στοὺς ποιητὲς νὰ εἶναι εὐφάνταστοι καὶ ἀκα-
ταλόγιστοι καὶ στοὺς φιλοσόφους ν' ἀντιφάσκουν. Δὲ θὰ μπορού-
σε κανὲν νὰ πεῖ ἂν ὁ Νίτσε εἶναι περισσότερο φιλόσοφος ἢ ἠθικο-
λόγος ἢ ποιητῆς γενικά. Δὲν χωρεῖ πέρα γιὰ πέρα σὲ κανένα ἀπὸ
τὰ πλαίσια ποὺ τοποθετοῦνε συνήθως τοὺς ἀνθρώπους ποὺ
γράφουν, κι' αὐτό, στὸν Νίτσε, τουλάχιστον, ἀποτελεῖ μιὰ παρα-
πάνω ἀπόδειξη τῆς πρωτοτυπίας του, — γιὰ νὰ μὴ πῶ ὅτι ξε-
περνᾷ τὰ συνηθισμένα μέτρα μας, πράγμα ποὺ συμβαίνει, ἄλ-
λωστε.

Ἐνδεικτικὴ, τῆς σύγχυσης ποὺ ἔπαθε ἡ κριτικὴ τῆς φιλο-
σοφίας στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα, εἶναι ἡ ἐκτεταμένη καὶ πολὺ ἀξιό-
λογη κατὰ τὰ ἄλλα ἐργασία τοῦ A. Drews¹ ἀπάνω στὸ ἔργο τοῦ
Νίτσε. Ὁ Νίτσε, σὰν φιλόσοφος, γράφει ὁ Drews, δὲν ἀξίζει πο-
λύ: ἀδύνατο νὰ τὸν συγκρίνεις μὲ τὰ μεγάλα ὀνόματα τῆς Γερ-
μανικῆς Φιλοσοφίας, μ' ἕναν Kant ἢ ἕναν Hegel. Ἀκόμα κι ὁ
Hartmann εἶναι ἀπείρως ἀνώτερος σὰν στοχαστῆς καὶ σὰν συγ-
γραφέας. Θὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ σὰν μαθητῆς τοῦ Shoren-
hauser. Μαζὶ μὲ τὸν τελευταῖον αὐτὸν παραδέχεται σὰν ὑστάτη
ἀρχὴ μιὰ τυφλὴ καὶ ἄλογη θέληση: χωρίζεται, ὅμως, ἀπὸ τὸν
δάσκαλό του ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τὴ θέληση αὐτὴ θ' ἀρχίσει νὰ
τὴν ἀντιλαμβάνεται ὄχι σὰν μιὰ παγκόσμια καὶ μεταφυσικὴ θέλη-
ση, παρὰ σὰν θέληση πολλαπλὴ, ἀτομιστικὴ καὶ ἐμπειρική. Ὁ
Νίτσε, ἐπομένως, εἶχε σωστὴ ἀντίληψη τῆς ἀμεσῆς γνώσης τῆς
ἀλήθειας ὅταν ἐδίδασκε πὼς τὸ ἀληθινὸ «Εἶναι» εἶναι προγενέ-
στερο τῆς συνειδητῆς νόησης καὶ πὼς ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐρ-
γάζεται γιὰ τὴν πραγματοποίηση καὶ τὴν ἀπελευθέρωση αὐτοῦ
τοῦ Εἶναι. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτό, ὁ Νίτσε, ὅπως ὁ Hartmann,
καταλήγει σὲ μιὰ φιλοσοφία τοῦ μὴ - συνειδητοῦ. Μὰ ἡ κεφα-
λαιώδης πλάνη του εἶναι τὸ ὅτι δὲν ἔσπρωξε ἀρκετὰ μακριὰ τὴν
ἀνάλυση αὐτοῦ τοῦ Εἶναι, ἔχοντας ταυτίσει τὸ Εἶναι μὲ τὴ θέλη-
ση τῆς ἀτομικιστικῆς καὶ ἄλογης δύναμης, ἀντὶ νὰ δεῖ σ' αὐτό
μιὰν ἀρχὴ ὑπερ-ατομικὴ καὶ λογικὴ, συγχέοντας τὸ Εἶναι μὲ τὸ Ἐγὼ
ἢ μὲ τὴ συνείδηση τοῦ Εἶναι, κ' ἔχοντας, μὲ τὸν τρόπον αὐτό, πάρει
θέση ἀνάμεσα στοὺς στοχαστὲς πού, ὕστερα ἀπὸ τὸν Καρτέσιο, ἔκα-
μαν τὸ cogito ergo sum σημεῖο ἀφετηρίας τῶν φιλοσοφικῶν παρατη-
ρήσεων καὶ ἀναζητήσεών τους. Ὁ Νίτσε, ἐπομένως, ἐμφανίζε-
ται στὸν Drews σὰν θῦμα τῆς φιλοσοφίας τῆς συνειδήσεως. Μὲ
τὸ ἔργο του καὶ τὴ ζωὴ του ἔδειξε π ε ι ρ α μ α τ ι κ ᾶ τὴν ἀ-
ναγκαστικὴ φτώχεια κάθε φιλοσοφίας ποὺ βασίζεται στὸ καρτε-
σιανὸ cogito. Μ' ἂν ὁ Drews ἀρνεῖται ἐντελῶς στὸν Νίτσε τὸν

1. — A. Drews: «Nietzsche's Philosophie». Heidelberg, Winter-
verlag, 1904.

τίτλο του μεγάλου φιλοσόφου, του αποδίδει τουλάχιστον, μιὰ κάποια δικαιοσύνη όταν τον ἐγκωμιάζει σαν «προφήτη» ἐὼς νέου πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, πού τον ἀντιθέτει «μὲ μοναδικὴν εὐφράδειαν» στὸν ψεύτικο πνευματικὸ πολιτισμὸ τῆς σύγχρονης ἐποχῆς.

Ὡστόσο, εἶναι περισσότερο κι ἀπὸ βέβαιον ὅτι ὁ Νίτσε δὲν ἔχει καμιὰ θέση μέσα στὴ γενικὴ ταξινομήση τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν. Τοὺς δεσμούς του μὲ τὸ παρελθὸν τοὺς ἔσπασε ἀπὸ πολὺ νωρίς. Ὅπως κάθε πνεῦμα, ὅσονδήποτε πρωτότυπο κι ἂν συμβαίνει νὰ ᾖ, ἔτσι κι ὁ Νίτσε εἶχε τοὺς προγενέστερους καὶ τοὺς σύγχρονούς του πού τον βοήθησαν ν' ἀνακαλύψει τὸ δικό του πρόσωπο. Δέχτηκε ἐπιρροές, ἀλλ' ἀμέσως σχεδὸν μπόρεσε νὰ τις ἀποτινάξει ἀπὸ πάνω του. Πῶς φέρνεται, ἀλήθεια, κανεὶς ἀπέναντι σὲ μιὰ ξένην ἐπιρροή; Ὑπάρχουν δυὸ τρόποι, νομίζω: ν' ἀφεθεῖ νὰ ὀρισθεῖ ἀπ' αὐτήν, ὁ ἕνας· νὰ ὀρθωθεῖ ἐναντίον της, ὁ ἄλλος. Ὁ Νίτσε ἀνήκει σ' ἐκείνους πού ἀντιμετώπισαν τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐκλέγοντας τὸν δεύτερο τρόπο. Οἱ πρὸ πολλὰς ιδέες του ὑπῆρξαν συλλήψεις κι ἀποτελέσματα τῶν ἀντιθέσεών του. Ὁμολογοῦσε πῶς εἶχε δυὸ δασκάλους: τὸν Shorenhauer καὶ τὸν Wagner. Κοντὰ σ' αὐτό, ὁ μὴν, τόνιζε πῶς ὅ,τι κυρίως ἔμαθε ἀπ' αὐτοὺς ἦταν τὸ νὰ ἐννοεῖ τὸν ἑαυτό του. Εἶχε τὴ γνώμη, ἄλλωστε, πῶς ὅ,τι καλύτερο ὑπάρχει σὲ μιὰ φιλοσοφία, δὲν εἶναι αὐτὴ καθ' αὐτή ἢ ἀγάπη πρὸς τὴν σοφία, ἔσο ὁ ἴδιος ὁ φιλόσοφος, ἕνα πνεῦμα ἀνώτερης τάξης, δηλαδή, πού ἡ συναναστροφή μαζί του εἶναι τὸ πρὸ γόνιμο δίδαγμα.

Ἡ φιλοσοφικὴ μέθοδος μορφοποιεῖται συνήθως ἀπὸ δύο μέθοδους πού ἢ μιὰ συμπληρῶναι τὴν ἄλλη: τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν αἰτιολόγησιν. Ἡ παρατήρησις, στὸν Νίτσε, εἶναι γρήγορη καὶ σύντομη. Ἡ αἰτιολόγησις λιγυλογη καὶ σαφής. Τὰ συμπεράσματά του ἀνεπανάληπτα. Ζεῖ μέσα στὴ μοναξιά (ὀλόκληρη ἡ ζωὴ του, ὀλόκληρο τὸ ἔργο του, ὁ «Ζαρατούστρα», κυρίως, πού εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τοῦ ἔργου του, ἀναπνέει μέσα στὴν πρὸ δραματικὴ μοναξιά¹) τῆς προσωπικῆς σκέψεως του· ἀντλεῖ τὰ πάντα ἀπὸ μέσα του. Μὴ καὶ δὲν ζητᾷ, ἀλήθεια, ἀπὸ τὴν ἱστορίαν νὰ ᾖ ὑποκειμενική, νὰ συμβιβάζεται μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἱστορικοῦ, πού, στὴν πραγματικότητα, δὲν εἶναι ἕνας ἀφηγητὴς ἐξωτερικῶν γεγονότων, παρὰ, ἂν συμβαίνει νὰ ᾖ ταυτόχρονα κ' ἕνας ἄνθρωπος μὲ πνεῦμα, ἕνας διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητας; Στὸ βάθος, σκεφτόταν ὁ Νίτσε, ἡ ἱστορία τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἶναι ἡ μόνη ἄξια νὰ μεταδοθεῖ στοὺς μελλοντικοὺς αἰῶνες, γιὰ νὰ τοὺς χρησιμεύσει σαν παράδειγμα. Ἄν ἡμᾶςταν ὑποχρεωμένοι νὰ ζητήσουμε ἕναν ὁρο συγκρίσεως, γιὰ τὸν Νίτσε, μέσα στὸ παρελθόν, θὰ πρέπει ν' ἀνατρέξουμε ὡς τοὺς προφῆτες τοῦ Ἰσραὴλ, καθὼς τότε κεραυνοβολεῖ μὲ φλογερὰ λόγια τὸν ἐκφυλισμὸ τοῦ αἰῶνα, τότε ἀναγγέλλει τὸν μελλοντικὸ ἄνθρωπο, τὸν Ὑπεράνθρωπο, ψηλὸν καὶ ὡραῖον σαν ἕναν Θεὸ τῆς Ἑλλάδος (πού τὸ ἀντίστοιχό του στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι ὁ Χριστὸς) ἢ τὴν Αἰώνια Ἐπιστροφή (τὸ ἀντίστοιχο τῆς αἰώνιας ζωῆς καὶ τοῦ παραδείσου) πού θὰ ξαναβάλλει τὸ κάθε τι στὴν παροῦσα κατάστασή του καὶ πού ἐγγυᾶται στὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἀθανά-

1.— Τὸ δράμα τῆς μοναξιάς αὐτῆς ἀφηγεῖται τὸ θαυμασιώτερον βιβλίον πού διάβασα πάνω στὸν Νίτσε. Ἐννοῶ τὸν «Nietzsche» τοῦ Daniel Halévy (rasset éd. Paris 1945) πού ὅταν δημοσιεύθηκε στὴν πρώτη μορφή του (στὰ 1910) ὁ Tassinari, στὰ «24 cervelli» του, ἔγραφε: «ὅποιος διαβάσει τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ δὲν κλάψει εἶναι γουρούνι!»

σία άπάνω στη γή. Μιά διδασκαλία πού, σέ τελευταίαν ανάλυση, δέν είναι παρὰ ένα κήρυγμα αγάπης γιά τόν ωραίον άνθρωπο καί μία όμολογία πίστης σ' έ τ ο ύ τ η δώ τή ζωή.

Ή «Ζαρατούστρα», μέσα στό έργο του Νίτσε, δέν είναι ούτε ένα συμπέρασμα ούτε ένα ίντερμέδιο: είναι ό ποιητικός πρόλογος τής μεγάλης συστηματικής έκθεσης τής τελευταίας φιλοσοφίας του, όπως σχεδίαζε νά τήν δώσει μέ τή «Θ έ λ η σ η γ ι ά δ ύ ν α μ η». Έτσι, ή μελέτη τής φιλοσοφίας αυτής, (άλλά κι όλόκληρης τής φιλοσοφίας του Νίτσε) θά πρέπει ν' αρχίζει κι όχι νά τελειώνει μέ τόν «Ζαρατούστρα», αυτό τό θαυμάσιο ποίημα ενός ήθικολόγου ύψηλού ύφους. Γιατί αυτό, κατά κυριότητα, ύπήρξεν ό Νίτσε: ένας ήθικολόγος δραματιστής καί προφήτης ύψηλού ποιητικού ύφους.

Ή Νίτσε, σύμφωνα μέ τόν Jaspers¹, δέν κρίνει τήν ήθική, κάτω άπ' όποια μορφή κι άν τή συναντήσει, γιά ν' άφαιρέσει άπό τούς ανθρώπους τις άλυσσίδες τους, μά, περισσότερο, γιά νά τούς όδηγήσει σ' ένα ύψηλότερο επίπεδο μ' ένα βαρύτερο φορτίο. Έχει άπόλυτη συνείδηση του τί σημαίνει τό νά θέτει κανείς ζητήματα πάνω στην άξία τής ήθικής. Προσβάλοντας καί άρνούμενος ό,τι ζούσε σαν ήθικός νόμος καί σαν έλευθερία στη συνείδηση τής ανθρώπινης ύπαρξης, ό Νίτσε έπιζητούσε νά έμπνεύσει μία καινούργια όρμη στό αύθεντικό όν του ανθρώπου. Ό,τι όνομαζόταν έλευθερία γιά τόν Νίτσε γίνεται δημιουργία. Στο «δέον» ύποκαθιστά τή φύση. Σ' ό,τι είναι γιά τόν χριστιανό «χάρις» καί «άφεσις άμαρτήματος», ύποκαθιστά τήν άγνότητα του Γιγνεσθαι. Έλευθερία του ανθρώπου σημαίνει πώς οί δυνατότητες τής άλλαγής του δέ θά 'ταν δυνατό νά έξαντληθούν άπό τις ίδιες τους τις φυσικές ποικιλίες: ό άνθρωπος άλλάζει μέ τό μέσον του έαυτού του. Μιά άλλαγή, πού, όπως δείχνει ή Ίστορία, πραγματοποιήθηκε μέ τήν ήθική. Κι άν ό Νίτσε έκρινε καί κατέκρινε τήν ήθική, αυτό τό έκανε γιατί πίστευε πώς ή ήθική άποτελεί καί κίνδυνο καί έμπόδιο γιά τήν πραγματοποίηση του άνθρωπίνου ιδανικού πού, στη γλώσσα των ποιητικών συμβόλων του, όνόμασε Ύπεράνθρωπο. Άλλά, μολονότι, καθώς είπαμε, είναι πιο σωστό νά τιμούμε στον Νίτσε τόν άπόστολο μ' άς νέας ήθικής προστακτικής, παρὰ έναν άμφίβολο διάδοχο του Darwin, ή νέα ήθική πού εύαγγελίζεται δέν είναι άλλη άπ' αυτή τούτη τή βιολογική φιλοσοφία τής ζωής, όπως σημειώνει ό Berdiaeff,² — μία φιλοσοφία πού στηρίζει τις έκτιμήσεις της πάνω στην άρχή του ύφιστου βαθμού τής ζωής καί πού τό «δέον» της είναι ή μεγίστη άνύψωση τής ζωής.

Ή ζωή! Για χάρη αυτής τής ζωής, άς στραφούμε πάλι, άς στρεφόμεστε πάντα καί πάντα σ' αυτόν πού τήν ύμνησε όσο κανείς άλλος καί πού, τό κυριώτερο, τήν είδε σαν Ελλάδα καί τήν είπε: Έλλάδα!

ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ

1.— Αναφέραμε ήδη τό βιβλίο του.

2.— «Περί του προορισμού του ανθρώπου». Δοκίμιον παραδόξου ήθικής. Έλληνική μετάφραση Μητροπολίτη Σάμου Είρηναίου. Έκδ. Αποστολικής Διακονίας. Αθήναι 1:50.

ΕΤΣΙ ΜΙΛΗΣΕΝ Ο ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

I

ΟΤΑΝ Ο ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ ἔγινε τριάντα χρονῶν, ἐγκατάλειψε τὸν τόπο του καὶ τὴ λίμνη τοῦ τόπου του καὶ πῆγε στὸ βουνό. Ἐδῶ, στὸ βουνό, χάρηκε τὸ πνεῦμα του καὶ τὴ μοναξιά του καὶ δέκα ὁλόκληρα χρόνια δὲν κουράστηκε ἀπ' αὐτά. Στὸ τέλος, ὅμως, ἄλλαξε ἡ καρδιά του, κ' ἓνα πρωῒ σηκώθηκε σύναυγα, τράβηξε κατὰ τὴν μεριά τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ μίλησε ἔτσι:

«ὦ μεγάλο ἄστρο! Τί θά 'ταν ἡ εὐτυχία σου, ἂν δὲν εἶχες αὐτοὺς ποὺ φωτίζεις;

Δέκα χρόνια τώρα ἔρχεσαι ἐδῶ πάνω στὴ σπηλιά μου: θὰ βαριόσουν τὸ φῶς σου κι' αὐτὸν τὸ δρόμο χωρὶς ἔμένα, τὸν ἀετό μου καὶ τὸν ὄφι μου.

Μὰ ἐμεῖς σὲ περιμέναμε κάθε πρωῒ, σ' ἀλαφρώναμε ἀπὸ τὸ περίσσεμά σου καὶ σ' εὐλογοῦσαμε γι' αὐτό.

Κοίτα! Ἀηδίασα τὴ σοφία μου, σὰν τὴ μέλισσα ποὺ ἔχει μαζέψει πάρα πολὺ μέλι, χρειάζομαι τὰ χέρια ποὺ ἀπλώνονται.

Θά 'θελα νὰ δίδω καὶ νὰ μοιράζω, ἴσαμε νὰ ξαναχαρῶνε τὴν τρέλλα τους οἱ σοφοὶ καὶ τὸν πλοῦτο τους οἱ φτωχοί.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κατεβῶ στὰ βάθη: καθὼς κάνεις κ' ἐσὺ τὸ βράδι, ὅταν πορεύεσαι πίσω ἀπὸ τὶς θάλασσες καὶ φέρνεις τὸ φῶς σου ἀκόμη καὶ στὸν κάτω κόσμον, ὦ ξεχειλισμένο ἀπὸ τὸ πλοῦτος σου ἄστρο!

Σὰν ἐσένα πρέπει κ' ἐγὼ νὰ δύσω, κατὰ πῶς λένε οἱ ἄνθρωποι, ποὺ κατεβαίνω νὰ βρῶ.

Εὐλόγησέ με, λοιπόν, ὦ γαλήνιο μάτι, ποὺ μπορεῖς δίχως φθόνο νὰ βλέπεις καὶ τὴν πιὸ μεγάλην εὐτυχία!

Τὴν κούπα εὐλόγησε ποὺ θέλει νὰ ξεχειλίσει, ἔτσι ποὺ τὸ νερὸ χρυσὸ νὰ τρέξει ἀπ' αὐτὴ καὶ νὰ φέρει παντοῦ τὸ ἀπαύγασμα τῆς τέρψης σου!

Κοίτα! Ἡ κούπα αὐτὴ θέλει νὰ ξαναδειάσει, κι' ὁ Ζαρατούστρα θέλει ἄνθρωπος νὰ γίνεῖ πάλι.

—Ἔτσι ἄρχισεν ἡ δύση τοῦ Ζαρατούστρα.

2

Ὁ Ζαρατούστρα κατέβηκε μοναχὸς ἀπὸ τὸ βουνό καὶ κοινένας δὲν τὸν ἀντάμωσε. Μὰ ὅταν ἔφτασε στὰ δάση, ὀρθώθηκεν αἴφνης

μπροστά του ένας γέροντας που είχε αφήσει την άγια καλύβα του για να μαζέψει ρίζες στο δάσος. Κ' έτσι μίλησεν ο γέροντας στον Ζαρατούστρα:

«Ο στρατοκόπος αυτός δέ μου είναι ξένος: πρὶν κάμποσα χρόνια είχε περάσει ἀπὸ δῶ. Ζαρατούστρα ἦτανε τ' ὄνομά του· ἀλλὰ ἄλλαξε.

Τὸν καιρὸ κεῖνο ἔφερνες τὴ στάχτη σου στὸ βουνό: τὴ φωτιά σου θέλει νὰ φέρεις σήμερα στοὺς κάμπους; Δὲ φοβάσαι τὴν τιμωρία τοῦ ἐμπρηστή;

Ναί, ὁ Ζαρατούστρα εἶναι, τὸν ἀναγνωρίζω. Καθάριο εἶναι τὸ μάτι του κι ἀηδία δὲν κρύβεται στὸ στόμα του. Σὰν χορευτὴς δὲν περπατάει;

Ἄλλαξε ὁ Ζαρατούστρα, παιδὶ ἐγινεν ὁ Ζαρατούστρα, ξύπνησε ὁ Ζαρατούστρα: τί θὲς τώρα κοντὰ στοὺς κοιμισμένους;

Στὴ μοναξιά σάμπως στὴ θάλασσα ζοῦσες, κ' ἡ θάλασσα σὲ σήκωνε. Ἀλλοίμονο, στὴ στεριά θὲς ν' ἀράξεις; Ἀλλοίμονο, μοναχὸς θὲς νὰ σέρνεις πάλι τὸ κορμί σου;»

«Ἀγαπῶ τοὺς ἀνθρώπους», ἀπάντησεν ὁ Ζαρατούστρα.

«Μὰ γιατί, τότε», εἶπε ὁ ἅγιος, «τραβήχτηκα στὸ δάσος καὶ στὴν ἐρημιά; Μὴ καὶ δὲν τὸ ἔκανα, γιατί πάρα πολὺ ἀγαποῦσα τοὺς ἀνθρώπους;

Τώρα ἀγαπῶ τὸ Θεό: δὲν ἀγαπῶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι παρὰ πολὺ ἀτελὲς γιὰ μένα. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο θὰ μὲ σκότωνε.

Ὁ Ζαρατούστρα ἀποκρίθηκε: «Τί ἔκανα λόγο γι' ἀγάπῃ! Φέρνω ἓνα δῶρο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

«Τίποτα μὴ τοὺς δίνεις», εἶπε ὁ ἅγιος. «Καλύτερα νὰ τοὺς πάρεις κάτι καὶ νὰ τὸ σηκώνεις μαζί τους—αὐτὸ θὰ 'ναι τὸ πιὸ εὐεργετικὸ γι' αὐτούς: φτάνει μόνο νὰ 'ναι εὐεργετικὸ καὶ γιὰ σένα!

Κι' ἂν θὲς νὰ τοὺς δώσεις, τότε μὴ δίνεις τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰν ἐλεημοσύνη, ἀλλ' ἄσε τους καὶ τούτῃ ἀκόμη νὰ σοῦ τὴ ζητιανέψουν!»

«Ὁχι», ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα, «δὲν δίνω ἐλεημοσύνη. Δὲν εἶμαι καὶ τόσο φτωχὸς γι' αὐτό».

Ὁ ἅγιος γέλασε γιὰ τὸ Ζαρατούστρα καὶ μίλησε ἔτσι: «Κοίτα, τότε, νὰ τοὺς κάμεις νὰ δεχτοῦνε τοὺς θησαυροὺς σου! Εἶναι δύσπιστοι ἀπέναντι στοὺς ἐρημίτες καὶ δὲν πιστεύουν δι' ἐρχόμεστε γιὰ νὰ τοὺς χαρίσουμε.

Τὰ θήματά μας ἡχοῦν γι' αὐτοὺς πολὺ μοναχικὰ μὲς στὰ σοκάκια. Κι' ὅταν, νύχτα ὦρα, στὰ κρεβδάτια τους, γροικοῦνε κάποιον νὰ βαδίζει, πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος θγεῖ, σίγουρα ἀναφωτιοῦνται: κατὰ ποῦ πάει ὁ κλέφτης;

Μὴ πᾶς στοὺς ἀνθρώπους καὶ μεῖνε στὸ δάσος. Πιὸ κάλλιο ἀκόμη ἂν πᾶς στὰ ζῶα! Γιατί δὲ θέλεις νὰ 'σαι σὰν ἐμένα' — μι' ἀρκούδα ἀνάμεσα σ' ἀρκούδες, πουλὶ σὲ πουλιὰ ἀνάμεσα;»

«Καὶ τί κάνει ὁ ἅγιος στὸ δάσος;» ρώτησε ὁ Ζαρατούστρα.

Ὁ ἅγιος ἀποκρίθηκε: «Κάνω τραγούδια καὶ τὰ τραγουδῶ, κι ὅταν κάνω τραγούδια, γελῶ, κλαίω καὶ μουρμουρίζω: ἔτσι δοξάζω τὸ Θεό.

Μὲ τραγούδι, μὲ κλάμα, μὲ γέλιο καὶ μούρμουρο δοξάζω τὸ Θεό, ποὺ εἶναι ὁ Θεός μου. Μ' ἀλήθεια, τί δῶρο μᾶς φέρνεις;»

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα γροίκησε τὰ λόγια αὐτά, χαιρέτησε τὸν ἅγιο κ' εἶπε: «Τί θά 'χα νὰ σᾶς δώσω! Ἀλλ' ἀφήσετέ με νὰ φύγω γρήγορα, μὴ πάρω τίποτα ἀπὸ σᾶς!»—Κ' ἔτσι χωρίσανε ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλο, ὁ γέροντας κι ὁ ἄντρας, γελώντας, κατὰ πῶς γελοῦνε δυὸ παιδιά.

Μὰ ὅταν ὁ Ζαρατούστρα ἔμεινε μόνος, μίλησεν ἔτσι στὴν καρδιά του: «Πῶς ἦτανε δυνατό! Ὁ γέρος αὐτὸς ἅγιος δὲν ἄκουσε ἀκόμα τίποτα ἀπ' αὐτὸ μέσα στὸ δάσος του: ὅτι ὁ Θεὸς πέθανε.»

3

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα ἔφτασε στὴ γειτονικὴ πολιτεία, σ' ἐκεῖνα τὰ δάση, βρῆκε λαὸ πολὺ συναγμένο στὴν πλατεία τῆς ἀγορᾶς: γιατί 'χε διαλαληθεῖ πῶς θά 'κανε τὴν ἐμφάνισή του ἕνας σκαινοδάτης. Κι' ὁ Ζαρατούστρα μίλησεν ἔτσι στὸ λαό:

Σᾶς διδάσκω τὸν ὑπεράνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι ποὺ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ. Τί κάνατε ἐσεῖς, γιὰ νὰ τὸν ξεπεράσετε;

Ὅλα τὰ ὄντα ὥς τώρα δημιούργησαν κάτι πιὸ πάνω ἀπ' αὐτά: κ' ἐσεῖς θέλετε νὰ 'σαστε ἡ φυρονεριὰ αὐτῆς τῆς μεγάλης παλίρροιας καὶ προτιμᾶτε νὰ γυρίσετε πίσω πάλι, στὸ ζῶο, παρὰ νὰ ξεπεράσετε τὸν ἄνθρωπο;

Τί 'ναι ὁ πίθηκος γιὰ τὸν ἄνθρωπο; Ἐνα περιγέλιο ἢ μιὰ ὀδυνηρὴ ντροπή. Τὸ ἴδιο θά 'ναι κι ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπο: ἕνα περιγέλιο ἢ μιὰ ὀδυνηρὴ ντροπή.

Κάνατε τὸν δρόμο ἀπὸ τὸ σκουλήκι στὸν ἄνθρωπο, κ' ἔχετε ἀκόμη μέσα σας πολὺ σκουλήκι. Ἀλλοτε ἦσαν πίθηκοι καὶ τώρα ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος εἶναι πιὸ πίθηκος ἀπὸ κάθε πίθηκο.

Μὰ ὅποιος κι' ἂν εἶναι ὁ σοφώτερός σας, κι' αὐτὸς δὲν εἶναι παρὰ κάτι ἔρμαφρόδιτο καὶ νόθη γέννα ἀπὸ φυτὸ κι ἀπὸ φάντασμα. Μὰ σᾶς εἶπα ἐγὼ νὰ γίνετε φαντάσματα ἢ φυτά;

Ἐγὼ σᾶς διδάσκω τὸν ὑπεράνθρωπο!

Ὁ ὑπεράνθρωπος εἶναι τὸ νόημα τῆς γῆς, ἢ ἄς πεῖ ἡ θέλησή σας ὅτι: ὁ ὑπεράνθρωπος εἶναι τὸ νόημα τῆς γῆς.

Σᾶς ἐξορκίζω, ἀδελφοί μου, μείνετε πιστοὶ στὴ γῆ καὶ μὴ δίνετε πίστη σ' αὐτοὺς ποὺ σᾶς μιλοῦν γιὰ ὑπεργήινες ἐλπίδες. Αὐτοὶ 'ναι δηλητηριαστές, εἴτε τὸ ξέρουν εἴτε δὲν τὸ ξέρουν.

Αὐτοὶ 'ναι καταφρονητὲς τῆς ζωῆς, ἐτοιμοθάνατοι καὶ δηλη-

τηριασμένοι κ' οί ἴδιοι, πού ἡ γῆ τοὺς βαρέθηκε: ἃς χαθούνε, λοιπόν, ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς.

Ἐναν ἄλλον καιρό, ἡ βλαστήμια κατὰ τοῦ Θεοῦ ἦταν ἡ πιὸ μεγάλη βλαστήμια, μὰ ὁ Θεὸς πέθανε καὶ μαζί του πέθαναν κι αὐτοὶ πρὸ τὸν βλαστημούσαν. Τὸ φριχτώτερο τώρα εἶναι νὰ βλαστημᾶς τὴ γῆ καὶ νὰ ἐκτιμᾶς περισσότερο τὰ ἔγκατα τοῦ ἀδιαπέραστου ἀπὸ τὸ νόημα τῆς γῆς.

Ἐναν ἄλλον καιρὸ ἡ ψυχὴ κοίταζε μὲ περιφρόνηση τὸ κορμί: καὶ τότε ἡ περιφρόνηση αὐτὴ ἦταν τὸ πιὸ ὑψηλὸ πρᾶγμα:— τὸ ἤθελε ἰσχνό, σιχαμερό, πεινασμένο. Ἔτσι, λόγιαζε, θὰ ξέφευγε κι ἀπὸ δαῦτο κι ἀπὸ τὴ γῆ.

ὦ! ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἦταν κ' ἡ ἴδια πιὸ ἰσχνή, πιὸ σιχαμερή, πιὸ πεινασμένη ἀκόμα: κ' ἡ σκληρότητα ἦταν ἡ ἡδονὴ αὐτῆς τῆς ψυχῆς.

Μὰ πῆτε μου, καὶ σεῖς ἀκόμη, ἀδελφοί μου: τὸ κορμί σας τί λέει γιὰ τὴν ψυχὴ σας; Μὴ καὶ δὲν εἶναι τάχα ἡ ψυχὴ σας ὅλο φτώχεια καὶ βρώμα καὶ μιὰ ἀξιολύπητη αὐταρέσκεια;

Ἀλήθεια, ἓνα ποτάμι βρώμικο εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Μὰ πρέπει νὰ γίνεи θάλασσα, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ δέχεται ἓνα βρώμικο ποτάμι χωρὶς νὰ βρωμίζεται.

Σᾶς διδάσκω τὸν ὑπεράνθρωπο: ὁ ὑπεράνθρωπος εἶναι αὐτὴ ἡ θάλασσα: μέσα της μπορεῖ νὰ βουλιάξει ἡ μεγάλη σας περιφρόνηση.

Ποιό 'ναι τὸ Μέγιστο, πού μπορεῖτε νὰ ζήσετε; Ἡ ὥρα τῆς μεγάλης περιφρόνησης. Ἡ ὥρα πού κι αὐτὴ ἀκόμα ἡ εὐτυχία σας γίνεται ἀηδία, ὅπως κ' ἡ λογικὴ σας καὶ ἡ ἀρετὴ σας.

Ἡ ὥρα πού λέτε: «Τί σημασία ἔχει ἡ εὐτυχία μου! Δὲν εἶναι παρὰ φτώχεια καὶ βρώμα καὶ μιὰ ἀξιολύπητη αὐταρέσκεια. Ἡ εὐτυχία μου, ὅμως, ἔπρεπε νὰ δικαιώσει αὐτὴ τούτη τὴν ὑπαρξη.»

Ἡ ὥρα πού λέτε: «Τί σημασία ἔχει ἡ λογικὴ μου! Λαχταρᾷ τὴ γνώση καθὼς λαχταρᾷ τὸ λιοντάρι τὴν τροφὴ του; Δὲν εἶναι παρὰ φτώχεια καὶ βρώμα καὶ μιὰ ἀξιολύπητη αὐταρέσκεια.»

Ἡ ὥρα πού λέτε: «Τί σημασία ἔχει ἡ ἀρετὴ μου! Ἀκόμη δὲ μ' ἔκανε νὰ παραφερθῶ. Βαρέθηκα πιὰ καὶ τὴν καλωσύνη μου καὶ τὴν κακία μου! Ὅλ' αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ φτώχεια καὶ βρώμα καὶ μιὰ ἀξιολύπητη αὐταρέσκεια.»

Ἡ ὥρα πού λέτε: «Τί σημασία ἔχει ἡ δικαιοσύνη μου! Δὲ βλέπω νὰ 'μαι φωτιὰ καὶ κάρβουνο. Μὰ ὁ δίκαιος εἶναι φωτιὰ καὶ κάρβουνο.»

Ἡ ὥρα πού λέτε: «Τί σημασία ἔχει ὁ οἶχτος μου! Μὴ καὶ δὲν εἶναι, ὁ οἶχτος, ὁ σταυρὸς πού πάνω του θὰ καρφωθεῖ αὐτὸς πού ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους; Μὰ ὁ οἶχτος μου σταύρωση δὲν εἶναι.»

Μιλήσατε ποτέ σας ἔτσι; Φωνάξατε ποτέ σας ἔτσι; Ἀχ, νὰ σᾶς εἶχα ἀκούσει ποτὲ νὰ φωνάζατε ἔτσι!

Δὲν εἶναι οἱ ἁμαρτίες σας — ἡ αὐτάρκειά σας εἶναι ποὺ φωνάζει κατὰ τὸν οὐρανό, ἡ φιλαργυρία σας καὶ στὶς ἁμαρτίες σας ἀκόμη εἶναι ποὺ φωνάζει κατὰ τὸν οὐρανό.

Ποῦ εἶναι, ἀλήθεια, ἡ ἀστραπή, ποὺ θὰ σᾶς γλύψει μὲ τὴ γλώσσα της; Ποῦ ἔναι ἡ παραφροσύνη, ποὺ μ' αὐτὴν θὰ ἔπρεπε νὰ μπολιαζόσασταν;

Σᾶς διδάσκω τὸν ὑπεράνθρωπο: ὁ ὑπεράνθρωπος, εἶναι αὕτὴ ἡ ἀστραπή, ὁ ὑπεράνθρωπος εἶναι αὕτὴ ἡ παραφροσύνη.

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα μίλησεν ἔτσι, φώναξεν ἓνας ἀπὸ τὸ λαό: «Ἀρκετὰ μᾶς εἶπες γιὰ τὸν σκοινοβάτη· ὥρα εἶναι πιά νὰ μᾶς τὸν παρουσιάσεις κιόλας!» Κι ὅλος ὁ λαὸς γέλασε γιὰ τὸν Ζαρατούστρα. Μὰ ὁ σκοινοβάτης, ποὺ νόμισε πὼς ὅλα ὅσα εἶχε πεῖ ὁ Ζαρατούστρα ἀφοροῦσαν τοῦ λόγου του, ἄρχισε τὴν ἐπίδειξή του.

4

Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, κοίταξε τὸ λαὸ κι ἀποροῦσε. Ὑστερα μίλησεν ἔτσι:

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα σκοινί, ἀνάμεσα στὸ ζῶο καὶ στὸν ὑπεράνθρωπο τεντωμένο, — ἓνα σκοινὶ πάνω ἀπὸ μιὰν ἄβυσσο.

Ἐνὰ ἐπικίνδυνον πέρασμα, ἓνα ἐπικίνδυνον σταμάτημα στὴ μέση τοῦ δρόμου, ἓνα ἐπικίνδυνονπισωκοίταγμα, ἓνα ἐπικίνδυνον τρεμούλιασμα καὶ σταμάτημα.

Ὅ,τι ὑπάρχει μεγάλο στὸν ἄνθρωπο εἶναι πὼς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα γιοφύρι κι ὄχι σκοπός: αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς ἀρέσει στὸν ἄνθρωπο εἶναι τ' ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα πέρασμα καὶ μιὰ δύση.

Μ' ἀρέσουν ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ξέρουν νὰ ζοῦν παρὰ μόνο γιὰ νὰ χαθοῦν, γιατί ἔναι αὐτοὶ ποὺ περνοῦν ἀντίπερα.

Μ' ἀρέσουν οἱ μεγάλοι καταφρονητές, γιατί ἔναι οἱ μεγάλοι λάτρες, τὰ θέλη τῆς ἐπιθυμίας γιὰ τὸν ἀντίπερα ὄχτο.

Μ' ἀρέσουν ἑκεῖνοι ποὺ δὲ γυρεύουνε πίσω ἀπὸ τ' ἀστέρια μιὰν αἰτία γιὰ νὰ καταστραφοῦν ἢ γιὰ νὰ θυσιαστοῦν: μὰ ἐκεῖνοι ποὺ θυσιάζονται γιὰ τὴ γῆ, γιὰ νὰ κάνουν τὴ γῆ ν' ἀνήκει μιὰ μέρα στὸν ὑπεράνθρωπο.

Μ' ἀρέσει ἑκεῖνος, ποὺ ζεῖ γιὰ νὰ γνωρίσει καὶ ποὺ θέλει νὰ γνωρίσει, γιὰ νὰ ζήσει μιὰ μέρα ὁ ὑπεράνθρωπος. Γιατὶ ἔτσι θέλει τὴν ἴδια τὴν καταστροφή του.

Μ' ἀρέσει ἑκεῖνος, ποὺ ἐργάζεται κ' ἐφευρίσκει, γιὰ νὰ χτίσει τὸ σπίτι τοῦ ὑπεράνθρωπου καὶ γιὰ νὰ τοῦ προετοιμάσει γῆ, ζῶα, καὶ φυτά: γιατί ἔτσι θέλει τὴν ἴδια τὴν καταστροφή του.

Μ' ἀρέσει ἑκεῖνος, ποὺ ἀγαπᾷ τὴν ἀρετὴ του: γιατί ἡ ἀρετὴ εἶναι θέληση γιὰ καταστροφή κ' ἓνα βέλος τῆς ἐπιθυμίας.

Μ' ἀρέσει ἑκεῖνος, ποὺ δὲ φυλάσσει σταλιὰ πνεύματος γιὰ

τὸν ἑαυτὸ του, ρὰ θέλει νὰ ἔναι ὁλόκληρος τὸ πνεῦμα τῆς ἀρετῆς του: ἔτσι διασχίζει σὰν πνεῦμα τὸ γιοφύρι.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος, ποὺ κάνει τὴν ἀρετὴ του κλίσση του καὶ μοίρα του: ἔτσι, γιὰ χάρη τῆς ἀρετῆς του θέλει νὰ ζήσει κι ἄλλο καὶ νὰ μὴ ζήσει ἄλλο.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος, ποὺ δὲ θέλει νὰ ἔχει πάρα πολλές ἀρετές. Μιὰ ἀρετὴ εἶναι πιὸ πολλές ἀρετές παρ' ὅσο εἶναι δύο, γιὰτὶ ἔχει περισσότερους κόμπους, ἀπ' ὅπου πιάνεται ἡ μοίρα.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος, ποὺ σπαταλιέται ἡ ψυχὴ του, ποὺ δὲ θέλει νὰ τοῦ λένε εὐχαριστῶ καὶ ποὺ δὲ γυρίζει τίποτα πίσω: γιὰτὶ πάντα χαρίζει καὶ δὲ θέλει νὰ συντηρηθεῖ.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος, ποὺ ντρέπεται ὅταν τὸν εὐνοοῦνε τὰ ζάρια, καὶ ποὺ ὅλο ρωτᾷ: «Εἶμαι ἓνας χαρτοκλέφτης, λοιπόν;» Γιὰτὶ θέλει νὰ καταστραφεῖ.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος, ποὺ πετᾷ χρυσὰ λόγια πρὶν ἀπὸ τὰ ἔργα του καὶ ποὺ κάνει ὅλο καὶ περισσότερα ἀπ' ὅσα ὑπόσχεται: γιὰτὶ θέλει τὴν καταστροφὴ του.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος, ποὺ δικαιώνει αὐτοὺς ποὺ εἶναι νὰ ρθοῦν καὶ ποὺ ἀθωώνει ὅσους πέρασαν: γιὰτὶ θέλει νὰ καταστραφεῖ ἀπὸ τοὺς συγκαιρινούς του.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος ποὺ τιμωρεῖ τὸ Θεό του, γιὰτὶ ἀγαπᾷ τὸ Θεό του: γιὰτὶ πρέπει νὰ καταστραφεῖ ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ του.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος ποὺ ἡ ψυχὴ του εἶναι βαθιὰ ἀκόμη καὶ στὴν πληγὴ του, καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ καταστραφεῖ κι ἀπὸ ἓνα παρὰ μικρὸ βίωμα: ἔτσι, διασχίζει πρόθυμα τὸ γιοφύρι.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος, ποὺ ξεχειλίζει ἡ ψυχὴ του, ὥστε νὰ λησμονᾷ τὸν ἑαυτὸ του κι ὅλα τὰ πράγματα νὰ ἔναι μέσα του: ἔτσι ὅλα τὰ πράγματα θὰ γίνουν ἡ καταστροφὴ του.

Μ' ἀρέσει Ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει ἐλεύθερο πνεῦμα κ' ἐλεύθερη καρδιά: ἔτσι, τὸ κεφάλι του δὲν εἶναι παρὰ τὰ ἔγκατα τῆς καρδιάς του, μὰ ἡ καρδιά του τὸν σέρνει πρὸς τὴν καταστροφὴ.

Μ' ἀρέσουν ὅλοι Ἐκεῖνοι ποὺ μοιάζουν μὲ βαριὲς σταγόνες καὶ ποὺ πέφτουν μιὰ - μιὰ ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ σύννεφο, ποὺ κρέμεται πάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους: κηρύσσουν ὅτι ὁ κεραυνὸς ἔρχεται καὶ πάλι χάνονται σὰν κήρυκες.

Δῆτε, εἶμαι ἓνας κήρυκας τοῦ κεραυνοῦ, καὶ μιὰ βαριὰ σταγόνα ἀπὸ τὸ σύννεφο: μ' αὐτὸς ὁ κεραυνὸς λέγεται ὁ π ε ρ ᾶ ν - θ ρ ω π ο ς.

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα τὰ εἶπε αὐτά, κοίταξε πάλι τὸ λαὸ καὶ σῶπασε. «Στέκουμε μόνο», εἶπε στὴν καρδιά του, «καὶ γελοῦν: δὲ μὲ καταλαβαίνουν, δὲν εἶμαι τὸ στόμα γι' αὐτὰ τ' αὐτιά.

Πρέπει νὰ τοὺς σπάσει κανεὶς πρῶτα τ' αὐτιά, γιὰ νὰ μάθουν ν' ἀκοῦνε μὲ τὰ μάτια; Πρέπει νὰ χτυπᾷ κανεὶς σὰν τὰ τύμπανα καὶ σὰν τοὺς ἱεροκήρυκες ποὺ ἐπικαλοῦνται τοὺς κερανοὺς τ' οὐρανοῦ πάνω στοὺς ἁμαρτωλοὺς; Ἡ πιστεύουνε μόνο ὅποιον τραυλίζει;

Ἔχουν κάτι, ποὺ τοὺς κάνει περήφανους. Μὰ πῶς τὸ λένε αὐτὸ ποὺ τοὺς κάνει περήφανους; Μόρφωση τὸ λένε, κι αὐτὸ τοὺς ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς γιδοβοσκούς.

Γι' αὐτὸ δὲν τοὺς ἀρέσει, ὅταν ἀκοῦν νὰ μιλοῦν γι' αὐτούς, ἢ λέξη «περιφρόνηση». Ἀφοῦ εἶναι ἔτσι θὰ μιλήσω, λοιπόν, στὴν περηφάνειά τους.

Ἀφοῦ εἶναι ἔτσι θὰ τοὺς κάνω λόγο γιὰ τὸ πιὸ ἀξιοπεριφρόνητο πλάσμα: ἀλλ' αὐτὸ ἔναι ὁ **τ ε λ ε υ τ α ῖ ο ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς**.

Κι' ὁ Ζαρατούστρα μίλησεν ἔτσι στὸ λαό:

Εἶναι καιρὸς πιά ν' ἀποχτήσῃ ὁ ἄνθρωπος ἓνα σκοπὸ. Εἶναι καιρὸς πιά νὰ φυτέψῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ σπόρο τῆς πιὸ ὑψηλῆς του ἐλπίδας.

Ἀκόμῃ εἶναι ἡ γῆ τοῦ ἀρκετὰ πλούσια γι' αὐτό. Μὰ μιὰ μέρα ἡ γῆς αὕτῃ θὰ φτωχύνῃ καὶ θὰ στερέψῃ, καὶ πιὸ ψηλὸ δέντρο δὲ θὰ μπορεῖ πιά νὰ φυτρώσῃ ἀπὸ δαύτῃ.

Ἀλλοίμονο! Θὰ ῥθῇ καιρὸς ποὺ ὁ ἄνθρωπος δὲ θὰ ρίχνῃ πιά πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων τὸ βέλος τῆς ἐπιθυμίας του καὶ ἡ νευρὴ τοῦ τόξου του θὰ ξεμάθῃ νὰ κραδαίνεται.

Σᾶς τὸ λέω: πρέπει νὰ ἔχει κανεὶς ἀκόμα μέσα του τὸ χάος, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ γεννήσῃ ἓνα χορευτικὸ ἀστέρι. Σᾶς τὸ λέω: ἀκόμῃ ἔχετε χάος μέσα σας.

Ἀλλοίμονο! Θὰ ῥθῇ καιρὸς, ποὺ ὁ ἄνθρωπος δὲ θὰ μπορεῖ νὰ γεννήσῃ κανένα ἄστρο πιά.

Ἀλλοίμονο! Θὰ ῥθῇ ὁ καιρὸς τοῦ πιὸ ἀξιοπεριφρόνητου ἀνθρώπου ποὺ δὲ θὰ μπορεῖ πιά νὰ περιφρονεῖ ὁ ἴδιος αὐτὸς τὸν ἑαυτό του.

Δῆτε. Σᾶς δείχνω τὸν **τ ε λ ε υ τ α ῖ ο ν ἄ ν θ ρ ω π ο**.

Τί ἔναι ἀγάπη; Τί ἔναι δημιουργία; Τί ἔναι ἐπιθυμία; Τί ἔναι ἀστέρι; — ἔτσι ρωτᾷ ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος καὶ κλείνει τὸ μάτι.

Ἡ γῆ θὰ ἔχει τότε μικρύνῃ, καὶ πάνω της θὰ χοροπηδᾷ ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος, ποὺ τὰ μικραίνει ὅλα. Τὸ γένος του εἶναι ἀκατάλυτο σὰν τοῦ ψύλλου· ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος ζεῖ πιὸ πολλὰ χρόνια ἀπ' ὅλους.

«Ἐφεύραμε τὴν εὐτυχία» — λένε οἱ τελευταῖοι ἄνθρωποι καὶ κλείνουν τὸ μάτι.

Ἐφυγαν ἀπὸ τοὺς τόπους, ὅπου ἡ ζωὴ ἦταν σκληρὴ: γιὰτὶ ἔχει ἀνάγκη κανεὶς ἀπὸ ζεστασιά. Ἀκόμῃ ἀγαπᾷ κανεὶς τὸ γείτονά του καὶ τρίβεται ἐπάνω του: γιὰτὶ ἔχει ἀνάγκη κανεὶς ἀπὸ ζεστασιά.

Τὸ ν' ἀρρωστήσεις καὶ τὸ νὰ ἴσαι δύσπιστος, ἐκεῖνοι τὸ θεωροῦν ἀξιοκατάκριτο: μὲ περίσκεψη προχωρεῖ κανεὶς. Ὑποῖος σκουντουφλᾷ ἀκόμα πάνω σὲ πέτρες ἢ ἀνθρώπους, εἶναι τρελλός.

Λίγο δηλητήριο πότε - πότε: αὐτὸ φέρνει εὐχάριστα ὄνειρα. Καὶ πολὺ δηλητήριο στὸ τέλος σ' ἓναν εὐχάριστο θάνατο.

Ἔργάζεται κανεὶς ἀκόμα, γιατί ἡ ἐργασία εἶναι μιὰ διασκέδαση. Ἔχουν, ὅμως, τὸ νοῦ τους νὰ μὴ τοὺς κουράσει ἡ διασκέδαση αὐτή.

Μήτε φτωχαίνουν πιά μήτε πλουταίνουν: καὶ τὰ δύο ἴσως πολὺ κουραστικά. Ποιὸς θέλει ἀκόμα νὰ κυβερνᾷ; Ποιὸς θέλει ἀκόμα νὰ ὑπακούει; Καὶ τὰ δύο ἴσως πολὺ κουραστικά.

Ἕνα κοπάδι καὶ κανένας βοσκός. Ὅλοι θέλουν τὸ ἴδιο. Ὅλοι εἶναι τὸ ἴδιο: ὅποιος αἰσθάνεται διαφορετικὰ πάει μόνος του στὸ φρενοκομεῖο.

«Ἄλλοτε ὅλος ὁ κόσμος ἦταν τρελλός» — λένε οἱ πιὸ πονηροὶ καὶ κλείνουν τὸ μάτι.

Εἶναι ἔξυπνοι καὶ τὰ ξέρουν ὅλα, ὅσα ἔχουν συμβεῖ: ἔτσι μποροῦν νὰ κοροϊδεύουν ἀτέλειωτα. Τσακώνονται ἀκόμα, ἀλλὰ γρήγορα τὰ ξαναφτιάχνουν — ἄλλοιῶς θὰ πάθουνε στὸ στομάχι.

Ἔχουν τὸ κεφάλι τους γιὰ τὴ μέρα καὶ τὸ κεφάλι τους γιὰ τὴ νύχτα: ἀλλὰ τιμοῦνε τὴν ὑγεία.

«Ἐφεύραμε τὴν εὐτυχία» — λένε οἱ τελευταῖοι ἄνθρωποι καὶ κλείνουν τὸ μάτι.

Κ' ἐδῶ τέλειωσε ὁ πρῶτος λόγος τοῦ Ζαρατούστρα, ποὺ τὸν λένε καὶ «Πρόλογο»: γιατί στὸ σημεῖο αὐτὸ τὸν ἔκοψαν στὴ μέση οἱ κραυγὲς καὶ ἡ εὐθυμὴ διάθεση τοῦ πλήθους. «Δώσε μας αὐτὸν τὸν τελευταῖο ἄνθρωπο, ὦ Ζαρατούστρα, — ἔτσι φώναζαν — κάνε νὰ γίνουμε σὰν τοὺς τελευταίους αὐτοὺς ἀνθρώπους καὶ σοῦ χαρίζουμε τὸν ὑπεράνθρωπο». Κι' ὅλος ὁ λαὸς ἀλάλαζε καὶ χτυποῦσε τὴ γλώσσα του. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα γιόμισε θλίψη κ' εἶπε στὴν καρδιά του:

«Δὲ μὲ καταλαβαίνουν: δὲν εἶμαι τὸ στόμα γι' αὐτὰ τ' αὐτιά.

Ἔζησα φαίνεται πάρα πολὺ στὸ βουνό, ἄκουσα πάρα πολὺ τὰ ρυάκια καὶ τὰ δέντρα: καὶ τώρα τοὺς μιλῶ σὰ σὲ γιδοβοσκούς.

Γαλήνια εἶναι ἡ ψυχὴ μου καὶ φωτεινὴ σὰν τὸ βουνὸ τὸ πρῶτ'. Μ' αὐτοὶ νομίζουν ὅτι εἶμαι ψυχρὸς κ' ἓνας χλευαστὴς ποὺ κάνει φριχτὰ ἀστεῖα.

Καὶ τώρα μὲ κοιτάζουν καὶ γελοῦν: κ' ἐνῶ γελοῦν μὲ μισοῦν κι' ἀπὸ πάνω. Πάγος εἶναι τὸ γέλιο τους.»

Μὰ τότε ἔγινε κάτι ποὺ βούβανε ὅλα τὰ στόματα καὶ ποὺ ἔκανε ὅλα τὰ μάτια νὰ προσηλωθοῦνε. Στὸ μεταξύ, δηλαδή, ὁ σκοινοβάτης εἶχε ἀρχίσει τὴν ἐπίδειξή του: εἶχε γλιστρήσει ἀπὸ

μιὰ μικρή πόρτα καὶ περπατοῦσε πάνω στὸ σκοινί, ποὺ ἦταν τε-
νωμένο ἀνάμεσα σὲ δυὸ πύργους, πάνω ἀπὸ τὴν πλατεία τῆς ἀ-
γορᾶς κι' ἀπὸ τὸ λαό. Τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ βρισκόταν μεσο-
στρατῆς, ἡ μικρὴ πόρτα ἀνοίχτηκε γιὰ μιὰν ἀκόμη φορά, κ' ἓνας
παρδαλοντυμένος βοηθός, ποὺ ἔμοιαζε μὲ παλιάτσο, πήδησε ἔξω
καὶ προχώρησε μὲ γρήγορα βήματα πρὸς τὸ μέρος τοῦ πρώτου.
«Ἐμπρός, κουτσοπόδαρε, φώναξε ἡ φοβερὴ φωνή του, ἔμπρός
τεμπελόσκυλο, λαθρέμπορα, κιτρινιάρη. Νὰ μὴ σὲ γαργαλίσω μὲ
τὴ φτέρνα μου! Τί δουλειά 'χεις ἀνάμεσα στοὺς δυὸ πύργους, ἐ-
δῶ; Ἡ θέση σου εἶναι στὸν πύργο, θὰ 'πρεπε νὰ σὲ φυλακίσουνε,
σ' ἓνα καλύτερο ἀπὸ σένα ἐμποδίζεις τὸν ἐλεύθερο δρόμο!» — Καὶ
μὲ κάθε λέξη τὸν πλησίαζε ὀλοένα καὶ πιὸ πολὺ: ἀλλ' ὅταν βρέ-
θηκε σ' ἓνα βῆμα μονάχα ἀπόστασις πίσω ἀπὸ κεῖνον, τότε
ἔγινε τὸ φοβερό, ποὺ ἔκανε τὰ στόματα νὰ βουβαθοῦν καὶ ὅλα τὰ
μάτια νὰ προσηλωθοῦν:—ἔβγαλε μιὰ διαβολικὴ κραυγὴ καὶ πή-
δησε πάνω ἀπ' αὐτὸν ποὺ τοῦ ἔκλεινε τὸ δρόμο. Ἀλλ' αὐτός, ὅταν
εἶδε τὸν ἀντίπαλό του νὰ τὸν νικᾷ ἔτσι, ἔχασε καὶ τὸ κεφάλι του
καὶ τὸ σκοινί: πέταξε τὸν ἰσχυριστῆρα του κ' ἔπεσε πιὸ γρήγο-
ρα ἀπ' αὐτόν, σὰν ἓνα καθούρι ἀπὸ χέρια καὶ πόδια, στὸ κε-
νό. Ἡ πλατεία τῆς ἀγορᾶς καὶ ὁ λαὸς ἦταν σὰν τὴ θάλασσα, ὅταν
σηκώνεται τρικυμία: Ὅλοι κυμάτισαν πρὸς τὰ πίσω μὲ μεγάλη
ἀνακατοσοῦρα, καὶ πρὸ παντός σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ποὺ θὰ ἔπεφτε
τὸ σῶμα.

Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, ἔμεινε στὴ θέση του κι' ἀκριβῶς δίπλα
τοῦ ἔπεσε τὸ σῶμα σὲ κακὴ κατάστασις καὶ τσακισμένο, μὰ ζων-
τανὸ ἀκόμα. Ὑστερα ἀπὸ ἓνα λεπτὸ ὁ κατασυντριμμένος συνῆλ-
θε καὶ εἶδε τὸν Ζαρατούστρα γονατισμένον δίπλα του. «Τί θέ-
λεις ἐδῶ; εἶπε στὸ τέλος, τὸ ἤξερα ἀπὸ καιρὸ τώρα πῶς ὁ διάβο-
λος θὰ μοῦ ἔβαζε τρικλοποδιά. Τώρα πιά μὲ σέρνει στὴν κόλα-
σι: θὰ τὸν ἐμποδίσεις νὰ τὸ κάμει;»

«Στὴν τιμὴ μου, φίλε, ἀποκρίθηκε ὁ Ζαρατούστρα, ὅλα αὐ-
τὰ ποὺ μοῦ λὲς δὲν ὑπάρχουν: δὲν ὑπάρχει οὔτε διάβολος οὔτε
κόλασι. Ἡ ψυχὴ σου θὰ πέθαινε γρηγορώτερα κι' ἀπὸ τὸ κορμί
σου: μὴ φοβᾶσαι, λοιπόν, τίποτα πιά.»

Ὁ ἄντρας ἔρριξε ἓνα δύσπιστο βλέμμα. «Ἄν λὲς τὴν ἀλή-
θεια, εἶπε μετὰ, τότε δὲν χάνω τίποτα, ἂν χάσω τὴ ζωὴ. Δὲν εἶμαι
τίποτα περισσότερο ἀπὸ ἓνα ζῶο, ποὺ τὸ ἔμαθαν νὰ χορεύει μὲ τὸ
ξύλο καὶ μὲ μιὰ μπουκιὰ ψωμί.»

«Κοθόλου εἶπε ὁ Ζαρατούστρα: ἔκανες τὸν κίνδυνο ἐπάγ-
γελμά σου, κι' αὐτὸ 'ναι κάτι ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ περιφρονήσῃ
κανεὶς. Τώρα τὸ ἐπάγγελμά σου σὲ καταστρέφει, γι' αὐτὸ θὰ σὲ
θάψω μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια.»

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα εἶπε τὰ λόγια αὐτά, ὁ ἐτοιμοθάνα-
τος δὲν ἀποκρίθηκε πιά: ἀλλὰ κίνησε τὸ χέρι του, σὰ νὰ ζητοῦσε
τὸ χέρι τοῦ Ζαρατούστρα γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ.

Στὸ μεταξὺ τὸ βράδι ἐρχόταν, κ' ἡ πλατεία τῆς ἀγορᾶς κρυβότανε μέσα σὲ σκοτάδι: τότε ὁ λαὸς ἄρχισε νὰ διαλύεται, γιὰτὶ ἀκόμα κ' ἡ περιέργεια καὶ ὁ τρόμος κουράζονται. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα καθότανε πλάι στὸν νεκρό, κατὰχαμα, κ' ἦταν θυθισμένος σὲ σκέψεις: ἔτσι ξέχασε τὴν ὥρα. Μά, στὸ τέλος, νύχτωσε κ' ἕνας ψυχρὸς ἄνεμος φύσηξε πάνω ἀπὸ τὸν ἐρημίτη. Τότε ὁ Ζαρατούστρα σηκώθηκε κ' εἶπε στὴν καρδιά του:

«ὦραϊο, ἀλήθεια, ψάρεμα ἔκανε σήμερα ὁ Ζαρατούστρα. Δὲν ἔπιασε ἄνθρωπο, ἔπιασεν, ὅμως, ἕνα πτώμα.

Δυσκοιῶνιστη εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ὕπαρξη καὶ πάντα χωρὶς νόημα: ἕνας παλιάτσος μπορεῖ νὰ γίνεῖ ἡ μοίρα της.

Θέλω νὰ διδάξω στοὺς ἀνθρώπους τὸ νόημα τῆς ὕπαρξής τους: ποιὸς εἶναι ὁ ὑπεράνθρωπος, ὁ κεραυνὸς τοῦ σκοτεινοῦ σύννεφου ἄνθρωπος.

Ἀλλὰ βρίσκομαι μακριὰ τους ἀκόμη, καὶ τὸ λογικὸ μού δὲ μιλά στὸ λογικὸ τὸ δικό τους.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους δὲν εἶμαι ἀκόμα παρὰ κάτι μεταξὺ τρελοῦ καὶ πτώματος.

Σκοτεινὴ 'ναι ἡ νύχτα, σκοτεινοὶ 'ναι οἱ δρόμοι τοῦ Ζαρατούστρα. Ἔλα παγωμένε καὶ ξυλιασμένε μου σύντροφε. Σὲ πηγαινῶ ἐκεῖ, ποὺ θὰ σὲ θάψω μὲ τὰ χέρια μου.»

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα εἶπε αὐτὰ στὴν καρδιά του, φορτώθηκε τὸ πτώμα στοὺς ὤμους του καὶ μπῆκε στὸ δρόμο. Καὶ δὲν εἶχε κάμει ἀκόμη οὔτε ἕκατὸ βήματα, ὅταν γλίστρησε πλάι του ἕνας ἄνθρωπος καὶ τοῦ ψιθύρισε στ' αὐτὴν — καί, γιὰ δέξ. Αὐτὸς ποὺ μιλοῦσε ἦταν ὁ παλιάτσος τοῦ πύργου. «Φύγε ἀπ' αὐτὴ τὴν πολιτεία, ὦ Ζαρατούστρα, εἶπε· ἐδῶ σὲ μισοῦν πάρα πολύ. Σὲ μισοῦν οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ δίκαιοι, καὶ σ' ὀνομάζουν ἐχθροὺς καὶ περιφρονητὴς τους· σὲ μισοῦν οἱ πιστοὶ τῆς σωστῆς πίστεως, καὶ σ' ὀνομάζουν κίνδυνο γιὰ τὸ πλῆθος. Ἡ τύχη σου ἦταν ποὺ γέλασαν μαζί σου: κι' ἀλήθεια σὰν παλιάτσος μιλοῦσες. Ἡ τύχη σου ἦταν ποὺ συντρόφιασες μὲ τὸ ψόφιο σκυλί· καθὼς ταπεινώθηκες μόνος σου ἔτσι, γιὰ σήμερα ἔσωσες ὁ ἴδιος ἐσὺ τὸν ἑαυτό σου. Μὰ φύγε γρήγορα ἀπ' αὐτὴ τὴν πολιτεία — ἢ πηδῶ αὔριο ἀπὸ πάνω σου, ἕνας ζωντανὸς πάνω ἀπὸ ἕναν νεκρό». Κι' ὅταν εἶπε αὐτά, ὁ ἄνθρωπος ἐξαφανίστηκε· μὰ ὁ Ζαρατούστρα συνέχισε τὸ δρόμο του μέσα στὰ σκοτεινὰ σοκκάκια.

Στὴν πύλη τῆς πολιτείας τὸν ἀντάμωσαν οἱ νεκροθάφτες: τὸν φώτισαν μὲ τὸ φανάρι στὸ πρόσωπο, ἀναγνώρισαν τὸν Ζαρατούστρα καὶ τὸν περίπαιξαν πολύ. «Ὁ Ζαρατούστρα σήκωσε τὸ ψόφιο σκυλί: μπράβο του τοῦ Ζαρατούστρα ποὺ ἔγινε νεκροθάφτης. Γιὰτὶ τὰ χέρια μας εἶναι πολὺ καθαρὰ γι' αὐτὸ τὸ βρώμιο

ψοφήμι. Μὴ κι' ὁ Ζαρατούστρα ἔχει στὸ νοῦ του νὰ κλέψει τὴ μπουκιὰ τοῦ διαβόλου ἀπὸ τὸ στόμα του ! Μὲ γειά σου, λοιπόν ! Καὶ καλὴ ὄρεξη. Φτάνει μόνο νὰ μὴν εἶναι καλῦτερος κλέφτης ὁ διάβολος ἀπὸ τὸ Ζαρατούστρα — θὰ τοὺς κλέψει καὶ τοὺς δυό, θὰ τοὺς φάει καὶ τοὺς δυό ! » Καὶ γελοῦσανε συναμετάξυ τους καὶ συγκλείνανε τὰ κεφάλια τους.

Ὁ Ζαρατούστρα δὲν ἔβγαλε λέξη ἀπὸ τὸ στόμα του γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ συνέχισε τὸ δρόμο του. Ὅταν θὰ ἔχε περπατήσει δυὸ ὥρες, πλάι σὲ δάση καὶ βάλτους, ἄκουσε ξαφνικὰ τόσο πολὺ τὸ πεινασμένο οὐρλιαχτὸ τῶν λύκων, ποὺ ἄρχισε κι' αὐτὸς νὰ πεινᾷ. Σταμάτησε, λοιπόν, σ' ἓνα μοναχικὸ σπίτι, ὅπου ἄναβε κάποιον φῶς.

« Ἡ πείνα μὲ πιάνει, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα, σὰν καίεναι ληστής. Στὰ δάση καὶ στοὺς βάλτους μὲ πιάνει ἡ πείνα καὶ μέσα στὴ βαθιὰ νύχτα.

Παράξενες ιδιοτροπίες ἔχει ἡ πείνα μου. Συχνὰ δὲ μοῦ ῥχεται παρὰ μόνο μετὰ τὸ φαῖ, καὶ σήμερα δὲ μοῦ ῥθε ὁλόκερη τὴ μέρα: ποῦ νὰ μείνει ἄραγε; »

Καὶ μ' αὐτὰ κι' αὐτὰ ὁ Ζαρατούστρα χτύπησε τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Ἕνας γέρος ἄντρας φάνηκε· κρατοῦσε τὸ φῶς καὶ ρώτησε: « Ποιὸς ἔρχεται σὲ μένα καὶ στὸν δύσκολο ὕπνο μου; »

« Ἕνας ζωντανὸς κ' ἓνας πεθαμένος, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα. Δῶσε μου νὰ φάω καὶ νὰ πιῶ, τὸ ξέχασα τὴ μέρα. Αὐτὸς ποὺ ταΐζει τὸν πεινασμένο, δροσίζει τὴν ψυχὴ του: ἔτσι λέει ἡ σοφία. »

Ὁ γέρος ἔφυγε, μὰ ξαναγύρισε ἀμέσως πίσω κ' ἔδωσε ψωμὶ καὶ κρασί στὸν Ζαρατούστρα. « Κακὸς τόπος αὐτὸς γιὰ πεινασμένους, εἶπε· γι' αὐτὸ μένω ἐδῶ. Ζῶ καὶ ἄνθρωπος ἔρχονται σὲ μένα, στὸν ἐρημίτη. Μὰ πὲς καὶ στὸν σύντροφό σου νὰ φάει καὶ νὰ πιεῖ, εἶναι πιὸ κουρασμένος ἀπὸ σένα. Ὁ Ζαρατούστρα ἀποκρίθηκε: « Ὁ σύντροφός μου εἶναι πεθαμένος, δύσκολα θὰ τὸν πείσω νὰ φάει. » Αὐτὸ δὲν εἶναι δική μου δουλειά, εἶπε ὁ γέρος σκουτούφλικά· ὅποιος χτυπᾷ τὴν πόρτα μου πρέπει καὶ νὰ παίρνει ὅ,τι τοῦ δίνω. Φᾶτε καὶ καλὸ κατευόδιο σας. »

Ὁ Ζαρατούστρα περπάτησε ἄλλες δυὸ ὥρες ἀκόμα, ἐμπιστευμένος στὸ δρόμο καὶ στὸ φῶς τῶν ἄστρων: γιατί ἔταν συνηθισμένος στὸ νυχτοπερπάτημα καὶ τοῦ ἄρεσε νὰ βλέπει κατὰ πρόσωπο ὅλα τὰ κοιμισμένα πλάσματα. Μὰ ὅταν χάραξε τὸ πρωῒ, ὁ Ζαρατούστρα βρέθηκε σ' ἓνα βαθὺ δάσος, καὶ κανεὶς δρόμος δὲ φαινότανε πουθενά. Τότε ἔχωσε τὸν πεθαμένο σ' ἓνα κουφαλισμένο δέντρο, στὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς του — γιατί ἤθελε νὰ τὸν φυλάξει ἀπὸ τοὺς λύκους — καὶ ξαπλώθηκε κι' ὁ ἴδιος καταγῆς, πάνω στὶς λειχῆνες. Κι' ἀμέσως ἀποκοιμήθηκε, καταπονημένο καθὼς ἦταν τὸ σῶμα του, μὲ τὴν ψυχὴ του ἡρεμῇ.

Ὁ Ζαρατούστρα κοιμήθηκε πολλὴ ὥρα, καὶ δὲν πέρασε

μόνον ἡ αὐγὴ πάνω ἀπὸ τὴν θωριά του μὰ καὶ τὸ πρωτὶ. Στὸ τέλος ὁμως, ἀνοιξε τὰ μάτια του: ἀπορημένος κοίταξε ὁ Ζαρατούστρα τὸ δάσος καὶ τὴ γαλήνη, ἀπορημένος κοίταξε καὶ μέσα του. Ὑστερα σηκώθηκε γρήγορα, σὰν κανένας θαλασσοπόρος, ποὺ βλέπει ξαφνικὰ στεριά, καὶ ξεφώνησε χαρούμενα: γιατί 'δε μιὰ καινούργιαν ἀλήθεια. Κ' ἔτσι μίλησε τότε στὴν καρδιά του:

«Καινούργιο φῶς ἀνάφτηκε μέσα μου: Συντρόφους χρειάζομαι, καὶ ζωντανούς — ὄχι νεκρούς συντρόφους καὶ πτώματα, ποὺ νὰ τὰ κουβαλῶ μαζί μου, ὅπου θέλω ἐγώ.

Μὰ χρειάζομαι ζωντανούς συντρόφους, ποὺ νὰ μὲ ἀκολουθοῦν, γιατί θέλουν ν' ἀκολουθήσουν τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν τους — κ' ἐκεῖ ποὺ θέλω ἐγώ.

Ἐνα φῶς ἀνάφτηκε μέσα μου: νὰ μὴ μιλᾶ στὸ λαὸ ὁ Ζαρατούστρα, μὰ σὲ συντρόφους. Δὲν πρέπει νὰ γίνεῖ ὁ Ζαρατούστρα βοσκὸς καὶ σκυλὶ κοπαδιοῦ.

Πολλοὺς ν' ἀρπάξω ἀπὸ τὸ κοπάδι — γι' αὐτὸ ἦρθα. Λαὸς καὶ βοσκοὶ θὰ ὀργιστοῦνε μαζί μου: ληστή θέλει ὁ Ζαρατούστρα νὰ τὸν ποῦνε οἱ βοσκοί.

Τοὺς λέω βοσκούς, μὰ ἐκεῖνοι αὐτονομάζονται ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι. Βοσκούς τοὺς λέω ἐγώ: μὰ ἐκεῖνοι αὐτονομάζονται πιστοὶ τῆς σωστῆς πίστεως.

Δῆτε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς δίκαιους. Ποιὸν μισοῦν περισσότερο; Αὐτόν, ποὺ συντρίβει τὶς πλάκες τῶν ἀξιών τους, τὸν καταστροφέα, τὸν ἐγκληματία: — αὐτός, ὁμως, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δημιουργεῖ.

Συντρόφους γυρεύει αὐτὸς ποὺ δημιουργεῖ κι' ὄχι πτώματα, οὔτε καὶ κοπάδια καὶ πιστούς. Τοὺς συνεργάτες του γυρεύει ὁ δημιουργός, αὐτοὺς ποὺ χαράζουν καινούργιες ἀξίες πάνω σὲ καινούργιες πλάκες.

Συντρόφους γυρεύει ὁ δημιουργός, καὶ συθεριστάδες: γιατί ὅλα εἶναι ὠριμα γιὰ θερισμὸ σ' αὐτόν. Μὰ τοῦ λείπουνε τὰ ἐκατὸ δρεπάνια: γι' αὐτὸ ξερριζώνει τὰ στάχυα κ' εἶναι ὀργισμένος.

Συντρόφους γυρεύει ὁ δημιουργός, καὶ τέτοιους, ποὺ νὰ ξέρουν ν' ἀκονίσουν τὰ δρεπάνια τους. Ξολοθρευτὲς θὰ τοὺς ποῦνε καὶ περιφρονητὲς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Μ' αὐτοὶ 'ναι ποὺ θερίζουν καὶ ποὺ πανηγυρίζουν.

Συνεργάτες γυρεύει ὁ Ζαρατούστρα, συθεριστάδες καὶ συμπότες γυρεύει ὁ Ζαρατούστρα: τί δουλειά 'χει αὐτὸς μὲ κοπάδια καὶ βοσκούς καὶ πτώματα;

Καὶ σύ, πρῶτε μου σύντροφε, ἀναπαύσου ἐν εἰρήνῃ. Σ' ἔθαψα καλὰ μὲς στὸ κουφαλιασμένο δέντρο σου, καλὰ σ' ἔκρυψα ἀπὸ τοὺς λύκους.

Ἀλλὰ σ' ἀποχωρίζομαι, ἡ ὥρα πέρασε. Ἀπὸ αὐγὴ σὲ αὐγὴ μιὰ καινούργια ἀλήθεια ἀνακάλυψα.

Οὔτε βοσκὸς μοῦ ἀρμόζει νὰ γίνω, μήτε νεκροθάφτης. Οὔτε

που θὰ ξαναμιλήσω μὲ τὸ λαό: γιὰ τελευταία φορὰ μίλησα σὲ πεθαμένο.

Μὲ τοὺς δημιουργούς, μὲ τοὺς θεριστάδες, μὲ τοὺς πανηγυριῶτες θέλω νὰ συντροφιᾶσω: θέλω νὰ τοὺς δείξω τὸ οὐράνιο τόξο καὶ ὅλα τὰ σκαλοπάτια τοῦ ὑπεράνθρωπου.

Στοὺς ἐρημίτες θὰ τραγουδήσω τὸ τραγούδι μου καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦνε δυὸ - δυὸ μοναχαί τους· κι ὁποῖος ἔχει ἀκόμη αὐτιά γιὰ τὸ ἀνήκουστο, θὰ τοῦ κάνω βαριὰ τὴν καρδιά μὲ τὴν εὐτυχία μου.

Πάω στὸ σκοπὸ μου, πάω τὸ δρόμο μου· τοὺς δισταχτικούς καὶ τοὺς ὀκνοὺς θὰ τοὺς ἀφήσω πίσω μου, πηδώντας τους. Τὸ δῆμα μου θὰ 'ναι ἡ καταστροφή τους!»

10

Αὐτὰ εἶπε ὁ Ζαρατούστρα στὴν καρδιά του, ὅταν ὁ ἥλιος μεσουρανοῦσε: ἔπειτα κοίταξε ἐρωτηματικὰ τ' ἀψήλου — γιὰτὶ ἄκουσε ἀπὸ πάνω του τὴν διαπεραστικὴ φωνὴ ἑνὸς πουλιοῦ. Καὶ δές! Ἕνας ἀιετὸς ἔκοβε φαρδιούς κύκλους στὸν ἀέρα καὶ πάνω του κρεμόταν ἕνας ὄφις, ἀλλ' ὅχι σὰν λεία, παρὰ σὰν φίλος: γιὰτὶ κρατιόταν κουλουριασμένος στὸν λαιμό του.

«Εἶναι τὰ ζῶα μου», εἶπε ὁ Ζαρατούστρα κ' ἡ καρδιά του χάρηκε.

«Τὸ πιὸ περήφανο ζῶο κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τὸ πιὸ ἔξυπνο ζῶο κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο — θγήκανε σ' ἀναγνώριση.

Θέλουν νὰ μάθουν ἂν ζεῖ ἀκόμα ὁ Ζαρατούστρα. Ἀλήθεια, ζῶ ἀκόμα;

Βρήκα πῶς εἶναι πιὸ ἐπικίνδυνο νὰ ζεῖ κανεὶς μὲ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ μὲ τὰ ζῶα, ἐπικίνδυνο δρόμο ἀκολουθεῖ ὁ Ζαρατούστρα. Ἄς μ' ὀδηγήσουν τὰ ζῶα μου!»

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα εἶπε αὐτά, συλλογίστηκε τὰ λόγια τοῦ ἁγίου στὸ δάσος, ἀναιστέναξε κ' ἔτσι μίλησε στὴν καρδιά του:

«Θά 'θελα νὰ 'μαι πιὸ ἔξυπνος. Θά 'θελα νὰ γίνω ριζικὰ ἔξυπνος, σὰν τὸν ὄφι μου.

Μ' αὐτὸ ποὺ ζητῶ εἶναι κάτι ἀδύνατο: τότε παρακαλῶ, λοιπόν, τὴν περηφάνειά μου νὰ συνοδεύει πάντα τὴν ἔξυπνάδα μου.

Κι' ἂν ἡ ἔξυπνάδα μου μ' ἐγκαταλείψει μιὰ μέρα: — ἄχ, τῆς ἀρέσει νὰ πετᾷ ἄλλοῦ! — ἂς πετοῦσε ἀκόμη κ' ἡ περηφάνειά μου μὲ τὴν τρέλλα μου!»

— Ἔτσι ἄρχισεν ἡ δύση τοῦ Ζαρατούστρα.

ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΡΕΙΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

ΘΑ ΣΑΣ ΜΙΛΗΣΩ γιὰ τὶς τρεῖς μεταμορφώσεις τοῦ πνεύματος: πῶς τὸ πνεῦμα γίνεται καμήλα, καὶ λιοντάρι ἢ καμήλα, καὶ παιδί; τελικά, τὸ λιοντάρι.

Πολὺ φορτίο σηκώνει τὸ πνεῦμα, τὸ δυνατὸ, τὸ ὑπομονετικὸ πνεῦμα, ποὺ τὸ κατοικεῖ ὁ σεβασμός: τὸ βαρὺ καὶ τὸ πιὸ βαρὺ φορτίο ἀπαιτεῖ ἡ δύναμή του.

Τί ἔναι βαρὺ; ἔτσι ρωτᾷ τὸ ὑπομονετικὸ πνεῦμα, ἔτσι γονατίζει, τῆς καμήλας ὅμοιο, καὶ θέλει νὰ φορτωθεῖ καλά.

Τί ἔναι τὸ πιὸ βαρὺ, ὦ ἥρωες; ἔτσι ρωτᾷ τὸ ὑπομονετικὸ πνεῦμα, —γιὰ νὰ τὸ πάρω πάνω μου καὶ νὰ χαρεῖ ἡ δύναμή μου.

Δὲν εἶναι τοῦτο δῶ: τὸ νὰ ταπεινώνεται κανεὶς, γιὰ νὰ κάνει τὴν περηφάνειά του νὰ ὑποφέρει; Τὸ νὰ κάνει τὴν τρέλλα του νὰ λάμψει, γιὰ νὰ χλευάσει τὴ σοφία του;

Ἡ μὴ καὶ εἶναι τοῦτο δῶ: τὸ νὰ παρατήσουμε τὸν ἀγῶνα μας, τὴ στιγμή ποὺ πανηγυρίζει τὴ νίκη του; Τὸ ν' ἀνεβαίνουμε σὲ ψηλὸ δουνὸ γιὰ νὰ πειράζουμε τὸν Πειρασμό;

Ἡ μὴ καὶ εἶναι τοῦτο δῶ: τὸ νὰ τρέφεται κανεὶς μὲ βελάνια καὶ χόρτο τῆς γνώσης καὶ νὰ ὑποφέρει ἀπὸ πείνα ἡ ψυχὴ του, πρὸς χάριν τῆς ἀλήθειας;

Ἡ μὴ καὶ εἶναι τοῦτο δῶ: τὸ νὰ εἴμαστε ἄρρωστοι καὶ νὰ διώχνουμε τοὺς παρηγορητὲς καὶ τὸ νὰ γινόμαστε φίλοι μὲ κουφούς, ποὺ ποτὲ δὲν ἀκούνε αὐτὸ ποὺ θέλεις;

Ἡ μὴ καὶ εἶναι τοῦτο δῶ: τὸ νὰ μπαίνουμε σὲ δρώμικο νερό, ἂν αὐτὸ εἶναι τὸ νερὸ τῆς ἀλήθειας καὶ νὰ μὴ διώχνουμε ἀπὸ πάνω μας τοὺς παγεροὺς βατράχους καὶ τοὺς καυτεροὺς φρύνους;

Ἡ μὴ καὶ εἶναι τοῦτο δῶ: τὸ ν' ἀγαποῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς περιφρονοῦν, καὶ τὸ ν' ἀπλώνουμε τὸ χέρι στὸ φάντασμα, ὅταν θέλει νὰ μᾶς κάνει νὰ τρομάξουμε;

Ὅλα αὐτὰ τὰ πιὸ βαριὰ φορτία σηκώνει τὸ ὑπομονετικὸ πνεῦμα πάνω του: σὰν τὴν κομήλα ποὺ τρέχει φορτωμένη στὴν ἔρημο, ἔτσι τρέχει καὶ τὸ πνεῦμα στὴ δική του ἔρημο.

Μὰ μέσα στὴν ἐρημικώτερη ἔρημο συμβαίνει ἡ δεύτερη μεταμόρφωση: τὸ πνεῦμα γίνεται λιοντάρι ἐδῶ, θέλει νὰ κατακτήσει τὴν ἐλευθερία του καὶ νὰ γίνῃ κύριος στὴν δική του ἔρημο.

Ἐδῶ ζητᾷ τὸν τελευταῖο του κύριο: θέλει νὰ γίνῃ ἐχθρὸς τοῦ ἐχθροῦ τοῦ τελευταίου Θεοῦ του, καὶ θέλει νὰ διεκδικήσει τὴ νίκη ἀπὸ τὸ δράκο.

Ποιός είναι ὁ μεγάλος δράκος, ποὺ τὸ πνεῦμα δὲ θέλει πιά-
νᾳ τὸν ὀνομάζει κύριό του καὶ Θεό του; «Ὁφείλεις» λέγεται ὁ
μεγάλος δράκος. Μὰ τὸ πνεῦμα τοῦ λιονταριοῦ λέει: «Θέλω».

Τὸ «Ὁφείλεις» βρίσκεται μέσα στὸ δρόμο του, χρυσολάμ-
ποντας, ἓνα ζῶο γιομάτο λέπια καὶ πάνω σὲ κάθε λέπι λάμπει
κι ἀπὸ ἓνα χρυσὸ «Ὁφείλεις!»

Χιλιόχρονοι ἀξίες λαμποκοποῦν στὰ λέπια αὐτά, κ' ἔτσι
μιλᾷ ὁ πιὸ δυνατὸς ἀπ' ὅλους τοὺς δράκους δράκος: «κάθε ἀ-
ξία τῶν πραγμάτων—λαμποκοπᾷ πάνω μου».

«Κάθε ἀξία δημιουργήθηκε κιόλας, καὶ κάθε δημιουργημέ-
νη ἀξία — εἶμαι ἐγώ. Ἀλήθεια, κανένα «Θέλω» δὲν πρέπει νὰ
ὑπάρχει πιά!» Ἔτσι μιλᾷ ὁ δράκος.

Ἀδελφοί μου, γιὰ τί πράγμα χρειάζεται τὸ λιοντάρι στὸ
πνεῦμα; Γιατί νὰ μὴν ἀρκεῖ τὸ φορητὸ ζῶο, ποὺ εἶναι ὅλο ἐγ-
κράτεια καὶ σεβασμός;

Νὰ δημιουργήσει νέες ἀξίες — οὔτε καὶ τὸ λιοντάρι δὲν τὸ
μπορεῖ ἀκόμα αὐτό: μὰ μπορεῖ νὰ δημιουργήσει ἐλευθερία στὸν
ἑαυτό του γιὰ καινούργια δημιουργία — νὰ τί μπορεῖ ἡ δύναμη
τοῦ λιονταριοῦ.

Νὰ δημιουργήσει ἐλευθερία στὸν ἑαυτό του κι ἀκόμα ἓνα
ἅγιο Ὅχι μπροστὰ στὸ Καθῆκον: γι' αὐτό, ἀδελφοί μου, χρειά-
ζεται τὸ λιοντάρι.

Ν' ἀποχτήσῃ τὸ δικαίωμα σὲ νέες ἀξίες — αὐτό 'ναι τὸ
τρομερώτερο ἀπόχτημα γιὰ ἓνα ἀνθεκτικὸ σὲ φορτίο πνεῦμα,
ποὺ τὸ κατοικεῖ ὁ σεβασμός. Ἀλήθεια, μιὰ ἀρπαγὴ τοῦ εἶναι
αὐτὸ κι ἀρπαχτικοῦ ζώου δουλειά.

Ἐναν ἄλλον καιρὸ ἀγαποῦσε τὸ «Ὁφείλεις» σὰν τὸ πιὸ
ἅγιο πράγμα του: τώρα καὶ στὸ πιὸ ἅγιο πράγμα πρέπει νὰ βρεῖ
αὐταπάτη καὶ αὐθαιρεσία, γιὰ ν' ἀρπάξῃ ἐλευθερία ἀπὸ τὴν ἀγά-
πη του: λιοντάρι χρειάζεται γιὰ μιὰ τέτοια ἀρπαγὴ.

Μὰ πῆτε μου, ἀδελφοί μου, τί μπορεῖ νὰ κάμῃ ἀκόμα τὸ
παιδί, ποὺ οὔτε καὶ λιοντάρι ἀκόμα δὲ μπορεῖ νὰ κάμῃ; Γιὰ
ποιό λόγο τὸ ἀρπαχτικὸ λιοντάρι πρέπει νὰ γίνῃ καὶ παιδί ἀ-
κόμα;

Τὸ παιδί 'ναι ἀθωότητα καὶ ξεχασιά, ἓνα ξαναρχίνισμα, ἓ-
να παιγνίδι, μιὰ ρόδα ποὺ γυρίζει, μιὰ πρώτη κίνηση, μιὰ ἅγια
κατάφαση.

Ναί, στὸ παιγνίδι τῆς δημιουργίας, ἀδελφοί μου, χρειάζε-
ται μιὰ ἅγια κατάφαση: τὴ δική του θέληση θέλει
τώρα τὸ πνεῦμα, ποὺ τὸν δικό του κόσμον κερδίζει αὐτὸς
ποὺ τὸν κόσμον ἔχασε.

Σᾶς μίλησα γιὰ τρεῖς μεταμορφώσεις τοῦ πνεύματος: πῶς
τὸ πνεῦμα ἔγινε καμήλα, καὶ σὲ λιοντάρι ἢ καμήλα, καὶ σὲ παι-
δί, στὸ τέλος, τὸ λιοντάρι.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαφρατούστρα. Καὶ τὸν καιρὸ κεῖνον ἔμενε
στὴν πολιτεία, ποὺ λεγότανε: Παρδαλὴ Γελάδα.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΔΡΕΣ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

ΣΤΟΝ ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ φημίζανε έναν σοφό, που ήξερε να μιλεί καλά για τον ύπνο και για την ἀρετή: τὸν τιμοῦσαν καὶ τὸν ἀντάμοιβαν πολὺ γι' αὐτό, κι ὅλοι οἱ νέοι κάθονταν μπροστὰ στὴν ἔδρα του. Πῆγε σ' αὐτὸν ὁ Ζαρατούστρα, καὶ κάθησε μ' ὅλους τοὺς νέους μπροστὰ στὴν ἔδρα του. Κ' ἔτσι μίλησεν ὁ σοφός:

Νὰ τιμᾶτε καὶ νὰ σέβεστε τὸν ὕπνο! Αὐτό 'ναι τὸ πρῶτο! Καὶ νὰ ἀποφεύγετε ὅλους αὐτοὺς ποὺ κοικοκοιμούνται καὶ ἀγρυπνοῦνε τὴ νύχτα!

Ἀκόμη κι ὁ κλέφτης σέβεται τὸν ὕπνο: πάντα κλέβει ἀθόρυβα τὴ νύχτα. Μὰ ὁ νυχτοφρουρὸς εἶναι ξαδιάντροπός, ξαδιάντροπα κροτᾷ τὸ κόρνο του.

Τὸ νὰ κοιμᾶται κανεὶς δὲν εἶναι καμιὰ παραμικρὴ τέχνη: γι' αὐτὸ χρειάζεται ἀγρύπνια ὅλη τὴ μέρα.

Δέκα φορὲς τὴ μέρα πρέπει νὰ κύριαρχεῖς στὸν ἑαυτὸ σου: αὐτὸ γλυκαίνει τὴν κούραση κ' εἶναι τῆς ψυχῆς νάρκη.

Δέκα φορὲς τὴ μέρα πρέπει νὰ συμφιλιώνεσαι μὲ τὸν ἑαυτὸ σου: γιὰτὶ ἡ καταδάμαση εἶναι πίκρα, κι ὁ ἀσυμφιλίωτος κοιμᾶται ἄσκημα.

Δέκα ἀλήθειες πρέπει νὰ βρίσκεις τὴ μέρα: διαφορετικὰ ζητᾷς καὶ τὴ νύχτα ἀλήθειες κ' ἡ ψυχὴ σου ἀπομένει πεινασμένη.

Δέκα φορὲς τὴ μέρα πρέπει νὰ γελᾷς καὶ νὰ 'σαι εὐθυμος: διαφορετικὰ θὰ σ' ἐνοχλεῖ τὴ νύχτα τὸ στομάχι σου, αὐτὸς ὁ πατέρας τῆς κακομοιριάς.

Λίγοι τὸ ξέρουν αὐτό: μὰ πρέπει νὰ 'χει κανεὶς ὅλες τὶς ἀρετές, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ κοιμᾶται καλά. Νὰ ψευδομαρτυρήσω; Νὰ μοιχέψω;

Νὰ ἐπιθυμήσω τὸ κορίτσι τοῦ γείτονά μου; Ὅλα αὐτὰ δὲν ταιριάζουν μὲ τὸν καλὸν ὕπνο.

Κι ὅταν ἀκόμα ἔχει κανεὶς ὅλες τὶς ἀρετές, πρέπει νὰ καταλαβαίνει καὶ κάτι ἄλλο: πῶς πρέπει νὰ στέλνεις γιὰ ὕπνο καὶ τὶς ἴδιες σου τὶς ἀρετές τὴν κατάλληλη ὥρα.

Δὲν πρέπει νὰ τσακώνονται μεταξύ τους, οἱ χαριτωμένες γυναικοῦλες! Κ' ἐξ αἰτίας σου, δυστυχισμένε!

Εἰρήνη μὲ τὸ Θεὸ καὶ μὲ τὸ γείτονά σου: ἔτσι θέλει ὁ καλὸς ὕπνος. Κι ἀκόμα εἰρήνη καὶ μὲ τὸν διάβολο τοῦ γείτονά σου! Ἀλλοιῶς θὰ σὲ πειράζει τὴ νύχτα.

Τιμὴ καὶ ὑπομονὴ στὴν ἐξουσία, καὶ στὴ στραβὴ ἐξουσία ἀκόμα! Ἐτσι θέλει ὁ καλὸς ὕπνος. Τί φταίω ἐγώ, ἂν τὸ Κράτος ἀρέσκεται νὰ περπατᾷ μὲ στραβὰ πόδια;

Πάντα θὰ μοῦ φαίνεται ὁ καλύτερος βοσκὸς αὐτὸς ποὺ ὀδηγεῖ τὰ πρόβατά του στὰ πιὸ πράσινα λειβάδια: αὐτὸ ταιριάζει μὲ τὸν καλὸν ὕπνο.

Δὲν θέλω πολλὰς τιμὰς, οὔτε μεγάλα πλούτη: αὐτὰ ἐρεθίζουν τὴν χολήν. Μὰ κοιμᾶται ἄσκημα αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει ἓνα καλὸ ὄνομα κ' ἓναν μικρὸ πλοῦτο.

Μιὰ μικρὴ συντροφιά μοῦ εἶναι πιὸ εὐπρόσδεχτη ἀπὸ μιὰ κακὴ: μὰ πρέπει νὰ ἔρχονται καὶ νὰ φεύγουν τὴν κατάλληλη ὥρα. Αὐτὸ ταιριάζει μὲ τὸν καλὸν ὕπνο.

Πολὺ μ' ἀρέσουν ἐπίσης κ' οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι: προκαλοῦνε τὸν ὕπνο. Εἶναι εὐτυχισμένοι αὐτοί, καὶ προπαντὸς ὅταν τοὺς δίδει κανεὶς πάντα δίκιο.

Ἔτσι περνᾷ ἡ μέρα τοῦ ἐνάρετου. Ὅταν ἔρχεται ἡ νύχτα, φυλάγομαι νὰ μὴ καλέσω τὸν ὕπνο! Δὲ θέλει νὰ τὸν καλοῦν, ὁ ὕπνος, ποὺ εἶναι ὁ κύριος τῶν ἀρετῶν.

Παρὰ σκέφτομαι τί ἔκανα καὶ τί σκέφτηκα τὴ μέρα. Ἀναπολώνοντας ἀναρωτιέμαι, ὑπομονετικὸς σὰ γελάδα: ποιὲς ἦσαν, ἀλήθεια, σήμερα, οἱ δέκα νίκες σου πάνω στὸν ἑαυτό σου.

Καὶ ποιὲς ἦσαν οἱ δέκα συμφιλιώσεις σου μὲ τὸν ἑαυτό σου καὶ οἱ δέκα ἀλήθειες σου καὶ τὰ δέκα γέλια σου, ποὺ μ' αὐτὰ εὐφρανες τὴν καρδιά μου;

Τέτοια καθὼς συλλογίζομαι καὶ νανουρισμένος ἀπὸ σαράντα σκέψεις, μοῦ ἔρχεται ξαφνικὰ ὁ ὕπνος, ὁ ἀπρόσκλητος, ὁ κύριος τῶν ἀρετῶν.

Ὁ ὕπνος μὲ χτυπᾷ στὰ μάτια: τότε βαραίνουν. Ὁ ὕπνος μοῦ ψαύει τὸ στόμα: καὶ τότε μένει ἀνοιχτό.

Ἀλήθεια, μὲ μαλακὲς σιόλες μοῦ ἔρχεται, ὁ πιὸ ἀγαπημένος ἀπὸ τοὺς κλέφτες κλέφτης, καὶ μοῦ κλέβει τὶς σκέψεις μου: κι ἀπομένω ἀποβλακωμένος, σὰν τούτη δῶ τὴν ἔδρα.

Μὰ δὲν μένω ἐκεῖ πολλὴ ὥρα: γρήγορα πλαγιάζω.

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα ἄκουσε τὸν σοφὸ νὰ μιλᾷ ἔτσι, γέλασε μέσα στὴν καρδιά του: γιατί συνάμα ἀνάφτηκε ἓνα φῶς μέσα του. Κ' ἔτσι μίλησε στὴν καρδιά του:

Ἕνας τρελλὸς μοῦ φαίνεται ὁ σοφὸς αὐτὸς μὲ τὶς σαράντα του σκέψεις: θαρρῶ, ὅμως, πῶς ἀληθινὰ καταλαβαίνει ἀπὸ ὕπνο.

Εὐτυχισμένος αὐτὸς ποὺ μένει κοντὰ σ' αὐτὸν τὸ σοφό! Ἕνας τέτοιος ὕπνος εἶναι κολλητικὸς, ἀκόμη κ' ἓναν χοντρὸ τοῖχο μπορεῖ νὰ διαπεράσει.

Μιὰ γοητεία, μάλιστα, κατακάθεται πάνω στὴν ἔδρα του. Κ' οἱ νέοι δὲν κάθονται ἀνώφελα μπροστὰ στὸν ἱεροκήρυκα τῆς ἀρετῆς.

Ἡ σοφία του λέει: ν' ἀγρυπνᾶτε γιὰ νὰ κοιμᾶστε καλά. Κι ἀλήθεια, ἂν ἡ ζωὴ δὲν εἶχε κανένα νόημα, κ' ἔπρεπε νὰ διαλέξω παραλογισμό, τότε ὁ παραλογισμὸς αὐτὸς θὰ μοῦ φαινόταν ὁ πιὸ διαλεχτός.

Τώρα ἐννοῶ καθαρά, τί ζητούσανε προπαντὸς ἄλλοτε, ὅταν γυρεύανε δασκάλους τῆς ἀρετῆς. Τὸν καλὸν ὕπνο ζητούσανε καὶ τὶς ναρκωτικὲς ἀρετές.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀπὸ καθέδρας σοφοὺς σοφία ἦταν.

ὁ δίχως ὄνειρα ὕπνος: δὲ γνώριζαν κανένα καλύτερο νόημα τῆς ζωῆς.

Ἀκόμη καὶ σήμερα ὑπάρχουνε μερικοί, σὰν τοῦτον ἐδῶ τὸν ἱεροκήρυκα τῆς ἀρετῆς, κι ὅχι καὶ τόσο τίμιοι πάντα: μὰ ἡ ἐποχή τους πέρασε. Καὶ δὲ θὰ σταθοῦν γιὰ πολὺ ἀκόμα στὰ πόδια τους: πλαγιάζουνε κιόλας.

Μακάριοι οἱ νυσταγμένοι: γιὰτὶ γρήγορα θὰ τοὺς πάρει ὁ ὕπνος.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΡΑΜΑΤΙΣΤΕΣ ΤΟΥ ΑΛΛΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΚΑΠΟΤΕ ἔρριξε κι ὁ Ζαρατούστρα τὴν αὐταπάτη τοῦ πέρα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, σὰν ὅλους τοὺς ὀραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου. Ἐνα ἔργο τοῦ Θεοῦ ποὺ πονεῖ καὶ ἀγωνιᾷ μοῦ φάνηκε τότε ὁ κόσμος.

Ὁνειρὸ μοῦ φάνηκε τότε ὁ κόσμος, καὶ ποίημα ἑνὸς Θεοῦ χρωματισμένος καπνὸς μπρὸς στὰ μάτια ἑνὸς δυσανεστημένου Θεοῦ.

Καλὸ καὶ κακὸ, ἡδονὴ καὶ πόνος, Ἐγὼ καὶ Ἐσὺ — χρωματισμένος καπνὸς μοῦ φάνηκαν μπρὸς σὲ δημιουργικὰ μάτια. Ὁ δημιουργὸς θέλησε νὰ σηκώσει ἀπὸ πάνω του τὰ μάτια του, — τότε δημιούργησε τὸν κόσμον.

Τὸ νὰ βλέπει πέρα ἀπὸ τὸν πόνον τοῦ καὶ νὰ ξεχνιέται εἶναι μιὰ μεθυστικὴ χαρὰ γι' αὐτὸν ποὺ πονεῖ. Μεθυστικὴ χαρὰ κι αὐτολησμοσύνη μοῦ φάνηκε μιὰ μέρα ὁ κόσμος.

Ὁ κόσμος τοῦτος, ὁ αἰώνια ἀτελής, μιᾶς αἰώνιας ἀντίφασης εἶδωλο κι ἀτελὲς εἶδωλο — μιὰ μεθυστικὴ χαρὰ γιὰ τὸν ἀτελεῖ δημιουργό του: — ἔτσι μοῦ φάνηκε κάποτε ὁ κόσμος.

Ἔτσι ἔρριξα κάποτε κ' ἐγὼ τὴν αὐταπάτη μου πέρα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, σὰν ὅλους τοὺς ὀραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου. Πέρα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ἀλήθεια;

Ἀχ, ἀδελφοί μου, ὁ Θεὸς αὐτός, ποὺ δημιούργησα, ἦταν ἔργο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τρέλλα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ὅλοι οἱ Θεοί!

Ἀνθρώπος ἦταν, ἕνα αὐλὸ κομμάτι ἀπὸ ἄνθρωπον κι ἀπὸ Ἐγὼ: ἀπὸ τὴν ἴδια μου τὴν στάχτη καὶ τὴν ἴδια μου τὴν φλόγα βγήκε τὸ φάντασμα αὐτὸ καί, ἀλήθεια! Δὲ μοῦ ῥθε ἀπὸ κανέναν, πέραν τῆς γῆς, κόσμον!

Τί ἔχε σταθεῖ, ἀδελφοί μου; Εἶχα ξεπεράσει τὸν ἑαυτό μου, ποὺ πονοῦσε, εἶχα φέρει τὴν ἴδια μου τὴν στάχτη στὸ βουνό, μιὰ φωτεινότερη φλόγα βρῆκα μέσα μου. Καὶ δές! Τὸ φάντασμα ἔφυγε τότε μακριά μου!

Πόνος καὶ μαρτύριο θὰ μοῦ ἦταν τώρα, σὲ μένα ποὺ ἀνυλάβαινα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, τὸ νὰ πιστεύω σὲ τέτοια φαντάσματα: πόνος καὶ ταπείνωση θὰ μοῦ ἦταν τώρα. Ἔτσι μιλῶ στοὺς ὀραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου.

Πόνος ἦταν κι ἀδυναμία — αὐτὰ ἦταν ποὺ δημιούργησαν

· όλους τούς άλλους κόσμους· κ' εκείνη ή σύντομη τρέλλα τής ευτυχίας, που μόνο αυτός που πιο πολύ πονεί την έχει.

Κούραση, ή κούραση που μ' Ένα πήδημα μόνο θέλει να φτάσει στο τέρμα, μ' ένα θανάσιμο πήδημα, μιὰ φτωχή, άδαής κούραση, που ούτε να θέλει πια θέλει: αυτή δημιούργησε όλους τούς Θεούς και τούς άλλους κόσμους.

Πιστέψετε με, άδελφοί μου! Το κορμί 'ταν αυτό που απέλπιστηκε για το κορμί, — αυτό ψηλάφισε με τα δάχτυλα του παραπλανημένου πνεύματος τούς άκροτελεύτιους τοίχους.

Πιστέψετε με, άδελφοί μου! Το κορμί 'ταν αυτό που απέλπιστηκε για τη γή, — αυτό άκουσε την κοιλιά του Είναι να μιλει στον εαυτό της.

Και τότε θέλησε να περάσει το κεφάλι μέσα από τούς άκροτελεύτιους τοίχους, κι όχι μόνο το κεφάλι, — να περάσει ολόκληρο στον «άλλον κόσμο».

Μα ο «άλλος κόσμος» κρύβεται καλά από τον άνθρωπο, εκείνος ο ανάνθρωπος απάνθρωπος κόσμος, που δεν είναι παρὰ ένα ούράνιο Τίποτα· και ή κοιλιά του Είναι δεν μιλει στον άνθρωπο, παρὰ σαν άνθρωπος.

Άλήθεια, είναι δύσκολο ν' αποδείξει το Είναι κανείς και δύσκολο να το κάμει να μιλήσει. Πήτε μου, άδελφοί μου, το πιο παράξενο απ' όλα τα πράγματα πράγμα δεν είναι ο,τι αποδειχνεται και πιο εύκολα;

Ναί, το Έγώ αυτό και ή αντίφαση και ή σύγχυση του Έγώ μιλά ακόμα με τον νομιμώτερο τρόπο για το Είναι του, αυτό το Έγώ που δημιουργεί, που θέλει, που αξιοποιεί και που είναι το μέτρο και ή αξία τών πραγμάτων.

Κι αυτό το νομιμώτερο Είναι, το Έγώ — αυτό μιλά για το κορμί, και το θέλει ακόμα το κορμί, κι όταν ακόμα φαντάζεται και φαντασιοσκοπεί και φτερουγίζει με σπασμένα φτερά.

Μαθαίνει να μιλά όλο και πιο νόμιμα, το Έγώ: κι όσο περισσότερο μαθαίνει, τόσο περισσότερο βρίσκει λόγια και τιμές για το σώμα και για τη γή.

Μια καινούργια υπερηφάνεια μου δίδαξε το Έγώ μου, που τη διδάσκω στους ανθρώπους: να μη χώνω πια το κεφάλι μου στην άμμο τών ουρανίων πραγμάτων, παρὰ να το κρατώ ψηλά, ελεύθερο, ένα κεφάλι - γή, που δημιουργεί το νόημα τής γής!

Μια καινούργια θέληση διδάσκω στους ανθρώπους: να θέλουν το δρόμο, που ακολουθήσε τυφλά ο άνθρωπος, και να τον λένε καλό και να μη ξεγλιστρούν πια απ' αυτόν σαν τούς άρρωστους και τούς έτοιμοθάνατους!

Άρρωστοι και έτοιμοθάνατοι ήσαν αυτοί που περιφρόνησαν το κορμί και τη γή κ' έφεύρανε το Ούράνιο και τις σωτήριες αίμάτινες σταγόνες: άλλ' άκόμη και τα γλυκά και σκοτεινά αυτά δηλητήρια από το κορμί και τη γή τα πήρανε!

Ήθελαν να ξεφύγουν από την άθλιότητά τους, και τ' ά-

στέρια βρίσκονταν πολὺ μακριὰ τους. Τότε ἀναστέναξαν: «Ὡ-
νὰ ὑπῆρχανε ἀλήθεια οὐράνιοι δρόμοι, σὲ μιὰν ἄλλη ζωὴ κ' εὐτυ-
χία γιὰ νὰ γλιστρήσουμε!» — τότε ἐφεύρανε τὶς κρυφὲς γωνιές
τους καὶ τὸ αἱματηρὸ ποτό τους!

Καὶ νὰ ποὺ φαντάστηκα πὼς χωρίστηκαν ἀπὸ τὸ σῶμα
τους κι ἀπ' αὐτὴ τὴ γῆ, οἱ ἀχάριστοι αὐτοί. Μὰ σὲ ποιὸν χρω-
στοῦν τὸν σπασμὸ καὶ τὴν εὐφροσύνη τῆς ἔκστασής τους; Στὸ
κορμί τους καὶ σὲ τούτῃ τὴ γῆ.

Ἐπιεικὴς εἶναι ὁ Ζαρατούστρα στοὺς ἀρρώστους. Ἀλήθεια,
δὲ θυμώνει οὔτε μὲ τῆς παρηγοριᾶς τους μήτε μὲ τῆς ἀγνωμο-
σύνης τους τὰ φερσίματα. Ἄς γιατρευτοῦνε κι ἄς ξεπεράσουνε
τὸν ἑαυτὸ τους κι ἄς δημιουργήσουνε ἓνα ἀνώτερο κορμὶ γιὰ τὸν
ἑαυτὸ τους!

Οὔτε καὶ μ' αὐτὸν ποὺ ἀναρρώνει ὀργίζεται ὁ Ζαρατούστρα,
ὅταν κοιτάζει μὲ τρυφερότητα τὴν πλάνη του καὶ μέσα στὰ βα-
θιὰ μεσάνυχτα γλιστρᾷ γύρω ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Θεοῦ του: ἀλ-
λὰ ἀρρώστια κι ἄρρωστο κορμὶ βλέπω στὰ δάκρυά του.

Πολὺς ἀρρωστημένος λαὸς ὑπῆρχε πάντα ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς
ποὺ φαντασιοσκοποῦν καὶ γυρεύουνε Θεό· μισοῦν μὲ λύσσα αὐτὸν
ποὺ γυρεύει τὴ γνώση κ' ἐκείνη τὴν πιὸ νέα ἀπὸ τὶς ἀρετὲς ἀρετή,
ποὺ Νομιμότητα εἶναι τ' ὄνόματί της.

Κοιτάζουνε πάντα πίσω κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς καιροὺς: τό-
τε ἢ πλάνη καὶ ἢ πίστη ἦταν βέβαια, ἄλλο πρᾶγμα· ἢ μανία τοῦ
λογικοῦ ἦταν ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ, κι ἀμάρτημα ἢ ἀμφιβολία.

Τὰ ξέρω καλὰ αὐτὰ τὰ ὁμοιώματα τοῦ Θεοῦ: θέλουν νὰ τὰ
πιστεύουμε καὶ νὰ θεωροῦμε ἀμάρτημα τὴν ἀμφιβολία. Πολὺ
καλὰ ξέρω ἀκόμα σὲ τί πιστεύουνε περισσότερο τὰ ἴδια αὐτά.

Ἀλήθεια, ὅχι σ' ἄλλους κόσμους καὶ σὲ σωτήριες αἱμάτινες
σταγόνες: μὰ στὸ κορμὶ πιστεύουνε περισσότερο κ' ἐκεῖνοι, καὶ τὸ
ἴδιο τους τὸ κορμὶ εἶναι γι' αὐτοὺς κάτι αὐθύπαρκτο.

Μὰ ἓνα ἀρρωστημένο πρᾶγμα εἶναι τὸ κορμὶ γι' αὐτούς:
πρόθυμα θὰ ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ δέρμα τους. Γι' αὐτὸ κι ἀκοῦνε
τοὺς ἱεροκήρυκες τοῦ θανάτου καὶ κηρύσσουν οἱ ἴδιοι τὴν ἄλλη
ζωή.

Ἀφουγκραστῆτε καλύτερα, ἀδελφοί μου, τὴ φωνὴ τοῦ γιο-
μάτου ὑγεία κορμιοῦ: εἶναι μιὰ φωνὴ πιὸ νόμιμη καὶ πιὸ κα-
θαρή.

Πιὸ νόμιμα καὶ πιὸ καθαρὰ μιλά τὸ γιομάτο ὑγεία κορμί,
τὸ τέλειο κι ὀρθογωνισμένο: καὶ μιλά γιὰ τὸ νόημα τῆς γῆς.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΡΜΙΟΥ

ΣΤΟΥΣ περιφρονητὲς τοῦ κορμιοῦ θέλω νὰ πῶ τὸ λόγο
μου. Δὲν πρέπει ν' ἀλλάξουνε μέθοδο διδασκαλίας, μὰ ν' ἀπο-
χαιρετήσουνε μόνο τὸ κορμὶ τους — καὶ νὰ βουβαθοῦνε, λοιπόν.

«Σῶμα εἶμαι καὶ ψυχὴ» — ἔτσι μιλά τὸ παιδί. Καὶ γιὰ τὸ
δὲ θά ᾤπρεπε νὰ μιλοῦμε σὰν τὸ παιδί;

Μ' αὐτὸς ποὺ ξύπνησε, αὐτὸς ποὺ ξέρει, λέει: δὲν εἶμαι
παρὰ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο κορμί, καὶ τίποτα ἔχτος ἀπὸ κορ-
μί· καὶ ψυχὴ εἶναι μιὰ λέξη μόνο γιὰ κάτι τοῦ σώματος.

Τὸ σῶμα εἶναι ἓνα μεγάλο λογικό, μιὰ πολλαπλότητα μ'
ἓνα νόημα, ἓνας πόλεμος καὶ μιὰ εἰρήνη, ἓνα κοπάδι κ' ἓνας
βοσκός.

Ὅργανο τοῦ κορμιοῦ σου εἶναι καὶ τὸ μικρὸ λογικό σου,
ἀδελφέ μου, ποὺ «πνεῦμα» τ' ὀνομάζεις, ἓνα μικρὸ ἐργαλεῖο καὶ
παιγνίδι τοῦ μεγάλου λογικοῦ σου.

«Ἐγὼ» λές κ' εἶσαι περήφανος γι' αὐτὴ τὴ λέξη. Μὰ τὸ με-
γαλύτερο εἶναι — ποὺ δὲ θέλεις νὰ τὸ πιστέψεις — τὸ κορμί
σου καὶ τὸ μεγάλο λογικό του: ποὺ δὲ λέει Ἐγώ, μὰ εἶναι
Ἐγώ.

Ὅ,τι αἰσθάνεται ἡ αἴσθησις, ὅ,τι ἀναγνωρίζει τὸ πνεῦμα,
δὲν ἔχει ποτὲ μέσα του τὸ τέλος του. Μὰ ἡ αἴσθησις καὶ τὸ πνεῦ-
μα θέλουν νὰ σὲ πείσουν ὅτι εἶναι τὸ τέλος ὅλων τῶν πραγμά-
των: τόση εἶναι ἡ κενοδοξία τους.

Ἐργαλεῖα καὶ παιγνίδια εἶναι ἡ αἴσθησις καὶ τὸ πνεῦμα:
πίσω τους θρίσκειται ἀκόμα ὁ Ἐαυτός. Ὁ Ἐαυτὸς γυρεύει ἐπίσης
μὲ τὰ μάτια τῶν αἰσθήσεων, ἀκούει ἐπίσης μὲ τ' αὐτιά τοῦ πνεύ-
ματος.

Πάντα ἀκούει καὶ γυρεύει ὁ Ἐαυτός: συγκρίνει, κατανικᾷ,
καταχτᾷ, καταστρέφει: Κυριαρχεῖ κ' εἶναι κι ὁ κυρίαρχος τοῦ
Ἐγώ.

Πίσω ἀπὸ τὶς σκέψεις σου καὶ τὰ αἰσθήματά σου, ἀδελφέ
μου, ὀρθώνεται ἓνας δυνατὸς ἀφέντης, ἓνας ἄγνωστος σοφὸς —
ποὺ λέγεται Ἐαυτός. Στὸ σῶμα σου κατοικεῖ, τὸ σῶμα σου
εἶναι.

Υπάρχει πιὸ πολὺ λογικὸ στὸ σῶμα σου παρ' ὅσο στὴ
μεγαλύτερη σοφία σου. Καὶ ποιὸς ξέρει, λοιπόν, σὲ τί τὸ σῶμα
σου ἀκριβῶς χρειάζεται τὴ μεγαλύτερη σοφία σου;

Ὁ Ἐαυτός σου γελά γιὰ τὸ Ἐγώ σου καὶ γιὰ τὰ πε-
ρήφανα πηδήματά του. «Τί μοῦ χρειάζονται αὐτὰ τὰ πηδήματα
καὶ τὰ πετάγματα τῆς σκέψης; λέει μέσα του. ἓνα παραστρά-
τημά ἔναι ἀπὸ τὸ σκοπὸ μου. Εἶμαι τὸ ὄριο τοῦ Ἐγώ καὶ ὁ ὑπο-
βολέας τῶν ιδεῶν του».

Ὁ Ἐαυτὸς λέει στὸ Ἐγώ: «πόνεσε!» Καὶ τότε τὸ Ἐγὼ
πονεῖ καὶ σκέφτεται τὸ πῶς νὰ μὴν πονεῖ πιά — κι αὐτὸ π ρ έ -
π ε ι νὰ σκέφτεται.

Ὁ Ἐαυτὸς λέει στὸ Ἐγώ: «χαίρου!» Τότε τὸ Ἐγὼ χαί-
ρεται καὶ σκέφτεται τὸ πῶς νὰ χαίρεται πιὸ συχνὰ — κι αὐτὸ
π ρ έ π ε ι νὰ σκέφτεται.

Στοὺς περιφρονητὲς τοῦ κορμιοῦ θέλω νὰ πῶ ἓνα λόγο. Νὰ

περιφρονοῦν, αὐτὸ τοὺς τιμᾶ. Τὶ ἔναι αὐτὸ ποὺ δημιούργησε τὴν ὑπόληψη καὶ τὴν περιφρόνηση καὶ τὴν ἀξία καὶ τὴ θέληση;

Ὁ δημιουργὸς ἑαυτὸς δημιούργησε τὴν ὑπόληψη καὶ τὴν περιφρόνηση, δημιούργησε τὴ χαρὰ καὶ τὸν πόνο. Τὸ δημιουργὸν κορμὶ δημιούργησε τὸ πνεῦμα, σὰν χέρι τῆς θέλησός του.

Ἀκόμη καὶ στήν τρέλλα σας καὶ στήν περιφρόνησή σας, περιφρονητὲς τοῦ κορμιοῦ, τὸν ἑαυτὸ σας ὑπηρετεῖτε. Σᾶς λέγω: κι ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτὸς σας θέλει νὰ πεθάνει κι ἀποστρέφεται τὴ ζωὴ.

Δὲ μπορεῖ νὰ κάμει πιά αὐτὸ ποὺ περισσότερο θέλει: — νὰ δημιουργήσῃ κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Αὐτὸ θέλει περισσότερο, αὐτὸς εἶναι ὁλος τοῦ ὁ καϊμός.

Μὰ τώρα εἶναι πολὺ ἀργὰ πιά γι' αὐτό: — γι' αὐτὸ ὁ ἑαυτὸς σας θέλει νὰ καταστραφεῖ, ὡς περιφρονητὲς τοῦ κορμιοῦ.

Νὰ καταστραφεῖ θέλει ὁ ἑαυτὸς σας, γι' αὐτὸ καταντήσατε σὲ περιφρονητὲς τοῦ κορμιοῦ! Γιατὶ δὲ μπορεῖτε πιά νὰ δημιουργήσετε κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σας.

Καὶ γι' αὐτὸ ὀργίζεστε μὲ τὴ ζωὴ καὶ μὲ τὴ γῆ. Ἕνας ἀσύνειδος φθόνος κρύβεται στὸ λοξὸ βλέμμα τῆς περιφρόνησός σας.

Δὲν ἀκολουθῶ τὸ δρόμο σας, ὡς περιφρονητὲς τοῦ σώματος! Δὲ μοῦ εἴστε κανένα γιοφύρι γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπο!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΑΡΕΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΘΗ

ΑΝ ΕΧΕΙΣ μιὰν ἀρετὴν, ἀδελφέ μου, κι αὐτὴ ἔναι ἡ ἀρετὴ σου, τότε τὴν ἀρετὴν αὐτὴ δὲν τὴν ἔχεις κοινὴ μὲ κανένα ἄλλο.

Θές, βέβαια, νὰ τὴν πείς μὲ τ' ὄνομά της καὶ νὰ τὴν χαϊδέψεις· θές νὰ τὴν πιάσεις ἀπὸ τ' αὐτὴ της καὶ νὰ διασκεδάσεις λίγο μαζί της.

Καὶ δές! Τώρα θὰ ἔχεις κοινὸ μὲ τὸν λαὸ τ' ὄνομά της κ' ἔγινες λαὸς καὶ κοπάδι μὲ τὴν ἀρετὴν σου!

Θὰ ἔκανες καλύτερα νὰ πείς: «ἀνέκφραστο εἶναι καὶ ἀνόμαστο, ὅ,τι δίδει μαρτύριο καὶ γλυκύτητα στήν ψυχὴ μου κι ὅ,τι εἶναι ἀκόμη ἢ πείνα γιὰ τὰ σπλάχνα μου.

Ἄς στέκει πολὺ ψηλὰ ἡ ἀρετὴ σου γιὰ τὴν οἰκειότητα τῶν ὀνομάτων: κι ἂν πρέπει νὰ μιλήσεις γι' αὐτήν, νὰ μὴ ντρέπεσαι κι ἂν ψελλίζεις.

Μίλα, λοιπόν, καὶ ψέλλιζε: «Αὐτὸ ἔναι τὸ ἀγαθὸ μ ο υ , τὸ ἀγαπῶ, ἔτσι μ' ἀρέσει ἀπόλυτα, ἔτσι μόνο τὸ θέλω ἐ γ ὼ τὸ ἀγαθόν.

Δὲν τὸ θέλω σὰν νόμο ἐνὸς Θεοῦ, δὲν τὸ θέλω σὰν ἀνθρώπινο θεσμὸ κι ἀνθρώπινη ἀνάγκη: νὰ μὴ μοῦ εἶναι δρόμος γιὰ ὑπεργήινους κόσμους καὶ παραδείσους.

Μιὰ γήινη ἀρετὴ ἔναι, ποὺ τὴν ἀγαπῶ: ἐλάχιστη νοημοσύνη δρῖσκεται σ' αὐτὴ, κι ἀκόμη λιγώτερο λογικό.

Μὰ τὸ πουλὶ αὐτὸ ἔχτισε τὴ φωλιά του μέσα μου: γι' αὐτὸ τὸ ἀγαπῶ καὶ τὸ ἀγκαλιάζω, — τώρα κάθεται μέσα μου πάνω στὰ χρυσὰ του αὐγά.»

Ἔτσι πρέπει νὰ ψελλίζεις καὶ νὰ ἐγκωμιάζεις τὴν ἀρετὴ σου.

Ἐναν ἄλλον καιρὸ εἶχες πάθη καὶ τὰ ὀνόμαζες κακὰ. Μὰ τώρα δὲν σοῦ μένουν παρὰ οἱ ἀρετὲς σου μόνο: γεννηθήκανε ἀπὸ τὰ πάθη σου.

Ἀπὸ καρδιάς ἔβαλες τὸν πιὸ ὑψηλὸ σκοπὸ σου σ' αὐτὰ τὰ πάθη: τότε ἔγιναν οἱ ἀρετὲς καὶ οἱ χαρὲς σου.

Κι ἂν ἦσουν ἀπὸ τὸ γένος τῶν χολερικῶν ἢ ἀπὸ τὸ γένος τῶν φιλήδονων ἢ τῶν φανατικῶν ἢ τῶν ἐκδικητικῶν:

στὸ τέλος ὅλα τὰ πάθη σου θὰ γίνονταν ἀρετὲς καὶ ὅλοι οἱ διαδόχοι σου ἄγγελοι.

Ἐναν ἄλλον καιρὸ εἶχες σκυλιὰ στὸ κελλάρι σου: μὰ στὸ τέλος ἀλλάξανε κ' ἔγιναν πουλιὰ καὶ θελκτικὲς τραγουδίστριες.

Ἀπὸ τὰ δηλητήριά σου κατασκεύασες τὸ βάλσαμό σου· ἄρμεξες τὴ γελάδα θλίψη, — τώρα πίνεις τὸ γλυκὸ γάλα τῶν μασταριῶν της.

Καὶ τίποτε κακὸ δὲ θὰ φυτρώσει πιὰ ἀπὸ τώρα κ' ὕστερα ἀπὸ σένα, παρὰ μόνο τὸ κακὸ ποὺ φυτρώνει ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν σου.

Ἄν ἔχεις τύχη, ἀδελφέ μου, τότε ἔχεις μιὰν ἀρετὴ κι ὄχι περισσότερες: ἔτσι περνᾷς πιὸ ἐλαφρὸς πάνω ἀπὸ τὰ γιοφύρια.

Εἶναι ἐξαιρετικὸ τὸ νὰ ἔχει κανεὶς πολλὰς ἀρετὲς, μὰ βαρὺς κλῆρος: καὶ κάποιος πῆγε στὴν ἔρημο κι αὐτοχτόνησε, γιατί ἔχε κουραστεῖ νὰ ἴναι ἡ μάχη καὶ τὸ πεδίο τῶν μαχῶν τῶν ἀρετῶν.

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ μάχη εἶναι κακὰ, ἀδελφέ μου; Ἄλλ' εἶναι ἀναγκαῖο κακό, ἀναγκαῖος εἶναι ὁ φθόνος καὶ ἡ δυσπιστία καὶ ἡ συκοφαντία ἀνάμεσα στὶς ἀρετὲς σου.

Κοίτα, πόσο κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρετὲς σου λαχταρᾷ τὸ ὕψιστο: θέλει ὁλόκληρο τὸ πνεῦμα σου γιὰ νὰ ἴναι ὁ κήρυκός της, θέλει ὅλη σου τὴ δύναμη στὴν ὀργή, στὸ μῖσος καὶ στὴν ἀγάπη.

Κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρετὲς σου ζηλεύει τὶς ἄλλες, κ' ἓνα φοβερὸ πράγμα εἶναι ἡ ζήλεια. Ἀκόμα κ' οἱ ἀρετὲς μποροῦν νὰ χαθοῦν ἀπὸ ζήλεια.

Ὅποιον τριγυρίζει ἡ φλόγα τῆς ζήλειας, αὐτὸς στρέφει στὸ τέλος, σὰν τὸ σκορπιό, ἐναντίον τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του τὸ δηλητηριασμένο κεντρί του.

Ἀχ, ἀδελφέ μου, δὲν εἶδες ἀκόμα μιὰν ἀρετὴ ν' αὐτοσυκοφαντεῖται καὶ ν' αὐτοκεντρίζεται;

.. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι ποὺ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ: γι' αὐ-

τὸ πρέπει·ν' ἀγαπᾶς τὶς ἀρετές σου—: γιὰτὶ θὰ καταστραφεῖς ἐξ αἰτίας τους.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΛΩΜΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑ

ΔΕ ΘΕΛΕΤΕ νὰ σκοτώσετε, δικαστές καὶ θυσιαστές, πρὶν κινήσει τὸ ζῶο τὸ κεφάλι του; Δῆτε, ὁ χλωμὸς ἐγκληματίας κίνησε τὸ κεφάλι του: ἡ μεγάλη περιφρόνηση μιᾶ με τὸ μάτι του.

«Τὸ Ἐγὼ μου εἶναι κάτι ποῦ μέλλει νὰ ξεπεραστεῖ: τὸ Ἐγὼ μου εἶναι ἡ μεγάλη μου περιφρόνηση ἀπέναντι στὸν ἄνθρωπο»: ἔτσι μιᾶ με τὸ μάτι τοῦτο.

Τὸ ὅτι ἔκρινε ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸ του, αὐτό 'ταν ἡ ἀνώτατη στιγμή του: μὴν ἀφήνετε τὸ Ὑψηλὸ νὰ ξαναξεπέσει!

Δὲν ὑπάρχει σωτηρία γι' αὐτὸν ποῦ ὑποφέρει τόσο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του παρὰ μόνο ὁ γρήγορος θάνατος.

Ἡ θανάτωσή σας, δικαστές, πρέπει νὰ 'ναι οἶχτος καὶ ὄχι ἐκδίκηση. Κ' ἐνῶ θανατώνετε κοιτᾶτε πῶς νὰ δικαιώσετε τὴ ζωή.

Δὲ φτάνει νὰ συμφιλιώνεστε μ' ἐκεῖνον ποῦ θανατώνετε. Ἡ θλίψη σας ἂς εἶναι ἀγάπη γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπο: ἔτσι δικαιώνετε τὴν ἐπιβίωσή σας!

Πρέπει νὰ λέτε «ἐχθρός», ἀλλ' ὄχι «κακούργος»: πρέπει νὰ λέτε «ἄρρωστος», ἀλλ' ὄχι «παλιάνθρωπος»: πρέπει νὰ λέτε «τρελλός», ἀλλ' ὄχι «ἀμαρτωλός».

Καὶ ἐσύ, κόκκινε δικαστή, ἂν ἤθελες νὰ πεῖς δυνατὰ ὅ,τι ἔπραξες κιόλας με τὴ σκέψη σου: τότε ὁ καθένας θὰ φώναζε: «Πετάξετε αὐτὴ τὴν ἀκαθαρσία κι αὐτὸ τὸ φαρμακερὸ σκουλήκι!»

Κάτι ἄλλο, ὅμως, εἶναι ἡ σκέψη, κάτι ἄλλο ἡ πράξη, κάτι ἄλλο ἡ εἰκόνα τῆς πράξης. Ὁ τροχὸς τοῦ αἰτίου δὲν κυλᾶ ἀνάμεσά τους.

Μιὰ εἰκόνα κάνει τὸν χλωμὸν αὐτὸν ἄνθρωπο χλωμό. Βρισκότανε στὸ ἴδιο ὕψος με τὴν πράξη του ὅταν τὴν ἔπραττε: μὰ δὲν ἄντεχε τὴν εἰκόνα της, ὅταν εἶχε διαπραχτεῖ.

Τώρα δὲν ἔβλεπε τὸν ἑαυτὸ του παρὰ μόνον σὰν ἓνας ἐκτελεστής πράξεως. Αὐτὸ ἐγὼ τ' ὀνομάζω παραφροσύνη: ἡ ἐξαίρεση ἔγινε φύση γι' αὐτόν.

Ἡ γραμμὴ γοητεύει τὴν ὄρνιθα: ἡ πράξη ποῦ ἔκανε αὐτός, γοήτευσε τὸ φτωχὸ λογικὸ του — αὐτὸ ἐγὼ τ' ὀνομάζω παραφροσύνη μετὰ τὴν πράξη.

Ἀκούσετε, ὦ δικαστές! Ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη παραφροσύνη ἀκόμα: κι αὕτη εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴν πράξη. Ἄχ, δὲν εἰσδύετε ἀρκετὰ βαθιὰ στὴν ψυχὴν αὐτή!

Ἔτσι μιᾶ ὁ κόκκινος δικαστής: «μὰ γιὰτί σκότωσε αὐτὸς ὁ ἐγκληματίας; Ἦθελε νὰ ληστέψει». Ἀλλ' ἐγὼ σᾶς λέγω: ἡ

ψυχή του ήθελε αίμα, όχι ληστεία: διψούσε την εύτυχία του μαχαιριού!

Με το φτωχό λογικό του δεν έννόησε αυτή την παραφροσύνη και τον έπεισε. «Τί σημασία έχει το αίμα! μίλησεν ή παραφροσύνη· δε θέλεις, τουλάχιστον, να κάμεις μιὰ ληστεία με την εύκαιρίαν αυτή; Να πάρεις μιαν έκδίκηση;»

Κ' εκείνος άκουσε το φτωχό του μυαλό: σὰ μολύδι βάραιναν τὰ λόγια της πάνω του, — τότε λήστεψε, άφοϋ σκότωσε. Δεν ήθελε να ντρέπεται για την παραφροσύνη του.

Και τώρα το μολύδι του σφάλματός του τον βαραίνει πάλι, και πάλι το φτωχό του μυαλό είναι μουδιασμένο, παράλυτο, βαρύ.

“Αν μπορούσε να κουνήσει μόνο το κεφάλι του, το βάρος αυτό θα έπεφτε κάτω: μά ποιός μπορεί να κουνήσει αυτό το κεφάλι;

Τί είναι ο άνθρωπος αυτός; Ένας σωρός άρρώστιες πού, με το μυαλό, άρπάζονται από τον κόσμο: εκεί θέλουν να βρουν τη λεία τους.

Τί είναι αυτός ο άνθρωπος; Ένα κουβάρι από άγριόφιδα, που σπάνια να ήσυχάσουν μεταξύ τους, — τότε φεύγουνε καθένα και μόνο του και γυρεύουνε την τροφή τους στον κόσμο.

Δήτε το άθλιο τούτο κορμί! “Ο,τι υπόφερε και λαχτάρισε το έρμήνευσε ή φτωχή αυτή ψυχή, — το έξηγήσε, σαν δολοφονική ήδονή και έπιθυμία της εύτυχίας του μαχαιριού.

“Οποιος άρρωσταίνει τώρα, κατέχεται από το Κακό, που είναι τώρα κακό: θέλει να κάνει τους άλλους να πονούν μ' αυτό που τον πονά. Μά υπήρξαν κι άλλοι καιροί κ' ένα άλλο κακό και καλό.

Έναν άλλον καιρό ή άμφιβολία ήταν κακό, το ίδιο κ' ή προσωπική φιλοδοξία. Τότε ο άρρωστος γινότανε αίρετικός και μάγος: σαν αίρετικός και μάγος υπόφερε κ' ήθελε να κάνει και τους άλλους να υποφέρουν.

‘Αλλ' αυτό δεν άρέσει στ' αυτιά σας: για τους καλούς που βρίσκονται ανάμεσά σας θα 'ταν βλαβερό, μου λέτε. Μά τί μ' ενδιαφέρουν έμένα οι καλοί άνθρωποί σας!

Πολλοί από τους καλούς σας μου προκαλούν την αηδία, κι όχι οι κακοί σας. Θα 'θελα, αλήθεια, να 'χανε μιὰ τρέλλα, που να καταστρέφονταν έξ αίτίας της, σαν τούτον έδώ το χλωμό έγκληματία!

Θα 'θελα, αληθινά, ή τρέλλα τους να λεγότανε αλήθεια ή πίστη ή δικαιοσύνη: άλλ' έχουν την άρετή τους για να ζήσουν πολλά χρόνια και σε μιαν άξιοθρήνητη άνεση.

Είμαι ένα κιγκλίδωμα στο ποτάμι: άς με πιάσει όποιος μπορεί να με πιάσει! Μά δεν είμαι το δεκανίκι σας.

Έτσι μίλησεν ο Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗ ΓΡΑΦΗ

ΑΠ' ΟΣΑ γράφονται δὲν ἀγαπῶ παρὰ μόνο αὐτὸ ποὺ γράφει κανεὶς μὲ τὸ αἷμα του. Γράφε μὲ τὸ αἷμα σου: καὶ θὰ μάθεις ὅτι τὸ αἷμα εἶναι πνεῦμα.

Μπορῶ νὰ καταλαβαίνω εὐκολα τὸ ξένο αἷμα: μισῶ τοὺς τεμπέληδες ποὺ διαβάξουν.

Ὅποιος γνωρίζει τὸν ἀναγνώστη, δὲν κάνει τίποτα περισσότερο γιὰ τὸν ἀναγνώστη. Ἕνας αἰώνας ἀναγνώστες ἀκόμα — καὶ θὰ βρωμίσει καὶ τὸ ἴδιο τὸ πνεῦμα.

Τὸ ὅτι καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαβάξει, αὐτὸ ἔναι κάτι ποὺ καταστρέφει γρήγορα ὅχι μόνο τὸ γράψιμο, παρὰ καὶ τὴ σκέψη.

Ἕναν ἄλλον καιρὸ τὸ πνεῦμα ἦταν Θεός, ὕστερα ἔγινε ἄνθρωπος καὶ τώρα κατάντησε πέρα γιὰ πέρα ὅχλος.

Αὐτὸς ποὺ γράφει γνωμικὰ μὲ τὸ αἷμα του δὲ θέλει νὰ τὸν διαβάξουν, παρὰ νὰ τὸν μαθαίνουν ἀπ' ἑξω.

Στὸ βουνὸ ὁ συντομώτερος δρόμος εἶναι ἀπὸ κορφὴ σὲ κορφὴ: μὰ γιὰ κάτι τέτοιο πρέπει νὰ ἔχεις μακριὰ ποδάρια. Τὰ γνωμικὰ πρέπει νὰ ἔναι κορφές: κι αὐτοί, ποὺ γι' αὐτοὺς προορίζονται, πρέπει νὰ ἔναι μεγάλοι καὶ νὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ἀνάστημα.

Ὁ λεπτὸς καὶ καθάριος ἄνεμος, ὁ κοντινὸς κίνδυνος καὶ τὸ γιομάτο ἀπὸ χαρούμενη κακία πνεῦμα: ὅλα αὐτὰ συμφωνοῦν μετὰξὺ τους.

Θέλω νὰ ἔχω γύρω μου στοιχεῖα, γιατί ἔμαι θαρραλέος. Τὸ θάρρος ποὺ διώχνει τὰ φαντάσματα δημιουργεῖ στοιχεῖα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, — τὸ θάρρος θέλει νὰ γελᾷ.

Δὲν ἐπικοινωνῶ πιά μαζί σας: τὸ σύννεφο αὐτό, ποὺ τὸ βλέπω ν' ἀπλώνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου, αὕτῃ ἢ μαυρίλα καὶ τὸ βάρος, ποὺ μοῦ προξενεῖ τὸ γέλιο, — αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ σύννεφο ποὺ θὰ σᾶς φέρει τὴν καταιγίδα.

Κοιτᾶτε ψηλά, σὰ νὰ λαχταράτε τὴν ἀνύψωση. Κ' ἐγὼ βλέπω χαμηλά, γιατί ἔμαι ἀνυψωμένος.

Ποιὸς ἀπὸ σᾶς μπορεῖ νὰ γελᾷ καὶ νὰ ἔναι ἀνυψωμένος ταυτόχρονα;

Ὅποιος σκαρφαλώνει στὰ πιὸ ψηλὰ βουνά, αὐτὸς γελᾷ γιὰ ὅλες τὶς τραγωδίες.

Ξέγνοιαστους, περιγελαστές, βίαιους — ἔτσι μ ᾶ ς θέλει ἡ σοφία: εἶναι γυναίκα καὶ ἀγαπᾷ πάντα ἕναν πολεμιστὴ μόνο.

Μοῦ λέτε: «ἡ ζωὴ εἶναι βαριά γιὰ νὰ τὴν σηκώσει κανεὶς». Μὰ τότε γιατί τὸ πρωῒ νὰ ἔχετε τὴν ὑπερηφάνειά σας καὶ τὸ βράδι νὰ ὑποτάξεστε;

Ἡ ζωὴ εἶναι βαριά γιὰ νὰ τὴν σηκώνει κανεὶς: μὰ μὴ μοῦ εἴσαστε δὰ καὶ τόσο τρυφεροί. Ὅλοι μας εἴμαστε ὁμορφα φορηγὰ γαϊδούρια καὶ γαϊδάρες.

Τί κοινὸ ἔχουμε ἐμεῖς μὲ τὸν κάλυκα τοῦ ρόδου, ποὺ τρέμει
γιατὶ ἔπεσε πάνω του μιὰ σταγόνα δροσιᾶς;

Εἶναι ἀλήθεια: ἀγαποῦμε τὴ ζωὴ, ὅχι γιατὶ συνηθίσαμε τὴ
ζωή, παρὰ γιατὶ συνηθίσαμε τὴν ἀγάπη.

Πάντα ὑπάρχει λίγη παραφροσύνη στὴν ἀγάπη. Μὰ πάντα
ὑπάρχει καὶ λίγο λογικὸ στὴν παραφροσύνη.

Καὶ σὲ μένα, ἐπίσης, ποὺ αἰσθάνομαι θαυμάσια στὴ ζωή,
μοῦ φαίνεται πὼς οἱ πεταλούδες κ' οἱ σαπουνόφουσκες κι ὅσοι
ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς μοιάζουν, γνωρίζουν περισσότερο ἀπὸ
τοὺς ἄλλους τὴν εὐτυχία.

Ὅταν βλέπει αὐτὲς τὶς ἀλαφριές, τρελλές, χαριτωμένες, ἀ-
εικίνητες ψυχούλες νὰ πετοῦν — ὁ Ζαρατούστρα ξεσπᾷ σὲ δά-
κρυα καὶ σὲ τραγούδια.

Θὰ πίστευα σ' ἓναν Θεὸ μόνο, ποὺ θὰ 'ξερε νὰ χορεύει.

Κι ὅταν εἶδα τὸν δαίμονά μου, μοῦ φάνηκε σοβαρός, ἐμβρι-
θής, βαθύς, ἐπίσημος: ἦταν τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας — αὐτὸ
κάνει ὅλα τὰ πράγματα νὰ πέφτουν.

Δὲ σκοτώνει κανεὶς μὲ τὴν ὀργή, παρὰ μὲ τὸ γέλιο. Ἐμ-
πρός, ὅς σκοτώσουμε τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας!

Ἐμαθα νὰ περπατῶ: ἀπὸ τότε ἄρχισα νὰ τρέχω. Ἐμαθα
νὰ πετῶ: ἀπὸ τότε δὲ θέλω νὰ μὲ σπρώχνουν γιὰ ν' ἀλλάζω
θέση.

Τώρα εἶμαι ἐλαφρός, τώρα πετῶ, τώρα βλέπω τὸν ἐαυτό
μου ἀπὸ κάτω μου, τώρα χορεύει ἓνας Θεὸς μέσα μου.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ

ΤΟ ΜΑΤΙ τοῦ Ζαρατούστρα εἶχε δεῖ πὼς ἓνας νέος τὸν ἀ-
πόφευγε. Κι ὅταν ἓνα βράδι περπατοῦσε μόνος του μέσα ἀπὸ
τὰ βουνά, ποὺ περιβάλλανε τὴν πολιτείαν, «Ἡ Παρδαλὴ Γελά-
δα» ἦταν τ' ὄνομά της: ἐκεῖ ποὺ πήγαινε συνάντησε αὐτὸν τὸν
νέο, καθὼς καθότανε ἀκουμπισμένος σ' ἓνα δέντρο καὶ κοίταζε
μὲ κουρασμένο βλέμμα τὴν πολιτείαν. Ὁ Ζαρατούστρα ἀγκάλια-
σε τὸ δέντρο ὅπου καθόταν ὁ νέος, καὶ μίλησε ἔτσι:

«Ἄν ἤθελα νὰ κουνήσω μὲ τὰ χέρια μου τοῦτο δῶ τὸ δέν-
τρο, δὲ θὰ τὸ μποροῦσα.

Μὰ ὁ ἀνεμος, ποὺ δὲν τὸν βλέπουμε, τὸ τυραννεῖ καὶ τὸ λυ-
γίζει, ὅπως θέλει. Κάτω ἀπὸ ἀόρατα χέρια λυγίζουμε καὶ τυ-
ραννιούμαστε κ' ἐμεῖς μὲ τὸν χειρότερο τρόπο».

Τότε πετάχτηκε πάνω τρομαγμένος ὁ νέος καὶ εἶπε: «ἀ-
κούω τὸν Ζαρατούστρα, ποὺ τώρα ἀκριβῶς τὸν εἶχα στὸν νοῦ
μου». Ὁ Ζαρατούστρα ἀποκρίθηκε:

«Γιατί τρομάζεις; — Μὰ ὅ,τι συμβαίνει μὲ τὸ δέντρο συμ-
βαίνει καὶ μὲ τὸν ἄνθρωπο.

Ὅσο πιὸ πολὺ ἐπιθυμεῖ τὸ ὕψος καὶ τὸ φῶς, τόσο πιὸ δὲ-

νατὰ χώνει τὶς ρίζες του στὴ γῆ, στὸ σκοτάδι, στὸ βάθος, — στὸ κακό».

«Ναί, στὸ κακό! φώναξε ὁ νέος. Πῶς μπόρεσες ν' ἀποκαλύψεις τὴν ψυχὴ μου;»

Ὁ Ζαρατούστρα χαμογέλασε καὶ μίλησε: «Μερικὲς ψυχὲς δὲν ἀποκαλύπτονται ποτέ, παρὰ μόνο ὅταν ἀνακαλυφθοῦν πρῶτα».

«Ναί, στὸ κακό! φώναξε πάλι ὁ νέος.

Εἶπες τὴν ἀλήθεια, Ζαρατούστρα. Δὲν ἐμπιστεύομαι πιά στὸν ἑαυτό μου, ἀπὸ τότε ποὺ ἐπιθυμῶ τὸ ὕψος, καὶ κανένας δὲ μ' ἐμπιστεύεται πιά, — πῶς γίνεται αὐτό;

Ἀλλάζω πάρα πολὺ γρήγορα: τὸ σήμερά μου ἀντικρούει τὸ χτές μου. Ὅταν ἀνεβαίνω, ὑπερίπηδῶ πολλὰς φορές τὰ σκαλοπάτια, — πράμα ποὺ δὲ μοῦ τὸ συγχωράει κανένα σκαλοπάτι.

Ὅταν εἶμαι ψηλά, τότε εἶμαι πάντα μόνος μου. Κανένας δὲ μοῦ μιλά, ἢ παγωνιᾷ τῆς μοναξιᾶς μὲ κάνει καὶ τρέμω. Τί θέλω, ἀλήθεια, στὰ ὕψη;

Ἡ περιφρόνησή μου κ' ἡ ἐπιθυμία μου μεγαλώνουν μαζί· ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνω, τόσο περιφρονῶ αὐτὸν ποὺ ἀνεβαίνει. Τί θέλω, ἀλήθεια, στὰ ὕψη;

Πόσο ντρέπομαι γιὰ τὸ ἀνέβασμά μου καὶ τὰ παραπατήματά μου! Πόσο κοροϊδεύω τὸ δυνατὸ μου λαχάνιασμα! Πόσο μισῶ αὐτοὺς ποὺ πετοῦν! Πόσο εἶμαι κουρασμένος στὰ ὕψη!»

Στὸ σημεῖο αὐτὸ σῶπασε ὁ νέος. Κι ὁ Ζαρατούστρα παρατηροῦσε τὸ δέντρο, ὅπου στέκονταν, καὶ μίλησεν ἔτσι:

«Τὸ δέντρο αὐτὸ ὀρθώνεται μόνο του ἐδῶ στὸ βουνό· ὑψώθηκε πολὺ πιὸ πάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο κι ἀπὸ τὸ ζῶο.

Κι ἂν ἤθελε νὰ μιλήσει, δὲ θὰ ἔχε κανέναν, ποὺ νὰ τὸ καταλάβαινε: τόσο πολὺ ὑψώθηκε.

Τώρα περιμένει καὶ περιμένει — τί νὰ περιμένει ἄραγε; Κατοικεῖ πολὺ κοντὰ στὴν ἔδρα τῶν σύννεφων: νὰ περιμένει τὸ πρῶτο ἀστροπελέκι τάχα;»

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα εἶπε αὐτά, ὁ νέος φώναξε μὲ ὀρμητικὲς χειρονομίες: «Ναί, Ζαρατούστρα, τὴν ἀλήθεια λές. Τὴν καταστροφή μου ἤθελα ὅταν ζητοῦσα τὰ ὕψη, κ' ἐσύ 'σαι ὁ κεραυνός, ποὺ περίμενα! Κοίτα πῶς ἔγινε ἀπὸ τότε ποὺ φάνηκός! Ὁ φ θ ὀ ν ο ς μου γιὰ σένα μὲ κατὰστρεψε!» — Ἔτσι μίλησεν ὁ νέος κ' ἔκλαιγε πικρά. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν τράβηξε μαζί του:

Κι ὅταν περπάτησαν λίγη ὥρα μαζί, ὁ Ζαρατούστρα ἄρχισε νὰ μιλά ἔτσι:

Ἡ καρδιά μου σκίζεται. Καλύτερα παρ' ὅσο μοῦ τὸ λένε τὰ λόγια σου, μοῦ μιλά τὸ μάτι σου γιὰ ὅλον τὸν κίνδυνό σου.

Ἀκόμη δὲν εἶσαι ἐλεύθερος, ἀκόμη ἀ ν α ζ η τ ᾱ ς τὴν

ἐλευθερία σου. Ξενύχτη σ' ἔκανε ἡ ἀναζήτησή σου κι ἀνοιχτομάτη.

Γυρεύεις τὰ ἐλεύθερα ὕψη, τ' ἀστέρια διψᾷ ἡ ψυχὴ σου. Μ' ἀκόμη καὶ τὰ χειρότερά σου ἔνστικτα διψοῦνε τὴν ἐλευθερία τους.

Τ' ἄγρια σκυλιά σου θέλουν ἐλευθερία· γαυγίζουν ἀπὸ χαρὰ στὸ ὑπόγειό τους, ὅταν τὸ πνεῦμα σου προσπαθεῖ ν' ἀνοίξει ὅλες τὶς φυλακές.

Ἀκόμα εἶσαι γιὰ μένα ἕνας φυλακισμένος, ποὺ λαχταρᾷ τὴν ἐλευθερία του: ἄχ, ἡ ψυχὴ τέτοιων φυλακισμένων γίνεται φρόνιμη, μὰ καὶ πονηρὴ καὶ κακὴ.

Πρέπει ν' ἀγνιστεῖ ἀκόμα ὁ ἐλευθερωτὴς τοῦ πνεύματος. Πολλὴ φυλακὴ καὶ μούχλα ἔχουν μείνει ἀκόμα μέσα του: ἀκόμη πρέπει ν' ἀγνιστεῖ τὸ μάτι του.

Ναί, τὸν γνωρίζω τὸν κίνδυνό σου. Μὰ σ' ἐξορκίζω στὴν ἀγάπη μου καὶ στὴν ἐλπίδα μου: μὴν ἀπορρίξεις τὴν ἀγάπη σου καὶ τὴν ἐλπίδα σου!

Ἀκόμα αἰσθάνεσαι εὐγενής, κ' εὐγενῇ σὲ ξέρουν ἀκόμα κι ὅλοι οἱ ἄλλοι, ποὺ σὲ μισοῦν καὶ σοῦ ρίχνουν κακὰ βλέμματα. Μάθε πὼς σ' ὅλων τὸν δρόμο βρίσκεται κάποιος εὐγενής.

Ἀκόμη καὶ στὸν δρόμο τῶν καλῶν βρίσκεται κάποιος εὐγενής! κι ὅταν ἀκόμη τὸν ὀνομάζουν καλόν, δὲν τὸ κάνουν παρὰ μόνο γιὰ νὰ τὸν παραμερίσουν.

Κάτι καινούργιο θέλει νὰ δημιουργήσῃ ὁ εὐγενής καὶ μιὰ καινούργια ἀρετὴ. Κάτι παλιὸ θέλει ὁ καλός, καὶ πὼς νὰ διατηρηθεῖ τὸ παλιό.

Μὰ δὲν εἶναι αὐτὸ ὁ κίνδυνος τοῦ εὐγενεοῦς, νὰ γίνῃ καλός, παρὰ νὰ γίνῃ ἕνας ἀναιδής, ἕνας χλευαστής, ἕνας καταστροφέας.

Ἀχ, γνώρισα εὐγενεῖς ποὺ ἔχασαν τὴν πιὸ ὑψηλὴν ἐλπίδα τους. Καὶ μετὰ συκοφάντησαν ὅλες τὶς ὑψηλές ἐλπίδες.

Ἀπὸ τότε ζήσανε μ' ἀναίδεια σύντομες χαρές, καὶ μόλις — μόλις ποὺ κατ' ὀρθῶν νὰ χαράζουν κάποιο σκοπὸ.

«Τὸ πνεῦμα εἶναι καὶ ἡδονή» — ἔτσι λέγανε. Τότε ἔσπασαν τὰ φτερὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τους, τώρα χαμωσέρνεται καὶ βρωμίζει ὅ,τι ἀγγίζει.

Ἐναν ἄλλον καιρὸ σκέφτονταν νὰ γίνουν ἥρωες: τώρα δὲν εἶναι παρὰ χαροκόποι. Μιὰ θλίψη κ' ἕνα ρίγος τοὺς εἶναι σήμερα ὁ ἥρωας.

Μὰ σ' ἐξορκίζω στὴν ἀγάπη μου καὶ στὴν ἐλπίδα μου: μὴ πετάξεις τοὺς ἥρωες ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου! Κράτησε ἱερὴ τὴν πιὸ ὑψηλὴν ἐλπίδα σου!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΕΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ἱεροκήρυκες τοῦ θανάτου: καὶ ἡ γῆ εἶναι γιομάτη

ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ πρέπει νὰ τοὺς κηρύσσεις ν' ἀποστρέφονται τῇ ζωῇ.

Ξιομάτη εἶναι ἡ γῆ ἀπὸ περιττούς, χάλασεν ἡ ζωὴ ἀπὸ τοὺς περισσους. Ἄς τοὺς δολώσουν μὲ τὴν «καίῳνιον ζωὴ» γιὰ νὰ τοὺς τραθήξουν ἀπ' αὐτὴ τῇ ζωῇ!

«Κίτρινους»: ἔτσι λένε τοὺς ἱεροκήρυκες τοῦ θανάτου, ἢ «μαύρους». Μὰ θὰ σᾶς τοὺς δείξω καὶ κάτω ἀπὸ ἄλλα χρώματα.

Οἱ φριχτώτεροι εἶναι αὐτοὶ ποὺ σέρνουν μέσα τους τὸ ἀρπαχτικὸ ζῶο καὶ δὲν ἔχουν καμιὰ ἐκλογὴ, παρὰ μόνο ὀρέξεις ἢ αὐτοκρεοῦργημα. Ἀκόμη κ' οἱ ὀρέξεις τους δὲν εἶναι παρὰ αὐτοκρεοῦργημα.

Ἀκόμα δὲν ἔγιναν, ὅπωςδὴποτε, ἄνθρωποι, οἱ φριχτώτεροι τοῦτοι: ἄς κηρύσσουν τὴν ἀποστροφή τῆς ζωῆς κι ἄς φύγουν κ' οἱ ἴδιοι ἀπὸ τῇ ζωῇ!

Οἱ φθισικοὶ τῆς ψυχῆς: ἀκόμη δὲ γεννηθήκανε καλὰ - καλὰ κι ἀρχίζουν κιόλας νὰ πεθαίνουν καὶ λαχταροῦν τὶς διδασκαλίες τῆς κούρασης καὶ τῆς αὐταπάρνησης.

Ἐπιθυμοῦν μ' ὅλη τους τὴν καρδιά νὰ πεθάνουν κ' ἐμεῖς θὰ ἔπρεπε νὰ σεβαστοῦμε τὴν ἐπιθυμία τους! Ἄς προσέξουμε νὰ μὴ ξύπνήσουμε αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς καὶ νὰ μὴν ταράξουμε τὰ ζωντανὰ τοῦτα φέρετρα!

Συναντοῦν ἕναν ἄρρωστο ἢ ἕναν γέρο ἢ ἕνα πτώμα· κι ἀμέσως λένε: «ἡ ζωὴ δὲν εἶναι τίποτα!»

Μὰ τώρα οἱ ἴδιοι αὐτοὶ δὲν εἶναι τίποτα καὶ τὸ μάτι τους, ἐπίσης, ποὺ δὲ βλέπει παρὰ μόνο τὸ ἕνα πρόσωπο τῆς ὕπαρξης.

Τυλιγμένοι σὲ μεγάλη μελαγχολία κι ἄπληστοι γιὰ τὶς μικρὲς συμπτώσεις, ποὺ φέρνουν τὸν θάνατο: ἔτσι περιμένουν καὶ βφίγγουν τα δόντια.

Ἡ πάλι: ἀρπάζουνε ζαχαρωτὰ καὶ κοροϊδεύουν συγχρόνως τὰ παιδικοκαμώματά τους: κρέμονται ἀπὸ τὴν ἄχυρο - ζωὴ τους καὶ κοροϊδεύουν ποὺ κρέμονται ἀκόμη ἀπὸ ἕνα ἄχυρο.

Ἡ σοφία τους λέει: «εἶναι τρελλὸς ποὺ μένει στὴ ζωὴ, μὰ εἴμαστε τόσο τρελλοί! Κι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ πιὸ τρελλὸ στὴ ζωὴ!»

«Ἡ ζωὴ εἶναι μόνο πόνος!» — ἔτσι λένε ἄλλοι, καὶ δὲ λένε ψέμματα: φροντίσετε, λοιπόν, νὰ πάψετε νὰ πονᾶτε! Φροντίσετε, λοιπόν, νὰ σταματήσῃ ἡ ζωὴ ποὺ εἶναι μόνο πόνος!

Κ' ἔτσι εἶπε ἡ διδασκαλία τῆς ἀρετῆς σας: «Πρέπει νὰ αὐτοκτονήσῃς! Πρέπει νὰ κλέψῃς τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑσένα!»

«Ἡ ἡδονὴ εἶναι ἁμαρτία, — ἔτσι λένε αὐτοὶ ποὺ κηρύσσουν τὸν θάνατο—, ἄς παραμερίσωμε κι ἄς μὴ κάνουμε παιδιά!»

«Τὰ παιδιά εἶναι κάτι κουραστικὸ, — λένε οἱ ἄλλοι — πρὸς τί νὰ κάνουμε παιδιά; Μόνο δυστυχισμένους φέρνουμε ἔτσι στὸν κόσμο!» Καὶ τοῦτοι εἶναι ἐπίσης ἱεροκήρυκες τοῦ θανάτου.

«Χρειαζόμαστε οἶχτο, — ἔτσι λένε οἱ τρίτοι. Πάρετε ὅ,τι

ἔχω! Πάρετε ὅ,τι εἶμαι! Ὅσα περισσότερα μοῦ πάρετε τόσο λιγώτερα θά 'χω πού νά με κρατοῦν στή ζωή!»

Ἄν αὐτοὶ ἦσαν βασικά οἰκτῆρμονες, τότε θά ἔκαναν τοὺς κοντινοὺς τους ν' ἀηδιάσουν τῇ ζωῇ. Νά 'ναι κακοὶ — αὐτὸ θά 'ταν ἡ ἀληθινὴ τους καλωσύνη!

Μὰ θέλουν νά λευτερωθοῦν ἀπὸ τὴ ζωή: τί τοὺς ἐνδιαφέρει πού ἄλλοι δένονται σφιχτώτερα ἀκόμη μαζί της μὲ τὶς ἀλυσσίδες τους καὶ μὲ τὰ δῶρα τους!

Καὶ σεῖς, ἐπίσης, πού ἡ ζωὴ σας εἶναι ἄγρια δουλειὰ καὶ ἀνησυχία: δὲν εἴσαστε πάρα πολὺ κουρασμένοι ἀπὸ τὴ ζωή; Δὲν εἴσαστε πάρα πολὺ ὠριμοὶ γιὰ τὸ κήρυγμα τοῦ θανάτου;

Ὅλοι ἐσεῖς, πού ἀγαπᾶτε τὴν ἄγρια δουλειὰ καὶ τὸ γρήγορο, τὸ καινούργιο, τὸ ξένο — δύσκολα ἀνέχεστε τὸν ἑαυτὸ σας, ἡ φιλεργία σας εἶναι κατάρρα καὶ θέληση λησμονιάς τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἄν πιστεύατε περισσότερο στή ζωή, θά παραδινόσασταν λιγώτερο στή στιγμή. Μὰ δὲν ἔχετε μέσα σας ἀρκετὸ περιεχόμενο ἀναμονῆς — οὔτε ὀκνηρίας κἂν!

Παντοῦ ἀντηχεῖ ἡ φωνὴ Ἐκείνων πού κηρύσσουν τὸν θάνατο: καὶ ἡ γῆ εἶναι γιομάτη ἀπὸ ἀνθρώπους πού πρέπει νά τοὺς κηρύσσει τὸν θάνατο.

Ἡ «τὴν αἰώνιον ζωὴν»: τὸ ἴδιο μοῦ κάνει, — φτάνει μόνο νά πᾶνε γρήγορα σ' αὐτήν!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΕΣ

ΔΕ ΘΕΛΟΥΜΕ νά μᾶς λυποῦνται οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ μας, οὔτε κ' ἐκεῖνοι πού ἀπὸ καρδιάς ἀγαποῦμε. Ἀφήσετέ με, λοιπόν, νά σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια!

Ἀδελφοί μου ἐν πολέμῳ, σᾶς ἀγαπῶ ἀπὸ καρδιάς, εἶμαι καὶ ἡμουν ὁμοίός σας. Καὶ εἶμαι ἐπίσης κι ὁ χειρότερος ἐχθρός σας. Ἀφήστε με, λοιπόν, νά σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια!

Ξέρω τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνο πού ἔχετε στὴν καρδιά σας. Δὲν εἴσαστε ἀρκετὰ μεγάλοι, ὥστε νά μὴ γνωρίζετε τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνο. Ἄς εἴστε, λοιπόν, ἀρκετὰ μεγάλοι, πού νά μὴ ντρέπεστε γι' αὐτό!

Κι ἀφοῦ δὲ μπορεῖτε νά εἴστε ἅγιοι τῆς γνώσης, γίνετε τουλάχιστον οἱ πολεμιστὲς της. Αὐτοὶ 'ναι οἱ σύντροφοι κ' οἱ πρόδρομοι τέτοιας ἀγιοσύνης.

Βλέπω πολλοὺς στρατιῶτες: θέλω νά δῶ πολλοὺς πολεμιστὲς! Ὁμοιόμορφη εἶναι ἡ στολὴ πού φορᾶνε: ὅς μὴν ἦταν ὁμοιόμορφο ὅ,τι κρύβουν μ' αὐτήν!

Πρέπει νά εἴστε σὰν ἐκείνους πού τὸ μάτι τους γυρεύει ἀδιάκοπα ἓναν ἐχθρό, τὸν ἐχθρό σας. Καὶ μερικοὶ ἀπὸ σᾶς ἐμπνέουν τὸ μῖσος ἀπὸ τὴν πρώτη ματιά.

Πρέπει νὰ ζητᾶτε τὸν ἐχθρό σας, καὶ πρέπει ν' ἀρχίσετε τὸν πόλεμό σας καὶ τὸν πόλεμο γιὰ τὶς ἰδέες σας! Κι ἂν νικηθεῖ ἡ ἰδέα σας, ἡ τιμιότητά σας πρέπει νὰ καλεῖ ἀκόμα τὸ θρίαμβο!

Ν' ἀγαπᾶτε τὴν εἰρήνη σὰ μέσον γιὰ καινούργιους πολέμους. Καὶ τὴ σύντομη εἰρήνη πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴν μακρόχρονη.

Δὲν σᾶς συμβουλεύω νὰ ἐργάζεστε, μὰ νὰ πολεμᾶτε. Δὲ σᾶς συμβουλεύω τὴν εἰρήνη, μὰ τὴ νίκη. Ἡ βουλεια σας νὰ ᾖ ἓνας ἀγώνας κ' ἡ εἰρήνη σας νὰ ᾖ μιὰ νίκη!

Μπορεῖ κανεὶς νὰ σωπαίνει καὶ νὰ ᾖ ἥσυχος μόνο ὅταν ἔχει τόξο καὶ σαίτες: ἄλλοιῶς φλυαρεῖ καὶ λογομαχεῖ. Ἡ εἰρήνη σας νὰ ᾖ μιὰ νίκη!

Λέτε πῶς ὁ καλὸς σκοπὸς ἀγιάζει καὶ τὸν πόλεμο ἀκόμα; Ἐγὼ σᾶς λέγω: Ὁ καλὸς πόλεμος εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀγιάζει κάθε σκοπὸ.

Ὁ πόλεμος καὶ τὸ θάρρος ἔχουν κατορθώσει πολὺ μεγαλύτερα πράγματα παρ' ὅσο ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Δὲν εἶναι ὁ οἶχτος σας, παρὰ ἡ γενναιότητά σας ποὺ ἔσωσε ὡς τὰ τώρα τὰ θύματα.

«Τί ᾖ καλὸ;» ρωτᾶτε. Τὸ νὰ ᾖ γενναῖος κανεὶς, νὰ τί εἶναι καλὸ. Ἀφήσετε τὰ κοριτσόπουλα νὰ λένε: «Καλὸ ᾖ, τι εἶναι ὠραῖο καὶ συγκινητικὸ μαζί.»

Σᾶς λένε ἄκαρδους: μὰ ἡ καρδιά σας εἶναι καθαρὴ καὶ μ' ἀρέσει ἡ ντροπαλοσύνη τῆς ἐγκαρδιότητάς σας. Ντρέπεστε γιὰ τὴν φουσκονεριά σας, κι ἄλλοι ντρέπονται γιὰ τὴ φυρονεριά τους.

Εἶστε ἄσκημοι; Πολὺ καλὰ, ἀδελφοί μου! Τυλιχτήτε, τότε, τὸ ὑπέροχο, τὸν μανδύα τῆς ἀσκήμιας!

Κι ὅταν μεγαλώνει ἡ ψυχὴ σας, τότε γίνεται ὑπερβολικὰ ζωηρή, καὶ στὸ μεγαλεῖο σας ὑπάρχει κακία. Σᾶς ξέρω.

Στὴν κακία συναντοῦνται ὁ ὑπερβολικὰ ζωηρὸς μὲ τὸν ἀσθενικό. Μὰ δὲν καταλαβαίνουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Σᾶς ξέρω.

Πρέπει νὰ ἔχετε μόνο ἐχθροὺς γιὰ νὰ τοὺς μισεῖτε, ὅχι ὅμως ἐχθροὺς γιὰ νὰ τοὺς περιφρονεῖτε. Πρέπει νὰ ᾖτε περήφανοι γιὰ τοὺς ἐχθρούς σας: τότε οἱ ἐπιτυχίες τοῦ ἐχθροῦ σας θὰ ᾖ καὶ δικές σας ἐπιτυχίες.

Ἐπανάσταση — αὕτῃ ᾖ ἡ εὐγένεια τοῦ σκλάβου. Ἄς εἶναι ἡ εὐγένειά σας ἡ ὑποταγή! Ἄς εἶναι κ' ἡ ἴδια ἡ προσταγή σας μιὰ ὑποταγή!

Στ' αὐτιά ἐνὸς πολεμιστῆ τὸ «ὀφείλεις» ἀντηχεῖ πιὸ εὐχάριστα ἀπὸ τὸ «θέλω». Καὶ κάθε τι ποὺ σᾶς εἶναι ἀγαπητὸ πρέπει νὰ κατορθώσετε νὰ σᾶς τὸ προστάξουν.

Ἡ ἀγάπη σας γιὰ τὴ ζωὴ ἃς εἶναι ἀγάπη γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἐλπίδα σας: καὶ μεγαλύτερη ἐλπίδα σας ἃς εἶναι ἡ μεγαλύτερη σκέψη τῆς ζωῆς!

Μὰ τὴ μεγαλύτερη σκέψη σας πρέπει νὰ μ' ἀφήσετε νὰ σᾶς τὴν προστάξω — κ' εἶναι τούτῃ δῶ: ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι ποὺ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ.

Ζήτε, λοιπόν, τὴ ζωὴ τῆς ὑποταγῆς καὶ τοῦ πολέμου! Τί σημασία ἔχει ἡ μακρὰ ζωὴ! Ποιὸς πολεμιστῆς θέλει νὰ τὸν λυπηθοῦν!

Δὲ σὰς λυπούμαι, σὰς ἀγαπῶ ἀπὸ καρδιᾶς, ἐν πολέμῳ ἀδελφοί μου!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ ΕΙΔΩΛΟ

ΚΑΠΟΥ ὑπάρχουν ἀκόμη λαοὶ καὶ κοπάδια, μὰ ὅχι στὰ μέρη μας, ἀδελφοί μου: ἐδῶ ὑπάρχουν κράτη.

Κράτος; Τί ἔναι αὐτό; Ἐλάτε δά! Ἀνοίξετε τ' αὐτιά σας, λοιπόν, γιατί τώρα θὰ σὰς πῶ τὸ λόγο μου γιὰ τὸ θάνατο τῶν λαῶν.

Κράτος λέγεται τὸ πιὸ παγερὸ ἀπ' ὅλα τὰ παγερὰ τέρατα. Κ' ἐπίσης παγερὰ ψεύδεται: καὶ τὰ ψέμματα αὐτὰ ἔρπουν ἀπὸ τὸ στόμα του: «Ἐγώ, τὸ κράτος, εἶμαι ὁ λαός.»

Αὐτό ἔναι ψέμμα! Δημιουργοὶ ἦσαν αὐτοὶ ποὺ δημιούργησαν τοὺς λαοὺς καὶ κρέμασαν ἀπὸ πάνω τους μιὰ πίστη καὶ μιὰν ἀγάπη: ἔτσι ὑπηρέτησαν τὴ ζωὴ.

Καταστροφεῖς εἶναι αὐτοὶ ποὺ στήνουν παγίδες γιὰ πολλοὺς καὶ τὶς ὀνομάζουνε κράτος: κρεμοῦν ἀπὸ πάνω τους μιὰ ρομφαία κ' ἐκατὸ ἐπιθυμίες.

Ὅπου ὑπάρχει ἀκόμα λαός, ἐκεῖ δὲν νοεῖται τὸ κράτος, παρὰ μισεῖται σὰν κακὸ μάτι καὶ σὰν παράβαση τῶν ἐθίμων καὶ τῶν νόμων.

Σὰς δίνω τοῦτο δῶ τὸ σημάδι: κάθε λαὸς μιᾶ τὴ γλώσσα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ του: ὁ γείτονάς του δὲν τὴν καταλαβαίνει. Ἐπλάσσε τὴ γλώσσα του γιὰ τὸν ἑαυτό του κατὰ τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους του.

Μὰ τὸ κράτος ψεύδεται σ' ὅλες τὶς γλώσσες τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ: κι ὅ,τι κι ἂν πεῖ λέει ψέμματα — κι ὅ,τι κι ἂν ἔχει κι αὐτὸ τό ἔχει κλεμμένο.

Ὅλα του εἶναι κίβδηλα: μὲ κλεμμένα δόντια μασσᾶ, τὸ δαγκανιάρικο. Ψεύτικα εἶναι καὶ τὰ σπλάχνα του ἀκόμα.

Γλωσσικὴ σύγχυση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ: αὐτὸ τὸ σημάδι σὰς δίδω σὰν σημάδι τοῦ κράτους. Ἀληθινά, τὴ θέληση γιὰ θάνατο σημαίνει αὐτὸ τὸ σημάδι! Ἀληθινά, τοὺς ἱεροκήρυκες τοῦ θανάτου καλεῖ!

Γεννιοῦνται πάρα πολλοί: τὸ κράτος ἐφευρέθηκε γιὰ τοὺς περιττούς!

Μὰ δῆτε, ἀλήθεια, πῶς τοὺς τραβᾶ τοὺς περιττούς! Πῶς τοὺς τυλίγει καὶ τοὺς μασσᾶ καὶ πάλι τοὺς μασσᾶ!

«Πάνω στὴ γῆ δὲν ὑπάρχει τίποτα μεγαλύτερο ἀπὸ μένα: ἐγώ ἔμαι τὸ δάχτυλο ποὺ βάζει τάξη τοῦ Θεοῦ» — ἔτσι μουγκρί-

ζει τὸ τέρας. Καὶ δὲν πέφτουνε στὰ γόνατα μόνον οἱ μακραύτηδες· κ' οἱ κοντόφθαλμοι.

Ἄχ, καὶ σὲ σὰς ἀκόμη, μεγάλες ψυχές, μουρμουρίζει τὰ σκοτεινὰ ψέμματά του! Ἄχ, τίς μαντεύει τίς πλούσιες καρδιές, ποὺ πρόθυμα ἀσώτεύονται!

Ναί, ἀκόμη καὶ σὰς μαντεύει, ὦ νικητὲς τοῦ παλίου Θεοῦ! Κουρασθήκατε στὸν ἀγῶνα, καὶ τώρα ἡ κούρασή σας ὑπηρετεῖ τὸ νέο εἶδωλο!

Ἡρώες καὶ σεβαστὰ πρόσωπα θὰ 'θελε νὰ παρατάξει γύρω του τὸ νέο εἶδωλο! Μ' εὐχαρίστηση λιάζεται στὸ ἡλιόφως τῆς καλῆς συνείδησης, — τὸ παγερὸ τέρας!

Ὅλα θέλει νὰ σ' ἄς τὰ δώσει, ἂν ἐσ εἶς τὸ λατρέψετε, τὸ νέο εἶδωλο: ἔτσι ἀγοράζει τὴ λάμψη τῆς ἀρετῆς σας καὶ τὸ βλέμμα τοῦ περήφανου ματιοῦ σας.

Μὲ σὰς θέλει νὰ δολώσει τοὺς περιττούς! Ναί, ἓνα τέχνημα τῆς κόλασης ἐφευρέθηκε ἐδῶ, ἓνα ἄλογο τοῦ θανάτου ποὺ χλιμιντρίζει μέσα στὴ στολὴ τῶν θεϊκῶν τιμῶν!

Ναί, ἓνας θάνατος γιὰ πολλοὺς ἐφευρέθηκε ἐδῶ, ποὺ καμαρώνει σὰν ζωὴ: ἀλήθεια, μιὰ δουλεία κατὰ τὴν καρδιά ὅλων τῶν ἱεροκηρύκων τοῦ θανάτου!

Κράτος ὀνομάζω αὐτὸ ὅπου ὅλοι πίνουνε δηλητήριο, καλοὶ καὶ κακοί: Κράτος, ὅπου ὅλοι χάνουνε τὸν ἑαυτὸ τους, καλοὶ καὶ κακοί: Κράτος, ὅπου ἡ ἀργὴ αὐτοκτονία ὅλων — ὀνομάζεται «Ζωή».

Μὰ δῆτε, ἀλήθεια, αὐτοὺς τοὺς περιττούς! Κλέβουνε τὰ ἔργα τῶν ἐφευρετῶν καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν σοφῶν: μόρφωση τὴν ὀνομάζουν τὴν κλεψιά τους — κι ὅλα καταντοῦνε σ' αὐτοὺς ἀρρώστια καὶ δυστυχία!

Μὰ δῆτε, ἀλήθεια, αὐτοὺς τοὺς περιττούς! Πάντα εἶναι ἄρρωστοι, χύνουνε τὴ χολή τους κι αὐτὸ τ' ὀνομάζουν ἐφημερίδα. Ὁ ἓνας τρώει τὸν ἄλλο καὶ δὲ μποροῦνε κἂν νὰ χωνέψουν.

Μὰ δῆτε, ἀλήθεια, αὐτοὺς τοὺς περιττούς! Ἀποχτοῦν πλοῦτη κι ὅλο καὶ γίνονται φτωχότεροι. Θέλουν δύναμη καὶ πρῶτα-πρῶτα τὸν μοχλὸ τῆς δύναμης, πολὺ χρήμα, — αὐτοὶ οἱ ἀνίκανοι.

Δῆτε τους πῶς σκαρφαλώνουν οἱ εὐκίνητοι πίθηκοι! Σκαρφαλώνουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον κ' ἔτσι σπρώχνονται στὴ λάσπη καὶ στὸ βυθό.

Ὅλοι τους θέλουνε θρόνο: αὐτὸ 'ναι ἡ τρέλλα τους, — σὰ νὰ καθότανε ἡ εὐτυχία στὸ θρόνο! Ἡ λάσπη κάθεται συχνὰ στὸ θρόνο — καὶ συχνά, ἐπίσης, κι ὁ θρόνος κάθεται πάνω στὴ λάσπη.

Τρελλοὶ μοῦ φαίνονται ὅλοι κι ἀναρριχητικοὶ πίθηκοι καὶ ἀκόλαστοι. Ναυτία μοῦ φέρνει τὸ εἶδωλό σας, τὸ παγερὸ τέρας: ναυτία μοῦ φέρνουν ὅλοι μαζί αὐτοὶ οἱ εἰδωλολάτρες.

Ἀδελφοί μου, θέλετε λοιπὸν νὰ πάθετε ἀσφυξία ἀπὸ τὴν ἀναθυμίαση τῶν μουσουδιῶν καὶ τῶν ὀρέξεών τους; Μὰ καλύτερα,

ἀλήθεια, νὰ σπάσετε τὰ παράθυρα καὶ νὰ πηδήσετε στὸν καθαρὸ ἄέρα.

Μὰ παραμερίσετε ἀπὸ τὴν ἄσκημη μυρουδιά! Μακρυὰ ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρεία τῶν περιττῶν!

Μὰ παραμερίσετε ἀπὸ τὴν ἄσκημη μυρουδιά! Μακρυὰ ἀπὸ τὸν ἄχνὸ τῶν ἀνθρωποθυσιῶν αὐτῶν!

Ἡ γῆ εἶναι ἐλεύθερη ἀκόμη καὶ τώρα γιὰ τὶς μεγάλες ψυχές. Κενές εἶναι ἀκόμη πολλές θέσεις γιὰ μοναχικοὺς καὶ γιὰ φιλέρημα ζευγάρια, ὅπου πνέει τὸ ἄρωμα γαλήνιων θαλασσῶν.

Ἐλεύθερη εἶναι ἀκόμη γιὰ τὶς μεγάλες ψυχές μιὰ ἐλεύθερη ζωή. Ἀλήθεια, ὅποιος λίγα κατέχει ἀπὸ λίγα κατέχεται: εὐλογημένη νὰ ᾖ ἢ μικρὴ φτώχεια!

Ἐκεῖ ποὺ τελειώνει τὸ κράτος ἀρχίζει μόνο ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν εἶναι περιττός: ἐκεῖ ἀρχίζει τὸ τραγούδι τοῦ ἀπαραίτητου, ἡ μοναδικὴ καὶ ἀναντικατάστατη μελωδία.

Ἐκεῖ ποὺ τελειώνει τὸ κράτος, — μὰ δῆτε, ἀλήθεια, ἀδελφοί μου! Δὲ βλέπετε τὸ οὐράνιο τόξο καὶ τὸ γιοφύρι τοῦ ὑπεράνθρωπου;

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΥΙΓΕΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

ΦΕΥΓΑ, φίλε μου, στὴ μοναξιά σου! Σὲ βλέπω ζαλισμένο ἀπὸ τὸ θόρυβο τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ δαγκωμένο ἀπὸ τὰ κεντρίσματα τῶν μικρῶν.

Μὲ ἀξιοπρέπεια ξέρουν νὰ σωπαίνουν μαζί σου τὸ δάσος καὶ τὰ βράχια. Μοιάσε πάλι στὸ δέντρο ποὺ ἀγαπᾷς, τὸ πλατύφυλλο: σιωπηλὸ καὶ προσεχτικὰ ἀφουγκραζόμενο κρέμεται πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ἐκεῖ ποὺ τελειώνει ἡ μοναξιά ἀρχίζει ἡ ἀγορά: κ' ἐκεῖ ποὺ ἀρχίζει ἡ ἀγορά, ἐκεῖ ἀρχίζει ἐπίσης κι ὁ θόρυβος τῶν μεγάλων θεατρίνων καὶ τὸ βούισμα τῶν φαρμακερῶν μυιγῶν.

Στὸν κόσμον τὰ καλύτερα πράγματα δὲν ἀξίζουν τίποτα ἀκόμα, χωρὶς ἕναν ποὺ νὰ τὰ διδάσκει: ὁ λαὸς τοὺς εἰσηγητὲς αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζει μεγάλους ἀνδρες.

Ἐλάχιστα καταλαβαίνει ὁ λαὸς τὸ μεγάλο, δηλαδή: αὐτὸ ποὺ δημιουργεῖ. Μὰ διαισθάνεται ὅλους τοὺς εἰσηγητὲς καὶ τοὺς θεατρίνους τῶν μεγάλων πραγμάτων.

Ὁ κόσμος γυρίζει γύρω ἀπὸ τοὺς ἐφευρέτες καινούργιων ἀξιῶν: — ἀθώρητα γυρίζει. Μὰ γύρω ἀπὸ τοὺς θεατρίνους γυρίζει ὁ λαὸς καὶ ἡ φήμη: ἔτσι: «ὁ κόσμος γυρίζει».

Ὁ θεατρίνος ἔχει πνεῦμα, μὰ πολὺ λίγη συνείδηση τοῦ πνεύματος. Πιστεύει πάντα σ' αὐτὸ ποὺ κάνει τοὺς ἄλλους νὰ πιστεύουν μὲ πρὶν πολὺ δύναμη — νὰ πιστεύουν σ' τὸ ν ἑ α υ τ ὅ τ ο υ ς.

Αὔριο θά ᾖ μιὰ καινούργια πίστη καὶ μεθαῦριο μιὰ πρὶν

καινούργια. Ἔχει γρήγορη αἴσθησις, σὰν τὸ λαὸ κ' εὐμετάδλητες ὀσφρήσεις.

Ἀνατροπὴ — αὐτὸ σημαίνει γιὰ κεῖνον: ἀπόδειξις. Τὸ νὰ τρελλαίνει κανεὶς — αὐτὸ σημαίνει γιὰ κεῖνον: πειθῶ. Καὶ τὸ αἷμα εἶναι γιὰ λόγου του τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα.

Μιὰ ἀλήθεια, ποὺ τρυπώνει μόνο σὲ λεπτὰ αὐτιά, αὐτὸς τὴν ὀνομάζει ψέμμα καὶ τίποτα. Ἀληθινά, δὲν πιστεύει παρὰ μόνο σὲ Θεοὺς ποὺ κάνουν μεγάλο θόρυβο στὸν κόσμον!

Ἡ ἀγορὰ εἶναι γιομάτη ἀπὸ ἐπίσημους παλιάτσους — καὶ ὁ λαὸς καυχιέται γιὰ τοὺς μεγάλους ἄνδρες του: αὐτοὶ ἔναι γιὰ τὸ λαὸ οἱ κύριοι τῆς στιγμῆς.

Μὰ ἡ στιγμὴ τοὺς πιέζει: σὲ πιέζουν, λοιπόν, κ' ἐκεῖνοι. Καὶ θέλουν κι ἀπὸ σένα ἓνα Ναὶ ἢ ἓνα Ὁχι. Ἀλλοίμονο, θές νὰ βάλεις τὸ κάθισμά σου ἀνάμεσα στὸ Ὑπὲρ καὶ στὸ Κατὰ;

Μὴν αἰσθάνεσαι ζήλεια γι' αὐτοὺς τοὺς ἀπόλυτους καὶ τοὺς πιεστικούς, ὡ ἐραστὴ τῆς ἀλήθειας! Ἡ ἀλήθεια δὲν κρεμάστηκε ποτὲ ὥς τὰ τώρα ἀπὸ τὰ μπράτσα ἑνὸς ἀπόλυτου.

Ξαναγύρισε στὴ σιγουριά σου γιὰ νὰ γλυτώσεις ἀπὸ τοὺς αἰφνιδιαστὲς αὐτοὺς: μόνο στὴν ἀγορὰ πέφτουν ἀπάνω σου μ' ἓνα Ναὶ; ἢ μ' ἓνα Ὁχι;

Ἀργόσυρτη εἶναι ἡ ζωὴ σ' ὅλα τὰ βαθιὰ πηγάδια: πρέπει νὰ περιμένουν πολὺ ἴσαμε νὰ μάθουν τί ἔπεσε στὸν βυθὸ τους.

Μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀγορὰ κι ἀπὸ τὴ φήμη προικίζεται κάθε τι τὸ μεγάλο: μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀγορὰ καὶ τὴ φήμη κατοίκησαν πάντα οἱ δημιουργοὶ καινούργιων ἀξιῶν.

Φεῦγα, φίλε μου, στὴ μοναξιά σου: σὲ βλέπω δαγκωμένο ἀπὸ φαρμακερὲς μυῖγες. Φεῦγα ἐκεῖ ὅπου πνέει δριμύ, δυνατὸ ἀγέρι!

Φεῦγα στὴ μοναξιά σου! Ἐζησες ἀπὸ πολὺ κοντὰ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς τιποτένιους. Φεῦγα ἀπὸ τὴν ἀθώρητη ἐκδίκησή τους! Δὲν εἶναι γιὰ σένα παρὰ μόνο ἐκδίκησις.

Μὴ σηκώσεις πιά τὸ χέρι σου ἐναντίον τους! Εἶναι ἀμέτρητοι, κ' ἡ δική σου κλῆρα δὲν εἶναι νὰ γίνεις μυιγοδιώχτης.

Ἀμέτρητοι εἶναι οἱ μικροὶ κ' οἱ τιποτένιοι αὐτοί: καὶ μερικὰ περήφανα χτίρια καταστραφῆκανε κιόλας ἀπὸ τὶς στάλες τῆς βροχῆς κι ἀπὸ τ' ἀγριόχορτα.

Δὲν εἶσαι πέτρα, μὰ κιόλας σὲ βαθούλωσαν οἱ πολλὲς σταγόνες. Θὰ ραγίσεις καὶ θὰ σπάσεις ἀπὸ πολλὲς σταγόνες ἀκόμα.

Κουρασμένο σὲ βλέπω ἀπὸ τὶς φαρμακερὲς μυῖγες, ματωμένο, ξεγδαρμένο σὲ βλέπω σ' ἑκατὸ μέρη: κ' ἡ περηφάνειά σου δὲ λέει μιὰ φορὰ ν' ἀγανακτήσει.

Αἷμα ζητοῦν ἀπὸ σένα μ' ὅλη τους τὴν ἀθωότητα, αἷμα λαχταροῦν ἡ ἀναιμικὲς ψυχές τους — καὶ σὲ κεντρίζουν μ' ὅλη του τὴν ἀθωότητα.

Μὰ ἐσύ, ὁ βαθύς, πονεῖς βαθιὰ καὶ στὶς πιὸ μικρὲς πληγές.

καὶ πρὶν ἀκόμα γιαντρευτεῖς, τὸ ἴδιο τοὺς τὸ φαρμακερὸ σκουλήκι σέρνεται πάνω στὸ χέρι σου.

Πολὺ περήφανος μοῦ φαίνεσαι γιὰ νὰ σκοτώσεις αὐτοὺς τοὺς λαίμαργους. Μὰ φυλάξου μὴ γίνῃ μοῖρα σου νὰ σηκώνεις ὅλη τὴ φαρμακερὴ ἀδικία τους!

Βομβίζουνε γύρω σου καὶ μὲ τὰ παίνια τους ἀκόμη: ἐνόχληση εἶναι τὸ παίνιο τους. Θέλουνε νὰ σιμώσουν στὸ δέρμα σου καὶ στὸ αἷμα σου.

Εἶναι γαλίφηδες μαζί σου, ὅπως μ' ἓνα Θεὸ ἢ μὲ τὸ διάβολο· κλαψουρίζουν μπροστά σου σὰ νὰ ἦσαν μπροστά σ' ἓνα Θεὸ ἢ στὸ διάβολο. Τί σημασία ἔχει! Γαλίφηδες εἶναι καὶ κλαψιάρηδες καὶ τίποτα περισσότερο.

Πολλὲς φορές εἶναι κι ἀξιαγάπητοι μαζί σου. Μ' αὐτὴ 'ταν πάντα ἡ ἐξυπνάδα τῶν ἀνδρῶν. Ναί, οἱ ἄνδρες εἶναι ἐξυπνοί!

Σὲ σκέφτονται πολὺ μὲ τὴ στενὴ τους ψυχὴ, — πάντα τοὺς φαίνεσαι ἀμφίβολος! Κάθε τι ποὺ τὸ σκέφτεται κανένας πολὺ, τοῦ φαίνεται ἀμφίβολο.

Σὲ τιμωροῦν γιὰ ὅλες τὶς ἀρετές σου. Σοὺ συγχωροῦν ἀπὸ καρδιάς μόνο — τὰ σφάλματά σου.

Ἐπειδὴ 'σαι μαλακὸς καὶ δίκαιος, λές: «εἶναι ἄθῳοι γιὰ τὴ μικρὴ τους ὕπαρξη.» Μὰ ἡ στενὴ τους ψυχὴ σκέφτεται: «Κάθε μεγάλη ὕπαρξη εἶναι ἔνοχη.»

Μὰ κι ὅταν εἶσαι μαλακὸς μαζί τους, ἀκόμα αἰσθάνονται πῶς τοὺς περιφρονεῖς· καὶ σοὺ ἀνταποδίδουν τὴν εὐεργεσία σου μὲ κρυφὰ χτυπήματα.

Ἡ σιωπηλὴ περηφάνεια σου δὲν τοὺς πάει ποτέ· χαίρονται ἂν κάποτε ξεπέσεις στὸ σημεῖο νὰ δείξεις ματαιοδοξία.

Ὅ,τι ἀναγνωρίζουμε σ' ἓναν ἄνθρωπο, τοῦ τὸ συμπαίνουμε μέσα του. Φυλάξου, λοιπόν, ἀπὸ τοὺς μικροὺς!

Μπροστά σου αἰσθάνονται μικροὶ κ' ἡ ποταπότητά τους φλογίζεται καὶ ξεσπάζει ἐναντίον σου μ' ἄθῳρητη ἐκδίκηση.

Δὲν πρόσεξες πόσο συχνὰ βουβαίνονται ὅταν τοὺς πλησιάζεις καὶ πῶς χάνουν τὴ δύναμή τους, σὰν τὸν καπνὸ τῆς μιᾶ σβησμένη φωτιά;

Ναί, φίλε μου, ἐσύ 'σαι ἡ κακὴ συνείδηση τῶν διπλανῶν σου· γιατί 'ναι ἀνάξιοί σου. Σὲ μισοῦν, λοιπόν, καὶ θὰ 'θελαν εὐχαρίστως νὰ σοὺ πιοῦνε τὸ αἷμα

Οἱ διπλανοί σου θὰ 'ναι πάντα τοὺς φαρμακερὲς μυῖγες· ὅ,τι εἶναι μεγάλο σὲ σένα, — τὸ ἴδιο πρέπει νὰ τοὺς κάνει πιὸ φαρμακεροὺς κι ὅλο καὶ πιὸ ὁμοίους μὲ τὶς μυῖγες.

Φεῦγα, φίλε μου, στὴ μοναξιά σου, κ' ἐκεῖ ποὺ πνέει δριμύ, δυνατὸ ἀγέρι! Δὲν εἶναι ἡ κλῆρα σου νὰ γίνῃς μυιγοδιώχτης.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΝΟΤΗΤΑ

ΑΓΑΠΩ τὸ δάσος. Δύσκολό 'ναι νὰ ζεῖς στὶς πολιτεῖες· ἐκεῖ 'ναι πολλοὶ αὐτοὶ ποὺ ζοῦν σ' ἐρωτικὸν ὄργασμό.

Δὲν εἶναι καλύτερα νὰ πέσεις στὰ χέρια ἐνὸς δολοφόνου, παρὰ στὰ ὄνειρα ἐνὸς θηλυκοῦ ποὺ βρίσκεται σ' ἐρωτικὸν ὄργασμό ;

Μὰ δῆτε, λοιπόν, αὐτοὺς τοὺς ἄντρες: τὸ μάτι τους λέει — δὲν ξέρουν τίποτα καλύτερο πάνω στὴ γῆ ἀπὸ τὸ νὰ πλαγιάζουν μ' ἓνα θηλυκό.

Βόρβορος εἶναι στὸ βάθος τῆς ψυχῆς τους· κι ἀλλοίμονο ἂν ὁ βόρβορός τους ἔχει λίγο πνεῦμα!

Νὰ ἦσασταν τουλάχιστον σὰν ζῶα τέλειοι! Μὰ ἡ ἀθωότητα ἀνήκει στὰ ζῶα.

Σᾶς συμβουλεύω νὰ σκοτώσετε τὶς αἰσθήσεις σας; Σᾶς συμβουλεύω τὴν ἀθωότητα τῶν αἰσθήσεων.

Σᾶς συμβουλεύω τὴν ἀγνότητα; Ἡ ἀγνότητα εἶναι ἀρετὴ σὲ μερικοὺς, μὰ σὲ πολλοὺς εἶναι ἐλάττωμα σχεδόν.

Αὐτοὶ θὰ συγκρατοῦνται: μὰ ἡ σκύλα Ἡδυπάθεια καθρεφτίζεται μὲ φθόνο σ' ὅ,τι κάνουν.

Ἀκόμη καὶ στὰ ὕψη τῆς ἀρετῆς τους κι ὡς τὸ ψυχρὸ πνεῦμα τους μέσα τοὺς ἀκολουθεῖ αὐτὸ τὸ τέρας κ' ἡ διχόνοιά του.

Καὶ πόσο ἐπιδέξια ξέρει ἡ σκύλα Ἡδυπάθεια νὰ ζητιανεύει γιὰ ἓνα κομμάτι πνεῦμα, ὅταν τῆς ἀρνοῦνται ἓνα κομμάτι κρέας!

Ἀγαπάτε τὶς τραγωδίες κι ὅ,τι σπαράζει τὴν καρδιά; Μὰ ἐγὼ δυσπιστῶ στὴ σκύλα σας.

Τὰ μάτια σας εἶναι πολὺ σκληρὰ καὶ κοιτάζουν μ' ἡδυπάθεια αὐτοὺς ποὺ ὑποφέρουν. Μὴ καὶ ἡ λαγνεῖα σας ἄλλαξε ροῦχο καὶ λέγεται συμπάθεια;

Καὶ σᾶς λέω ἀκόμα αὐτὴ τὴν παραβολή: δὲν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ θέλησαν νὰ κυνηγήσουν τοὺς δαίμονές τους καὶ μπήκαν κ' οἱ ἴδιοι μέσα στοὺς χοίρους.

Σ' ὅποιον ἡ ἀγνότητα τοῦ πέφτει βαριά, ἃς τὴν ἀποφεύγει, γιὰ νὰ μὴ τοῦ γίνεи δρόμος ποὺ πάει στὴν κόλαση, — λάσπη κι ὄργασμός τῆς ψυχῆς.

Μιλῶ γιὰ βρώμικα πράγματα; Αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ χειρότερο γιὰ μένα.

Ὁχι, ἂν ἡ ἀλήθεια εἶναι βρώμικη, μὰ ἂν εἶναι ἀβαθὴς· τότε αὐτὸς ποὺ γνωρίζει δὲν κατεβαίνει εὐχαρίστως στὰ νερά της.

Ἀληθινά, ὑπάρχουν ἀγνοὶ ἐκ βαθέων τους: ἡ καρδιά τους εἶναι μαλακή, ἀγαποῦν πρὶν πολὺ ἀπὸ σᾶς τὸ γέλιο καὶ γελοῦν πρὶν πλούσια ἀπὸ σᾶς.

Γελοῦν καὶ γιὰ τὴν ἀγνότητα καὶ ρωτοῦν: «τί εἶναι ἀγνότητα;»

Δὲν εἶναι τρέλλα ἡ ἀγνότητα; Μὰ ἡ τρέλλα αὐτὴ ἦρθε μόνη της σὲ μᾶς, κι ὅχι ἐμεῖς σ' αὐτήν.

Στὴν ξένη τούτη προσφέραμε φιλοξενία καὶ τὴν καρδιά μας: τώρα μένει μαζί μας, — ἄς μείνει ὅσο θέλει!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΦΙΛΟ

«Κ' ἘΝΑΣ μόνο εἶναι πάντα πάρα πολὺς γύρω μου» — ἔτσι σκέφτεται ὁ ἐρημίτης. «Τὸ Ἔνα μιὰ φορὰ πάντα γίνεται μὲ τὸν καιρὸ Δύο!»

Τὸ Ἐγὼ κι ὁ Ἐαυτός μου μιλοῦν πάντα μὲ πολὺ ζῆλο μεταξύ τους: πῶς θὰ τὸ ἄντεχα αὐτό, ἂν δὲν ὑπῆρχε ἓνας φίλος;

Ὁ φίλος εἶναι πάντα γιὰ τὸν ἐρημίτη ἓνας τρίτος: ὁ τρίτος εἶναι ὁ φελλὸς ποὺ ἐμποδίζει τὴ συνομιλία τῶν δύο νὰ βουλιάζει στὸν βυθό.

Ἀχ, ὑπάρχουν πολλοὶ βυθοὶ γιὰ κάθε ἐρημίτη. Γι' αὐτὸ λαχταροῦν τόσο ἓναν φίλο καὶ τὸ ὕψος του.

Ἡ πίστη μας στοὺς ἄλλους προδίδει αὐτὸ ποὺ μ' εὐχαρίστηση ἐπιθυμοῦμε νὰ πιστεύουμε μέσα μας. Ἡ ἐπιθυμία μας γιὰ ἓναν φίλο εἶναι ὁ προδότης μας.

Καὶ πολλὲς φορὲς τὸ μόνο ποὺ θέλει κανένας μὲ τὴν ἀγάπη εἶναι νὰ ὑπερπηδήσει τὸν φθόνο. Καὶ συχνὰ προσβάλλει κανεὶς καὶ κάνει ἓναν ἐχθρό, γιὰ νὰ κρύψει πῶς εἶναι εὐπρόσβλητος.

«Ἄς εἶσαι τουλάχιστον φίλος μου!» — ἔτσι μιλά ὁ ἀληθινὸς σεβασμός, ποὺ δὲν τολμᾷ νὰ ζητιανέψει φιλία.

Ἄν θέλει κανεὶς νὰ ἔχει ἓναν φίλο, τότε πρέπει νὰ θέλει καὶ νὰ ξεσηκώνει ἓναν πόλεμο γιὰ χάρη του: καὶ γιὰ νὰ ξεσηκώνει πόλεμο, πρέπει νὰ μ π ο ρ ε ῖ νὰ ἔναι ἐχθρός.

Στὸν φίλο του πρέπει νὰ τιμᾷ κανεὶς κ' ἓναν ἐχθρὸν ἀκόμα. Μπορεῖς νὰ πλησιάσεις πολὺ τὸν φίλο σου, χωρὶς νὰ μπείς στὰ σύνορά του;

Στὸν φίλο σου πρέπει νὰ βλέπεις τὸν μεγαλύτερό σου ἐχθρό. Ὁφείλεις, γιὰ νὰ βρίσκεσαι πιὸ κοντὰ στὴν καρδιά του, νὰ τοῦ ἀντιστέκεσαι.

Θέλεις νὰ ἴσαι γυμνὸς μπροστὰ στὸν φίλο σου; Θέλεις γιὰ νὰ τιμήσεις τὸν φίλο σου, νὰ τοῦ φανερώνεσαι ὅπως εἶσαι; Μὰ γι' αὐτὸ κ' ἐκεῖνος σὲ στέλνει στὸ διάβολο.

Ὅποιος δὲν ξέρεي νὰ κρύβεται ἐξοργίζει: τόσο πολὺ ἔχετε τὸν λόγο σας νὰ φοβάστε τὴ γύμνια! Ναί, ἂν ἦσασταν Θεοὶ θὰ ντρεπόσασταν τὰ ρούχα σας!

Ποτὲ δὲ μπορεῖς νὰ στολιστεῖς ἀρκετὰ ὁμορφα γιὰ τὸν φίλο σου: γιατί πρέπει νὰ τοῦ εἶσαι ἓνα θέλος καὶ μιὰ ἐπιθυμία γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπο.

Εἶδες τὸν φίλο σου κιόλας νὰ κοιμᾶται — γιὰ νὰ μάθεις πῶς φαίνεται; Διαφορετικά, ποιὰ εἶναι, ἀλήθεια, ἡ φυσιογνωμία τοῦ φίλου σου; Δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἴδια σου ἡ φυσιογνωμία σ' ἓναν τραχὺ καὶ ἀτελὴ καθρέφτη.

Εἶδες τὸν φίλο σου κιόλας νὰ κοιμᾶται; Δὲν τρόμαξες πού ὁ φίλος σου φαίνεται ἔτσι; ὦ, φίλε μου, ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι πού πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ.

Στὸ μάντεμα καὶ στὸ σῶπασμα ὁ φίλος πρέπει νὰ ἴναι δάσκαλος: δὲν πρέπει νὰ θέλεις νὰ τὰ βλέπεις ὅλα. Τὸ ὄνειρό σου θὰ σοῦ προδίδει ὅ,τι κάνει ὁ φίλος σου στὸν ξύπνο.

Ἐνα μάντεμα ἄς εἶναι ἡ συμπάθειά σου: ὥστε νὰ ξέρεις ἂν ὁ φίλος σου θέλει τὴ συμπάθειά σου. Ἴσως ν' ἀγαπᾷ σὲ σένα τὸ ἀράγιστο μάτι καὶ τὸ βλέμμα τῆς αἰωνιότητος.

Ἡ συμπάθεια γιὰ τὸν φίλο σου ἄς κρύβεται κάτω ἀπὸ ἓνα σκληρὸ τσόφλι, πρέπει νὰ τοῦ δείχνεις τὰ δόντια σου. Ἐτσι θὰ ἔχει τὴ λεπτότητα καὶ τὴ γλυκύτητά της.

Εἶσαι ὁ καθαρὸς ἀέρας κ' ἡ μοναξιά καὶ τὸ ψωμὶ καὶ τὸ φάρμακο τοῦ φίλου σου; Κάποιος δὲ μπορεῖ νὰ σπάσει τὶς ἀλυσσίδες του, κι ὁμῶς εἶναι ὁ ἐλευθερωτὴς τοῦ φίλου του.

Εἶσαι σκλάβος; Τότε δὲ μπορεῖς νὰ ἴσαι φίλος. Εἶσαι τύραννος; Τότε δὲ μπορεῖς νὰ ἔχεις φίλο.

Γιὰ χρόνια καὶ χρόνια μέσα στὴ γυναίκα κρυβότανε ἓνας σκλάβος κ' ἓνας τύραννος. Γι' αὐτὸ ἡ γυναίκα δὲν εἶναι ἀκόμα ἱκανὴ γιὰ τὴ φιλία: δὲ γνωρίζει παρὰ μόνο τὸν ἔρωτα.

Στὸν ἔρωτα τῆς γυναίκας ὑπάρχει ἀδικία καὶ τυφλότητα ἀπέναντι τοῦ κάθε τι πού δὲν ἀγαπᾷ. Ἀκόμη καὶ στὴ σοφὴ ἀγάπη τῆς γυναίκας ὑπάρχει πάντα, πλάϊ στὸ φῶς, αἰφνιδισμὸς κι ἀστραπὴ καὶ νύχτα.

Ἀκόμα δὲν εἶναι ἱκανὴ γιὰ τὴ φιλία ἡ γυναίκα: γάτες εἶναι ἀκόμα οἱ γυναῖκες, καὶ πουλιά. Ἡ, στὴν καλύτερη περίπτωση, γελάδες.

Ἀκόμα δὲν εἶναι ἱκανὴ γιὰ τὴ φιλία ἡ γυναίκα. Μὰ πῆτε μου, ὦ ἄνδρες, ποῖός ἀπὸ σᾶς εἶναι ἱκανὸς γιὰ τὴ φιλία;

Ἀλλοίμονο στὴ φτώχεια σας, ἄνδρες, καὶ στὴ φιλαργυρία τῆς ψυχῆς σας! Ὅσα δίδετε στὸν φίλο σας, ἐγὼ θὰ τὰ δώσω στὸν ἐχθρό μου καὶ πάλι δὲ θὰ γίνω φτωχότερος.

Ἐπάρχει συντροφικότητα: νὰ ὑπῆρχε καὶ φιλία!

Ἐτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΧΙΛΙΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΝΑΝ

ΠΟΛΛΕΣ χώρες εἶδε ὁ Ζαρατούστρα καὶ πολλοὺς λαούς: ἔτσι ἀνακάλυψε τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ πολλῶν λαῶν. Καμιὰ μεγαλύτερη δύναμη ἀπὸ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ δὲ βρῆκεν ὁ Ζαρατούστρα πάνω στὴ γῆ.

Κανένας λαὸς δὲ μπορούσε νὰ ζήσει, χωρὶς διατίμησιν: μ' ἂν θέλει νὰ συντηρηθεῖ δὲν πρέπει νὰ διατιμᾷ μὲ τὸν τρόπο πού τὸ κάνει ὁ γείτονάς του.

Πολλὰ πού σ' αὐτὸν τὸ λαὸ ὀνομάζονται καλὰ, σ' ἓναν ἄλλο λέγονται χλεύη καὶ αἰσχος: ἔτσι εἶδα νὰ γίνεται. Πολλὰ βρῆκα

ἐδῶ νὰ τὰ λένε κακὰ κ' ἐκεῖ νὰ τὰ τιμοῦν περιβάλλοντάς τα μέ τὴν πορφύρα.

Ποτὲ δὲν ἐνόησε ἓνας γείτονας τὸν ἄλλον: πάντα ἀπορούσε ἡ ψυχὴ του γιὰ τὴν τρέλλα καὶ τὴν κακία τοῦ γείτονά του.

Ἕνας πίνακας ἀξιών κρέμεται πάνω ἀπὸ κάθε λαό. Κοίτα, εἶναι ὁ πίνακας τῶν ὑπερνικήσεών του. Κοίτα, εἶναι ἡ φωνὴ τῆς θέλησής του γιὰ δύναμη.

Ἀξιέπαινο εἶναι ὅ,τι θεωρεῖ δύσκολο· ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο καὶ δύσκολο τ' ὀνομάζει καλό· κι ὅ,τι μᾶς σώζει ἀπὸ τὴ μεγαλύτερη θλίψη, τὸ σπάνιο, τὸ πιὸ δύσκολο, — αὐτὸ τὸ λατρεύει σὰν ἅγιο.

Ὅ,τι τὸν κάνει νὰ κυριαρχεῖ καὶ νὰ νικᾷ καὶ νὰ λάμπει, προκαλώντας φρίκη καὶ φθόνον στὸν γείτονά του: αὐτὸ τὸ θεωρεῖ σὰν Ὑψηλό, Πρῶτο, μέτρο, νόημα ὅλων τῶν πραγμάτων.

Ἀληθινά, ἀδελφέ μου, μόνο ὅταν γνωρίσεις τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ χώρα καὶ τὸν οὐρανὸ καὶ τὸν γείτονα ἑνὸς λαοῦ: τότε θὰ μαντέψεις χωρὶς ἄλλο τὸ νόμο τῶν ὑπερνικήσεών του, καὶ γιατί ἀνεβαίνει σ' αὐτὴ τὴ σκάλα ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἐλπίδα του.

«Πάντα πρέπει νὰ εἶσαι ὁ πρῶτος καὶ νὰ ξεπερνᾷς τοὺς ἄλλους: κανέναν δὲν πρέπει ν' ἀγαπᾷ ἡ ζηλιάρα ψυχὴ σου, παρὰ μόνο τὸν φίλο» — αὐτὸ ἔκανε τὴν ψυχὴ τοῦ Ἑλλήνα νὰ ριγεῖ: καὶ πήρε τὸ μονοπάτι ποὺ τὸν ὁδήγησε στὸ μεγαλεῖο.

«Νὰ λές τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ κάνεις καλὴ συντροφιά μὲ τὸ τόξο καὶ μὲ τὶς σαῖτες» — αὐτὸ εἶχε γι' ἀγαπητὸ καὶ δύσκολο συνάμα ἐκεῖνος ὁ λαὸς ἀπ' ὅπου προέρχεται τ' ὀνομά μου — τὸ ὄνομα ποὺ μοῦ εἶναι ἀγαπητὸ καὶ δύσκολο συνάμα.

«Νὰ τιμᾷς τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου καὶ νὰ τοὺς ὑπακούς ὡς τὴ ρίζα τῆς ψυχῆς σου»: αὐτὸ τὸν πίνακα τῆς ὑπερνίκησης κρέμασε ἓνας ἄλλος λαὸς ἀπὸ πάνω του κι αὐτὸ τὸν ἔκανε δυνατὸ καὶ αἰώνιο.

«Νὰ ἴσαι πιστὸς καὶ πρὸς χάριν τῆς πίστεως νὰ δίδεις καὶ τὴν τιμὴ καὶ τὸ αἷμα σου, ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ κακὰ κ' ἐπικίνδυνα πράγματα»: ἔτσι διδασκόμενος ἓνας ἄλλος λαὸς νίκησε τὸν ἑαυτό του, κ' ἔτσι τὸν ἑαυτό του κατανικώντας ἔγινε ἔγκυος καὶ βαροὺς ἀπὸ μεγάλες ἐλπίδες.

Ἀληθινά, οἱ ἄνθρωποι ἔδωσαν στὸν ἑαυτό τους ὅλο τους τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό. Ἀληθινά, δὲν τὸ πήρανε, δὲν τὸ βρήκανε, δὲν ἔπεσε πάνω τους σὰν φωνὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό.

Τὶς ἀξίες τὶς τοποθέτησε ὁ ἄνθρωπος στὰ πράγματα μόνο γιὰ τὴν αὐτοσυντήρησή του, — αὐτὸς δημιούργησε τὴν ἔννοια τῶν πραγμάτων, ἓναν ἄνθρωπο - ἔννοια! Γιὰ τοῦτο αὐτονομάστηκε «Ἀνθρωπος», ποὺ σημαίνει: διατιμητὴς ἀξιών.

Ἡ διατίμηση ἀξιών εἶναι δημιουργία: ἀκούσετέ το, ὦ δημιουργοί! Αὐτὴ τούτη ἡ διατίμηση ἀξιών εἶναι ὁ θησαυρὸς καὶ τὸ στολίδι ὅλων τῶν διατιμημένων πραγμάτων.

Μόνο με τὴν διατίμηση ὑπάρχει ἡ ἀξία: καὶ χωρὶς τῆ διατίμηση τὸ καρύδι τῆς ὑπαρξης θὰ ἦταν κούφιο. Ἀκούσετέ το, ὦ δημιουργοί!

Ἀλλαγὴ τῶν ἀξιῶν, — αὐτὸ σημαίνει ἀλλαγὴ τῶν δημιουργῶν. Πάντα γκρεμίζει αὐτὸς ποὺ πρέπει νὰ ᾿ναι ἕνας δημιουργός.

Στὴν ἀρχὴ ἦσαν δημιουργοὶ οἱ λαοί, κι ἀργότερα μόνο τὰ ἄτομα· ἀληθινά, αὐτὸ τοῦτο τὸ ἄτομο εἶναι ἀκόμα τὸ νεώτατο δημιούργημα.

Οἱ λαοὶ κρέμασαν ἄλλοτε ἀπὸ πάνω τους ἕναν πίνακα ἀξιῶν. Ἡ ἀγάπη ποὺ θέλει νὰ κυριαρχεῖ κ' ἡ ἀγάπη ποὺ θέλει νὰ ὑπακούει, δημιούργησαν ἀπὸ κοινοῦ τέτοιους πίνακες.

Ἡ ἡδονὴ τοῦ κοπαδιοῦ εἶναι παλαιότερη ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τοῦ Ἐγώ: κι ὅσον καιρὸ ἡ καλὴ συνείδηση θὰ λέγεται κοπάδι, ἡ κακὴ συνείδηση θὰ λέει μόνο: Ἐγώ.

Ἀληθινά, τὸ πανοῦργο Ἐγώ, τὸ δίχως ἀγάπη, ποὺ θέλει τὸ συμφέρον του στὸ συμφέρον τῶν πολλῶν: δὲν εἶναι ἡ καταγωγὴ τοῦ κοπαδιοῦ, παρὰ ἡ καταστροφὴ του.

Μόνο αὐτοὶ ποὺ ἀγαποῦν καὶ ποὺ δημιουργοῦν δημιούργησαν τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό. Φωτιά τῆς ἀγάπης καίει ἐν ὀνόματι ὅλων τῶν ἀρετῶν καὶ φωτιά τῆς ὀργῆς.

Πολλὲς χώρες εἶδε ὁ Ζαρατούστρα καὶ πολλοὺς λαοὺς: καμιά μεγαλύτερη δύναμη δὲν βρῆκε ὁ Ζαρατούστρα στὴν γῆ, ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦν: «καλὸ» καὶ «κακό» εἶναι τ' ὄνομά της.

Ἀληθινά, ἕνα τέρας εἶναι ἡ δύναμη αὐτοῦ τοῦ ἐπαίνου καὶ τῆς τιμωρίας. Ποιὸς θὰ κατανικήσει αὐτὸ τὸ τέρας, ἀδελφοί μου; Πῆτε μου, ποιὸς θὰ πετάξει τὰ δεσμὰ πάνω στοὺς χίλιους σβέρκους αὐτοῦ τοῦ ζώου;

Χίλιοι σκοποὶ ὑπῆρξαν ὥς τώρα, γιατί ὑπῆρξαν χίλιοι λαοί. Μόνο τὰ δεσμὰ γιὰ τοὺς χίλιους σβέρκους λείπουν ἀκόμα, λείπει ὁ ἕνας σκοπός. Ἀκόμη δὲν ἔχει ἕναν σκοπὸ ἡ ἀνθρωπότητα.

Μὰ πῆτε μου, ἀλήθεια, ἀδελφοί μου: ἂν λείπει ἀκόμα τῆς ἀνθρωπότητας ὁ σκοπός — δὲ λείπει κ' ἡ ἴδια;

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟΝ

ΠΡΟΣΚΟΛΛΑΣΤΕ στὸν πλησίον σας κι αὐτὸ τὸ ἐκφράζετε με ὁμορφα λόγια. Μὰ ἐγὼ σᾶς λέγω: ἡ ἀγάπη σας πρὸς τὸν πλησίον σας εἶναι ἡ κακὴ ἀγάπη γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας.

Πηγαίνετε πρὸς τὸν πλησίον σας γιὰ νὰ ξεφύγετε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σας κι αὐτὸ θέλετε νὰ τὸ ὑψώσετε σ' ἀρετὴ: μὰ ἐγὼ διακρίνω τὴν «αὐταπάρνησή» σας.

Τὸ Ἐσὺ εἶναι παλαιότερο ἀπὸ τὸ Ἐγώ· τὸ Ἐσὺ τὸ κήρυξαν ἅγιο, ἀλλ' ὅχι ἀκόμα τὸ Ἐγώ: ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ξετρέχει στὸν πλησίον του.

Σᾶς συμβουλεύω τάχα τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον; Προτιμώτερα σᾶς συμβουλεύω ν' ἀποφεύγετε τὸν πλησίον σας καὶ ν' ἀγαπᾶτε τὸν μὴ πλησίον!

Ψηλότερα ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον στέκεται ἡ ἀγάπη πρὸς αὐτὸν ποὺ εἶναι μακριὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ποὺ μέλλει νά 'ρθῇ στὸν κόσμον· ψηλότερα ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους βρίσκεται γιὰ μένα ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὰ φαντάσματα.

Τὸ φάντασμα αὐτὸ ποὺ περνᾷ ἀπὸ μπροστά σου εἶναι ὠραιότερο ἀπὸ σένα, ἀδελφέ μου· γιατί δὲν τοῦ δίνεις τὴ σάρκα σου καὶ τὰ κόκκαλά σου; Μὰ φοβᾶσαι καὶ τρέχεις στὸν πλησίον σου.

Δὲν ἀνέχεστε τὸν ἑαυτὸ σας καὶ δὲν τὸν ἀγαπᾶτε ἀρκετά· γι' αὐτὸ θέλετε νὰ ἐξαπατήσετε τὸν πλησίον σας καὶ νὰ χρυσώσετε μὲ τὴν πλάνη τοῦ τὸν ἑαυτὸ σας.

Θά 'θελα νὰ μὴν ἀνέχεστε κανενὸς εἴδους πλησίον καὶ τὸν γείτονά του· θά 'πρεπε νὰ κάνατε φίλο σας τὸν ἑαυτὸ σας καὶ τὴν ξεχειλιστὴ καρδιά του.

Προσκαλεῖτε μάρτυρες, ὅταν θέλετε νὰ μιλήσετε καλὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας· κι ὅταν τοὺς ἔχετε ἐξαπατήσῃ καὶ σκέφτονται καλὰ γιὰ σᾶς, σκέφτεστε καλὰ καὶ σεῖς γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας.

Μόνον ἐκεῖνος ποὺ μιλᾷ ἐνάντια στὴ συνείδησή του δὲ λέει ψέμματα, καὶ πιὸ πολὺ ἐκεῖνος ποὺ μιλᾷ ἐνάντια στὸ ἀσύνειδό του. Κ' ἔτσι μιλάτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας στὶς συναναστροφές κι ἀπατᾶτε τὸν γείτονά σας.

Ἔτσι μιλᾷ ὁ μωρός: «ὣ συναναστροφή μὲ ἀνθρώπους χαλᾷ τὸν χαραχτήρα, καὶ πιὸ πολὺ ὅταν δὲν ἔχεις.»

Ὁ ἓνας πηγαίνει στὸν πλησίον του, γιὰτὶ ἀναζητᾷ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ὁ ἄλλος γιὰ νὰ μπορέσει νὰ χάσει τὸν ἑαυτὸ του. Ἡ κακὴ ἀγάπη σας πρὸς τὸν ἑαυτὸ σας κάνει τὴ μοναξιά σας νὰ γίνεταί φυλακή.

Οἱ πιὸ μακρινοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πληρώνουν τὴν ἀγάπη σας πρὸς τὸν πλησίον· κι ὅταν βρεθῇτε πέντε κιόλας μαζί, τότε πιὰ πρέπει νὰ πεθάνει ἓνας ἕκτος.

Οὔτε καὶ τὶς γιορτές σας ἀγαπῶ: συνάντησα πάρα πολλοὺς θεατρίνους ἐκεῖ, κι ἀκόμη κ' οἱ θεατὲς χειρονομοῦσαν συχνὰ σὰν θεατρίνοι.

Δὲν σᾶς διδάσκω τὸν πλησίον, μὲ τὸν φίλο. Ἄς σᾶς εἶναι ὁ φίλος ἡ γιορτὴ τῆς γῆς καὶ μιὰ προαίσθησι τοῦ ὑπεράνθρωπου.

Σᾶς διδάσκω τὸν φίλο καὶ τὴν ξεχειλιστὴ καρδιά του. Μὰ πρέπει νὰ ξέρει κανεὶς νὰ 'ναι ἓνας κύκνος, ὅταν θέλει ν' ἀγαπηθεῖ ἀπὸ μιὰ ξεχειλιστὴ καρδιά.

Σᾶς διδάσκω τὸν φίλο, ποὺ μέσα του ὀρθώνεται τελειωμένος ὁ κόσμος, τὸν φλοιὸ τοῦ καλοῦ, — τὸν δημιουργὸ φίλο, ποὺ πάντα ἔχει νὰ χαρίσει ἓναν τελειωμένον κόσμον.

Κι ὅπως ξετυλίχτηκε γι' αὐτὸν ὁ κόσμος, ἔτσι τυλίγεται κυ-

κλικὰ πάλι γι' αὐτόν, σὰν τὸ γίγνεσθαι τοῦ καλοῦ μὲ τὸ κακό, σὰν τὸ γίγνεσθαι τοῦ σκοποῦ μέσα ἀπὸ τὸ τυχαῖο.

Τὸ μέλλον καὶ τὸ Μακρινὸ ἄς εἶναι γιὰ σένα ἢ αἰτία τοῦ σήμερά σου: πρέπει ν' ἀγαπᾷς στὸν φίλο σου τὸν ὑπεράνθρωπο σὰν τὴν αἰτία σου.

Δὲ σᾶς συμβουλεύω τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, ἀδελφοί μου: τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν μὴ πλησίον σᾶς συμβουλεύω.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ

ΘΕΛΕΙΣ ν' ἀπομονωθείς, ἀδελφέ μου; θέλεις ν' ἀναζητήσεις τὸν δρόμο ποὺ ὀδηγεῖ στὸν ἑαυτό σου; Στάσου λίγο ἀκόμ κ καὶ ἄκουσέ με.

«Ὅποιος γυρεύει, εὐκόλα χάνεται κι ὁ ἴδιος. Κάθε ἀπομόνωση εἶναι ἐνοχή»: ἔτσι μιλά τὸ κοπάδι. Κ' ἐπὶ χρόνια καὶ χρόνια ἀνῆκες στὸ κοπάδι.

Ἡ φωνὴ τοῦ βοσκοῦ θ' ἀντηχεῖ ἀκόμα καὶ μέσα σου ἐπίσης. Κι ὅταν θὰ πεῖς: «δὲν ἔχω πιά τὴν ἴδια συνείδηση μὲ σᾶς», αὐτὸ θὰ 'ναι ἓνα παράπονο κ' ἓνας πόνος.

Κοίτα, καὶ τὸν πόνον τοῦτον ἀκόμα τὸν γέννησε ἡ Μιά συνείδηση: κι αὐτῆς τῆς συνείδησης ἡ τελευταία λάμψη καίει ἀκόμα πάνω στὴ θλίψη σου.

Εἶσαι μιὰ καινούργια δύναμη κ' ἓνα καινούργιο δικαίωμα; Μιά πρώτη κίνηση; Ἕνας τροχὸς ποὺ κυλᾷ μόνος του; Μπορεῖς ν' ἀναγκάσεις ἀκόμη κι ἀστέρια νὰ περιστρέφονται γύρω σου;

Ἀχ, ὑπάρχουνε τόσες ἀθέμιτες ἐπιθυμίες γιὰ τὸ ὕψος. Ὑπάρχουνε τόσοι σπασμοὶ φιλοδόξων! Δεῖξε μου πῶς δὲν εἶσαι ἀπὸ κείνους ποὺ ἔχουν ἀθέμιτες ἐπιθυμίες οὔτε καὶ κανέναν φιλόδοξο!

Ἀχ, ὑπάρχουν τόσο πολλὲς μεγάλες σκέψεις, ποὺ δὲν κάνουν τίποτα περισσότερο ἀπ' ὅ,τι μιὰ φύσκα: φουσκώνουν καὶ σχηματίζουν κενά.

Ὀνομάζεσαι ἐλεύθερος; Θέλω ν' ἀκούσω τὴν κυρίαρχη σκέψη σου κι ὅχι πῶς ξέφυγες ἀπὸ ἓναν ζυγό.

Εἶσαι τέτοιος ποὺ νὰ 'χ εἶς τὸ δικαίωμα νὰ ξεφύγεις ἀπὸ ἓναν ζυγό; Ὑπάρχουνε μερικοὶ ποὺ πετοῦνε τὴν τελευταίαν ἀξία τους, ὅταν πετάξουν ἀπὸ πάνω τους τὴ σκλαβιά τους.

Ἐλεύθερος ἀπὸ τί; Τί τὸν νοιάζει τὸν Ζαρατούστρα! Μὰ τὸ μῶτι σου πρέπει φωτεινὸ νὰ μοῦ ἀναγγεῖλει: ἐλεύθερος πρὸς τί;

Μπορεῖς νὰ δώσεις ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτό σου τὸ κακό σου καὶ τὸ καλό σου καὶ νὰ κρεμάσεις ἀπὸ πάνω σου τὴ θέλησή σου σὰν ἓναν νόμο; Μπορεῖς νὰ 'σαι ὁ ἴδιος ἐσὺ δικαστὴς τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ τοῦ νόμου σου ἐκδικητής;

Εἶναι φριχτὸ τὸ νὰ ᾿ναι κανέννας μόνος του μὲ τὸν δικαστὴ καὶ μὲ τὸν ἐκδικητὴ τοῦ ἴδιου του τοῦ νόμου. Ἔτσι πετάγεται ἓνα ἀστέρι στὸ ἔρημο διάστημα καὶ στὴν παγωμένη πνοὴ τῆς μοναξιᾶς.

Σήμερα ἀκόμη ὑποφέρεις ἀπὸ τοὺς Πολλοὺς, ὁ Ἕνας ἐσύ: σήμερα ἀκόμη ἔχεις ὅλο τὸ θάρρος σου καὶ τὶς ἐλπίδες σου.

Μὰ κάποτε θὰ σὲ κουράσει ἡ μοναξιᾶ, κάποτε θὰ λυγίσει ἡ περηφάνειά σου καὶ τὸ θάρρος σου θὰ τρίξει. Κάποτε θὰ φωνάξεις «εἶμαι μόνος!»

Κάποτε δὲ θὰ βλέπεις πιά τὸ ὕψος σου καὶ θὰ ᾿σαι πολὺ χαμηλά. Τὸ ἴδιο σου τὸ ὑπέροχο θὰ σοῦ προξενεῖ φόβο σὰν φάντασμα. Κάποτε θὰ φωνάξεις: «Ὅλα εἶναι ψεύτικα!»

Ὑπάρχουν αἰσθήματα ποὺ θέλουν νὰ σκοτώσουν τὸν μοναχικό· ἂν δὲν τὸ κατορθώσουν, τότε πρέπει νὰ πεθάνουν τὰ ἴδια αὐτά! Μὰ τὸ μπορεῖς δολοφόνος νὰ γίνεις;

Γνωρίζεις, ἀδελφέ μου, κιόλας τὴ λέξη «περιφρόνηση»; Καὶ τὸν βάσανο τῆς δικαιοσύνης σου ποὺ σὲ ὑποχρεώνει νὰ ᾿σαι δίκαιος μ' αὐτοὺς ποὺ σὲ περιφρονοῦν;

Ἀναγκάζεις πολλοὺς ν' ἀλλάξουνε γνώμη γιὰ σένα· αὐτὲ δὲ σοῦ τὸ συγχωροῦνε ποτέ. Τοὺς πλησίασες, μὰ τοὺς ἄφησες πίσω σου: αὐτὸ δὲ θὰ σοῦ τὸ συγχωρήσουν ποτέ.

Τοὺς ξεπέρασες: μὰ ὅσο ψηλότερα ἀνεβαίνεις, τόσο μικρότερο σὲ βλέπει τὸ μάτι τοῦ φθόνου. Μὰ τὶς πιὸ πολλὰς φορὲς μισεῖται αὐτὸς ποὺ πετᾷ.

«Πῶς θέλετε νὰ ᾿σαστε δίκαιοι ἀπεναντί μου! — πρέπει νὰ πεῖς — διαλέγω τὴν ἀδικία σας γιὰ μένα, σὰν τὴ μερίδα ποὺ μοῦ ταιριάζει.»

Ἀδικία καὶ βρωμιὰ ρίχνονται πάνω στὸν μοναχικό: ἀλλά, ἀδελφέ μου, ἂν θέλεις νὰ ᾿σαι ἓνα ἀστέρι, τότε δὲν πρέπει γι' αὐτὸ νὰ τοὺς φωτίζεις λιγώτερο!

Καὶ φυλάξου ἀπὸ τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς δίκαιους! Εὐχαρίστως σταυρώνουν ἐκεῖνον ποὺ ἐφευρίσκει τὴν ἴδια τους τὴν ἀρετή, — μισοῦνε τὸν μοναχικό.

Φυλάξου ἐπίσης κι ἀπὸ τὴν ἁγίαν ἀπλότητα! Ὅλα φαίνονται ἀνόσια, ἂν δὲν εἶναι ἀπλά· παίζει εὐχαρίστως ἐπίσης μὲ τὴν φωτιά — τῶν ἱεροεξεταστῶν.

Καὶ φυλάξου ἐπίσης ἀπὸ τοὺς παροξυσμοὺς τῆς ἀγάπης σου! Πολὺ γρήγορα ἀπλώνει τὸ χέρι του ὁ μοναχικὸς σ' ἐκεῖνον ποὺ συναντᾷ.

Δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ δίνεις τὸ χέρι σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους, παρὰ μόνον τὸ πόδι: καὶ θέλω νὰ ᾿χει τὸ πόδι σου ἀρπαχτικὰ νύχια.

Μὰ ὁ χειρότερος ἐχθρὸς ποὺ μπορεῖς νὰ συναντήσεις, θὰ ᾿σαι πάντα ὁ ἴδιος ἐσύ· τὸν ἴδιο τὸν ἐαυτό σου καιροφυλαχτεῖς σὲ σπηλιὲς καὶ σὲ δάση.

Μοναχικὸς πορεύεσαι τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ στὸν ἐαυτό.

σου! Κι ὁ δρόμος σου περνᾷ μπροστὰ ἀπὸ σένα τὸν ἴδιο κι ἀπὸ τοὺς ἑφτά δαίμονές σου!

Ὁ ἴδιος ἐσὺ θὰ 'σαι αἰρετικὸς γιὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ μάγος καὶ μάντης καὶ μωρὸς καὶ ἄπιστος καὶ ἀνόσιος καὶ κακός.

Πρέπει νὰ θέλεις νὰ καεῖς στὴν ἴδια σου τὴ φλόγα: πῶς θὰ 'ῥαυες νὰ ξαναγεννηθεῖς, ἂν δὲ γίνεις πρῶτα στάχτη!

Τὸν δρόμο τοῦ δημιουργοῦ πορεύεσαι, μοναχικέ: ἕναν Θεὸ θέλεις νὰ δημιουργήσεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τοὺς ἑφτά δαίμονές σου!

Τὸν δρόμο ἐκείνου ποὺ ἀγαπᾷ πορεύεσαι, ἐρημίτη: τὸν ἑαυτό σου ἀγαπᾷς καὶ γι' αὐτὸ τὸν περιφρονεῖς, ὅπως μόνο ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦν περιφρονοῦν.

Ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ θέλει νὰ δημιουργήσῃ, γιατίι περιφρονεῖ! Τί ξέρεῖ ἀπὸ ἀγάπη αὐτός, ποὺ δὲ θὰ 'πρεπε νὰ περιφρονεῖ ἀκριδῶς ὅ,τι ἀγαπᾷ;

Ἀπομονώσου μὲ τὴν ἀγάπη σου καὶ μὲ τὴ δημιουργία σου, ἀδελφέ μου, κι ἀργότερα πιά θὰ σ' ἀκολουθήσῃ χωλαίνοντας κ' ἡ δικαιοσύνη.

Μὲ τὰ δάκρυά μου πήγαινε στὴν ἀπομόνωσή σου, ἀδελφέ μου. Ἀγαπῶ αὐτὸν ποὺ θέλει νὰ δημιουργήσῃ πάνω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτά του καὶ χάνεται γι' αὐτό.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗ ΓΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΝΕΑ ΓΥΝΑΙΚΟΥΛΑ

ΓΙΑΤΙ γλιστρᾷς τόσο τρομαγμένα μέσα στὸ σούρουπο, Ζαρατούστρα; Καὶ τί κρύβεις τόσο προσεχτικὰ κάτω ἀπὸ τὸν μανδύα σου;

«Κανέναν θησαυρὸ ποὺ σοῦ χάρισαν τάχα; Ἡ κανένα παιδί σου νεογέννητο; Ἡ πῆρες τώρα κι ὁ ἴδιος ἐσὺ τὸ δρόμο τῶν κλεφτῶν, τῶν κακῶν φίλος;»

Ἀληθινά, ἀδελφέ μου! μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, ἕνας θησαυρὸς εἶναι, μοῦ δωρήθηκε: αὐτὸ ποὺ ἔχω μαζί μου εἶναι μιὰ μικρὴ ἀλήθεια.

Μὰ εἶναι ἀσυγκράτητη σὰν μικρὸ παιδί, κι ἂν δὲν τῆς κρατήσω τὸ στόμα, χαλᾷ τὸν κόσμο ἀπὸ τὶς φωνές.

Καθὼς πήγαινα σήμερα τὸ δρόμο μου ὀλομόναχος, τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος, μ' ἀντάμωσε μιὰ γριούλα κ' ἔτσι μίλησε στὴν ψυχὴ μου:

«Πολλὰ εἶπε ὁ Ζαρατούστρα καὶ σὲ μᾶς τὶς γυναῖκες, μὰ ποτὲ δὲ μᾶς μίλησε γιὰ τὴ γυναῖκα!»

Κ' ἐγὼ τῆς ἀποκρίθηκα: «γιὰ τὴ γυναῖκα πρέπει νὰ μιλᾷ κανεῖς μόνο στοὺς ἄντρες!»

«Μίλησε καὶ σὲ μένα γιὰ τὴ γυναῖκα, εἶπε ἐκείνη· εἶμαι ἀρκετὰ γριά, ὥστε νὰ τὸ ξεχάσω ἀμέσως πάλι!»

Κ' ἐγὼ δέχτηκα ὅ,τι μοῦ ζήτησε ἡ γριούλα καὶ τῆς μίλησα ἔτσι:

“Ὅλα στὴ γυναίκα εἶναι ἓνα αἰνίγμα, κι ὅλα στὴ γυναίκα ἔχουνε μιὰ λύση: ἐγκυμοσύνη τῇ λένε.

“Ὁ ἄντρας εἶναι γιὰ τὴ γυναίκα ἓνα μέσον: ὁ σκοπὸς εἶναι πάντα τὸ παιδί. Μὰ τί εἶναι ἡ γυναίκα γιὰ τὸν ἄντρα;

“Ὁ ἀληθινὸς ἄντρας θέλει δυὸ πράγματα: τὸν κίνδυνο καὶ τὸ παιγνίδι. Γι' αὐτὸ θέλει τὴ γυναίκα σὰν τὸ πιὸ ἐπικίνδυνο παιγνίδι.

“Ὁ ἄντρας πρέπει ν' ἀνατρέφεται γιὰ τὸν πόλεμο κ' ἡ γυναίκα γιὰ τὴν ἀναψυχὴ τοῦ πολεμιστῆ: ὅλα τ' ἄλλα εἶναι τρέλλα.

Οἱ πολὺ γλυκοὶ καρποὶ — αὐτοὶ δὲν ἀρέσουνε στὸν πολεμιστῆ. Γι' αὐτὸ θέλει τὴ γυναίκα: γιὰτὶ κ' ἡ πιὸ γλυκιὰ γυναίκα εἶναι πικρὴ.

Καλύτερα ἀπὸ ἓναν ἄντρα καταλαβαίνει ἡ γυναίκα τὰ παιδιά, μὰ ὁ ἄντρας εἶναι πιὸ παιδὶ ἀπὸ τὴ γυναίκα.

Μέσα στὸν ἀληθινὸ ἄντρα εἶναι κρυμμένο ἓνα παιδί: αὐτὸ θέλει νὰ παίξει. Ἐσεῖς, ὦ γυναῖκες, πρέπει ν' ἀνακαλύψετε τὸ παιδὶ μέσα στὸν ἄντρα!

“Ἐνα παιγνίδι ὅς εἶναι ἡ γυναίκα, καθάριο καὶ λεπτό, τῆς πολύτιμης πέτρας ὅμοιο, ποὺ νὰ λάμπει ἀπὸ τὶς ἀρετὲς ἑνὸς κόσμου, ποὺ δὲ γεννήθηκε ἀκόμα.

“Ἡ ἀχτίδα ἑνὸς ἀστεριοῦ ὅς λάμπει στὴν ἀγάπη σας! Ἡ ἐλπίδα σας ὅς λέει: «νὰ μποροῦσα νὰ γενήσω τὸν ὑπεράνθρωπο!»

“Ὡς ὑπάρχει γενναιότητα στὴν ἀγάπη σας! Μὲ τὴν ἀγάπη σας θ' ἀντιμετωπίσετε ἑκεῖνον ποὺ σᾶς προξενεῖ φόβο.

Στὴν ἀγάπη σας ὅς εἶναι ἡ τιμὴ σας! Διαφορετικὰ πολὺ λίγα καταλαβαίνει ἡ γυναίκα ἀπὸ τιμὴ. Ἀλλ' ὅς εἶναι τοῦτο δῶ ἡ τιμὴ σας: ν' ἀγαπᾶτε ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅσο θ' ἀγαπᾶτε, καὶ νὰ μὴν ἔρχεστε δεύτερες.

“Ὁ ἄντρας ὅς φοβᾶται τὴ γυναίκα, ὅταν ἡ γυναίκα μισεῖ: τότε εἶναι ἔτοιμη γιὰ κάθε θυσία καὶ κάθε ἄλλο πρᾶγμα τῆς φαίνεται χωρὶς ἀξία.

“Ὁ ἄντρας ὅς φοβᾶται τὴ γυναίκα, ὅταν ἡ γυναίκα μισεῖ: γιὰτὶ ὁ ἄντρας στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του εἶναι μόνο κακότροπος, μὰ ἡ γυναίκα εἶναι κακὴ.

Ποιόν μισεῖ περισσότερο ἡ γυναίκα; — Ἔτσι μίλησε τὸ σίδερο στὸν μαγνήτη: «ἔσένα μισῶ πιὸ πολὺ, γιὰτὶ μὲ τραβάς, μὰ δὲν εἶσαι ἀρκετὰ δυνατὸς γιὰ νὰ μὲ κρατήσεις.»

Ἡ εὐτυχία τοῦ ἄντρα λέει: θέλω. Ἡ εὐτυχία τῆς γυναίκας λέει: ἐκεῖνος θέλει.

«Κοίτα, τώρα μόλις τελειώθηκε ὁ κόσμος!» — ἔτσι σκέφτεται κάθε γυναίκα, ὅταν ἀκρουμάζεται μ' ὅλη τὴν ἀγάπη της.

Καὶ πρέπει ν' ἀκρουμάζεται ἡ γυναίκα καὶ νὰ βρίσκει ἓνα βάθος στὴν ἐπιφάνειά της. Ἐπιφάνεια εἶναι ἡ διάθεση τῆς γυναί-

κας, ένα εὐκίνητο φουρτουνιασμένο νερό στην ανάβαθη κοίτη του. Μὰ ἡ διάθεση τοῦ ἀντρα εἶναι βαθιά, τὸ ρέμμα του κελαρύζει σὲ ὑπόγειες σπηλιές: ἡ γυναίκα ὑποπτεύεται τὴ δύναμή της, μὰ δὲν τὴν ἐννοεῖ.

Τότε ἡ γριούλα μοῦ ἀποκρίθηκε: «Πολλὰ ὁμορφα εἶπε ὁ Ζαρατούστρα καὶ πρὸ παντὸς γι' αὐτὲς ποὺ εἶναι ἀρκετὰ νέες.

Εἶναι παράξενο, ὁ Ζαρατούστρα γνωρίζει ἐλάχιστα τὶς γυναῖκες κι ὁμοῦ μιλά σωστὰ γι' αὐτές! Μὴ κι αὐτὸ γίνεται ἐπειδὴ τίποτα δὲν εἶναι ἀδύνατο στὴ γυναίκα;

Καὶ τώρα πάρε γιὰ τὸ εὐχαριστῶ μιὰ μικρὴν ἀλήθεια! Εἶμαι ἀρκετὰ γριὰ γι' αὐτήν! _

Τύληξέ την καὶ κράτησε κλεισμένο τὸ στόμα της: διαφορετικὰ θὰ χαλάσει τὸν κόσμο ἀπὸ τὶς φωνὲς αὐτῆς ἡ μικρὴ ἀλήθειά!»

«Δώσε μου, γυναίκα, τὴ μικρὴ σου ἀλήθεια!» εἶπα. Κ' ἔτσι μίλησεν ἡ γριούλα:

«Πηγαίνει σὲ γυναῖκες; Μὴ ξεχνᾷς τὸ μαιστήγιο!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΓΚΩΜΑ ΤΗΣ ΟΧΙΑΣ

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ὁ Ζαρατούστρα εἶχε ἀποκοιμηθεῖ κάτω ἀπὸ μιὰ συκιά, γιατί ἔκανε ζέστη, κ' εἶχε βάλει τὰ μπράτσα του πάνω στὸ πρόσωπό του. Τότε ἦρθε μιὰ ὀχιά καὶ τὸν δάγκασε στὸν λαιμό, ἔτσι ποὺ ὁ Ζαρατούστρα φώναξε ἀπὸ τὸν πόνο. Ὅταν τράβηξε τὸ μπράτσο ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, εἶδε τὸ φίδι: τότε ἡ ὀχιά ἀναγνώρισε τὰ μάτια τοῦ Ζαρατούστρα, στριφογύρισε ἀδέξια καὶ θέλησε νὰ φύγει. «Μὰ ὄχι, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα: ἀκόμη δὲ σ' εὐχαρίστησα! Μὲ ξύπνησες ἀπάνω στὴν ὥρα, γιατί ἔχω πολὺ δρόμο νὰ κάμω ἀκόμα!» «Ὁ δρόμος σου εἶναι λίγος ἀκόμα», εἶπε λυπημένα ἡ ὀχιά: «τὸ φαρμάκι μου σκοτώνει.» Ὁ Ζαρατούστρα χαμογέλασε. «Πότε πέθανε, ἀλήθεια, ἓνας δράκος ἀπὸ τὸ φαρμάκι ἐνὸς φιδιοῦ; — εἶπε. Μὰ πάρε πίσω τὸ φαρμάκι σου! Δὲν εἶσαι ἀρκετὰ πλούσια, ὥστε νὰ μοῦ τὸ χαρίσεις.» Τότε ἡ ὀχιά ξανάπενσε γύρω ἀπὸ τὸ λαιμό του καὶ τοῦ ρούφηξε τὴν πληγὴ του.

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα τὸ διηγήθηκε αὐτὸ κάποτε στοὺς μαθητὲς του, τὸν ρώτησαν: «Καὶ ποιό 'ναι, ὦ Ζαρατούστρα, τὸ ἠθικὸ ἐπιμύθιο τῆς ἱστορίας σου;» Ὁ Ζαρατούστρα ἀποκρίθηκε ἔτσι σ' αὐτό:

Οἱ καλοὶ καὶ οἱ δίκαιοι μὲ λένε περιφρονητὴ τῆς ἠθικῆς: ἡ ἱστορία μου εἶναι ἀνήθικη.

Μὰ ἂν ἔχετε ἓναν ἐχθρό, μὴ τοῦ ἀνταποδίδετε τὸ κακὸ μὲ καλὸ: γιατί θὰ τὸν ντροπιάζατε. Παρὰ νὰ τοῦ ἀποδείξετε πὼς σᾶς ἔκανε κάτι καλὸ.

Καλύτερα ἀκόμη νὰ ὀργίζεστε παρὰ νὰ ντροπιάζετε! Κι ἂν σᾶς ἀναθεματίσει, δὲ μ' ἀρέσει νὰ θέλετε μετὰ νὰ τὸν εὐλογήσετε. Κάλιο νὰ τὸν ἀναθεματίσετε κ' ἐσεῖς λίγο!

Κι' ἂν σὰς γίνεи камиᾶ μεγάλη ἀδικία προσθέσετε σ' αὐ-
τὴν κι ἄλλες πέντε μικρές! Φαίνεται ἄσκημος αὐτὸς ποὺ τὸν στε-
ναχωρᾷ μόνο ἡ ἀδικία.

Τὸ ξέρετε κιόλας; Μοιρασμένη ἀδικία εἶναι μισὸ δίκιο. Καὶ
πρέπει νὰ παίρνει πάνω του τὴν ἀδικία αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νὰ τὴ
σηκώνει!

Μιὰ μικρὴ ἐκδίκηση εἶναι πιὸ ἀνθρώπινη ἀπὸ καμιᾶ ἐκδίκη-
ση. Κι ἂν ἡ τιμωρία δὲν εἶναι ἐπίσης δικαίωμα καὶ τιμὴ γιὰ τὸν
παράβάτη, τότε δὲ θέλω ἐπίσης τὴν τιμωρία σας.

Εὐγενέστερο εἶναι νὰ δίδεις τὸ ἄδικο στὸν ἑαυτὸ σου παρὰ
τὸ δίκιο, καὶ προπαντὸς ὅταν ἔχεις δίκιο. Μόνο ποὺ πρέπει νὰ ᾿ναι
ἄρκετὰ πλούσιος κανένας γι' αὐτό.

Δὲ μ' ἄρέσει ἡ ψυχρὴ δικαιοσύνη σας· καὶ μὲ τὸ μάτι τοῦ
δικαστῆ σας μὲ κοιτάζει πάντα ὁ δήμιος καὶ τὸ ψυχρὸ του τσε-
κούρι.

Πῆτε μου, ποῦ βρίσκεται ἡ δικαιοσύνη, ποιά ἀγάπη, μὲ μά-
τια ποὺ βλέπουνε, εἶναι;

Βρῆτε μου, ἀλήθεια, τὴν ἀγάπη, ποὺ νὰ μὴ σηκώνει μόνο
κάθε τιμωρία, παρὰ καὶ κάθε ἐνοχή!

Βρῆτε μου, ἀλήθεια, τὴν δικαιοσύνη, ποὺ ἀθωώνει τὸν κα-
θένα, ἐχτὸς ἀπὸ τοὺς δικαστές.

Θέλετε ν' ἀκούσετε ἀκόμα κι' αὐτό; Αὐτός, ποὺ θέλει νὰ ᾿ναι
ἐκ βαθέων του δίκαιος, κάνει καὶ τὸ ψέμμα ἀκόμα φιλανθρωπία

Μὰ πῶς μπορῶ νὰ ᾿μαι δίκαιος ἐκ βαθέων! Πῶς μπορῶ νὰ
δίδω στὸν καθένα τὸ δικό του! Ἄς μοῦ εἶναι ἄρκετὸ τοῦτο δῶ:
νὰ δίδω στὸν καθένα τὸ δικό μου.

Τέλος, ἀδελφοί μου, προσέχετε νὰ μὴν ἀδικεῖτε ὅλους τοὺς
ἐρημίτες! Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ξεχάσει ἓνας ἐρημίτης! Πῶς θὰ
μποροῦσε ν' ἀνταποδώσει!

Σὰν ἓνα βαθὺ πηγάδι εἶναι ὁ ἐρημίτης. Εἶναι εὐκόλο νὰ ρί-
ξεις μέσα του μιὰ πέτρα· μ' ἂν βουλιάξει καὶ πάει στὸν βυθό, πῆτε
μου: ποίος θὰ μπορέσει νὰ τὴν ξαναφέρει πίσω;

Προσέχετε μὴ προσβάλλετε ἐρημίτη! Μ' ἂν τὸ κάνετε αὐτό,
τότε σκοτώσετέ τον κιόλας!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΜΟ

ΕΧΩ μιὰν ἐρώτηση γιὰ σένα μόνο, ἀδελφέ μου: σὰν βολίδα
ρίχνω τὴν ἐρώτηση αὐτὴ στὴν ψυχὴ σου, γιὰ νὰ μάθω πόσο βαθιά
᾿ναι.

Εἶσαι νέος καὶ θέλεις νὰ παντρευτεῖς καὶ νὰ κάμεις παιδί.
Μὰ ἐγὼ σὲ ρωτῶ: εἶσαι ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ἔχει δικαίωμα
νὰ θέλει παιδί;

Εἶσαι πλούσιος σὲ νίκες, ὁ δαμαστής τοῦ ἑαυτοῦ του, ὁ κυ-

ρίαρχος τῶν αἰσθήσεών σου, ἀφέντης τῶν ἀρετῶν σου; Ἔτσι σὲ ρωτῶ.

Ἦ μήπως μὲ τὴν ἐπιθυμία σου μιᾶ τὸ ζῶο καὶ ἡ στέρηση;
Ἦ ὁ φόβος τῆς μοναξιάς; Ἦ ἡ διχόνοια μὲ τὸν ἑαυτό σου;

Θέλω τὸ παιδὶ νὰ τὸ λαχταροῦν ἡ νίκη σου κ' ἡ ἐλευθερία σου. Ζωντανὰ μνημεῖα πρέπει νὰ ὑψώσεις στὴ νίκη σου καὶ στὴν ἐλευθερία σου.

Ἀνώτερα ἀπὸ σένα χτίρια πρέπει νὰ ὑψώσεις. Μὰ πρῶτα πρέπει νὰ χτιστεῖς ὁ ἴδιος ἐσύ, μ' ὀρθογωνισμένο κορμὶ καὶ ψυχὴ.

Δὲν πρέπει νὰ φυτεύεις μακρύτερα μόνο, παρὰ καὶ ψηλότερα!
Ὁ κῆπος τοῦ γάμου ἂς σὲ βοηθήσει σ' αὐτό!

Ἐνα ἀνώτερο σῶμα πρέπει νὰ δημιουργήσεις, μιὰ πρώτη κίνηση, ἕναν τροχὸ ποὺ νὰ κυλᾷ μόνος του, — ἕναν δημιουργὸ πρέπει νὰ δημιουργήσεις.

Γάμο: ἔτσι ὀνομάζω τὴ θέληση τῶν δύο νὰ δημιουργήσουν τὰ ἑνα, ποὺ εἶναι περισσότερο ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τὸ δημιούργησαν.
Ἀμοιβαῖο σεβασμὸ ὀνομάζω τὸν γάμο ἐκείνων ποὺ θέλουν μιὰ τέτοια θέληση.

Ἄς εἶναι αὐτὸ τὸ νόημα κ' ἡ ἀλήθεια τοῦ γάμου σου. Μ' αὐτὸ ποὺ οἱ ὑπερβολικὰ πολλοὶ ὀνομάζουν γάμο, οἱ περιττοί, — ἄχ, πῶς τ' ὀνομάζω ἐγώ;

Ἄχ, αὐτὴ ἡ φτώχεια τῆς ψυχῆς τῶν δύο! Ἄχ, αὐτὸς ὁ ρυθμὸς τῆς ψυχῆς τῶν δύο! Ἄχ, αὐτὴ ἡ ἀξιοθρήνητη τέρψη τῶν δύο!

Ὅλ' αὐτὰ τὰ ὀνομάζουμε γάμο· καὶ λένε πῶς ὁ γάμος τους σφραγίστηκε στὸν οὐρανό.

Ἐ, λοιπόν, ἐμένα δὲ μ' ἀρέσει αὐτὸς ὁ οὐρανὸς τῶν περιττῶν! Ὅχι, δὲ μ' ἀρέσουν αὐτὰ τὰ ζῶα ποὺ πιάστηκαν στὰ οὐράνια δίχτυα!

Μακριὰ ἀπὸ μένα κι ὁ Θεὸς ποὺ ἔρχεται χωλαίνοντας γιὰ νὰ εὐλογήσῃ ὅ,τι δὲν ἔσμιξε.

Μὴ γελάτε γιὰ τέτοιους γάμους! Ποιό παιδὶ δὲ θά 'χε λόγο νὰ κλαίει γιὰ τοὺς γονεῖς του;

Ἀξίος μοῦ φάνηκε ὁ ἄντρας αὐτὸς καὶ ὠριμος γιὰ τὸ νόημα τῆς γῆς: μὰ ὅταν εἶδα τὴ γυναῖκα του, ἡ γῆ μοῦ φάνηκε φρενοκομεῖο.

Ναί, θά 'θελα νὰ δονεῖται μὲ σπασμοὺς ἡ γῆ, ὅταν ζευγαρώνουν ἕνας ἅγιος μὲ μιὰ πάπια.

Τούτος δὴ ξεκίνησε σὰν ἥρωας κυνηγώντας ἀλήθειες καὶ στὸ τέλος ἔπιασε ἕνα μικρό, στολισμένο ψέμμα. Γάμο του τ' ὀνόμασε αὐτό.

Ἐκεῖνος ἐκεῖ ἦταν ἐπιφυλαχτικὸς στὶς σχέσεις του καὶ δύσκολος στὴν ἐκλογὴ του. Μὰ κατὰστρεψε μιὰ γιὰ πάντα τὶς σχέσεις του: γάμο του τ' ὀνόμασε αὐτό.

Ἐκεῖνος ἐκεῖ γύρευε μιὰ δούλα μὲ τὶς ἀρετὲς ἐνὸς ἀγγέλου. Μὰ νὰ τον ποὺ ἔγινε ξαφνικὰ ἡ δούλα μιᾶς γυναίκας, καὶ τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἀγγελος ὁ ἴδιος.

Τώρα βρήκα προσεχτικούς όλους τούς αγοραστές, κι όλοι είχαν υποψιασμένα μάτια. Μά κι ό πιο υποψιασμένος αγοράζει τή γυναίκα του καθαλλάρης.

Πολλές μικρές τρέλλες — αυτό ονομάζετε έρωτα. Κι ό γάμος σας δάζει τέλος σέ πολλές μικρές τρέλλες, σάν Μιά μεγάλη άνοησία.

Ή αγάπη σας στή γυναίκα καί τής γυναίκας ή αγάπη στόν άντρα: άχ, νά 'ταν συμπάθεια, αλήθεια, γιά κρυμμένους Θεούς που υποφέρουν! Μά τίς πιο πολλές φορές πρόκειται γιά δυό ζώα που συνεννοούνται.

Μά κι ό μεγαλύτερος έρωτάς σας δέν είναι παρὰ μόνο ένα έκστατικό σύμβολο καί μια όδυνηρή ζέση, Μιά λαμπάδα είναι που πρέπει νά σάς φωτίζει σέ πιο ψηλούς δρόμους.

Κάποτε πρέπει ν' αγαπήσετε πέρα από τόν έαυτό σας! Μάθετε πρώτα, λοιπόν, ν' αγαπάτε! Καί γι' αυτό πρέπει νά πιήτε τό πικρό ποτήρι τής αγάπης σας.

Καί στής μεγαλύτερης αγάπης τό ποτήρι υπάρχει πίκρα: έτσι γεννιέται ό πόθος γιά τόν υπεράνθρωπο, έτσι γεννιέται μέσα σου ή δίψα, δημιουργέ!

Δίψα του δημιουργού, σαΐτα κ' επιθυμία γιά τόν υπεράνθρωπο: πέ μου, αδελφέ μου, αυτή 'ναι ή θέλησή σου γιά γάμο;

Μιά τέτοια θέληση κ' ένας τέτοιος γάμος είναι άγια γιά μένα.

Έτσι μίλησεν ό Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΘΕΛΗΜΕΝΟ ΘΑΝΑΤΟ

ΠΟΛΛΟΙ πεθαίνουν πολύ άργά, καί μερικοί πεθαίνουν πολύ νωρίς. Άκόμα ήχει παράξενα ή θεωρία, «πέθανε στήν ώρα σου!»

Πέθανε στήν ώρα σου: έτσι διδάσκει ό Ζαρατούστρα.

Φυσικά, όποιος δέν έζησε ποτέ στήν ώρα του, πώς θά μπορούσε νά πεθάνει ποτέ στήν ώρα του; Νά 'ταν δυνατόν, αλήθεια, νά μ'ην είχε γεννηθεί ποτέ! — Έτσι συμβουλεύω τούς περιττούς.

Μά κ' οί περιττοί κάνουν ακόμη τούς σπουδαίους μέ τό θάνατό τους, ακόμη καί τό πιο κούφιο καρύδι θέλει νά τό σπάσουν.

Όλοι ονομάζουνε σπουδαίο τό θάνατο: μά ό θάνατος δέν είναι άκόμα πανηγύρι. Άκόμα δέν έμαθαν οί άνθρωποι πώς νά καθιερώσουν τίς πιο ώραιες γιορτές.

Σάς δείχνω τόν τελεσιουργό θάνατο, που γίνεται κεντρί καί τάξιμο στους ζωντανούς.

Τόν θάνατό του πεθαίνει ό τελεσιουργός, νικητής, κυκλωμένος από ανθρώπους γιομάτους έλπίδα κ' υποσχέσεις.

Έτσι θά 'πρεπε νά μαθαίνει νά πεθαίνει κανείς: καί δέν έπρεπε νά δίδεται γιορτή εκεί που ένας τέτοιος έτοιμοθάνατος δέν καθιερώσε τούς όρκους τών ζωντανών!

Τό νά πεθαίνει έτσι κανείς είναι τό καλύτερο: μά τό δεύτερο

εἶναι: νὰ πεθαίνεις ἀγωνιζόμενος καὶ νὰ παραδίδεις μιὰ μεγάλη ψυχὴ.

Μὰ γιὰ τὸν ἀγωνιζόμενο καὶ γιὰ τὸν νικητὴ εἶναι μισητὸς ὁ τριζοδόντης θάνατός σας, ποὺ προβαίνει γλιστρώντας σὰν κλέφτης — μὰ ποὺ ἔρχεται σὰν ἀφέντης.

Σᾶς ἐγκωμιάζω τὸν θάνατό μου, τὸν ἠθελημένο θάνατο, αὐτὸν ποὺ μοῦ ἔρχεται, γιὰτὶ θέλω.

Καὶ πότε θὰ θέλω; — Ὅποιος ἔχει ἓναν σκοπὸ κ' ἓναν κληρονόμο, αὐτὸς θέλει τὸν θάνατο στὴν ὥρα του γιὰ χάρη τοῦ σκοποῦ του καὶ τοῦ κληρονόμου του.

Κι ἀπὸ σεβασμὸ μπροστὰ στὸν σκοπὸ του καὶ στὸν κληρονόμο του δὲ θὰ κρεμάσει πιά ἀλύγιστα στέφανα στὸ ἱερὸ τῆς ζωῆς.

Ἀληθινά, δὲ θέλω νὰ μοιάζω μὲ τοὺς οἰκονοπλέχτες: τριβοῦν τὰ νήματά τους τοῦ μάκρους κ' οἱ ἴδιοι κάνουνε πάντα πρὸς τὰ πίσω.

Μερικοὶ ἐπίσης παραγερνοῦνε γιὰ τὶς ἀλήθειες καὶ τὶς νίκες τους· ἓνα ξεδοντιασμένο στόμα δὲν ἔχει πιά τὸ δικαίωμα νὰ λέει κάθε ἀλήθεια.

Κ' ἐκεῖνος ποὺ θέλει ν' ἀποχτήσῃ φήμη, πρέπει ν' ἀποχαιρετήσῃ ἔγκαιρα τὶς τιμὲς καὶ νὰ μάθει τὴ δύσκολη τέχνη νὰ φεύγει τὴν κατάλληλη ὥρα.

Πρέπει νὰ πάψῃς ν' ἀφήνῃς νὰ σὲ τρώνε, ὅταν θὰ ἔχῃς μεγαλύτερη γευστικότητα: αὐτὸ τὸ ξέρουν ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν ν' ἀγαπιῶνται γιὰ πολὺν καιρό.

Ὑπάρχουν ξυνόμηλα, φυσικά, ποὺ ἡ κλῆρὰ τους θέλει νὰ περιμένουν ἴσαμε τὴν τελευταία μέρα τοῦ φθινόπωρου: καὶ ταυτόχρονα ὠριμάζουν, κιτρινίζουν καὶ μαραγκιάζουν.

Σ' ἄλλους γερνᾷ πρῶτα ἡ καρδιά καὶ σ' ἄλλους τὸ πνεῦμα. Καὶ μερικοὶ εἶναι γέροι κιόλας στὰ νειάτα τους: μὰ ὅποιος ἀργεῖ νὰ γεράσῃ διατηρεῖται πολλὰ χρόνια νέος.

Σὲ μερικοὺς μαραγκιάζει ἡ ζωὴ: ἓνα φαρμακερὸ σκουλήκι τοὺς τρώει τὴν καρδιά. Ἄς κοιτάξουν, τουλάχιστον, πῶς νὰ πεθάνουν καλύτερα.

Μερικοὶ δὲ γλυκαίνουν ποτέ, σαπίζουνε μέσα στὸ καλοκαίρι κιόλας. Δειλία εἶναι αὐτὸ ποὺ τοὺς συγκρατεῖ ἀκόμα στὸ κλαδί τους.

Πάρα πολλοὶ ζοῦνε καὶ πάρα πολὺ κρέμονται στὰ κλαδιά τους. Νὰ γινότανε νὰ ῥθεῖ μιὰ θύελλα νὰ τινάξῃ ὅλους αὐτοὺς τοὺς σάπιους καὶ σκουληκιασμένους ἀπὸ τὸ δέντρο!

Νὰ γινότανε νὰ ῥθουν οἱ ἱεροκήρυκες τοῦ γ ρ ή γ ο ρ ο υ θανάτου! Αὐτοὶ μοῦ φαίνεται θὰ ἔσαν οἱ ἀληθινὲς θύελλες κ' οἱ ἀληθινοὶ ραβδιστὲς τοῦ δέντρου τῆς ζωῆς! Μὰ δὲν ἀκούω νὰ κηρύσσουν παρὰ μόνο τὸν ἀργὸ θάνατο καὶ τὴν ὑπομονὴ μ' ὅλα τὰ «γήινα».

Ἄχ, κηρύσσετε τὴν ὑπομονὴ μὲ τὰ γήινα; Μὰ τὸ γήινο εἶ-

ναι αὐτὸ ποὺ ἔχει πάρα πολλὴ ὑπομονὴ μαζί σας, βλασφημόστομοι!

Ἀληθινά, πάρα πολὺ νωρὶς πέθανε ἐκεῖνος ὁ Ἑβραῖος, ποὺ τιμοῦν οἱ ἱεροκήρυκες τοῦ ἀργοῦ θανάτου: καὶ γιὰ πολλοὺς ἔγινε ἀπὸ τότε μοιραῖο τ' ὅτι πάρα πολὺ νωρὶς πέθανε.

Μόνο τὰ δάκρυα καὶ τὴ βαριοκαρδιωσύνη τοῦ Ἑβραίου γνώρισε, καθὼς καὶ τὸ μῖσος τῶν καλῶν καὶ τῶν δικαίων, — ὁ Ἑβραῖος Ἰησοῦς: γι' αὐτὸ πόθησε ξαφνικὰ νὰ πεθάνει.

Ἄς ἔμμενε ἀκόμα στὴν ἔρημο καὶ μακριὰ ἀπὸ τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς δίκαιους! Ἴσως ἔτσι νὰ μάθαινε νὰ ζεῖ καὶ νὰ μάθαινε ν' ἀγαπᾷ τὴ γῆ — καὶ τὸ γέλιο μαζί!

Πιστέψετε με, ἀδελφοί μου! Πέθανε πολὺ νωρὶς: ὁ ἴδιος αὐτὸς θ' ἀπαρνιότανε τὴ διδασκαλία του ἂν ἔφτανε στὴν ἡλικία μου! Ἦταν ἀρκετὰ εὐγενὴς ὥστε νὰ φτάσει σ' αὐτὴ τὴν ἀπάρνηση!

Μὰ δὲν εἶχεν ἀκόμα ὠριμάσει. Ἀνώριμος ἀγαπᾷ ὁ νέος, κι ἀνώριμος μισεῖ καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴ γῆ. Ἡ ψυχὴ του κ' οἱ φτερούγες τοῦ πνεύματός του εἶναι δεμένες ἀκόμη καὶ βαριές.

Μὰ μέσα στὸν ἄντρα ὑπάρχει πιὸ πολὺ παιδὶ παρ' ὅσο στὸν νέο, καὶ λιγώτερη βαριοκαρδιωσύνη: γι' αὐτὸ καταλαβαίνει ἀπὸ θάνατο καὶ ζωή.

Ἐλεύθερος γιὰ τὸ θάνατο κ' ἐλεύθερος στὸ θάνατο, ἓνας ἁγιος ἀρνητής, ὅταν δὲν ὑπάρχει πιὰ καιρὸς γιὰ τὸ Ναί: ἔτσι καταλαβαίνει τὸ θάνατο καὶ τὴ ζωή.

Ὁ θάνατός σας ἂς μὴν εἶναι βλαστήμια γιὰ ἄνθρωπο καὶ γῆ, φίλοι μου: αὐτὸ ζητῶ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ψυχῆς σας.

Τὸ πνεῦμα σας καὶ ἡ ἀρετὴ σας πρέπει νὰ λάμπουν καὶ στὸν θάνατό σας ἀκόμα, σὰν τὸ βραδινὸ κοκκίνισμα γύρω ἀπὸ τὴ γῆ: διαφορετικὰ ὁ θάνατός σας θά 'ναι κακός.

Ἔτσι θέλω νὰ πεθάνω κι ὁ ἴδιος, γιὰ ν' ἀγαπήσετε περισσότερο τὴ γῆ γιὰ χάρη μου: καὶ θέλω νὰ ξαναγίνω γῆ, γιὰ νὰ θρῶ ἀνάπαυση σ' Αὐτὴν ποὺ μὲ γέννησε.

Ἀληθινά, ἓναν σκοπὸ εἶχε ὁ Ζαρατούστρα, ἔρριξε τὴ μπάλλα του: ἐσεῖς φίλοι μου γίνετε οἱ κληρονόμοι τοῦ σκοποῦ μου, σὲ σᾶς ρίχνω τὴ χρυσὴ μπάλλα μου.

Πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλα μ' ἀρέσει νὰ σᾶς βλέπω, φίλοι μου, νὰ ρίχνετε τὴ χρυσὴ μπάλλα! Κ' ἔτσι κοντοστέκομαι ἀκόμα λίγο ἀπάνω στὴ γῆ: συμπαθήσετέ μου τὸ αὐτό!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΩΡΙΖΟΥΣΑ ΑΡΕΤΗ

ΟΤΑΝ ὁ Ζαρατούστρα ἀποχαιρέτησε τὴν πολιτείαν, ποὺ τῆς εἶχε δώσει τὴν καρδιά του καὶ ποὺ τὸ ὄνομά της ἦταν «Ἡ Παρδαλὴ Γελάδα» — πολλοὶ ἀπὸ τοὺς αὐτονομαζόμενους μαθητὲς του τὸν ἀκολούθησαν καὶ τὸν συνοδέψανε. Ἔτσι φτάσανε σ' ἓνα σταυ-

ροδρόμι: τότε τούς εἶπε ὁ Ζαρατούστρα πῶς ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἤθελε νὰ προχωρήσει μόνος του· γιατί ἔταν ἕνας φιλέρημος περιπατητής. Μὰ οἱ μαθητές του τοῦ πρόσφεραν σ' ἀποχαιρετισμὸ ἕνα μπαστούνι, ποὺ ἡ χρυσὴ λαβὴ του παρίστανε ἕναν ὄφι τυλιγμένο γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ὁ Ζαρατούστρα χάρηκε γιὰ τὸ μπαστούνι κι ἀκούμπησε πάνω του· ὕστερα μίλησεν ἔτσι στοὺς μαθητές του:

Πῆτε μου, ἀλήθεια: πῶς ἔγινε νὰ θεωρεῖται τὸ χρυσάφι ἡ μεγαλύτερη ἀξία; Ἐπειδὴ ἔναι σπάνιο κι ἀνώφελο καὶ λαμπερὸ καὶ μὲ ἀπαλὴ λάμψη· πάντα χαρίζεται.

Μόνον σὰ σύμβολο τῆς ὑψηλότερης ἀρετῆς ἔφτασε τὸ χρυσάφι νὰ θεωρεῖται ἡ μεγαλύτερη ἀξία. Σὰν χρυσάφι λάμπει τὸ βλέμμα τοῦ δωρητῆ. Τοῦ χρυσαφιοῦ ἡ λάμψη σφραγίζει τὴν εἰρήνη ἀνάμεσα σ' ἥλιο καὶ φεγγάρι.

Σπάνια εἶναι κι ἀνώφελη ἡ πιὸ ὑψηλὴ ἀρετὴ, λαμπερὴ ἔναι καὶ ἀπαλὴ ἔχει λάμψη: μιὰ δωρίζουσα ἀρετὴ εἶναι ἡ πιὸ ὑψηλὴ ἀρετὴ.

Ἀληθινά, σὰς ἐννοῶ, μαθητές μου· λαχταρᾶτε, ὅπως ἐγώ, τὴν ἀρετὴ ποὺ δωρίζει. Τί κοινὸ ἔχετε σεῖς μὲ τὶς γάτες καὶ μὲ τοὺς λύκους;

Ἡ δίψα σας εἶναι πῶς νὰ γίνετε θυσία καὶ προσφορὰ οἱ ἴδιοι ἐσεῖς: καὶ γι' αὐτὸ διψᾶτε νὰ σωριάσετε ὅλα τὰ πλούτη μέσα στὴν ψυχὴ σας.

Ἀξεδίψαστα λαχταρᾶ ἡ ψυχὴ σας θησαυροὺς καὶ στολίδια, γιατί ἡ ἀρετὴ σας εἶναι ἀξεδίψαστη στὸ νὰ θέλει νὰ δωρίζει.

Σπρώχνετε ὅλα τὰ πράγματα πρὸς τὸ μέρος σας καὶ μέσα σας, γιὰ νὰ ξανατρέξουν ἀπὸ τὴν πηγὴ σας σὰν δῶρα τῆς ἀγάπης σας.

Ἀληθινά, μιὰ τέτοια ἀγάπη ποὺ δωρίζει πρέπει νὰ γίνῃ ὁ ληστής ὅλων τῶν ἀξιών· μὰ ἐγὼ τὸν ἐγωϊσμὸν αὐτὸν τὸν ὀνομάζω ὑγιὴ καὶ ἅγιο.

Ὑπάρχει ἕνας ἄλλος ἐγωϊσμὸς, πάρα πολὺ φτωχὸς, πειναλέος, ποὺ πάντα θέλει νὰ κλέβει, ὁ ἐγωϊσμὸς τῶν ἀρρώστων, ὁ ἄρρωστος ἐγωϊσμὸς.

Μὲ τὸ μάτι τοῦ κλέφτη κοιτάζει ὁ,τι λάμπει· μὲ τὴν ἀπληστία τῆς πείνας κοιτάζει ἐκεῖνον ποὺ ἔχει νὰ φάῃ πλούσια· καὶ πάντα γλιστρᾶ γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν δωρητῶν.

Ἀρρώστια ἐκφράζει μιὰ τέτοια ἐπιθυμία κι ἀθώρητο ξεπεσμό· ἄρρωστο κορμὶ φανερώνει ἡ κλέφτικη ἀπληστία αὐτοῦ τοῦ ἐγωϊσμοῦ.

Πῆτε μου, ἀδελφοί μου: τί θεωροῦμε σὰν κακὸ καὶ σὰν κάκιστο; Ὁ ξεπεσμός δὲν εἶναι αὐτό; — Καὶ πάντα φυναντοῦμε τὸν ξεπεσμό, ὅπου λείπει ἡ δωρίζουσα ψυχὴ.

Ὁ δρόμος μας πάει πρὸς τὰ πάνω, ἀπὸ τὸ εἶδος στὸ ὑπὲρ-εἶδος. Ἀλλ' ἀνατριχιάζουμε ὅταν ἀκούμε τὸ ξεπεσμένο φρόνημα ποὺ λέει: «ὅλα γιὰ μένα.»

Πρὸς τὰ πάνω πετᾷ τὸ φρόνημά μας: ἔτσι γίνεται σύμβολο τοῦ κορμιοῦ μας, μιᾶς ἀνύψωσης σύμβολο. Τέτοιων ἀνυψώσεων σύμβολα εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν ἀρετῶν.

Ἔτσι πάει τὸ κορμὶ μέσα ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν: γιγνόμενο καὶ ἀγωνιζόμενο. Καὶ τὸ πνεῦμα — τί ἔναι τὸ πνεῦμα γιὰ τὸ σῶμα; Ὁ κήρυκας, ὁ σύντροφος καὶ ὁ ἀντίλαλος τῶν ἀγώνων τοῦ καὶ τῶν νικῶν τοῦ.

Σύμβολα εἶναι ὅλα τὰ ὀνόματα τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ: δὲν μιλοῦνε, νεύουνε μόνο. Εἶναι τρελλὸς αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ μάθει ἀπ' αὐτά.

Προσέχετε, ἀδελφοί μου, ἐκεῖνες τὶς στιγμὲς ποὺ τὸ πνεῦμα σας θέλει νὰ μιλήσει μὲ σύμβολα: ἐκεῖ βρίσκεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς σας.

Ὑψώνεται τότε τὸ κορμὶ σας καὶ ἀνασταίνεται· ἀποσπᾷ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὴν ἔκστασή του, γιὰ νὰ γίνῃ δημιουργὸς καὶ διατιμητῆς καὶ ἐραστῆς καὶ εὐεργέτης ὅλων τῶν πραγμάτων.

Ὅταν ἡ καρδιά σας βράζει καὶ φουσκώνει, τοῦ ποταμοῦ ὅμοια, εὐλογία καὶ κίνδυνος γιὰ τοὺς παρόχθιους: αὐτὸ ἔναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς σας.

Ὅταν ἔχετε ὑψωθεῖ πάνω ἀπὸ τὸν ἔπαινο καὶ τὴ μομφή, κ' ἡ θέλησή σας θέλει νὰ ἐπιβληθεῖ σ' ὅλα τὰ πράγματα, σὰν τὴ θέληση ἐνὸς ἐραστῆ: αὐτὸ ἔναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς σας.

Ὅταν περιφρονῆτε τὸ Εὐχάριστο καὶ τὸ μαλακὸ κρεβάτι, καὶ μπορεῖτε νὰ πλαγιάζετε ὅχι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ μαλακὸ στρώμα σας: αὐτὸ ἔναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς σας.

Ὅταν εἴσαστε ὁ θέλων Μιᾶς θέλησης, καὶ τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ κάθε θλίψης ἀναγκαιότητα τὴν ὀνομάζετε: αὐτὸ ἔναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς σας.

Ἐνα καινούργιο Καλὸ καὶ Κακὸ εἶναι ἡ ἀρετὴ σας, ἀληθινά! Ἐνα νέο βαθὺ κελάρυσμα καὶ μιᾶς νέας πηγῆς φωνή, ἀληθινά!

Δύναμη εἶναι ἡ καινούργια ἀρετὴ αὐτή: μιὰ κυρίαρχη σκέψη εἶναι, καὶ μιὰ ἐξυπνὴ ψυχὴ γύρω της: Ἐνας χρυσὸς ἥλιος, καὶ γύρω τοῦ ὁ ὄφιν τῆς γνώσεως.

2

ΣΤΟ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ζαρατούστρα σῶπασε μιὰ στιγμὴ καὶ κοίταξε μὲ ἀγάπη τοὺς μαθητὲς τοῦ. Ὑστερὰ συνέχισε τὴν ὁμιλίαν του: — καὶ ἡ φωνὴ τοῦ εἶχε ἀλλάξει.

Μείνετε πιστοὶ στὴ γῆ, ἀδελφοί μου, μὲ τὴν δύναμη τῆς ἀρετῆς σας! Ἡ δωρίζουσα ἀγάπη σας καὶ ἡ γνώση σας ἄς ὑπηρετήσουν τὸ νόημα τῆς γῆς! Ἔτσι σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ἐξορκίζω.

Μὴ τὴν ἀφήνετε νὰ πετᾷ μακριὰ ἀπὸ τὸ γήινο καὶ μὲ τὶς φτεροῦγες της νὰ χτυπᾷ πάνω στοὺς αἰώνιους τοίχους! Ἀχ, πάντα ὑπῆρχανε πολλὰ ἀρετὰς ποὺ ξεστρατίζανε!

Ξαναφέρετε, ὅπως ἐγώ, τὴν ξεστρατισμένη ἀρετὴ πίσω στὴ γῆ — ναί, πίσω στὸ κορμὶ καὶ στὴ ζωὴ: γιὰ νὰ δώσει στὴ γῆ τὸ νόημα της, ἓνα ἀνθρώπινο νόημα!

Χιλιόμορφα ξεστράτισε καὶ στραβόπιασε ὡς τὰ τώρα τόσο τὸ πνεῦμα ὅσο κ' ἡ ἀρετὴ. Ἄχ, στὸ κορμὶ μας κατοικεῖ καὶ τώρα ἀκόμη αὐτὴ ἡ πλάνη κι αὐτὸ τὸ σφαλὲρὸ πιάσιμο: κορμὶ καὶ θέληση ἔγιναν σὲ μᾶς.

Χιλιόμορφα πειραματίστηκε καὶ παραπλανήθηκε ὡς τὰ τώρα τόσο τὸ πνεῦμα ὅσο κ' ἡ ἀρετὴ. Ναί, ἓνα πείραμα ὑπῆρξεν ὁ ἄνθρωπος. Ἄχ, πολλὴ ἀμάθεια καὶ πλάνη ἔγιναν κορμὶ σὲ μᾶς!

Ὅχι μόνον τὸ λογικὸ χιλιετηρίδων — μὰ κ' ἡ τρέλλα τους ξέσπασε μέσα μας. Εἶναι ἐπικίνδυνον τὸ νὰ 'ναι κληρονόμος κανεὶς.

Ἀκόμα ἀγωνιζόμαστε βῆμα τὸ βῆμα μὲ τὴ Γιγάντισσα Σύμπτωση, κι ὡς τὰ τώρα ἀκόμα πάνω ἀπ' ὀλόκληρὴ τὴν ἀνθρωπότητα δέσποζε ἡ ἀνοησία, ἡ Δίχως - Νόημα.

Τὸ πνεῦμα σας καὶ ἡ ἀρετὴ σας ἄς ὑπηρετήσουν τὸ νόημα τῆς γῆς, ἀδελφοί μου: κι ἄς θεσπιστεῖ ἀπὸ σᾶς μιὰ καινούργια ἀξία ὅλων τῶν πραγμάτων! Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ 'σαστε ἀγωνιστές! Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ 'σαστε δημιουργοί!

Τὸ κορμὶ ἀγωνίζεται γνωρίζοντας· ὑψώνεται πειραματιζόμενο μὲ τὴ γνώση· στὸν γνωρίζοντα ἀγιάζονται ὅλα τὰ ἔνστικτα· στὸν ὑψωνόμενο ἡ ψυχὴ εὐθυμεῖ.

Βοήθησε τὸν ἑαυτὸ σου, γιατρέ: ἔτσι βοηθᾷς καὶ τοὺς ἀρρώστους σου ἐπίσης. Ἡ καλύτερή του βοήθεια ἄς εἶναι τὸ νὰ βλέπει μὲ τὰ μάτια του ἐκεῖνον ποὺ γιατρεύεται μόνος του.

Χίλια μονοπάτια ὑπάρχουνε, ποὺ δὲν πατηθήκανε ποτὲ ὡς τὰ τώρα, χίλιες ὑγεῖες καὶ κρυμένα νησιὰ τῆς ζωῆς. Ἀνεξάντλητοι κι ἀναποκάλυπτοι εἶναι ἀκόμα καὶ τώρα ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γῆ τῶν ἀνθρώπων.

Ἀγρυπνᾶτε κι ἀκρουμάζεστε, ὦ ἐρημίτες! Ἀπὸ τὸ μέλλον ἔρχονται ἄνεμοι μὲ κρυφὰ φτεροκοπήματα· κ' ἓνα λεπτὸ αὐτὶ ἀπαιτεῖ ἡ καλὴ ἀγγελία.

Σημερινοὶ ἐρημίτες, ποὺ ζῆτε ἀπομονωμένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μιὰ μέρα θὰ γίνετε ὀλόκληρος λαός: ἀπὸ σᾶς ποὺ διαλέξατε τὸν ἑαυτὸ σας, θὰ γεννηθεῖ μιὰ μέρα ἓνας διαλεχτὸς λαός: — κι ἀπ' αὐτὸν τὸ λαὸ ὁ ὑπεράνθρωπος.

Ἀληθινά, ἓνας τόπος ἀνάρρωσης πρέπει νὰ γίνῃ ἀκόμα ἡ γῆ! Ἀπὸ τώρα κιόλας τὴν τριγυρίζει ἓνα νέο ἄρωμα, ποὺ φέρνει τὴ θεραπεία, — καὶ μιὰ νέα ἐλπίδα!

3

ΟΤΑΝ ὁ Ζαρατούστρα εἶπε τὰ λόγια αὐτά, σῶπασε, σὰν ἓνας, ποὺ δὲν εἶχε πεῖ τὴν τελευταία του λέξη: γιὰ ὦρα κυμάτισε τὸ μπαστούνι στὸ χέρι του διστάζοντας. Στὸ τέλος μίλησεν ἔτσι: — κ' ἡ φωνὴ του εἶχε ἀλλάξει.

Τώρα θὰ πάω μόνος μου, μαθητές μου! Καὶ σεῖς θὰ φύγετε τώρα καὶ μόνοι σας! Ἔτσι τὸ θέλω.

Ἀληθινά, σᾶς συμβουλεύω: φύγετε μακριά μου καὶ φυλαχτῆτε ἀπὸ τὸν Ζαρατούστρα! Κάτι πιὸ πολὺ ἀκόμα: ντραπήτε ἐξ αἰτίας του! Μπορεῖ καὶ νὰ σᾶς ἐξαπάτησε.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς γνώσης δὲν πρέπει ν' ἀγαπᾷ μόνο τοὺς ἐχθρούς του, παρὰ καὶ νὰ μπορεῖ νὰ μισεῖ τοὺς φίλους του.

Δύσκολα συγχωρεῖ κανεὶς στὸν δάσκαλο τ' ὅτι μένει πάντα ἓνας μαθητής. Καὶ γιατί δὲ θὰ θελήσετε νὰ μαθήσετε τὸ στεφάνι μου;

Μὲ σέβετε· μὰ τί θὰ γίνει τῇ μέρᾳ κείνῃ ποὺ ὁ σεβασμός σας γιὰ μένα δὲ θὰ ὑπάρχει πιά; Φυλαχτῆτε μὴ σᾶς σκοτώσει ἓνα ἄγαλμα!

Λέτε πῶς πιστεύετε στὸν Ζαρατούστρα; Μὰ τί τὸν ἐνδιαφέρει τὸν Ζαρατούστρα! Εἶστε οἱ πιστοὶ μου: μὰ τί σημασία ἔχουν ὅλοι οἱ πιστοὶ!

Ἀκόμη δὲν ἀναζητήσατε τὸν ἑαυτὸ σας: τότε μὲ βρήκατε. Ἔτσι κάνουν ὅλοι οἱ πιστοί· γι' αὐτὸ ἔχει τόσο λίγη σημασία κάθε πίστη.

Τώρα σᾶς καλῶ νὰ μὲ χάσετε καὶ νὰ βρῆτε τὸν ἑαυτὸ σας· καὶ μόνον ὅταν θὰ μ' ἔχετε ὅλοι ἀπαρνηθεῖ, θὰ ξαναγυρίσω πάλι κοντά σας.

Ἀληθινά, μὲ ἄλλα μάτια, ἀδελφοί μου, θ' ἀναζητήσω τότε τοὺς Χαμένους μου· μὲ μιὰ ἄλλην ἀγάπη θὰ σᾶς ἀγαπήσω τότε.

Καὶ μιὰ μέρα θὰ ἔχετε γίνει φίλοι μου καὶ θὰ ἴσαστε τὰ παιδιὰ Μιᾶς ἐλπίδας: τότε θὰ ξαναβρίσκομαι γιὰ τρίτη φορὰ κοντά σας, γιὰ νὰ γιορτάσω μαζί σας τὸ μεγάλο μεσημέρι.

Καὶ τὸ μεγάλο μεσημέρι θὰ ἴναι ὅταν ὁ ἄνθρωπος θὰ στέκεται στὴ μέση τῆς πορείας του, ἀναμεσῆς ζώου κ' ὑπεράνθρωπου καὶ θὰ γιορτάσει τὸν δρόμο του πρὸς τὴν δύση σὰν τὴν ὑψηλότερη ἐλπίδα του: γιατί ἴναι ὁ δρόμος πρὸς ἓνα καινούργιο πρῶι.

Καὶ τότε αὐτὸς ποὺ θὰ χάνεται θὰ εὐλογῇ τὸν ἑαυτὸ του, γιατί θὰ ἴναι ἓνας ποὺ θὰ περνᾷ ἀντίπερα· καὶ ὁ ἥλιος τῆς γνώσης του θὰ μεσουρανεῖ πάνωθ' αὐτοῦ.

«Ὅλοι οἱ Θεοὶ πέθαναν: τώρα θέλουμε νὰ ζήσῃ ὁ ὑπεράνθρωπος» — αὐτὸ ἂς εἶναι μιὰ μέρα, τὸ μεγάλο μεσημέρι, ἡ τελευταία μας θέληση!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΕΤΣΙ ΜΙΛΗΣΕΝ Ο ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

«— καὶ μόνο ὅταν θὰ μ' ἔχετε ὅλοι ἀπαρνηθεῖ, θὰ γυρίσω πάλι κοντά σας.

Ἀληθινά, μὲ ἄλλα ἴματα, ἀδελφοί μου, θ' ἀναζητήσω τότε τοὺς Χαμένους μου· μὲ μιὰν ἄλλην ἀγάπη θὰ σᾶς ἀγαπήσω τότε».

ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

γιά τὴν δωρίζουσα ἀρετὴ (1, σελ.)

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ

ΥΣΤΕΡΑ ἀπ' αὐτό, ὁ Ζαρατούστρα γύρισε πάλι πίσω στὸ βουνὸ καὶ στὴ μοναξιὰ τῆς σπηλιᾶς του κι ἀποτραβήχτηκε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους: περιμένοντας, σὰ σπορέας ποὺ ἔχει ρίξει τὸ σπόρο του. Μὰ ἡ ψυχὴ του γιόμισε ἀπὸ ἀνυπομονησίᾳ κ' ἐπιθυμία γι' αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦσε: γιατί εἶχε νὰ τοὺς δώσει Πολλὰ ἀκόμη. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ πιὸ δύσκολο: νὰ κλείσεις τὸ ἀνοιχτὸ χέρι σου ἀπὸ ἀγάπη καὶ σὰν δωρητὴς νὰ σώσεις τὴ ντροπαλὸσύνη σου.

Ἔτσι περάσανε μῆνες καὶ χρόνια γιὰ τὸν ἐρημίτη· μὰ ἡ σοφία του μεγάλωσε κ' ἡ ἀφθονία της τοῦ ἔφερνε πόνο.

Μὰ ἓνα πρωτὶ ξύπνησε πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγὴ κιόλας, συλλογίστηκε γιὰ ὥρα καὶ ὥρα, στὸ γιατάκι του, καὶ στὸ τέλος μίλησε στὴν καρδιά του:

«Γιατί τρόμαξα, ἄραγε, τόσο στ' ὄνειρό μου καὶ ξύπνησα; Δὲν ἦρθε κοντά μου ἓνα παιδί ποὺ κρατοῦσεν ἓναν καθρέφτη;

ὦ Ζαρατούστρα—μοῦ εἶπε τὸ παιδί — κοιτάξου στὸν καθρέφτη!

Μὰ ὅταν κοίταξα στὸν καθρέφτη, φώναξα ξαφνικὰ κ' ἡ καρδιά μου ταραχτήκε: γιατί δὲν εἶδα μέσα του τὸ πρόσωπό μου, παρὰ τὸ μορφασμὸ καὶ τὸ σαρκαστικὸ γέλιο ἑνὸς διαβόλου.

Ἀληθινά, καταλαβαίνω πολὺ καλὰ τὸ σημάδι καὶ τὸ προμήνυμα τοῦ ὀνείρου: ἡ δ ι δ α σ κ α λ ί α μου βρίσκεται σὲ κίνδυνο, ἡ εἶρα θέλει νὰ τὴν ποῦνε στάρι!

Οἱ ἐχθροί μου ἔγιναν δυνατοὶ καὶ παραμόρφωσαν τὴ διδασκαλία μου, ἔτσι ποὺ κ' οἱ πιὸ ἀγαπημένοι μου θὰ πρέπει νὰ ντρέπωνται γιὰ τὰ δῶρα ποὺ τοὺς ἔδωσα.

Ἐχασα τοὺς φίλους μου· ἦρθε ἡ στιγμή ν' ἀναζητήσω τοὺς Χαμένους μου!»

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ πετάχτηκε πάνω ὁ Ζαρατούστρα, μὰ ὅχι σὰν ἄνθρωπος ποὺ ἀγωνιᾷ καὶ γυρεεὺι ἀέρα, παρὰ πιότερο σὰν ὀραματιστὴς καὶ σὰν τραγουδιστής, ποὺ τὸν κέντρισε ὁ οἶστρος. Ξαφνιασμένοι τὸν κοίταζαν ὁ ἀετός του κι ὁ ὄφίς του: γιατί, τῆς χαρουργῆς ὁμοια, πάνω στὴ θωριά του εἶχε ἀπλωθεῖ μιὰ ἐρχόμενη εὐτυχία.

Τί μοῦ συνέβηκε, ἀλήθεια, ζῶα μου;—εἶπε ὁ Ζαρατούστρα. Δὲν ἄλλαξα; Δὲ μοῦ ἔρθε ἡ εὐδαιμονία σὰν ἀνεμικὴ;

Τρελλή 'ναι ἡ εὐτυχία μου καὶ τρέλλες θὰ πεῖ: εἶναι πολὺ νέα ἀκόμα —γι' αὐτὸ ἔχε ὑπομονὴ μαζί της!

Ἡ εὐτυχία μου μὲ πλήγωσε: ἄς μοῦ γίνουν γιατροὶ ὅσοι ὑποφέρουν!

Πρέπει νὰ ξανακατεβῶ στοὺς φίλους μου, καὶ στοὺς ἐχθροὺς μου ἐπίσης! Ὁ Ζαρατούστρα πρέπει νὰ μιλήσει πάλι καὶ νὰ χαρίσει καὶ νὰ κάμει τὸ πιὸ ἀγαπημένο στοὺς ἀγαπημένους!

Ἡ ἀνυπόμονη ἀγάπη μου κυλᾷ σὲ ποτάμια, παντοῦ, σ' ἀνατολὴ καὶ δύση. Ἀπὸ σιωπηλὸ δουνὸ κι ἀπὸ καταιγίδες τοῦ πόνου κελαρύζει ἡ ψυχὴ μου κατὰ τὶς κοιλάδες.

Πάρα πολὺν καιρὸ λαχτάρησα τὸν ἑαυτό μου καὶ κοίταζα μακρὰ. Πάρα πολὺ καιρὸ ἀνῆκα στὴ μοναξιά: ἔτσι ξέμαθα τὴ σιωπὴ.

Ἐνα στόμα ἔγινε ὁλόκληρος, καὶ κελάρυσμα ἔγινε ἑνὸς ρυακιοῦ ποὺ πέφτει ἀπὸ ψηλὰ βράχια: χαμηλά, στὶς κοιλάδες, θέλω νὰ ξαπολύσω τὸ λόγο μου.

Κι ἄς ξαπολυθεῖ τὸ ποτάμι τῆς ἀγάπης μου σ' ἀδιέξοδα! Πῶς εἶναι δυνατό νὰ μὴ βρεῖ ἓνα ποτάμι, κάποτε, τὸ δρόμο του πρὸς τὴ θάλασσα!

Μέσα μου εἶναι μιὰ λίμνη, μιὰ μοναχικὴ, αὐτάρκης λίμνη· μὰ τὸ ποτάμι τῆς ἀγάπης μου κυλάει μαζί της πρὸς τὰ κάτω — κατὰ τὴ θάλασσα!

Καινούργιους δρόμους θὰ πάρω, καινούργιοι λόγοι μοῦ ἔρχονται· κουράστηκα, σὰν ὅλους τοὺς δημιουργοὺς, ἀπὸ τὶς παλιὲς γλῶσσες. Τὸ πνεῦμα μου δὲ θέλει νὰ περπατήσει πιά πάνω σὲ πατημένες σιόλες.

Κάθε λόγος πάει γιὰ μένα πολὺ ἀργά: — στ' ἄρματα σου πηδῶ, θύελλα! Καὶ σένα θέλω ἀκόμα νὰ μαστιγώσω μὲ τὴν κακία μου!

Σὰν κραυγὴ καὶ σὰν ἀλαλαγμὸς θέλω πλατιὲς θάλασσες νὰ περάσω, ἴσαμε νὰ βρῶ τὰ μακάρια νησιά, ὅπου μένουν οἱ φίλοι μου:

Κι ἀνάμεσά τους οἱ ἐχθροί μου! Πόσο ἀγαπῶ τώρα κάθε ἓναν ποὺ μπορῶ νὰ τοῦ μιλήσω μόνο! Ἀκόμη κ' οἱ ἐχθροί μου ἀνῆκουνε στὴν εὐδαιμονία μου.

Κι ὅταν θέλω ν' ἀνεβῶ στὸ πιὸ ἄγριο ἄλογό μου, τὸ σπαθί μου μὲ βοηθᾷ πάντα κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο: αὐτό 'ναι ὅλον τὸν καιρὸ ὁ ἑτοιμὸς ὑπηρέτης τοῦ παιδιοῦ μου: —

Τὸ σπαθί, ποὺ σφεντονίζω ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μου! Πόσο εὐγνωμονῶ τοὺς ἐχθροὺς μου, ποὺ μπορῶ νὰ τοὺς τὸ σφεντονίσω, ἐπιτέλους!

Πάρα πολὺ μεγάλη ἦταν ἡ μετέωρη ἀνησυχία τοῦ σύννεφου μου: θέλω νὰ ρίξει χαλάζι χαμηλά, ἀνάμεσα στὰ γέλια τῶν κεραυνῶν του.

Τότε τὸ στῆθος μου θὰ φουσκώσει μὲ δύναμη, μὲ δύναμη θὰ

φυσήξει τὴ θύελλά του πάνω ἀπὸ τὰ βουνά: ἔτσι θ' ἀλαφρώσει.
Ἀληθινά, θύελλας μοιάζοντας ἔρχεται ἡ εὐτυχία μου κ' ἡ ἐλευθερία μου! Μὰ οἱ ἐχθροί μου θὰ πιστέψουν ὅτι τὸ Κ α - κ ὸ λυσσομανᾷ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους.

Ναί, καὶ σεῖς ἀκόμη θὰ τρομάξετε, φίλοι μου, μὲ τὴν ἄγρια σοφία μου· κ' ἴσως φύγετε μακριὰ της μαζὶ μὲ τοὺς ἐχθρούς μου.

Ἄχ, νὰ ἔξερα νὰ σᾶς τραβήξω μὲ τὴ φλογέρα τοῦ βοσκοῦ.
Ἄχ, νὰ μάθαινε ἡ λιόντισσα σοφία μου νὰ μουγκρίζει τρυφερά!
Πόσα δὲ μάθαμε ὥς τὰ τώρα μαζί!

Ἡ ἄγρια σοφία μου γκαστρώθηκε πάνω στὰ ἐρημικὰ βουνά· πάνω σὲ τραχιᾶς πέτρες γέννησε τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ παιδιὰ της παιδί.

Τώρα τρέχει τρελλὰ μέσα ἀπὸ τὴ σκληρὴν ἐρημιὰ κι ἀναζητᾷ, κι ἀναζητᾷ τρυφερὸ χορτάρι—ἡ ἄγρια γριὰ σοφία μου!

Πάνω στὸ μαλακὸ χορτάρι τῆς καρδιάς σας, φίλοι μου! — πάνω στὴν ἀγάπη σας λαχταρᾷ νὰ βάλει νὰ πλαγιάσει τὸ πιὸ ἀγαπημένο παιδί της! —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΑΡΩΝ

ΓΑ ΣΥΚΑ πέφτουν ἀπὸ τὰ δέντρα, εἶναι καλὰ καὶ γλυκά· καὶ καθὼς πέφτουν ἡ κόκκινη φλούδα τους ραγίζει. Ἕνας βοριάς εἶμαι γιὰ τὰ ὠριμα σύκα.

Ἔτσι, σὰν τὰ σύκα πέφτουν πάνω σας τὰ λόγια μου, φίλοι μου: γευτῆτε, λοιπόν, τὴν ἱκμάδα τους καὶ τὴ γλυκιὰ σάρκα τους! Φθινόπωρο βασιλεύει ἕναν γύρο καὶ καθαρὸς οὐρανὸς κι ἀπόγεμμα.

Δῆτε τί ἀφθονία γύρω μας! Κ' εἶναι ὁμορφο νὰ κοιτάξεις, μέσα ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν αὐτή, πέρα, κατὰ τὶς μακρινὲς θάλασσες.

Ἕναν καιρό, ὅταν κοιτάζανε τὶς μακρινὲς θάλασσες, λέγανε «ὁ Θεός»: τώρα, ὅμως, σᾶς διδάσκω νὰ λέτε: ὁ ὑπεράνθρωπος.

Ὁ Θεὸς εἶναι μιὰ εἰκασία· μὰ θέλω ἡ εἰκασία σας νὰ μὴ φτάνει μακρύτερα ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ θέλησή σας.

Μπορεῖτε νὰ δημιουργήσετε ἕναν Θεό; —Μὴ μοῦ μιλάτε τῆτε γιὰ κανέναν Θεό! Μὰ μπορεῖτε νὰ δημιουργήσετε τὸν ὑπεράνθρωπο.

Ὁχι τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σας, ἴσως, ἀδελφοί μου! Μὰ μπορεῖτε νὰ μεταμορφώσετε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σας σὲ πατέρα καὶ πρόγονο τοῦ ὑπεράνθρωπου: κι Αὐτὸ ἂς εἶναι ἡ καλύτερη δημιουργία σας!

Ὁ Θεὸς εἶναι μιὰ εἰκασία: μὰ θέλω ἡ εἰκασία σας νὰ περιοριστεῖ μέσα στὶς δυνατότητες τῆς σκέψης.

Μπορεῖτε νὰ σκεφτῆτε ἕναν Θεό; — μ'

αὐτὸ ἂς σημαίνει τὴ θέλησή σας γι' ἀλήθεια, ν' ἀλλάξουν ὅλα στὶς ἀνθρώπινες δυνατότητες τῆς νόησης, τῆς ὁρατοῦς καὶ τῆς αἰσθητοῦς! Πρέπει νὰ σκέφτεστε τὴν ἴδια σας τὴ σκέψη ἴσαμε τὸ τέλος τῆς!

Κι ὅ,τι ὀνομάζετε κόσμος, πρέπει νὰ δημιουργηθεῖ πρῶτα ἀπὸ σᾶς: τὸ λογικὸ σας, ἡ φαντασία σας, ἡ θέλησή σας, ἡ ἀγάπη σας πρέπει τὰ ἴδια αὐτὰ νὰ γίνουν ὁ κόσμος σας! Κι ἀληθινά, ὦ γνῶστες, μόνο γιὰ τὴν εὐδαιμονία σας!

Καὶ πῶς θέλετε, ὦ γνῶστες, νὰ ὑποφέρετε τὴ ζωὴ χωρὶς αὐτὴ τὴν ἐλπίδα; Οὔτε στὸ ἀκατανόητο ἔχετε δικαίωμα νὰ ριζώσετε οὔτε στὸ παράλογο.

Μὰ, γιὰ νὰ σᾶς ἀνοίξω ὅλη τὴν καρδιά μου, φίλοι μου: ἂν ὑπῆρχαν Θεοί, πῶς θὰ τὸ ἀντεχα νὰ μὴν εἶμαι Θεός! Ἄρα δὲν ὑπάρχουν Θεοί.

Ἐγὼ ἔσυρα αὐτὸ τὸ συμπέρασμα τώρα, ὅμως, μὲ σέρνει ἐκεῖνο.

Ὁ Θεὸς εἶναι μιὰ εἰκασία: μὰ ποίος θὰ δεχόταν ὅλο τὸ μαρτύριο τῆς εἰκασίας αὐτῆς χωρὶς νὰ πεθάνει; Μπορεῖ νὰ παρθεῖ ἢ πίστη ἀπὸ τὸν δημιουργὸ κι ἀπὸ τὸν ἀετὸ ἢ αἰώρηση μέσα στὶς ἀετίσιες ἐκτάσεις;

Ὁ Θεὸς εἶναι μιὰ σκέψη, ποὺ κυρτώνει κάθε τι εὐθύγραμμο καὶ κάνει κάθε τι ποὺ στέκει νὰ περιστρέφεται. Πῶς; Ὁ χρόνος θὰ ἦταν ἀνύπαρχτος καὶ κάθε ἐφήμερο ψέμμα μόνο;

Ἡ σκέψη αὐτὴ εἶναι δίνη καὶ ἱλιγγος γιὰ τ' ἀνθρώπινα κι ἀκόμα μιὰ ναυτία γιὰ τὸ στομάχι: ἀληθινά, περιστρεφόμενη ἀρρώστια ὀνομάζω τὶς εἰκασίες.

Τὴν ὀνομάζω κακὴ καὶ ἀπάνθρωπη: ὅλη τούτῃ τὴ θεωρία γιὰ τὸν Ἐναν καὶ τέλειον καὶ ἀκίνητον καὶ αὐτάρκην καὶ αἰώνιον!

Κάθε αἰώνιο —αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ μόνο ἓνα σύμβολο! Καὶ οἱ ποιητὲς λένε πάρα πολλὰ ψέμματα.

Μὰ τὰ καλύτερα σύμβολα πρέπει νὰ κάνουν λόγο γιὰ Χρόνον καὶ Γίγνεσθαι: ἓνα ἐγκώμιο πρέπει νὰ ἦναι καὶ μιὰ δικαίωση κάθε ἐφήμερου!

Ἡ δημιουργία —αὐτὴ ἦναι ἡ μεγάλη λύτρωση ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὸ ξαλάφρωμα τῆς ζωῆς. Μὰ γιὰ νὰ γίνει ἓνας δημιουργὸς χρειάζονται πολλὲς θλίψεις καὶ ἀλλαγές.

Ναί, πολλοὶ πικροὶ θάνατοι πρέπει νὰ ὑπάρχουνε στὴ ζωὴ σας, ὦ δημιουργοί! Ἔτσι γίνεστε οἱ ὑπερσυστοιχιστὲς καὶ οἱ δικαιοῦς κάθε ἐφήμερου.

Γιὰ νὰ ἦναι ὁ ἴδιος ὁ δημιουργὸς τὸ παιδί, ποὺ ξαναγεννᾶται, πρέπει νὰ θελήσει νὰ γίνει, ὁ ἴδιος αὐτός, κ' ἡ λεχὼ κ' ἡ ὠδίνη τῆς λεχοῦς.

Ἀληθινά, μέσα ἀπὸ ἓκατὸ ψυχὲς τράβηξα τὸ δρόμο μου καὶ μέσα ἀπὸ ἓκατὸ κούνιες καὶ ὠδίνες τοκετοῦ. Ἀποχαιρέτησα κάμ-

ποσες φορές κιόλας, γνωρίζω τις στερνές ώρες που σπάζουνε την καρδιά.

Μὰ ἔτσι τὸ θέλει ἡ δημιουργική μου θέληση, ἡ μοῖρα μου. Ἦ, γιὰ νὰ σὰς μιλήσω πιὸ τίμια: μιὰ τέτοια μοῖρα ἀκριβῶς — θέλει ἡ θέλησή μου.

Κάθε τι ποὺ αἰσθάνομαι ὑποφέρει μέσα μου καὶ σὲ φυλακές: μὰ ἡ θέλησή μου ἔρχεται πάντα σὰν ἐλευθερωτὴς μου καὶ σὰν κομιστὴς χαρᾶς.

Ἡ θέληση ἀπολευθερώνει: αὕτῃ 'ναι ἡ ἀληθινὴ θεωρία γιὰ τὴν θέληση καὶ τὴν ἐλευθερία — αὐτὸ σὰς διδάσκει ὁ Ζαρατούστρα.

Τὸ μὴ θέλεις πιά, τὸ μὴ διατιμᾶς πιά καὶ τὸ μὴ δημιουργεῖς πιά! — ἄχ, ἄς μείνει πάντα μακριὰ ἀπὸ μένα ἡ μεγάλη τούτη κούραση!

Ἀκόμη καὶ στὴ γνῶση δὲν αἰσθάνομαι παρὰ μόνο τὴ χαρὰ γιὰ τὴ γέννηση καὶ τὸ γίγνεσθαι· κι ἂν ὑπάρχει ἀθωώτητα στὴ γνῶση μου, αὐτὸ συμβαίνει γιὰτὶ ὑπάρχει σ' αὐτὴν θέληση γιὰ γέννηση.

Ἡ θέληση αὕτῃ μὲ τράβηξε μακριὰ ἀπὸ Θεὸ καὶ Θεούς· τί θὰ δημιουργούσαμε, ἀλήθεια, ἂν ὑπῆρχαν Θεοί;

Μὰ ἡ καυτερὴ θέλησή μου νὰ δημιουργήσω μὲ τραβᾶ, πάντα ἀπὸ τὴν ἀρχή, πρὸς τὸν ἄνθρωπο· ἔτσι καὶ τοῦ σφυριοῦ πρὸς τὴν πέτρα.

Ἄχ, ἄνθρωποι, στὴν πέτρα κοιμᾶται γιὰ μένα ἓνα ἄγαλμα, τὸ ἄγαλμα τῶν ἀγαλμάτων μου! Ἄχ, γιατί νὰ κοιμᾶται στὴν πιὸ σκληρή, στὴν πιὸ ἄσκημη πέτρα!

Τώρα τὸ σφυρί μου χτυπᾶ μανιακὰ καὶ φριχτὰ πάνω στὴ φυλακὴ μου. Κομμάτια γίνεται ἡ πέτρα· μὰ τί μ' ἐνδιαφέρει;

Θέλω νὰ τὸ ἀποτελειώσω: γιὰτὶ μ' ἐπισκέφτηκε ἓνας ἴσκιος — τὸ πιὸ σιωπηλὸ καὶ τὸ πιὸ ἐλαφρὸ πράγμα μ' ἐπισκέφτηκε κάποτε!

Ἡ ὀμορφιά τοῦ ὑπεράνθρωπου μ' ἐπισκέφτηκε σὰν σκιά. Ἄχ, ἀδελφοί μου! Τί μ' ἐνδιαφέρουν ἐμένα πιά οἱ Θεοί! —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΠΟΝΕΤΙΚΟΥΣ

ΚΟΡΟ-Ι-ΔΕΥΤΙΚΟΣ λόγος ἦρθε στὸν φίλο σας, φίλοι μου: «δῆτε μόνο τὸν Ζαρατούστρα! Δὲν περπατᾶ ἀνάμεσά μας σὰ νὰ ἤμασταν ζῶα;»

Μὰ θὰ 'ταν καλύτερα νὰ λέγανε: «ὁ γνώστης περπατᾶ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους σὰ νὰ περπατοῦσε ἀνάμεσα σὲ ζῶα».

Ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, ὀνομάζεται γιὰ τὸν γνώστη: τὸ ζῶο ποὺ ἔχει κόκκινα μάγουλα.

Πῶς ἔφτοσε στὸ σημεῖο νὰ τὸν ὀνομάσει; Μήπως γιὰτὶ

πάρα πολύ συχνά χρειάστηκε να κοκκινίσει από ντροπή για τον έαυτό του;

ὦ φίλοι μου! Ἀκούστε πῶς μιλά ὁ γνώστης: Ντροπή, ντροπή, ντροπή — αὐτὴ ἔναι ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρώπων!

Καὶ γι' αὐτὸ ὁ εὐγενὴς ἐπιβάλλει στὸν ἑαυτό του νὰ μὴ ντροπιάζεται: τὴν ντροπή ἐπιβάλλει στὸν ἑαυτό του μπροστὰ σ' ὅλους ποὺ ὑποφέρουν.

Ἀληθινά, δὲν τοὺς μπορῶ τοὺς συμπονετικούς, ποὺ εἶναι μακάριοι μέσα στὴν συμπόνιά τους: τοὺς λείπει πάρα πολύ ἡ ντροπή.

Ἄν πρέπει νὰ εἶμαι συμπονετικός, τότε δὲ θέλω νὰ μ' ὀνομάζουνε ἔτσι· κι ἂν εἶμαι συμπονετικός, θὰ ἤθελα νὰ ἔμαι τέτοιος ἀπὸ μακριά.

Μ' ἀρέσει νὰ κρύβω τὸ κεφάλι μου καὶ νὰ φεύγω ἀπὸ κεῖ, πρὶν ἀκόμα μ' ἀναγνωρίσουν: κ' ἔτσι σὰς λέγω νὰ κάνετε κ' ἐσεῖς, φίλοι μου!

Μακάρι νὰ μοῦ ἔφερνε πάντα ὁ δρόμος μου ἀνθρώπους ποὺ νὰ μὴ πονοῦν, ὅπως ἐσεῖς, καὶ τέτοιους καὶ ποὺ νὰ μ π ο ρ ῶ νὰ μοιραστώ μαζί τους ἐλπίδα καὶ φαγητὸ καὶ μέλι!

Ἀληθινά, ἔκανα αὐτὸ καὶ κεῖνο γιὰ ὅσους πονοῦν: μὰ πάντα μοῦ φαινόταν πῶς θὰ ἔταν καλύτερα ἂν μάθαινα νὰ χαίρομαι περισσότερο.

Ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχουν ἄνθρωποι ὁ ἄνθρωπος χάρηκε πολὺ λίγο: αὐτὸ μόνο εἶναι, ἀδελφοί μου, τὸ προπατορικό μας ἀμάρτημα!

Κι ὅσο μαθαίνουμε νὰ χαίρομαστε περισσότερο τόσο περισσότερα ξεμαθαίνουμε νὰ κάνουμε κακὸ στοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἐφευρίσκουμε θλίψεις.

Γι' αὐτὸ ξεπλύνω τὸ χέρι μου ποὺ βοήθησε αὐτὸν ποὺ ὑποφέρει, γι' αὐτὸ ξέπλυνα ἀκόμη καὶ τὴν ψυχὴ μου.

Γιατὶ τὸ νὰ δῶ τὸν ὑποφέροντα νὰ ὑποφέρει, ντράπηκα ἐξ αἰτίας τῆς ντροπῆς του· κι ὅταν τὸν βοήθησα χτύπησα σκληρὰ πέφτοντας πάνω στὴν ὑπερηφάνειά του.

Μεγάλες εὐεργεσίαι δὲ μᾶς κάνουν εὐγνώμονες, μὰ ἐκδικητικούς· κι ἂν δὲν ξεχαστεῖ ἡ μικροεὐεργεσία, τότε γίνεται σαρράκι.

«Μὴ παίρνετε παρὰ μ' ἐπιφύλαξη! Σημαδεύετε τί παίρνετε!» — ἔτσι συμβουλεύω αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν νὰ προσφέρουν τίποτα.

Μὰ ἐγὼ ἔμαι ἓνας δωρητής: μ' ἀρέσει νὰ προσφέρω σὰ φίλος σὲ φίλους. Ἄς μαζεῦουν, ὅμως, ξένοι καὶ φτωχοὶ τὸν καρπὸ ἀπὸ τὸ δένδρο μου: ἔτσι θὰ ντροπιάζωνται λιγώτερο.

Θὰ ἔπρεπε, ὅμως, νὰ ξεκάνουν ὁλότελα τοὺς ζητιάνους! Θυμώνει, ἀληθινά, κανεὶς ὅταν τοὺς δίδει καὶ θυμώνει ὅταν δὲν τοὺς δίδει.

Κι ὅμοια καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τὶς κακὲς συνειδήσεις! Πιστέψτε με, φίλοι μου: τὰ δαγκάματα τῆς συνείδησής μας μᾶς μαθαίνουν νὰ δαγκώνουμε κ' ἐμεῖς.

Μὰ τὸ χειρότερο εἶναι οἱ μικρὲς σκέψεις. Ἀληθινά, καλύτερά 'ναι νὰ κάμεις κάτι κακό, παρὰ νὰ σκεφτεῖς κάτι μικρό!

Ἐπειτα, λέτε: «ἡ χαρὰ γιὰ τὶς μικρὲς κακίες μᾶς γλυτώνει ἀπὸ μερικὲς μεγάλες κακὲς πράξεις». Καλύτερα, ὅμως, νὰ λείπουν παρόμοιοι γλυτωμοί.

Σὰν ἀπόσπλημα εἶναι ἡ κακὴ πράξη: μᾶς τσούζει, μᾶς φέρνει φαγούρα καὶ στὸ τέλος ἀνοίγει, — μιᾷ τίμια.

«Κοίτα, εἶμαι ἄρρώστια» — ἔτσι μιᾷ ἡ κακὴ πράξη αὐτὴ 'ναι ἡ τιμιότητά της.

Μὰ ἡ μικρὴ σκέψη μοιάζει μὲ μανιτάρι: σέρνεται χάμου καὶ κρύβεται καὶ δὲ θέλει νὰ 'ναι πουθενά — ἴσαμε νὰ φαγωθεῖ καὶ νὰ μαραθεῖ ὁλόκληρο τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ μικρὰ μανιτάρια.

Σ' αὐτόν, ὅπως, ποὺ τὸν ἔχει κυριεύσει ὁ δαίμονας, θὰ πῶ τοῦτα δῶ στ' αὐτί: «καλύτερα εἶναι ἀκόμα ν' ἀφήσεις τὸν δαίμονά σου νὰ μεγαλώσει! Ἀκόμα καὶ γιὰ σένα ὑπάρχει ἓνας δρόμος τοῦ μεγαλείου!»

Ἀχ, ἀδελφοί μου! Πάντα γνωρίζει κανεὶς κάτι πάρα πολὺ γιὰ τὸν καθένα! Καὶ μερικοὶ εἶναι πολὺ διάφανοι γιὰ μᾶς, αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι λόγος γιὰ νὰ βλέπουμε ἐπὶ πολὺ μέσα τους!

Εἶναι δύσκολο νὰ ζεῖ κανένας μὲ τοὺς ἀνθρώπους, γιατί 'ναι πολὺ δύσκολο νὰ σωπαίνεις.

Καὶ δὲν εἵμαστε τόσο ἄδικοι ἀπέναντι ἐκείνων ποὺ μᾶς ἀντιμάχονται, ὅσο εἵμαστε ἀπέναντι ἐκείνων ποὺ μᾶς εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφοροι.

Μ' ἂν ἔχεις ἓνα φίλο ποὺ ὑποφέρει, γίνου τότε δούλο τοῦ πόνου του, μὰ καί, συνάμα, ἓνα ὁλόκληρο κρεββάτι, ἓνα κρεββάτι ἐκστρατείας: ἔτσι θὰ τὸν ὠφελήσεις περισσότερο.

Κι ἂν ἓνας φίλος σου σὲ βλάψει, πές του: «σοῦ συγχωρῶ, ὅ,τι μοῦ ἔκανες· μὰ ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανες σ τ ὸ ν ἔ α υ τ ὸ σ ο υ, — πῶς θὰ μπορέσω νὰ σοῦ τὸ συγχωρήσω!»

Ἐτσι μιᾷ κάθε μεγάλη ἀγάπη: κατανικᾷ καὶ τῇ συγγνώμῃ καὶ τῇ συμπόνιᾳ.

Πρέπεί νὰ χαλιναγωγεῖ κανεὶς τὴν καρδιά του· γιατί, ἂν τὴν ἀφήσει νὰ τρέχει, πολὺ γρήγορα θὰ χάσει τὸ κεφάλι του!

Ἀχ, σὲ ποιο μέρος τοῦ κόσμου ἔγιναν μεγαλύτερες τρέλλες, παρ' ὅσο ἀνάμεσα στοὺς συμπονετικούς; Καὶ τί προξένησε περισσότερο πόνον στὸν κόσμο ἀπὸ τὶς τρέλλες τῶν συμπονετικῶν;

Ἀλλοίμονο σ' ὅσους ἀγαποῦν, ὅταν δὲν ἔχουν ἀκόμα ἓνα ὕψος, ποὺ νὰ βρίσκεται ψηλότερα ἀπὸ τὴν συμπόνια τους!

Ἐτσι μίλησε κάποτε ὁ δαίμονας σὲ μένα: «ἀκόμη κι ὁ Θεὸς ἔχει τὴν Κόλασή του: κι αὐτὴ 'ναι ἡ ἀγάπη του γιὰ τοὺς ἀνθρώπους».

Καὶ τώρα τελευταία ἀκόμα τὸν ἄκουσα νὰ λέει αὐτὰ τὰ λόγια: «Ὁ Θεὸς πέθανε· ὁ Θεὸς πέθανε ἐξ αἰτίας τῆς συμπτώ- νιας του γιὰ τοὺς ἀνθρώπους».

Γι' αὐτὸ νὰ φυλάγεστε ἀπὸ τῆς συμπτώνιας: ἅ π' αὐτὸν προέρχεται τὸ βαρὺ σύννεφο ποὺ πλακώνει τοὺς ἀνθρώπους! Ἀ- ληθινὰ καταλαβαίνω τὰ σημάδια τοῦ καιροῦ!

Νὰ προσέξετε καὶ τοῦτον ἐδῶ τὸ λόγο: κάθε μεγάλη ἀγάπη βρίσκεται πιὸ ψηλὰ ἀπὸ κάθε συμπτώνια τῆς: γιὰτὶ ὁ,τι ἀγαπᾷ θέλει νὰ τὸ δημιουργήσει ἀκόμα!

«Τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μου προσφέρω στὴν ἀγάπη μου, καὶ τὸν πλησίον μου ἐπίσης στὸν ἑαυτό μου» — ἔτσι λένε ὅλοι οἱ δημιουργοί.

Μὰ ὅλοι οἱ δημιουργοὶ εἶναι σκληροί. —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΚΑΙ κάποτε ὁ Ζαρατούστρα ἔδωσε ἓνα σημεῖο στοὺς μα- θητές του καὶ τοὺς εἶπε τοῦτα δῶ τὰ λόγια:

«Δῆτε τούτους δῶ τοὺς ἱερεῖς: κι ἂν κ' εἶναι ἐχθροί μου, περάσετε σιωπηλοὶ ἀπὸ μπροστά τους καὶ μὲ κοιμισμένο σπαθί!

Ἀκόμα καὶ σ' αὐτοὺς ἀνάμεσα ὑπάρχουν ἥρωες· πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὑποφέρουν πάρα πολὺ—: γι' αὐτὸ θέλουν νὰ κάνουν καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ὑποφέρουν.

Εἶναι κακοὶ ἐχθροί: τίποτα δὲν εἶναι πιὸ μνησίκαιο ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνη τους. Κ' εὐκολα λερώνεται αὐτὸς ποὺ θὰ τοὺς πολεμήσει.

Μὰ τὸ αἷμα μου συγγενεύει μὲ τὸ δικό τους: καὶ θέλω νὰ τιμᾶται τὸ αἷμα μου καὶ μέσα στὸ δικό τους ἀκόμα.»

Κι ὅταν οἱ ἱερεῖς προσπεράσανε, ὁ Ζαρατούστρα κυριεύ- τηκε ἀπὸ θλίψη· κι ἀφοῦ πάλεψε λίγη ὥρα μὲ τὴ θλίψη του, ξα- φνικὰ ἄρχισε νὰ μιλᾷ ἔτσι:

Τοὺς λυποῦμαι αὐτοὺς τοὺς ἱερεῖς. Δὲ μ' ἀρέσουνε, πάνε ἐνάντια στὸ γούστο μου· ἀλλ' αὐτὰ ἔναι τὸ λιγώτερο ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ζῶ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Μὰ ὑποφέρω κ' ὑπόφερα μαζί τους: μοῦ φαίνονται φυλακι- σμένοι καὶ σημαδεμένοι. Ἐκεῖνος, ποὺ αὐτοὶ τὸν ὀνομάζουν Σω- τῆρα, τοὺς ἔκανε σκλάβους.

Σκλάβους ψεύτικων ἀρετῶν καὶ πλανερῶν λόγων! Ἄχ, νὰ τοὺς ἔσωζε κανεὶς ἀπὸ τὸν Σωτῆρα τους!

Κάποτε πίστεψαν πὼς ἀράξανε σ' ἓνα νησί, ὅταν ἡ θάλασσα ἔπεσε πάνω τους ἀπὸ ἓναν γῦρο· μὰ κοίτα: τὸ νησί αὐτὸ δὲν ἦ- ταν παρὰ ἓνα κοιμισμένο τέρας!

Οἱ ψεύτικες ἀξίες καὶ τὰ πλανερὰ λόγια: αὐτό ἔναι τὸ χει- ρότερο τέρας γιὰ τοὺς θνητούς, — καιρὸ κοιμᾶται καὶ περιμέ- νει μέσα τους ἡ μοῖρα.

Μὰ στὸ τέλος ἔρχεται μιὰ μέρα ποὺ ξυπνᾷ καὶ καταβρο-
χθίζει καὶ χάφτει κάθε τι ποὺ ἔχτισε πάνω του τὴν καλύβα του.

Ὡ, μὰ δῆτε, ἀλήθεια, τὶς καλύβες ποὺ χτίσανε γιὰ λόγου
τους οἱ ἱερεῖς αὐτοί! Ἐκκλησίες ὀνομάσανε τὶς γλυκομύριστες
σπηλιές τους!

Ὡ τὸ ψευτισμένο φῶς τους, αὐτὸς ὁ φορτωμένος ἀέρας!
Ἐδῶ ποὺ ἡ ψυχὴ — δὲ μπορεῖ νὰ πετάξει στὸ ὕψος τῆς!

Παρὰ ἔτσι προστάζει ἡ πίστις τους: «γονατισμένοι ν' ἀνε-
βῆτε τῇ σκάλα, ἁμαρτωλοί!»

Ἀληθινά, κάλλιο νὰ βλέπω καὶ τοὺς ξαδιάντροπους ἀκόμα,
παρὰ τὰ διεστραμένα μάτια τῆς ντροπῆς τους καὶ τῆς εὐλά-
δειάς τους.

Ποιὸς δημιούργησε τέτοιες σπηλιές καὶ τέτοιες σκάλες με-
τάνοιας; Δὲν ἦσαν τέτοιοι ποὺ ἤθελαν νὰ κρυφτοῦν καὶ ποὺ ντρέ-
πονταν μπροστὰ στὸν καθαρὸ οὐρανό;

Καὶ μόνο ὅταν ὁ καθαρὸς οὐρανὸς κοιτάζει πάλι μέσα ἀπὸ
τὶς συντριμμένες στεγές καὶ πάνω στὰ χαρτιά καὶ στὶς κόκκινες
παπαρούνες ποὺ φυτρώνουν στοὺς συντριμμένους τοίχους, — θὰ
στρέψω πάλι τὴν καρδιά μου στοὺς τόπους τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

Ὀνόμασαν Θεὸ δ,τι τοὺς ἀντιστεκόταν καὶ τοὺς προξενούσε
πόνος: κι ἀληθινά, στὴ λατρεία τους ὑπῆρχε πολὺς ἡρωϊσμός!

Καὶ δὲν ἔμαθαν ἄλλον τρόπο ν' ἀγαποῦν τὸ Θεό τους, πα-
ρὰ μόνο καρφώνοντας τὸν ἄνθρωπο στὸ σταυρό!

Σκεφτήκανε νὰ ζήσουν σὰν πτώματα καὶ τύληξαν μὲ μαῦρα
τὸ πτώμα τους· ἀκόμη καὶ στὰ λόγια τους ὀσφραίνομαι τὴν ἄ-
σκημη μυρουδιὰ τῶν νεκροθάλαμων.

Κ' ἐκεῖνος ποὺ ζεῖ κοντά τους, ζεῖ σὲ μαῦρα βούρκα κοντά,
ἀπ' ὅπου ἀκούει ν' ἀνεβαίνει γλυκὰ μελαγχολικὸ τὸ τραγούδι
τοῦ φρύνου.

Πρέπει νὰ μοῦ τραγουδήσουν καλύτερα τραγούδια γιὰ νὰ
μάθω νὰ πιστεύω στὸν Σωτῆρα τους: σωσμένοι πρέπει νὰ φαί-
νονται οἱ μαθητές του!

Θὰ ἤθελα νὰ τοὺς δῶ γυμνοὺς: γιὰτὶ μόνο ἡ Ὁμορφιά πρέ-
πει νὰ κηρύττει τὴ μετάνοια. Μὰ ποιὸν πείθει ἡ προσποιημένη
αὕτὴ θλίψη!

Ἀληθινά, κ' οἱ ἴδιοι οἱ Σωτῆρες τους δὲν ἦρθανε ἀπὸ τὴν ἐ-
λευθερία κι ἀπὸ τὸν ἑβδομο οὐρανὸ τῆς ἐλευθερίας! Ἀληθινά, κ'
οἱ ἴδιοι αὐτοὶ δὲν περπάτησαν ποτὲ στοὺς τάπητες τῆς γνώσης!

Ἀπὸ χάσματα ἀποτελοῦνταν τὸ πνεῦμα αὐτῶν τῶν Σωτή-
ρων· μὰ σὲ κάθε χάσμα εἶχαν τοποθετήσει τὴν π λ ά ν η τους,
τὸ παραγιόμισμά τους ποὺ ὠνόμασαν Θεό.

Τὸ πνεῦμα τους εἶχε πνιγεῖ μέσα στὸν οἶκτο τους κι ὅταν
φούσκωναν καὶ παραφούσκωναν ἀπὸ οἶκτο, ὅλο καὶ μιὰ μεγάλη
τρέλλα ἐπέπλεε στὴν ἐπιφάνεια.

Μὲ ζῆλο καὶ κραυγὲς σπρώξανε τὸ κοπάδι τους στὸ μονο-
πάτι τους: σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε παρὰ μόνο ἓνα μονοπάτι ποὺ νὰ

ὁδηγεῖ στὸ μέλλον! Ἀληθινά, κι αὐτοὶ οἱ βοσκοὶ ἀκόμα ἤσανε πρόβατα!

Μικρὰ πνεύματα καὶ μεγάλες ψυχές εἶχαν αὐτοὶ οἱ βοσκοί: ἀλλὰ, ἀδελφοί μου, τί μικρὲς χώρες ποὺ ἦσαν ὡς τὰ τώρα καὶ οἱ πιὸ μεγάλες ψυχές!

Ματωμένα σημάδια χαράξανε πάνω στὸν δρόμο ποὺ πήρανε, κ' ἡ τρέλλα τους δίδασκε πῶς τὴν ἀλήθεια τὴν ἀποδείχνει κανεὶς μὲ τὸ αἷμα.

Μὰ τὸ αἷμα εἶναι ὁ χειρότερος μάρτυρας τῆς ἀλήθειας· τὸ αἷμα δηλητηριάζει καὶ τὴν πιὸ ἀγνὴ διδασκαλία καὶ τὴν κάνει πλάνη καὶ μῖσος τῶν καρδιῶν.

Κι ὅταν ἓνας διασχίζει τὴ φωτιά γιὰ τὴ διδασκαλία του, — τί ἀποδείχνει αὐτό! Εἶναι ἀληθινώτερο ὅταν ἀπὸ τὴν ἴδια σου τὴν πυρκαγιά βγαίνει ἡ ἴδια ἡ διδασκαλία σου!

Καρδιά ποὺ πνίγεται καὶ ψυχρὸ κεφάλι: ἐκεῖ ποὺ συναντοῦνται αὐτὰ τὰ δυὸ γεννιέται ὁ ἀνεμοστρόβιλος, ὁ «Σωτήρας».

Ὑπῆρξαν ἀληθινὰ μεγαλύτεροι κ' εὐγενέστεροι σὲ γενιά, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ὁ λαὸς ὀνομάζει Σωτήρες, αὐτοὺς τοὺς ὀρμητικοὺς ἀνεμοστρόβιλους!

Ἀκόμη κι ἀπὸ πολὺ μεγαλύτερους, ἀπ' ὅσο ἦσαν ὅλοι οἱ Σωτήρες, πρέπει νὰ σωθῆτε, ἀδελφοί μου, ἂν θέλετε νὰ βρῆτε τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἐλευθερία!

Ποτὲ ὡς τώρα δὲν ὑπῆρξε ἓνας ὑπεράνθρωπος. Τοὺς εἶδα καὶ τοὺς δυὸ γυμνοὺς, τὸν πιὸ μεγάλο καὶ τὸν πιὸ μικρὸ ἄνθρωπο:

Μοιάζουνε πάρα πολὺ ἀκόμα ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον. Ἀληθινά, ἀκόμη καὶ τὸν πιὸ μεγάλο ἀπὸ τοὺς μεγάλους τὸν βρῆκα—πάρα πολὺ ἀνθρώπινο!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΝΑΡΕΤΟΥΣ

ΜΕ ΒΡΟΝΤΕΣ καὶ οὐράνια πυροτεχνήματα πρέπει νὰ κοιμᾶται κανεὶς καὶ νὰ μιλᾷ μὲ κοιμησμένες αἰσθήσεις.

Μὰ ἡ φωνὴ τῆς Ὁμορφιάς μιλᾷ σιγά: γλιστρᾷ μόνο μέσα στὶς πιὸ ξύπνιες ψυχές.

Σήμερα δονήθηκε καὶ γέλασε ἡ ἀσπίδα μου· αὐτό 'ταν τὸ ἄγιο γέλιο καὶ τὸ φρικίασμα τῆς Ὁμορφιάς.

Γιὰ σᾶς, ἐνάρετοι, γέλασε σήμερα ἡ Ὁμορφιά μου. Κ' ἔτσι ἦρθε ἡ φωνή της πρὸς τὸ μέρος μου: «Θέλουν νὰ πληρωθοῦν!»

Θέλετε νὰ πληρωθῆτε, ἐνάρετοι! Θέλετε νὰ ἔχετε μισθὸ γιὰ τὴν ἀρετὴ σας κι οὐρανὸ γιὰ τὴ γῆ καὶ αἰωνιότητα γιὰ τὸ σήμερά σας;

Καὶ τώρα μοῦ ὀργίζεστε ποὺ διδάσκω ὅτι δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ μοιράζει μισθοὺς καὶ νὰ κρατεῖ κατάστιχα; Κι ἀληθινά, οὔτε κἂν διδάσκω πῶς ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἀχ, αὕτῃ εἶναι ἡ θλίψη μου: στὴν καρδιά τῶν πραγμάτων χώ-

σανε την ἀμοιβὴ καὶ την τιμωρίαν—ἀκόμη καὶ στὸ βάθος τῶν ψυχῶν σας, ὦ ἐνάρετοι!

Μὰ σὰν τὸ μουσούδι τοῦ κάπρου ὁ λόγος μου θ' ἀνεχουμίσει τὸ βάθος τῶν ψυχῶν σας· ὑνὶ σας θὰ μ' ὀνομάσετε.

Ὅλα τὰ μυστικὰ τοῦ βάθους σας θὰ ῥθουνε στὸ φῶς· κι ὅταν θὰ ἴσαστε ξαπλωμένοι καὶ συντριμμένοι στὸν ἥλιο, τὸ ψέμμα σας θ' ἀποχωριστεῖ ἀπὸ την ἀλήθειαν σας.

Γιατὶ αὐτὴ ἔναι ἡ ἀλήθεια σας: εἴσαστε πολὺ καθαροὶ ὥστε νὰ μὴ σᾶς βρωμίζουν οἱ λέξεις: ἐκδίκησις, τιμωρία, ἀμοιβή, ἀντίποινα.

Ἀγαπᾶτε την ἀρετὴν σας ὅπως ἡ μητέρα τὸ παιδί της· μὰ πότε ἀκούστηκε πῶς μιὰ μητέρα θέλησε νὰ πληρωθεῖ γιὰ την ἀγάπη της;

Αὐτὸ τοῦτο τὸ πιὸ ἀγαπημένο σας εἶναι ἡ ἀρετὴ σας. Μέσα σας εἶναι ἡ δίψα τοῦ δαχτυλιδιοῦ: γιὰ νὰ φτάσει πάλι τὸν ἑαυτό του, γι' αὐτὸ καμπυλώνει καὶ στρέφεται τὸ δαχτυλίδι.

Καὶ σὰν ἀστέρι ποὺ σβήνει εἶναι κάθε ἔργο τῆς ἀρετῆς σας: τὸ φῶς του βρίσκεται πάντα στὸ δρόμο καὶ ὁδοιπορεῖ — καὶ πότε θὰ πάψει νὰ βρίσκεται στὸ δρόμο;

Ἔτσι καὶ τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς σας βρίσκεται ἀκόμα στὸ δρόμο, κι ὅταν ἀκόμα τὸ ἔργο ἔχει τελειώσει. Ἄς λησμονηθεῖ κι ὅς πεθάνει: ἡ φωτεινὴ ἀχτίδα του ζεῖ ἀκόμα καὶ ὁδοιπορεῖ.

Ἡ ἀρετὴ σας ὅς εἶναι ὁ ἑαυτός σας, κι ὅχι κάτι ξένο, μιὰ ἐπιδερμίδα, ἓνα κάλυμμα: αὐτὴ ἔναι ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς σας, ὦ ἐνάρετοι!

Μὰ ὑπάρχουν κ' ἐκεῖνοι ποὺ ἡ ἀρετὴ τους εἶναι σπασμὸς κάτω ἀπὸ μαστίγιον: κι ἀκούσατε πάρα πολὺ την κραυγὴν τους!

Κ' εἶναι ἄλλοι ποὺ ὀνομάζουν ἀρετὴν την ὀκνηρίαν τῶν ἐλαττωμάτων τους· κι ὅταν τὸ μῖσος τους κ' ἡ ζήλεια τους ξαπλώνουνε κάποτε την ἀρίδιαν τους, ἡ «δικαιοσύνη» τους ξυπνᾷ καὶ τρίβει τὰ νυσταγμένα μάτια της.

Κ' εἶναι ἄλλοι ποὺ σέρνονται πρὸς τὰ κάτω: ὁ διάβολός τους τοὺς σέρνει. Μὰ ὅσο περισσότερο βουλιάζουνε, τόσο πιὸ πολὺ λάμπει τὸ μάτι τους καὶ λαχταροῦνε τὸ Θεό τους.

Ἄχ, κι αὐτῶν ἡ κραυγὴ ἔφτασε στ' αὐτιά σας, ὦ ἐνάρετοι: «ὁ,τι δὲν εἶμαι, Αὐτό, Αὐτό ἔναι γιὰ μένα Θεὸς κι ἀρετὴ!»

Κ' εἶναι ἄλλοι ποὺ προχωροῦν βαριοὶ καὶ τρίζοντας, σὰν κάρρα ποὺ κατηφορίζουν φορτωμένα πέτρες: αὐτοὶ μιλοῦν πολὺ γι' ἀξιοπρέπεια κι ἀρετὴ, — την τροχοπέδη τους ὀνομάζουν ἀρετὴ!

Κ' εἶναι ἄλλοι, ὅμοιοι μὲ ρολόγια ποὺ κουρντίζονται· κάνουνε τὸ τίκ-τάκ τους καὶ θέλουν τὸ τίκ-τάκ τους αὐτὸ — νὰ ὀνομάζεται ἀρετὴ.

Ἀληθινά, σπάζω πολὺ κέφι μὲ δαύτους: ὅπου βρίσκω τέτοια ρολόγια, τὰ κουρντίζω μὲ τὶς κοροϊδίες μου· κι αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ τικτακίζουν!

Κι ἄλλοι εἶναι περήφανοι γιὰ τὴ φύχτα τὴ δικαιοσύνη τους κ' ἐξ αἰτίας τῆς φύχτας αὐτῆς βλαστημοῦνε τὰ πάντα: ἔτσι, ποὺ ὁ κόσμος πνίγεται στὴν ἀδικία τους.

Ἄχ, πόσο ἀηδιαστικὰ τρέχει ἀπὸ τὸ στόμα τους ἡ λέξη ἀρετὴ! Κι ὅταν λένε: «εἶμαι δίκαιος», αὐτὸ ἤχει πάντα σάν: «ἐκδικήθηκα!»¹

Μὲ τὴν ἀρετὴ τους θέλουν νὰ βγάλουν τὰ μάτια τῶν ἐχθρῶν τους· καὶ δὲν ὑψώνονται παρὰ μόνο γιὰ νὰ ταπεινώσουν τοὺς ἄλλους.

Κ' ὑπάρχουν πάλι ἄλλοι ποὺ κάθονται μέσα στὸν βούρκο τους καὶ μιλοῦν ἔτσι μέσα ἀπὸ τὰ καλάμια τους: «Ἀρετὴ — σημαίνει νὰ κάθεται ἡσυχος μέσα στὸν βούρκο.

Κανέναν δὲ δαγκώνουμε κι ἀποφεύγουμε αὐτὸν ποὺ θέλει νὰ δαγκάσει· κ' ἔχουμε ἐκείνη τὴ γνώμη γιὰ ὅλα τὰ πράγματα ποὺ μᾶς δίδεται ἔτοιμη.»

Κ' εἶναι πάλι ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦν τὶς χειρονομίες καὶ σκέφτονται: ἡ ἀρετὴ εἶναι ἓνα εἶδος χειρονομίας.

Τὰ γόνατά τους λυγίζουν πάντα καὶ τὰ χέρια τους εἶναι λατρευτικὰ ὑψωμένα πρὸς τὴν ἀρετὴ, μὰ ἡ καρδιά τους δὲν ἔχει ἰδέα ἀπ' αὐτήν.

Κ' ὑπάρχουν πάλι ἐκεῖνοι ποὺ νομίζουν πῶς εἶναι ἀρετὴ τὸ νὰ λένε: «Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀναγκαία»· ἀλλ' αὐτὸ ποὺ πιστεύουν στὸ βάθος τους εἶναι πῶς μόνο ἡ ἀστυνομία εἶναι ἀναγκαία.

Καὶ μερικοὶ ποὺ δὲ μποροῦν νὰ δοῦν τὸ ὑψηλὸ στοὺς ἀνθρώπους, βρίσκουν τὴν ἀρετὴν ὅταν κοιτάζουν ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὴν ταπεινότητα τοῦ ἀνθρώπου: ἔτσι, τὸ κακὸ αὐτὸ μάτι τους τὸ λένε ἀρετὴ.

Καὶ μερικοὶ θέλουν ν' ἀνοικοδομηθοῦν καὶ ν' ἀνυψωθοῦν κι αὐτὸ τ' ὀνομάζουν ἀρετὴ· κι ἄλλοι θέλουν ν' ἀναποδογυριστοῦν — καὶ τ' ὀνομάζουν καὶ τοῦτο ἀρετὴ.

Κ' ἔτσι ὅλοι σχεδὸν πιστεύουν πῶς ἔχουν τὴ μερίδα τους στὴν ἀρετὴ· καὶ τὸ λιγώτερο ποὺ θέλουν εἶναι νὰ γνωρίζουν τὸ «καλὸ» καὶ τὸ «κακό».

Μὰ ὁ Ζαρατούστρα δὲν ἦρθε γιὰ νὰ πεῖ σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ψεῦτες καὶ τοὺς τρελλούς: «τί ξέρετε σ εἶς ἀπὸ ἀρετὴ! Τί μ π ο ρ εῖ τ ε νὰ ξέρετε ἀπὸ ἀρετὴ!»

Παρὰ μόνο γιὰ νὰ σᾶς κάμει, φίλοι μου, νὰ βαρεθῆτε τὶς παλιές λέξεις ποὺ σᾶς δίδαξαν οἱ ψεῦτες καὶ οἱ τρελλοί:

Νὰ βαρεθῆτε τὶς λέξεις «ἀνταμοιβή», «ἀντίποινα», «τιμωρία», «ἐκδίκηση στὴν δικαιοσύνη» —

νὰ βαρεθῆτε νὰ λέτε: «γιὸ νὰ 'ναι μιὰ πράξη καλὴ πρέπει νὰ 'ναι ἀφιλόκερδη.»

Ἄχ, φίλοι μου! Ἄς εἶναι ὁ ἑαυτὸς σ α ς μέσα στὴν πράξη

1.— Σημ. τ. Μετ.: Ὁ Νίτσε παίζει ἐδῶ μὲ τὶς λέξεις gerecht ποὺ σημαίνει δίκαιος καὶ μὲ τὴ μετοχὴ τοῦ gächen (ἐκδικοῦμαι): gerächt.

σας, ὅπως εἶναι ἡ μητέρα μέσα στοῦ παιδί: αὐτὸ ὅς εἶναι ἡ λέξη
σας γιὰ τὴν ἀρετή!

Ἀληθινά, σὰς πῆρα ἑκατὸ λέξεις καὶ τὰ πιὸ ἀγαπητὰ παι-
γνίδια τῆς ἀρετῆς σας· καὶ νὰ ποὺ μοῦ θυμώνετε ὅπως θυμώνουν
τὰ παιδιά.

Ἐπαιζαν στὴ θάλασσα, — ξαφνικὰ ἦρθε τὸ κύμα καὶ πῆρε
μαζί του τὸ παιγνίδι τους στὰ βάθη τῆς θάλασσας: καὶ τώρα
κλαῖνε.

Μὰ τὸ ἴδιο κύμα θὰ τοὺς φέρει καινούργια παιγνίδια καὶ
καινούργια παρδαλὰ κοχύλια θὰ τοὺς ξεβράσει.

Ἔτσι θὰ παρηγορηθοῦν· κι ὅπως αὐτά, ἔτσι καὶ σεῖς, φίλοι
μου, θὰ ἔχετε τὶς παρηγοριές σας — καὶ καινούργια παρδαλὰ
κοχύλια!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΣΚΥΛΟΛΟΪ.

Ἡ ΖΩΗ εἶναι μιὰ πηγὴ χαρᾶς· μὰ ὅπου πίνει τὸ σκυλολόϊ
ὅλα τὰ πηγάδια εἶναι φαρμακωμένα.

Ἀγαπῶ κάθε τι καθαρὸ· μὰ δὲ μπορῶ νὰ βλέπω τὰ μουσού-
δια ποὺ μορφάζουνε καὶ τὴ δίψα τῶν ἀκάθαρτων.

Ἐρρίξαν τὸ μάτι τους στοῦ πηγάδι: καὶ τώρα τὸ σιχαμερὸ
τους χαμόγελο ἀντανακλᾶται καὶ μοῦ χαμογελᾷ μέσα ἀπὸ τὸ
πηγάδι.

Δηλητηριάσανε τὸ ἅγιο νερὸ μὲ τὴν ἀκολασία τους· καὶ κα-
θῶς ὀνομάσανε Χαρὰ τὰ βρώμικα ὄνειρά τους, δηλητηριάσανε καὶ
τὶς λέξεις ἀκόμα.

Μανιάζει ἡ φλόγα ὅταν βάνουνε στὴ φωτιά τὶς ὑγρὲς καρδιές
τους· τὸ ἴδιο τὸ πνεῦμα παφλάζει καὶ καπνίζει ἐκεῖ ποὺ τὸ σκυ-
λολόϊ σιμώνει στὴ φωτιά.

Γλυκερὸς κ' ὑπερβολικὰ μαλακὸς γίνεται στὰ χέρια τους ὁ
καρπός: ἀνεμόδαρτο κι ἀλύγιστο κάνει τὸ βλέμμα τους τὸ καρ-
ποφόρο δέντρο.

Καὶ μερικοί, ποὺ ἀποστράφηκαν τὴ ζωὴ, δὲν τό 'καναν παρὰ
μόνο ἀπὸ τὴν ἀποστροφή τους γιὰ τὸ σκυλολόϊ: δὲ θέλανε νὰ
μοιραστοῦνε πηγὴ καὶ φλόγα καὶ καρπὸ μὲ τὸ σκυλολόϊ.

Καὶ μερικοὶ ποὺ πήγανε στὴν ἔρημο καὶ διψάσανε μὲ τ'
ἀρπαχτικὰ θηρία, δὲν τό 'καναν παρὰ μόνο γιὰτὶ δὲν ἤθελαν νὰ
καθίσουν μὲ τοὺς βρώμικους καμηλιέρηδες γύρω ἀπὸ τὴ στέρνα.

Καὶ μερικοὶ ποὺ ἦρθανε σὰν καταστροφεῖς καὶ σὰν χαλάζι
πάνω σ' ὅλα τὰ καρποχώραφα, δὲ θέλανε παρὰ μόνο νὰ καρφώ-
σουνε τὸ πόδι τους μέσα στοῦ στόμα τοῦ σκυλολογιοῦ κ' ἔτσι νὰ
τοῦ φράξουνε τὸ λαρύγγι.

Καὶ δὲν εἶναι Αὐτὸ ἡ μπουκιὰ ποὺ περισσότερα ὑπόφερα
γιὰ νὰ καταπιῶ ὥστε νὰ μάθω πῶς ἡ ἴδια ἡ ζωὴ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ
ἐχθρότητα καὶ θάνατο καὶ σταυρὸ μαρτυρίου: —

παρὰ ρώτησα κάποτε καὶ σχεδὸν πνίγηκα ἀπὸ τὸ ἐρώτημά μου: πῶς; ἡ ζωὴ χ ρ ε ι ἄ ζ ε τ α ι καὶ τὸ σκυολόϊ ἀκόμα;

Χρειάζονται τὰ δηλητηριασμένα πηγάδια κ' ἡ φωτιὰ τοῦ βρωμοκοπᾶ καὶ τὰ βρώμικα ὄνειρα καὶ τὰ σκουλήκια στὸ ψωμὶ τῆς ζωῆς;

Ὅχι τὸ μῖσος μου, ἡ ἀηδία μου μοῦ ἔτρωγε πεινασμένα τὴ ζωή! Ἄχ, πολλές φορές τὸ βαριόμουν τὸ πνεῦμα μου, ὅταν εὔρισκα καὶ τὸ σκυολόϊ πνευματῶδες!

Καὶ γύρισα τὶς πλάτες μου στοὺς κυρίαρχους, ὅταν εἶδα τί ὀνομάζανε τώρα κυριαρχία: ἐμπορεία καὶ συναλλαγή τῆς δύναμης — μὲ τὸ σκυολόϊ!

Καὶ κατοίκησα σὲ ξενόγλωσσους λαούς, μὲ κλεισμένα οὐτιά: γιὰ νὰ μοῦ μείνει ξένη ἡ γλῶσσα τῆς ἐμπορείας τους καὶ τῆς συναλλαγῆς τους γύρω ἀπὸ τὴ δύναμη.

Καὶ κρατώντας τὴ μύτη μου, διάσχισα μὲ κρύα καρδιὰ ὅλα τὰ Χτὲς καὶ τὸ Σήμερα: ἀληθινὰ, ἀηδιαστικὰ μυρίζουν ὅλα τὰ Χτὲς καὶ τὸ Σήμερα ἀπὸ τὸ σκυολόϊ τῶν λογοτεχνούντων!

Σὰν ἀνάπηρος ποὺ ἐγίνε κουφὸς καὶ τυφλὸς καὶ βουδός: ἔτσι ἔζησα πολὺν καιρό, γιὰ νὰ μὴ ζήσω μὲ τὸ σκυολόϊ τῆς δύναμης, τῆς πέννας καὶ τῆς χαρᾶς.

Μὲ πολὺ κόπο ἀνέβηκε σκάλες τὸ πνεῦμα μου, καὶ προσεχτικό· οἱ ἐλεημοσύνες τῆς χαρᾶς ἦσαν ἡ παρηγοριά του· στὸ μπαστούνι τοῦ τυφλοῦ ἀκουμπώντας γλιστροῦσε ἡ ζωή.

Τί μοῦ εἶχε σταθεῖ, ἀλήθεισ; Πῶς γλύτωσα ἀπὸ τὴν ἀηδία; Ποιὸς ξανάγειρε τὸ μάτι μου; Πῶς πέταξα στὰ ὕψη, ὅπου κανένα σκυολόϊ δὲν κάθεται κοντὰ στὴν πηγὴ;

Ἡ ἴδια ἡ ἀηδία μου μοῦ δημιούργησε φτεροῦγες καὶ δυνάμεις ποὺ μαντεύουνε τὶς πηγές; Ἀληθινὰ, στὰ ὕψη ἔπρεπε νὰ πετάξω γιὰ νὰ ξαναβρῶ τὴν πηγὴ τῆς χαρᾶς!

ὦ, τὴ βρήκα, ἀδελφοί μου! Ἐδῶ, στὰ ὕψη ἀναβρύζει γιὰ μένα ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς! Κ' ὑπάρχει μιὰ ζωή, ποὺ κανένα σκυολόϊ δὲν πίνει μαζί σου!

Μὲ πολλὴ δύναμη σχεδὸν ἀναβρύξεις γιὰ μένα, πηγὴ τῆς χαρᾶς! Καὶ συχνὰ ξαναδειάξεις τὸ κύπελλο μόνο γιατί θέλεις νὰ τὸ γιομίσεις!

Κι ἀκόμα πρέπει νὰ μάθω νὰ σὲ πλησιάζω πιὸ ταπεινός: μὲ πολλὴ δύναμη ξεχειλίζει κι ὁρμᾶ πρὸς ἐσένα ἡ καρδιά μου:

Ἡ καρδιά μου, ποὺ μέσα της φλογίζεται τὸ καλοκαίρι μου, τὸ σύντομο, τὸ ζεστό, τὸ βαρύθυμο, τὸ μακάριο: πόσο τὸ καλοκαίρι τῆς καρδιάς μου γυρεύει τὴ δροσιά σου!

Πέρασε ἡ δισταχτικὴ θλίψη τῆς ἀνοιξῆς μου! Πέρασε ἡ κακία τῶν χιονονιφάδων μου Ἰούνιο μῆνα! Καλοκαίρι ἔγινε ὅλος μου καὶ θερινὸ μεσημέρι!

Ἐνα καλοκαίρι στὰ ὕψιστα ὕψη μὲ δροσερὲς πηγές καὶ μακάρια γαλήνη: ὦ, ἐλάτε, φίλοι μου, γιὰ νὰ γίνει πιὸ μακάρια ἡ γαλήνη μου!

Γιατί αυτό 'ναι τὸ ὕψος μας κ' ἡ πατρίδα μας: πολὺ πιὸ ψηλὰ καὶ σ' ἀπότομο μέρος εἶναι ἡ κατοικία μας ἐδῶ, πιὸ ψηλὰ ἀπ' ὅλους τοὺς ἀκάθαρτους καὶ τὴ δίψα τους.

Ρίξτε μόνο τὸ καθαρὸ μάτι σας στὴν πηγὴ τῆς χαρᾶς μου, ὦ φίλοι! Πῶς θὰ μπορούσε νὰ ταραχτεῖ ἀπ' αὐτό; Θὰ σᾶς ἀντιχαμογελάσει μὲ τὴν καθαρότητά της.

Στὸ δέντρο τοῦ μέλλοντος θὰ φτιάξουμε τὴ φωλιά μας· αἰτοὶ θὰ φέρνουν στὸ ράμφος τους τροφή, στοὺς ἐρημίτες ἐμᾶς!

Ἀληθινά, ὄχι τροφή ποὺ θὰ δικαιούνταν νὰ φᾶνε μαζί μας οἱ ἀκάθαρτοι! Φωτιά θὰ νομίζανε πὼς τρῶνε καὶ θὰ τοὺς καίγονταν τὰ μουσούδια!

Ἀληθινά, δὲν ἔχουμε ἐτοιμασμένες κατοικίες ἐδῶ πάνω γι' ἀκάθαρτους! Παγερὴ θὰ 'ταν ἡ εὐτυχία μας γιὰ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματά τους!

Καὶ σὰν δυνατοὶ ἄνεμοι θὰ ζοῦμε ἀπὸ πάνω τους, τῶν αἰετῶν γείτονες, τοῦ χιονιοῦ γείτονες, τοῦ ἡλίου γείτονες: ἔτσι ζοῦνε οἱ δυνατοὶ ἄνεμοι.

Καὶ ἀνέμου ὁμοιος θὰ φυσήξω κάποτε ἀνάμεσά τους καὶ μὲ τὸ πνεῦμα μου θὰ πάρω τὴν πνοὴ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τους: ἔτσι θέλει τὸ μέλλον μου.

Ἀληθινά, ἓνας δυνατὸς ἄνεμος εἶναι ὁ Ζαρατούστρα γιὰ κάθε τι ποὺ θρίσκει χαμηλά· καὶ τέτοια συμβουλὴ συμβουλεύει τοὺς ἐχθροὺς του καὶ κάθε τι ποὺ φτύνει καὶ ξερνᾷ: «ἔχετε τὸ νοῦ σας μὴ φτύσετε κατὰ τοῦ ἀνέμου!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΡΑΧΝΕΣ

ΚΟΙΤΑΞΕ, αὐτὴ 'ναι ἡ φωλιά τῆς ἀράχνης! Θέλεις νὰ δεῖς καὶ τὴν ἴδια; Ἐδῶ κρέμεται τὸ δίχτυ της: κούνησέ το γιὰ νὰ τὴν κάμεις νὰ τρέμει.

Τότε ἔρχεται μόνη της: καλωσόρισες, ἀράχνη! Μαῦρό 'ναι στὴ ράχη σου τὸ τρίγωνο καὶ σύμβολό σου· καὶ ξέρω ἐπίσης τί κρύβεις μέσα στὴ ψυχὴ σου.

Ἐκδίκηση κρύβεται μέσα στὴν ψυχὴ σου: ὅπου δαγκάσεις, ἐκεῖ φουσκώνει μαύρη ἡ πέτσα· τὸ φαρμάκι σου πληγώνει μ' ἐκδίκηση τὴν ψυχὴ!

Ἔτσι, ἐν παραβολαῖς ἀνοίγω τὸ στόμα μου σὲ σᾶς, ἱεροκήρυκες τῆς ἰσότητος, ποὺ πληγώνετε τὴν ψυχὴ! Γιὰ μένα εἰσαστε ἀράχνες καὶ κρυφοὶ μνησίκασκοι!

Μὰ θὰ τὸ ἐγάλω στὸ φῶς ἐγὼ ὅ,τι κρυφὸ ἔχετε: γι' αὐτὸ σᾶς πετῶ κατὰμουτρα τὸ γέλιο μου τοῦ ὕψους.

Ξεσκίζω τὸ δίχτυ σας γιὰ νὰ σᾶς σπρώξει ἡ λύσσα σας νὰ θγῆτε ἀπὸ τὴ φωλιά τῆς ψευτιάς σας, κ' ἡ ἐκδίκησή σας νὰ πηδήσει ἔξω, πίσω ἀπὸ τὴ λέξη σας «δικαιοσύνη».

Κι' αὐτὸ γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν

ἐκδίκηση: αὐτό 'ναι τὸ γιοφύρι μου ποὺ ὁδηγεῖ στὴν πιὸ ὑψηλὴν ἐλπίδα κ' ἓνα οὐράνιο τόξο ὕστερα ἀπὸ πολυκαιρισμένες κακοκαιρίες.

Μὰ οἱ ἀράχνες θέλουν, φυσικά, κάτι ἄλλο. «Τὸ νὰ γιομίσει ὁ κόσμος ἀπὸ τὶς κακοκαιρίες τῆς ἐκδίκησής μας, αὐτὸ ἀκριβῶς ὀνομάζουμε ἐμεῖς δικαιοσύνη» — ἔτσι κουβεντιάζουν συναμετάξυ τους.

«Θὰ ἐκδικούμαστε καὶ θὰ βρίζουμε ὅσους δὲν μᾶς μοιάζουνε ἔτσι ὑπόσχονται στὸν ἑαυτό τους οἱ καρδιές τῶν ἀραχνῶν.

«Καὶ «θέληση γιὰ ἰσότητα» — αὐτὸ θὰ 'ναι ἀπὸ τώρα κ' ὕστερα τὸ ὄνομα τῆς ἀρετῆς· καὶ θὰ ὑψώσουμε τὴν κραυγὴ μας ἐναντίον τοῦ κάθε τι ποὺ ἔχει δύναμη!»

Ἡ τρέλλα τῆς ἀνικανότητος τῶν τυράννων κραυγάζει καὶ σὲ σᾶς, ἐπίσης, ὦ ἱεροκήρυκες τῆς ἰσότητος, γιὰ «ἰσότητα»: ἡ πιὸ κρυφὴ σας ἀκολασία τυράννου κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴ λέξη ἀρετῆ!

Ἀγαναχτησμένη ἔπαρση, συγκρατημένος φθόνος, ἴσως ἡ ἔπαρση κι ὁ φθόνος τῶν πατέρων σας: ἀπὸ μέσα σας ἀναπηδᾷ σὰν φλόγα καὶ τρέλλα ἡ ἐκδίκηση.

Ὅ,τι ἀποσιώπησε ὁ πατέρας, ἔρχεται στὸ στόμα τοῦ γιοῦ· καὶ συχνὰ ἔβρηκα τὸν γιὸ σὰν ἀπογυμνωμένο μυστικὸ τοῦ πατέρα.

Μοιάζουνε μ' ἐνθουσιώδεις: μὰ ὅ,τι ἐνθουσιάζεται δὲν εἶναι ἡ καρδιά τους, — παρὰ ἡ ἐκδίκησή τους. Κι ὅταν γίνονται λεπτοὶ καὶ ψυχροί, αὐτὸ δὲν ὀφείλεται στὸ πνεῦμα τους, μὰ στὸν φθόνο ποὺ τοὺς κάνει λεπτοὺς καὶ ψυχροὺς.

Ἡ ζήλεια τους τοὺς ὁδηγεῖ καὶ στὸ μονοπάτι τῶν στοχαστῶν· κι αὐτό 'ναι τὸ γνῶρισμα τῆς ζήλειας τους — πάντα πάνε πολὺ μακριά: γιὰ νὰ πρέπει στὸ τέλος ἡ κούρασή τους νὰ πέφτει νὰ κοιμηθεῖ πάνω στὸ χιόνι.

Σὲ κάθε μομφή τους ἤχεῖ ἡ ἐκδίκηση, σὲ κάθε ἔπαινό τους θὰ βρεῖς καὶ τὴν πρόθεση νὰ σὲ πονέσουν· καὶ τὸ νὰ 'ναι δικαστὲς τοὺς φαίνεται ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία.

Ἄλλ' ἔτσι σᾶς συμβουλεύω, φίλοι μου: νὰ δυσπιστεῖτε σὲ ὅλους ποὺ ἔχουν δυνατὸ τὸ ἐνστιχτο τῆς τιμωρίας!

Εἶναι λαὸς ἀπὸ κακὸ σόϊ καὶ ράτσα· στὰ πρόσωπά τους βλέπεις τὸν δῆμιο καὶ τὸ κυνηγόσκυλο.

Νὰ δυσπιστεῖτε σ' ὅλους αὐτούς, ποὺ μιλοῦνε πολὺ γιὰ τὴν δικαιοσύνη τους! Ἀληθινά, δὲν εἶναι μόνο τὸ μέλι ποὺ λείπει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους.

Κι ὅταν αὐτονομάζονται «καλοὶ καὶ δίκαιοι», μὴ ξεχνᾶτε πὼς γιὰ νὰ γίνουν φαρισαῖοι δὲν τοὺς λείπει παρὰ μόνο — ἡ δύναμή!

Δὲν θέλω νὰ μὲ συγχέετε καὶ νὰ μὲ παίρνετε γι' ἄλλον, φίλοι μου.

Υπάρχουν μερικοὶ ποὺ κηρύσσουνε τὴ διδασκαλία μου γιὰ τὴ ζωὴ: καὶ συνάμα εἶναι ἱεροκήρυκες τῆς ἰσότητος καὶ ἀράχνες.

Μιλοῦνε γιὰ θέληση τῆς ζωῆς, ἂν καὶ κάθονται μέσα στὴ

φωλιά τους, οί φαρμακερές ύφάντρες, μακριὰ ἀπὸ τῇ ζωῇ: κι αὐ-
τὸ μόνο γιατίι θέλουν νὰ κάνουν κακό.

Θέλουν νὰ κάνουν κακὸ σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τώρα τῇ δύνα-
μη: γιατίι οί τελευταῖοι αὐτοὶ ἀγαποῦνε πολὺ τὸ κήρυγμα τοῦ
θανάτου.

Ἄν τὰ πράγματα ἦσαν διαφορετικά, διαφορετικὰ θὰ διδά-
σκανε κ' οί ἀράχνες: γιατίι αὐτοὶ ἀκριβῶς ὑπῆρξαν ἄλλοτε οί συ-
κοφάντες τοῦ κόσμου κ' ἐκεῖνοι ποὺ ἀνάψανε πυρὲς γιὰ τοὺς αἰ-
ρετικούς.

Μ' αὐτοὺς τοὺς ἱεροκήρυκες τῇς ἰσότητος δὲ θέλω νὰ συγχέ-
ομαι καὶ νὰ μὲ παίρνουνε σὰν ἕναν ἀπὸ δαύτους. Γιατίι ἡ δικαιο-
σύνη μοῦ λέει: «οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἴσοι».

Κι οὔτε πρέπει νὰ γίνουν ἴσοι! Τί θὰ ἔταν τότε ἡ ἀγάπη μου
γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπο, ἂν μιλοῦσα διαφορετικά;

Πάνω σὲ χίλια γιοφύρια καὶ δρόμους πρέπει νὰ ὀρμοῦνε
πρὸς τὸ μέλλον κι ὅλο νὰ μπαίνουν ἀνάμεσά τους περισσότεροι
πόλεμοι καὶ ἀνισότητες: αὐτὸ μοῦ λέει ἐμένα ἡ μεγάλη μου
ἀγάπη!

Ἐπινοητὲς ἀγαλμάτων καὶ φαντασμάτων πρέπει νὰ γίνουν
ἀπὸ τὴν ἐχθρότητά τους, καὶ πρέπει ν' ἀγωνιστοῦν τὸν ὕψιστον
ἀγῶνα συναμετάξυ τους μὲ τ' ἀγάλματα καὶ τὰ φαντάσματά τους!

Καλὸ καὶ κακό, καὶ πλούσιος καὶ φτωχός, καὶ ὑψηλὸ καὶ
τιποτένιο, καὶ ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν ἀξιῶν: ὅπλα πρέπει νὰ ἔναι
καὶ σύμβολα ἠχοῦντα ὅτι ἡ ζωὴ πρέπει νὰ ξεπερνᾷ ὅλοένα τὸν
ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τῆς!

Ἡ ἴδια ἡ ζωὴ θέλει νὰ οἰκοδομηθεῖ μὲ κίονες καὶ σκαλοπάτια
στὰ ὕψη: θέλει νὰ ρίξει τὸ βλέμμα τῆς στοὺς μακρυνοὺς ὀρίζον-
τες καὶ στὶς μακάριες ὁμορφιές, — γι' αὐτὸ χρειάζεται ὕψος.

Κ' ἐπειδὴ χρειάζεται ὕψος, χρειάζεται σκαλοπάτια κι ἀντί-
σταση σκαλοπατιῶν κι ἀνεβαίνοντες! Ἡ ζωὴ θέλει ν' ἀνεβεῖ κι
ἀνεβαίνοντας νὰ ξεπεράσει τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Καί, γιὰ δῆτε, ἀλήθεια, φίλοι μου! Ἐδῶ ποὺ εἶναι ἡ φωλιά
τῆς ἀράχνης, ὑψώνονται τὰ ἐρείπια ἐνὸς ἀρχαίου ναοῦ, — κοιτά-
ξετε, λοιπόν, μὲ φωτισμένα μάτια!

Ἀληθινά, αὐτὸς ποὺ ὕψωσε ἐδῶ ἕναν ἄλλον καιρὸ σὲ λίθινο
πύργο τῇ σκέψῃ του, ἐγνώριζε σὰν τὸν σοφώτατο τὸ μυστικὸ ὅλης
τῆς ζωῆς!

Ἀγῶνας καὶ ἀνισότητα πρέπει νὰ ὑπάρχει καὶ στὴν Ὁμορ-
φιὰν ἀκόμα, καὶ πόλεμος γιὰ τῇ δύναμη καὶ τὴν ἐπικράτηση: αὐ-
τὸ μᾶς ἐδίδαξε ἐδῶ μὲ πεισματικώτατο σύμβολο.

Πόσο θεϊκὰ συντρίβονται ἐδῶ, μέσα στὸν ἀγῶνα, θόλοι καὶ
ἀψίδες: ὅπως τὸ φῶς μὲ τοὺς ἴσκιους, ἔτσι ἀντιμάχονται ὁ
ἕνας τὸν ἄλλον οἱ θεῖοι ἀγωνιζόμενοι —

ὅμοια ἄς εἴμαστε κ' ἐχθροὶ σίγουροι καὶ ὠραῖοι, φίλοι μου!
Θεϊκὰ θ' ἀνταγωνιζόμαστε μεταξύ μας!

Ἀλλοίμονο! Νὰ ποὺ μὲ δάγκωσε καὶ μένα τὸν ἴδιον ἡ ἀρά-

χνη, παλιά μου έχθρά! Θεϊκὰ σίγουρη καὶ ὁμορφὴ μὲ δάγκωσε
στὸ δάχτυλο!

«Πρέπει νὰ ὑπάρχει τιμωρία καὶ δικαιοσύνη — ἔτσι σκέφτε-
ται ἡ ἀράχνη: δὲν τραγουδήθηκαν ἐδῶ τοῦ κάκου ὕμνοι πρὸς τιμὴν
τῆς ἐχθρότητος!»

Ναί, ἡ ἀράχνη ἐκδικήθηκε! Κι ἄλλοίμονο! τώρα θὰ μοῦ χα-
λάσει καὶ τὴν ψυχὴ μου μ' ἐκδίκηση!

Μὰ γιὰ νὰ μὴ χαλάσω, φίλοι μου, δέσετέ με ἐδῶ, σ' αὐ-
τὴ τὴν κολόνα! Προτιμῶ νὰ 'μαι ἓνας στυλῖτης παρὰ στρόβιλος
τῆς μνησικακίας!

Ἀληθινά, δὲν εἶναι ἀνεμοστρόβιλος καὶ τυφώνας ὁ Ζαρατού-
στρα κι ἂν κ' εἶναι χορευτῆς, ποτέ, ἀλήθεια, χορευτῆς τῆς τα-
ραντέλλας! ¹

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΗΜΙΣΜΕΝΟΥΣ ΣΟΦΟΥΣ

ΤΟΝ ΛΑΟ ἔχετε ὑπηρετήσῃ καὶ τὴν πρόληψη τοῦ λαοῦ,
ὅλοι ἐσεῖς οἱ φημισμένοι σοφοί! — κι ὁ χι τὴν ἀλήθεια! Κι ἀκρι-
δῶς γι' αὐτὸ σᾶς ἐτίμησαν.

Καὶ γι' αὐτὸ ἀνέχτηκαν τὴν ἀπιστίαν σας, γιὰτί 'ταν μιὰ
ἰδιοτροπία σας καὶ λοξοδρόμισμα πρὸς τὸν λαόν. Ἔτσι κι ὁ ἀφέν-
της ἀφήνει τοὺς δούλους του στὴν διάθεσὶ τους καὶ διασκεδάζει
μὲς στὴν ὑπεροψία του.

Ἀλλ' αὐτὸς ποὺ μισεῖται ἀπὸ τὸν λαόν, ὅπως ἓνας λύκος
ἀπὸ τοὺς σκύλους: εἶναι τὸ ἐλεύθερο πνεῦμα, ὁ ἐχθρὸς τῶν ἀλυσ-
σίδων, ἐκεῖνος ποὺ δὲν λατρεύει τίποτα, ἐκεῖνος ποὺ κατοικεῖ στὰ
δάση.

Τὸ νὰ τὸν διώξει ἀπὸ τὴν τρύπα του — αὐτὸ ὁ λαὸς τ' ὠνό-
μασε ἀπὸ πάντα τοῦ «ἐννοία τοῦ δικαίου»: ἐναντίον του ξαπολεῖ
ὡς τὰ τώρα τὰ πιὸ δαγκανιάρικα σκυλιά του.

Γιατὶ «ἡ ἀλήθεια θρίσκει ἐκεῖ ποὺ θρίσκει ὁ λαός! Ἀλ-
λοῖμονο, ἄλλοῖμονο σ' αὐτὸν ποὺ ἀναζητᾷ!» Ἔτσι διαλαλοῦσε
ἀπὸ πάντα του.

Θελήσατε νὰ δώσετε δίκιο στὸ λαόν σ' ὅ,τι λατρεύει κι αὐτὸ
τ' ὠνομάσατε «θέληση γι' ἀλήθεια», ὡ φημισμένοι σοφοί!

Κ' ἡ καρδιά σας πάντα ἔλεγε μέσα της: «ἀπὸ τὸ λαόν προ-
έρχομαι: ἀπὸ τὸ λαόν μοῦ ἦρθε κ' ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ».

Σκληροτράχηλοι κ' ἐξυπνοί, τοῦ γαϊδάρου ὅμοιοι, πάντα πα-
ρουσιαστήκανε σὰν μεσολαβητὲς τοῦ λαοῦ.

Καὶ μερικοὶ δυνατοί, ποὺ θέλανε νὰ συμβαδίζουνε μαζὶ μὲ
τὸ λαόν, ἔξεψαν μπροστὰ ἀπὸ τ' ὀλογά τους — ἓνα γαῖδουράκι,
ἓναν φημισμένο σοφόν.

1.— Σημ. τ. Μετ.: Tarantel καὶ ἰταλικά tarantella, ἓνα εἶδος
ἀράχνης, ἀλλὰ καὶ χορὸς τῶν Ταραντίνων τῆς Ν. Ἰταλίας, ἡ ταραν-
τέλλα.

Καὶ τώρα θά 'θελα, ὦ φημισμένοι σοφοί, νὰ πετάξετε ὀλό-
τελα ἀπὸ πάνω σας, ἐπιτέλους, τὴ λεοντὴ!

Τὴν προβιά τοῦ ἀρπαχτικοῦ θηρίου, τὴν παρδαλή, καὶ τὴν
ἀξυρισιὰ τοῦ ἐρευνητῆ, τοῦ ἐξερευνητῆ, τοῦ κατακτητῆ!

Ἄχ, γιὰ νὰ μάθω νὰ πιστεύω στὴν «ἀληθοσύνη» σας, πρέ-
πει νὰ συντρίψετε πρῶτα τὴ λατρευτικὴ θέλησή σας.

Ἀληθινὸν — ἔτσι ὀνομάζω ἐγὼ αὐτὸν ποὺ πηγαίνει σὲ
ἀκατοίκητες ἀπὸ Θεοὺς ἐρήμους κ' ἔχει συντρίψει τὴ λατρευτικὴ
τοῦ καρδιά.

Μέσα σὲ κίτρινους ἄμμους καὶ φλογισμένους ἀπὸ τὸν ἥλιο
ἀγναντεύει τὰ πλούσια σὲ νερομάνες νησιὰ, ὅπου ὁ,τι ζεῖ ξαπ-
σταίνει κάτω ἀπὸ σύσκια δέντρα.

Μὰ ἡ δίψα τοῦ δὲν τὸν πείθει νὰ μοιάσει μὲ τοὺς εὐχαρι-
στημένους αὐτούς· γιὰτὶ ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχουν ὄψεις, ὑπάρχουν
καὶ εἰδωλα Θεῶν.

Πεινασμένο, βίαιο, μοναχικό, δίχως Θεό: ἔτσι τὸ θέλει τὸ
λιοντάρι ἢ ἴδια τοῦ ἢ θέληση.

Ἐλεύθερη ἀπὸ τὴν εὐτυχία τῶν δούλων, λυτρωμένη ἀπὸ Θε-
οὺς καὶ λατρεῖες, ἀτρόμητη καὶ τρομερή, μεγάλη καὶ μοναχική:
τέτοια εἶναι ἡ θέληση τοῦ ἀληθινοῦ.

Στὴν ἔρημο κατοίκησαν πάντα τοὺς οἱ ἀληθινοί, τὰ ἐλεύθε-
ρα πνεύματα, σὰν κύριοι τῆς ἐρήμου· μὰ στὶς πολιτεῖες κατοι-
κοῦν οἱ καλοθρεμμένοι, φημισμένοι σοφοί, — τὰ φορτηγὰ ζῶα.

Πόντα, δηλαδή, σέρνουνε, σὰν γαῖδαροι — τὰ κάρρα τοῦ
λαοῦ.

Ὅχι πῶς τὰ 'χω γι' αὐτὸ μαζί τους: μὰ πάντα μοῦ φαίνον-
ται δούλοι καὶ ὑποζύγια μόνο, κι ὅταν ἀκόμη λαμποκοποῦν ἀπὸ
χρυσὰ στολίδια.

Καὶ δὲν εἶναι λίγες οἱ φορὲς ποὺ ὑπῆρξαν καλοὶ δούλοι κι
ἀξιέπαινοι. Γιὰτὶ ἔτσι μιᾶ ἢ ἄρετή: «ἂν πρέπει νὰ 'σαι δού-
λος, τότε ν' ἀναζητᾷς αὐτὸν ποὺ χρησιμοποιεῖ καλύτερα τὴν ὑπηρε-
σία σου!

Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ κυρίου σου πρέπει νὰ μεγα-
λώσουνε, μόνο γιὰτὶ τὸν ὑπηρετεῖς ἐσύ: ἔτσι μεγαλώνεις κι ὁ
ἴδιος ἐσὺ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ καὶ τὴν ἀρετὴ του!»

Κι ἀλήθεια, ὦ φημισμένοι σοφοί, ὦ δούλοι τοῦ λαοῦ! Οἱ
ἴδιοι ἐσεῖς μεγαλώσατε μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀρετὴ τοῦ λαοῦ —
κι ὁ λαὸς ἀπὸ σᾶς! Πρὸς τιμὴν σας τὸ λέω αὐτά!

Μὰ γιὰ μένα παραμείνατε λαὸς ἀκόμα καὶ μὲ τὶς ἀρετές
σας, λαὸς μὲ ἀδύνατα μάτια, — λαὸς, ποὺ δὲν ξέρει τί σημαί-
νει πνεῦμα!

Πνεῦμα εἶναι ἡ ζωὴ ποὺ κομματιάζει τὸν ἴδιο τὸν ἐαυτό
της: ποὺ πληθαίνει τὴ γνώση τοῦ ἐαυτοῦ της μὲ τὸν ἴδιο της
τὸν πόνο, — τὸ ξέρατε ὥς τώρα αὐτό;

Κ' ἡ εὐτυχία τοῦ πνεύματος εἶναι αὐτό: νὰ εἴστε χρῆσιμοι

καὶ χειροτονημένοι ἀπὸ τὰ δάκρυα σὲ ἱερὸ σφάγιο, — τὸ ξέρα-
τε ὥς τώρα αὐτό;

Καὶ ἡ τύφλωση τοῦ τυφλοῦ κ' ἡ ἀναζήτησή του καὶ τὸ πα-
σπάτεμά του δὲν μαρτυρᾷ παρὰ μόνο τῇ δύναμει τοῦ ἡλίου ποὺ
εἶχε δεῖ, — τὸ ξέρατε ὥς τώρα αὐτό;

Καὶ μὲ βουνὰ πρέπει νὰ μάθει νὰ οἰκοδομεῖ ὁ γνώστης! Εἶ-
ναι λίγο τ' ὅτι τὸ πνεῦμα μετατοπίζει βουνά; — Τὸ ξέρατε ὥς
τώρα αὐτό;

Δὲ γνωρίσατε παρὰ μόνο τὶς σπίθες τοῦ πνεύματος: μὰ δὲ
βλέπετε τὸ ἄμόνι, ποὺ εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ τῇ σκληρότητι τοῦ
σφυριοῦ του!

Ἀληθινά, δὲ γνωρίζετε τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ πνεύματος!
Μ' ἀκόμη λιγώτερο θ' ἀντέχατε τῇ μετριοφροσύνῃ τοῦ πνεύματος,
ὅν ἤθελε νὰ μιλήσει καμιά φορά!

Καὶ ποτὲ δὲ μπορέσατε νὰ ρίξετε τὸ πνεῦμα σας σ' ἓνα
λάκκο ἀπὸ χιόνι: δὲν εἴσαστε ἀρκετὰ θερμοὶ γιὰ κάτι τέτοιο! Γι'
αὐτὸ καὶ δὲν ξέρετε καὶ τὰ θέλητρά τῆς παγωνιάς του.

Σ' ὅλα, ὅμως, μοῦ εἴστε πάρα πολὺ οἰκεῖοι μὲ τὸ πνεῦμα
καὶ τῇ σοφίᾳ τὴν καταντήσατε πολλὰς φορὰς φτωχοκομεῖο καὶ
νοσοκομεῖο γιὰ κακοὺς ποιητές.

Δὲν εἴσαστε ἀετοί: γι' αὐτὸ καὶ δὲ μάθατε τὴν εὐτυχίαν τοῦ
πνευματικοῦ τρόμου. Κι ὅποιος δὲν εἶναι πουλὶ δὲν πρέπει νὰ
χτίζει τὴ φωλιά του πάνω ἀπὸ βάραιθρα.

Μοῦ φαίνεστε χλιαροί: μὰ κάθε βαθιὰ γνώση κυλᾷ ψυχρή.
Παγερά 'ναι τὰ πιὸ βαθιὰ πηγάδια τοῦ πνεύματος: ἓνα δρόσισμα
τῶν ζεστῶν χειρῶν κ' ἐκείνων ποὺ ἐνεργοῦν.

Μοῦ στέκεστε ἐδῶ σεβαστοὶ κι ἀλύγιστοι καὶ μὲ ἴσιες ράχες,
ὦ φημισμένοι σοφοί! — δὲ σᾶς σπρώχνει κανεὶς δυνατὸς ἄνεμος
καὶ θέληση.

Ποτὲ δὲν εἶδατε πανὶ νὰ πλέει στὴ θάλασσα, καμπυλωμένο
καὶ φουσκωμένο καὶ νὰ ριγεῖ ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τοῦ ἀνέμου;

Ἡ σοφία μου πλέει πάνω στὴ θάλασσα, σὰν τὸ πανί, ρι-
γώντας κάτω ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τοῦ πνεύματος — ἡ ἄγρια σοφία
μου!

Μὰ ἐσεῖς δούλοι τοῦ λαοῦ, ὦ φημισμένοι σοφοί, — πῶς θὰ
μ π ο ρ ο ὕ σ α τ ε νὰ ρθῇτε μαζί μου!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΤΟ ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

ΕἶΝΑΙ νύχτα: τώρα μιλοῦν πιὸ δυνατὰ ὅλες οἱ ἀναβρύζου-
σες πηγές. Κ' ἡ ψυχὴ μου εἶναι μιὰ ἀναβρύζουσα ψυχὴ.

Εἶναι νύχτα: Τώρα μόνο ξυπνοῦν ὅλα τὰ τραγούδια τῶν
ἐρωτευμένων. Κ' ἡ ψυχὴ μου εἶναι τὸ τραγούδι ἐνὸς ἐρωτευμένου.

Κάτι ἀνειρήνευτο κι ἀσώπαστο εἶναι μέσα μου· θέλει νὰ
ξεσπάσει. Μιὰ λαχτάρα γι' ἀγάπη εἶναι μέσα μου, ποὺ ἡ ἴδια
μιλᾷ τῇ γλώσσᾳ τῆς ἀγάπης.

Είμαι φῶς: ἄχ, νὰ ἦμουν νύχτα! Μὰ ἡ μοναξιά μου εἶναι τ' ὅτι εἶμαι περιζωσμένος ἀπὸ φῶς.

Ἄχ, νὰ 'μουν σκοτεινὸς καὶ νυχτερινός! Πόσο θὰ 'θελα νὰ πιῶ ἀπὸ τοὺς μαστοὺς τοῦ φωτός!

Ἀκόμα καὶ τὰ ἴδια ἐσᾶς θὰ 'θελα νὰ εὐλογήσω, ὦ μικρὰ σπιθιστὰ ἀστέρια καὶ φωτεινὰ σκουλήκια ἐκεῖ πάνω! — καὶ θὰ 'μαι μακάριος ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ θὰ μοῦ χαρίζετε.

Μὰ ζῶ μέσα στὸ δικό μου φῶς, καταπίνω πάλι τῆς φλόγες ποὺ ξεπηδοῦν ἀπὸ μέσα μου.

Δὲ γνωρίζω τὴν εὐτυχία ἐκείνου ποὺ παίρνει· καὶ πολλὰς φορές ὄνειρεύτηκα πὼς ἡ κλεψιά θὰ πρέπει νὰ 'ναι εὐδαιμονικώτερη ἀπὸ τὸ πάρσιμο.

Φτώχεια μου εἶναι τὸ νὰ μὴ ξεκουράζεται ποτὲ τὸ χέρι μου ἀπὸ τὸ νὰ δωρίζει· φθόνος μου εἶναι τὸ νὰ βλέπω μάτια γιομάτα ἀναμονὴ καὶ τὶς φωτισμένες νύχτες τοῦ πόθου.

ὦ δυστυχία ὅλων τῶν δωρητῶν! ὦ σκοτείνιασμα τοῦ ἡλίου μου! ὦ ἐπιθυμία τῆς ἐπιθυμίας! ὦ ἀκόρεστη καὶ μέσα στὸν κόρο πεῖνα!

Παίρνουν ἀπὸ μένα: μὰ ἀγγίζω καὶ τὶς ψυχές τους; Μιὰ ἄβυσσος εἶναι ἀνάμεσα στὸ Δίδω καὶ στὸ Παίρνω· κι' ἡ πιὸ μικρὴ ἄβυσσος εἶναι αὐτὴ ποὺ δυσκολώτερα γεφυρώνεται.

Μιὰ πείνα γεννιέται ἀπὸ τὴν Ὀμορφιά μου: θὰ 'θελα νὰ κάνω κακὸ σὲ κείνους ποὺ φώτισα, θὰ 'θελα νὰ ληστέψω ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔκανα δῶρα: — ἔτσι πεινῶ τὴν κακία.

Νὰ τραβῶ πίσω τὸ χέρι μου, ὅταν μοῦ δίνετε τὸ χέρι σας· νὰ κοντοστέκομαι ὅταν τὸν καταρράχτη, ποὺ κοντοστέκεται καὶ στὸ πέσιμό του: — ἔτσι πεινῶ τὴν κακία.

Τέτοιες ἐκδικήσεις στοχάζεται ἡ ἀφθονία μου: τέτοιες δολιότητες ἀναβρῦζουν ἀπὸ τὴ μοναξιά μου.

Ἡ εὐτυχία μου νὰ δωρίζω πέθανε ἀπὸ τὸ νὰ δωρίζω, ἡ ἀρετὴ μου κουράστηκε κ' ἡ ἴδια ἀπὸ τὴν ἀφθονία της!

Αὐτὸς ποὺ δωρίζει πάντα, κινδυνεύει νὰ γίνῃ ξεδιάντροπος· αὐτὸς ποὺ μοιράζει πάντα, κάνει κάλους στὰ χέρια καὶ στὴν καρδιά ἀπὸ τὸ πολὺ μοίρασμα.

Ἀπὸ τὰ μάτια μου δὲν ἀναβρῦζουν πιὰ δάκρυα μπροστὰ στὴ ντροπὴ αὐτῶν ποὺ γυρεύουνε. Τὸ χέρι μου ἔγινε πολὺ σκληρὸ γιὰ τὸ τρεμούλιασμα τῶν γιομάτων χεριῶν.

Τί ἔγιναν τὰ δάκρυα τῶν ματιῶν μου καὶ τὸ χνούδι τῆς καρδιάς μου; ὦ μοναξιά ὅλων τῶν δωρητῶν! ὦ σιωπὴ κάθε φωτοδότη!

Πολλοὶ ἥλιοι κυκλοφέρνουν στὸ ἔρημο διάστημα: σὲ κάθε τι ποὺ εἶναι σκοτεινὸ μιλοῦν μὲ τὸ φῶς τους, — σὲ μένα δὲ μιλοῦν!

ὦ, τούτῃ ὧ εἶναι ἡ ἐχρότητα τοῦ φωτὸς πρὸς κάθε τι ποὺ δίδει φῶς: ἀνήλεα ἀκολουθεῖ τὴν τροχιά του.

Ἄδικος ὡς τὰ βάθη τῆς καρδιάς του πρὸς κάθε τι ποὺ δίδει φῶς, παγερὸς πρὸς ὅλους τοὺς ἡλίους—ἔτσι ὁδοιπορεῖ κάθε ἥλιος.

Θύελλας ὅμοιοι πετοῦν οἱ ἥλιοι μέσα στὴν τροχιά τους, σὺτὴ ἔναι ἡ πορεία τους. Τὴν ἀνηλεῆ θέλησή τους ἀκολουθοῦν, αὐτὴ ἔναι ἡ παγερότητά τους.

ὦ, μόνον ἐσεῖς, ὦ Σκοτεινοί, ὦ Νυχτερινοί, εἶστε ἐκεῖνοι ποὺ δημιουργοῦν θερμότητα ἀπὸ κάθε τι ποὺ δίδει φῶς! ὦ, μόνον ἐσεῖς πίνετε γάλα καὶ δροσιὰ ἀπὸ τοὺς μαστοὺς τοῦ φωτός!

Ἄχ, πάγος εἶναι γύρω μου, τὸ χέρι μου καίεται ἀγγίζοντας στὸ παγερό! Ἄχ, μέσα μου εἶναι μιὰ δίψα ποὺ λαχταρᾷ τὴ δίψα σας!

Εἶναι νύχτα: νὰ πρέπει νά ἔμαι φῶς! Καὶ δίψα γιὰ τὸ νυχτερινό! Καὶ μοναξιά!

Εἶναι νύχτα: σὰν πηγὴ ἀναβλύζει τώρα ἡ ἐπιθυμία μου — καὶ διψᾷ νὰ μιλήσει.

Εἶναι νύχτα: τώρα μιλοῦν πιὸ δυνατὰ ὅλες οἱ ἀναβρύζουσες πηγές. Κ' ἡ ψυχὴ μου εἶναι μιὰ ἀναβρύζουσα πηγὴ κι αὐτή.

Εἶναι νύχτα: τώρα μόνον ξυπνοῦν ὅλα τὰ τραγούδια τῶν ἐρωτευμένων. Κ' ἡ ψυχὴ μου εἶναι τὸ τραγούδι ἐνὸς ἐρωτευμένου.

Ἔτσι τραγούδησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

ΕΝΑ βράδι ὁ Ζαρατούστρα πέρασε μέσα ἀπὸ τὸ δάσος με τοὺς μαθητές του· καὶ καθὼς ἀναζητοῦσε καμιὰ πηγὴ, γιὰ δές, ἔφτασε ξαφνικὰ σ' ἓνα πράσινο λειβάδι, γυροτριγυρισμένο ἀπὸ δέντρα καὶ ἡσυχὰ θάμνα: στὸ λειβάδι αὐτὸ χορεύανε κορίτσια μεταξὺ τους. Μόλις τὰ κορίτσια ἀναγνώρισαν τὸν Ζαρατούστρα, παράτησαν τὸν χορό· μὰ ὁ Ζαρατούστρα προχώρησε μὲ φιλικὲς χειρνομίες πρὸς τὸ μέρος τους κ' εἶπε τὰ λόγια αὐτά:

«Μὴ σταματᾶτε τὸ χορό, ὦ χαριτωμένα κορίτσια! Δὲν ἦρθε κοντά σας κανένας ταραξίας μὲ κακὸ μάτι, οὔτε καὶ κανένας ἐχθρὸς κοριτσιῶν.

Μεσολαβῶ γιὰ τὸ Θεὸ στὸν διάβολο: μὰ ὁ διάβολος εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας. Πῶς θὰ μποροῦσα, ὦ ἀνάλαφρες, νά ἔμαι ἐχθρὸς τῶν θεϊκῶν χορῶν; Ἡ τῶν κοριτσιίστικων ποδιῶν μὲ τὰ ὁμορφα σφυρά;

Εἶμαι, ἀλήθεια, ἓνα δάσος καὶ μιὰ νύχτα σκοτεινῶν δέντρων: μὰ ὅποιος δὲ φοβᾶται τὴ σκοτεινιά μου βρίσκει καὶ κρεμαστὲς τριανταφυλλιές κάτω ἀπ' τὰ κυπαρίσσια μου.

Βρίσκει ἀκόμα καὶ τὸν μικρὸ Θεό, ποὺ εἶναι ὁ πιὸ ἀγοπημένος τῶν κοριτσιῶν: πλαγιάζει πλάι στὴν πηγὴ, γαλήνιος, μὲ κλεισμένα μάτια.

Ἀληθινά, μέσα στὴ φωτεινὴ μέρα ἀποκοιμήθηκεν ὁ χασομέρης! Θὰ πολυκυνήγησε, χωρὶς ἄλλο, πεταλούδες!

Μὴ μοῦ θυμώνετε ὠραῖες χορεύτριες, ἂν μαλώσω λίγο τὸν μικρὸ Θεό! Θὰ φωνάξει, βέβαια, καὶ θὰ κλάψει, — ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ κλάμμα του ἀκόμα ὑπάρχει γέλιο!

Καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια θὰ σᾶς ζητήσῃ ἕναν χορό· κι ὁ ἴδιος ἐγὼ θὰ τραγουδήσω ἕνα τραγούδι γιὰ τὸν χορό του:

Ἕνα τραγούδι τοῦ χοροῦ καὶ μιὰ σάτυρα γιὰ τὸ πνεῦμα τῆς ὑαυρύτητας, τὸν ὕψιστο μεγαλοδυναμώτατο διάβολό μου, ποὺ λένε γι' αὐτὸν πὼς εἶναι «ὁ κύριος τοῦ κόσμου.»

Καὶ τὸ τραγούδι ποὺ τραγούδησε ὁ Ζαρατούστρα καθὼς ὁ Ἑρωτας, καὶ τὰ κορίτσια χόρευαν εἶναι τοῦτο δῶ:

ΣΤΑ μάτια σου κοίταξα τώρα στερνά, ὦ ζωή! Καὶ μοῦ φάνηκε πὼς ξαφνικὰ γκρεμίστηκα σ' ἀκαταμέτρητη ἄβυσσο.

Μὰ ἐσύ μὲ τράθηξες ἔξω μὲ χρυσὸ ἀγγίστρι· κοροϊδευτικὰ γέλασες καθὼς σ' ὠνόμασα ἀκαταμέτρητη.

«Ἔτσι μιλοῦν ὅλα τὰ ψάρια, εἶπες· ὅ,τι δὲ μποροῦν νὰ μετρήσουν εἶναι ἀκαταμέτρητο.

Ἄλλ' εἶμαι μόνον ἄστατη κι ἄγρια καὶ σ' ὅλα γυναῖκα, καὶ καθόλου ἐνάρετη:

ἂν καὶ γιὰ σᾶς τοὺς ἄντρες λέγομαι «ῆ βαθιά» ἢ «ῆ πιστή», «ῆ μυστηριώδης».

Μὰ οἱ ἄνδρες ἐσεῖς μᾶς ἀποδίδετε πάντα τίς ἴδιες σας τίς ἀρετές, — ἄχ, ἐνάρετοι ἐσεῖς!»

Ἔτσι γελοῦσεν, ἡ ἄπιστη· μὰ ποτὲ δὲν τὴν πιστεύω οὔτε αὐτὴ οὔτε τὸ γέλιο τῆς, ὅταν κακολογεῖ τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Καὶ καθὼς συνομιλοῦσα μὲ τὴν ἄγρια σοφία μου, μοῦ εἶπε ὀργισμένη: «Θέλεις, ἐπιθυμεῖς, ἀγαπᾶς, γι' αὐτὸ μόνον ἐ γ κ ω μ ι ἄ ζ ε ι ς τὴ ζωή!»

Σχεδὸν θὰ τῆς ἀπαντοῦσα ἄσκημα καὶ θὰ τῆς ἔλεγα τὴν ἀλήθεια τῆς ὀργισμένης· καὶ δὲ μπορεῖ ν' ἀπαντήσῃ κανεὶς πρὸς ἄσκημα, ὅσο ὅταν «λέει τὴν ἀλήθειαν» στὴ σοφία του.

Ἔτσι ἔχουν ἀκριδῶς τὰ πράγματα ἀνάμεσα σὲ μᾶς τοὺς τρεῖς. Βαθιά ἀγαπῶ μόνον τὴ ζωή — καί, ἀληθινά, τότε προπάντων, ὅταν τὴν μισῶ!

Μ' ἂν εἶμαι καλὸς μὲ τὴ σοφία μου, πολὺ καλός, μάλιστα, συχνά: αὐτὸ συμβαίνει γιὰτὶ μοῦ θυμίζει πάρα πολὺ τὴ ζωή!

Ἔχει τὰ μάτια τῆς, τὸ γέλιο τῆς καὶ μάλιστα τὸ χρυσὸ ἀγκιστράκι τῆς: τί νὰ κάνω ἀφοῦ μοιάζουνε τόσο πολὺ μεταξύ τους αὐτὲς οἱ δύο;

Κι ὅταν ἡ ζωὴ μὲ ρώτησε κάποτε: Ποιὰ εἶναι, λοιπόν, αὐτὴ ἡ σοφία; — ἀποκρίθηκα μὲ πολλὴ ζέση: «Ἄχ, ναί! ἡ σοφία!»

Τὴ διψοῦν μὰ δὲν τὴ χορταίνουν, τὴ βλέπουν κάτω ἀπὸ πέπλα, τὴν ἀγγίζουν κάτω ἀπὸ δίχτυα.

Εἶναι ὁμορφὴ; Ποιὸς ξέρει! Μὰ κ' οἱ γεροντώτεροι κυπρίνοι δαγκώνουν ἀκόμη τὰ δολώματά τῆς.

Εἶναι ἄστατη καὶ πεισματάρικη τὴν εἶδα πολλὰς φορὲς νὰ δαγκάνει τὰ χεῖλη τῆς καὶ νὰ μπερδεύει μὲ τὸ χτένι τῆς τὰ μαλλιά τῆς.

Ἴσως εἶναι κακὴ καὶ ψεύτικη καὶ σ' ὅλα γυναῖκα· μὰ ὅταν

κακολογεῖ τὸν ἑαυτὸ της, τότε ἀκριβῶς εἶναι περισσότερο γοητευτική.»

Ὅταν τὰ εἶπα αὐτὰ στὴν ζωὴ, ἐκείνη γέλασε μὲ κακία καὶ ἔκλεισε τὰ μάτια. «Μὰ γιὰ ποιὸν μιλάς, ἀλήθεια; εἶπε. Γιὰ μένα μήπως;

Κι ἂν εἶχες δίκιο, — λέει κανεῖς τέτοια πράγματα καταπρόσωπο; Μὰ μίλησέ μου τώρα, ἀλήθεια, καὶ γιὰ τὴ σοφία σου!»

Ἄχ, καὶ πάλι ἀνοιξες τὰ μάτια σου, ὦ ἀγαπημένη ζωή! Καὶ σὲ ἀκαταμέτρητη ἄβυσσο μοῦ φάνηκε πάλι πῶς ἔπεφτα.

ΕΤΣΙ τραγούδησεν ὁ Ζαρατούστρα. Μὰ ὅταν τέλειωσεν ὁ χορὸς κ' ἔφυγαν τὰ κορίτσια, τὸν ἔπιασε θλίψη.

«Ὁ ἥλιος πάει ὦρα τώρα ποὺ βασιλέψει, εἶπε στὸ τέλος· τὸ λειβάδι εἶναι ὑγρό, ἀπὸ τὰ δάση κατεβαίνει ἀγιάζι.

Κάτι ἄγνωστο ὑπάρχει γύρω μου ποὺ μὲ κοιτάζει σκεφτικά. Τί! Ζεῖς ἀκόμα, Ζαρατούστρα;

Γιατί; Πρὸς τί; Ἀπὸ ποῦ; Γιὰ ποῦ; Ποῦ; Πῶς;

Δὲν εἶναι τρέλλα, νὰ ζεῖς ἀκόμα;

Ἄχ, φίλοι μου, τὸ βράδι εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀναρωτιέται μέσα μου. Συγχωρέσετέ μου τὴ θλίψη μου!

Βράδιασε: συγχωρέσετέ μου το ποὺ βράδιασε!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ

«ΕΚΕΙ ἔναι τὸ νησὶ τῶν τάφων, τὸ σιωπηλὸ· ἐκεῖ ἔναι κ' οἱ τάφοι τῆς νειότης μου. Ἐκεῖ θέλω νὰ πᾶω ἕνα στεφάνι ἀμάραντο τῆς ζωῆς.»

Ἔτσι αποφασίζοντας μέσα στὴν καρδιά μου ἔφυγα πέρα ἀπὸ τὴ θάλασσα.

ὦ τῆς νειότης μου πρόσωπα καὶ φαντάσματα! ὦ βλέμματα τῆς ἀγάπης ὅλα, ὦ θεϊκὲς στιγμές! Πῶς μοῦ πεθάνατε τόσο γρήγορα! Σᾶς συλλογίζομαι σήμερα, ὅπως τοὺς πεθαμένους μου

Ἀπὸ σᾶς, ἀγαπημένοι νεκροί μου, μοῦ ἔρχεται ἕνα γλυκὸ ὄρωμα, ποὺ ἀλαφρώνει τὴν καρδιά μου καὶ τὰ δάκρυά μου. Ἀληθινά, ἀναστατώνει κι ἀλαφρώνει τὴν καρδιά τοῦ μοναχικοῦ ταξιδευτῆ.

Πάντα εἶμαι ὁ πιὸ πλούσιος κι ὁ πιὸ ἀξιοζήλευτος — ἐγώ, ὁ πιὸ μοναχικός! Γιατὶ σᾶς εἶχα, ἀλήθεια, καὶ μ' ἔχετε ἀκόμα: πῆτε μου, σὲ ποιὸν ἔπεσαν, ὅπως σὲ μένα, τέτοια χρυσὰ μῆλα ἀπὸ τὸ δέντρο;

Πάντα εἶμαι ὁ κληρονόμος τῆς ἀγάπης σας καὶ πλούσιος σὲ γῆ, κι ἀνθίζω σ' ἀνάμνησή σας πολύχρωμες ἀκαλλιέργητες ἀρετές, ὦ οἱ πιὸ ἀγαπημένοι μου ἑσεῖς!

Ἄχ, ἤμασταν φτιαγμένοι γιὰ νὰ μείνουμε κοντὰ ὁ ἕνας στὸν

ἄλλον, ὦ γλυκά, παράξενα θαύματα! Κ' ἐρχόσασταν σὲ μένα καὶ στὴν ἐπιθυμία μου ὅχι πουλιῶν τρομαγμένων ὁμοία — ὅχι, μὰ ἐμπιστεμμένα πρὸς τὸν ἐμπιστεμένο!

Ναί, φτιαγμένες γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη, ὅπως ἐγώ, καὶ γιὰ τὶς τρυφερὲς αἰωνιότητες: πρέπει κατὰ τὴν ἀπιστία σας νὰ σᾶς ὀνομάσω, ὦ θεϊκὰ βλέμματα καὶ στιγμές: δὲν ἔμαθα κανένα ἄλλο ὄνομα ἀκόμα.

Ἀληθινά, πολὺ γρήγορα μοῦ πεθάνατε, ὦ φευγαλέες! Δὲ μ' ἀποφύγατε, δὲ σᾶς ἀπόφυγα, ὅμως: ἄθῳοι κ' ἐσεῖς κ' ἐγὼ στὴν ἀπιστία μας εἴμαστε.

Γιὰ νὰ μὲ σκοτώσουν σᾶς ἔπνιξαν, ὦ γλυκοκέλαδα πουλιά τῶν ἐλπίδων μου! Ναί, σὲ σᾶς, ὦ πολυφίλητά μου, ἔρριχνε πάντα τὴ σαΐτα τῆς ἢ κακίας — γιὰ νὰ βρεῖ τὴν καρδιά μου!

Καὶ τὴ βρῆκε! Μὰ πάντα μοῦ εἶστε ὅ,τι ἀγαπῶ πιότερο, τ' ἀγαθὰ μου, ἢ περιουσία μου: γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πεθάνετε πάνω στὰ νειάτα σας καὶ πολὺ νωρίς!

Σημάδεψαν μὲ τὴ σαΐτα τους τὸ πιὸ τρωτὸ μέρος μου: εσᾶς, ποὺ τὸ δέρμα σας εἶναι χνούδι, καὶ πιὸ πολὺ τὸ χαμόγελό σας ποὺ πεθαίνει κάτω ἀπὸ ἓνα βλέμμα!

Μὰ θέλω νὰ πῶ τοῦτον δῶ τὸ λόγο στοὺς ἐχθρούς μου: τί 'ναι ὁ φόνος ἀνθρώπου μπροστὰ σ' αὐτὸ ποὺ μοῦ κάνατε!

Αὐτὸ ποὺ μοῦ κάνατε εἶναι χειρότερο ἀπὸ κάθε φόνο ἀνθρώπου· μοῦ πήρατε τὸ ἀνεπίστρεπτο: — αὐτὸ σᾶς λέγω, ἐχθροί μου!

Σκοτώσατε, ἀλήθεια, τὰ πρόσωπα τῆς νειότης μου καὶ τὰ πιὸ ἀγαπημένα θαύματα! Μοῦ πήρατε τοὺς συντρόφους τῶν παιγνιδιῶν μου, τὰ μακάρια πνεύματα! Στὴ μνήμη τους ἀποθέτω τοῦτο τὸ στεφάνι κι αὐτὴ τὴν κατάρα.

Τὴν κατάρα αὐτὴ, ἐναντίον σας, ἐχθροί μου! Γιατὶ κάνατε σύντομη τὴν αἰωνιότητά μου, σὰν ἓναν σπασμένον μέσα στὴ νύχτα ἦχο! Μόλις-μόλις ποὺ μοῦ ἦρθε σὰν ἀνάδλεμμα θεϊκοῦ ματιοῦ — σὰν στιγμή.

Ἔτσι, σὲ καλὴν ὥρα, μοῦ μίλησε κάποτε ἡ καθαρότητά μου: «ὄλα τὰ ὄντα πρέπει νὰ μοῦ εἶναι θεϊκά.»

Τότε ὀρμήσατε πάνω μου μὲ δρώμικα φαντάσματα· ἄχ, ποῦ νὰ πέταξε ἄραγε ἐκείνη ἡ καλὴ ὥρα;

«Κάθε μέρα πρέπει νὰ μοῦ εἶναι ἱερή» — ἔτσι μίλησε κάποτε ἡ σοφία τῆς νειότης μου: ἀληθινά, ἓνας χαρούμενης σοφίας λόγος!

Μὰ ξαφνικὰ μοῦ κλέψατε, ἐσεῖς ἐχθροί μου, τὶς νύχτες μου καὶ τὶς πουλήσατε σ' αἷπνο μαρτύριο: ἄχ, ποῦ νὰ πέταξε ἄραγε ἐκείνη ἡ χαρούμενη σοφία;

Ἐναν ἄλλον καιρὸ λαχταροῦσα νὰ δῶ εὐνοϊκὰ σημάδια στὰ πουλιά: ξαφνικὰ φέρατε πάνω ἀπὸ τὸ δρόμο μου μιὰ τερατώδη κουκουδάγια, ἀπαίσια. Ἀχ, ποῦ πέταξε ξαφνικὰ ἡ τρυφερὴ λαχτάρα μου;

Ἐναν ἄλλον καιρὸ ὠρκίστηκα ν' ἀπαρνηθῶ κάθε ἀηδία:

Ξαφνικὰ μεταμορφώσατε κάθε κοντινὸ καὶ γειτονικὸ μου σὲ ἀπόστημα. Ἄχ, ποῦ πέταξε ξαφνικὰ ὁ πιὸ εὐγενικὸς ὄρκος μου;

Σὰν τυφλὸς ἀκολούθησα κάποτε μακάριους δρόμους: τότε μοῦ πετάξατε ρῦπο στὸ δρόμο τοῦ τυφλοῦ: καὶ τώρα μ' ἀηδιάζει τὸ παλιὸ μονοπάτι τοῦ τυφλοῦ.

Κι ὅταν πανηγύρισα τὸ πιὸ δύσκολό μου, τὴ νίκη μου πάνω στὸν ἑαυτό μου: τότε κάνατε ἐκείνους ποὺ μ' ἀγαποῦσαν νὰ φωνάξουν ὅτι τοὺς ἔκανα τὸ μεγαλύτερο κακό.

Ἀληθινά, αὐτὸ κάνατε πάντα: μοῦ φαρμακώνατε τὸ καλύτερο μέλι μου καὶ τὴν ἐργατικότητα τῶν καλύτερων μελισσῶν μου.

Στὴ φιλελεημοσύνη μου στείλατε πάντα τοὺς πιὸ θρασεῖς ζητιάνους: γύρω ἀπὸ τὴ συμπόνια μου μαζέψατε πάντα τοὺς πιὸ ἀγιάτρευτους ξεδιάντροπους. Ἔτσι πληγώσατε τὶς ἀρετές μου στὴν πίστη τους.

Κι ὅταν ἐπρόσφερα θυσία ὅ,τι εἶχα πιὸ ἱερό: ἡ «εὐλάβειό» σας ἔτρεξε νὰ προσφέρει τὶς πιὸ παχιᾶς προσφορές της: ἔτσι, ποὺ οἱ ἀναθυμιάσεις τοῦ λίπους σας ἔπνιγε ὅ,τι ἱερώτερο εἶχα.

Καὶ κάποτε θέλησα νὰ χορέψω, ὅπως δὲ χόρεψα ποτέ: θέλησα νὰ χορέψω πέρα ἀπ' ὅλους τοὺς οὐρανοὺς. Τότε ἀποπληκνῆσατε τὸν πιὸ ἀγαπημένο μου τραγουδιστή.

Καὶ τραγούδησε ἕναν θλιβερά, σκοτεινὸ σκοπὸ: ἄχ, σὰ σκυθρωπὸ κόρνο ἀντήχησε στ' αὐτιά μου!

Φονικὲ τραγουδιστή, ὄργανο τῆς κακίας, ἀθωάτατε! Ἦμουν ἑτοιμὸς κιόλας γιὰ τὸν καλύτερο χορὸ μου: τότε σκότωσες μὲ τοὺς ἤχους σου τὴ μαγεία μου!

Μόνο στὸν χορὸ μπορῶ νὰ πῶ τὴν παραβολὴ τῶν πιὸ ὑψηλῶν πραγμάτων: — καὶ τώρα ἡ πιὸ ὑψηλὴ παραβολὴ μου ἔμεινε ἀνείπωτη στὰ μέλη μου!

Ἀνείπωτη κι ἀλύτρωτη ἔμεινε ἡ πιὸ ὑψηλὴ ἐλπίδα μου! Καὶ πέθαναν ὅλα τὰ πρόσωπα κ' οἱ παρηγοριές τῆς νειότης μου!

Πῶς τὸ ἄντεξα μόνο; Πῶς πέρασα καὶ ξεπέρασα τέτοιες στιγμές; Πῶς ἀναστήθηκε πάλι ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τέτοιους τάφους;

Ναί, κάτι ποὺ δὲν πληγώνεται, ποὺ δὲ θάβεται εἶναι μέσα μου, κάτι ποὺ ἀνατινάζει βράχους: ἡ θ έ λ η σ ή μ ο υ. Σιωπηλὴ πάει κι ἀναλλοίωτη μέσα ἀπὸ τὰ χρόνια.

Τὸ βῆμα της θέλει νὰ βαδίσει μὲ τὰ πόδια μου, ἡ γριά μου θέληση: σκληρόκαρδη εἶναι ἡ γνώμη της καὶ δὲν πληγώνεται.

Μόνο στὴ φτέρνα μου δὲν πληγώνομαι. Πάντα ζεῖς κ' εἶσαι ὁμοία τοῦ ἑαυτοῦ σου, ὦ ἡ πιὸ ὑπομονευτικὴ ἐσύ! Πάντα περνᾶς μέσα ἀπ' ὅλους τοὺς τάφους!

Μέσα σου ζεῖ ἀκόμα, ἐπίσης, τὸ ἀλύτρωτο τῆς νειότης μου: καὶ σὰν ζωὴ καὶ νεότητα κάθεσαι ἐλπίζοντας, ἐδῶ, πάνω στὰ κίτρινα ἐρείπια τῶν τάφων.

Ναί, εἶσαι γιὰ μένα ὅλων τῶν τάφων γκρεμιστής: Χαίρε, θέλησή μου! Καὶ μόνον ὅπου ὑπάρχουν τάφοι ὑπάρχει ἀνάσταση.

Ἔτσι τραγούδησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΙΚΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΜΑΣ

«ΘΕΛΗΣΗ γι' ἀλήθεια» ὀνομάζετε, οἱ πιὸ σοφοὶ ἐσεῖς, ὅ,τι σᾶς τραβᾷ καὶ σᾶς φλογίζει;

Θέληση γιὰ νὰ νοήσετε ὅ,τι ὑπάρχει: ἔτσι ὀνομάζω ἐγὼ τὴ θέλησή σας!

Θέλετε νὰ κἀνετε νοητὸ ὅ,τι ὑπάρχει: γιὰτὶ ἀμφιβάλλετε, δίκαια δυσπιστώντας, ἂν εἶναι νοητὸ κιόλας.

Μὰ ὅλα πρέπει νὰ σᾶς ὑποταχτοῦν καὶ νὰ λυγίσουν μπροστά σας! Αὐτὸ θέλει ἡ θέλησή σας. Νὰ γίνουν ὁμαλὰ κ' ὑποταχτικὰ στὸ πνεῦμα σας, σὰν τὸν καθρέφτη καὶ τὸ εἶδωλό του.

Αὐτὴ 'ναι ὅλη ἡ θέλησή σας, ὦ οἱ πιὸ σοφοὶ ἐσεῖς, σὰν θέληση γιὰ δύναμη· κι ὅταν ἀκόμα μιλάτε γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ καὶ γιὰ τὴ διαβάθμιση τῶν ἀξιῶν.

Θέλετε νὰ δημιουργήσετε ἀκόμα τὸν κόσμον, ποὺ νὰ μπορεῖτε νὰ γονατίζετε μπροστά του: αὐτὴ 'ναι ἡ τελευταία ἐλπίδα σας κ' ἡ τελευταία σας μέθη.

Οἱ ἄσοφοι, φυσικά, ὁ λαὸς — αὐτοὶ μοιάζουν μὲ τὸν ποταμό, ὅπου πλέει προχωρώντας ὅλο καὶ πιὸ πέρα μιὰ βάρκα: καὶ στὴ βάρκα κάθονται ἐπίσημες καὶ μεταμφιεσμένες οἱ διαβαθμίσεις τῶν ἀξιῶν.

Τὴ θέλησή σας καὶ τὶς ἀξίες σας τοπώετήσατε πάνω στὸ ποτάμι τοῦ Γίγνεσθαι: μιὰ γριὰ θέληση γιὰ δύναμη μοῦ φανεώνει τί πιστεύεται σὰν Καλὸ καὶ Κακὸ ἀπὸ τὸ λαό.

Οἱ πιὸ σοφοὶ ἐσεῖς, βάλατε τέτοιους ξένους νὰ καθήσουν σ' αὐτὴ τὴ βάρκα καὶ τοὺς δώσατε στολίδια καὶ περήφανα ὀνόματα, —ἐσεῖς κ' ἡ κυριαρχικὴ θέλησή σας!

Τώρα, τὸ ποτάμι τραβᾷ ὅλο καὶ πιὸ πέρα τὴ βάρκα σας: πρ έ π ε ι νὰ τὴν τραβήξει. Δὲν ἔχει μεγάλη σημασία δὲν τὸ σπασμένο κύμα ἀφρίζει κι ὀργισμένο ἀντιστέκεται στὴν καρίνα!

Δὲν εἶναι τὸ ποτάμι ὁ κίνδυνός σας καὶ τὸ τέλος τοῦ Καλοῦ καὶ Κακοῦ σας, ὦ οἱ πιὸ σοφοὶ ἐσεῖς: παρὰ ἐκείνη ἡ ἴδια ἡ θέληση γιὰ δύναμη, — ἡ ἀνεξάντλητα δημιουργικὴ θέληση τῆς ζωῆς.

Μὰ γιὰ νὰ καταλάβετε τὴ διδασκαλία μου γιὰ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό, θέλω νὰ σᾶς πῶ τὸ λόγο μου γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν χαραχτήρα τοῦ κάθε τι ποὺ ζεῖ.

Ἀκολουθήσα ὅ,τι ζεῖ, περπάτησα στοὺς πιὸ μεγάλους καὶ στοὺς πιὸ μικροὺς δρόμους, γιὰ νὰ γνωρίσω τὸν χαραχτήρα τους.

Σὲ πολυεδρικὸ καθρέφτη μάζεψα τὸ βλέμμα του, ὅταν εἶχε κλεισμένο τὸ στόμα του: γιὰ νὰ μοῦ μιλήσει τὸ μάτι του. Καὶ τὸ μάτι του μοῦ μίλησέ.

Μὰ ὅπου βρῆκα μόνο ζωντανούς, ἐκεῖ ἄκουσα ἐπίσης καὶ τὸν λόγο ποὺ μιλοῦσε γιὰ ὑπακοή. Κάθε τι ποὺ ζεῖ εἶναι ὑπακούο.

Καὶ τοῦτο δῶ εἶναι τὸ δεύτερο: ὅποιος δὲ μπορεῖ νὰ ὑπα-

κούει στὸν ἑαυτό του, διατάσσεται. Τέτοιος εἶναι ὁ χαρακτήρας τῶν ζωντανῶν.

Μὰ τὸ τρίτο ποὺ ἄκουσα εἶναι τοῦτο δῶ: ὅτι εἶναι πιὸ δύσκολο νὰ διατάσσει κανεὶς ἀπὸ τὸ νὰ ὑπακούει. Κι ὅχι μόνο γιατί αὐτὸς ποὺ διατάσσει σηκώνει ὅλο τὸ βάρος ἐκείνων ποὺ ὑπακούουν καὶ γιατί τὸ βάρος αὐτὸ συντρίβει εὐκολα:—

μὰ καὶ γιατί κάθε διαταγὴ μοῦ φαίνεται μιὰ δοκιμὴ κ' ἓνα τόλμημα· καὶ πάντα, ὅταν τὸ ζωντανὸ διατάσσει διακινδυνεύει τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ.

Κι ὅταν, μάλιστα, διατάσσει τὸν ἑαυτό του: καὶ τότε ἀκόμα πρέπει νὰ πληρώσει τὸ τίμημα τῆς ἐξουσίας του. Πρέπει νὰ γίνεи δικαστῆς κ' ἐκδικητῆς καὶ θῦμα τῶν ἰδίων του τῶν νόμων.

Μὰ πῶς συμβαίνει αὐτό, ἀλήθεια! ἔτσι ἀναφωτήθηκα. Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ πείθει τὸ ζωντανὸ νὰ ὑπακούει καὶ νὰ διατάζει καὶ διατάζοντας νὰ παραμένει ὑπάκουο;

Ἀκούσατε τώρα τὸν λόγο μου ὦ οἱ πιὸ σοφοὶ ἑσεῖς! Ψάξετε σοβαρὰ νὰ δῆτε ἂν μπῆκα ὥς τὴν καρδιὰ τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς κι ὥς τὶς ρίζες τῆς καρδιάς της!

Ὅπου βρῆκα ζωὴ, ἐκεῖ βρῆκα καὶ θέληση γιὰ δύναμη· ἀκόμη καὶ στὴ θέληση τῶν δούλων βρῆκα τὴ θέληση νὰ γίνουν ἀφεντικά.

Ὁ πιὸ ἰσχυρὸς ὑπηρετεῖ τὸν ἀσθενέστερο, σ' αὐτὸ τὸν πείθει ἢ θέλησή του, ποὺ θέλει νὰ κυριαρχήσει σ' ἀκόμη ἀσθενέστερο κύριο: αὐτὴ τὴ χαρὰ μόνο δὲ μπορεῖ νὰ στερηθεῖ.

Καὶ καθὼς ὁ μικρότερος παραδίδεται στὸν μεγαλύτερο, ὥστε ὁ μεγαλύτερος ν' ἀπολαβαίνει χαρὰ καὶ δύναμη ἀπὸ τὸν πιὸ μικρό: ἔτσι παραδίδεται ἀκόμα κι ὁ μεγαλύτερος καὶ γιὰ χάρη τῆς δύναμης — διακινδυνεύει τὴ ζωὴ του.

Ἔτσι παραδίδεται κι ὁ πιὸ μεγάλος: κι ἄς εἶναι τόλμημα καὶ κίνδυνος κι ἄς παίζει στα ζάρια τὴ ζωὴ του μὲ τὸ θάνατο.

Κι ὅπου ὑπάρχουν θυσία καὶ ὑπηρεσία καὶ βλέμματα ἀγάπης: ἀκόμη κ' ἐκεῖ ὑπάρχει θέληση γιὰ κυριαρχία. Ἀπὸ γλιστεροὺς δρόμους γλιστρᾷ ἐκεῖ ὁ ἀσθενέστερος μέσα στὸ φρούριο κι ὥς τὴν καρδιὰ τοῦ ἰσχυρώτερου—καὶ τοῦ κλέβει τὴν ἰσχύ.

Καὶ τοῦτο δῶ τὸ μυστικὸ μοῦ εἶπεν ἡ ἴδια ἡ ζωὴ: «Κοίταξε, εἶπε, ἐγὼ εἶμαι αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ ξεπερνᾷ πάντα τὸν ἑαυτό του.

«Αὐτό, βέβαια, τ' ὀνομάζετε θέληση γιὰ δημιουργία ἢ ἐνστιχτο γιὰ σκοπὸ, γιὰ τὸ πιὸ ὑψηλό, τὸ πιὸ μακρινό, τὸ πιὸ πολύμορφο: ἀλλ' ὅλ' αὐτὰ εἶναι Ἔνα κ' Ἔνα μυστικόν.

«Προτιμῶ νὰ χαθῶ παρὰ ν' ἀπαρνηθῶ τὸ Ἔνα τοῦτο· κι ἀληθινά, ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει χαμὸς καὶ φυλλοροή, γιὰ δές, ἐκεῖ θυσιάζεται ἡ ζωὴ — γιὰ χάρη τῆς δύναμης.

«Ἄν πρέπει νὰ ἴμαι ἀγῶνας καὶ γίγνεσθαι καὶ σκοπὸς κι ἀντίθεση σκοποῦ: ἄχ, ὅποιος μαντεύει τὴ θέλησή μου, αὐτὸς μαντεύει καὶ τοὺς σκολιοὺς δρόμους ποὺ πρέπει νὰ πάρει!

«Ὅ,τι κι ἂν δημιουργῶ κι ὅπως κι ἂν τ' ἀγαπῶ, — γρήγορα πρέπει νὰ τοῦ γίνω ἀντίμαχος, καὶ τῆς ἀγάπης μου ἀντίμαχος: ἔτσι τὸ θέλει ἡ θέλησή μου.

«Καὶ σὺ ἀκόμα, γνώστη, δὲν εἶσαι παρὰ ἓνα μονοπάτι κ' ἡ πατημασιὰ τῆς θέλησής μου: ἀληθινά, ἡ θέλησή μου γιὰ δύναμη βαδίζει κι αὐτὴ πάνω στὶς πατημασιὲς τῆς θέλησής σου γι' ἀλήθεια!

«Δὲ συνάντησε, φυσικά, τὴν ἀλήθεια αὐτὸς ποὺ μιλοῦσε γιὰ «θέληση πρὸς ὑπαρξιν»: ἡ θέληση αὐτὴ — δὲν ὑπάρχει!

«Γιατί: ὅ,τι δὲν ὑπάρχει, δὲ μπορεῖ νὰ θέλει· μὰ ὅ,τι ὑπάρχει πῶς εἶναι δυνατόν νὰ θέλει νὰ ὑπάρχει!

«Μόνο ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει ζωὴ, ὑπάρχει καὶ θέληση: μὰ ὅχι θέληση γιὰ ζωὴ, παρὰ — αὐτὴ 'ναι ἡ διδασκαλία μου — θέληση γιὰ δύναμη!

Γι αὐτὸν ποὺ ζεῖ ὑπάρχουν πολλὰ πολυτιμώτερα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ· μὰ μὲ τὴν ἴδια τὴ διαβάθμιση τῶν ἀξιών ἐκφράζεται — ἡ θέληση γιὰ δύναμη!»

Ἔτσι μὲ δίδαξε ἓναν ἄλλον καιρὸ ἡ ζωὴ: καὶ μὲ τὴ διδασκαλία της, ὦ οἱ πιὸ σοφοὶ ἐσεῖς, λύνω τὸ αἵνιγμα τῆς καρδιάς σας.

Ἀληθινά, σᾶς λέγω: τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ, ποὺ θὰ 'ταν ἄφθαρτα—δὲν ὑπάρχουν! Μέσα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους πρέπει νὰ ξεπερνοῦν ὁλοένα τὸν ἑαυτὸ τους.

Μὲ τὶς ἀξίες σας καὶ μὲ τὶς λέξεις σας γιὰ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ ἀσκεῖτε τὴν ἐξουσία σας, ὦ διαβαθμιτὲς τῶν ἀξιών· κι αὐτό 'ναι ἡ κρυφὴ ἀγάπη σας καὶ ἡ λάμψη τῆς ψυχῆς σας καὶ τὸ φρικίασμα καὶ τὸ ξεχειλίσμα τῆς ψυχῆς σας.

Μὰ μιὰ ἰσχυρώτερη δύναμη φυτρώνει ἀπὸ τὶς ἀξίες σας καὶ μιὰ καινούργια νίκη πάνω στὸν ἑαυτὸ σας: ποὺ σπάζει αὐγὰ καὶ τσόφλια αὐγῶν.

Κι ὅποιος πρέπει νὰ 'ναι δημιουργὸς στὸ Καλὸ καὶ στὸ Κακὸ: αὐτός, ἀληθινά, πρέπει νὰ γίνεῖ πρῶτα ἓνας καταστροφέας καὶ νὰ συντρίψει τὶς ἀξίες.

Ἔτσι τὸ ὕψιστο Κακὸ ἀνήκει στὸ ὕψιστο Καλό: αὐτό 'ναι, ὁμῶς, τὸ δημιουργικό!—

Ἄς μιλήσουμε, λοιπόν, γι' αὐτό, ὦ οἱ πιὸ σοφοὶ ἐσεῖς, κι ἃς εἶναι κακὸ αὐτό. Ἡ σιωπὴ 'ναι χειρότερη· ὅλες οἱ ἀποσιωπημένες ἀλήθειες δηλητηριάζονται.

Κι ἃς συντριφτοῦν ὅλα, μακάρι, ὅσα νὰ συντριφτοῦν πέφτοντας πάνω στὶς ἀλήθειες μας, μποροῦν! Πάντα ὑπάρχουν σπίτια γιὰ χτίσιμο!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΣ

ΓΑΛΗΝΙΟΣ εἶναι ὁ βυθὸς τῆς θάλασσάς μου: ποιὸς θὰ μάντευε, ἀλήθεια, πῶς κρύβει χωρατατζίδικα τέρατα!

Ἄσάλευτος εἶναι ὁ βυθός μου: μὰ λάμπει ἀπὸ αἰνίγματα καὶ γέλια ποὺ πλέουνε μέσα του.

Ἐναν Μεγαλοπρεπή εἶδα σήμερα, ἕναν Ἐπίσημο, ἕναν Ἐξιλεωτὴ τοῦ πνεύματος: ὦ πόσο γέλασε ἡ ψυχὴ μου μὲ τὴν ἀσκήμια του!

Μὲ φουσκωμένο στῆθος καὶ σὰν καὶ κείνους ποὺ παίρνουν βαθιὰν ἀνάσα: ἔτσι στεκόταν ἐκεῖ, ὁ Μεγαλοπρεπῆς, καὶ σιωπηλός:

Μὲ κρεμασμένες πάνω του φριχτὲς ἀλήθειες, τοῦ κυνηγιοῦ του λεία, καὶ πλούσιος σὲ σκισμένα ρούχα καὶ πολλὰ ἀγκάθια κρέμονταν ἀπὸ πάνω του — μὰ δὲν εἶδα κανένα ρόδο.

Ἀκόμα δὲν ἔμαθε τὸ γέλιο καὶ τὴν Ὁμορφιά. Σκυθρωπὸς γύρισε ὁ κυνηγὸς αὐτὸς ἀπὸ τὸ δάσος τῆς γνώσης.

Γύρισε σπῖτι ἀπὸ τὸν ἀγῶνα του μὲ ἄγρια θηρία: μὰ μὲ τὴ σοβαρότητά του κοιτάζει ἀκόμα ἕνα ἄγριο θηρίο — κάτι ἀκαταδάμαστο!

Σὰν τίγρης παραμονεύει ἀκόμα ἐκεῖ, ἔτοιμη νὰ πηδήσει· μὰ δὲν τὶς μπορῶ τὶς τεντωμένες αὐτὲς ψυχές, δὲν εἶναι τοῦ γούστου μου ὅλοι αὐτοὶ ποὺ τραδιοῦνται πρὸς τὰ πίσω σὰν τὴν τίγρη ὅταν ἐτοιμάζεται νὰ πηδήσει.

Καὶ μοῦ λέτε, φίλοι, ὅτι «περὶ ὀρέξεως καὶ χρωμάτων οὐδεὶς λόγος»; Μὰ ὅλη ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ λογομαχία γύρω ἀπὸ τὶς ὀρέξεις καὶ τὰ χρώματα!

Ἡ ὄρεξη: αὕτῃ ἔναι βάρος συνάμα καὶ ζυγαριὰ καὶ ζυγιστής· κι ἀλλοίμονο σ' ἐκεῖνο τὸ πλάσμα ποὺ θὰ ἤθελε νὰ ζεῖ χωρὶς ἀγῶνα καὶ βάρος καὶ ζυγαριὰ καὶ ζυγιστή!

Ἄν βαριότανε τὴ μεγαλοπρέπειά του ὁ Μεγαλοπρεπῆς αὐτός: τότε μόνο θ' ἄρχιζε ἡ Ὁμορφιά του, — καὶ τότε μόνο θὰ ἔβρισκα πὼς ἔχει καὶ γούστο καὶ νοστιμιά.

Καὶ μόνο ἂν ἀποστραφεῖ τὸν ἑαυτό του, θὰ πηδήσει πάνω ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ σκιά — καί, ἀληθινά! θὰ περάσει μέσα στὸν ἥλιο τ ο υ.

Πάρα πολὺν καιρὸ κάθησε στὴ σκιά, χλώμιασαν τὰ μάγουλα τοῦ ἐξιλεωτῆ τοῦ πνεύματος· πέθανε σχεδὸν τῆς πείνας περιμένοντας.

Περιφρόνηση ὑπάρχει ἀκόμα στὸ μάτι του· κι ἀηδία κρύβεται στὸ στόμα του. Τώρα, βέβαια, ξαποσταίνει, μ' ἀκόμη δὲν ξαπόστασε μέσα στὸν ἥλιο.

Σὰν ταυρὶ ἔπρεπε νὰ φέρνεται· κ' ἡ εὐτυχία του ἔπρεπε νὰ μυρίζεται τὴ γῆ κι ὅχι τὴν περιφρόνηση τῆς γῆς.

Σὰν ἄσπρο ταυρὶ θὰ ἤθελα νὰ τὸν δῶ, ποὺ φυσᾷ καὶ μουγκανίζει πηγαίνοντας μπροστὰ ἀπὸ τ' ἀλέτρι: καὶ τὸ μουγκανητό του ἔπρεπε νὰ ἐγκωμιάζει κάθε τι γῆϊνο!

Ἀκόμη εἶναι ἡ θωριά του σκοτεινὴ· ἡ σκιά τοῦ χεριοῦ του παίζει πάνω του. Σκιασμένο εἶναι ἀκόμα τοῦ ματιοῦ του τὸ πνεῦμα.

Κ' ἡ ἐνέργειά του ἀκόμα ἡ ἴδια δὲν εἶναι παρὰ μιὰ σκιά ἐπάνω του: τὸ χέρι σκοτεινιάζει τὸν ἐνεργοῦντα. Ἀκόμη δὲν ξεπέρασε τὴν ἐνέργειά του.

Μ' ἀρέσει, βέβαια, ὁ ταυρίσιος σβέρκος του: μὰ θέλω, φυσικά, νὰ δῶ καὶ τὸ ἀγγελικὸ βλέμμα του.

Πρέπει νὰ ξεμάθει καὶ τὴν ἡρωϊκὴ θέλησή του ἀκόμα: ἓνας ἀνυψωμένος πρέπει νὰ ἴναι γιὰ μένα κι ὅχι μόνο ἓνας Μεγαλοπρεπής: — ὁ αἰθέρας ὁ ἴδιος ἔπρεπε νὰ τὸν ἀνυψώσει, τὸν ἄδουλο.

Ἐδάμασε τέρατα, ἔλυσε αἰνίγματα: μὰ ἔπρεπε ἀκόμα νὰ ἐλευθερώσει τὸ τέρας του καὶ νὰ λύσει τὸ αἰνιγμά του, ἔπρεπε ἀκόμα νὰ τὰ μεταμορφώσει σὲ οὐράνια παιδιὰ.

Ἡ γνώση του δὲν ἔμαθε ἀκόμα νὰ χαμογελά καὶ νὰ μὴ νιώθει ζήλεια: ἀκόμη δὲ γαλήνεψε μέσα στὴν Ὅμορφιά τὸ χειμαρῶδες πάθος του.

Ἀληθινά, ἡ ἐπιθυμία του δὲν πρέπει νὰ σωπαίνει καὶ νὰ βουλιάζει μέσα στὸν κόρο, μὰ μέσα στὴν Ὅμορφιά! Ἡ χάρη ἀνήκει στὴν μεγαλοθυμία τοῦ μεγαλοφάνταστου.

Μὲ τὸ μπράτσο πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του: ἔτσι ἔπρεπε ν' ἀναπαύεται ὁ ἥρωας, ἔτσι ἔπρεπε καὶ νὰ ξεπρνᾷ τὴν ἀνάπαυσή του.

Ἀλλὰ ἀκριβῶς γιὰ τὸν ἥρωα τὸ πιὸ δύσκολο ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ Ὠραῖο. Τὸ Ὠραῖο εἶναι ἀκαταδάμαστο γιὰ κάθε βίαιη θέληση.

Λίγο περισσότερο, λίγο λιγώτερο: αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐδῶ πολὺ, αὐτὸ εἶναι ἐδῶ τὸ κυριώτερο.

Τὸ νὰ μένετε μὲ ἀδρανεῖς μυῶνες καὶ μὲ κενὴ θέληση: αὐτόναι τὸ πιὸ δύσκολο γιὰ ὅλους ἐσᾶς, ὦ Μεγαλοπρεπεῖς!

Ὅταν ἡ δύναμη γίνεται συγγνώμων καὶ κατεβαίνει στὸ ὁρατό: Ὅμορφιά τ' ὀνομάζω ἓνα τέτοιο κατέβασμα.

Κι ἀπὸ κονέναν δὲ ζητῶ ἀκριβῶς τὴν Ὅμορφιά, ὅσο ἀπὸ σένα, ὦ Δυνατέ: ἡ καλωσύνη σου ὥς εἶναι ἡ τελευταία νίκη σου πάνω στὸν ἑαυτό σου.

Σὲ πιστεύω ἄξιο γιὰ κάθε κακό: γι' αὐτὸ ζητῶ ἀπὸ σένα τὸ καλό.

Ἀληθινά, πολλὲς φορὲς γέλασα μὲ τοὺς ἀδύνατους, ποὺ νομίζουν ὅτι εἶναι καλοί, μόνο γιατί ἴναι κουτσοί!

Πρέπει νὰ μιμηθεῖς τὴ στήλη τῆς ἀρετῆς: ὅλο καὶ γίνεται ὠραιότερη καὶ λεπτότερη, μὰ καὶ πιὸ σκληρὴ κι ἀνθεκτικὴ μέσα της, ὅσο ἀνεβαίνει.

Ναί, ὦ Μεγαλοπρεπῇ, κάποτε θὰ γίνεις ὠραῖος καὶ θὰ κρατᾷς τὸν καθρέφτη σου μπροστὰ στὴν ἴδια σου τὴν Ὅμορφιά.

Τότε ἡ ψυχὴ σου θὰ φρικιάσει ἀπὸ θεϊκὲς ἐπιθυμίες: καὶ θὰ ὑπάρχει λατρεία καὶ μέσα στὴ ματαιοδοξία σου ἀκόμα!

Γιατὶ αὐτό ἴναι τὸ μυστικὸ τῆς ψυχῆς: μόνο ὅταν ὁ ἥρωας

τὴν παρατήσῃ, τότε τὴν πλησιάζει, μὲς στ' ὄνειρο, — ὁ ὑπερήρωας.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΗ ΧΩΡΑ

ΠΟΛΥ μακρὰ πέταξα μέσα στὸ μέλλον: ἔνωσα φρίκη.

Κι ὅταν κοίταξα γύρω μου, γιὰ κοίτα! Ξαφνικὰ εἶδα πῶς ὁ μόνος μου σύγχρονος ἦταν ὁ χρόνος.

Τότε πέταξα πρὸς τὰ πίσω, γυρίζοντας — κι ὅλο καὶ πιὸ διασπαστικός: ἔτσι ἦρθα σὲ σᾶς, ὦ τωρινοί, καὶ στὴν χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἔφερνα μαζί μου ἓνα μάτι γιὰ σᾶς, καὶ καλὴν ἐπιθυμία: ἀληθινά, μὲ πόθο στὴν καρδιά ἦρθα σὲ σᾶς.

Μὰ πῶς μοῦ συνέβηκε; Ὅση ἀγωνία κι ἂν ἔνωθα, — χρειάστηκε νὰ γελάσω! Ποτὲ δὲν εἶχε δεῖ τὸ μάτι μου τόσο παρδαλὸ θέαμα!

Γέλασα καὶ γέλασα, ἐνῶ τὸ πόδι μου ἔτρεμε ἀκόμα καθὼς κ' ἡ καρδιά μου: «ἐδῶ 'ναι, δέβαια, ἡ πατρίδα ὅλων τῶν χρωματοδοχείων!» — εἶπα.

Μὲ πενήντα τρόπους βαμμένοι στὸ πρόσωπο καὶ στὰ μέλη: ἔτσι καθόσασταν ἐκεῖ πρὸς μεγάλη μου ἔκπληξη, ὦ τωρινοί!

Ἄλλοι μὲ πενήντα καθοέφτες γύρω σας, ποὺ κολάκευαν κι ἀντανεκλούσαν τὸ παιγνίδι τῶν χρωμάτων σας!

Ἀληθινά, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ φορεῖτε καμιὰ καλύτερη προσωπίδα, ὦ τωρινοί, ἀπὸ αὐτὴν ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο σας τὸ πρόσωπο! Ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ σᾶς ἀναγνωρίσει!

Παραλειπόμενοι μὲ τὰ σημάδια τοῦ παρελθόντος, καὶ μὲ καινούργια σημάδια τὰ παλιὰ αὐτὰ σημάδια ἀλείφοντας: ἔτσι κρυδόςαστε καλὰ ἀπὸ κάθε ἐρμηνευτὴ σημαδιῶν!

Λὰ κι ἂν εἶναι κανεῖς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐξετάζουνε τὰ σωθικά γιὰ νὰ μαντέψουνε: ποιὸς θὰ τὸ πίστευε πῶς ἀληθινὰ ἔχετε σωθικά! Φαίνεστε νὰ εἴστε φτιαγμένοι ἀπὸ χρώματα κι ἀπὸ κολλημένα χαρτιά.

Ὅλοι οἱ καιροὶ κι ὅλοι οἱ λαοὶ ρίχνουν παρδαλὰ βλέμματα μέσα ἀπὸ τὰ πέπλα σας: ὅλες οἱ συνήθειες κ' οἱ πίστεις ἐκφράζονται παρδαλὰ μὲ τὶς χειρονομίες σας.

Ὅποιος σᾶς ἔγδυε ἀπὸ τοὺς πέπλους σας καὶ τὰ παραφορτώματά σας καὶ τὰ χρώματά σας καὶ τὶς χειρονομίες σας: δὲν θ' ἀπόμενε παρὰ τόσο ἀκριβῶς ὅσο θὰ τοῦ χρειαζόταν γιὰ νὰ ἔχει ἓνα σκιάχτρο νὰ τρομάζει τὰ πουλιά.

Ἀληθινά, ὁ ἴδιος ἐγὼ εἶμαι τὸ πουλὶ ποὺ τρόμαξε, ὅταν σᾶς εἶδε κάποτε γυμνοὺς καὶ δίχως χρώματα: καὶ πέταξα μακρὰ τους ὅταν τὰ σκιάχτρα αὐτὰ μοῦ ἔγνεψαν μὲ ἀγάπη.

Κάλλιο νὰ 'μωνα μεροκαματιάρης στὸν κάτω κόσμον κι ὀνά-

μεσα στους ἴσκιους τοῦ Ἄλλοτε! — Πιὸ σαρκωμένοι καὶ πιὸ γιομάτοι ἀπὸ σᾶς εἶναι κι αὐτοὶ οἱ Κατωκοσμίτες ἀκόμα!

Αὐτό, ναί, αὐτό ἔναι ἡ πίκρα τῶν ἄντερών μου, τ' ὅτι δὲ μπορῶ νὰ σᾶς ὑποφέρω οὔτε γυμνοὺς μήτε ντυμένους, ὦ τωρινοί!

Κάθε ἀνησυχία τοῦ μέλλοντος, κι ὅ,τι τρόμαξε ποτὲ παραπλανημένα πουλιά, εἶναι ἀληθινὰ πιὸ καθησυχαστικὸ καὶ πιὸ οἰκεῖο ἀπὸ τὴν «πραγματικότητά» σας

Γιατὶ ἔτσι μιλάτε: «Ὅλο πραγματικότητα εἵμαστε, δίχως πίστη καὶ προλήψεις»: καὶ φουσκώνετε τὸ στήθος σας — ἄχ, κι ἂς μὴν ἔχετε καθόλου στήθος!

Ναί, πῶς θὰ μπορούσατε νὰ πιστεύετε, ὦ παρδαλο-ντυμένοι! — ποὺ εἴσαστε οἱ ζωγραφιῆς τοῦ κάθε τι ποὺ πιστεύτηκε ποτέ!

Μεταβαλλόμενες ἀναιρέσεις εἴσαστε αὐτῆς τῆς πίστεως, κι ὅλων τῶν σκέψεων στραμπουλιστές. Ἀναξιόπιστους: ἔτσι σᾶς ὀνομάζω ἐγώ, ὦ Πραγματικοί!

Ὅλοι οἱ καιροὶ φλυαροῦνε μεταξύ τους στὰ πνεύματά σας: κι ὅλων τῶν καιρῶν τὰ ὄνειρα καὶ οἱ φλυαρίες ἦσαν πολὺ πραγματικώτερες ἀπ' ὅσο εἶναι ἡ ξύπνια σας ὕπαρξη!

Εἴσαστε στεῖροι: γι' αὐτὸ σᾶς λείπει ἡ πίστη. Μὰ ὅποιος ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ εἶχε πάντα καὶ τ' ἀληθινὰ ὄνειρά του καὶ τὰ σημάδια τῶν ἀστεριῶν — καὶ πίστευε στὴν πίστη!

Μισάνοιχτες πόρτες εἴσαστε, ὅπου περιμένουν νεκροθάφτες. Κι αὐτὴ ἔναι ἡ πραγματικότητά σας: «Ὅλα ἀξίζουν νὰ καταστραφοῦν».

Ἄχ, πῶς στεκόσαστε ἐκεῖ, ὦ στεῖροι, μὲ τόσο σκελετωμένα παῖδια! Καὶ μερικοὶ ἀπὸ σᾶς τὸ εἶχανε, βέβαια, καταλάβει.

Καὶ εἶπαν: «μὴ κ' ἓνας Θεός, ἀλήθεια, καθὼς κοιμόμουν, ἀφαίρεσε κρυφὰ κάτι ἀπὸ πάνω μου; Κάτι ἄκετό, ἀλήθεια, γιὰ νὰ πλάσῃ μιὰ γυναῖκα μ' αὐτό!

Παράξενη εἶναι ἡ φτώχεια τῶν παιδιῶν μου!» — ἔτσι εἶπανε κιόλας μερικοὶ τωρινοί.

Ναί, μοῦ εἴσαστε γιὰ γέλια, ὦ τωρινοί! Καὶ προπαντὸς ὅταν παραξενεύεστε γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σας!

Κι ἀλλοίμονό μου, ἂν δὲ μπορούσα νὰ γελάσω γιὰ τὸ ξάφνιασμά σας, κ' ἔπρεπε νὰ καταπιῶ κάθε ἀηδία ἀπὸ τὰ πιάτα σας!

Μὰ θέλω νὰ σᾶς πάρω στ' ἀλαφριά, μιὰ κ' ἔχω κάτι βαρὺ νὰ σηκώσω· καὶ τί μὲ νοιάζει ἐμένα, ἂν κάθονται σκαθάρια καὶ φτερωτὰ σκουλήκια πάνω στὸ δέμα μου!

Ἀληθινά, δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ βαρύτερο! Καὶ δὲ θὰ μοῦ ῥθει ἀπὸ σᾶς, ὦ τωρινοί, ἡ μεγάλη κούραση.

Ἄχ ὥς ποῦ θ' ἀνεβῶ ἀκόμα μὲ τὸν πόθο μου! Πάνω ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ ἀγναντεύω γυρεύοντας πατρίδες καὶ μητρικὴ γῆ.

Μὰ πατρίδα δὲ βρῆκα πουθενά· δὲ μένω σὲ καμιὰ πολιτεία καὶ. κάθε πύλη εἶναι μιὰ ἀναχώρηση γιὰ μένα.

Ξένοι μοῦ εἶναι κ' ἓνα περιγέλιο οἱ τωρινοί, ποὺ τώρα στερ-

νὰ ἀκόμα τραβούσανε τὴν καρδιά μου· κ' εἶμαι ἐξορισμένος ἀπὸ κάθε πατρίδα καὶ μητρικὴ γῆ.

Ἔτσι ὅ,τι ἀγαπῶ ἀκόμα εἶναι μόνο ἡ γῆ τῶν παιδιῶν μου, ἡ ἀγνωστὴ, ποὺ βρίσκεται στὴν πιὸ μακρινὴ θάλασσα: αὐτὴν προσκαλῶ τὸ ἱστίο μου νὰ γυρέψει καὶ νὰ γυρέψει.

Μὲ τὰ παιδιά μου θέλω νὰ ἐξαγοράσω τ' ὅτι εἶμαι παιδὶ τῶν πατέρων μου: καὶ μὲ ὅλο τὸ μέλλον — αὐτὸ τὸ παρόν!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΩΜΗ ΓΝΩΜΗ

ΚΑΘΩΣ ἔβγαινε χτὲς τὸ φεγγάρι, μοῦ φάνηκε πῶς ἤθελε νὰ γεννήσῃ ἓναν ἥλιο: τόσο φαρδὺ καὶ βαρὺ κειτότανε στὸν ὀρίζοντα.

Μὰ ἡ ἐγκυμοσύνη του ἦταν ψεύτικη· καὶ κάλλιο νὰ πιστέψω πῶς στὸ φεγγάρι ὑπάρχει ἓνας ἄντρας παρὰ μιὰ γυναίκα.

Εἶναι, φυσικά, καὶ λίγο ἄντρας, αὐτὸς ὁ φοβισμένος νυχτοξεφαντωτής. Ἀληθινά, μὲ κακὴ συνείδηση περπατᾷ πάνω ἀπὸ τὶς στέγες.

Γιατί 'ναι ἀκόλαστος καὶ ζηλιάρης, ὁ καλόγερος ποὺ εἶναι στὸ φεγγάρι, καὶ λαχταρᾷ τὴ γῆ κι ὅλες τὶς χαρὲς τῶν ἐρωτευμένων.

Ὅχι, δὲ μ' ἀρέσει αὐτὸς ὁ γάτος τῶν κεραμιδιῶν! Καὶ μ' ἀηδιάζουν ὅσοι γλιστροῦν γύρω ἀπὸ τὰ μισοκλεισμένα παράθυρα!

Γιομάτος εὐλάβεια καὶ σιωπηλὸς προχωρεῖ πάνω στοὺς ἀστερόεντες τάπητες: — μὰ δὲ μ' ἀρέσουν ὅλα τὰ σιγαλοπερπάτητα ἀνδρικὰ πόδια, ποὺ δὲν κουδουνίζουν οὔτε κἂν τὰ σπιρουνία τους.

Κάθε τίμιου ἀνθρώπου τὰ δῆματα ἀντηχοῦνε· μὰ ἡ γάτα κλέβει τὸν δρόμο περπατώντας. Κοίτα, τὸ φεγγάρι ἔρχεται κατὰ δῶ περπατώντας γατίσια καὶ παράνομα.

Αὐτὴ τὴν παραβολὴ τὴ λέω γιὰ σᾶς, εὐαίσθητοι ὑποκριτές, ποὺ ζητᾶτε τὴν «καθαρὴ γνώση»! Ἐσᾶς ὀνομάζω ἀκόλαστους!

Καὶ σεῖς ἀγαπᾶτε τὴ γῆ καὶ τὸ γήϊνο: καλὰ σᾶς ἐμάντεψα! — μὰ στὴν ἀγάπη σας ὑπάρχει ντροπὴ καὶ κακὴ συνείδηση, — τοῦ φεγγαριοῦ μοιάζετε!

Ἐπεισαν τὸ πνεῦμα σας νὰ περιφρονεῖ τὸ γήϊνο, μὰ ὅχι καὶ τὰ σωθικά σας: ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ὅ,τι πιὸ ἰσχυρὸ ἔχετε μέσα σας.

Καὶ τώρα τὸ πνεῦμα σας ντρέπεται νὰ ὑποταχτεῖ στὴ θέληση τῶν σωθικῶν σας, καὶ φεύγει μπροστὰ στὴν ἴδια του τὴ ντροπὴ, ἀκολουθώντας γλιστεροὺς δρόμους καὶ τοὺς δρόμους τῆς ψευτιάς.

«Γιὰ μένα θά 'ταν τὸ ὕψιστο — ἔτσι λέει μέσα του τὸ ψευδολόγο πνεῦμα σας — νὰ κοιτάζω χωρὶς ἐπιθυμία τὴ ζωὴ κι, ὅχι, τοῦ σκύλου ὅμοιος, μὲ κρεμασμένη γλῶσσα:

«Νά 'μαι εὐτυχισμένος κοιτάζοντας, με νεκρωμένη θέληση, χωρίς ν' ἀγγίζω καὶ χωρίς ἀπλησθη ἐπιθυμία — ψυχρὸς καὶ σταχτόγκριζος σ' ὁλόκληρο τὸ σῶμα, ἀλλὰ με τὰ μάτια ἀπὸ φεγγάρι μεθυσμένα!

«Γιὰ μένα τὸ προσφιλέστερο θά 'ταν — ἔτσι αὐταπατᾶται ὁ ἴδιος ὁ ἀπατημένος — τὸ ν' ἀγαπῶ τὴ γῆ, ὅπως τὴν ἀγαπᾷ τὸ φεγγάρι, καὶ ν' ἀγγίζω μόνο με τὰ μάτια τὴν Ὁμορφιά της.

«Κι ὀνομάζω ἄ μ ω μ η γνώση ὅλων τῶν πραγμάτων τ' ὅτι δὲ θέλω τίποτα ἀπὸ τὰ πράγματα: ἐχτὸς ἀπὸ τὸ νὰ μπορῶ ν' ἀπλώνομαι μπροστὰ τους σὰν ἓνας καθρέφτης μ' ἓκατὸ μάτια.»

᾽Ω εὐαίσθητοι ὑποκριτές, ὦ ἀκόλαστοι! Ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία σας λείπει ἡ ἀθωότητα: καὶ γι' αὐτὸ συκοφαντεῖτε τὴν ἐπιθυμία!

Ἀληθινά, δὲν ἀγαπᾶτε τὴ γῆ σὰν δημιουργοί, σὰν γενήτορες, χαρούμενοι γιὰ τὴ γονιμότητά της!

Ποῦ ὑπάρχει ἀθωότητα; Ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει θέληση γιὰ γέννηση. Κι ὅποιος θέλει νὰ δημιουργήσῃ ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, αὐτὸς ἔχει γιὰ μένα τὴν καθαρώτερη θέληση.

Ποῦ ὑπάρχει Ὁμορφιά; Ἐκεῖ ποὺ πρέπει νὰ θέλω με ὅλη μου τὴ θέληση: ἐκεῖ ποὺ θέλω ν' ἀγαπήσω καὶ νὰ χαθῶ γιὰ νὰ μὴ μείνει μιὰ εἰκόνα εἰκόνα μόνο.

Ν' ἀγαπήσω καὶ νὰ χαθῶ: αὐτὰ πᾶνε μαζὶ τώρα κ' αἰωνιότητες. Θέληση γι' ἀγάπη: αὐτὸ σημαίνει νὰ θέλεις καὶ τὸν θάνατο. Ἔτσι σᾶς μιλῶ ἐγώ, ἄνθρωποι!

Μὰ νὰ ποὺ τὸ χωρίς ἀνδρισμὸ ἀλληθώρισμά σας θέλει νὰ ὀνομάζεται «παφλατηρικότητα»! Κι ὅ,τι ἀγγίζετε με ἄνθρωπο μάτια, πρέπει νὰ βαφτιστεῖ «ῥαῖο»! ᾽Ω μολευτὲς εὐγενικῶν ὀνομάτων!

Μὰ ἡ κατάρρα σας θά 'ναι, ὦ ἄμωμοι, ὦ ἀναζητητὲς τῆς καθαρῆς γνώσης, τὸ νὰ μὴ μπορεῖτε ποτὲ νὰ γενήσετε: κι ἄς ξαπλώνεστε πάνω στὸν ὀρίζοντα φαρδιοὶ καὶ βαριοί!

Ἀληθινά, γιομίζετε τὸ στόμα σας μ' εὐγενικὲς λέξεις: καὶ θὰ πρέπει νὰ πιστέψουμε πῶς ἡ καρδιά σας ξεχειλίζει, ὦ ἀρχιψεῦτες;

Μὰ οἱ λέξεις μ ο υ εἶναι ταπεινές, περιφρονημένες, σκολιές λέξεις: μαζεύω πρόθυμα ὅ,τι πέφτει, τὴν ῥα ποὺ τρώτε, ἀπὸ τὸ τραπέζι σας.

Ὅσο νὰ 'ναι, πάντα με φτάνουν γιὰ νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια στοὺς ὑποκριτές! Ναί, τὰ ψαροκόκκαλά μου, τὰ τσόφλια καὶ τ' ἀγκαθωτὰ φύλλα ποὺ μαζεύω, με φτάνουν γιὰ νὰ γαργαλίσω τὴ μύτη σας, ὑποκριτές!

Κακὸς ἀέρας φουσᾷ πάντα γύρω σας καὶ γύρω ἀπὸ τὰ γεύματά σας: οἱ ἀκόλαστοι σκέψεις σας, τὰ ψεῦδη σας κ' οἱ μυστικότητες σας εἶναι μες στὸν ἀέρα!

Μὰ τολμήσετε πρῶτα, ἀλήθεια, νὰ πιστέψετε τοὺς ἴδιους ἑσᾶς — ἑσᾶς καὶ τὰ σωθικά σας! Ὅποιος δὲν πιστεύει τὸν ἑαυτό του, λέει πάντα ψέμματα.

Κρεμάσατε ένα προσωπεῖο Θεοῦ μπροστά σας, ὦ «καθαροί»: σ' ένα προσωπεῖο Θεοῦ κρύφτηκε τὸ φριχτὸ δαχτυλιδωτὸ σκουλήκι σας.

Ἀληθινά, ἐξαπατᾶτε, ὦ «παρατηρητικοί»! Ἀκόμα κι ὁ Ζαρατούστρα ἀπατήθηκε κάποτε ἀπὸ τὶς θεϊκὲς προβιές σας· δὲν εἶχε μαντέψει τὰ φίδια ποὺ σκέπαζαν οἱ προβιές αὐτές.

Ἐνὸς Θεοῦ ψυχὴ νόμιζα ἄλλοτε ὅτι ἔβλεπα νὰ παίζει στα παιγνίδια σας, ὦ ἀναζητητὲς τῆς καθαρῆς γνώσης! Τέχνη καλύτερη δὲ νόμιζα ὅτι ἤξερα ἄλλοτε ἀπὸ τὶς τέχνες σας!

Ἡ ἀπόσταση μὲ κρατοῦσε μακριὰ ἀπὸ τὶς βρωμισιὲς τῶν φιδιῶν κι ἀπὸ τὴν ἄσκημη μυρωδιά: καὶ δὲν ἤξερα πῶς ἡ δολιότητα μιᾶς ἀκόλαστης σαύρας γλιστροῦσε ἐδῶ γύρω.

Μὰ σ ἄ ς πλησίασα: τότε ξημέρωσε γιὰ μένα—καὶ νὰ ποὺ ξημερώνει τώρα καὶ γιὰ σᾶς, — οἱ ἐρωτοδουλειὲς τοῦ φεγγαριοῦ τελειώσανε!

Μὰ κοιτάξετε, λοιπόν! Ἀποσβωλομένο καὶ χλωμὸ κρέμεται ἐκεῖ — μπροστὰ στὴν αὐγή!

Γιατὶ ἔρχεται κιόλας, ἡ λαμπερή, — ἡ ἀγάπη τοῦ γιὰ τὴ γῆ ἔρχεται! Ἀθωότητα κ' ἐπιθυμία δημιουργίας εἶναι κάθε ἀγάπη τοῦ ἡλίου!

Μὰ κοιτάξετε, λοιπόν, πόσο ἀνυπόμονα περνᾶ τὴ θάλασσα! Δὲ νιώθετε τὴ δίψα καὶ τὴ θερμὴν ἀνάσα τῆς ἀγάπης του;

Θέλει νὰ βυζάξει τὴ θάλασσα καὶ νὰ πιεῖ τὸν βυθό της στὰ ὕψη: ξαφνικὰ ἡ ἐπιθυμία τῆς θάλασσας ὑψώνεται μὲ χίλιους μαστούς.

Θέλει νὰ φιληθεῖ καὶ νὰ βυζαχτεῖ ἀπὸ τὴ δίψα τοῦ ἡλίου· ἄνεμος θέλει νὰ γίνεῖ καὶ ὕψος καὶ μονοπάτι τοῦ φωτὸς καὶ φῶς κ' ἡ ἴδια!

Ἀληθινά, τοῦ ἡλίου ὅμοιος ἀγαπῶ τὴ ζωὴ καὶ κάθε βαθιὰ θάλασσα.

Κι αὐτὸ λέγεται γιὰ μένα γνώση: κάθε βάθος πρέπει νὰ ὑψωθεῖ — στὸ ὕψος μου!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΟΦΟΥΣ

ΚΑΘΩΣ κοιμόμουν, ξαφνικὰ ἓνα πρόβατο ἄρχισε νὰ τρώει τὸ στεφάνι ἀπὸ κισσὸ ποὺ φοροῦσα στὸ κεφάλι μου, — ἔτρωγε καὶ μιλοῦσε μαζί: «Ὁ Ζαρατούστρα δὲν εἶναι πιὰ σοφός».

Αὐτὸ εἶπε κ' ἔφυγε περιφρονητικὰ μακριὰ καὶ περήφανο. Ἐνα παιδί μου τὸ διηγήθηκε αὐτό.

Μ' ἀρέσει νὰ πλαγιάζω ἐδῶ ποὺ παίζουν τὰ παιδιά, πλάι στὸν γκρεμισμένο τοῖχο, ἀνάμεσα σὲ γαϊδουράγκαθα καὶ κόκκινες παπαροῦνες.

Ἐνας σοφὸς εἶμαι ἀκόμα γιὰ τὰ παιδιά, καθὼς καὶ γιὰ τὰ

γαϊδουράγκαθα καὶ τὶς κόκκινες παπαρούνες. Εἶναι ἀθῶα, ἀκόμα καὶ στὴν κακία τους.

Μὰ δὲν εἶμαι πιά γιὰ τὰ πρόβατα: ἔτσι τὸ θέλει ἡ κλήρα μου — εὐλογημένη νὰ ᾿ναι!

Γιατὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι τούτη δῶ: ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπῖτι τῶν σοφῶν κ' ἔκλεισα πίσω μου τὴν πόρτα.

Πολὺν καιρὸ κάθησε ἡ πεινασμένη ψυχὴ μου στὸ τραπέζι τους· ὅχι, σὰν κι αὐτοὺς δὲν εἶμαι γυμνασμένος στὴ γνώση, ὅσο εἶναι γυμνασμένοι γιὰ νὰ σπᾶνε καρύδια.

Ἀγαπῶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν ἀέρα πάνω ἀπὸ τὴ δροσερὴ γῆ· προτιμῶ νὰ κοιμῶμαι πάνω σὲ βοδινὰ τομάρια, παρὰ πάνω στ' ἀξιώματά τους καὶ στὶς τιμές τους.

Εἶμαι πάρα πολὺ θερμὸς καὶ φλογερὸς ἀπὸ τὶς δικές μου τὶς σκέψεις: πολλὲς φορὲς ἡ ἀνάσα μου πιάνεται. Τότε πρέπει νὰ βγῶ στὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ νὰ φύγω ἀπ' ὅλα τὰ σκονισμένα δωμάτια.

Μὰ ἐκεῖνοι κάθονται παγεροὶ σὲ παγεροὺς ἵσκιους: θέλουνε νὰ ᾿ναι σὲ ὅλα μόνο θεατὲς καὶ φυλάγονται νὰ καθήσουν ἐκεῖ πού ὁ ἥλιος φλογίζει τὰ σκαλοπάτια.

Σὰν κι αὐτοὺς πού στέκονται στὸν δρόμο καὶ χαζεύουν τὸν κόσμο, πού περνᾷ: ἔτσι περιμένουν κι αὐτοὶ καὶ χαζεύουν τὶς σκέψεις, πού ἄλλοι τὶς σκέφτηκαν.

Ἄν τοὺς ἀγγίξεις μὲ τὸ χέρι σηκώνουνε σκόνη γύρω τους σὰν σακκιὰ ἀλεῦρι, κι ἄθελά τους· μὰ ποιὸς ἐμάντεψε πῶς ἡ σκόνη τους κρατᾷ ἀπὸ καρπὸ κι ἀπὸ τὴν κίτρινη εὐφροσύνη τῶν θερινῶν χωραφιῶν;

Ἄν παριστάνουν τοὺς σοφοὺς, νιώθω φρίκη γιὰ τὶς παροϊμιούλες τους καὶ γιὰ τὶς ἀλήθειες τους: ἡ σοφία τους ἀναδίδει συχνὰ μιὰ μυρουδιά, σάμπως ἀπὸ βούρκα: κι ἀληθινά, ἄκουσα καὶ τὸν βάτραχο νὰ κοάζει μέσα ἀπὸ τὴ σοφία τους.

Εἶναι ἐπιτήδριοι, ἔχουν ἔξυπνα δάχτυλα: τί θέλει ἡ ἀπλότητά μου πλάϊ στὴν πολλαπλότητά τους! Τὰ δάχτυλά τους καταλαβαίνουν ἀπὸ κάθε κλωστή καὶ κούμπωμα καὶ φάσιμο: ἔτσι πλέκουν τὶς κάλτσες τοῦ πνεύματος!

Εἶναι καλὰ ρολόγια: ἔχε μόνο τὸ νοῦ σου νὰ τὰ κουρντίζεις σωστά! Τότε πιά δείχνουν ἀσφαλτα τὴν ὥρα καὶ κάνουν κ' ἕναν διακριτικὸ θόρυβο.

Δουλεύουνε σὰ μύλοι καὶ σὰν γουδιά: φτάνει νὰ τοὺς ρίχνεις μόνο καρπὸ! — ξέρουνε κιόλας ν' ἀλέθουνε τὸν καρπὸ καὶ νὰ τὸν κάνουνε ἄσπρη σκόνη.

Κοιτάζουν καλὰ-καλὰ ὁ ἕνας τὰ δάχτυλα τοῦ ἄλλου καὶ δὲ νιώθουν καμιὰν ἐμπιστοσύνη. Σκαρφίζονται μικροπονηριές, καρδοκοῦνε αὐτοὺς πού ἡ γνώση τους κουτσαίνει, — σὰν τὶς ἀράχνες ἐνεδρεύουνε.

Τοὺς εἶδα πάντα νὰ ἐτοιμάζουνε προσεχτικὰ φαρμάκι· καὶ πάντα τραβοῦνε γυάλινα γάντια πάνω ἀπὸ τὰ δάχτυλά τους.

Ξέρουν ακόμα νὰ παίζουνε καὶ μὲ νοθευμένα ζάρια· καὶ τοὺς βρῆκα νὰ παίζουνε μὲ τόσο ζῆλο, ποὺ νὰ ἰδρώνουνε.

Εἴμαστε ξένοι μεταξύ μας κ' οἱ ἀρετές τους μοῦ χαλοῦνε τὸ στομάχι πιὸ πολὺ ἀκόμα κι ἀπὸ τὴν κιβδηλία τους κι ἀπὸ τὰ νοθευμένα ζάρια τους.

Κι ὅταν ἔμενα μαζί τους, πάλι ἔμενα ψηλότερά τους. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἔχουν μαζί μου.

Δὲ θέλουν ν' ἀκούσουν καθόλου πῶς ἓνας περπατᾷ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους· κ' ἔτσι σώριασαν ξύλα καὶ γῆ καὶ κοπριές ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὰ κεφάλια τους.

Ἔτσι πνίξανε τὸν ἦχο τῶν βημάτων μου: κι αὐτοὶ ποὺ μ' ἄκουσαν λιγώτερο ὥς τὰ τώρα ἦσαν οἱ πιὸ σοφοί.

Ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὶς ἐλλείψεις καὶ τὶς ἀδυναμίες σωριάσανε ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ σὲ μένα: — «ψεύτικο πάτωμα» τὸ λένε αὐτὸ στὰ σπίτια τους.

Μὰ παρ' ὅλ' αὐτὰ ἐγὼ περπατῶ μὲ τὶς σκέψεις μου π ἄ ν ω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους· μὰ κι ἂν ἀκόμα ἤθελα νὰ περπατῶ πάνω στὰ ἴδια μου τὰ λάθη, πάλι θὰ ἔμουν ἀπὸ πάνω τους καὶ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους.

Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἴσοι: ἔτσι λέει ἡ δικαιοσύνη. Κι ὅ,τι θέλω ἐγώ, αὐτοὶ δὲ μποροῦν νὰ τὸ θέλουν!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ καιρὸ ποὺ γνώρισα καλύτερα τὸ κορμί, — εἶπε ὁ Ζαρατούστρα σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς μαθητές του — τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι πιὰ γιὰ μένα τὸ ἴδιο πνεῦμα· καὶ κάθε τι «αἰώνιο» — κι αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ μόνο ἓνα σύμβολο».

«Ἔτσι σ' ἄκουσα νὰ λὲς κι ἄλλοτε, ἀποκρίθηκε ὁ μαθητής· καὶ τότε εἶχες προσθέσει: «μὰ οἱ ποιητὲς λένε πολλὰ ψέμματα». Μὰ γιατί εἶπες πῶς οἱ ποιητὲς λένε πολλὰ ψέμματα;»

«Γιατί;» εἶπε ὁ Ζαρατούστρα. Ρωτᾷς τὸ γιατί; Δὲν ἀνήκω σ' αὐτούς, ποὺ μπορεῖ νὰ τοὺς ρωτήσῃ κανεὶς γιὰ τὸ «γιατί» τους.

Ὅ,τι ἔζησα ἀνήκει, λοιπόν, στὸ χτές; Πάει καιρὸς καὶ καιρὸς ποὺ ἔζησα τὶς αἰτίες τῶν ἀντιλήψεών μου.

Δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔμαι ἓνα βαρέλι μνημονικοῦ, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ ἔχω πρόχειρες ὅταν θὰ τὶς ἤθελα ὅλες τὶς αἰτίες μου;

Κουράζομαι πάρα πολὺ γιὰ νὰ συγκρατήσω καὶ τὶς ἴδιες τὶς ἀντιλήψεις μου· ὅλο καὶ κάποια πουλὶ θὰ μοῦ φύγει.

Ἀφήνω δὰ ποὺ κοντὰ σ' αὐτὸ ὅλο καὶ βρίσκω στὸν περιστεριῶνα μου ἓνα πουλὶ ποὺ τρύπωσε ἐκεῖ, ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποῦ φεύγῃ, καὶ ποὺ μοῦ εἶναι ξένο, καὶ ποὺ τρέμει ὅταν πάω νὰ βάλω τὸ χέρι μου πάνω του.

Μὰ τί σοῦ εἶπε, ἀλήθεια, κάποτε ὁ Ζαρατούστρα; Πῶς οἱ

Ξέρουν ακόμα νὰ παίζουνε καὶ μὲ νοθευμένα ζάρια· καὶ τοὺς βρῆκα νὰ παίζουνε μὲ τόσο ζῆλο, ποὺ νὰ ἰδρώνουνε.

Εἴμαστε ξένοι μεταξύ μας κ' οἱ ἀρετές τους μοῦ χαλοῦνε τὸ στομάχι πιὸ πολὺ ἀκόμα κι ἀπὸ τὴν κιβδηλία τους κι ἀπὸ τὰ νοθευμένα ζάρια τους.

Κι ὅταν ἔμενα μαζί τους, πάλι ἔμενα ψηλότερά τους. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἔχουν μαζί μου.

Δὲ θέλουν ν' ἀκούσουν καθόλου πῶς ἓνας περπατᾷ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους· κ' ἔτσι σώριασαν ξύλα καὶ γῆ καὶ κοπριές ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὰ κεφάλια τους.

Ἔτσι πνίξανε τὸν ἦχο τῶν βημάτων μου: κι αὐτοὶ ποὺ μ' ἄκουσαν λιγώτερο ὥς τὰ τώρα ἦσαν οἱ πιὸ σοφοί.

Ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὶς ἐλλείψεις καὶ τὶς ἀδυναμίες σωριάσανε ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ σὲ μένα: — «ψεύτικο πάτωμα» τὸ λένε αὐτὸ στὰ σπίτια τους.

Μὰ παρ' ὅλ' αὐτὰ ἐγὼ περπατῶ μὲ τὶς σκέψεις μου π ἄ ν ω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους· μὰ κι ἂν ἀκόμα ἤθελα νὰ περπατῶ πάνω στὰ ἴδια μου τὰ λάθη, πάλι θὰ ἔμουν ἀπὸ πάνω τους καὶ πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους.

Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἴσοι: ἔτσι λέει ἡ δικαιοσύνη. Κι ὅ,τι θέλω ἐγώ, αὐτοὶ δὲ μποροῦν νὰ τὸ θέλουν!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ καιρὸ ποὺ γνώρισα καλύτερα τὸ κορμί, — εἶπε ὁ Ζαρατούστρα σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς μαθητές του — τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι πιὰ γιὰ μένα τὸ ἴδιο πνεῦμα· καὶ κάθε τι «αἰώνιο» — κι αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ μόνο ἓνα σύμβολο».

«Ἔτσι σ' ἄκουσα νὰ λὲς κι ἄλλοτε, ἀποκρίθηκε ὁ μαθητής· καὶ τότε εἶχες προσθέσει: «μὰ οἱ ποιητὲς λένε πολλὰ ψέμματα». Μὰ γιατί εἶπες πῶς οἱ ποιητὲς λένε πολλὰ ψέμματα;»

«Γιατί;» εἶπε ὁ Ζαρατούστρα. Ρωτᾷς τὸ γιατί; Δὲν ἀνήκω σ' αὐτούς, ποὺ μπορεῖ νὰ τοὺς ρωτήσῃ κανεὶς γιὰ τὸ «γιατί» τους.

Ὅ,τι ἔζησα ἀνήκει, λοιπόν, στὸ χτές; Πάει καιρὸς καὶ καιρὸς ποὺ ἔζησα τὶς αἰτίες τῶν ἀντιλήψεών μου.

Δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔμαι ἓνα βαρέλι μνημονικοῦ, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ ἔχω πρόχειρες ὅταν θὰ τὶς ἤθελα ὅλες τὶς αἰτίες μου;

Κουράζομαι πάρα πολὺ γιὰ νὰ συγκρατήσω καὶ τὶς ἴδιες τὶς ἀντιλήψεις μου· ὅλο καὶ κάποια πουλὶ θὰ μοῦ φύγει.

Ἀφήνω δὰ ποὺ κοντὰ σ' αὐτὸ ὅλο καὶ βρίσκω στὸν περιστεριῶνα μου ἓνα πουλὶ ποὺ τρύπωσε ἐκεῖ, ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποῦ φεύγῃ, καὶ ποὺ μοῦ εἶναι ξένο, καὶ ποὺ τρέμει ὅταν πάω νὰ βάλω τὸ χέρι μου πάνω του.

Μὰ τί σοῦ εἶπε, ἀλήθεια, κάποτε ὁ Ζαρατούστρα; Πῶς οἱ

ποιητὲς λένε πάρα πολλά ψέμματα;—Μὰ κι ὁ Ζαρατούστρα ποιη-
τὴς εἶναι.

Πιστεύεις πὼς καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶχε πεῖ τὴν ἀλήθεια; Για-
τί τὸ πιστεύεις;»

Ὁ μαθητὴς ἀποκρίθηκε: «πιστεύω στὸν Ζαρατούστρα.» Μὰ
ὁ Ζαρατούστρα κούνησε τὸ κεφάλι του καὶ χαμογέλασε.

Ἡ πίστη δὲ μὲ κάνει μακάριο, εἶπε, καὶ μάλιστα ἡ πίστη
στὸν ἑαυτό μου.

Μὰ κι ἂν παραδεχτοῦμε πὼς κάποιος εἶπε μ' ὅλη του τὴ σο-
βαρότητα πὼς οἱ ποιητὲς παρολένε ψέμματα: δὲν εἶχε κι ἄδικο,—
λέμε πολλά ψέμματα.

Γνωρίζουμε, ἐπίσης, πάρα πολὺ λίγα πράγματα καὶ μαθαίνου-
με δύσκολα: γι αὐτὸ κι ἀναγκαζόμαστε νὰ λέμε ψέμματα.

Καὶ ποιὸς ἀπὸ μᾶς τοὺς ποιητὲς δὲ θὰ νόθευε τὸ κρασί του;
Πολλὲς δηλητηριώδεις ἐνώσεις συνέβηκαν στὰ κελλάρια μας,
πράγματα ἀπερίγραπτα ἔγιναν ἐκεῖ.

Κ' ἐπειδὴ γνωρίζουμε πάρα πολὺ λίγα πράγματα, γι' αὐτὸ ἀ-
γαποῦμε μ' ὅλη μας τὴν καρδιά τοὺς φτωχοὺς τῷ πνεύματι, καὶ
προπαντὸς ἂν εἶναι τίποτα νεαρὲς γυναικοῦλες.

Καὶ λαχταροῦμε ἀκόμη καὶ τὰ πράγματα ποὺ διηγοῦνται τὰ
βράδια οἱ γριοῦλες. Αὐτὸ τ' ὀνομάζουμε μέσα μας Αἰώνιον Θῆλυ.

Καὶ σὰ νὰ ὑπῆρχε ἓνα ἰδιαίτερο κρυφὸ πέρασμα πρὸς τὴ
γνώση, κ ρ υ φ ὀ σ' αὐτοὺς ποὺ κάτι μαθαίνουν: πιστεύουμε
στὸ λαὸ καὶ στὴ «σοφία» του.

Ἄλλ' ὅλοι οἱ ποιητὲς πιστεύουν: ὅτι ὅποιος, ξαπλώνοντας
στὸ γρασίδι ἢ σὲ μοναχικὴ πλαγιά, στήνει τ' αὐτί, μαθαίνει ἀπὸ
τὰ πράγματα ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Κι ἂν τοὺς ἔρχονται τρυφερὲς συγκινήσεις, οἱ ποιητὲς πιστεύ-
ουν πάντα πὼς ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι ἐρωτευμένη μαζί τους:

Καὶ πὼς γλιστράει στ' αὐτί τους κάτι οὐράνιο γιὰ νὰ τοὺς πεῖ
καὶ χαϊδευτικά, ἐρωτικὰ λόγια: γι' αὐτὸ καὶ φουσκώνουν τὸ στήθος
τους καὶ περηφανεύονται μπροστὰ σ' ὅλους τοὺς θνητούς!

Ἄχ, ὑπάρχουν τόσα πολλὰ πράγματα ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ
γῆς, ποὺ γι' αὐτὰ μόνον οἱ ποιητὲς κατῴρθωσαν κάτι νὰ ὀνειρευ-
τοῦν!

Καὶ προπαντὸς π ἄ ν ω ἀπὸ τὸν οὐρανό: γιατί ὅλοι οἱ θεοὶ
εἶναι ποιητικὰ σύμβολα, ποιητικὰ δημιουργήματα!

Ἀληθινὰ ὅλο καὶ κάτι μᾶς ἔλκει πρὸς τὰ πάνω—στὸ βασίλειο,
δηλαδή, τῶν σύννεφων: πάνω στὰ σύννεφα ἀποθέτουμε τὶς πολύ-
χρωμες φούσκες μας κ' ὕστερα τὶς ὀνομάζουμε Θεοὺς κ' ὑπεράνθρω-
πους:— .

Εἶναι, ἀλήθεια, ἀρκετὰ ἀλαφροὶ γιὰ τέτοιες ἔδρες! — ὅλοι
αὐτοὶ οἱ Θεοὶ καὶ οἱ ὑπεράνθρωποι.

Ἄχ, πόσο βαρέθηκα ὅλη αὐτὴ τὴ μετριότητα, ποὺ παρασταί-
νει ὁλωσδιόλου τὴ σπουδαία! Ἄχ, πόσο τοὺς βαρέθηκα τοὺς ποιη-
τὲς!

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα εἶπε τὰ λόγια αὐτά, ὁ μαθητὴς του ὀργίστηκε μαζί του, ἀλλὰ σώπασε. Σώπασε κι ὁ Ζαρατούστρα ἐπίσης· καὶ τὸ μάτι του εἶχε στραφεῖ πρὸς τὰ μέσα του, κ' ἦταν σὰ νὰ κοίταζε πολὺ μακρῶς. Στὸ τέλος ἀναστένναξε κι ἀνάσανε βαθιά.

Ἀνήκω στὸ σήμερα καὶ στὸ χτές, εἶπε ὕστερα· μὰ κάτι τι ὑπάρχει μέσα μου ποὺ ἀνήκει στὸ αὔριο καὶ στὸ μεθαύριο καὶ στὸ κάποτε.

Βαρέθηκα τοὺς ποιητές, τοὺς παλιούς καὶ τοὺς νέους: ὅλοι μοῦ φαίνονται ἐπιπόλαιοι καὶ ρηχὲς θάλασσες.

Δὲ σκέφτηκαν ἀρκετὰ τὰ βάθη: γι αὐτὸ δὲ βυθίστηκε τὸ αἶσθημά τους ὥς τοὺς βυθούς.

Λίγη ἀσέλγεια καὶ λίγη πλήξη: αὐτὸ ὑπῆρξε πάντα ὁ καλύτερος στοχασμός τους.

Φευγαλέα σὰν πνοὴ φαντάσματα μοῦ φαίνονται ὅλες οἱ συγχορδίες τῆς ἄρπας τους· τί ἔμαθαν ὥς τὰ τώρα ἀπὸ τὸν πυρετὸ τῶν ἡχῶν!—

Οὔτε καὶ ποὺ μοῦ φαίνοντα ἀρκετὰ καθαροί: θολώνουν ὅλα τους τὰ νερά, γιὰ νὰ φαίνωνται βαθιά.

Καὶ τοὺς ἀρέσει νὰ παρουσιάζωνται συνδιαλλαχτικοί: μὰ ἐμένα μοῦ φαίνονται μισέροὶ κι ἀνακατεμένοι, καὶ μὲ μισὰ λόγια κι ἀκάθαρτοι!

Ἀχ, ἔρριξα τὸ δίχτυ μου στὴ θάλασσά τους κ' ἤθελα νὰ πιᾶσω καλὰ ψάρια· μὰ ὅλο καὶ τραβοῦσα ἐνὸς παλιοῦ Θεοῦ κεφάλι.

Ἔτσι ἡ θάλασσα ἔδωσε μιὰ πέτρα στὸν πεινασμένο. Κ' οἱ ἴδιοι αὐτοὶ μπορεῖ νὰ κρατοῦνε ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Βρίσκει, βέβαια, κανεῖς καὶ μαργαριτάρια μέσα στὴ θάλασσα: γι' αὐτὸ καὶ μοιάζουνε τόσο πολὺ οἱ ἴδιοι αὐτοὶ μὲ σκληρὰ ὀστρακοειδῆ. Κι ἀντὶ γιὰ ψυχὴ πολλὲς φορὲς βρῆκα σ' αὐτοὺς ἀρμυρὸν ἀφρό.

Ἀπὸ τὴ θάλασσα διδάχτηκαν ἀκόμη καὶ τὴν ματαιοδοξία της: μὴ κ' ἡ θάλασσα δὲν εἶναι τὸ παγῶνι τῶν παγωνιῶν;

Ἀκόμη καὶ μπροστὰ στὸ πιὸ ἄσκημο ἀπὸ τὰ βουβάλια βουβάλι ἀνοίγει τὴν οὐρά του, ποτὲ δὲν κουράζεται ἀπὸ τὸ ἀσημένιο καὶ μεταξένιο ριπίδι του.

Ἐπιθετικὸ κοιτάζει τὸ βουβάλι κ' εἶναι, μὲς στὴν ψυχὴ του, κοντὰ στὴν ἄμμο, πιὸ κοντὰ ἀκόμα στὴ λόχμη, μὰ πολὺ πιὸ κοντὰ στὸ βούρκο.

Τί τὸ ἐνδιαφέρει αὐτὸ ἡ Ὀμορφιά κ' ἡ θάλασσα καὶ τὸ κάμαρι τοῦ παγωνιοῦ; Τὴν παραβολὴ αὐτὴ τὴ λέγω στοὺς ποιητές.

Ἀληθινά, τὸ ἴδιο τους τὸ πνεῦμα εἶναι τὸ παγῶνι τῶν παγωνιῶν καὶ μιὰ θάλασσα ματαιοδοξίας!

Θεατὲς θέλει τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητῆ: ἄς εἶναι καὶ βουβάλια!—

Μὰ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ βαρέθηκα: καὶ βλέπω νὰ ῥχεται ἡ ὥρα ποὺ καὶ τὸ ἴδιο αὐτὸ θὰ βαρεθεῖ τὸν ἑαυτό του.

Εἶδα κιόλας τοὺς ποιητὲς ν' ἀλλάζουμε καὶ νὰ στρέφουμε τὸ βλέμμα τους ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους.

Εἶδα νὰ ἔρχονται ἐξιλεωτὲς τοῦ πνεύματος: ποὺ βγῆκαν μέσα ἀπὸ τοὺς ποιητὲς.—

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΥΠΑΡΧΕΙ ἓνα νησὶ στὴ θάλασσα—ὄχι μακριὰ ἀπὸ τὰ νησιὰ τῶν μακάρων τοῦ Ζαρατούστρα—ὅπου πάνω του καπνίζει ἀδιάκοπα ἓνα ἡφαίστειο· ὁ λαός, καὶ προπαντὸς οἱ γριούλες τοῦ λαοῦ, λένε πὼς εἶναι στημένο σὰν βράχος μπροστὰ στὴν πύλη τοῦ κάτω κόσμου: μὰ ὅτι μέσα ἀπὸ τὸ ἡφαίστειο ὁδηγεῖ τὸ στενὸ μονοπάτι ποὺ φέρνει σ' αὐτὴ τὴν πύλη τοῦ κάτω κόσμου.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λοιπόν, ποὺ ὁ Ζαρατούστρα κατοικοῦσε στὰ νησιὰ τῶν μακάρων, ἔγινε νὰ ρίξει ἄγκυρα ἓνα καράβι στὸ νησὶ κεῖνο ὅπου ὀρθώνεται τὸ βουνὸ ποὺ καπνίζει· καὶ τὸ πλήρωμά του βγῆκε στὴ στεριά γιὰ νὰ κυνηγήσει κουνέλια. Μὰ ἐκεῖ, κατὰ τὸ μεσημέρι, ποὺ ὁ καπετάνιος κ' οἱ ἄνθρωποί του βρέθηκαν πάλι μαζί, εἶδανε ξαφνικά, ἀνόερα, ἓναν ἄντρα νὰ ἔρχεται κατὰ τὸ μέρος τους, καὶ μιὰ φωνὴ ἔλεγε καθαρά: «εἶναι ὦρα! Εἶναι ἡ ὑψιστὴ ὦρα!» Μὰ ὅταν ἡ Μορφή βρισκότανε πιὸ πολὺ κοντὰ τους—πέταξε, ὅμως, γρήγορα κ' ἔφυγε σκιᾶς ὅμοια πρὸς τὴν κατεύθυνση ποὺ βρισκότανε τὸ ἡφαίστειο—ἀναγνώρισαν ξάφνου μὲ τὴν πιὸ μεγάλη ἐκπληξὴ πὼς ἦταν ὁ Ζαρατούστρα· γιατί τὸν εἶχαν δεῖ κιόλας ὅλοι τους, ἐχτὸς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν καπετάνιο, καὶ τὸν ἀγαποῦσαν, ὅπως ἀγαπᾷ ὁ λαός: μὲ μισὸ φόβο καὶ μισὴ ἀγάπη.

«Κοιτάξετε! εἶπε ὁ γέρο πιλότος, ὁ Ζαρατούστρα κατεβαίνει στὸν Ἄδη!»—

Τὸν ἴδιον πάνω - κάτω καιρό, ποὺ οἱ ναυτικοὶ αὐτοὶ ἀράζανε στὸ νησὶ τῆς φωτιᾶς, κυκλοφόρησε ἡ φήμη πὼς ὁ Ζαρατούστρα εἶχε ἐξαφανιστεῖ· κι ὅταν ρωτήθηκαν οἱ φίλοι του, ἀποκρίθηκαν πὼς μπήκε τὴν νύχτα στὸ καράβι χωρὶς νὰ πεῖ ποῦ ἤθελε νὰ ταξιδέψει.

Ἔτσι γεννήθηκε κάποια ἀνησυχία· μὰ ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες στὴν ἀνησυχία αὕτῃ ἦρθε νὰ προστεθεῖ ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρώπων τοῦ καραβιοῦ—καὶ τώρα ὅλος ὁ λαὸς ἔλεγε πὼς τὸν Ζαρατούστρα τὸν εἶχε πάρει ὁ διάβολος. Οἱ μαθητὲς του γέλασαν, βέλαια, γι αὐτὰ ποὺ διαδίδονταν· κ' ἓνας μάλιστα ἀπὸ δαύτους εἶπε: «πιὸ πολὺ πιστεύω πὼς ὁ Ζαρατούστρα πῆρε τὸν διάβολο!» Στὸ βάθος τῆς ψυχῆς τους, ὅμως, ὅλοι ἦσαν γιομάτοι ἔγνοια καὶ λαχτάρια: ἔτσι, ἡ χαρὰ τους ἦταν πολὺ μεγάλη, ὅταν τὴν πέμπτη μέρα φάνηκε ἀνάμεσά τους ὁ Ζαρατούστρα.

Καὶ τούτῃ δὴ εἶναι ἡ διήγηση τῆς συνομιλίας τοῦ Ζαρατούστρα μὲ τὸ σκυλὶ τῆς φωτιᾶς:

Ἡ γῆ, εἶπε, ἔχει δέρμα· καὶ τὸ δέρμα τοῦτο εἶναι γιομάτο ἀρρώστειες. Μιὰν ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀρρώστειες τὴν λένε «ἄνθρωπο».

Καὶ μιὰν ἄλλην ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀρρώστειες τὴν λένε «σκυλὶ τῆς φωτιᾶς»: γιὰ τὸ ὅτι ὡς τὴν ἀρρώστια οἱ ἄνθρωποι πολλὰ σκέφτηκαν καὶ πολλὰ εἶπανε ψέμματα.

Γιὰ νὰ ἐμβαθύνω στὸ μυστικὸ τοῦτο πέρασα τὴ θάλασσα: κ' εἶδα γυμνὴ τὴν ἀλήθεια, πραγματικά! ἀπὸ τὴν κορυφὴ ὡς τὰ νύχια.

Ξέρω τί πράμα εἶναι τὸ σκυλὶ τῆς φωτιᾶς· ξέρω ἀκόμα καὶ τί εἶναι ὅλα αὐτὰ τὰ ξεβράσματα καὶ τὰ καταποντίσματα τοῦ διαδόλου, ποὺ δὲν φοβοῦνται μόνοι οἱ γριούλες.

«Ἐβγα ἀπὸ τὴν ἄβυσσό σου, σκυλὶ τῆς φωτιᾶς! φώναξα, καὶ μολόγησε πόσο βαθιὰ ἔναι αὕτῃ ἡ ἄβυσσος! Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται αὐτὸ ποὺ μᾶς ξεβράζεις;

Πίνεις πλούσια ἀπὸ τὴ θάλασσα: αὐτὸ προδίδει ἡ ἀρμυρὴ εὐγλωττία σου! Μὰ τὴν ἀλήθεια, παραπαίρνεις τὴν τροφὴ σου ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια, ἓνα σκυλὶ τοῦ βάθους ἐσύ!

Τὸ πολὺ-πολὺ νὰ σὲ πάρω γιὰ ἐγγαστρίμυθο τῆς γῆς: καὶ πάντα, ὅταν ἄκουα νὰ μιλοῦν γιὰ τὰ καταποντίσματα καὶ τὰ ξεβράσματα τοῦ διαδόλου, τοὺς εὑρίσκα νὰ ἔναι ὅμοιοί σου: ἀρμυροί, ψευδολόγοι καὶ ἐπιπόλαιοι.

Ξέρετε νὰ μουγκρίζετε καὶ νὰ θολώνετε τὸν ἀέρα μὲ στάχτες! Εἴστε οἱ πιὸ μεγάλοι καυχησιάρηδες καὶ ξέρετε ἀρκετὰ τὴν τέχνη νὰ βράζετε τὴν πυρὴ λάσπη.

Ὅπου βρεθῆτε ἐκεῖ πρέπει νὰ βρίσκεται πάντα καὶ λάσπη καὶ πολλὰ λασπερά, σφουγγαρωτά, συμπιεσμένα: ποὺ κι αὐτὰ θέλουν τὴν ἐλευθερίαν τους.

«Ἐλευθερία» μουγκρίζετε ὅλοι κατὰ προτίμηση: μὰ ἐγὼ ξέμαθα νὰ πιστεύω στὰ «μεγάλια γεγονότα» ὅπου γύρω τους ξεσηκώνονται πολλὰ μουγκρίσματα καὶ πολλὴ ἀντάρα.

Καὶ πιστεψέ με μόνο, φίλε μου μὲ τὸν καταχθόνιο πάταγο! Τὰ μεγαλύτερα γεγονότα—δὲν εἶναι οἱ θορυβοδέστερες, μὰ οἱ σιωπηλότερες ὥρες μας.

Ὅχι γύρω ἀπὸ τὸν ἐφευρέτη νέου πάταγου: γύρω ἀπὸ τὸν ἐφευρέτη νέων ἀξιῶν περιστρέφεται ὁ κόσμος· ἀδίακοπα περιστρέφεται.

Καὶ μολόγησέ το μόνο! Πάντα κάτι ἐλάχιστο εἶχε συμβεῖ, ὅταν διαλυότανε ὁ θόρυβος κι ὁ καπνὸς ποὺ εἶχες ξεσηκώσει. Τί σημασία ἔχει τ' ὅτι ἔγινε μουμια μιὰ πολιτεία, κι ὅτι ἓνα ἄγαλμα κείτεται στὴ λάσπη!

Καὶ τοῦτον ἐδῶ τὸν λόγο λέω ἀκόμα σ' αὐτοὺς ποὺ γκρεμίζουνε τ' ἄγαλματα. Ἡ μεγαλύτερη τρέλλα εἶναι νὰ ρίχνεις ἅλατι στὴ θάλασσα καὶ στὸν πηλὸν ἄγαλματα!

Στὸν πηλὸ τῆς περιφρόνησής σας κειτότανε τὸ ἄγαλμα: μὰ ὁ νόμος τοῦ ἦταν ἀκριβῶς νὰ ξαναπάρει ζωὴ καὶ ζωντανὴ ὁμορφιά ἀπὸ τὴν περιφρόνηση!

Μὲ πιὸ θεῖα χαρακτηριστικὰ ὀρθώνεται τώρα καὶ γοητευτικὰ θλιμμένο· κι ἀληθινά! θὰ σᾶς εὐχαριστήσῃ κι ἀπὸ πάνω ποὺ τὸ γκρεμίσατε, ὦ γκρεμιστές!

Μὰ τούτῃ δῶ τῇ συμβουλῇ συμβουλεύω τοὺς Βασιλιάδες καὶ τὶς Ἐκκλησίες καὶ κάθε τι ποὺ τό 'χουν ἐξασθενήσει τὰ χρόνια κ' οἱ ἀρετὲς—ἀφήσετε μόνο νὰ σᾶς γκρεμίσουν! Γιὰ νὰ ξανάρθετε στὴ ζωὴ καὶ γιὰ νὰ ξανάρθῃ σὲ σᾶς — ἡ ἀρετὴ!»

Ἔτσι μίλησα μπροστὰ στὸ σκυλὶ τῆς φωτιᾶς: τότε μ' ἔκοψε στὴ μέση μουρμουρίζοντας καὶ ρώτησε: «Ἐκκλησία; Τί 'ναι πάλι αὐτό;»

«Ἐκκλησία; ἀποκρίθηκα, εἶναι ἓνα εἶδος κράτους, τὸ πιὸ ψεύτικο ἄλλωστε. Μὰ μὴ λές τίποτα, ὑποκριτικὸ σκυλί! Γνωρίζεις τὸ εἶδος σου καλύτερα ἀπὸ τὸν καθένα.

Ἔνα ὑποκριτικὸ σκυλὶ σὰν ἐσένα εἶναι τὸ κράτος· σὰν ἐσένα τοῦ ἀρέσει νὰ μιλᾷ μὲ καπνοὺς καὶ μουγκρίσματα γιὰ νὰ κάμῃ, ὅπως ἐσύ, νὰ πιστέψουν ὅτι μιλᾷ ἀπὸ τὸ βάθος τῶν πραγμάτων.

Γιὰτί, τὸ κράτος, θέλει ὅλωςδιόλου νὰ 'ναι τὸ σπουδαιότερο ζῶο πάνω στὴ γῆ· κ' ἔτσι καὶ τὸ πιστεύουν, πραγματικά.»

Ὅταν τὸ εἶπα αὐτό, τὸ σκυλὶ τῆς φωτιᾶς ἄρχισε νὰ κουνιέται σὰν ξετρελλαιμένο ἀπὸ φθόνο. «Τί; φώναξε, τὸ σπουδαιότερο ζῶο πάνω στὴ γῆ; κ' ἔτσι καὶ τὸ πιστεύουν πραγματικά;» Καὶ τόση πολλὴ ἀντάρα καὶ χοντροφωνάρες ἔβγαλε ἀπὸ τὸ λαρύγγι του, ποὺ εἶπα πῶς θὰ πνιγέτονε ἀπὸ τὴν ὀργὴ καὶ τὸ φθόνο του.

Στὸ τέλος ἔγινε πιὸ ἥσυχο καὶ τὸ βογγητό του λιγόστεψε· μὰ μόλις ἡσύχασε, εἶπα γελώντας:

«Θυμώνεις, σκυλὶ τῆς φωτιᾶς; ἔχω δίκιο γιὰ σένα, λοιπόν!

Καὶ γιὰ νὰ μὴ χάσω τὸ δίκιο μου, ἄκουσε νὰ σοῦ μιλήσω γιὰ ἓνα ἄλλο σκυλὶ τῆς φωτιᾶς: αὐτὸ μιλᾷ ἀληθινὰ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά τῆς γῆς.

Χρυσάφι εἶναι ἡ ἀνάσα του καὶ χρυσὴ βροχή: ἔτσι τὸ θέλει ἡ καρδιά του. Τί 'ναι γι' αὐτὸ ἡ στάχτη κι ὁ καπνὸς κι ὁ πυρὸς ἀφρός!

Γέλιο πετᾷ ἀπὸ μέσα του σὰν παρδαλὸ σύννεφο, δὲν τοῦ ἀρέσουνε τὰ μουγκρίσματά σου καὶ τὰ φτυσίματά σου κ' οἱ κοιλόποναί σου!

Μὰ τὸ χρυσάφι καὶ τὸ γέλιο τὰ παίρνει ἀπὸ τὴν καρδιά τῆς γῆς: γιατί, μάθε το κι αὐτό: ἡ καρδιά τῆς γῆς εἶναι ἀπὸ χρυσάφι».

Ὅταν τὸ σκυλὶ τῆς φωτιᾶς τ' ἄκουσε αὐτά, τοῦ στάθηκε τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο· πιά νὰ μ' ἀκούσῃ ἄλλο. Ντροπιασμένο ἔβγαλε τὴν οὐρά του στὰ σκέλια του, ἔβγαλε ἓνα σιγαλόφωνο Γάβ, γάβ! καὶ σύρθηκε μέσα στὴ σπηλιά του.

Αὐτὰ διηγήθηκε ὁ Ζαρατούστρα. Μὰ οἱ μαθητές του δὲν τὸν ἄκουσαν καλὰ - καλὰ: τόσο μεγάλῃ ἦταν ἡ ἐπιθυμία τους νὰ

τοὺς διηγηθεῖ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καραβιοῦ, τὰ κουνέλια καὶ γιὰ τὸν ἄντρα ποὺ πετοῦσε.

«Τί νὰ σκεφτῶ κι ἐγὼ γι' αὐτό! εἶπε ὁ Ζαρατούστρα. Νά 'μαι κανένα φάντασμα ἄραγε;

Μὰ θά' τανε ἡ σκιά μου. Δὲ μπορεῖ, κάτι θ' ἀκούσατε γιὰ τὸν ὁδοιπόρο καὶ τὸν ἵσκιο του!

Μὰ ἓνα εἶναι σίγουρο: τὸν ἵσκιο μου πρέπει νὰ τὸν κρατῶ πιὸ κοντό, — ἄλλοιῶς θὰ μοῦ καταστρέψει τὴ φήμη μου.»

Καὶ πάλι κούνησε ὁ Ζαρατούστρα τὸ κεφάλι του καὶ ἀποροῦσε. «Τί νὰ σκεφτῶ κ' ἐγὼ γι' αὐτό!» εἶπε πάλι.

«Γιατί, τότε, φώναξε τὸ φάντασμα: «Εἶναι ὦρα! Εἶναι ἡ ὑψιστὴ ὦρα!»

Τίνος ἔφτασε λοιπόν, — ἡ ὑψιστὴ ὦρα;» —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρας.

Ο ΜΑΝΤΗΣ

«—κ' εἶδα μιὰ μεγάλη θλίψη νά 'ρχεται πάνω στοὺς ἀνθρώπους. Οἱ καλύτεροι βαρεθήκανε τὰ ἔργα τους.

Διαδόθηκε κάποια θεωρία καὶ κοντά της μιὰ πίστη: «ὅλα εἶναι κενά, ὅλα εἶναι ἴδια, ὅλα πέρασαν!»

Κι ἀπ' ὅλους τοὺς λόφους ἀντιλάλησε πάλι: «ὅλα εἶναι κενά, ὅλα εἶναι ἴδια, ὅλα πέρασαν!»

Θερίσαμε, βέβαια: μὰ γιατί σάπισαν καὶ μαυρίσανε οἱ καρποί μας; Τί νὰ ἔπεσε ἀπὸ τὸ κακὸ φεγγάρι τὴν τελευταία τούτη νύχτα;

Μάταιη ἦταν ὅλη ἡ ἐργασία μας, φαρμάκι γένηκε τὸ κρασί μας, κακὸ μάτι κιτρίνισε τὰ χωράφια μας καὶ τὶς καρδιές μας.

Ξεραθήκαμε ὅλοι, καὶ φωτιά 'πεσε πάνω μας, καὶ γενήκαμε σκόνη, τῆς στάχτης ὅμοιοι:—ναί, ἀκόμη καὶ τὴ φωτιά κάναμε νὰ βαρεθεῖ.

Ὅλα τὰ πηγάδια στερέψανε γιὰ μᾶς, ἀκόμη κ' ἡ θάλασσα ἀποτραβήχτηκε. Ὅλο τὸ ἔδαφος θέλει νὰ ραγίσει, μὰ ἡ ἄβυσσος δὲ θέλει νὰ καταπιεῖ!

«Ἄχ, ποῦ 'ναι μιὰ θάλασσα, ποῦ νὰ μποροῦσε νὰ πνιγεῖ κανεὶς!» ἔτσι ἤχεῖ τὸ κλάμα μας,—πέρα, πάνω ἀπὸ τὰ ρηχὰ τέλματα.

Ἀληθινά, βαρεθήκαμε πάρα πολὺ ἀκόμη καὶ γιὰ νὰ πεθάνουμε· κι ἀγρυπνοῦμε ἀκόμη κ' ἐξακολουθοῦμε νὰ ζοῦμε—σὲ ταφοθάλαμους!» —

ΕΤΣΙ νὰ λέει ἓνας μάντης ἄκουσε ὁ Ζαρατούστρα· κ' ἡ μαντεία του μπήκε στὴν καρδιά του καὶ τὸν ἄλλαξε. Λυπημένος περιπλανήθηκε καὶ κουρασμένος· κ' ἔγινε σὰν ἐκείνους ποὺ ἀνάφερε στὰ λόγια του ὁ μάντης.

Ἀληθινά, ἔτσι εἶπε στοὺς μαθητές του, δὲ θ' ἀργήσει νὰ πέ-

σει αὐτὸ τὸ μακροχρόνιο λυκόφως. "Αχ, πῶς θὰ σώσω τὸ φῶς μου!

Πῶς νὰ κάνω γιὰ νὰ μὴ μοῦ σβήσῃ μέσα σὲ τούτη τὴ θλίψη!
Πιὸ μακρυνῶν κόσμων θὰ ὑπάρχει, βέβαια, φῶς κι ἀκόμη πιὸ μακρυνῶν νυχτῶν!

Μὲ τέτοιες ἔγνοιες μέσα στὴν καρδιά του τριγύριζε ὁ Ζαρατούστρα· καὶ τρεῖς μέρες ὀλόκληρες δὲν ἤπιε καὶ δὲν ἔφαγε τίποτα, δὲν ἀναπαύθηκε καθόλου κ' ἔχασε τὴ μιλιὰ του. Στὸ τέλος ἔγινε νὰ πέσει σ' ἕναν βαθὺ ὕπνο. Μὰ οἱ μαθητὲς του κάθονταν γύρω του σὲ μακρὰ νυχτέρια καὶ περίμεναν γνοιασμένοι νὰ ξυπνήσῃ καὶ νὰ μιλήσῃ πάλι καὶ νὰ ἔχει γιάνει ἀπὸ τὴ θλίψη του.

Μὰ τὰ λόγια ποὺ εἶπε ὁ Ζαρατούστρα ὅταν ξύπνησε εἶναι τούτα δῶ· ἀλλ' ἡ φωνή του ἐρχότανε σὰν ἀπὸ πολὺ μακρὰ στοὺς μαθητὲς του:

"Ακούσετε, ἀλήθεια, τὸ ὄνειρο ποὺ νειρεύτηκα, ὦ φίλοι, καὶ βοηθήσετέ με νὰ μαντέψω τὴν ἔννοιά του!

"Ἐνα αἵνιγμα εἶναι ἀκόμα γιὰ μένα τ' ὄνειρο αὐτό· ἡ ἔννοιά του εἶναι κρυμμένη μέσα του καὶ φυλακισμένη καὶ δὲν πετᾷ ἀκόμη ἀπὸ πάνω του μ' ἐλεύθερες φτεροῦγες.

Νειρεύτηκα ὅτι εἶχα ἀρνηθεῖ κάθε ζωή. "Ὅτι εἶχα γίνῃ νυχτοφύλακας καὶ νεκροφύλακας, ἐκεῖ, στὸν ἐρημικὸ ὄρεινὸ πύργο τοῦ θανάτου.

Ἐκεῖ πάνω ἐφύλασσα τὶς σαρκοφάγες του: οἱ βαριοὶ θόλοι ἦσαν γιομάτοι ἀπὸ τέτοια τρόπαια νίκης. Μέσα ἀπὸ τὶς γυάλινες σαρκοφάγες μὲ κοίταζε ἡ κατανικημένη ζωή.

Τὴ μυρουδιά σκονισμένων αἰωνιοτήτων ἀνάσαινα: ἡ ψυχὴ μου κειτότανε μέσα στὶς σκόνες ἀσφυχιώντας. Καὶ τίνος ἡ ψυχὴ θὰ μπορούσε νὰ πάρει ἀέρα ἐκεῖ μέσα;

Τοῦ μεσονυχτιοῦ λάμψη μὲ τριγύριζε πάντα, καὶ δίπλα τῆς καθισμένη στὶς φτέρνες τῆς ἡ μοναξιά· καί, τρίτη, μιὰ ρογχώδης σιωπὴ τοῦ θανάτου, ἡ χειρότερη ἀπὸ τὶς φίλες μου.

Κρατοῦσα κλειδιά, τὰ πιὸ σκουριασμένα, ἀπὸ ὅλα τὰ κλειδιά, κλειδιά, καὶ μπορούσα ν' ἀνοίγῳ μ' αὐτὰ τὶς πιὸ τριζάτες, ἀπ' ὅλες τὶς πόρτες, πόρτες.

Πιχρόχολου τριγμοῦ ὅμοιος διάτρεχε ὁ ἦχος τοὺς μακροὺς διαδρόμους ὅταν ἀνοίγαν τὰ φύλλα τῆς πόρτας: δυσοίωνα φώναζε τὸ πουλὶ αὐτό, ἀπρόθυμα ξυπνοῦσε.

Μὰ τὸ πιὸ φριχτὸ καὶ τὸ πιὸ καρδιοσπαραχτικὸ ἦταν ὅταν ὅλα ξαναγύριζαν στὴ σιωπὴ τους κι ὅλα ἡσύχαζαν γύρωθε καὶ καθόμουνά μόνος μου μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐπίβουλη σιωπὴ.

"Ἔτσι ἔφευγε καὶ γλιστροῦσε γιὰ μένα ὁ χρόνος, ἂν ὑπῆρχε χρόνος ἀκόμα: ποῦ νὰ ξέρω κ' ἐγώ! Μὰ στὸ τέλος ἔγινε αὐτὸ ποὺ μὲ ξύπνησε.

Τρεῖς φορὲς ἀκούστηκαν χτυπήματα στὴν πόρτα, σὰ βροντές, καὶ τρεῖς φορὲς ἀντιλάλησαν πάλι καὶ οὐρλιαξαν οἱ θόλοι: τότε πῆγα κατὰ τὴν πόρτα.

Βραχνά! φώναξα, ποιός φέρνει τὴ στάχτη του στὸ βουνό;
Βραχνά! Βραχνά! Ποιός φέρνει τὴ στάχτη του στὸ βουνό;

Κ' ἔσφιγγα τὸ κλειδὶ καὶ τράνταζα τὴν πόρτα καὶ κουραζό-
μουν. Μὰ ἡ πόρτα δὲν ἄνοιγε οὔτε ἓνα δάχτυλο ἄνοιγμα.

Ἄνεμος, ξαφνικά, ποὺ μούγκριζε ἄνοιξε τὰ φύλλα τῆς πόρ-
τας: συρίζοντας, σκούζοντας μοῦ πέταξε ἓνα μαῦρο φέρετρο:

Καὶ στὸ μούγκρισμα καὶ σύριγμα καὶ σκούξιμο ἄνοιξε τὸ
φέρετρο καὶ ξεπετάχτηκαν χιλιάμορφα γέλια ἀπὸ μέσα.

Καὶ χίλια μουτσούνια ποὺ ἀνήκανε σὲ παιδιὰ, ἄγγελους,
κουκουδάγιες, τρελλοὺς καὶ πεταλούδες σὰν παιδιὰ μεγάλες, γε-
λοῦσαν καὶ χλεύαζαν καὶ μούγκριζαν ἐναντίον μου.

Τρόμαξα φριχτὰ τότε: σωριάστηκα χάμου. Καὶ φώναξα ἀπὸ
τὸν τρόμο μου, ὅπως δὲν εἶχα φωνάξει ποτέ.

Μὰ ἡ ἴδια μου ἡ κραυγὴ μὲ ξύπνησε:—καὶ συνῆλθα.—

Ἔτσι διηγήθηκε τὸ ἔνειρό του ὁ Ζαρατούστρα κ' ὕστερα σώ-
πασε: γιατί δὲν ἤξερε ἀκόμα τὴ σημασία τοῦ ὄνειρου του. Μὰ ὁ
μαθητὴς, ὁ πιὸ ἀγαπημένος του, σηκώθηκε γρήγορα, ἔπιασε τὸ
χέρι τοῦ Ζαρατούστρα καὶ μίλησε:

«Ἡ ἴδια σου ἡ ζωὴ ἐξηγεῖ τ' ὄνειρό σου, ὦ Ζαρατούστρα!

Μὴ καὶ δὲν εἶσαι ὁ ἴδιος ἐσὺ ὁ ἄνεμος μὲ τὸ συριχτὸ σκούξι-
μο, ποὺ ἀνοίγει τὶς πόρτες τοῦ πύργου τοῦ θανάτου;

Μὴ καὶ δὲν εἶσαι ὁ ἴδιος ἐσὺ τὸ φέρετρο, τὸ γιομάτο πολύ-
μορφες κακίες κι' ἀγγελικὲς μορφές τῆς ζωῆς;

Ἀληθινά, χιλιάμορφων παιδικῶν γέλιων ὁμοιος, ὁ Ζαρατού-
στρα ἔρχεται σ' ὅλους τοὺς νεκροθαλάμους, γελώντας γι' αὐτοὺς
τοὺς νυχτοφύλακες καὶ τοὺς νεκροφύλακες καὶ μ' αὐτοὺς ποὺ θορυ-
βοῦνε μὲ τὰ σκοτεινὰ κλειδιά.

Θὰ τοὺς τρομάξεις καὶ θὰ τοὺς κάμεις νὰ σωριαστοῦνε χάμου
μὲ τὸ γέλιο σου· ἡ λειποθυμιὰ καὶ τὸ ξύπνημα θ' ἀποδείξουν τὴ
δύναμή σου πάνω τους.

Κι ἀκέμα, ὅταν θὰ πέσει τὸ μακρὸν λυκόφως κ' ἡ θανάσιμη
κούραση, ἐσὺ δὲ θὰ δύσεις ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μας, ὦ ὑπερασπιστὴ
τῆς ζωῆς!

Μᾶς ἔκανες νὰ δοῦμε νέα ἀστέρια καὶ νέες νυχτερινὲς ὁμορ-
φιές· ἀληθινά, τὸ ἴδιο τὸ γέλιο ἀπλώσες πάνω μας σὰν πολύχρωμη
τέντα.

Παιδικὸ γέλιο θ' ἀναδρύζει ἀπὸ τὰ φέρετρα τώρα· ἓνας δυνα-
τὸς ἄνεμος, νικητὴς πάντα, θὰ παραισέρνει τώρα κάθε θανάσιμη
κούραση: τοῦ ἀνέμου αὐτοῦ μᾶς εἶσαι, ὁ ἴδιος ἐσὺ, ὁ πύργος κι ὁ
μάντης.

Ἀληθινά, τοὺς ἰδιοὺς τοὺς ἐχθρούς σου
ὄνειρεύτηκες: σὺτὸ ἔταν τὸ χειρότερο ὄνειρό σου!

Μὰ καθὼς σὲ ξύπνησαν καὶ συνῆλθες, ἔτσι θὰ ξυπνήσουν καὶ
τὸν ἑαυτὸ τους — καὶ θὰ ῥθουν σὲ σένα! —

Ἔτσι μίλησεν ὁ μαθητὴς· κι ὅλοι οἱ ἄλλοι στρημώχτηκαν γύ-

ρω από τὸν Ζαρατούστρα κ' ἔπιασαν τὰ χέρια του κ' ἤθελαν νὰ τὸν πείσουν νὰ παρατήσῃ τὸ κρεβάτι καὶ τὴ θλίψη του καὶ νὰ ξαναγυρίσῃ κοντὰ τους. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα καθότανε ἀνασηκωμένος στὸ στρώμα του, καὶ μὲ παράξενο βλέμμα. Σὰν ἕνας, ποὺ ἀπὸ μακρινὰ ξένα γυρίζει στὸν τύπο του, κοίταζε τοὺς μαθητές του κ' ἐξέταζε τὰ πρόσωπά τους· κι ἀκόμη δὲν ἦτανε σὲ θέσῃ νὰ τοὺς ἀναγνώρισῃ. Μὰ ὅταν τὸν σήκωσαν καὶ τὸν ἔβαλαν νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του, γιὰ δέξ, τὸ μάτι του, ξαφνικά, ἄλλαξε μὲ μιᾶς· κατὰλαβε τί εἶχε συμβεῖ, χάιδεψε τὰ γένεια του κ' εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή:

«Μὲ τὸ καλό! Ὅλ' αὐτὰ θὰ γίνουνε ὅταν θά 'ρθεῖ ἡ ὥρα τους· γι' αὐτό, ὅμως, μαθητές μου, φροντίσετε νὰ φᾶμε καλὰ καὶ γρήγορα! Ἔτσι λογιᾶζω νὰ ἐξαγοράσω τὰ ἄσκημα ὄνειρα!

Ὁ μάντης, ὅμως, θὰ φάει καὶ θὰ πιεῖ στὸ πλευρό μου· κι ἀληθινὰ, θέλω νὰ τοῦ δείξω ἀκόμα μιὰ θάλασσα, ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ πνιγεῖ μέσα της!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα. Ὑστερα, ὅμως, κοίταξε πολλὴ ὥρα στὸ πρόσωπο τὸν μαθητὴ ποὺ εἶχε ἐξηγήσῃ τ' ὄνειρό του καὶ συνάμα κούνησε τὸ κεφάλι του.

ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΤΡΩΣΗ

ΜΙΑ ΜΕΡΑ, καθὼς ὁ Ζαρατούστρα περνοῦσε τὸ μεγάλο γιοφύρι, τὸν τριγύρισαν οἱ σακάτηδες καὶ οἱ ζητιάνοι κ' ἕνας καμπούρης τοῦ μίλησεν ἔτσι:

«Κοίτα, Ζαρατούστρα! Κι ὁ λαὸς ἀκόμα διδάσκεται ἀπὸ σένα κι ἀποχτᾷ πίστῃ ἀπὸ τὴ διδασκαλία σου: μὰ γιὰ νὰ σὲ πιστέψῃ πέρα γιὰ πέρα, χρειάζεται ἀκόμα κάτι — πρέπει πρῶτα νὰ πείσεις καὶ μᾶς τοὺς σακάτηδες! Ἐδῶ, τώρα δὺ, μπορεῖς νὰ κάνεις μιὰ καλὴν ἐκλογὴ, κι ἀληθινὰ μιὰ καλὴ εὐκαιρία σοῦ παρουσιάζεται ἐδῶ δά! Τυφλοὺς μπορεῖς νὰ γιαιτρέψῃς καὶ χωλοὺς νὰ κάνεις νὰ τρέξουν· κι αὐτόν, ποὺ πολλὰ σηκώνει, καὶ τούτον νὰ ξαλαφρώσῃς λίγο μπορεῖς: — αὐτό, λογιᾶζω ἐγώ, θά 'τανε ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ κάνεις τοὺς σακάτηδες νὰ πιστέψουνε τὸν Ζαρατούστρα!»

Μὰ ὁ Ζαρατούστρα ἀποκρίθηκε ἔτσι σ' ἐκεῖνον ποὺ τοῦ μίλησε: «ὅταν βγάλῃς ἀπὸ τὸν καμπούρη τὴν καμπούρα του, παίρνεις καὶ τὸ πνεῦμα του — ἔτσι διδάσκει ὁ λαός. Κι ὅταν στὸν τυφλὸ δώσῃς τὸ μάτι του, πολλὰ ἄσκημα πράγματα θὰ δεῖ πάνω στὴ γῇ: ἔτσι, ποὺ νὰ καταρασθεῖ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἔγινε. Ἄλλ' αὐτός ποὺ κάνει τὸν χωλὸ νὰ τρέχει, τοῦ κάνει τὸ μεγαλύτερο κακό: γιὰτὶ μόλις θὰ μπορέσῃ νὰ τρέξει, θὰ πᾶνε μαζί του καὶ τὰ ἐλαττώματά του — αὐτὰ διδάσκει ὁ λαὸς γιὰ τοὺς σακάτηδες. Καὶ γιὰτί δὲ θά 'πρεπε νὰ διδαχτεῖ κι ὁ Ζαρατούστρα ἀπὸ τὸ λαό, ὅταν ὁ λαὸς διδάσκεται ἀπὸ τὸν Ζαρατούστρα;

Γιὰ μένα, ὅμως, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ βρίσκομαι ἀνάμεσα

στούς ανθρώπους, αὐτὸ πού 'χει τὴ μικρότερη σημασία εἶναι τὸ νὰ βλέπω ὅτι: «σ' αὐτὸν ἐδῶ λείπει τὸ μάτι καὶ σ' ἐκεῖνον τὸ αὐτὶ καὶ σ' ἕναν τρίτο τὸ πόδι κ' εἶναι ἄλλοι ποὺ ἔχουνε χάσει τὴ γλώσσα ἢ τὴ μύτη ἢ τὸ κεφάλι.»

Βλέπω κ' εἶδα χειρότερα καὶ διάφορα τόσο ἀηδιαστικά, ποὺ δὲ μπορῶ νὰ μιλῶ γιὰ τὸ κάθε ἕνα, ἀλλ' οὔτε καὶ θά 'θέλα νὰ σωπάσω γιὰ πολλὰ ἀπὸ δαῦτα: ἀνθρώπους δηλαδή, ποὺ τοὺς λείπουν ὅλα ἐχτὸς ἀπὸ ἕνα ποὺ τοὺς περισσεύει — ἀνθρώπους, ποὺ δὲν εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπὸ ἕνα μεγάλο μάτι ἢ ἕνα μεγάλο μουσούδι ἢ μιὰ μεγάλη κοιλιά ἢ κάτι ἄλλο μεγάλο, — σακάτηδες ἀπὸ τὴν ἀνάποδη τοὺς λέω ἐγὼ κάτι τέτοιους.

Καὶ καθὼς ἐρχόμουν ἀπὸ τὴ μοναξιά μου καὶ περνοῦσα γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τοῦτο τὸ γιοφύρι: ξαφνικὰ δὲν πίστευα στὰ μάτια μου καὶ κοίταξα καὶ ξανακοίταξα, πάλι καὶ πάλι, καὶ στὰ τέλος εἶπα: «αὐτὸ 'ναι ἕνα αὐτί! Ἕνα αὐτί, τόσο μεγάλο ὅσο ἕνας ἄνθρωπος!» Κοίταξα καλύτερα ἀκόμη: κι ἀληθινά, κάτω ἀπὸ τ' αὐτὶ κουνιότανε κάτι ἀκόμη, ποὺ ἦτανε τόσο μικρό, νὰ τὸ λυπηθεῖς, καὶ κακομοίρικο καὶ λειπόσαρκο. Καὶ πραγματικά, τὸ τεράστιο αὐτὶ στεκότανε στὴν κορφή ἑνὸς μικροῦ, λεπτοῦ μίσχου, — μὰ ὁ μίσχος ἦτανε ἕνας ἄνθρωπος! Κι ὅποιος ἔπαιρνε ἕνα φακὸ καὶ τὸν ἔβαζε μπροστὰ στὸ μάτι του, θὰ μπορούσε ἀκόμη καὶ ν' ἀναγνωρίσει ἐνα μικρὸ φθονερὸ προσωπάκι· ἀκόμη θὰ μπορούσε νὰ δεῖ καὶ μιὰ παραφουσκωμένη ψυχούλα νὰ τρεμουλιάζει πάνω στὸν μίσχο. Ὁ λαὸς μοῦ ἔλεγε, ὅμως, πὼς τὸ μεγάλο αὐτὶ δὲν ἦτανε μόνο ἕνας ἄνθρωπος, παρὰ ἕνας μεγάλος ἄνθρωπος, μιὰ μεγαλοφυΐα. Μὰ ἐγὼ δὲν πίστευα ποτὲ τὸ λαό, ὅταν μιλοῦσε γιὰ μεγάλους ἀνθρώπους — καὶ δὲν ἔπαψα νὰ πιστεύω πὼς ἦταν ἕνας σακάτης ἀπὸ τὴν ἀνάποδη, ποὺ ὅλα τὰ 'χε ἀπὸ λίγα καὶ ἕνα μόνο περίσσο.»

Ὅταν ὁ Ζαρατούστρα εἶπε τὰ λόγια αὐτὰ στὸν καιμπούρη καὶ σ' ἐκείνους ποὺ ἦταν ὁ ἀποσταλμένος καὶ μεσολαβητὴς τους, στράφηκε μὲ βαθιὰ δυσαρέσκεια στοὺς μαθητὲς του καὶ εἶπε:

«Ἀληθινά, φίλοι μου, τριγυρίζω ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους σάμπως ἀνάμεσα σ' ἀνθρώπινα κομμάτια καὶ μέλη!

Τὸ πιὸ φριχτὸ γιὰ τὰ μάτια μου εἶναι τ' ὅτι βρίσκω κατακομματιασμένους τοὺς ἀνθρώπους καὶ σκορπισμένα τὰ κομμάτια τους ἐδῶ κ' ἐκεῖ σάμπως σ' ἕνα πεδίο μάχης καὶ σφαγῆς.

Κι ὅταν τὸ μάτι μου φύγει ἀπὸ τὸ Τώρα καὶ πάει στὸ Ἄλλοτε: βλέπει τὸ ἴδιο πάντα· κομμάτια καὶ μέλη καὶ φριχτὲς συμπτώσεις — μὰ κανέναν ἄνθρωπο!

Τὸ Τώρα καὶ τὸ Ἄλλοτε πάνω στὴ γῆ — ἄχ, φίλοι μου — αὐτὸ 'ναι τὸ πιὸ ἀνυπόφορο γιὰ μένα· καὶ δὲν θὰ μπορούσα νὰ ζήσω, ἂν δὲν ἦμουν κ' ἕνας δραματιστὴς αὐτοῦ ποὺ πρέπει νὰ ρθεῖ.

Ἕνας δραματιστὴς, ἕνας θεληματίας, ἕνας δημιουργός, ἕνα

μέλλον ὁ ἴδιος κ' ἓνα γιοφύρι πρὸς τὸ μέλλον — κι ἄχ, σὰν ἓνας σακάτης ἀκόμα πάνω σὲ τοῦτο τὸ γιοφύρι: ὅλα αὐτὰ εἶναι ὁ Ζαρατούστρα.

Καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι ἀναρωτιόσαστε πολλές φορές: Ποιός εἶναι ὁ Ζαρατούστρα γιὰ μᾶς; Πῶς πρέπει νὰ ὀνομαστεῖ γιὰ μᾶς; Κι ὅπως ἔγινε καὶ με μένα, οἱ ἀπαντήσεις σας ἦσαν ἐρωτήσεις.

Νὰ 'ναι ἓνας ποὺ ὑπόσχεται; Ἡ ἓνας ποὺ ἐκπληρεῖ; Ἡ ἓνας ποὺ καταχτᾷ; Ἡ ἓνας ποὺ κληρονομεῖ; Ἡ ἓνα φθινόπωρο; Ἡ ἓνα ὕννι; Ἡ ἓνας ποὺ γιastreύει; Ἡ ἓνας ποὺ γιastreύεται;

Νὰ 'ναι ἓνας ποιητής; Ἡ ἓνας ποὺ λέει τὴν ἀλήθεια; Ἡ ἓνας ποὺ ἐλευθερώνει; Ἡ ἓνας ποὺ δαμάζει; Ἡ ἓνας ἀγαθός; Ἡ ἓνας κακός;

Τριγυρίζω ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶναι τὰ κομμάτια τοῦ μέλλοντος: ἐκεῖνο τὸ μέλλον ποὺ βλέπω.

Κι ὅλη μου ἡ σκέψη καὶ τὸ φορτίο εἶναι τὸ νὰ μαζέψω καὶ νὰ συνενώσω σ' ἓνα ὅ,τι εἶναι κομμάτι καὶ αἰνιγμα καὶ φριχτὴ σύμπτωση.

Κοι πῶς θὰ τὸ ἄντεχα νὰ 'μαι ἄνθρωπος, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦταν καὶ ποιητής καὶ λύτης αἰνιγμάτων καὶ λυτρωτὴς τῆς σύμπτωσης!

Τὸ νὰ λυτρώνει κανεὶς αὐτοὺς ποὺ πέρασαν καὶ κάθε «Ἡταν» νὰ τὸ ἀλλάξεις σ' ἓνα «Ἔτσι τὸ ἤθελα!» — αὐτὸ ὀνομάζω ἐγὼ πρῶτα-πρῶτα λύτρωση!

Θέληση — ἔτσι λέγεται ὁ ἐλευθερωτής καὶ χαρᾶς κομιστής: αὐτὸ σὰς δίδαξα, φίλοι μου! Ἀλλὰ κοντὰ σ' αὐτὸ διδαχθῆτε τώρα καὶ τοῦτο: κ' ἡ ἴδια ἡ θέληση εἶναι ἀκόμα ἓνας αἰχμάλωτος.

Ἡ θέληση ἀπολευθερώνει: μὰ πῶς λέγεται αὐτὸ ποὺ καὶ τὸν ἐλευθερωτὴ ρίχνει στὶς ἀλυσίδες;

«Ἡταν»: ἔτσι λέγεται τὸ τρίξιμο τῶν δοντιῶν τῆς θέλησης κ' ἡ πιὸ μοναχικὴ θλίψη της. Ἀνίσχυρη γιὰ ὅ,τι ἔγινε — εἶναι ἓνας κακὸς θεατὴς τοῦ κάθε τι ποὺ ἔχει περάσει.

Ἡ θέληση δὲ μπορεῖ νὰ θέλει τὸ πισωγύρισμα: τ' ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ σπάσει τὸ χρόνο καὶ τὴν ἐπιθυμία τοῦ χρόνου — αὐτὸ 'ναι ἡ πιὸ μοναχικὴ θλίψη τῆς θέλησης.

Ἡ θέληση ἀπολευθερώνει: τί φαντάζεται ἡ θέληση ἡ ἴδια, γιὰ νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὴ θλίψη της καὶ γιὰ νὰ κοροϊδέψει τὰ δεσμά της;

Ἀχ, κάθε φυλακισμένος τρελλαίνεται! Τρελαιμένη λυτρώνεται ἀκόμη κ' ἡ φυλακισμένη θέληση.

Ἀγαναχτεῖ ποὺ ὁ χρόνος δὲν πισωγυρίζει: «αὐτό, ποὺ ἦταν» — ἔτσι λέγεται ἡ πέτρα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴ μετακινήσει.

Κ' ἔτσι ἀπὸ ἀγανάχτηση καὶ δυσαρέσκεια μετακινεῖ πέτρες κ' ἐκδικεῖται ἐκεῖνον ποὺ δὲν αἰσθάνεται, ὅπως αὐτή, ἀγανάχτηση καὶ δυσαρέσκεια.

Ἔτσι, ἡ θέληση, ὁ ἐλευθερωτής, ἔγινε ἓνας κακοποιός: κ'

ἐκδικεῖται ὅ,τι εἶναι ἱκανὸν νὰ ὑποφέρει γιατί δὲ μπορεῖ ἡ ἴδια αὐτὴ νὰ γυρίσει πίσω.

Αὐτό, ναί, μόνο αὐτὸ εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἐκδίκησις: ἡ ἀντιπάθεια τῆς θέλησης ἀπέναντι τοῦ χρόνου καὶ τοῦ «Ἦταν» του.

Ἀληθινά, μέσα στὴ θέλησή μας κάθεται μιὰ μεγάλη τρέλλα· κ' ἐγινε κατάρρα γιὰ κάθε τι ἀνθρώπινο τ' ὅτι ἡ τρέλλα αὐτὴ ἀπόχτησε πνεῦμα!

Τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδίκησης: φίλοι μου, αὐτὴ ἔταν ὡς τὰ τώρα ἡ καλύτερη σκέψη τῶν ἀνθρώπων· κι ὅπου ὑπῆρχε πόνος, ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει πάντα τιμωρία.

«Τιμωρία», δηλαδή ἔτσι ὀνομάζεται ἡ ἴδια ἡ ἐκδίκησις: μὲ μιὰ ψευδολογία ὑποκρίνεται τὴν καλὴ συνείδηση.

Κ' ἐπειδὴ ὁ θεληματίας πονεῖ ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ θέλει τὸ πωγύρισμα, — θὰ ἔπρεπε κ' ἡ ἴδια ἡ θέλησις κι ὅλη ἡ ζωὴ — νὰ ἔναι τιμωρία!

Καὶ σωριάστηκε σύννεφο μὲ σύννεφο πάνω στὸ πνεῦμα: ὥσπου στὸ τέλος ἡ τρέλλα διακήρυξε: «Ὅλα περνοῦν, γι' αὐτὸ ὅλα ἀξίζουν νὰ περάσουν!»

«Κ' ἡ ἴδια ἡ δικαιοσύνη εἶναι ὁ νόμος ἐκεῖνος τοῦ χρόνου πού, σύμφωνα μ' αὐτόν, ὁ χρόνος πρέπει νὰ καταδροχθίζει τὰ παιδιὰ του»: ἔτσι κήρυξε ἡ τρέλλα.

«Τὸ δίκαιο καὶ ἡ τιμωρία διέπουν τὴν ἠθικὴ τῶν πραγμάτων. Ὡ, ποῦ εἶναι ἡ λύτρωση ἀπὸ τὸν ποταμὸ τῶν πραγμάτων κι ἀπὸ τὴν τιμωρία «ὑπαρξη»; Ἐτσι κήρυξε ἡ τρέλλα.

«Μπορεῖ νὰ ὑπάρχει λύτρωση, ὅταν ὑπάρχει ἓνα αἰώνιο δίκαιο; Ἀχ, ἀμετακίνητη εἶναι ἡ πέτρα «Ἦταν»: αἰώνιες πρέπει νὰ ἔναι κι ὅλες οἱ τιμωρίες!» Ἐτσι κήρυξε ἡ τρέλλα.

«Καμιὰ ἐνέργεια δὲ μπορεῖ νὰ ἐκμηδενιστεῖ: Πῶς θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἐκμηδενίσει ἡ τιμωρία! Αὐτό, αὐτὸ εἶναι τὸ αἰώνιο· ποὺ ὑπάρχει στὴν τιμωρία «ὑπαρξη»: τ' ὅτι, δηλαδή, καὶ ἡ ὑπαρξη πρέπει νὰ ἔναι πάλι αἰώνια ἐνέργεια καὶ ἐνοχή!

«Ἐχτὸς ἂν στὸ τέλος ἡ ἴδια ἡ θέλησις λυτρωνότανε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της καὶ γινότανε θέλησις τῆς Μὴ - θέλησης —»: μὰ τὰ ξέρετε, ἀδελφοί μου, αὐτὰ τὰ παραμύθια τῆς τρέλλας!

Σὰς πῆρα μακριὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ παραμύθια διδάσκοντάς σας πῶς: «ἡ θέλησις εἶναι ἓνας δημιουργός».

Κάθε «Ἦταν» εἶναι ἓνα κομμάτι, ἓνα αἵνιγμα, μιὰ φριχτὴ σύμπτωση — ἴσαμε νὰ προσθέσει σ' αὐτὸ ἡ δημιουργὸς θέλησις: «μὰ ἔτσι τό θελα!»

Ἰσαμε νὰ προσθέσει ἡ δημιουργὸς θέλησις: «Μὰ ἔτσι τὸ θέλω! Ἐτσι θὰ τὸ θέλω!»

Ἀλλὰ μὴ καὶ μίλησε ἔτσι ποτέ; Καί ποτε μίλησε; Μὴ καὶ πέταξε ἡ θέλησις ἀπὸ πάνω της τὴν ἴδια τὴν τρέλλα της;

Μὴ κ' ἐγινε ὡς τὰ τώρα ἡ θέλησις λυτρωτὴς καὶ κομιστὴς χαρὰς γιὰ τὸν ἑαυτὸ της; Ξέμαθε μήπως τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδίκησης καὶ κάθε τρίξιμο δοντιῶν;

Καὶ ποιὸς τῆς δίδασκε τὴ συνδιαλλαγή με τὸν χρόνον καὶ πῶς τὸ πιὸ ὑψηλὸ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ κάθε συνδιαλλαγῇ;

Κάτι πιὸ ὑψηλὸ ἀπὸ τὴ συνδιαλλαγή πρέπει νὰ θέλει ἡ θέλησις, ποὺ εἶναι ἡ θέλησις γιὰ δύναμιν—: μὰ πῶς τῆς συμβαίνει, ἀλήθεια, αὐτό; Ποιὸς τῆς δίδασκε νὰ θέλει καὶ τὸ πισωγύρισμα ἀκόμη;»

ΜΑ στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ λόγου τοῦ ἔγινε νὰ σωπάσει ξαφνικὰ ὁ Ζαρατούστρα καὶ φαινότανε ὁλότελα σὰν ἕνας ποὺ τρόμαξε φοβερά. Μὲ τρομαγμένα μάτια κοίταξε τοὺς μαθητὲς τοῦ· τὸ βλέμμα τοῦ διαπερνοῦσε σὰν σαΐτα τὶς σκέψεις τοὺς καὶ τὶς ὑστεροβουλίες τοὺς. Μὰ ὕστερα ἀπὸ λίγο γέλασε πάλι καὶ εἶπε καθησυχασμένος:

«Εἶναι δύσκολο νὰ ζεῖς με ἀνθρώπους, γιὰτὶ τὸ νὰ σωπαίνει κανεὶς εἶναι δύσκολο. Προπαντὸς γιὰ ἕνα φλύαρον.»—

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα. Μὰ ὁ καμπούρης εἶχε ἀκούσει τὴν ὁμιλίαν, κρύδοντας τὸ πρόσωπό του· ὅταν ὁμως, ἄκουσε τὸν Ζαρατούστρα νὰ γελά, σήκωσε περίεργος τὰ μάτια τοῦ καὶ εἶπε σιγά:

«Μὰ γιατί ὁ Ζαρατούστρα μιλά διαφορετικὰ σὲ μᾶς, ἀπ' ὅσο στοὺς μαθητὲς τοῦ;»

Ὁ Ζαρατούστρα ἀποκρίθηκε: Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ παράδοξο σ' αὐτό! Μὲ καμπούρηδες πρέπει καμπούρικα νὰ μιλά κανεὶς!»

«Καλά, εἶπε ὁ καμπούρης· καὶ με μαθητὲς πρέπει μαθητικὰ νὰ φλυαρεῖ κανεὶς.

Μὰ γιατί ὁ Ζαρατούστρα μιλά διαφορετικὰ στοὺς μαθητὲς τοῦ—ἀπ' ὅσο στὸν ἑαυτό του;—

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΣΩΦΡΟΣΥΝΗ

ΟΧΙ τὸ ὕψος: ὁ κατήφορος εἶναι φοβερό!

Ὁ κατήφορος, ὅπου τὸ βλέμμα ὁρμᾷ πρὸς τὰ κ ά τ ω καὶ τὸ χέρι μου, γιὰ νὰ πιαστεῖ, τεντώνεται πρὸς τὰ π ά ν ω. Ἐκεῖ, ἡ καρδιὰ ἰλιγγιὰ μπροστὰ στὴν διπλὴ τῆς θέλησις.

Ἄχ, φίλοι, μαντεύετε καὶ τὴ διπλὴ θέλησις τῆς καρδιᾶς μου;

Αὐτό αὐτὸ 'ναι ὁ κατήφορός μου· ὁ κίνδυνός μου: τ' ὅτι τὸ βλέμμα μου ὁρμᾷ πρὸς τὸ ὕψος καὶ τὸ χέρι μου θά 'θελε νὰ κρατηθεῖ καὶ νὰ πιαστεῖ—ἀπὸ τὴν ἄβυσσος!

Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀρπάζεται ἡ θέλησή μου, με ἀλυσίδες δένομαι πάνω στοὺς ἀνθρώπους, γιὰτὶ σέρνομαι πρὸς τὸν ὑπεράνθρωπον: κι αὐτὸ γιὰτὶ κατὰ κεῖ θέλει ἡ ἄλλη μου θέλησις.

Καὶ γι' αὐτὸ ζῶ τυφλὸς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους: σὰ νὰ μὴ τοὺς γνῶριζα: γιὰ νὰ μὴ χάσει τὸ χέρι μου ὁλότελα τὴν πίστη τοῦ στὸ στέρεο.

Δὲν σὰς γνωρίζω, ὦ ἄνθρωποι: τὸ σκοτάδι αὐτὸ κ' ἡ παρηγοριὰ πολλὰς φορές μεγαλώνουνε γύρω μου.

Κάθομαι στὸ ἔμπα τῆς στοᾶς περιμένοντας κάθε παλιάνθρωπο καὶ ρωτῶ: ποιὸς θέλει νὰ μ' ἐξαπατήσῃ;

Ἡ πρώτη μου ἀνθρώπινη σωφροσύνη εἶναι τ' ὅτι ἄφησα νὰ μ' ἀπατοῦνε, γιὰ νὰ μὴ φυλάγωμαι ἀδιάκοπα ἀπὸ τοὺς ἀπατεῶνες.

Ἀχ, ἂν φυλαγόμουν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο: πῶς θὰ μπορούσε ὁ ἄνθρωπος νὰ ἔναι ἡ ἄγκυρα τοῦ μπαλονιοῦ μου; Πάρα πολὺ εὐκολὰ θὰ πετοῦσα ψηλὰ καὶ θὰ χανόμουν!

Ἡ πρόνοια τούτῃ εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ μοῖρα μου, γιὰ νὰ μὴν εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ ἔμαι προσεχτικός.

Κι ὅποιος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους δὲ θέλει νὰ κακοπαθήσῃ, πρέπει νὰ μάθει νὰ πίνει ἀπ' ὅλα τὰ ποτήρια· κι ὅποιος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους θέλει νὰ μείνῃ καθαρὸς, πρέπει νὰ ξέρῃ νὰ πλένεται καὶ μὲ βρώμικο νερό.

Κ' ἔτσι, πολλὰς φορές, εἶπα στὸν ἑαυτό μου γιὰ παρηγοριά: «Μὲ τὸ καλὸ! Μὲ τὸ καλὸ! Γέρικη καρδιά! Μιὰ καὶ σοῦ ἔτυχε τούτῃ ἡ δυστυχία: χαίρου τὴν σὰ νὰ ἔταν — ἡ εὐτυχία σου!»

Μὰ τούτῃ δῶ εἶναι ἡ ἄλλη μου ἀνθρώπινη σωφροσύνη: περιποιοῦμαι τοὺς ματαιόδοξοις περισσότερο ἀπὸ τοὺς περήφανους.

Δὲν εἶναι πληγωμένη ματαιοδοξία ἡ μητέρα ὅλων τῶν τραγωδιῶν; Ὅπου πληγώνεται, ὅμως, ἡ ὑπερηφάνεια, ἐκεῖ φυτρώνει κάτι ἀνώτερο ἀκόμη ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὑπερηφάνεια.

Γιὰ νὰ φαίνεται ὁμορφὴ ἡ ζωὴ, πρέπει νὰ παίζεται καλὰ τὸ παιγνίδι τῆς: ἀλλὰ γιὰ κάτι τέτοια χρειάζονται καλοὶ ἡθοποιοί.

Καλοὶ ἡθοποιοὶ μοῦ φάνηκαν ὅλοι οἱ ματαιόδοξοι: παίζουν καὶ θέλουν νὰ εὐχαριστιέται ὁ κόσμος στὸ θέαμά τους, — ὅλο τὸ πνεῦμα τους βρίσκεται σὲ τούτῃ τὴ θέληση.

Παριστάνουν τὸν ἑαυτό τους, τὸν ἐφευρίσκουν· μ' ἀρέσει νὰ κοιτάζω τὴ ζωὴ πλάι τους, — γιατρεύεται ἡ μελαγχολία.

Γι' αὐτὸ περιποιοῦμαι τοὺς ματαιόδοξους: γιατί ἔναι γιατροὶ γιὰ τὴ μελαγχολία μου καὶ γιατί κρατοῦνε στέρεα τὴν προσοχή μου πάνω στὸν ἄνθρωπο σὰ θέαμα.

Κ' ἔπειτα: ποιὸς μέτρησε ὅλο τὸ βάθος τῆς μετριοφροσύνης τοῦ ματαιόδοξου; Εἶμαι καλὸς μαζί του καὶ τὸν λυποῦμαι γιὰ τὴ μετριοφροσύνη του.

Ἀπὸ σὰς θέλει νὰ διδαχτεῖ τὴν πίστη του ὅτὸν ἑαυτὸ του τρέφεται ἀπὸ τὰ βλέμματά σας, τρώει τὸν ἔπαινο ἀπὸ τὰ χέρια σας.

Πιστεύει ἀκόμα καὶ στὶς ψευτιές σας, ἂν μιλάτε καλὰ γι' αὐτὸν μὲ τὶς ψευτιές σας: γιατί ἀναστενάζει στὸ βάθος τῆς καρδιάς του: «τί εἶμαι;»

Κι ἂν ἡ ἀληθινὴ ἀρετὴ εἶναι αὕτῃ ποὺ δὲν ξέρει τίποτα γιὰ

τὸν ἑαυτὴ της: τότε, ὁ ματαιόδοξος δὲν ξέρει τίποτα γιὰ τὴν μετριοφροσύνη του.

Μὰ ἡ τρίτη μου ἀνθρώπινη σωφροσύνη εἶναι νὰ μὴν ἀφήσω τὴ φοβία σας νὰ μὲ κάνει νὰ σιχαθῶ τοὺς **κ α κ ο ύ ς**.

Εἶμαι εὐτυχισμένος βλέποντας τὰ θαύματα ποὺ ξεπουλιάζει ὁ ζεστός ἥλιος: τίγρεις καὶ φοίνικες, καὶ κροταλίες.

Ἀκόμα κι ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχουν ωραῖα γεννηο-
βολήματα τοῦ ζεστοῦ ἡλίου καὶ πολλὰ τ' ἀξιοθαύμαστα στοὺς
κακοὺς.

Ἔπειτα, ὅπως οἱ πιὸ σοφοὶ σας δὲν μοῦ φάνηκαν καὶ τόσο
σοφοί: ἔτσι καὶ τὴν κακία τῶν ἀνθρώπων τὴ βρήκα κατώτερη ἀπὸ
τὴ φήμη της.

Καὶ πολλὲς φορὲς ρώτησα κουνώντας τὸ κεφάλι μου: Γιατί
κροταλίζετε ἀκόμη, ὦ κροταλίες!

Ἀληθινά, ὑπάρχει ἀκόμα κάποιο μέλλον γιὰ τὸ Κακό! Καὶ
τὸ πιὸ ζεστὸ μεσημέρι δὲν ἀποκαλύφτηκε ἀκόμα γιὰ τὸν ἄν-
θρωπο.

Πόσα καὶ πόσα δὲν τὰ θεωροῦμε σήμερα σὰν τὶς μεγαλύτερες
κακίες, κι ὡστόσο δὲν ἔχουν παρὰ δώδεκα πόδια φάρδος καὶ
τρεῖς μῆνες μάκρος! Κάποτε, ὅμως, θά ῥθουνε στὸν κόσμο μεγα-
λύτεροι δράκοι.

Γιατί, γιὰ νὰ ἔχει κι ὁ ὑπεράνθρωπος τὸ δράκο του, τὸν ὑπερ-
δράκο, ποῖ νὰ ἔναι ἄξιός του: πρέπει πολλοὶ ζεστοὶ ἥλιοι νὰ λάμ-
ψουν πάνω ἀπὸ ὑγρὰ, παρθένα δάση!

Πρῶτα πρέπει νὰ γίνουν τίγρεις οἱ ἀγριόγατοί σας καὶ
κροκόδειλοι οἱ φαρμακεροὶ φρῦνοι σας: γιατί ὁ καλὸς κυνηγὸς
πρέπει νὰ κάμε καλὸ κυνήγι!

Κι ἀληθινά, ὦ ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι! Ἔχετε πολλὰ γιὰ γέ-
λια καὶ κάποτε καὶ τὸν φόβο σας μπροστὰ σ' αὐτὸν ποὺ ὡς τὰ
τώρα ὀνομαζότανε «διάβολος»!

Τόσο ξένη εἶναι ἡ ψυχὴ σας στὸ Μεγάλο, ποὺ ὁ ὑπεράνθρω-
πος θὰ σᾶς φαινόταν **τ ρ ο μ ε ρ ὸ ς** στὴν καλωσύνη του!

Καὶ σεῖς, σοφοὶ καὶ γνώστες, θὰ φεύγατε τρομαγμένοι
μπροστὰ στὸ λιοπύρι τῆς σοφίας, ὅπου μὲ ἡδονὴ λούζει τὴ γύ-
μνια τοῦ ὁ ὑπεράνθρωπος!

Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ποὺ συνάντησε τὸ μάτι μου! Τού-
τη δῶ εἶναι ἡ ὀμφιβολία μου καὶ τὸ γέλιο μου τὸ κρυφόν: μαντεύω
πὼς τὸν ὑπεράνθρωπό μου θὰ τὸν ὀνομάσετε — διάβολο!

Ἀχ, βαρέθηκα αὐτοὺς τοὺς ἀνώτερους καὶ τοὺς ἄριστους:
ἀπὸ τὸ «ὕψος» τους λαχταρῶ νὰ πετάξω ψηλά, ψηλά, μακριά,
πρὸς τὸν ὑπεράνθρωπο!

Μ' ἔπιασε φρίκη ὅταν εἶδα γυμνοὺς αὐτοὺς τοὺς ἄριστους:
τότε φύτρωσαν πάνω μου οἱ φτεροῦγες γιὰ νὰ πετάξω μακριά, σὲ
μακρινὰ μέλλοντα.

Σὲ μακρινώτερα μέλλοντα, σὲ νοτιώτερα μεσημέρια, ἀπ'

ὅσο νειρεύτηκε ποτὲ καλλιτέχνης: ἐκεῖ πέρα πού οἱ Θεοὶ θεωροῦνε ντροπὴν κάθε ροῦχο!

Μὰ θέλω νὰ σᾶς δῶ μετεμφιεσμένους, ὧς εἰς οἱ πλησίον μου καὶ συνάνθρωποί μου, καὶ ὁμορφοστολισμένους, καὶ ματαιόδοξους, καὶ ἀξιοπρεπεῖς ὅπως οἱ «ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι». —

Καὶ μετεμφιεσμένος ἥθ' ἀκάθωμαι καὶ ὁ ἴδιος ἐγὼ ἀνάμεσά σας, — γιὰ νὰ παραγνώριζω καὶ σᾶς καὶ τὸν ἑαυτό μου: αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ τελευταία ἀνθρώπινη σωφροσύνη μου.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

Η ΣΙΩΠΗΛΟΤΕΡΗ ΩΡΑ

ΤΙ ΜΟΥ συνέβηκε, φίλοι μου; Μὲ βλέπετε συγχυσμένο, ἔξω φρενῶν, ὑπάκουο ἄθελά μου, ἔτοιμο νὰ φύγω — ἄχ, μακριά σας νὰ φύγω!

Ναί, μιὰ φορὰ ἀκόμα πρέπει νὰ γυρίσει στὴ μοναξιὰ τοῦ ὁ Ζαρατούστρα: ἄκεφα, ὅμως, γυρίζει αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ ἀρκούδα στὴ φωλιά της!

Τί μοῦ συνέβηκε! Ποιὸς τὸ προστάζει; — Ἄχ, ἡ ὀργισμένη κυρά μου τὸ θέλει αὐτό, μοῦ μίλησε: σᾶς εἶπα ποτὲ τ' ὄνομά της;

Χτές, ἐκεῖ κατὰ τὸ βράδι, μοῦ μίλησε ἡ σιωπηλότερη ὥρα μου: αὐτὸ ἔναι τ' ὄνομα τῆς φοβερῆς κυρᾶς μου.

Καὶ νὰ τί συνέβηκε, — γιὰτὶ πρέπει νὰ σᾶς τὰ πῶ ὅλα, γιὰ νὰ μὴ σκληρύνει ἡ καρδιά σας γι' αὐτὸν πού τόσο ξαφνικὰ σᾶς ἀποχωρίζεται!

Γνωρίζετε τὸν τρόπο τοῦ ἀποκοιμησμένου;

Τρομάζει ἀπὸ τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια, γιὰτὶ τὸ ἔδαφος φεύγει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του καὶ τ' ὄνειρο ἀρχίζει.

Αὐτὸ σᾶς τὸ λέω σὰν παραβολή. Χτές, τὴ σιωπηλότερη ὥρα, τὸ ἔδαφος σάλευσε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου: ἀρχίζε τ' ὄνειρο.

Ὁ δείχτης προχωροῦσε, τὸ ρολόϊ τῆς ζωῆς μου ἀνάσαινε — ποτὲ δὲν εἶχα ἀκούσει τέτοια σιωπὴ γύρω μου: ἔτσι, πού ἡ καρδιά μου τρόμαξε.

Ὑστερα μοῦ μίλησε χωρὶς φωνή: «Τὸ ξέρεις, Ζαρατούστρα;»

Καὶ φώναξα ἀπὸ τρόπο σ' αὐτὸ τὸ ψιθύρισμα, καὶ τὸ αἷμα ἔφυγε ἀπὸ τὸ πρόσωπό μου: μὰ σώπασα.

Τότε μοῦ μίλησε πάλι, καὶ πάλι δίχως φωνή: «Τὸ ξέρεις, Ζαρατούστρα, μὰ δὲν τὸ λές!»

Καὶ στὸ τέλος ἀποκρίθηκα σὰν πεισματάρης: «Ναί, τὸ ξέρω, μὰ δὲ θέλω νὰ τὸ πῶ!»

Τότε μοῦ μίλησε πάλι δίχως φωνή: «Δὲ θέλεις, Ζαρατούστρα; Εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ πού λές; Μὴ κρύβεσαι μέσα στὸ πεῖσμα σου!»

Κ' ἐκλαιγα κ' ἔτρεμα σὰν παιδί καὶ μίλησα: «Ἄχ, θὰ τὸ 'θέλα, μὰ πῶς νὰ τὸ μπορέσω; Συμπάθησέ μου το, μόνο αὐτό! Εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὴ δύναμή μου!»

Τότε μοῦ μίλησε καὶ πάλι δίχως φωνή: «Τί σημασία ἔχεις, Ζαρατούστρα! Πὲ τὸ λόγο σου κι ἄμε στὰ τσακίσματα!»

Κι ἀποκρίθηκα: «Ἄχ, σ' ἐ μ ἔ ν α ἀνήκει ὁ λόγος; Ποιός εἶμαι ἐγώ; Περιμένω τὸν ἀξιώτερό μου· δὲν εἶμαι ἄξιός του οὔτε καὶ γιὰ νὰ τσακιστῶ πάνω του.»

Τότε μοῦ μίλησε πάλι καὶ πάλι δίχως φωνή: «Τί σημασία ἔχεις ἐσύ; Δὲ μοῦ φαίνεσαι ἀκόμα ἀρκετὰ ταπεινός. Ἡ ταπεινοφροσύνη ἔχει τὸ πιὸ σκληρὸ πετσί.»

Κ' ἐγὼ ἀποκρίθηκα: «Καὶ τί δὲν ὑπόφερε ὡς τὰ τώρα τὸ πετσί τῆς ταπεινοφροσύνης μου! Στοὺς πρόποδες τοῦ Ὑψους μου κατοικῶ; πόσο ψηλοὶ 'ναι οἱ λόφοι μου; Κανένας δὲ μοῦ τὸ 'πε ἀκόμα. Μὰ ξέρω τίς κοιλάδες μου.»

Τότε μοῦ μίλησε πάλι καὶ πάλι δίχως φωνή: «ὦ Ζαρατούστρα, ὅποιος ἔχει βουνὰ νὰ μετατοπίσει, μετατοπίζει καὶ κοιλάδες καὶ φαράγγια.»

Κ' ἐγὼ ἀποκρίθηκα: «Ὁ λόγος μου δὲ μετατόπισε ἀκόμη κανένα βουνό, κι ὅ,τι εἶπα δὲν ἄγγιξε τοὺς ἀνθρώπους. Πῆγα, βέβαια, στοὺς ἀνθρώπους, μ' ἀκόμη δὲν τοὺς πλησίασα.»

Τότε μοῦ μίλησε πάλι καὶ πάλι δίχως φωνή: «Τί ξέρεις ἐσύ γι' αὐτό; Ἡ δροσιὰ πέφτει στὸ γρασίδι, ὅταν ἡ νύχτα εἶναι στὴν πιὸ σιωπηλὴ ὥρα της.»

Κ' ἐγὼ ἀποκρίθηκα: «Μὲ κοροϊδεψαν, ὅταν βρῆκα τὸν δικό μου δρόμο καὶ τὸν πῆρα· κι ἀλήθεια, τρέμανε τότε τὰ πόδια μου.

Καὶ μοῦ μιλοῦσαν ἔτσι: ξέμαθες τὸ δρόμο, τώρα ξεμαθαίνεις καὶ τὸ περπάτημα!»

Τότε μοῦ μίλησε πάλι καὶ πάλι δίχως φωνή: «Τί σημασία ἔχουν οἱ κοροϊδίες τους! Εἶσαι ἓνας ποὺ ξέμαθε νὰ ὑπακούει: ὦρα σου νὰ διατάξεις!

Δὲν ξέρεις ποιόν ἔχουν ἀνάγκη προπάντων; Αὐτὸν ποὺ διατάζει κάτι Μεγάλο.

Τὸ νὰ ἐκτελεῖς κάτι μεγάλο εἶναι δύσκολο: μὰ τὸ πιὸ δύσκολο εἶναι νὰ διατάξεις κάτι Μεγάλο.

Τὸ πιὸ ἀσυγχώρητο σφάλμα σου εἶναι αὐτό: τ' ὅ,τι ἔχεις τὴ δύναμη καὶ δὲ θέλεις νὰ κυριαρχήσεις.»

Κ' ἐγὼ ἀποκρίθηκα: «Γιὰ νὰ διατάζω μοῦ λείπει τοῦ λιονταριοῦ ἡ φωνή.»

Τότε μοῦ μίλησε πάλι κ' ἦταν σὰν ψίθυρος: «Οἱ σιωπηλότερες λέξεις εἶναι αὐτὲς ποὺ φέρνουν τὴν καταιγίδα. Σκέψεις ποὺ ἔρχονται μὲ πόδια περιστεριῶν, ὀδηγοῦνε τὸν κόσμο.

ὦ Ζαρατούστρα, πρέπει νὰ φύγεις σὰν ἓνας Ἰσκιος ἐκείνου ποὺ πρέπει νὰ 'ρθεῖ: ἔτσι θὰ διατάξεις καὶ διατάζοντας θὰ πᾶς μπροστά.»

Κ' ἐγὼ ἀποκρίθηκα: «Ντρέπομαι.»

Τότε μοῦ μίλησε πάλι δίχως φωνή: «Πρέπει νὰ γίνεις ἀκόμα παιδί καὶ δίχως ντροπή.

Ἡ ὑπερηφάνεια τῆς νειότης σὲ βαραίνει, ἄργησες νὰ γίνεις γέος: μὰ ὅποιος θέλει νὰ γίνει παιδί, πρέπει ἀκόμα νὰ ξεπεράσει καὶ τὴ νειότη του.»

Κ' ἐγὼ σκεφτόμουν ὦρα καὶ ὦρα κ' ἔτρεμα. Μὰ στὸ τέλος εἶπα ὅ,τι εἶπα στὴν ἀρχή: «Δὲ θέλω.»

Τότε συνέβηκε σὰ νὰ γελοῦσανέ γύρω μου. Ἀλλοίμονο, πόσο τὸ γέλιο αὐτὸ μοῦ ξέσκισε τὰ σωθικὰ καὶ σπάραξε τὴν καρδιά μου!

Καὶ μοῦ μίλησε γιὰ τελευταία φορά: «ὦ Ζαρατούστρα, οἱ καρποί σου ὠριμάσανε, μὰ ἐσὺ δὲν εἶσαι ὠριμος γιὰ τοὺς καρπούς σου!

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ξαναγυρίσεις στὴ μοναξιά σου: πρέπει νὰ τρυφεράνεις ἀκόμα.»

Καὶ πάλι γέλασε καὶ πέταξε: ὕστερα ἔγινε σιωπὴ γύρω μου, σάμπως μιὰ δίμορφη σιωπὴ. Ἐγὼ, ὅμως, ἤμουν ξαπλωμένος στὴ γῆ κι ὁ ἰδρώτας ἔτρεχε ἀπὸ τὰ μέλη μου.

—Τώρα τ' ἀκούσατε ὅλα, καὶ γιατί πρέπει νὰ ξαναγυρίσω στὴ μοναξιά μου. Δὲ σὰς ἀποσιώπησα τίποτα, φίλοι μου.

Μὰ καὶ τοῦτο ἀκόμα ἀκούσατε ἀπὸ μένα: ποιοὺς εἶναι ὁ πιὸ ἐχέμυθος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους — καὶ θέλει νὰ ᾿ναι!

Ἄχ, φίλοι μου, ἂν εἶχα ἀκόμα κάτι νὰ σὰς πῶ, ἂν εἶχα ἀκόμη κάτι νὰ σὰς δώσω! Γιατί δὲ σὰς τὸ δίδω; Εἶμαι φιλάργυρος, λοιπόν;

ΠΛΗΝ ὅταν ὁ Ζαρατούστρα εἶχε πεῖ αὐτὰ τὰ λόγια, τὸν κυρίεψε ἡ δύναμη τοῦ πόνου καὶ ἡ προσέγγιση τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τοὺς φίλους του, ἔτσι ποὺ ἔκλαψε δυνατὰ καὶ κανένας δὲν ἤξερε πῶς νὰ τὸν παρηγορήσει. Μὰ τὴ νύχτα ἔφυγε μόνος του κ' ἐγκατάλειψε τοὺς φίλους του.

ΕΤΣΙ ΜΙΛΗΣΕΝ Ο ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

«Κοιτᾶτε ψηλά, σά νά λαχταρᾶτε τήν ἀ-
νύψωση. Κ' ἐγὼ βλέπω χαμηλά, γιατί ' μαι
ἀνυψωμένος.

Ποιός ἀπὸ σᾶς μπορεῖ νά γελᾷ καὶ νά
'ναι ἀνυψωμένος ταυτόχρονα;

«Ὅποιος σκαρφαλώνει στὰ πιὸ ψηλά βου-
νά, αὐτὸς γελᾷ γιὰ ὅλες τὶς τραγωδίες».

ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

γιὰ τὴν ἀνάγνωση καὶ γιὰ τὴ γραφή.

(I, σελ. 35)

ΗΤΑΝ μεσάνυχτα πάνω-κάτω, όταν ο Ζαρατούστρα μπήκε στο δρόμο για να περάσει τη ράχη του νησιού και να φτάσει πρωϊ-πρωϊ στην αντίπεραν άχτη: γιατί από κεί ήθελε να μπαρκαριστεί. Εκεί ακριβώς υπήρχε ένα καλό άραξοδόλι, όπου και ξένα καράβια ακόμη άγκυροβολούσανε πρόθυμα: έπαιρναν και κανέναν μαζί τους από τα νησιά των μακάρων, που ήθελε να περάσει τη θάλασσα. Έτσι, καθώς ο Ζαρατούστρα, λοιπόν, άνηφόριζε στο βουνό, συλλογιζότανε τις πολλές μοναχικές όδοιπορίες που είχε κάνει από τον καιρό που ήτανε νέος, και σε πόσα βουνά και ράχες και κορφές είχε άνηφορήσει ως τα τώρα.

Είμαι ένας όδοιπόρος κ' ένας όρειβάτης, είπε στην καρδιά του, δέν άγαπώ τις πεδιάδες, καί, κατὰ πώς φαίνεται, δέ μπορώ να καθήσω πολύν καιρό σ' έναν τόπο.

Κι ό,τι και να μου έρθει ακόμη σὰ μοίρα μου και σὰν πείρα μου, — μιὰ όδοιπορία θα βρίσκεται σ' αυτό και μιὰ όρειβασία: στο κάτω-κάτω δέ ζει κανείς παρὰ μόνο τον έαυτό του.

Πέρασε ο καιρός εκείνος που μπορούσα να πέφτω πάνω σε τυχαία πράγματα και τί θα μπορούσε να μου συμβεί τώρα πιά, που να μην ήταν δικό μου κιόλας!

Μόνο που έπιστρέφει σε μένα πάλι, έρχεται επιτέλους σε μένα, στο σπίτι του — ο ίδιος ο Έαυτός μου, κι ό,τι δικό του ήταν επί χρόνια στὰ ξένα και σκορπισμένο ανάμεσα σε όλα τα πράγματα και τις συμπτώσεις.

Και ξέρω ένα ακόμα: τώρα στέκομαι μπροστά στην τελευταία κορφή μου και μπροστά σ' αυτό που χρόνια και χρόνια τώρα μ' άπόφευγε. Άχ, πρέπει να πάρω τον σκληρότερο δρόμο μου! Άχ, άρχισα την πιο μοναχική από τις μοναχικές όδοιπορίες μου!

Μά όποιος μου μοιάζει, δέν άποφεύγει μιὰ τέτοιαν ώρα: από την ώρα που του λέει: «Τώρα μόνον άρχίζεις το δρόμο του Μεγαλείου σου! Κορυφή και άδυσος — τώρα έγιναν Ένα!

Άκολουθείς τον δρόμο του Μεγαλείου σου: τώρα, έγινε το στερνό καταφύγιό σου ό,τι ως τα τώρα ήταν ο στερνός κίνδυνός σου!

Άκολουθείς τον δρόμο του Μεγαλείου σου: τώρα, το καλύτερο θάρρος σου πρέπει να 'ναι τ' ότι πίσω σου δέν υπάρχει κανείς δρόμος πιά!

Άκολουθείς τον δρόμο του Μεγαλείου σου: έδω δέ θα σε πάρει κανείς από πίσω! Το ίδιο το πόδι σου έσβησε πίσω σου τον δρόμο, κι από πάνω του είναι γραμμένο: **Α Δ Υ Ν Α Τ Ο Ν !**

Κι αν από τώρα κ' ύστερα σου λείψουν όλες οι σκάλες, πρέπει να μάθεις να πατείς στο ίδιο σου το κεφάλι: πώς άλλοιως θά 'θελες ν' ανεβείς ψηλότερα;

Στὸ ἴδιο σου τὸ κεφάλι καὶ πέρα, πάνω ἀπὸ τὴν ἴδια σου τὴν καρδιά! Τώρα, ὅ,τι εἶναι τὸ πιὸ τρυφερὸ γιὰ σένα, θὰ γίνει τὸ πιὸ σκληρό.

Ὅποιος πάντα πολυφυλάχτηκε, στὸ τέλος ἀρρώστησε ἀπὸ τὴ μεγάλη του προφύλαξη. Εὐλογημένο νὰ 'ναι ὅ,τι σκληρύνει! Δὲν ἐγκωμιάζω τὴ χαρὰ ὅπου ρέει — μέλι καὶ γάλα!

Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μάθεις νὰ βλέπεις πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ βλέπεις πολλά: — ἡ σκληρότητα αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητη σὲ κάθε ὀρειβάτη.

Μὰ ὅποιος ἀναζητᾷ τὴ γνώση μὲ μάτια ἀδιάκριτα, πῶς θὰ μπορούσε νὰ δεῖ σ' ὅλα τὰ πράγματα κάτι περισσότερο ἀπ' ὅ,τι βρίσκεται στὴν ἐπιφάνειά τους!

Ἐσύ, ὅμως, Ζαρατούστρα, θέλησες νὰ δεῖς τὴν αἰτία καὶ τὸ βάθος ὅλων τῶν πραγμάτων: γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀνεβεῖς πάνω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου, — πέρα, ψηλά, ἴσαμε ν' ἀφήσεις κάτω σου καὶ τ' ἀστέρια σου ἀκόμα!

Ναί! νὰ βλέπω κάτω μου τὸν ἑαυτό μου, καὶ τ' ἀστέρια μου ἀκόμη: Αὐτὸ μόνο θὰ ἦταν γιὰ μένα ἡ κορυφή μου, αὐτὸ μοῦ ἀπομένει ἀκόμα σὰν ἡ τελευταία κορυφή μου!

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, καθὼς ἀνέβαινε, στὸν ἑαυτό του, παρηγορώντας τὴν καρδιά του μὲ σκληρὰ ἀξιώματα: γιατί 'ταν πληγωμένος στὴν καρδιά του, ὅπως ποτὲ προτῆτερα. Κι ὅταν ἔφτασε στὸ ὕψος τῆς ὀρεινῆς ράχης, γιὰ δές, ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του ἀπλωνότανε ἡ ἄλλη θάλασσα: καὶ στάθηκε σιωπηλὸς καὶ σώπασε γιὰ πολλὴν ὥρα. Μὰ ἡ νύχτα ἦταν ψυχρὴ σ' αὐτὸ τὸ ὕψος καὶ φωτεινὴ κι ἀστερόφωτη.

Ἀναγκωρίζω τὴν μοῖρα μου, εἶπε στὸ τέλος μὲ θλίψη. Μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν! Εἶμαι ἔτοιμος. Ἀρχισε κιόλας ἡ τελευταία μοναξιά μου.

Ἀχ, αὐτὴ ἡ μαύρη, θλιβερὴ θάλασσα κάτω μου! Ἀχ, αὐτὴ ἡ μαύρη, νυχτερινὴ κατάθλιψη! Ἀχ, μοῖρα καὶ θάλασσα! Σὲ σὰς πρέπει τώρα νὰ κατεβῶ!

Στέκομαι μπροστὰ στὸ ψηλότερο βουνό μου καὶ μπροστὰ στὴν πιὸ μακρόχρονη ὁδοιπορία μου: γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κατεβῶ βαθύτερα ἀπ' ὅσο ἀνέβηκα ποτέ:

— νὰ κατεβῶ βαθύτερα στὸν πόνο, ἀπ' ὅσο ἀνέβηκα ποτέ, ὡς μέσα στὸ πιὸ μαῦρο κύμα του! Ἔτσι τὸ θέλει ἡ μοῖρα μου: Μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν! Εἶμαι ἔτοιμος.

Ἀπὸ ποῦ ἔρχονται τὰ ψηλότερα βουνά; ἔτσι ρωτοῦσα ἕναν ἄλλον καιρό. Τότε ἔμαθα ὅτι ἔρχονται ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ἡ μαρτυρία αὐτὴ εἶναι γραμμένη στοὺς βράχους τους καὶ στὰ τεῖχη τῶν κορυφῶν τους. Ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο βάθος πρέπει νὰ φτάσει τὸ μεγαλύτερο ὕψος στὸ ὕψος του.

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἔκανε παγωνιά: μὰ ὅταν ἔφτασε κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ στάθηκε μόνος του πιά ἀνάμεσα στοὺς σκόπελους, τότε αἰστάνθηκε ξαφνικὰ κουρασμένος ἀπὸ τὸ δρόμο κ' ἐνίωσε τέτοιες ἐπιθυμίες ὅπως ποτὲ ἄλλοτε.

Τώρα κοιμούνται ὅλα ἀκόμα, εἶπε· κ' ἡ θάλασσα ἀκόμη κοιμᾶται. Νυσταγμένο καὶ ξένο μὲ κοιτάζει τὸ μάτι της.

Μὰ ἡ ἀνάσα της εἶναι ζεστή, τὴ νιώθω. Καὶ νιώθω ἀκόμα ὅτι ὀνειρεύεται. Ἀναταράζεται καθὼς ὀνειρεύεται πάνω σὲ σκληρὰ προσκέφαλα.

Ἄκου! Ἄκου! Πόσο τὴν κάνουν νὰ στενάξει κακὲς ἀναμνήσεις! Ἡ κακὰ προμαντέμματα;

Ἄχ, εἶμαι θλιμμένος μαζί σου, σκυθρωπὸ τέρας, καὶ τὰ βά-νω μὲ τὸν ἑαυτό μου ἐξ αἰτίας σου.

Ἄχ, γιατί νὰ μὴν ἔχει ἀρκετὴ δύναμη τὸ χέρι μου! Πρόθυμα, ἀλήθεια, θὰ ἤθελα νὰ σὲ λυτρώσω ἀπὸ τ' ἄσκημα ὀνείρα!

Κ' ΕΝΩ ὁ Ζαρατούστρα μιλοῦσεν ἔτσι, γέλασε μὲ μελαγχολία καὶ πικρία γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Πῶς! Ζαρατούστρα! εἶπε, θέλεις ἀκόμα νὰ τραγουδήσεις γιὰ νὰ παρηγορήσεις τὴ θάλασσα;

Ἄχ, τρελλὲ γιομάτε ἀγάπη, Ζαρατούστρα, ὑπερευδαίμονα ἀπὸ ἐμπιστοσύνη! Μὰ ἔτσι ἦσουν πάντα: πάντα ἐρχόσουν μ' ἐμπιστοσύνη σ' ὅλα τὰ φριχτὰ πράγματα.

Κάθε τέρας θέλησες καὶ νὰ χαϊδέψεις ἀκόμα. Μιὰ πνοὴ ζεστής ἀνάσας, λίγη ἀπαλὴ γούνα στὰ πόδια: — κι ἀμέσως ἦσουν ἔτοιμος νὰ τὸ ἀγαπήσεις καὶ νὰ τὸ τραθήξεις κοντά σου.

Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ κίνδυνος τοῦ πιὸ μοναχικοῦ, ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ κάθε τι, ἀρκεῖ νὰ ζεῖ! Γιὰ γέλια εἶναι ἀλήθεια ἡ τρέλλα μου κ' ἡ μετριοφροσύνη μου στὴν ἀγάπη!

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε πάλι ἄλλη μιὰ φορά: μὰ ξαφνικὰ συλλογίστηκε τοὺς ἐγκαταλειμένους φίλους του—, καὶ σάμπως νὰ τοὺς εἶχε ἀδικήσει μὲ τὶς σκέψεις του, τὰ ἔβαλε μὲ τὸν ἑαυτό του γιὰ τὶς σκέψεις του. Κι ἀμέσως, ἔγινε, ἐκεῖνος ποὺ γελοῦσε, ν' ἀρχίσει νὰ κλαίει: — ἀπὸ ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία ἔκλαψε πικρὰ ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ

ΟΤΑΝ διαδόθηκε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους τοῦ καραβιοῦ, πῶς ὁ Ζαρατούστρα θρискότανε πάνω στὸ καράβι — γιατί στὸ καράβι εἶχε ἀνεβεῖ μαζί του κ' ἓνας ἄλλος ἄντρας, ἀπὸ τὰ νησιὰ τῶν μακάρων, — ξαφνικὰ ὅλους τοὺς ἔπιασε μεγάλη περιέργεια καὶ προσδοκία. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα δὲν ἀνοιξε τὸ στόμα του δυὸ ὀλόκληρες μέρες: ἦταν ψυχρὸς καὶ βουδὸς ἀπὸ τὴ θλίψη του,

ἔτσι ποὺ δὲν ἀποκρίθηκε οὔτε στὰ βλέμματα μήτε στὶς ἐρωτήσεις τους. Μὰ τὸ βράδι τῆς δεύτερης μέρας ἀνοίξε πάλι τ' αὐτιά του, μ' ὅλο ποὺ σώπαινε ἀκόμα: γιατί ὑπῆρχανε πολλὰ τὰ παράξενα καὶ τὰ ἐπικίνδυνα σ' αὐτὸ τὸ καράβι γιὰ ν' ἀκούσει κανεὶς, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ μακριὰ καὶ ποὺ ἤθελαν νὰ πᾶνε πιὸ μακριὰ ἀκόμα.

Μὰ ὁ Ζαρατούστρα ἦταν φίλος ὅλων ἐκείνων ποὺ κάνουν μακριὰ ταξίδια καὶ ποὺ δὲ μποροῦν νὰ ζήσουν χωρὶς κίνδυνο. Καί, γιὰ δέξ! στὸ τέλος, καθὼς ἄκουγε, λύθηκε ἡ γλῶσσα του κι ὁ πάγος τῆς καρδιάς του ἔσπασε: — τότε ἄρχισε νὰ μιλά ἔτσι:

Σὲ σᾶς, τοὺς τολμηροὺς ζητητές, τοὺς ἀναζητητές, καὶ σ' ὅποιον μὲ πανοῦργα πανιὰ σὲ φοβερὲς θάλασσες μπαρκαρίστηκε ποτέ, —

σὲ σᾶς, τοὺς μεθυσμένους ἀπὸ αἰνίγματα, ποὺ χαίρεστε τὸ σκινόφωτο, ποὺ ἡ ψυχὴ σας σέρνεται μὲ φλόγεται πρὸ κάθε ἀπατηλὸ βάραθρο:

γιατί δὲ θέλετε ν' ἀκολουθήσετε ψαύοντας ἓνα νῆμα μὲ δειλὸ χέρι· κι ὅπου θὰ μπορούσατε νὰ μαντέψετε μισεῖτε νὰ συμπεραίνετε —

σὲ σᾶς μόνο διηγούμαι τὸ αἰνίγμα ποὺ εἶδα, — τὸ ὄραμα τοῦ πιὸ μοναχικοῦ.

Σκυθρωπὸς πέρασα τώρα στερνὰ μέσα ἀπὸ τὸ πτωματόχρωμο σούρουπο, — σκυθρωπὸς καὶ σκληρός, μὲ σφιγμένα χεῖλη. Δὲν ἔδυσε ἓνας ἥλιος μονάχα γιὰ μένα.

ἓνα μονοπάτι, ποὺ ἀνέβαινε μὲ πείσμα μέσα ἀπὸ χαλίκια, ἓνα μοχθηρό, μοναχικὸ μονοπάτι π' οὔτε χορτάρι μήτε χαμόδεντρα ἐνθάρρυνε πιά: ἓνα ὀρεινὸ μονοπάτι ἔτριζε κάτω ἀπὸ τὸ πείσμα τῶν ποδιῶν μου.

Βουβά, πάνω ἀπὸ τὸ χλευαστικὸ τριζοδόλημα τῶν χαλικιῶν, φωνάζοντας, τσαλαπατώντας τὴν πέτρα ποὺ τὸ ἔκανε νὰ γλιστρήσει: ἔτσι ἀγωνιζόταν τὸ πόδι μου νὰ προχωρήσει.

Νὰ προχωρήσει: — στὸ πείσμα τοῦ πνεύματος, ποὺ τὸ ἔσερνε πρὸς τὰ κάτω, ποὺ τὸ ἔσερνε πρὸς τὴν ἄβυσσο, τοῦ πνεύματος τῆς βαρύτητας, τοῦ διαδόλου μου καὶ θανάσιμου ἐχθροῦ μου.

Νὰ προχωρήσει: — ἂν καί, μισὸς νάνος, μισὸς τυφλοπόντικας, καθότανε πάνω μου· παράλυτος, παραλύοντας· μολύβι μέσα ἀπὸ τ' αὐτί μου, μολυβένιες σκέψεις πίσω ἀπὸ τὸ μέτωπό μου σταλάζοντας.

«ὦ Ζαρατούστρα, μοῦ ψιθύριζε χλευαστικά, συλλαβὴ τὴ συλλαβὴ, ὦ πέτρα τῆς σοφίας! Πετιέσαι ψηλά, μὰ κάθε πέτρα ποὺ ἔχει πεταχτεῖ πρέπει — νὰ πέσει!

ὦ Ζαρατούστρα, ὦ πέτρα τῆς σοφίας, ὦ σφεντονισμένη πέτρα, ὦ συντριφτὴ τῶν ἀστρων! Τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου πετᾷς τόσο ψηλά, — μὰ κάθε πέτρα ποὺ τὴν πέταξαν — πρέπει νὰ πέσει!

Καταδικασμένος σὲ σένα τὸν ἴδιο καὶ στὸν ἴδιο σου τὸ λιθο-

βολισμός: ὦ Ζαρατούστρα, μακρυὰ ρίχνεις, ἀλήθεια, τὴν πέτρα,
— ἀλλὰ θὰ ξαναπέσει π ἄ ν ω σ ο υ ! »

Ἀπάνω σ' αὐτὸ σώπασε ὁ νάνος· κ' ἡ σιωπὴ κράτησε πολλὴ
ῥα. Μὰ ἡ σιωπὴ τοῦ μέ δά ραινε· κ' εἶναι πιὸ μοναχὸς κανεῖς, σὲ
τέτοιες περιπτώσεις, ὅταν βρίσκεται μ' ἕναν ἄλλον, παρὰ ἂν
ἦταν μόνος τοῦ.

Ἀνέβαινα, ἀνέβαινα, ὀνειρευόμουν, συλλογιζόμουν, — μὰ
ὅλα βαραίνανε πάνω μου. Ἐμοιαζα μ' ἄρρωστον, ποὺ τὸ κακὸ
τοῦ μαρτύριο τὸν κούρασε, καὶ ποὺ πάλι ἕνα πιὸ κακὸ ὄνειρο τὸν
ξύπνησε ἀπὸ τὸ ἀποκοίμησμά του.

Μὰ ὑπάρχει κάτι τι μέσα μου, ποὺ τὸ λέω θάρρος: αὐτὸ
σκοτώσε μέσα μου ὡς τὰ τώρα κάθε δειλία. Τὸ θάρρος αὐτὸ μοῦ
εἶπε στὸ τέλος νὰ σταθῶ ἡσυχος καὶ νὰ πῶ: «Νάνε! Ἡ ἐσύ, ἡ
ἐγώ!»

Τὸ θάρρος, δηλαδή, εἶναι ὁ καλύτερος φονέας, — τὸ θάρ-
ρος ποὺ ἐ π ι τ ί θ ε τ α ι· γιατί σὲ κάθε ἐπίθεση ὑπάρχει ἡχηρὸ
παιγνίδι.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, εἶναι τὸ θαρραλεώτερο ζῶο: γι' αὐτὸ
νίκησε κι ὅλα τὰ ζῶα. Μὲ ἡχηρὸ παιγνίδι νίκησε ἀκόμη καὶ κάθε
πόνος· μὰ ὁ ἀνθρώπινος πόνος εἶναι ὁ πιὸ βαθὺς πόνος.

Τὸ θάρρος σκοτώνει ἀκόμα καὶ τὸν ἱλιγγο στὴν ἄκρη τῆς
ἀβύσσου: καὶ ποῦ δὲ στέκεται ὁ ἄνθρωπος στὴν ἄκρη μιᾶς
ἀβύσσου! Ὁραση τάχα δὲ σημαίνει: β λ έ π ω π α ν τ ο ὗ
ἀ β ύ σ σ ο υ ς ;

Τὸ θάρρος εἶναι ὁ καλύτερος φονέας· τὸ θάρρος σκοτώνει
ἀκόμα καὶ τὴν συμπόνια. Μὰ ἡ συμπόνια εἶναι ἡ πιὸ βαθιὰ ἀβυσ-
σος: ὅσο πιὸ βαθιὰ κοιτάζει ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωὴ, τόσο πιὸ βα-
θιὰ κοιτάζει καὶ στὸν πόνος.

Μὰ τὸ θάρρος εἶναι ὁ καλύτερος φονέας, τὸ θάρρος ποὺ ἐπι-
τίθεται: σκοτώνει ἀκόμα καὶ τὸν θάνατο, γιατί λέει: «Α ὕ τ ὅ 'ταν
ἡ ζωὴ; Μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν! Ἄλλη μιὰ φορά!»

Μὰ μέσα σὲ τέτοια ἀξιώματα ὑπάρχει πολὺ ἡχηρὸ παιγνίδι.
Ὅποιος ἔχει αὐτιά, ἃς ἀκούει.

2

«ΣΤΑΣΟΥ! Νάνε! εἶπα. Ἡ ἐγώ, ἡ ἐσύ! Ἐγὼ εἶμαι, ὅμως,
ὁ πιὸ δυνατὸς ἀπὸ μᾶς τοὺς δύο —: δὲ γνωρίζεις τὴν ἀβυσσοσαλέα
σκέψη μου! Α ὕ τ ἡ ν — δὲ θὰ μπορούσες νὰ τὴν ἀντέξεις!»

Τότε συνέβηκε αὐτὸ ποὺ μέ ξαλάφρωσε: γιατί ὁ νάνος πῆ-
δηξε ἀπὸ τοὺς ὦμους μου, ὁ περίεργος! Κι ἀνακάθησε σὲ μιὰ
πέτρα μπροστά μου. Μὰ ἐκεῖ ἀκριβῶς ἦτανε μιὰ στοᾶ, ὅπου καὶ
μείναμε.

«Κοίταξε τὴ στοᾶ αὐτὴ, νάνε! συνέχισα: ἔχει δύο πρόσωπα.
Δυὸ δρόμοι συναντοῦνται δῶ πέρα: κανεῖς ἀκόμα δὲν τοὺς ἀκο-
λούθησε ὡς τὸ τέλος.

Τοῦτο δῶ τὸ μακρὺ σοκκάκι ποὺ πάει πρὸς τὰ πίσω προχω-

ρεῖ μιὰν αἰωνιότητα. Καὶ κεῖνο τὸ μακρὺ σοκκάκι ποὺ πάει πρὸς τὰ πάνω — αὐτό 'ναι μιὰ ἄλλη αἰωνιότητα.

Οἱ δρόμοι αὐτοὶ εἶναι ἀντίθετοι ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο· συγκρούονται κατακέφαλα ἀκριβῶς: — κ' ἐδῶ, σὲ τούτη τῇ στοᾷ, συναντοῦνται. Τὸ ὄνομα τῆς στοᾶς εἶναι γραμμένο ψηλά: «Στιγμή».

Μὰ ὅποιος θ' ἀκολουθοῦσε τὸν ἕναν ἀπ' αὐτοὺς — καὶ πηγαινε ὄλο καὶ πιὸ πέρα, ὄλο καὶ πιὸ μακριά: πιστεύεις, νάνε, πῶς οἱ δρόμοι αὐτοὶ θά 'σαν αἰώνια ἀντίθετοι ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο;»

«Κάθε εὐθεία ψεύδεται, μουρμούρισε ὁ νάνος μὲ περιφρόνηση. Κάθε ἀλήθεια εἶναι καμπύλη, κι ὁ ἴδιος ὁ χρόνος εἶναι ἓνας κύκλος.»

«ὦ πνεῦμα τῆς βαρύτητας! εἶπα ὀργισμένος, μὴ παίρνεις τὰ πράγματα τόσο ἀλαφριά! Ἡ σὲ παρατῶ νὰ κάθесαι ἐκεῖ ποὺ κάθесαι κουτσοπόδη, — ἐγὼ σ' ἔφερα δὲ τόσο ψ η λ ά!

Γιὰ δές, ἐξακολούθησα, αὐτὴ τῇ Στιγμῇ! Ἀπὸ τῇ στοᾷ Στιγμῇ ἓνα μακρὺ, αἰώνιο σοκκάκι πάει πρὸς τὰ πίσω: πίσω μας βρίσκεται μιὰ αἰωνιότητα.

Δὲν πρέπει, ὅ,τι ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα μ π ο ρ ε ῖ νὰ τρέχει, νὰ 'χει διατρέξει μιὰ φορὰ κιόλας αὐτὸ τὸ σοκκάκι; Δὲν πρέπει, ὅ,τι ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα μ π ο ρ ε ῖ νὰ συμβεῖ, νὰ 'χει μιὰ φορὰ κιόλας συμβεῖ, συντελεστεῖ, περάσει;

Κι ἂν ὅλα, ποὺ ὑπάρχουν, ὑπῆρξαν κιόλας: τί λές, νάνε, γι' αὐτὴ τῇ Στιγμῇ; Δὲν πρέπει ἐπίσης κ' ἡ στοᾷ τούτη νὰ 'χει ὑπάρξει κιόλας;

Καὶ δὲν εἶναι ὅλα τὰ πράγματα μὲ τέτοιο τρόπο σφιχτὰ συνδεδεμένα, ὥστε αὐτὴ ἡ Στιγμῇ νὰ σέρνει πίσω της ὅλα τὰ ἐρχόμενα πράγματα; Ἀ ρ α — καὶ τὸν ἑαυτὸ της ἀκόμα;

Γιατί, ὅ,τι ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα μ π ο ρ ε ῖ νὰ τρέξει: π ρ έ π ε ι γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα νὰ διατρέξει — κι αὐτὸ τὸ μακρὺ σοκκάκι ποὺ πάει πρὸς τὰ πάνω!

Καὶ τούτη ἡ ὀκνὴ ἀράχνη, ποὺ χαμοσέρνεται στὸ φεγγαρόφωτο, κι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ φεγγαρόφωτο, κ' ἐγὼ κ' ἐσὺ ποὺ συναντηθήκαμε στὴ στοᾷ ψιθυρίζοντας, γιὰ πράγματα αἰώνια ψιθυρίζοντας, — δὲν πρέπει νὰ ἔχουμε ὅλοι μας ὑπάρξει κιόλας;

— καὶ νὰ ξαναγυρίζουμε καὶ σὲ κεῖνο τὸ ἄλλο σοκκάκι νὰ τρέχουμε, πρὸς τὰ πάνω, μπροστά μας, σ' αὐτὸ τὸ μακρὺ, φρικιαστικὸ σοκκάκι — δὲν πρέπει αἰώνια νὰ ξαναγυρίζουμε;»

Ἔτσι μιλοῦσα, κι ὄλο σιγανώτερα: γιατί φοβόμουν τὶς ἴδιες μου τὶς σκέψεις καὶ τὶς ὑστεροβουλίες μου. Τότε, ξαφνικά, ἀκουσα ἓνα σκυλί, ἐκεῖ κοντά, νὰ οὐ ρ λ ι ά ζ ε ι.

Ἄκουσα ποτὲ τάχα ἓνα σκυλὶ νὰ οὐρλιάζει ἔτσι; Ἡ σκέψη μου ἔτρεξε πρὸς τὰ πίσω. Ναί! Ὅταν ἦμουν παιδί, στὰ πιὸ μακριὰ παιδικάτα μου:

— τότε ἄκουσα ἓνα σκυλὶ νὰ οὐρλιάζει ἔτσι. Καὶ τὸ εἶδα ἐπίσης, μὲ σηκωμένη τὴν τρίχα, μὲ τὴν κεφαλὴ πρὸς τὰ πάνω,

νὰ τρέμει, μέσα στὸ πιὸ σιωπηλὸ μεσονύχτι, ποὺ καὶ τὰ σκυλιὰ πιστεύουνε σὲ φαντάσματα:

— ἔτσι, ποὺ τὸ λυπήθηκα. Μόλις ἀκριβῶς εἶχε φανεῖ τὸ γιομάτο φεγγάρι, νεκρικὰ σιωπηλὸ, πάνω ἀπὸ τὸ σπῖτι, καὶ μόλις ποὺ εἶχε σταθεῖ σιωπηλὸ, μιὰ στρογγυλὴ πυρά, — σιωπηλὸ, πάνω σ' ἐπίπεδη στέγη, σάμπως πάνω σὲ ξένη ἰδιοκτησία:

αὐτὸ τρόμαξε τότε τὸ σκυλί: γιατίι τὰ σκυλιὰ πιστεύουνε σὲ κλέφτες καὶ φαντάσματα. Κι ὅταν τὸ ξανάκουσα νὰ οὐρλιάζει ἔτσι, ξαφνικὰ τὸ λυπήθηκα πάλι.

Ποῦ ἦταν τώρα ὁ νάνος; Κ' ἢ στοά; Κ' ἢ ἀράχνη; Κι ὅλοι οἱ ψίθυροι; Νειρεύτηκα, λοιπόν; Ξύπνησα; Γιὰ μιᾶς βρέθηκα ἀνάμεσα σ' ἄγριους σκόπελους, μόνος, ἔρημος, κάτω ἀπὸ τὸ πιὸ ἔρημο φεγγαρόφωτο.

Μὰ ἐκεῖ 'ταν ξαπλωμένος ἓνας ἄνθρωπος! Καὶ νά! Τὸ σκυλί, πηδώντας, μὲ σηκωμένη τὴν τρίχα του, οἰμώζοντας, — τώρα μ' εἶχε δεῖ νὰ ῥχωμαι — ἄρχισε νὰ οὐρλιάζει πάλι καὶ νὰ φωνάζει: — ἄκουσα, τάχα, ποτὲ ἓνα σκυλὶ νὰ φωνάζει ἔτσι βοήθεια,

Καί, ἀληθινά, ὅ,τι εἶδα, δὲν εἶχα δεῖ ποτὲ τ' ὅμοιο του. Εἶδα ἓναν νέο βοσκὸ νὰ περιστρέφεται, νὰ πνίγεται, νὰ σπαρταρᾷ, μὲ παραμορφωμένο πρόσωπο, ποὺ ἀπὸ τὸ στόμα του κρεμότανε ἓνας βαρὺς, μαῦρος ὄφης.

Εἶδα ποτὲ τάχα τόσο πολλὴ ἀηδία καὶ χλωμὴ φρίκη σ' ἓνα πρόσωπο; Εἶχε κοιμηθεῖ μήπως; Τότε θὰ γλίστρησε ὁ ὄφης στὸ λαρύγγι του — καὶ πιάστηκε ἐκεῖ.

Τὸ χέρι μου τράβηξε καὶ τράβηξε τὸν ὄφι: — τοῦ κάκου! δὲ μπόρεσε νὰ τραβήξει τὸν ὄφι ἀπὸ τὸ λαρύγγι. Τότε κάτι φώναξε ἀπὸ μέσα μου: «Δάγκασέ τον! Δάγκασέ τον!

Κόψε του τὸ κεφάλι! Δάγκασέ τον!» — ἔτσι φώναξε κάτι ἀπὸ μέσα μου, ἡ φρίκη μου, τὸ μῖσος μου, ἡ ἀηδία μου, ὁ οἶχος μου, ὅλο τὸ καλὸ καὶ τὸ χειρότερο ποὺ εἶχα μέσα μου φώναξε μὲ Μιὰ κραυγὴ ἀπὸ μέσα μου.

᾽Ω τολμηροί, ποὺ εἴστε γύρω μου! ᾽Ω ζητητές, ἀναζητητές, καὶ ὅποιος ἀπὸ σᾶς μὲ πανοῦργα πανιά σ' ἀνεξερεῦνητες θάλασσες μπαρκαρίστηκε! ᾽Ω ἐσεῖς, ποὺ χαίρεστε τὰ αἰνίγματα!

Μαντέψετε, ἀλήθεια, τὸ αἰνίγμα, ποὺ εἶδα τότε, ἐξηγήσετέ μου τὸ ὄραμα τοῦ πιὸ μοναχικοῦ!

Γιατί ἓνα ὄραμα ἦταν αὐτὸ καὶ μιὰ πρόβλεψη: — τί εἶδα τότε συμβολικά; Καὶ ποῖός εἶναι ποὺ πρέπει νὰ ῥθει μιὰ μέρα;

Ποιός εἶναι ὁ βοσκός, ποὺ ὁ ὄφης τρύπωσε στὸ λαρύγγι του; Ποιός εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ θὰ τρυπώσουν στὸ λαρύγγι του ἔτσι τὸ πιὸ βαρὺ καὶ τὸ πιὸ ὀδυνηρό;

— Μὰ ὁ βοσκὸς δάγκασε, ὅπως τὸν συμβούλεψε ἡ κραυγὴ μου· δάγκασε μὲ γερά δόντια! Ἔφτυσε μακριὰ τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ — καὶ πήδησε πάνω.

Δὲν ἦταν πιά βοσκός, δὲν ἦταν πιά ἄνθρωπος, — ἓνας μεταμορφωμένος, ἓνας ὀλοφώτιστος ἦταν, ποὺ γελοῦσε! Ποτὲ δὲ γέλασε ἄνθρωπος πάνω στὴ γῆ, ὅπως γελοῦσε.

Ὡ ἀδελφοί μου, ἄκουσα ἓνα γέλιο, ποὺ δὲν ἦτανε γέλιο ἀνθρώπου, — καὶ τώρα μὲ βασανίζει μιὰ δίψα, μιὰ ἐπιθυμία, ποὺ δὲ θὰ κορεστεῖ ποτὲ πιά.

Ἡ ἐπιθυμία μου γιὰ κεῖνο τὸ γέλιο μὲ βασανίζει: ὦ, πῶς θ' ἀντέξω νὰ ζήσω ἀκόμα! Καὶ πῶς θὰ τὸ ἀντεχα νὰ πεθάνω τώρα!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΟΥΣΙΑ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ

ΜΕ ΤΕΤΟΙΑ αἰνίγματα καὶ πίκρες στὴν καρδιά περνοῦσε ὁ Ζαρατούστρα τὴ θάλασσα. Μὰ ὅταν βρέθηκε σὲ τεσσάρων ἡμερῶν ταξίδι ἀπόστασι ἀπὸ τὰ μακάρια νησιὰ καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους του, εἶχε πιά ξεπεράσει κάθε πόνο του: — νικητὴς καὶ μὲ στέρεα πόδια στεκότανε πάλι πάνω στὴ μοῖρα του. Καὶ τότε ὁ Ζαρατούστρα μίλησεν ἔτσι στὴ χαρούμενη συνείδησή του:

ΜΟΝΟΣ εἶμαι πάλι καὶ μόνος θέλω νὰ ἔμαι, μόνος μὲ τὸν καθαρὸ οὐρανὸ καὶ τὴν ἐλεύθερη θάλασσα: καὶ πάλι εἶναι ἀπομεσήμερο γύρω μου.

Ἀπομεσήμερο βρῆκα γιὰ πρώτη φορά, ἄλλοτε, τοὺς φίλους μου, ἀπομεσήμερο, ἐπίσης, καὶ τὴ δεύτερη φορά: τὴν ὥρα ποὺ ὅλο τὸ φῶς γίνεται ἀπαλώτερο.

Γιατὶ ὅ,τι ἀπὸ εὐτυχία βρίσκεται ἀκόμα στὸ δρόμο, ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς, γυρεύει κατάλυμα σὲ μιὰ φωτεινὴ ψυχὴ: μπροστὰ στὴν εὐτυχίαν ἔγινε ἀπαλώτερο τώρα ὅλο τὸ φῶς.

Ὡ τῆς ζωῆς μου ἀπομεσήμερο! Ἐναν ἄλλον καιρὸ κατέβηκε κ' ἡ εὐτυχία μου στὴν κοιλάδα γιὰ νὰ γυρέψει κατάλυμα: τότε βρῆκε αὐτὲς τὶς ἀνοιχτές, φιλόξενες ψυχές.

Ὡ τῆς ζωῆς μου ἀπομεσήμερο! Τί δὲ θὰ ἴδω, γιὰ νὰ ἔχα ἓνα: τὴ ζωντανὴ κείνη φυτεία τῶν σκέψεών μου καὶ κεῖνο τὸ αὐγινὸ φῶς τῆς πιδὸ ὑψηλῆς ἐλπίδας μου!

Συντρόφους γύρεψε ἄλλοτε ὁ δημιουργὸς καὶ παιδιὰ τῆς ἐλπίδας του: καί, γιὰ δέξ, ἀποδείχτηκε πῶς δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ βρεῖ, παρὰ μόνο ἂν τὰ δημιουργοῦσε ἐκεῖνος πρῶτα.

Ἔτσι βρίσκομαι καταμεσῆς τοῦ ἔργου μου, στὰ παιδιὰ μου πηγαίνοντας κι ἀπὸ τὰ παιδιὰ μου γυρίζοντας: γιὰ χάρι τῶν παιδιῶν του ὁ Ζαρατούστρα πρέπει νὰ ὀλοκληρώσει τὸν ἑαυτό του.

Γιατὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του ἀγαπᾷ κανεὶς μόνο τὸ παιδί του καὶ τὸ ἔργο του: κι ὅπου ὑπάρχει μεγάλη ἀγάπη

τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἐκεῖ ἡ ἀγάπη αὐτὴ εἶναι σημάδι γονιμότητας: ἔτσι τὸ βρήκα.

Ἀκόμα πρασινίζουν τὰ παιδιὰ μου στὴν πρώτη τους ὄνοιξη, στεκόμενα τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο καὶ κινούμενα ὅλα μαζί ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, τοῦ κήπου μου καὶ τῆς καλύτερῆς μου γῆς τὰ δέντρα.

Κι ἀληθινά! Ἐκεῖ ποὺ στέκονται πλάϊ-πλάϊ τέτοια δέντρα, ἐκεῖ ὑπάρχουν μακάρια νησιὰ!

Μὰ μιὰ μέρα θὰ τὰ ξεριζώσω καὶ θὰ τὰ φυτέψω ἓνα-ἓνα χωριστά: γιὰ νὰ διδαχτοῦνε τὴ μοναξιὰ καὶ τὸ πείσμα καὶ τὴν προσοχή.

Μὲ ρόζους καὶ καμπυλωμένο καὶ μ' εὐλύγιστη σκληράδα θὰ ὀρθώνεται τὸ καθένα τους κοντὰ στὴ θάλασσα, ἓνας ζωντανὸς φάρος ἀνίκητης ζωῆς.

Ἐκεῖ, ποὺ οἱ καταιγίδες ὀρмоῦνε στὴ θάλασσα καὶ τὰ ριζοβούνια πίνουνε νερό, πρέπει ν' ἀγρυπνᾷ μέρα-νύχτα ὁ καθένας, γιὰ νὰ βάνει σὲ δοκιμασία τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ νὰ τὸν γνωρίζει.

Νὰ γνωριστεῖ καὶ νὰ δοκιμαστεῖ, γιὰ νὰ δεῖ ἂν εἶναι τοῦ εἶδους μου καὶ τῆς καταγωγῆς μου, — ἂν εἶναι κύριος μακρόχρονης θέλησης, σιωπηλός, ἀκόμα κι ὅταν μιᾷ, κ' ἔτσι ὑποχωρώντας, ποὺ νὰ παίρνει δίνοντας:

— γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ μέρα σύντροφός μου κ' ἓνας συνεργάτης καὶ συμποσιαστής τοῦ Ζαρατούστρα —: κάποιος ποὺ θὰ γράφει τὴ θέλησή μου πάνω στὶς πλάκες μου: γιὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ὅλα κλήρωση ὅλων τῶν πραγμάτων.

Καὶ γιὰ χάρη του καὶ γιὰ χάρη τῶν ὁμοίων του πρέπει νὰ ὁλοκληρώσω τὸν ἑαυτό μου: γι' αὐτὸ ἀποφεύγω τώρα τὴν εὐτυχία μου καὶ προσφέρω τὸν ἑαυτό μου σ' ὅλες τὶς δυστυχίες — στὴν τελευταία δοκιμασία μου καὶ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μου.

Κι ἀληθινά, ἦταν καιρὸς πιά νὰ φύγω· κι ὁ ἴσκιος τοῦ ὁδοπόρου κ' ἡ πιὸ μακρόχρονη στιγμή κ' ἡ σιωπηλότερη ὥρα — ὅλα μοῦ ἔλεγαν: «εἶναι ἡ ὑψιστὴ ὥρα!»

Ὁ ἄνεμος φύσηξε ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα καὶ εἶπε: «Ἐλα!» Ἡ πόρτα ἀνοίξε πανούργα καὶ εἶπε: «Πήγαινε!»

Μὰ ἦμουν ἀλυσσοδεμένος στὴν ἀγάπη μου γιὰ τὰ παιδιὰ μου: ἡ λαχτάρα μου μοῦ ἔβανε τοῦτα τὰ δεσμά, ἡ λαχτάρα μου γι' ἀγάπη, γιὰ νὰ γίνω λεία τῶν παιδιῶν μου καὶ νὰ χαθῶ γι' αὐτά.

Λαχτάρα — αὐτὸ σημαίνει γιὰ μένα: νὰ χαθῶ. Ἐχω ἔσᾱς, παιδιὰ μου! Σ' αὐτὸ τὸ ἔχω θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει βεβαιότητα καὶ τίποτα ἀπὸ λαχτάρα.

Μὰ καίοντας ἀπλωνότανε πάνω μου ὁ ἥλιος τῆς ἀγάπης μου, μὲς στὸ δικό του ζουμί ἔβραζε ὁ Ζαρατούστρα, — τότε πέταξαν ἀπὸ πάνω μου κ' ἔφυγαν σκιές καὶ ἀμφιβολίες.

Ἐπιθυμοῦσα κιόλας τὸ κρύο καὶ τὸν χειμῶνα: «ὦ, νὰ μ'

ἔκαναν πάλι νὰ τουρτουρίζω καὶ νὰ χτυπῶ τὰ δόντια μου τὸ κρῦο καὶ ὁ χειμῶνας! ἀναστέναισα: — τότε ἀπὸ μέσα μου σηκώθηκαν παγερὲς ὀμίχλες.

Τὰ περασμένα μου συντρίψαν τοὺς τάφους τους, μερικοὶ πόνοι μου, θαμμένοι ζωντανοί, ξύπνησαν —: ἦσαν ἀποκοιμησμένοι μονάχα, κάτω ἀπὸ τὰ σάβανά τους.

Ἔτσι ὅλα μοῦ φώναζαν μὲ σημάδια: «εἶναι ὦρα!» Μὰ ἐγὼ — δὲν ἄκουγα: ὥσπου στὸ τέλος ἡ ἀδυσσός μου σάλεψε κ' ἡ σκέψη μου μὲ δάγκωσε.

Ἀχ, ἀδυσσαλέα σκέψη, ποὺ εἶσαι ἡ σκέψη μου! Πότε θὰ βρῶ τὴ δύναμη νὰ σ' ἀκούω νὰ σκάφτεις χωρὶς νὰ τρέμω πιά;

Ὡς στὸ λαιμὸ ψηλὰ χτυπᾷ ἡ καρδιά μου, ὅταν σ' ἀκούω νὰ σκάφτεις! Ἀκόμη κ' ἡ σιωπὴ σου θέλει νὰ μὲ πνίξει, ὦ ἀδυσσαλέε ποὺ σωπαίνεις!

Ποτὲ δὲν τόλμησα ἀκόμη, νὰ σὲ καλέσω ἔξω: ἀρκετὰ κιόλας, ποὺ σὲ εἶχα — μέσα μου! Ἀκόμη δὲν ἦμουν ἀρκετὰ δυνατὸς γιὰ τὴν τελευταία τόλμη τοῦ λιονταριοῦ καὶ τὴ θέληση τοῦ θάρρους του.

Ἀρκετὰ τρομερὸ μοῦ ἦταν πάντα κιόλας τὸ θάρος σου: μὰ κάποτε θὰ βρῶ τὴ δύναμη καὶ τὴ φωνὴ τοῦ λιονταριοῦ, ποὺ σὲ καλεῖ ἔξω!

Ὅταν μόνο θὰ τὸ ὑπερνικήσω αὐτό, τότε πιά θὰ θελήσω νὰ ὑπερνικήσω καὶ κάτι μεγαλύτερο καὶ μιὰ νίκη θὰ ᾖ ἡ σφραγίδα τῆς ὀλοκλήρωσής μου.

Στὸ μεταξὺ τραδῶ πάνω σ' ἀδέβαιες θάλασσες ἡ τύχη μὲ χαϊδεύει, ἡ γαλίφικη κοιτάζω μπροστὰ μου, κοιτάζω πίσω μου—, μ' ἀκόμη δὲ βλέπω κανένα τέλος.

Δὲν ἔφτασε ἀκόμα ἡ στιγμή τοῦ τελευταίου ἀγῶνα μου,— ἢ μὴ κ' ἔρχεται ὅπου νὰ ᾖ; Ἀληθινά, μ' ἐπίβουλη Ὀμορφιά μὲ κοιτάζουν γύρω μου ἡ θάλασσα καὶ ἡ ζωὴ!

Ὡ τῇ ζωῆς μου ἀπομεσήμερο! Ὡ εὐτυχία πρὶν ἀπὸ τὸ βράδι! Ὡ λιμάνι καταμεσῆς τῆς θάλασσας! Ὡ εἰρήνη μέσα στὴν ἀδεβαιότητα! Πόσο δυσπιστῶ ἀπέναντί σας!

Ἀληθινά, εἶμαι δύσπιστος ἀπέναντι τῆς ἐπίβουλης Ὀμορφιάς σας! Μοιάζω τοῦ ἐρωτευμένου ποὺ δυσπιστεῖ στὸ ὑπερβολικὰ γλυκὸ χαμόγελο.

Ὅπως ὁ ζηλιάρης σπρώχνει τὴν ἀγαπημένη του μπροστὰ του, τρυφερὸς ἀκόμη καὶ στὴ σκληρότητά του,— ἔτσι σπρώχνω αὐτὴ τὴ μακάρια στιγμή μπροστὰ μου.

Μακριὰ ἀπὸ μένα, ὦ μακάρια ὦρα! Μαζί σου μοῦ ἦρθε μιὰ εὐδαιμονία ἐνάντια στὴ θέλησή μου! Στέκομαι ἐδῶ ἑτοιμὸς γιὰ τὸν βαθύτερο πόνο μου: — ἦρθες ἄκαιρα!

Μακριὰ ἀπὸ μένα, ὦ μακάρια ὦρα! Βρὲς καλύτερα κατάλυμα ἐκεῖ — στὰ παιδιὰ μου! Βιάσου! κ' εὐλόγησέ τα πρὶν πέσει τὸ βράδι μὲ τὴν εὐτυχία μου!

Νά ποὺ σιμώνει κιόλας τὸ βράδι: ὁ ἥλιος βουλιάζει. Ἐφυγε—
ἡ εὐτυχία μου!—

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα. Κι ὀλάκερη τῇ νύχτα περίμενε
τῇ δυστυχίᾳ του: μὰ τοῦ κάκου περίμενε: Ἡ νύχτα ἔμεινε φωτεινὴ
καὶ γαλήνια, κ' ἡ εὐτυχία ἡ ἴδια τὸν σίμωνε καὶ τὸν σίμωνε ὅλο
καὶ πιὸ πολὺ. Μὰ κατὰ τὸ πρωῒ γέλασε ὁ Ζαρατούστρα στὴν
καρδιά του καὶ εἶπε περιπαιχτικά: «ἡ εὐτυχία τρέχει ἀπὸ πίσω
μου. Αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἐγὼ δὲν τρέχω πίσω ἀπὸ τὶς
γυναῖκες. Κ' ἡ εὐτυχία εἶναι γυναῖκα.»

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ω ΟΥΡΑΝΕ, π ο ὕ ε ἴ σ α ι ἀ π ὸ πάνω μου! ὦ καθά-
ριε! ὦ βαθύ! ὦ ἄβυσσε φωτός! Κοιτάζοντάς σε ἀνατριχιάζω
ἀπὸ θεϊκὴ ἐπιθυμία!

Νὰ ριχτῶ στὸ ὕψος σου—αὐτὸ ἔναι τὸ βάθος μ ο υ ! Νὰ
κρυφτῶ στὴν καθαριότητά σου! Αὕτῃ ἔναι ἡ ἀγνότητά μ ο υ !

Τὸν Θεὸ κρύβει ἡ Ὁμορφιά σου: ἔτσι κρύβεις τ' ἀστέρια
σου! Δὲ μιλάς: ἔτσι μοῦ ἀγγέλεις τὴ σοφία σου!

Βουβὸς πάνω ἀπὸ βουερὲς θάλασσες ἀνάτειλες σήμερα γιὰ
μένα, ἡ ἀγάπη σου κ' ἡ ντροπαλοσύνη σου μιλοῦν ἀποκαλυπτικὰ
στὴν ψυχὴ μου ποὺ βουίζει.

Ἦρθες σὲ μένα ὠραίος καὶ κρυμμένος στὴν Ὁμορφιά σου,
μοῦ μιλάς βουβός, ἀποκαλυπτικὸς μέσα στὴ σοφία σου:

ὦ, πῶς δὲ μάντεψα ὅλη τὴ ντροπαλοσύνη τῆς ψυχῆς σου!
Ἦρθες, στὸν πιὸ μοναχικό, ἐμένα, π ρ ἰ ν ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Εἴ μ α σ τ ε φίλοι ἀπὸ τὴν ἀρχή: ἡ θλίψη κ' ἡ φρίκη καὶ τὸ
βάθος μᾶς εἶναι κοινά: ἀκόμη κι ὁ ἥλιος μᾶς εἶναι κοινός.

Δὲ μιλοῦμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον, γιὰτὶ ξέρουμε πάρα πολλὰ—:
σωπαίνουμε, χαμογελοῦμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον τὴ γνώση μας.

Δὲν εἶσαι τὸ φῶς τῆς φωτιᾶς μου; Μὴ καὶ δὲν ἔχεις τὴν
ἀδελφὴ ψυχὴ τῆς νοημοσύνης μου;

Μαζὶ τὰ μάθαμε ὅλα· μαζὶ μάθαμε πάνω ἀπὸ μᾶς σὲ μᾶς νὰ
ὑψωνόμαστε κι ἀσυννέφιαστα νὰ χαμογελοῦμε:

— ἀσυννέφιαστα χαμογελοῦμε μὲ φωτεινὰ μάτια κι ἀπὸ
μίλια καὶ μίλια μακρυνὲς ἀποστάσεις ὅταν ἀπὸ κάτω μας ἀχνί-
ζουν σὰ βροχὴ ὁ ἐξαναγκασμός, ὁ σκοπὸς καὶ τὸ σφάλμα.

Περιπλανήθηκα μόνος μου: τί πεινοῦσε ἡ ψυχὴ μου τὶς νύ-
χτες καὶ στὰ μονοπάτια τῆς πλάνης; Κι ὅταν ἀνέβαινα στὰ βου-
νά, π ο ι ὶ ὄ ν ζητοῦσα στὰ βουνά, ἂν ὄχι ἐσένα;

Καὶ σ' ὅλες μου τὶς περιπλανήσεις καὶ σ' ὅλες μου τὶς
ὀρειδασίες: μιὰ ἀνάγκη ἦταν αὐτὸ μόνο κ' ἓνα βοήθημα τοῦ ἀβο-
ήθητου: — ν ἂ π ε τ ᾶ ξ ε ι μόνη της θέλει ὀλόκληρη ἡ θέλησή
μου, μέσα σ ο υ νὰ πετάξει.

Καὶ τί μισοῦσα περισσότερο ἀπὸ τὰ σύννεφα ποὺ ταξιδεύ-

ανε καὶ κάθε τι ποὺ σὲ σκεπάζει; Μισοῦσα ἀκόμη καὶ τὸ μῖσος μου, γιατίι κι αὐτὸ σὲ σκέπαζε!

Θυμῶνω μὲ τὰ ταξιδιάρικα σύννεφα, μ' αὐτοὺς τοὺς ἀρπαχτικούς γάτους ποὺ σέρνονται μὲ τὴν κοιλιά, γιατίι παίρνουν ἀπὸ σένα κι ἀπὸ μένα ὅ,τι μᾶς εἶναι κοινό. — τὸ τεράστιο, ἀπεριόριστο Ναί.

Θυμῶνουμε μ' αὐτοὺς τοὺς μεσίτες κι ἀνακατωσούρηδες, τὰ ταξιδιάρικα σύννεφα: αὐτοὺς τοὺς χλιαροὺς, ποὺ δὲν ἔμαθαν οὔτε νὰ εὐλογοῦνε μήτε νὰ καταριοῦνται ἀπὸ τὴν καρδιά τους.

Προτιμῶ νὰ κάθομαι μέσα σ' ἓνα βαρέλι μὲ ἀποκλεισμένο τὸν οὐρανό, προτιμῶ νὰ κάθομαι σὲ μιὰν ἄβυσσο χωρὶς οὐρανό, παρὰ νὰ σὲ βλέπω, φωτεινὲ οὐρανέ, σκεπασμένον ἀπὸ ταξιδιάρικα σύννεφα!

Καὶ πολλές φορές πεθύμησα νὰ τὰ σταματήσω μὲ λοξὲς χρυσωμένες ἀστραπές, νὰ χτυπήσω τύμπανο, σὰν βροντή, πάνω στὶς τεντζερένιες κοιλιές τους:

— ἓνα ὀργισμένο τυμπάνισμα, γιατίι μοῦ ἀρπάζουν τὸ Ναί σου, ὦ οὐρανέ ποὺ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! ὦ καθάριε! ὦ φωτεινέ! ὦ φωτεινὴ ἄβυσσε! — γιατίι σοῦ ἀρπάζουν τὸ Ναί μου!

Γιατίι προτιμῶ τὸ θόρυβο καὶ τὴ βροντὴ καὶ τὶς βλαστήμιες τοῦ καιροῦ, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐσκεμμένη, ἀμφίβολη γατίσια ἀνάπαυση: κι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐπίσης, μισῶ περισσότερο κάθε σιγαλοπερπάτημα καὶ χλιαρὸ καὶ ἀμφίβολο κ' ἐξοργιστικὸ σὰν ταξιδιάρικο σύννεφο.

Καὶ «αὐτὸς ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ εὐλογεῖ, πρέπει νὰ μάθει νὰ καταριέται!» — αὐτὴ ἡ φωτεινὴ διδασκαλία μοῦ ἔπεσε ἀπὸ τὸν φωτεινὸ οὐρανό, τὸ ἀστέρι τοῦτο λάμπει τὶς μαῦρες νύχτες στὸν οὐρανό μου.

Ἐγώ, ὅμως, εὐλογῶ καὶ λέω Ναί, φτάνει μόνο νὰ εἶσαι ἐσὺ γύρω μου, ὦ καθάριε! ὦ φωτεινέ! ὦ φωτεινὴ ἄβυσσε! — καὶ σὲ κάθε ἄβυσσο ἀκόμα ἔχω μαζί μου τὸ εὐλογητικὸ Ναί μου.

Ἐφτασα στὸ σημεῖο νὰ εὐλογῶ καὶ νὰ λέω Ναί: καὶ γιὰ νὰ φτάσω ἐκεῖ ἀγωνίστηκα ἐπὶ πολὺν καιρὸ κ' ἔγινα παλαιστής γιὰ νὰ ἔχω μιὰ μέρα τὰ χέρια μου ἐλεύθερα νὰ εὐλογοῦνε.

Μὰ ἡ εὐλογία μου εἶναι τούτη δῶ: νὰ στέκω πάνω ἀπὸ τὸ κάθε τι σὰν ὁ οὐρανός του, ὁ θόλος του, ἡ γαλάζια καμπάνα του κ' ἡ αἰώνια βεβαιότητά του: κ' εἶναι μακάριος ὁποῖος εὐλογᾷ ἔτσι!

Γιατίι ὅλα τὰ πράγματα βαφτίζονται στὴν πηγὴ τῆς αἰωνιότητος καὶ πέρα ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό. Μὰ τὸ ἴδιο τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό δὲν εἶναι παρὰ ἐνδιάμεσες σκιὲς καὶ ὑγρὲς θλίψεις καὶ ταξιδιάρικα σύννεφα.

Ἀληθινά, εἶναι εὐλογία κι ὄχι κακία ὅταν διδάσκω: «πάνω ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα στέκει ὁ οὐρανὸς Τύχη, ὁ οὐρανὸς Ἀθωότητα, ὁ οὐρανὸς Συγκυρία, ὁ οὐρανὸς Τόλμη.»

«Κατὰ τύχη» — αὐτὴ ἔναι ἡ παλαιότατη εὐγένεια τοῦ κό-

σμου, τὴν ξανάδωσα σ' ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ἐλευθέρωσα ἀπὸ τῆ δουλεία τοῦ σκοποῦ.

Τὴν ἐλευθερίαν τούτη καὶ οὐράνια εὐφροσύνη τοποθέτησα σὰν γαλάζια καμπάνα πάνω ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα, ὅταν ἐδίδασκα ὅτι ἀπὸ πάνω τους κι ἀπὸ μέσα τους καμιὰ «αἰώνια θέληση» — δὲ θέλει.

Τὴν τόλμη τούτη κι αὐτὴ τὴν τρέλλα τοποθέτησα στὴ θέση ἐκείνης τῆς θέλησης, ὅταν ἐδίδασκα: «σ' ὅλα Ἔνα εἶναι ἀδύνατο — ἡ λογικότητα!»

Λίγο λογικό, ἄλλωστε, ἕνας κόκκος τῆς σοφίας σκορπισμένος ἀπὸ ἄστρο σὲ ἄστρο, — τὸ προζύμι τοῦτο εἶναι ἀνακατωμένο σ' ὅλα τὰ πράγματα: ἐξ αἰτίας τῆς τρέλλας ἡ σοφία εἶναι ἀνακατωμένη σ' ὅλα τὰ πράγματα!

Λίγη σοφία εἶναι δυνατὴ· κιόλας· μὰ τὴ μακάρια βεβαιότητα τούτη τὴ βρήκα σ' ὅλα τὰ πράγματα: ὥστε νὰ προτιμοῦν μὲ τὰ πόδια τῆς τύχης — νὰ χορεύουν.

ὦ οὐρανὲ ποὺ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! ὦ καθάριε! ὦ ὑψηλὲ! Καθαριότητά του εἶναι γιὰ μένα νὰ μὴν ὑπάρχει πάνω του καμιὰ αἰώνια ἀράχνη καὶ ἴστος ἀράχνης τοῦ λογικοῦ:

— γιὰ νὰ ἴσαι χοροστάσι γιὰ θεϊκὲς συμπτώσεις, γιὰ νὰ ἴσαι ἕνα θεϊκὸ τραπέζι γιὰ μένα γιὰ θεϊκὰ ζάρια καὶ θεϊκοὺς παίχτες ζαριῶν!

Κοκκινίζεις, ἀλήθεια; Εἶπα τίποτα ἀνέκφραστο; Σ' ἔβρισα, ἐνῶ ἤθελα νὰ σ' εὐλογήσω;

Ἦ εἶναι ἀπὸ ντροπὴ, γιατί ἴμαστε οἱ δύο μας μόνοι, ποὺ κοκκινίζεις; —Μοῦ λὲς νὰ πηγαίνω καὶ νὰ σωπάσω, ἐπειδὴ—ἔρχεται ἡ μέρα;

Βαθὺς εἶναι ὁ κόσμος —: καὶ βαθύτερος ἀπ' ὅσο τὸ σκέφτηκε ποτὲ ἡ μέρα. Δὲ μπορεῖ τὸ κάθε τι νὰ μιλά μπροστὰ στὴ μέρα. Μὰ ἡ μέρα ἔρχεται: ὅς χωριστοῦμε, λοιπόν!

ὦ οὐρανὲ ποὺ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! ὦ ντροπαλέ! ὦ φλογερό! ὦ εὐτυχία μου ἐσὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου! Ἦ μέρα ἔρχεται: ὅς χωριστοῦμε, λοιπόν!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗ ΠΟΥ ΜΙΚΡΑΙΝΕΙ

1

ΟΤΑΝ ὁ Ζαρατούστρα ξαναβρέθηκε στὴ στεριά, δὲν τράβηξε κατ' εὐθείαν στὸ βουνό του καὶ στὴ σπηλιά του, παρὰ ἔκανε πολλοὺς δρόμους κ' ἐρωτήσεις κ' ἔμαθα τοῦτο καὶ τ' ἄλλο, ἔτσι, ποὺ ἀστεϊζόμενος μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του ἔλεγε: «γιὰ κοίτα ἕνα ποτάμι, ποὺ μὲ πολλὰς λοξοδρομήσεις ξαναγυρίζει στὴν πηγὴ του!» Γιατὶ ἤθελε νὰ πληροφορηθεῖ ποιά ἴταν ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου στὸ μεταξύ: ἂν εἶχε γίνει μεγαλύτερος ἢ μικρό-

τερος. Καὶ κάποτε εἶδε μιὰ σειρὰ ἀπὸ καινούργια σπίτια· ξαφνιάστηκε τότε καὶ εἶπε:

«Τί σημαίνουν αὐτὰ τὰ σπίτια; Ἀληθινά, καμιά μεγάλη ψυχὴ δὲν τὰ ὕψωσε, γιὰ σύμβολό της!

Νὰ τὰ ὄγαλε, ἄραγε, κανένα βλαιμμένο παιδί ἀπὸ τὸ κουτί τῶν παιγνιδιῶν του; Μὰ τότε ἄς τὰ βάλει ἓνα ἄλλο παιδί πάλι στὸ κουτί του.

Κι αὐτὰ τὰ δωμάτια κ' οἱ κάμαρες: μποροῦν νὰ μπαίνουν καὶ νὰ βγαίνουν ἄντρες σ' αὐτά; Μοῦ φαίνονται φτιαγμένα γιὰ μεταξωτὲς κούκλες ἢ γιὰ λαίμαργα γατάκια ποὺ ἀφήνονται νὰ φαγωθοῦν μεταξύ τους.»

Κι ὁ Ζαρατούστρα ἔμεινε στημένος ἐκεῖ καὶ συλλογιζότανε. Στὸ τέλος εἶπε λυπημένα: «Ὁ λαὸς γίνανε μικρότερα.

Παντοῦ βλέπω χαμηλὲς πόρτες: ὅποιος εἶναι τοῦ εἴδους μου, περνᾷ βέβαια ἀκόμα μέσα ἀπ' αὐτές, μὰ — πρέπει νὰ σκύψει!

Ὡ, πότε θὰ γυρίσω στὴν πατρίδα μου, ὅπου δὲ θὰ πρέπει νὰ σκύβω πιά — ὅπου δὲ θὰ πρέπει νὰ σκύβω μπροστὰ στοὺς μικροὺς!» — Κι ὁ Ζαρατούστρα ἀναστέναξε καὶ κοίταξε μακριά.

Μὰ τὴν ἴδια ἐκείνη μέρα ἔκανε λόγο γιὰ τὴν ἀρετὴ ποὺ μικραίνει.

2

ΠΕΡΝΩ μέσα ἀπὸ τοῦτο τὸ λαὸ κ' ἔχω τὰ μάτια μου ἀνοιχτά: δὲ μοῦ τὸ συγχωροῦν ποὺ δὲ ζηλεύω τὶς ἀρετές τους.

Γαυγίζουν πίσω μου, γιὰτὶ τοὺς λέω: γιὰ τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους χρειάζονται μικρὲς ἀρετές — καὶ γιὰτὶ δὲ μπορεῖ νὸ χωρέσει ὁ νοῦς μου γιὰ ποιοῦ λόγο οἱ μικροὶ ἄνθρωποι χρειάζονται.

Ἐδῶ, μοιάζω μὲ κόκορα σὲ ξένο κοτέτσι, ποὺ κ' οἱ ὄρνιθες ἐκόμη μὲ τσιμποῦν· αὐτό, ὅμως, δὲ σημαίνει πὼς κρατῶ κακία σ' αὐτὲς τὶς ὄρνιθες.

Εἶμαι εὐγενικὸς μαζί τους, ὅπως καὶ μὲ κάθε μικροδυσἀρέσκεια· τὸ νὰ ἴναι ἀγκαθερὸς κανεὶς μὲ τοὺς μικροὺς, μοῦ φαίνεται σοφία γιὰ σκαντζόχοιρους.

Ὅλοι μιλοῦνε γιὰ μένα, ὅταν τὸ βράδι κάθονται γύρω ἀπὸ τὴ φωτιά, — μιλοῦνε γιὰ μένα, μὰ κανεὶς δὲ μ' ἔχει στὸ νοῦ του!

Τούτη δῶ εἶναι ἡ καινούργια σιωπὴ ποὺ ἔμαθα νὰ γνωρίζω: ὁ θόρυβός τους γύρω μου ξεδιπλώνει ἓναν μανδύα πάνω ἀπὸ τὶς σκέψεις μου.

Θορυβοῦν συναμετάξυ τους: «τί μᾶς θέλει αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ σύννεφο; ἄς προσέξουμε νὰ μὴ μᾶς φέρει καμιὰν ἐπιδημία!»

Καί, τώρα τελευταία, μιὰ γυναίκα τράβηξε πρὸς τὸ μέρος της τὸ παιδί της, ποὺ ἤθελε νὰ ρθεῖ κοντά μου: «πάρτε μακριὰ

τὰ παιδιὰ! φώναξε· τέτοια μάτια καψαλίζουν τὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν.»

“Ὅταν μιλῶ, βήχουν: νομίζουν πὼς ὁ βήχας εἶναι ἔνστασις ἐνάντια στοὺς δυνατοὺς ἀνέμους, — δὲ μαντεύουνε τίποτα ἀπὸ τὸ βουητὸ τῆς εὐτυχίας μου!

«Δὲν ἔχουμε ἀκόμη καθόλου καιρὸ γιὰ τὸν Ζαρατούστρα» — αὕτῃ ’ναι ἡ ἔνστασίς τους· μὰ τί σημασία ἔχει ἓνας καιρὸς ποὺ «δὲν ἔχει καθόλου καιρὸ» γιὰ τὸν Ζαρατούστρα;

Κι ὅταν ἀκόμη μ’ ἐξυμνοῦν: πὼς θὰ μπορούσα ν’ ἀποκοιμηθῶ πάνω στὴν ἐξύμνησή τους; Μιὰ ζώνη ἀπὸ ἀγκάθια εἶναι γιὰ μένα ὁ ἔπαινός τους: μὲ τρώει κι ὅταν ἀκόμα τὴ βγάλω ἀπὸ πάνω μου.

Κι ἀκόμα καὶ τοῦτο δῶ ἔμαθα ἀνάμεσά τους: αὐτὸς ποὺ ἐπαινεῖ κάνει πὼς γυρίζει πίσω αὐτὸ ποὺ τοῦ δίνουν, ἀληθινὰ ὁμῶς θέλει νὰ τοῦ δώσουν περισσότερα.

Ρωτήσετε τὸ πόδι μου ἂν τοῦ ἀρέσουν τὰ παίνια τους καὶ τὸ γλύψιμο ποὺ τοῦ κάνουν! ἀληθινὰ, μὲ τέτοιο ρυθμὸ καὶ τίκ-τάκ δὲ μπορεῖ οὔτε νὰ χορέψει μήτε νὰ μείνει ἡσυχό.

Θά ’θελαν νὰ μὲ τραθήξουν καὶ νὰ μὲ παινέσουν γιὰ τὶς μικρὲς ἀρετές τους· στὸ τίκ-τάκ τῆς μικρῆς εὐτυχίας τους θά ’θελαν νὰ πείσουν τὸ πόδι μου.

Περνῶ μέσα ἀπὸ τοῦτο τὸ λαὸ κ’ ἔχω τὰ μάτια μου ἀνοιχτά: ἔγιναν μικρότεροι κι ὅλο καὶ γίνονται πιὸ μικροί:— ἀλλ’ αὐτό ’ναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θεωρίας τους γιὰ τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ἀρετή.

Εἶναι, δηλαδή, καὶ μετριόφρονες στὴν ἀρετή — γιὰτὶ θέλουν ἄνεση. Μὲ ἀνέσεις, ὁμῶς, συμφωνεῖ μόνο ἡ μετριόφρονη ἀρετή.

Μαθαίνουν, βέβαια, ἐπίσης νὰ περπατοῦν καὶ νὰ πηγαίνουν μπροστὰ μὲ τὸν δικό τους τρόπο: κούτσα-κούτσα ὀνομάζω ἐγὼ αὐτοὺς τὸ περπάτημα —. “Ἔτσι γίνονται ἐμπόδιο σ’ ἐκεῖνον ποὺδιάζεται.

Καὶ μερικοὶ ἀπ’ αὐτοὺς πηγαίνουν μπροστὰ καὶ κοιτάζουν συνάμα πίσω τους, τεντώνοντας τὸ λαιμό τους: θά ’θελα νὰ σκοντάψω πάνω στὰ κορμιά τους.

Τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια δὲν πρέπει νὰ ψεύδωνται, οὔτε καὶ νὰ βγάζουν ψεύτη τὸ ἓνα τὸ ἄλλο. Μὰ οἱ μικροὶ ἄνθρωποι εἶναι μεγάλοι ψεῦτες.

Μερικοὶ ἀπ’ αὐτοὺς θέλουν, μὰ οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπὸ δαύτους εἶναι ἐνεργούμενα ἀλλότριας θέλησης. Μερικοὶ ἀπὸ δαύτους εἶναι εἰλικρινεῖς, μὰ οἱ πιὸ πολλοὶ εἶναι κακοὶ ἡθοποιοί.

Ἀνάμεσά τους ὑπάρχουν ἡθοποιοὶ παρὰ τὴ γνώση τους κ’ ἡθοποιοὶ παρὰ τὴ θέλησή τους—, οἱ εἰλικρινεῖς εἶναι πάντα σπάνιοι, προπαντὸς οἱ εἰλικρινεῖς ἡθοποιοί.

Ἡ ἀνδροπρέπεια τοῦ ἀνδρα εἶναι, ἐδῶ, λίγη: γι’ αὐτὸ ἀνδροποιοῦνται οἱ γυναῖκες τους. Γιὰτὶ μόνο ὅποιος εἶναι ἀρκετὰ ἄνδρας μπορεῖ στὴ γυναῖκα τὴ γυναῖκα νὰ λυτρώσει.

Καὶ νὰ τῇ χειρότερη ὑποκρισία ποὺ συνάντησα ἀνάμεσά τους: τ' ὅτι κι αὐτοὶ ποὺ διατάζουν ὑποκρίνονται πῶς ἔχουν τὶς ἀρετὲς ἐκείνων ποὺ ὑπηρετοῦν.

«Ὑπηρετῶ, ὑπηρετεῖς, ὑπηρετοῦμε» — αὐτό 'ναι τὸ ὑποκριτικὸ τροπᾶρι τῶν ἀφεντάδων, — κι ἀλλοίμονο ἂν ὁ πρῶτος κύριος εἶναι μόνον ὁ πρῶτος ὑπηρέτης!

Ἄχ, ἀκόμη καὶ τὴν ὑποκρισία τους διαπέρασε ἡ περιέργεια τοῦ ματιοῦ μου· καὶ καλὰ μάντεψα τὴ μυιγένια εὐτυχία τους καὶ τὸ βούϊσμά τους στὰ ἡλιοφωτισμένα τζάμια τῶν παραθυριῶν!

Βλέπω τόση καλωσύνη, τόση ἀδυναμία! Τόση δικαιοσύνη καὶ συμπόνια, τόση ἀδυναμία!

Ἔχουνε κοιλίτσα στρογγυλούτσικη, εἶναι δίκαιοι καὶ καλωσυνάτοι συναμετάξυ τους, σὰν κόκκοι τοῦ ἄμμου στρογγυλοί, δίκαιοι καὶ καλωσυνάτοι μὲ τοὺς κόκκους τοῦ ἄμμου.

Μιὰν εὐτυχούλα ν' ἀγκαλιάζουνε ταπεινὰ — αὐτὸ τ' ὀνομάζουνε «ἐγκαρτέρηση»! καὶ συνάμα λοξοκοιτάζουν ταπεινὰ μιὰ καινούργιαν εὐτυχούλα.

Στὸ βάθος, ἓνα πρᾶμμα θέλουνε ἀπλοϊκά: νὰ μὴ τοὺς κάνει κανένας κακό. Γι' αὐτό 'ναι περιποιητικοὶ συναμετάξυ τους κι ἀλληλοευεργετοῦνται.

Πλὴν αὐτό 'ναι ἀνάνδρεια: κι ἄς τὸ λένε «ἀρετή».

Κι ἂν γίνει νὰ μιλήσουν καμιά φορὰ ἀπότομα, οἱ μικροὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι: στὴ φωνή τους ἐγὼ ἀκούω μόνο τὸ βράχνιασμά τους, — κάθε φύσημα τοῦ ἀέρα, δηλαδή, τοὺς κάνει νὰ βραχνιάζουν.

Εἶναι ἔξυπνοι, οἱ ἀρετὲς τους ἔχουν ἔξυπνα δάχτυλα. Μὰ τοὺς λείπουν οἱ γροθιές, τὰ δάχτυλά τους δὲν ξέρουν νὰ χώνονται πίσω ἀπὸ τὶς γροθιές τους.

Ἀρετὴ 'ναι γιὰ δαύτους ὅ,τι ταπεινώνει καὶ μερεύει: γι αὐτὸ τὸν λύκο τὸν ἔκαναν σκύλο καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο τὸ καλύτερο κατοικίδιο ζῶο τοῦ ἀνθρώπου.

«Βάλαμε τὴν καρέκλα μας στὴ μέση — αὐτὸ μοῦ λέει τὸ χαμόγελό τους — καὶ τὸ ἴδιο μακρυνὰ ἀπὸ τοὺς ξιφομάχους ποὺ πεθαίνουν κι ἀπὸ τὰ στρεΐδια ποὺ διασκεδάζουν.»

Ἄλλ' αὐτό 'ναι — μετριοφύλαξ: μ' ὅλο ποὺ τὸ λένε μετριοπάθεια.

3

ΠΕΡΝΩ μέσα ἀπὸ τοῦτο τὸ λαὸ κι ἀφήνω καὶ κανένα λόγο νὰ μοῦ ξεφύγει: ἀλλὰ δὲν ξέρουν οὔτε νὰ πάρουν μήτε νὰ κρατήσουν.

Ἀποροῦν ποὺ δὲν ἤρθα νὰ βλαστημήσω ὄργια καὶ κακίες· κι ἀληθινὰ, οὔτε κ' ἤρθα νὰ σᾶς προφυλάξω ἀπὸ τοὺς λωποδύτες.

Ἀποροῦν ποὺ δὲν εἶμαι ἔτοιμος ν' ἀκονίσω ἢ ν' ἀμβλύνω τὴν ἐξυπνάδα τους: σὰ νὰ μὴν εἶχαν ἀκόμα ἀρκετοὺς ἔξυπνους, ποὺ ἡ φωνή τους νὰ τρίζει σὰν πετροκόντυλο.

Κι ὅταν φωνάζω: «Καταραστήτε ὅλους τοὺς ἀνάνδρους δια-

βόλους που είναι μέσα σας, και που τους άρέσει να στενάζουν και να σταυρώνουν τα χέρια και να προσεύχονται»: εκείνοι φωνάζουν: «ο Ζαρατούστρα είναι άθεος».

Και προπαντός φωνάζουν αυτοί που τους διδάσκουν την έγκαρτέρηση—· άλλ' ακριβώς σ' αυτούς μ' άρέσει να φωνάζω στ' αὐτί: Ναί, εἶμαι ὁ Ζαρατούστρα, ὁ ἄθεος!

Ὡ αὐτοὶ οἱ δάσκαλοι τῆς έγκαρτέρησης! Παντοῦ, ὅπου ὑπάρχουν μικροὶ καὶ ἄρρωστοι καὶ σκληρόβρωτοι, σέρνονται σὰν ψεῖρες: καὶ μόνο ἡ ἀηδία μου δὲ μ' ἀφήνει νὰ τοὺς τσακίσω.

Μὲ τὸ καλὸ! Νὰ ποιό εἶναι τὸ κήρυγμά μου γιὰ τ' αὐτιά σας: εἶμαι ὁ Ζαρατούστρα, ὁ ἄθεος, που λέει τοῦτο δῶ: «ποιός εἶναι πιὸ ἄθεος ἀπὸ μένα γιὰ νὰ χαρῶ τὴ διδασκαλία του;»

Εἶμαι ὁ Ζαρατούστρα, ὁ ἄθεος: ποῦ μπορῶ νὰ βρῶ τὸν ὁμοίό μου; Κι ὅλοι αὐτοὶ που εἶναι ὁμοιοί μου, δίδουν τὴ θέλησή τους στὸν ἑαυτό τους καὶ πετοῦν μακριὰ κάθε έγκαρτέρηση.

Εἶμαι ὁ Ζαρατούστρα, ὁ ἄθεος: βράζω κάθε τύχη στὸ τσουκόλι μου. Καὶ μόνον ὅταν θὰ ἔχει πιά καλοψηθεῖ, τῆς λέω τὸ καλωσόρισε σὰν τροφή μου.

Κι ἀληθινά, μερικὲς τύχες ἦρθαν νὰ μὲ κυριαρχήσουν: μὰ κυριαρχικώτερα τοὺς μίλησεν ἡ θέλησή μου. — κ' ἔπεσαν παρακαλεστικὰ στὰ γόνατα

— παρακαλώντας νὰ βροῦνε κατάλυμα καὶ καρδιὰ σὲ μένα, κι ὅλο καὶ μοῦ μιλοῦσαν γαλίφικα: «μὰ κοίτα, ἀλήθεια, ὦ Ζαρατούστρα, μόνον ἓνας φίλος ἐπισκέφτεται ἔτσι ἓναν φίλο του!»

Μὰ γιὰ ποιό λόγο κάθομαι ἐδῶ καὶ μιλῶ που κανένας δὲν ἔχει τ' αὐτιά μου! Γι' αὐτὸ καὶ θὰ φωνάξω σ' ὅλους τοὺς ἀνέμους:

Θὰ γίνεστε ὅλο καὶ μικρότεροι, ὦ μικροὶ ἄνθρωποι! Γίνεστε ψίχουλα, ὦ ἐσεῖς που ἀγαπᾶτε τὴν ἀνεση! Θὰ καταστραφῆτε

— ἀπὸ τὶς πολλὲς μικρὲς ἀρετές σας, ἀπὸ τὶς πολλὲς μικρὲς παραλήψεις σας, ἀπὸ τὴν πολλὴ έγκαρτερησοῦλα σας!

Οἱ πάρα πολλὲς προφυλάξεις, οἱ πάρα πολλὲς ὑποχωρήσεις: αὕτῃ 'ναι ἡ γῆ που φυτρώσατε! Μὰ γιὰ νὰ γίνεῖ μεγάλον ἓνα δέντρο πρέπει νὰ βγάλει σκληρὲς ρίζες γύρω ἀπὸ σκληρὰ βράχια.

Κι ὅ,τι παραλείπετε ὑφαίνει τὸν πέπλο ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου μέλλοντος· ἀκόμη καὶ ἡ μηδαμινότητά σας εἶναι ἓνα δίχτυ ἀράχνης καὶ μιὰ ἀράχνη που ζεῖ ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ μέλλοντος.

Κι ὅταν παίρνετε εἶναι σὰ νὰ κλέβετε, ὦ μικροενάρετοι· μ' ἀκόμη κι ἀνάμεσα στοὺς ἀπατεῶνες μιᾶ ἡ τιμὴ: «κλέβει κανεὶς μόνο ὅπου δὲ μπορεῖ ν' ἀρπάξει.»

«Αὐτὸ δίδεται» — κι αὐτό 'ναι ἐπίσης μιὰ διδασκαλία τῆς έγκαρτέρησης. Μὰ ἐγὼ λέγω σὲ σᾶς που ἀγαπᾶτε τὴν ἀνεση: αὐτὸ παίρνεταί κι ὅλο καὶ θὰ σᾶς παίρνει περισσότερο.

Ἄχ, νὰ πετούσατε κάθε μισὴ θέληση ἀπὸ πάνω σας καὶ ν' ἀποφασίζατε ὀριστικὰ ἢ νὰ τεμπελέψετε ἢ νὰ ἐνεργήσετε!

Ἄχ, νὰ ἐννοούσατε τὰ λόγια μου: «κάνετε πάντα ὅ,τι θέλε

τε, — μὰ πρῶτα νὰ γίνετε ἀπ' αὐτοὺς ποὺ μ π ο ρ ο ὦ ν νὰ θ έ λ ο υ ν !»

«Ν' ἀγαπᾶτε πάντα τὸν πλησίον σας σὰν τοὺς ἑαυτοὺς σας, — μὰ πρῶτα νὰ μοῦ γίνετε ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀ γ α π ο ὦ ν τὸ ν ἑ α υ τ ὸ τ ο υ ς —

— ποὺ μὲ τῇ μεγάλῃ ἀγάπῃ τὸν ἀγαποῦν, ποὺ μὲ τῇ μεγάλῃ περιφρόνησιν τὸν ἀγαποῦν!» Ἔτσι μιλά ὁ Ζαρατούστρα, ὁ ἄθεος.

Μὰ τί κάθομαι καὶ μιλῶ ἐδῶ ποὺ κανένας δὲν ἔχει τ' αὐτιά μου! Ἐδῶ ἔναι μιὰ ὥρα κωρίτερα γιὰ μένα.

Ὁ ἴδιος μου ὁ πρόδρομος εἶμαι ἀνάμεσα σὲ τοῦτο τὸ λαό, τοῦ ἴδιου μου τοῦ πετεινοῦ τὸ κράξιμο εἶμαι μέσα ἀπὸ σκοτεινὰ σοκκάκια.

Μὰ ἡ ὥρα σας ἔρχεται! Κ' ἔρχεται ἐπίσης κ' ἡ δική μου! Ἀπ' ὥρα σὲ ὥρα γίνονται μικρότεροι, πιὸ κακομοιριασμένοι, πιὸ στεῖροι, — φτωχὸ χορτάρι, φτωχὴ γῆς!

Καὶ γ ρ ῆ γ ο ρ α θὰ τοὺς δῶ σὰν ξερὸ χορτάρι καὶ σὰ στέππα, κι ἀληθινά! βαριεστημένους ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς τους — καὶ πιὸ διψασμένους, ὄχι γιὰ νερό, μὰ γιὰ φωτιά!

ὦ εὐλογημένη ὥρα τοῦ κεραυνοῦ! ὦ μυστικὸ τῆς πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὥρας! — Φωτιᾶς ποὺ νὰ τρέχουν θὰ τοὺς κάνω μιὰ μέρα ἀγγελιαφόρους φλογόγλωσσους:

— μιὰ μέρα θ' ἀγγέλλουν φλογόγλωσσοι: Ἐρχεται, σιμῶνει, τὸ μεγάλον μεσημέρι!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΣΤΟ ΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΛΑΙΩΝ

Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ, ἓνας κακὸς ξένος, κάθεται στὸ σπίτι μου. Μελανιασμένα εἶναι τὰ χέρια μου ἀπὸ τῆς φιλίας του τὸ χειροσφίξιμο.

Τὸν τιμῶ, τὸν κακὸ τοῦτον ξένο, μὰ τὸν ἀφήνω εὐχαρίστῳ νὰ κάθεται μόνος. Εὐχαρίστως τρέχω μακριὰ του, κι ὅταν τρέχει κανένας κ α λ ᾶ, τοῦ ξεφεύγει.

Μὲ ζεστὰ πόδια καὶ ζεστὲς σκέψεις τρέχω πρὸς τὰ κεῖ ὅπου ὁ ἄνεμος γαληνεύει, στὴν ἡλιόλουστη γωνιά τοῦ ὄρους τῶν ἐλαίων μου.

Ἐκεῖ γελῶ γιὰ τὸν σοβαρὸ φίλο μου, καὶ τὸν εὐγνωμονῶ, μάλιστα, ποὺ πιάνει τὶς μυῖνες στὸ σπίτι μου καὶ ποὺ καταλαγιάζει πολλοὺς μικροὺς θόρυβους.

Γιατὶ δὲν ὑποφέρει ὅταν θέλει κανένα κουνούπι νὰ τραγουδήσει καὶ πολὺ περισσότερο δυό· ἀκόμη κάνει καὶ τὰ σοκκάκια νὰ μνήσκουν ἐρημικά, γιὰ νὰ μὴ φοβᾶται τὸ φεγγαρόφωτο ὅταν περνᾷ ἀπὸ κεῖ τῇ νύχτῃ.

Εἶναι ἓνας ξένος σκληρός, — μὰ τὸν τιμῶ, καὶ δὲν προσκυνῶ, τῶν μαλθακῶν ὅμοιος, τὸ χοντροκοίλικον εἶδωλο τῆς φωτιᾶς.

Κάλλιο ἔχω νὰ χτυποῦνε λίγο τὰ δόντια μου, παρὰ νὰ προσκυνήσω εἰδωλά! — τέτοια εἶναι ἡ φύση μου. Καὶ πιὸ πολὺ τὰ ἔχω μὲ τὰ βαριά, φλογερὰ κ' εὐερέθιστα εἰδωλά τῆς φωτιᾶς.

Ὅποιον ἀγαπῶ, τὸν ἀγαπῶ περισσότερο τὸν χειμῶνα παρὰ τὸ καλοκαίρι· καλύτερα καὶ μὲ πιὸ πολὺ θάρρος κοροϊδεύω τοὺς ἐχθροὺς μου, ἀπὸ τότε ποὺ ὁ χειμῶνας κάθεται σπίτι μου.

Μὲ πιὸ πολὺ θάρρος, ἀληθινά, κι ὅταν ἀκόμα εἶμαι χωμένος στὸ κρεβάτι μου —: τότε γελά καὶ ζωηρεύει, μάλιστα, ἡ χωμένη στὸ κρεβάτι εὐτυχία μου, γελά καὶ τὸ ψεύτικο ὄνειρό μου.

Ἕνας ποὺ χώνεται — ἐγώ; Ποτὲ στὴ ζωὴ μου δὲν κρύφτηκε ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς· κι ἂν εἶπα ποτέ μου ψέμματα, δὲν τό 'κανα παρὰ μόνο ἀπὸ ἀγάπη. Γι' αὐτὸ χαίρομαι ἐπίσης καὶ τὸ χειμωνιάτικο κρεβάτι.

Ἕνα ταπεινὸ κρεβάτι μὲ ζεσταίνει περισσότερο ἀπὸ ἓνα πλούσιο, γιατί ἀγαπῶ τὴ φτώχεια μου καὶ τὴ ζηλεύω. Καὶ τὸν χειμῶνα ἡ φτώχεια μου μοῦ μένει πιὸ πιστή.

Μὲ μιὰ κακία ἀρχίζω κάθε μέρα μου: κοροϊδεύω τὸν χειμῶνα μ' ἓνα κρῦο μπάνιο, πράγμα ποὺ κάνει τὸν σοβαρὸ μου φιλοξενούμενο νὰ μουρμουρίζει.

Μ' ἀρέσει νὰ τὸν γαργαλῶ μ' ἓνα μικρὸ ξενύχτικο κερί: γιὰ ν' ἀφήσει ἐπιτέλους τὸν οὐρανὸ νὰ φανεῖ μέσα ἀπὸ τὸ σταχτόγκριζο λυκαυγές.

Ἰδιαίτερα κακὸς εἶμαι τὸ πρωτὶ προπαντός: τὴν ἀγουροξυπνημένη ὥρα, ποὺ οἱ κάδοι καταχτυποῦν στὰ πηγάρδια καὶ τ' ἄλογα χλιμιντροῦνε μέσα στὰ γκρίζα σοκκάκια: —

Ἀνυπόμονα περιμένω τότε νὰ λάμψει ἐπιτέλους ὁ φωτεινὸς οὐρανός, ὁ χιονομουσάτος οὐρανὸς τοῦ χειμῶνα, ὁ γέροντας κι ἀσπράμαλλης —

οὐρανὸς τοῦ χειμῶνα, ὁ σιωπηλός, ποὺ πολλὰς φορὲς ἀποσιωπᾷ καὶ τὸν ἥλιο του ἀκόμα!

Νὰ ἔμαθα ἀπ' αὐτόν, ἄραγε, τὴν μακρυὰ, φωτεινὴ σιωπὴ; Ἡ μὴ καὶ τὴν ἔμαθε ἐκεῖνος ἀπὸ μένα; Ἡ μὴ καὶ τὴ θρῆκε καθένας μας μόνος του;

Ὅλων τῶν καλῶν πραγμάτων ἡ ἀρχὴ εἶναι χιλιόμορφη, — ὅλα τὰ καλά, ζωηρὰ πράγματα πηδοῦν ἀπὸ χαρὰ μέσα στὸ εἶναι: γιατί θά 'πρεπε νὰ τὸ κάνουν μιὰ φορὰ μόνο!

Ἕνα καλὸ ζωηρὸ πράγμα εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ μακρυὰ σιωπὴ καί, τοῦ χειμωνιάτικου οὐρανοῦ ὅμοιος, νὰ βλέπεις μὲ φωτεινὴ, στρογγυλόματη θωριά: —

—τοῦ χειμωνιάτικου οὐρανοῦ ὅμοιος ν' ἀποσιωπᾷς τὸν ἥλιο του καὶ τὴν ἀλύγιστη θέληση τοῦ ἡλίου του· ἀληθινά, τὴν τέχνη τούτη καὶ τὴ χειμωνιάτικη ζωηρότητα τούτη ἔμαθα καλά.

Ἡ προσφιλέστερή μου κακία καὶ τέχνη εἶναι τ' ὅτι ἔμαθα τὴ σιωπὴ μου νὰ μὴ προδίδεται ἀπὸ τὴ σιωπὴ.

Κροταλώνοντας ήχηρές λέξεις καὶ ζάρια ἐξαπατῶ τοὺς ἐπίση-
μους ποὺ περιμένουν: ἡ θέληση κι ὁ σκοπός μου θὰ ξεφύγουν ἀπὸ
τὴν προσοχὴ ὅλων τῶν σοβαρῶν αὐτῶν.

Γιὰ νὰ μὴ δεῖ κανεὶς στὴν ἄβυσσό μου καὶ στὴν τελευταία
μου θέληση,—ἐφεύρα τὴ μακρυὰ φωτεινὴ σιωπὴ.

Συνάντησα μερικοὺς ἔξυπνους ποὺ σκεπάζανε τὰ πρόσωπά
τους καὶ θολώνανε τὰ νερά τους, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ κοι-
τάξει μέσα τους καὶ μέσα ἀπ' αὐτά.

Μὰ σ' αὐτοὺς ἀκριβῶς πῆγανε οἱ πιὸ ἔξυπνοι δύσπιστοι κ' οἱ
καρυδοσπάστες: σ' αὐτοὺς ἀκριβῶς ψαρέψανε τὰ πιὸ κρυμμένα
ψάρια.

Μὰ οἱ Φωτεινοί, οἱ Τολμηροί, οἱ Διάφανοι—αὐτοὶ ἔναι γιὰ μέ-
να οἱ πιὸ ἔξυπνοι σιωπηλοί: ὁ βυθός τους εἶναι τ ὁ σ ο β α θ ὕ ς,
ποὺ καὶ τὸ διαυγέστερο νερὸ — δὲν τοὺς προδίδει.

ὦ χιονομουσάτε, σιωπηλὲ χειμωνιάτικε οὐρανέ, ὦ στρογγυ-
λομάτη ἀσπρομάλλη, ποὺ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! ὦ οὐράνιο σύμ-
βολο τῆς ψυχῆς μου καὶ τῆς ζωηρότητάς της!

Καὶ μὴ π ρ έ π ε ι νὰ κρυφτῶ σὰν ἓνας ποὺ κατὰπτε χρυσά-
φι — γιὰ νὰ μὴ μοῦ ἀνοίξουν τὴν ψυχὴ;

Μὴ καὶ π ρ έ π ε ι νὰ φορῶ ξυλοπόδαρα, γιὰ νὰ β λ έ-
π ο υ ν τὶς μακρυὲς γάμπες μου,—ὅλοι αὐτοὶ οἱ φθονεροὶ καὶ θλι-
βεροὶ ποὺ μὲ τριγυρίζουν;

Αὐτῶν τῶν καπνισμένων, θερμοκηπιακῶν, μεταχειρισμένων,
πρασινισμένων ἀπὸ τὸν καιρὸ καὶ κατσουφιασμένων ψυχῶν ὁ φθό-
νος—πῶς θ ἄ μ π ο ρ ὀ ὦ σ ε νὰ ὑποφέρει τὴν εὐτυχία μου!

Γι' αὐτὸ τοὺς δείχνω μόνο τὸν πάγο καὶ τὸν χειμῶνα τῶν κα-
ρυφῶν μου—κι ὅ χ ι καὶ πῶς τὸ βουνό μου τυλίγεται ὅλες τὶς ζῶ-
νες τοῦ ἡλίου.

Δὲν ἀκοῦνε ποιεῖς μόνο τὶς χειμωνιάτικες θύελλές μου νὰ σφυ-
ρίζουν: κι ὅ χ ι καὶ πῶς γιομάτου ἐπιθυμία, βαριοῦ, φλογεροῦ
νοτιᾶ ὁμοῖος πάνω ἀπὸ ζεστὲς θάλασσες παξιδεύω.

Οἰχτήρουνε, μάλιστα, τὶς ἀτυχίες μου καὶ τὴν τύχη μου: μὰ
ὁ λόγος μ ο υ λέει: «ἀφήσετε τὴν τύχη νὰ ῥθει σὲ μένα: εἶναι ἀ-
νυπόμονη σὰν μικρὸ παιδί!»

Πῶς θ ἄ μ π ο ρ ὀ ὦ σ α ν νὰ ὑποφέρουν τὴν εὐτυχία μου,,
ἂν δὲν περικλῶνα μὲ ἀτυχίες καὶ χειμωνιάτικες ἀνάγκες καὶ σκού-
φους ἀπὸ πάγο καὶ καλύμματα ἀπὸ χιονισμένους οὐρανοὺς τὴν εὐ-
τυχία μου;

—ἂν δὲν ἔνιωθα οἶχτο γιὰ τὴν ἴδια τὴ συμπόνια τους: τὴ συμ-
πόνια τῶν φθονερῶν καὶ θλιβερῶν αὐτῶν;

— ἂν δὲν ἀναστέναζα ὁ ἴδιος ἐγὼ καὶ δὲ χτυποῦσα τὰ δόντια
ἀπὸ τὸ κρύο μπροστά τους καὶ δὲν ἄ φ η ν α νὰ τυλιχτῶ ὑπομονε-
τικὰ ἀπὸ τὴν συμπόνια τους;

Ἡ σοφὴ ζωηρότητα καὶ συμπάθεια τῆς ψυχῆς μου εἶναι τ' ὅτι
δ ἔ ν κ ρ ὺ β ε ι τὸν χειμῶνα της καὶ τὶς παγερὲς θύελλές της· δὲν
κρύβει οὔτε καὶ τὶς χιονίστρες της.

Τοῦ Ἐνὸς μοναξιά εἶναι ἡ φυγὴ τοῦ ἄρρωστου· τοῦ ἄλλου μοναξιά εἶναι ἡ φυγὴ μπροστὰ στοὺς ἄρρωστους.

Ἄς μ' ἄκουγαν νὰ χτυπῶ τὰ δόντια καὶ νὰ στενάζω ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο κρύο ὅλοι αὐτοὶ οἱ φτωχοί, ἀλήθωροι κατεργάρηδες ποὺ μὲ τριγυρίζουν! Μὲ τέτοιους στεναγμοὺς καὶ χτυπήματα δοντιῶν θ' ἀπόφευγα καὶ τὰ ζεσταμένα δωμάτιά τους ἀκόμα!

Ἄς μὲ συμπονοῦν κι ἄς μὲ οἰχτήρουν γιὰ τὶς χιονίστρες μου: «στὸν πάγο τῆς γνώσης θ' ἀπαγώσῃς ἐπὶ τὸ τέλος!»—ἔτσι κλαψουρίζουν.

Στὸ μεταξὺ τρέχω μὲ ζεστὰ πόδια σταυρωτὰ καὶ λοξὰ στὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν μου: στὴν ἡλιόλουστη γωνιά μου, πάνω στὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν μου, τραγουδῶ καὶ κοροϊδεύω κάθε συμπόνια.

Ἔτσι τραγούδησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ

ἘΤΣΙ, περπατώντας ἀργὰ καὶ λοξοδρομώντας, ὁ Ζαρατούστρα πέρασε ἀνάμεσα ἀπὸ πολλοὺς λαοὺς καὶ πολύμορφες πολιτείες, καθὼς ἐπέστρεφε στὸ βουνό του καὶ στὴ σπηλιά του. Καί, γιὰ δέξ, περπατώντας, ἔφτασε ἀναπάντεχα στὴν πύλη τῆς μεγάλης πολιτείας: μὰ ἐδῶ πήδησε πάνω του μὲ ἀνοιγμένα τὰ μπράτσα του, ἀφρίζοντας, ἓνας τρελλός, καὶ τοῦ ἔκλεισε τὸ δρόμο. Πλὴν τοῦτος δῶ ἦταν ὁ ἴδιος ἐκεῖνος τρελλός ποὺ ὁ λαὸς τὸν ἔλεγε «ἡ μαῖμού τοῦ Ζαρατούστρα»: γιὰτὶ μαῖμούδιζε κάπως τὴ φράση καὶ τὸ ρυθμὸ τῆς ὁμιλίας του καὶ τοῦ ἄρεσε νὰ δανεῖζεται ἐπίσης ἀπὸ τὸν θησαυρὸ τῆς σοφίας του. Ὁ τρελλός, ὁμῶς, μίλησεν ἔτσι στὸν Ζαρατούστρα:

«Ἐδῶ ἔναι ἡ μεγάλη πολιτεία, ὦ Ζαρατούστρα: ἐδῶ δὲν ἔχεις νὰ ζητήσεις τίποτα κ' ἔχεις πολλὰ νὰ χάσεις.

Γιὰτὶ θέλεις νὰ τσαλαβουτήσεις μέσα σὲ τούτη τὴ λάσπη; Λυπήσου, ἀλήθεια, τὰ πόδια σου! Φτύσε καλύτερα στὴν πύλη τῆς πολιτείας καὶ—γύρισε τὰ μπρὸς πίσω!

Ἐδῶ ἔναι ἡ κόλαση γιὰ τὴ σκέψη τῶν ἐρημιτῶν: ἐδῶ ψήνονται ζωντανὲς οἱ μεγάλες σκέψεις καὶ κομματιάζονται σὲ μικρὰ κομμάτια.

Ἐδῶ σαπίζουνε ὅλα τὰ μεγάλα αἰσθήματα: ἐδῶ μόνο κροταλιστὰ, ξερὰ αἰσθήματα μποροῦν νὰ κροταλίζουν!

Δὲν αἰσθάνεσαι κιόλας τὴ μυρουδιά τῶν σφαγείων, τῶν καπηλείων τοῦ πνεύματος; Δὲν ἀχνίζει ἡ πολιτεία αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἄχνα τοῦ σφαγμένου πνεύματος;

Δὲν βλέπεις τῆς ψυχῆς νὰ κρέμονται σὰν μουλιασμένα βρώμικα κουρέλια;—Καὶ τὰ κουρέλια αὐτὰ τὰ κάνουν ἐφημερίδες!

Δὲν ἀκούς τὸ πνεῦμα ποὺ γίνεται λογοπαίγνιο ἐδῶ πέρα; Ξεσπᾶ σὲ ἀηδιαστικὰ καλαμπούρια! — Καὶ τὰ καλαμπούρια αὐτὰ ἀκόμη τὰ κάνουν ἐφημερίδες!

Ἐρεθίζονται, καὶ δὲν ξέρουν πρὸς τί! Ἐξάπτονται, καὶ δὲν

ξέρουν γιατί! Χτυποῦν τοὺς τενεκέδες τους, κουδουνίζουν τὸ χρυσάφι τους.

Εἶναι κρύοι καὶ γυρεύουν ζεστασιὰ σὲ βρασμένο νερό: ζεσταίνονται καὶ γυρεύουν δροσιὰ σὲ παγερὰ πνεύματα· πυρέσσουν καὶ φλέγονται ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη.

Κάθε κέφι κ' ἐλάττωμα βρῆκε τὸ σπίτι του ἐδῶ πέρα· ὑπάρχουν, ὅμως, κ' ἐδῶ ἐνάρετοι, ὑπάρχουν κ' ἐδῶ πολλές ἐπιτήδειες τοποθετημένες σὲ θέσεις ἀρετές:—

πολλές ἐπιτήδειες ἀρετές μὲ δάχτυλα γιὰ νὰ γράφουν, κωλοπετσωμένες γιὰ νὰ κάθονται καὶ νὰ περιμένουν, στολισμένες μὲ μικρὰ παράσημα καὶ μὲ θυγατέρες ἀχερένιες καὶ χωρὶς πισινούς.

Ὑπάρχει ἀκόμα δῶ πέρα πολλὴ εὐλάβεια καὶ πολὺ θρησκοποδογλύψιμο καὶ παλλὴ κολακεία μπροστὰ στὸ Θεὸ τῶν στρατειῶν.

«Ἄνωθεν» σταλάζει τὸ ἄστρο καὶ τὸ σεβαστὸ σάλιο· πρὸς τὰ πάνω στρέφεται ἡ ἐπιθυμία κάθε ἀναστρου στήθους.

Τὸ φεγγάρι ἔχει τὴν αὐλὴ του κ' ἡ αὐλὴ ἔχει τοὺς δορυφόρους της: μὰ πρὸς κάθε τι ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν αὐλὴ προσεύχεται ὁ ζητιάνικος λαὸς καὶ κάθε ἐπιτήδεια ζητιάνικη ἀρετὴ.

«Ὑπηρετῶ, ὑπηρετεῖς, ὑπηρετοῦμε»—ἔτσι προσεύχεται κάθε ἐπιτήδεια ἀρετὴ πρὸς τὸν ἡγεμόνα: γιὰ νὰ κρεμαστεῖ ἐπιτέλους τὸ ἄστρο τῆς ἐκδούλευσης στὸ στενὸ στήθος!

Μὰ τὸ φεγγάρι στρέφεται ἀκόμα γύρω ἀπὸ κάθε τι γήινο: ἔτσι στρέφεται κι ὁ ἡγεμόνας, ἐπίσης, γύρω ἀπὸ τὸ πιὸ γήινο τῶν γήινων ὄλων:—ἀλλ' αὐτὸ ἔναι τὸ χρυσάφι τῶν μπακάληδων.

Ὁ Θεὸς τῶν στρατειῶν δὲν εἶναι καθόλου ὁ Θεὸς τῶν ράβδων τοῦ χρυσοῦ: ὁ ἡγεμόνας σκέφτεται, μὰ ὁ μπακάλης—κυβερνᾷ.

Σ' ἐξερκίζω σ' ὅ,τι φωτεινὸ καὶ δυνατὸ καὶ καλὸ ἔχεις μέσα σου, ὦ Ζαρατούστρα! Φτύσε αὐτὴ τὴν πολιτεία τῶν μπακάληδων καὶ γύρισε τὰ μπρὸς πίσω!

Ἐδῶ τὸ αἷμα τρέχει μέσα ἀπ' ὅλες τὶς φλέβες σαπημένο καὶ χλιαρὸ κι ἀφρισμένο: φτύσε τὴ μεγάλη πολιτεία, ποὺ εἶναι τὸ μεγάλο ἀφοδευτήριον ὅπου σωριάζεται κάθε ξέβρασμα!

Φτύσε τὴν πολιτεία τῶν σφιγμένων ψυχῶν καὶ τῶν στενῶν στήθων, τῶν σουβλερῶν ματιῶν καὶ τῶν κολλητικῶν δάχτυλων—

—τὴν πολιτεία τῶν φορτικῶν, τῶν ξεδιάντροπων, τῶν γραφιάδων καὶ τῶν φωνακλάδων, τῶν φρενιασμένων φιλόδοξων:—

ὅπου σαπίζει κάθε χαλασμένο, κακόφημο, λάγνο, ζοφερό, μαλακιασμένο, γαργαλιασμένο, συνωμοτικό: —

—φτύσε τὴ μεγάλη πολιτεία καὶ γύρισε τὰ μπρὸς πίσω! —

ΜΑ ΣΤΟ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ζαρατούστρα ἔκοψε στὴ μέση τὸν ἀφρισμένο τρελλὸ καὶ τοῦ κράτησε τὸ στόμα κλειστό.

«Πάψε, ἐπιτέλους! φώναξε ὁ Ζαρατούστρα, μ' ἔκανες ν' ἀηδιάσω τόση ὥρα κιόλας μὲ τὰ λόγια σου καὶ μὲ τὸν τρόπο σου!

Γιατί ἔμεινες τόσον καιρὸ στὸ βούρκο, ὥστε νὰ χρειαστεῖ νὰ γίνεις κι ὁ ἴδιος ἐσὺ βάτραχος καὶ φρῦνος;

Μὴ καὶ σὲ σένα τὸν ἴδιο δὲν τρέχει στὶς φλέβες σου ἓνα σα-
πημένο, ἀφρισμένο αἷμα ἀπὸ βοῦρκο, μιὰ κ' ἔμαθες νὰ κοάζεις καὶ
νὰ βρίζεις ἔτσι;

Γιατί δὲν πᾶς νὰ μείνεις στὸ δάσος; Ἦ, γιατί δὲν καλλιέργη-
σες τὴ γῆ; Ἡ θάλασσα δὲν εἶναι γιομάτη ἀπὸ καταπράσινα
νησιά;

Περιφρονῶ τὴν περιφρόνησή σου· κι ἀφοῦ μὲ νουβετεῖς, —
γιατί δὲ νουθέτησες τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου;

Μόνο ἀπὸ τὴν ἀγάπη θὰ μοῦ ῥθει ἡ περιφρόνησή σου καὶ τὸ
νουθετικὸ πουλί μου: ὄχι, ὅμως, ἀπὸ τὸ βοῦρκο! —

Μαῖμού δική μου σὲ λένε, ὦ ἀφρισμένε τρελλέ: μὰ ἐγὼ σὲ λέω
γούιστὸ γουρούني μου, — μὲ τὸ γούισμά σου θὰ μοῦ καταστρέ-
ψεις τὸ ἐγκώμιό μου γιὰ τὴν τρέλλα.

Τί 'ταν αὐτὸ ποὺ σ' ἔκανε, λοιπόν, νὰ γουίζεις ὅπως γουίζεις;
Τ' ὅτι κανένας δὲ σὲ κ ο λ ἄ κ ε ψ ε ἀρκετά:—γι' αὐτὸ κάθησες
κοντὰ σ' αὐτὰ τὰ σκουπίδια, γιὰ νὰ 'χεις μιὰν ἀφορμὴ νὰ γουίζεις
ὅσο θέλεις,—

—γιὰ νὰ 'χεις μιὰν ἀφορμὴ πολλῆς ἐ κ δ ῖ κ η σ η ς! Ἐκδί-
κηση ἀκριδῶς, ὦ ματαιόδοξε τρελλέ, εἶναι ὅλο σου τὸ ἀφρισμα,
καλὰ σὲ κατάλαβα ἐγώ!

Μὰ τὰ τρελλόλογά σου μὲ βλάπτουν, ἀκόμη κ' ἐκεῖ ποὺ ἔ-
χεις δίκιο! Κι ἂν ἀκόμα τὰ λόγια τοῦ Ζαρατούστρα ε ἴ χ α ν ἔ-
κατὸ φορὲς δίκιο: ἐ σ ὺ μὲ τὰ λόγια μου—πάντα θὰ μοῦ ἔ κ α-
ν ε ς ἄδικο! »

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ κοίταξε τὴ μεγάλη πολι-
τεία, ἀναστέναξε καὶ σώπαισε πολλὴ ὥρα. Στὸ τέλος μίλησεν ἔτσι:

Μ' ΑΗΔΙΑΣΕ καὶ τούτῃ ἡ μεγάλη πολιτεία κι ὄχι μόνον αὐτὸς
ὁ τρελλός. Καὶ σ' αὐτὴν καὶ σὲ κεῖνον δὲν ὑπάρχει τίποτα γιὰ νὰ
καλυτερέψει, τίποτα γιὰ νὰ χειροτερέψει.

Ἀλλοίμονο σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη πολιτεία!—Καὶ θὰ 'θελα νὰ
δῶ τὴ μεγάλη πύρινη στήλη ποὺ θὰ τὴν κάψει!

Γιατί, πρὶν ἀπὸ τὸ Μεγάλο Μεσημέρι θὰ ἔρθουνε τέτοιες πύ-
ρινες στήλες. Ἀλλ' αὐτὸ θὰ γίνεи στὴν ὥρα του, γιατί ἔχει τὸν δι-
κό του χρόνο καὶ τὴ δική του μοῖρα!—

Σοῦ δίδω, ὅμως τρελλέ, τὴ διδασκαλία τούτῃ γι' ἀποχαιρε-
τισμό: ἐκεῖ ποὺ δὲ μπορεῖ πιὰ ν' ἀγαπᾷ κανεὶς, δὲ μένει—π ε ρ ν ᾶ.

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ πέρασε μπροστὰ ἀπὸ τὸν
τρελλὸ κι ἀπὸ τὴ μεγάλη πολιτεία.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΙΠΟΤΑΧΤΕΣ

1

ΑΧ, ΟΛΑ κιόλας κείτονται μαραμένα καὶ σταχτιά, ὅσα, τώ-
ρα τελευταῖα ἀκόμα ἦσανε πράσινα καὶ πολύχρωμα σ' αὐτὸ τὸ

λειβάδι; Καὶ πόσο μέλι τῆς ἐλπίδας δὲν πῆρα ἀπὸ δῶ γιὰ νὰ τὸ κουβαλήσω στὴν κυψέλη μου!

Ὅλες οἱ νέες τοῦτες καρδιές γεράσανε κιόλας, — κι ὅχι πὼς γέρασαν: μόνο ποὺ κουράστηκαν κ' ἐγιναν κοινές, μαλακές: — κι αὐτὸ τὸ λένε: «ξαναγίναμε εὐσεβεῖς».

Τώρα τελευταῖα ἀκόμα τοὺς εἶδα νὰ τρέχουν πρωῒ-πρωῒ μὲ ἀνδρεῖα πόδια: μὰ τὰ πόδια τῆς γνώσης τοὺς κουράστηκαν καὶ νὰ ποὺ φτάσανε στὸ σημεῖο νὰ συκοφαντοῦν τὴν πρωινή τους ἀνδρεία!

Ἀληθινά, μερικοὶ ἀπὸ δαύτους σήκωναν ἄλλοτε τὸ πόδι τους σὰν χορευτές, τὸ γέλιο τῆς σοφίας μου τοὺς ἔκανε νόημα: — ξαφνικὰ ἄρχισαν νὰ γίνονται σκεφτικοί. Καὶ σὲ λίγο τοὺς εἶδα νὰ σκύβουνε — καὶ νὰ σέρνονται κατὰ τὸν σταυρό.

Ἄλλοτε πεταλούδιζαν γύρω ἀπὸ τὸ φῶς καὶ τὴν ἐλευθερία σὰν ψυχές καὶ σὰν νεαροὶ ποιητές. Λίγο πιὸ γερασμένοι, λίγο πιὸ κρύοι: καὶ τώρα εἶναι οἴκουροὶ καὶ σοβαροὶ καὶ σιγανοψαλτάδες.

Νὰ τοὺς ἔλειψεν ἡ καρδιά, γιὰτὶ φάλαινας ὅμοια μὲ κατάρπια ἢ μοναξιά; Ν' ἀκρουμάστηκε τ' αὐτί τους τ ο ὕ κ ά κ ο υ γιομά-το ἐπιθυμία πολύχρονη γιὰ ν' ἀκούσει ἑμένα καὶ τὰ καλέσματα τῆς τρομπέττας μου καὶ τοῦ κηρύγματός μου;

— Ἀχ! Πάντα εἶναι λίγοι αὐτοὶ ποὺ ἡ καρδιά τους κρατάει παλὺν καιρὸ τὸ θάφρος τῆς καὶ τὴν τόλμη τῆς: καὶ τῶν λίγων αὐτῶν τὸ πνεῦμα δὲ χάνει τὴν ὑπομονή του. Μὰ οἱ ἄλλοι εἶναι ἄ ν α ν δ ρ ο ι .

Οἱ ἄλλοι: αὐτοὶ 'ναι πάντα οἱ πιὸ πολλοί, οἱ συνηθισμένοι, οἱ περιττοί, αὐτοὶ ποὺ περισσεύουν—ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ἄνθρωποι! —

Ὅποιος μοῦ μοιάζει, θὰ συναντήσῃ στὸ δρόμο του ὅμοια διώματα μὲ τὰ δικά μου: ἔτσι, ποὺ οἱ πρῶτοι του σύντροφοι θὰ πρέπει νὰ 'ναι πτώματα καὶ ἀκροβάτες.

Μὰ οἱ δευτεροὶ του σύντροφοι — αὐτοὶ θὰ ὀνομαστοῦνε π ι -σ τ ο ῖ : ἓνα ζωντανὸ πλῆθος, πολλὴ ἀγάπη, πολλὴ τρέλλα, πολλὴ ἀμούστακη λατρεία.

Μὲ τοὺς πιστοὺς αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ δέσει τὴν καρδιά του, ὅποιος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους μοῦ μοιάζει: στὶς ἀνοίξεις αὐτὲς καὶ σ' αὐτὰ τὰ πολύχρωμα λειβάδια δὲ θὰ πιστέψῃ ὅποιος γνωρίζει τὸ ἐφήμερο κι ἄνθρωπο γένος τῶν ἀνθρώπων.

Ἄ ν τ ὸ μ π ο ρ ο ὕ σ α ν διαφορετικά, τότε θ ἄ τ ὶ ἔ λ α ν καὶ διαφορετικά. Κάθε μισὸ καταστρέφει κάθε ὁλόκληρο. Τ' ὅτι τὰ φύλλα μαραίνονται,—δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ παραπονιόμαστε!

Ἀφησέ τα νὰ πᾶνε καὶ νὰ πέσουν, ὦ Ζαρατούστρα, καὶ μὴν παραπονιέσαι! Κάλιο νὰ φυσᾷς μὲ τὸν ἄνεμο ποὺ βουίζει ἀνά-μεσά τους,—

—νὰ φυσᾷς ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ φύλλα, ὦ Ζαρατούστρα: ἔτσι ποὺ ὅλα τὰ μαραμένα νὰ φύγουν μιὰ ὥρα γρηγορώτερα μακριά σου! —

«ΞΑΝΑΓΙΝΑΜΕ εὐσεβεῖς» — ἔτσι ὁμολογοῦνε οἱ λιποτάχτες αὐτοί· καὶ μερικοὶ ἀπὸ δαύτους εἶναι πάρα πολὺ ἄνθρωποι γιὰ νὰ τ' ὁμολογήσουν αὐτό.

Τοὺς κοιτάζω κατάματα, — τοὺς λέω· κατάμουτρα καὶ μπροστὰ στὰ κοκκινισμένα τους μάγουλα: εἴστε ἀπὸ κείνους ποὺ πάλι προσεύχονται!

Μὰ εἶναι ντροπὴ νὰ προσεύχεστε! Ὁχι γιὰ ὅλους, μὰ γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ ὅποιον ἐπίσης ἔχει στὸ κεφάλι τὴ συνείδησή του! Γιὰ σένα εἶναι ντροπὴ νὰ προσεύχεται!

Τὸ ξέρεις, χωρὶς ἄλλο: ὁ ἄνθρωπος διάβολος ποὺ εἶναι μέσα σου καὶ ποὺ τοῦ ἀρέσει νὰ σταυρώνει τὰ χέρια στὸ στήθος του καὶ νὰ στρογγυλοκάθεται: — αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος διάβολος εἶναι ποὺ σοῦ λέει «ὦ π ά ρ χ ε ι Θεός!»

Μὰ γι' αὐτὸ ἀνήκεις στὸ φωτοφοβούμενο εἶδος, ποὺ τὸ φῶς δὲν τὸ ἀφήνει ποτὲ σ' ἡσυχία· καὶ νὰ ποὺ πρέπει τώρα νὰ χώνεις τὸ κεφάλι σου ὅλη τὴ μέρα ὅλο καὶ πιὸ βαθιὰ μέσα στὴ νύχτα καὶ μέσα στὶς ἀναθυμιάσεις!

Κι ἀληθινά, διάλεξες τὴν ὥρα καλὰ: γιὰ τὰ νυχτοπούλια ἄρχισαν νὰ πετοῦνε πάλι. Ἡ ὥρα ἦρθε σ' ὅλα τὰ φωτοφοβούμενα πλήθη, ἡ βραδινὴ καὶ γιορταστικὴ ὥρα, ποὺ δὲ — «γιορτάζει».

Τὸ ἀκούω καὶ τὸ μυρίζομαι: ἦρθε ἡ ὥρα τους γιὰ κυνήγια καὶ λιτανεῖες, μὰ ὄχι γι' ἄγρια κυνήγια, παρὰ γιὰ ἓνα ἡμεροκουτσό, ἀνιχνευτικό, σιγαλοπερπάτητο καὶ σιγαλοπρσεύχητο κυνήγι, —

— γιὰ ἓνα κυνήγι τῶν γιομάτων ψυχὴ θρησκόληπτων: ὅλες οἱ ποντικοπαγίδες τῆς καρδιάς ξαναστηθήκανε τώρα! Κι ὅπου σηκώνω ἓνα παραπέτασμα, πετάγεται κ' ἓνας μικρὸς καντηλοσθήστης.

Νά 'τανε, ἄραγε, χωμένος ἐκεῖ μαζὶ μ' ἓναν ἄλλον μικρὸ καντηλοσθήστη; Γιατὶ παντοῦ νιώθω τὴ μυρουδιὰ μικρῶν κρυμμένων κοινοτήτων· κι ὅπου ὑπάρχουν καιμαράκια, ἐκεῖ μέσα ὑπάρχουν καὶ ἀδελφοὶ τῆς προσευχῆς καὶ ἀναθυμιάσεις ἀδελφῶν τῆς προσευχῆς.

Κάθονται ὥρες κι ὥρες τὰ βράδια ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον καὶ κουβεντιάζουν: «ἄς γίνουμε πάλι σὰν τὰ παιδάκια κι ἄς ἐπικαλεστοῦμε τὸν Θεούλη!» — μὲ χαλασμένα στόμα καὶ στομάχι ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς ζαχαροπλάστες.

Ἡ κοιτάζουνε ὥρες κι ὥρες, τὰ βράδια, μιὰ πανούργα ἀράχνη ποὺ καιροφυλαχεῖ, καὶ ποὺ κηρύσσει στὶς ἄλλες ἀράχνες τὴν ἴδια τῆς τῆ σωφροσύνη καὶ διδάσκει ἔτσι: «καλὰ θὰ κάνετε νὰ στήνεται τὸ δίχτυ σας κάτω ἀπὸ τοὺς σταυρούς!»

Ἡ κάθονται ὀλάκερη τὴ μέρα καὶ ψαρεύουν στὰ τέλματα καὶ πιστεύουνε βαθιὰ σ' αὐτό· μὰ ὅποιος ψαρεύει ἐκεῖ ποὺ δὲν

υπάρχει κανένα ψάρι, αὐτὸν δὲν τὸν ὀνομάζω οὔτε ἐπιπόλαιο κῶν !

Ἡ μαθαίνουν μὲ χαρὰ κ' εὐλάβεια νὰ παίζουν ἄρπα ἀπὸ ἓναν ποιητὴ τραγουδιῶν, ποὺ εὐχαρίστως θὰ ἐπαιζε ἄρπα στὴν καρδιά τῶν νεαρῶν γυναικῶν: — γιὰτὶ βαρέθηκε τὶς γριὲς καὶ τοὺς ἐπαίνους των.

Ἡ μαθαίνουν τὸν φόβο ἀπὸ ἓναν μισότρελλο σοφό, ποὺ περιμένει σὲ σκοτεινὰ δωμάτια νὰ τοῦ παρουσιαστοῦνε τὰ πνεύματα — καὶ χάνει ὁλότελα τὸ πνεῦμα του!

Ἡ ἀκούει ἓναν γέρο περιφερόμενο τσαρλατάνο καὶ μουσικό, ποὺ ἔμαθε τὴ θλίψη τῶν ἤχων ἀπὸ τοὺς θλιμμένους ἀνέμους: τώρα σφυρίζει σύμφωνα μὲ τὸν ἄνεμο καὶ κηρύσσει τὴ θλίψη μὲ θλιμμένους ἤχους.

Καὶ μερικοὶ ἀπὸ δαύτους ἔχουν γίνει, μάλιστα, νυχτοφύλακες: ξέρουν νὰ φυσοῦν σὲ κόρνο τώρα καὶ τὴ νύχτα νὰ τριγυρίζουν καὶ τὰ παλιὰ πράγματα νὰ ξυπνοῦν, πού, πάει καιρὸς καὶ καιρὸς πιά, εἶχαν ἀποκοιμηθεῖ.

Πέντε λόγια ἄκουσα γιὰ τὰ παλιὰ πράγματα χτὲς τὴ νύχτα κοντὰ στὸν τοῖχο τοῦ κήπου: ἔρχονταν ἀπὸ τέτοιους γέρους, θλιμμένους κι ἀποστεγνωμένους νυχτοφύλακες.

«Σὰν πατέρας δὲ γνοιάζεται πολὺ γιὰ τὰ παιδιὰ του: οἱ πατέρες τῶν ἀνθρώπων φέρνονται καλύτερα!»

«Παραγέρασε! Δὲ γνοιάζεται καθόλου πιά γιὰ τὰ παιδιὰ του» — ἔτσι ἀποκρίθηκε ὁ ἄλλος νυχτοφύλακας.

«Ἐ χ ε ι, λοιπόν, παιδιὰ; Κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ τὸ ἀποδείξει, ἂν δὲν τὸ ἀποδείξει ὁ ἴδιος! Ἀπὸ καιρὸ τώρα θὰ 'θελα νὰ τὸ ἀποδείξει γιὰ μιὰ φορὰ μόνο σοβαρά.»

«Ν' ἀποδείξει; Σὰ ν' ἀπόδειξε ποτέ τ ο υ τίποτα! Δύσκαλο πράγμα γι' αὐτὸν ἢ ἀπόδειξη! Τὸν ἐνδιαφέρει πάρα πολὺ τὸ νὰ τὸν πιστέψουν.»

«Ναί! Ναί! Ἡ πίστη τὸν κάνει εὐτυχισμένο, ἢ πίστη σ' αὐτόν. Ἔτσι εἶναι ὅλοι οἱ γέροι! Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ μᾶς!»

Ἔτσι μιλούσανε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον οἱ δυὸ γέροι νυχτοφύλακες καὶ φωτοφοβούμενοι, καὶ φυσούσανε θλιμμένοι τὰ κόρνα τους: αὐτὸ συνέβηκε χτὲς τὴ νύχτα κοντὰ στὸν τοῖχο τοῦ κήπου.

Μὰ ἡ καρδιά μου ξεκαρδίστηκε στὰ γέλια κ' ἤθελε νὰ σπάσει καὶ δὲν ἤξερε πῶς κι ὅλο καὶ ξεκαρδιζότανε.

Ἀληθινά, ὁ θάνατός μου θὰ 'ναι τὸ νὰ μὲ πιάνουν τὰ γέλια βλέποντας ἓναν μεθυσμένο γαῖδαρο κι' ἀκούοντας τοὺς νυχτοφύλακες ν' ἀμφιβάλλουν τόσο γιὰ τὸ Θεό.

Δὲν πέρασε, λοιπόν, π ο λ ὺ ς καιρὸς ἀκόμη καὶ γιὰ τέτοιες ἀμφιβολίες; Ποιὸς μπορεῖ νὰ ξυπνᾷ ἀκόμα τέτοια παλιὰ, ἀποκοιμησμένα, φωτοφοβούμενα πράγματα!

Πάει πάρα πολὺς καιρὸς πιά ποὺ ξεμπερδέψαμε μὲ τοὺς παλιούς Θεούς: — κι ἀληθινά, εἶχαν ἓνα καλὸ, χαρούμενο θεϊκὸ τέλος!

«Δὲν πέρασαν ἀπὸ κανένα λυκόφως πεθαίνοντας, — αὐτό
ἔναι ψέμμα! Κάτι πολὺ περισσότερο: πέθαναν μόνοι τους ἀπὸ-
τομα — γελώντας!»

Αὐτὸ ἔγινε ὅταν ἀπὸ στόμα Θεοῦ ἀκούστηκε ὁ πιὸ ἄθεος
λόγος, — ὁ λόγος «Εἷς Θεὸς ἐστίν. Οὐκ ἔσονται σοι ἕτεροι Θεοὶ
πλὴν ἐμοῦ!» —

— ἓνας παλιὸς μ' ὀργισμένη γενειάδα Θεός, ἓνας ζηλιάρης
Θεός, ποὺ εἶχε ξεχάσει τὸν ἑαυτό του μιλώντας ἔτσι: —

κι ὅλοι οἱ Θεοὶ γέλασαν τότε καὶ χτυπιόντουσαν πάνω στὶς
ἔδρες τους καὶ φωνάζανε: «Θεϊκότητα δὲ σημαίνει ἀκριβῶς τὸ νὰ
ὑπάρχουν Θεοὶ κι ὄχι Θεός;»

Ὅποιος ἔχει αὐτιά, ἄς ἀκούει.

Εἴτσι μιλοῦσε ὁ Ζαρατούστρα στὴν πολιτεία, ποὺ ἀγαποῦ-
σε καὶ ποὺ εἶχε ἐπονομαστεῖ «ἡ Παρδαλὴ Γελάδα». Γιατὶ ἀπὸ
κεῖ ἀκριβῶς δὲν εἶχε παρὰ δυὸ ἡμερῶν μόνο δρόμο ἀκόμη ἴσαμε
νὰ φτάσει στὴ σπηλιά του καὶ στὰ ζῶα του· ἡ ψυχὴ του, ὅμως,
ἦταν ἀδιάκοπα χαρούμενη γιατί ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ του πλησί-
αζε πιά.

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Ω ΜΟΝΑΞΙΑ! ὦ πατρίδα μου, μοναξιά! Πάρα πολὺν και-
ρὸ ἔζησα ἄγριος σ' ἄγρια ξενητεία, ποὺ πῶς νὰ μὴ γυρίσω κοντά
σου δίχως δάκρυα;

Μὰ φοβέρισέ με, λοιπόν, μὲ τὸ δάχτυλο, ὅπως φοβερίζει μιὰ
μητέρα, χαμογέλασέ μου, λοιπόν, ὅπως χαμογελά μιὰ μητέρα,
πὲς μου μόνο, λοιπόν: «Καὶ ποιὸς ἦταν αὐτὸς ποὺ ἔφυγε ἄλλοτε
ἀπὸ κοντά μου σὰν ἀνεμικὴ; —

«— ποὺ φώναζε ἀποχαιρετώντας: πάρα πολὺν καιρὸ κάθη-
σα μὲ τὴ μοναξιά, ἔτσι ποὺ ξέμαθα τὴ σιωπὴ! Τὴν ξανάμαθες,
λοιπόν;

«ὦ Ζαρατούστρα, ὅλα τὰ ξέρω: καὶ πῶς ἀνάμεσα στοὺς
παλλοὺς, ὦ ὁ ἓνας ἐσύ, ἐνιωθες πῶς ἐγκαταλειμένος,
ἀπ' ὅσο ἐνιώσεις ποτὲ κοντά μου!

«Ἄλλο πράγμα ἢ ἐγκατάλειψη κι ἄλλο ἢ μοναξιά: Αὐτὸ
— ξέμαθες πιά! Καὶ πῶς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους θὰ εἶσαι
πάντα ἄγριος καὶ ξένος:

«— ἄγριος καὶ ξένος ἀκόμη κι ἂν σ' ἀγαποῦν: γιατί πρῶτα
ἀπ' ὅλα θέλουν νὰ τοὺς φεῖδῃς!

«Ἄλλ' ἐδῶ ἔσαι στὸ σπίτι σου καὶ στὴν πατρίδα σου· ἐδῶ
μπορεῖς νὰ τὰ πεῖς ὅλα καὶ ν' ἀνοίξεις ὅλη τὴν ψυχὴ σου, τίποτα
δὲν εἶναι ἐδῶ ποὺ νὰ ντρέπεται κρυμμένα, ἀναίσθητα αἰσθήματα.

«Ἐδῶ ὅλα τὰ πράγματα ἐρχονται ἐρωτευμένα στὰ λόγια
σου καὶ σὲ χαϊδεύουν: γιατί θέλουν νὰ καβαλλήσουν στὴ ράχη
τους. Ἐδῶ καβαλλᾷς κάθε σύμβολο γιὰ νὰ πᾶς πρὸς τὴν ἀλή-
θεια.

«Σωστὰ κ' εἰλικρινὰ μπορεῖς νὰ μιλάς ἐδῶ σ' ὅλα τὰ πράμματα: κι ἀληθινὰ, σὰν ἐγκώμιο ἤχεϊ στ' αὐτιά τους, τ' ὅτι ἕνας μὲ ὅλα τὰ πράγματα — μιλά τίμια!

«Ἡ ἐγκατάλειψη, ὅμως, εἶναι κάτι ἄλλο. Γιατί, τὸ θυμᾶσαι πάντα, ὦ Ζαρατούστρα; Ὅταν ἄλλοτε τὸ πουλί σου φώναζε πάνωθ' σου, καθὼς στεκόσουν στὸ δάσος, ἀναποφάσιτος, μὴ ξέροντας πρὸς τὰ ποῦ νὰ τραθήξεις, δίπλα σ' ἕνα πτώμα: —

«— ὅταν εἶπες: ἄς μ' ὀδηγήσουν τὰ ζῶα μου! Πιὸ ἐπικίνδυνο εἶναι νὰ ζεῖ κανεὶς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, παρὰ ἀνάμεσα στὰ ζῶα: Αὐτὸ ἔταν ἡ ἐγκατάλειψη!

«Καὶ θυμᾶσαι ἀκόμα, ὦ Ζαρατούστρα; Ὅταν καθόσουν στὸ νησί σου, πηγὰδι κρασιοῦ ἐσὺ ἀνάμεσα σὲ ἄδειους κουβάδες, δίδοντας καὶ μοιράζοντας, ἀνάμεσα σὲ διψασμένους δωρίζοντας καὶ κερνώντας:

«— ἴσαμε πού, στὸ τέλος, καθόσουν διψασμένος μόνο ἀνάμεσα σὲ μεθυσμένους καὶ νυκτερινὰ παραπονιόσουν: «τὸ Παίρνω δὲν εἶναι εὐτυχέστερο ἀπὸ τὸ Δίνω; Καὶ τὸ Κλέβω εὐτυχέστερο ἀπὸ τὸ Παίρνω;» — Αὐτὸ ἔταν ἡ ἐγκατάλειψη!

«Καὶ θυμᾶσαι ἀκόμα, ὦ Ζαρατούστρα; Ὅταν ἦρθε ἡ σιωπηλότερη ὥρα σου, κ' ἐσένα ἀπὸ σένα τὸν ἴδιο παρακινούσε νὰ φύγεις, καθὼς μὲ κακὰ ψιθυρίσματα σοῦ μιλοῦσε: «Μίλα καὶ σύντριβε!» —

«ὅταν ὅλη τὴν ἀναμονή σου καὶ τὴ σιωπή σου ὅλη ἔκανε νὰ σὲ πονοῦν καὶ τὸ ταπεινόφρονο θάρρος σου ἀποθάρρυνε: Αὐτὸ ἔταν ἡ ἐγκατάλειψη!»

᾽Ω μοναξιά! ᾽Ω πατρίδα μου, μοναξιά! Πόσο μακάρια καὶ τρυφερὴ μοῦ μιλά ἡ φωνή σου!

Δὲ ρωτοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, δὲν παραπονιόμαστε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, μαζὶ περνοῦμε ἀνοιχτόκαρδοι μέσα ἀπὸ ἀνοιχτὲς πόρτες.

Γιατὶ ὅλα εἶναι ἀνοιχτόκαρδα καὶ φωτεινὰ κοντά σου· ἀκόμη καὶ οἱ ὥρες τρέχουν ἐδῶ μὲ πιὸ ἐλαφρὰ πόδια. Μὲς στὸ σκοτάδι, ἀκριδῶς, ὁ χρόνος μᾶς φαίνεται πιὸ βαρὺς παρ' ὅσο μέσα στὸ φῶς.

Ἐδῶ ἀναπηδᾷ μέσα μου κάθε ὄντος λέξη καὶ σκευοθήκη τῶν λέξεων: κάθε ὄν θέλει νὰ γίνῃ λέξη ἐδῶ, κάθε γίγνεσθαι θέλει νὰ μάθῃ ἀπὸ μένα νὰ μιλά, ἐδῶ.

Μὰ ἐκεῖ κάτω — ἐκεῖ, κάθε λόγος εἶναι μάταιος! Ἐκεῖ ἡ λήθη κ' ἡ ἐφημερότητα εἶναι ἡ καλύτερη σοφία: Αὐτὸ — ἔμαθα, λοιπόν.

Ὅποιος θὰ ἤθελε νὰ ἐννοήσῃ ὅ,τι συμβαίνει μὲ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἀγγίξῃ μὲ τὰ χέρια του. Μὰ ἐμένα τὰ χέρια μου εἶναι πάρα πολὺ καθαρὰ γιὰ κάτι τέτοιο.

Δὲ μπορῶ οὔτε καὶ τὴν ἀναπνοή μου ν' ἀναπνεύσω· ὅχι, γιατί νὰ ζήσω τόσον καιρὸ ἀνάμεσα στοὺς θορύβους τοὺς καὶ στὶς ἀηδιαστικὲς ἀνάσες τοὺς!

ὦ μακάρια γαλήνη ποὺ με τριγυρίζεις! ὦ καθάρια μυρουδιά ποὺ με τριγυρίζεις! ὦ, με πόσο βαθύτερο στῆθος ἀνασαίνει τὴν καθάρια πνοὴ ἢ γαλήνη τούτη! ὦ πῶς ἀκρουμάζεται ἡ μακάρια γαλήνη τούτη!

Ἄλλ' ἐκεῖ κάτω — ἐκεῖ ὅλα μιλοῦν, ἐκεῖ ὅλα παρακούονται. Κι ἂν θέλει ἀκόμα κανεὶς νὰ τονίσει με καμπάνες τῆ σοφίας του: οἱ μπακάληδες θὰ σκεπάσουνε τὸν ἦχο τῆς κουδουνίζοντας τὶς δεκάρες τους στὴν ἀγορά.

Ὅλα μιλοῦνε σ' αὐτούς, ἐκεῖ κάτω, κανένας δὲν εἶναι πιά σὲ θέση νὰ καταλάβει τίποτα. Ὅλα πέφτουνε στὸ νερό, τίποτα δὲν πέφτει πιά σὲ βαθὺ πηγάδι.

Ὅλα μιλοῦνε σ' αὐτούς, ἐκεῖ κάτω, τίποτα δὲν κατορθώνεται πιά καὶ δὲ φτάνει σ' ἓνα τέλος. Ὅλα κακκαρίζουν, μὰ ποιὸς θέλει νὰ κάθεται ἀκόμα ἡσυχος στὴ φωλιά καὶ νὰ κλωσσᾷ αὐγά;

Ὅλα μιλοῦν σ' αὐτούς, ἐκεῖ κάτω, ὅλα ἀναμασοῦνται. Κι ὅ,τι χτὲς ἀκόμα ἦταν πολὺ σκληρὸ καὶ γι' αὐτὸν τὸν χρόνο καὶ γιὰ τὰ δόντια τοῦ χρόνου: σήμερα κρέμεται ἀπὸ τὰ μουσούδια τῶν τωρινῶν καταχαρᾶσμενο καὶ καταφαγωμένο.

Ὅλα μιλοῦν σ' αὐτούς, ἐκεῖ κάτω, ὅλα προδίδονται. Κι ὅ,τι λεγότανε ἄλλοτε μυστικὸ καὶ μυστικότητα βαθιῶν ψυχῶν, σήμερα ἀνήκει στὰ βούκινα τῶν τριόδων καὶ σ' ἄλλους ποὺ φωνασκοῦν.

ὦ ἀνθρώπινη φύση, ὦ ἀξιοθαύμαστη ἀνθρώπινη φύση! ὦ χλαλοὴ στὰ σκοτεινὰ σοκκάκια! Τώρα σ' ἄφησα πάλι πίσω μου: — ὁ μεγαλύτερός μου κίνδυνος ἔμεινε πίσω μου!

Στὴν προφύλαξη καὶ στὴ συμπόνια βρισκότανε πάντα ὁ μεγαλύτερός μου κίνδυνος: καὶ κάθε ἀνθρώπινη φύση θέλει νὰ προφυλάσσεται καὶ νὰ τὴ συμπονοῦνε.

Μὲ περισωσμένες ἀλήθειες, μὲ χέρι τρελλοῦ καὶ ξετρελλωμένη καρδιά καὶ πλούσιος ἀπὸ μικροψέμματα τῆς συμπόνιας: — ἔτσι ἔζησα πάντα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Μετεμφιεσμένος κάθησα ἀνάμεσά τους, ἕτοιμος νὰ παραγνώρισω τὸν ἐαυτό μου, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ τοὺς ἀντέξω, καὶ πρόθυμα μιλώντας παραπειστικὰ στὸν ἐαυτό μου: «τρελλέ, δὲν τοὺς γνωρίζεις τοὺς ἀνθρώπους!»

Ξεμαθαίνεις τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ζεῖς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους: πάρα πολλὴ ἐπιφάνεια ὑπάρχει σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, — τί χρειάζονται ἐκεῖ μακρύθωρα μάτια, μάτια ποὺ τοὺς μακρυνοὺς ὀρίζοντες ἐρευνοῦνε;

Κι ὅταν μὲ παραγνώριζαν: τρελλὸς ἐγὼ τοὺς προφύλασσα ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν ἐαυτό μου: συνηθισμένος νὰ 'μαι σκληρὸς ἀπέναντι τοῦ ἐαυτοῦ μου, πολλὰς φορὲς ἐκδικόμουνα τὸν ἐαυτό μου γιὰ τὴν προφύλαξη τούτη.

Τσιμπημένος ἀπὸ φαρμακερὲς μυῖγες καὶ λακουβωμένος, πέτρας ὅμοιος, ἀπὸ πολλὰς σταγόνες κακίας, ἔτσι καθόμουν ἀνάμεσά τους κ' ἔλεγα ἀκόμη ἀπὸ μέσα μου: «ὅλοι οἱ μικροὶ εἶναι ἄθωοι γιὰ τὴ μικρότητά τους!»

Προπαντὸς ἐκείνους, ποὺ λεγόντουσαν «οἱ ἀγαθοί», εὕρισκα σὰν τὶς πιὸ φαρμακερές, ἀπὸ τὶς μυῖγες, μυῖγες: τσιμποῦν μὲ κάθε ἀθωότητα, λένε ψέμματα μὲ κάθε ἀθωότητα· πῶς θὰ μποροῦσαν νὰ ἴναι δίκαιοι — ἀπέναντί μου;

Ὅποιος ζεῖ ἀνάμεσα στοὺς ἀγαθοὺς, ἡ συμπόνια τὸν μαθαίνει νὰ λέει ψέμματα. Ὁ οἶχτος κάνει πνιγερὸ τὸν ἀέρα γιὰ κάθε ἐλεύθερη ψυχὴ. Ἡ ἴδια ἡ βλακεία τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἀκαταμέτρητη.

Νὰ κρύβω τὸν ἐαυτό μου καὶ τὸν πλοῦτο μου — αὐτὸ ἔμαθα ἐκεῖ κάτω: γιὰτὶ ὅλους τοὺς εὕρισκα πτωχοὺς τῷ πνεύματι. Τὸ ψέμμα τοῦ οἶχτου μου ἦταν πῶς στὸν καθένα τους γνῶριζα,

— πῶς στὸν καθένα τους ἔβλεπα καὶ μυριζόμουνά τί ἦταν γι' αὐτὸν ἄρκετὸ πνεῦμα καὶ τί ἔταν κιόλας γι' αὐτὸν πᾶρα πολὺ πνεῦμα!

Τοὺς ἀλύγιστους σοφοὺς τους: τοὺς ὀνόμαζα σοφοὺς, ὄχι ἀλύγιστους, — ἔτσι ἔμαθα νὰ καταπίνω τὶς λέξεις. Τοὺς νεκροθάφτες τους: τοὺς ὀνόμασα ἐρευνητὲς καὶ πειραματιστές, — ἔτσι ἔμαθα ν' ἀλλάζω τὶς λέξεις.

Οἱ νεκροθάφτες παίρνουν τὶς ἀρρώστιες μὲ τὸ ν' ἀνοίγουνε τάφους. Κάτω ἀπὸ παλιὰ χαλάσματα ὑπάρχουν κακὲς ἀναθυμιάσεις. Δὲν πρέπει ν' ἀνακινεῖς τὸν βούρκο. Πρέπει νὰ ζεῖ στὸ βουνὸ κανεὶς.

Μὲ μακάρια ρουθούνια ἀναπνέω πάλι τὴ βουνήσια ἐλευθερία! Γλύτωσε, ἐπιτέλους, ἡ μύτη μου ἀπὸ τὴ μυρουδιά κάθε ἀνθρώπινου ὄντος!

Γαργαλισμένη ἀπὸ τσουχτεροὺς ἀέρηδες, σάμπως ἀπὸ ἀφρισμένα κρασιά, φτερνίζεται ἡ ψυχὴ μου, — φτερνίζεται κ' εὐχεται στὸν ἐαυτό της: Στὴν ὑγεία σου!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΑ ΤΡΙΑ ΚΑΚΑ

ΣΤ' ΟΝΕΙΡΟ, στὸ τελευταῖο πρωῒνό μου ὄνειρο, στεκόμουν σήμερὰ σ' ἓνα ἀκρωτήρι, — πέρα ἀπὸ τὸν κόσμον, κρατοῦσα μιὰ ζυγαριὰ καὶ ζύγισα τὸν κόσμον:

ὦ, γιατί νὰ ῥθεῖ τόσο γρήγορα ἡ αὐγή: μὲ ξύπνησε μὲ τὴ λάμψη της ἡ ζηλιάρα! Πάντα ζηλεύει τὴ φλόγα τοῦ πρωῒνου μου ὄνείου.

Τ' ὄνειρό μου βρῆκε πῶς ὁ κόσμος μπορεῖ νὰ μετρηθεῖ ἀπ' ὅποιον ἔχει καιρό, ἀπ' ὅποιον εἶναι καλὸς ζυγιστής, πῶς μπορεῖ νὰ τὸν φτάσει ὅποιος ἔχει δυνατὰ φτερά, νὰ τὸν μαντέψει κάθε θεϊκὸς καρυδοσπάστης.

Τ' ὄνειρό μου, ἓνα ταλμηρὸ ἱστιοφόρο, μισὸ καράβι, μισὸ ἀνεμικὴ, πεταλούδας ὅμοιο σιωπηλὸ, γερακιοῦ ὅμοιο ἀνυπόμονο: πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἔχει καιρὸ καὶ ὑπομονή, σήμερὰ, ἀλήθεια, γιὰ νὰ ζυγίσει τὸν κόσμον!

Μὴ καὶ τοῦ μίλησε κρυφὰ ἡ σοφία μου, ἡ γελαστή, ἡ ξύπνια σοφία μου τῆς μέρας, ποὺ κοροϊδεύει ὅλους τοὺς «ἀτέρμῳ-νες κόσμους»; Γιατὶ ἡ σοφία μου λέει: «ὅπου ὑπάρχει δύναμη, ὁ ἀριθμὸς δεσπόζει: ἔχει πρὸ πολλῇ δύναμη».

Πόσο σίγουρο κοίταξε τ' ὄνειρό μου αὐτὸν τὸν περαιωμένο κόσμο! Ὅχι περίεργο, ὄχι ἀδιάκριτο, ὄχι φόβισμένο, ὄχι ἱκετεύοντας: —

— σὰ νὰ προσφερόταν ἓνα γιομάτο μῆλο στὸ χέρι μου, ἓνα ὠριμο χρυσόμηλο, μὲ δροσερόχυμη, βελουδένια φλούδα: — ἔτσι μοῦ προσφερόταν ὁ κόσμος: —

— σὰ νὰ μοῦ ἔγνεφε ἓνα δέντρο, ἓνα πλατύκλαδο, γιομάτο: δυνατὴ θέληση, δέντρο, γερμένο γιὰ νὰ γίνεται ἀκουμπιστήρι καὶ στήριγμα τῶν ποδιῶν γιὰ τὸν κουρασμένο ἀπὸ τὸν δρόμο: ἔτσι στεκόταν ὁ κόσμος πάνω στὸ ἀκρωτήρι μου: —

— σὰ νὰ μοῦ ἔφερναν χαριτωμένα χέρια ἓνα κουτί, — ἓνα κουτί, ἀνοιχτό, γιὰ νὰ γοητεύει ντροπαλά, εὐλαβητικὰ μάτια: ἔτσι μοῦ προσφερόταν σήμερα ὁ κόσμος: —

— οὔτε ἀρκετὰ αἰνιγματικός, γιὰ νὰ διώξει μακριὰ του τὴν ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων, οὔτε ἀρκετὰ ἀποκαλυμμένος, γιὰ ν' ἀποκοιμήσει τὴ σοφία τῶν ἀνθρώπων: — ἓνα ἀνθρώπινα καλὸ πρᾶγμα μοῦ φάνηκε σήμερα ὁ κόσμος, ποὺ τόσο τὸν συκοφαντοῦν!

Πόσο εὐγνωμονῶ τὸ πρῶτό μου ὄνειρο, ποὺ τόσο νωρὶς ζύγισα σήμερα τὸν κόσμο! Σὰν ἓνα ἀνθρώπινα καλὸ πρᾶγμα μοῦ ἦρθε αὐτὸ τ' ὄνειρο, τῆς καρδιάς μου ὁ παρηγορητής!

Καὶ γιὰ νὰ κάνω, τοῦ ὀνείρου μου ὁμοιος, τὸ ἴδιο, τὴ μέρα καὶ γιὰ ν' ἀκολουθήσω τὸ ἄριστό του παράδειγμα: θέλω τώρα νὰ βάλω στὴ ζυγαριὰ τὰ τρία κάκιστα πράγματα καὶ νὰ τὰ ζυγίσω ἀνθρωπίνως καλά.

Ὅποιος δίδαξε τὴν εὐλογία, αὐτὸς ἐδίδασκε καὶ τὴν κατάρτα: ποιά 'ναι τὰ τρία πρὸ καταραμένα πράγματα στὸν κόσμο; Αὐτὰ θέλω νὰ βάλω στὴ ζυγαριὰ.

Ἡ δὲ ὑπάθεια, κυριαρχομανία, ἐγωϊσμός: τὰ τρία αὐτὰ ἦσαν τὰ πρὸ καταραμένα πράγματα ὡς τὰ τώρα καὶ τὰ πρὸ κατασυκοφαντημένα, — τὰ τρία αὐτὰ θέλω νὰ ζυγίσω ἀνθρωπίνως καλά.

Μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν! Ἐδῶ 'ναι τὸ ἀκρωτήρι μου, κ' ἐκεῖ ἡ θάλασσα: ἔρχεται κατὰ τὴ μεριά μου κυλώντας γαλίφικα, ἡ πιστή, γριά, ἐκατοκέφαλη τερατώδης σκύλα ποὺ ἀγαπῶ.

Ἐμπρός, λοιπόν! Ἐδῶ θὰ κρατήσω τὴ ζυγαριὰ, πάνω ἀπὸ τὴν ξεδιπλωμένη θάλασσα: καὶ διαλέγω κ' ἓναν μάρτυρα, γιὰ νὰ βλέπει, — ἓνα, ὡ μοναχικὸ δέντρο, δυνατομύριστο, φαρδυθόλωτο δέντρο, ποὺ ἀγαπῶ!

Πάνω σὲ ποιο γιοφύρι πορεύεται τὸ Τώρα πηγαίνοντας πρὸς τὸ Κάποτε; Σύμφωνα μὲ ποιόν καταναγκασμὸ ὑποχρεώνεται τὸ Ὑψηλὸ νὰ χαμηλώσει; Καὶ τί καλεῖ τὸ Ὑψιστὸ νὰ ὑψωθεῖ περισσότερο;

Ἡ ζυγαριὰ στέκει τώρα ἰσόρροπη κ' ἤρεμη: τρία βαριὰ ἐρωτήματα ἔρριξα στὸν ἓνα δίσκο, τρεῖς βαριές ἀπαντήσεις σηκώνει ὁ ἄλλος.

2

ΗΔΥΠΑΘΕΙΑ: τὸ ἀγκάθι καὶ τὸ μαρτύριο ὅλων τῶν τριχίνοζωσμένων περιφρονητῶν τοῦ κορμιοῦ, καί, σὰν «κόσμος», καταραμένος ἀπ' ὅλους τοὺς δραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου: γιατί σαρκάζει καὶ περιπαίζει κάθε δάσκαλο τῆς σύγχυσης καὶ τῆς αἵρεσης.

Ἡδυπάθεια: ἡ σιγανὴ φωτιά, ποὺ πάνω της καίεται τὸ σκυλλολόϊ· ἡ ἔτοιμη θερμάστρα ποὺ πυρώνει καὶ τρίζει γιὰ κάθε σκωροφαγωμένο ξύλο καὶ γιὰ κάθε κουρέλι ποὺ βρωμοκοπᾷ.

Ἡδυπάθεια: γιὰ τὶς ἐλεύθερες καρδιές κάτι ἀθῶο κ' ἐλεύθερο, ὁ κῆπος τῆς εὐτυχίας τῆς γῆς, κάθε μέλλοντος ἢ ἐκχειλίζουσα εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸ Τώρα.

Ἡδυπάθεια: ἓνα γλυκὸ φαρμάκι μόνο γιὰ τὸν μαραμένο, μὰ γιὰ τοὺς λιονταρίσια θεληματικούς ἢ μεγάλη τῆς καρδιάς δύναμη, καὶ τὸ εὐλαβικὰ φυλαγμένο κρασί τῶν κρασιῶν.

Ἡδυπάθεια: τὸ μεγάλο σύμβολο τῆς εὐτυχίας γιὰ ὑψηλότερη εὐτυχία καὶ γιὰ ὕψιστη ἐλπίδα. Γιὰ πολλὰ ἀκριβῶς εἶναι ὑπόσχεση γάμου καὶ περισσότερο κι ἀπὸ γάμου, —

— σὲ πολλά, ποὺ εἶναι πιὸ ξένα συναμετάξυ τους ἀπ' ὅσο ὁ ἄντρας κ' ἡ γυναίκα: — καὶ ποιὸς ἐνόησε ἀπόλυτα π ὅ σ ο ξ έ ν ο ι εἶναι μεταξύ τους ὁ ἄντρας καὶ ἡ γυναίκα!

Ἡδυπάθεια: — θέλω, ὅμως, νὰ βάλω φραγμὸ στὶς σκέψεις μου κι ἀκόμα καὶ στὰ λόγια μου: γιὰ νὰ μὴ καταστρέφουν τὸν κῆπο μου τὰ γουρουνία κ' οἱ ἐξημμένοι!

ΚΥΡΙΑΡΧΟΜΑΝΙΑ: τὸ πυρωμένο μαστίγιο τῶν πιὸ σκληρῶν ἀπὸ τὶς σκληρὲς καρδιές· τὸ φριχτὸ μαρτύριο ποὺ ἐπιφυλάσσει ὁ πιὸ σκληρὸς στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του· ἡ πιὸ σκοτεινὴ φλόγα τῆς ζωηρότερης πυρᾶς.

Κυριαρχομανία: τὸ κακὸ χαλινάρι ποὺ φορέθηκε στοὺς πιὸ ματαιόδοξους λαούς· ἡ κοροϊδεύτρα κάθε ἀμφίβολης ἀρετῆς· ποὺ καβαλλᾷ κάθε ἄτι καὶ κάθε ὑπερηφάνεια.

Κυριαρχομανία: ὁ σεισμὸς ποὺ σπάζει κι ἀποσπάζει κάθε τί παλιωμένο καὶ κουφालιασμένο· ἡ γκρεμίστρια πολυσουβαντισμένων τάφων, ποὺ κυλιέται, βροντᾷ καὶ τιμωρεῖ· τὸ ἐρωτηματικὸ ποὺ ἀστραποβολᾷ πλάϊ σὲ πρόωρες ἀπαντήσεις.

Κυριαρχομανία: μπροστὰ στό βλέμμα της ὁ ἄνθρωπος χαμωσέρνεται καὶ χαμηλώνει καὶ δουλώνεται καὶ ταπεινότερος γίνεται ἀπὸ τὸν ὄφι κι ἀπὸ τὸ γουρουνί: — ἴσαμε, ἐπιτέλους, νὰ φωνάξει ἡ μεγάλη περιφρόνηση πάνωθ' ἐξ αὐτοῦ.

Κυριαρχομανία: ἡ φοβερὴ δασκάλισσα τῆς μεγάλης περιφρόνησης, ποὺ σὲ πολιτείες καὶ βασίλεια κηρύσσει κατάμουτρα:

«πάρε δρόμο!» — ἴσαμε νὰ φωνάξει ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός τους: «ἄς πάρω δρόμο!»

Κυριαρχομανία: μὰ ποὺ γοητεύοντας ἀνεβαίνει πρὸς τοὺς ἀγνοῦς καὶ τοὺς μοναχικοὺς καὶ στ' αὐτάρκη ὕψη, φλογισμένη, μιᾶς ἀγάπης ὁμοία, ποὺ ζωγραφίζει πορφυρὲς εὐτυχίες μαγευτικές πάνω στὸν οὐρανὸ τῆς γῆς.

Κυριαρχομανία: μὰ ποιός, ἀλήθεια, θὰ μπορούσε νὰ τὴν ὀνομάσει μανία, ὅταν τὸ ὕψος λαχταρᾷ τῇ δύναμει πρὸς τὰ κάτω; Ἀληθινά, τίποτα τὸ πυρετώδες καὶ τὸ μανιακὸ δὲν ὑπάρχει σὲ τέτοιες λαχτάρες καὶ κατεβάσματα!

Ἄς μὴν ἀπομονώνεται αἰώνια κι ἄς μὴν ἀρκεῖται στὸν ἑαυτοῦ τοῦ τὸ μοναχικὸ ὕψος· ἄς κατεβεῖ τὸ βουνὸ στὴν πεδιάδα κ' οἱ ἄνεμοι τοῦ ὕψους στὰ χαμηλώματα:

ὦ, ποιός θὰ ἔβρισκε τὸ σωστὸ βαπτιστικὸ κ' ἐνᾶρετο ὄνομα γιὰ μιὰ τέτοια ἐπιθυμία! «Δωρίζουσα ἀρετή» — ἔτσι ὀνομάτισε ἄλλοτε ὁ Ζαρατούστρα τὸ ἀνόνόμαστο αὐτό.

Καὶ τότε συνέβηκε ἐπίσης — κι ἀληθινά, γιὰ πρώτη φορὰ συνέβηκε! — νὰ ἐγκωμιάσει ὁ λόγος τοῦ τὸν ἐγώ ἱσ μό, τὸν ἄγιο, ὑγιῆ ἐγώ ἱσ μό, ποὺ ἀπὸ δυνατὴ ψυχὴ ἀναβλύζει: —

— ἀπὸ δυνατὴ ψυχὴ, ποὺ σ' αὐτὴν ἀνήκει τὸ ὑψηλὸ κορμί, τὸ ὠραῖο, νικηφόρο καὶ ἀναζωογονητικὸ, ποὺ τὸ κάθε πρᾶγμα γύρω τοῦ γίνεται κ' ἓνας καθρέφτης:

— τὸ εὐλύγιστο, πειστικὸ κορμί, τὸ χορευτικὸ, ποὺ σύμβολο κ' ἐξοδός τοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ ποὺ χαίρεται τὸν ἑαυτό της. Τέτοιων σωμάτων καὶ ψυχῶν ἡ αὐταρέσκεια αὐτονομάζεται: «ἀρετή».

Μὲ τὰ λόγια της γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ προφυλάσσεται ἡ αὐταρέσκεια αὐτὴ σὰ νὰ τὴν σκέπει ἱερὸ ἄλσος· μὲ τὰ ὀνόματα τῆς εὐτυχίας της διώχνει μακριὰ της κάθε τι ἀξιοπεριφρόνητο.

Διώχνει μακριὰ της κάθε ἀνανδρία· λέει: Κακὸ — αὐτὸ ὅ 'ναι ἄνθρωπο! Ἀξιοπεριφρόνητος τῆς φαίνεται αὐτὸς ποὺ εἶναι πάντα γνοιασμένος, ποὺ ἀναστενάζει, ποὺ κλαίγεται κι ὅποιος ἐπίσης ἀποκομίζει καὶ τὰ πιὸ μικρὰ κέρδη.

Περιφρονεῖ καὶ κάθε ἐλεεινὴ σοφία: γιατί, ἀληθινά, ὑπάρχει καὶ σοφία, ποὺ ἀνθίζει μέσα στὸ σκοτάδι, μιὰ νυχτοῖσκιωτη σοφία: σὰν τέτοια πάντα ἀναστενάζει: «Ὅλα εἶναι μάταια!»

Τῇ δειλῇ δυσπιστίᾳ τῇ θεωρεῖ εὐτελεῖ, εὐτελεῖ καὶ κάθε ἓνα ποὺ ἀντὶ βλέμματα καὶ χέρια θέλει ὅρκους: καθὼς καὶ κάθε ὑπερβολικὰ δὺσπιστη σοφία, γιατί ἔτσι κάνουν οἱ ἄνθρωποι ψυχές.

Εὐτελέστερος ἀκόμη τῆς φαίνεται ὁ κόλακας, ὁ σκύλος ποὺ ἀμέσως ξαπλώνει μὲ τῇ ράχῃ, ὁ ἐξευτελισμένος. Ὑπάρχει καὶ ἡ σοφία ποὺ εἶναι ἐξευτελισμένη καὶ σκυλίσια κ' εὐλαβικὴ καὶ κόλακας.

Μισητὸς τῆς εἶναι ἐντελῶς καὶ μιὰ ἀηδία, ὅποιος δὲ θέλει νὰ ὑπερασπιστεῖ ποτὲ τὸν ἑαυτό του, ὅποιος φαρμακερὰ σάλια καὶ κακὰ βλέμματα καταπίνει, ὁ ὑπερβολικὰ ὑπομονετικὸς, αὐτὸς

πού όλα τ' ἀνέχεται, πού σ' όλα ἀρκεῖται: αὕτη ἀκριβῶς εἶναι ἡ δουλικὴ συμπεριφορά.

Τὸ νὰ ἔναι κανεὶς δουλικὸς μπροστὰ στοὺς Θεοὺς καὶ στὶς θεϊκὲς κλωτσιές, ἢ μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὶς τυφλὲς γνώμες τῶν ἀνθρώπων: καὶ ἡ δουλικὴ συμπεριφορά τὴ φτύνει αὐτὸς ὁ εὐτυχισμένος ἐγωϊσμός.

Κακό: ἔτσι ὀνομάζει κάθε γονατισμένο καὶ δουρικὰ γονατιστό, πού ἔχει ἀλευθέρωτα καὶ μισόκλειστα μάτια, σφιγμένη καρδιά καὶ κείνη τὴν ψεύτικη, ὑποχρεωτικὴ συμπεριφορά, πού μὲ φαρδιά, ἀνάνδρα χεῖλη φιλά.

Καὶ ψευτοσοφία: ἔτσι ὀνομάζει κάθε εὐφυολογία τῶν δούλων, τῶν γέρων καὶ τῶν κουρασμένων καὶ προπαντὸς ὀλόκληρη τὴν κακὴ, παράλογη καὶ σχολαστικὴ τρέλλα τῶν παπᾶδων.

Ἄλλ' οἱ ψευτοσοφοί, ὅλοι οἱ παπᾶδες, ὅλοι οἱ κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ πού ἡ ψυχὴ τους εἶναι ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν γυναικῶν καὶ τῶν δούλων, — ὦ, πόσο ραδιούργησαν πάντα τους μὲ τὸ παιγνίδι τους ἐναντίον τοῦ ἐγωϊσμοῦ!

Κι αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ ἔναι ἀρετὴ κι ἀρετὴ νὰ ὀνομάζεται: τὸ νὰ ραδιουργεῖ, δηλαδή, κανεὶς ἐναντίον τοῦ ἐγωϊσμοῦ! Καὶ «χωρὶς ἐγὼ» — ἔτσι θὰ εὐχόνταν, κ' ἔχουν κάθε λόγο, νὰ εἶναι ὁ ἑαυτὸς τους ὅλοι αὐτοὶ οἱ κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμον ἀνάνδροι κι ὅλες αὐτὲς οἱ ἀράχνες τοῦ σταυροῦ!

Μὰ γιὰ ὅλους αὐτοὺς ἔρχεται πιά ἡ μέρα, ἡ ἀλλαγὴ, ἡ ρομφαία τῆς κρίσης, τὸ **Μ Ε Γ Α Λ Ο Μ Ε Σ Η Μ Ε Ρ Ι**: πολλὰ θὰ φανερωθοῦνε τότε!

Κι ὅποιος ἐγκωμιάζει καὶ καθαγιαίνει τὸ Ἐγὼ κ' εὐτυχισμένο τὸν ἐγωϊσμόν καλεῖ, αὐτός, ἀληθινά, λέει ὅ,τι ξέρει, κ' εἶναι ἓνας προφήτης: «**Ἰδοὺ, ἔρχεται, πλησιάζει, τὸ Μεγάλο Μεσημέρι!**»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑΣ

1

ΤΟ ΣΤΟΜΑ ΜΟΥ εἶναι τὸ στόμα τοῦ λαοῦ: πάρα πολὺ χοντρά καὶ γκαρδιακὰ μιλῶ γιὰ τοὺς κομπούς. Καὶ πῶς παράξενα ἀκόμη ἀντηχεῖ ὁ λόγος μου γιὰ τοὺς καλαμαράδες καὶ γιὰ τοὺς γραφιάδες.

Τὸ χέρι μου — εἶναι ἓνα χέρι τρελλοῦ: ἀλλοίμονο σ' όλα τὰ τραπέζια καὶ σ' ὅλους τοὺς τοίχους καὶ σὲ κάθε τι πού ἔχει θέση γιὰ τρελλοστολίδια καὶ τρελλοβρωμισιές.

Τὸ πόδι μου — εἶναι ἓνα πόδι ἀλόγου· μ' αὐτὸ τριποδίζω καὶ καλπάζω πάνω ἀπὸ κούτσουρα καὶ βράχια, σὲ σταυροδρόμια καὶ μέσα ἀπὸ χωράφια, καὶ γίνομαι τοῦ διαδόλου ἀπὸ τὴν ἡδονὴ πού μοῦ δίνει κάθε γρήγορο τρέξιμο.

Τὸ στομάχι μου — εἶναι μήπως τὸ στομάχι ἐνὸς ἀετοῦ;
Γιατὶ ὅ,τι τοῦ ἀρέσει περισσότερο εἶναι τὸ ἀρνίσιο κρέας. Μὰ
σίγουρα εἶναι ἓνα στομάχι ὄρνιου.

Ἀπὸ ἀθῶα πράγματα θρεμμένος καὶ λίγα, ἔτοιμος καὶ
ἀνυπόμονος νὰ πετάξω, μακρυὰ νὰ πετάξω — αὐτὸς εἶναι ὁ χα-
ρακτήρας μου: πῶς νὰ μὴν ἔχω, λοιπόν, κάτι ἀπὸ τὸ γένος τῶν
πουλιῶν;

Καὶ καθὼς μάλιστα, εἶμαι ἐχθρὸς τοῦ πνεύματος τῆς βαρύ-
τητας, μοιάζω πρὸς πολὺ μὲ τὸ γένος τῶν πουλιῶν: κι ἀληθινά,
ἐχθρὸς θανάσιμος, ἐχθρὸς ἀσπονδος, ἐχθρὸς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς!
Ὡ, καὶ ποῦ δὲν πέταξε καὶ δὲν ἀποπλανήθηκε πετώντας ἡ ἐχ-
θρότητά μου!

Πάνω σ' αὐτὸ θὰ μπορούσα κιόλας νὰ τραγουδήσω ἓνα
τραγούδι καὶ θὰ τὸ τραγουδήσω: ἂν κ' εἶμαι ὁλομόναχος σ' ἓ-
να ἄδειο σπῖτι καὶ πρέπει μόνο γιὰ τὰ δικά μου αὐτιά νὰ τρα-
γουδῶ.

Ὑπάρχουν, βέβαια, κι ἄλλοι τραγουδιστές, ποὺ μόνο ἓνα
γιομάτο σπῖτι μαλακώνει τὸ λαρύγγι τους, δίδει εὐφράδεια στὸ
χέρι τους, ἐκφραση στὸ μάτι τους, ξυπνᾷ τὴν καρδιά τους: μὰ
δὲν τοὺς μοιάζω.

2

ΟΠΟΙΟΣ μάθει τοὺς ἀνθρώπους νὰ πετάξουν κάποτε, αὐ-
τὸς θὰ μετατοπίσει ὅλα τὰ σύνορα: γι' αὐτὸν ὅλα τὰ σύνορα,
μάλιστα, θὰ πετάξουνε στὸν ἀέρα: θὰ ξαναβαφτίσει τὴ γῆ καὶ
θὰ τὴν ὀνοματίσει «ἡ Ἐλαφρά».

Ἡ στρουθοκάμηλος τρέχει πρὸς γρήγορα κι ἀπὸ τὸ πρὸς
γρήγορο ἄλογο, μὰ καὶ χώνει ἀκόμα τὸ κεφάλι τῆς βαρὺ μέσα
στὴ βαριὰ γῆ: ἔτσι κι ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲ μπορεῖ ἀκόμα νὰ πε-
τάξει.

Βαριά 'ναι γι' αὐτὸν ἡ γῆ, βαριὰ κ' ἡ ζωὴ: κ' ἔτσι τὸ θέ-
λει τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας! Μὰ ὁποῖος θέλει νὰ γίνεи ἐλαφρὸς
κ' ἓνα πουλί, πρέπει ν' ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του:—αὐτὸ διδάσκω
ἐγώ.

Ὁχι, βέβαια, μὲ τὴν ἀγάπη τῶν καχεχτικῶν καὶ τῶν πυ-
ρεσσόντων: γιατί σ' αὐτοὺς ἀκόμα κ' ἡ φιλαυτία βρωμᾷ!

Πρέπει νὰ μάθει κανεὶς ν' ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του — αὐτὸ δι-
δάσκω — μὲ μιὰν ἁγία καὶ ὑγιῆ ἀγάπη: γιὰ νὰ μπορεῖ ν' ἀντέ-
χει τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ μὴ γυρίζει ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

Ἡ τέτοια ἀλητεία βαφτίστηκε «ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον»:
μ' αὐτὸ τ' ὄνομα εἰπώθηκαν ὥς τώρα τὰ μεγαλύτερα ψέμμα-
τα κ' οἱ μεγαλύτερες ὑποκρισίες, καὶ προπαντὸς ἀπὸ κείνους
ποὺ κάθε κόσμος τοὺς εἵρισκε ἀσθήκωτους ἀπὸ τὸ ἔαρος.

Κι ἀληθινά, δὲν εἶναι κανένα παράγγελημα γιὰ σήμερα
κι αὔριο τὸ νὰ μάθει κανεὶς ν' ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του.

Πολὺ περισσότερο, ἀπ' ὅλες τὶς τέχνες αὐτὴ ἔχει ἢ τέχνη ἢ πιὸ λεπτή, ἢ πιὸ πανούργα, ἢ τελευταία καὶ ἢ πιὸ ὑπομονετική.

Γιατί, γιὰ τὸν κάτοχό του εἶναι καλὰ κρυμμένο κάθε χτήμα· κι ἀπ' ὅλους τοὺς θησαυροὺς ὁ θησαυρὸς ποὺ τελευταῖος ξεθάβεται εἶναι ὁ δικός μας, — αὐτὸ ἔκανε τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας.

Ἀκόμη εἴμαστε στὴν κούνια καὶ μᾶς δίνουνε κιόλας βαριές λέξεις κι ἀξίες: «Καλὸ» καὶ «Κακὸ» — ἔτσι λέγεται αὐτὴ ἡ προίκα. Καὶ γιὰ χάρη τους μᾶς συγχωροῦνε τ' ὅτι ζοῦμε.

Κι' ἀφήνουν τὰ παιδάκια νὰ πηγαίνουν τό 'να κοινὰ στ' ἄλλο, γιὰ νὰ τοὺς ἀπαγορέψουν ἔγκαιρα ν' ἀγαπήσουν τὸν ἑαυτό τους: αὐτὸ ἔκανε τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας.

Καὶ μεῖς - κουβαλάμε πιστά, ὅ,τι μᾶς φορτώνουν, πάνω σὲ σκληροὺς ὤμους καὶ σὲ ξεροβούνια! Κι ἂν ἰδρώσουμε, μᾶς λένε: «Ναί, ἡ ζωὴ ἔχει βαρὺ νὰ τὴ σηκώνει κανεὶς!».

Μὰ μόνο ὁ ἄνθρωπος εἶναι βαρὺς γιὰ νὰ τὸν σηκώνει ὁ ἑαυτός του! Κι αὐτὸ συμβαίνει γιατί φορτώθηκε πόρα πολλὰ ξένα πράγματα στοὺς ὤμους του. Τῆς καμῆλας ὅμοιος, γονατίζει κι ἀφήνεται νὰ τὸν φορτώσουν καλά.

Προπαντὸς ὁ δυνατός, ποὺ πολλὰ μπορεῖ νὰ σηκώνει, ἄνθρωπος, καὶ ποὺ τὸν κατοικεῖ ὁ σεβασμός: πάρα πολλές ξένες καὶ βαριές λέξεις κι ἀξίες φορτώνεται πάνω του, — καὶ τώρα ἡ ζωὴ του τοῦ φαίνεται μιὰ ἔρημος!

Κι ἀληθινά! Ἀκόμη καὶ μερικὰ δικὰ μας εἶναι βαρὺ νὰ τὰ σηκώνουμε! Καὶ πολὺ μοιάζει τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου μὲ στρείδι: εἶναι ἀηδιαστικὸ καὶ γλοιώδες καὶ δυσκολόπιττα στο — ἔτσι, ποὺ πρέπει νὰ μεσολαβεῖ μιὰ εὐγενὴς φλούδα μ' εὐγενῆ στολίδια πάνω της. Μὰ καὶ τούτη τὴν τέχνη πρέπει νὰ τὴ μάθει κανεὶς: τὸ νὰ 'χει, δηλαδή, φλούδα κι ὁμορφὸ παρυσιαστικὸ κ' ἑξυπνὴ τυφλομάρα!

Ὅσο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀπατηθήκαμε πάνω σὲ πολλὰ ἄλλα πράγματα ποὺ τὸν ἀφοροῦν, γιατί ὑπάρχουν πολλές φλούδες εὐτελεῖς καὶ θλιβερές καὶ πάρα πολλὴ φλούδα. Πολὺ κρυμμένο Κακὸ καὶ πολλὴ δύναμη δὲ θὰ προδοθεῖ ποτέ· καὶ τ' ἀκριβώτερα φαγητὰ δὲ βρίσκουν κανένα ποὺ νὰ τὰ γευτεῖ!

Οἱ γυναῖκες τὸ ξέρουν αὐτό, οἱ πιὸ πολυέξοδες: λίγο πιὸ παχιά, λίγο πιὸ ἀδύνατη—ὦ πόση μοῖρα δὲ βρίσκεται μέσα σὲ τοῦτο τὸ Λίγο!

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δύσκολο ν' ἀνακαλυφτεῖ καὶ πιὸ δύσκολο ἀκόμη τὸ ν' ἀνακαλύψει κανεὶς τὸν ἑαυτό του. Πολλές φορές τὸ πνεῦμα ψεύδεται γιὰ τὴν ψυχὴ. Αὐτὸ ἔκανε τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας.

Αὐτός, ὅμως, ἀνακάλυψε τὸν ἑαυτό του, ποὺ λέει: Αὐτό ἔχει τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ μ ο υ : ἔτσι ἔκανε νὰ βουβαθοῦν ὁ τυφλοπόντικας κι ὁ νάνος, ποὺ λένε: «Καλὸ γιὰ ὅλους, κακὸ γιὰ ὅλους.»

Ἀληθινά, δὲν τοὺς μπορῶ οὔτε αὐτοὺς, ποὺ θεωροῦν καλὸ

κάθε πρᾶγμα καὶ τοῦτον τὸν κόσμον τὸν καλύτερον ἀπ' ὅλους τοὺς κόσμους. Κάτι τέτοιους ἐγὼ τοὺς ὀνομάζω Ὀλιγαρκεῖς.

Ἡ ὀλιγάρκεια μπορεῖ καὶ βρίσκει σ' ὅλα νοστιμιὰ: δὲν εἶναι αὐτὴ γεύση! Τιμῶ τίς πεισματάρικες κ' ἐκλεχτικὲς γλώσσες καὶ τὰ στομάχια, ποὺ ἔμαθαν νὰ λένε: «Ἐγὼ» καὶ «Ναὶ» καὶ «Ὁχι».

Μὰ ὅλα νὰ τὰ μασσᾷ καὶ νὰ τὰ χωνεύει κανεὶς—αὐτό 'ναι μιὰ ἀληθινὰ γουρουνίσια συμπεριφορά. Τὸ νὰ λένε πάντα Ν α ἰ —οὐτό 'ναι κάτι ποὺ τὸ ἔμαθε μόνο ὁ γαῖδαρος, κι ὅποιος ἔχει τὸ πνεῦμα του!—

Τὸ βαθὺ κίτρινο καὶ τὸ ζεστὸ κόκκινο: αὐτὸ θέλει ἡ γεύση μ ο υ ,—ποὺ ἀνακατεύει αἷμα σὲ ὅλα τὰ χρώματα. Μὰ ὅποιος σοβαντίζει ἀσπρὸ τὸ σπίτι του, αὐτὸς προδίδει μιὰν ἀσπρισμένη ψυχή.

Ἄλλοι εἶναι ἐρωτευμένοι μὲ τίς μούμιες κι ἄλλοι πάλι μὲ τὰ φαντάσματα: καὶ τοῦτοι καὶ κεῖνοι εἶναι τὸ ἴδιο ἐχθροὶ τῆς σάρκος καὶ τοῦ αἵματος — ὦ πόσο δὲν πᾶνε στὴ γεύση μου ὅλοι αὐτοί! Γιατὶ ἐγὼ ἀγαπῶ τὸ αἷμα.

Καὶ δὲ θέλω νὰ κατοικῶ καὶ νὰ μένω ἐκεῖ ποὺ ὁ καθένας φτύνει καὶ ξερνᾷ! Νὰ ποιά εἶναι τώρα ἡ γεύση μ ο υ : κάλλιο θὰ τὸ 'χα νὰ ζοῦσα ἀνάμεσα σὲ κλέφτες κ' ἐπίορκους. Κανένας δὲν ἔχει χρυσάφι στὸ στόμα του.

Ἄλλ' ἀηδιαστικώτεροι μοῦ φαίνονται ἀκόμη ὅλοι οἱ σαλιογλύφτες: καὶ τὸ ἀηδιαστικώτερο ζῶο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ βρῆκα τὸ βάφτισα Παράσιτο: τοῦτο δῶ ἤθελε νὰ μὴν ἀγαπᾷ κι ὥστόσο νὰ ζεῖ ἀπὸ τὴν ἀγάπη.

Ὀνομάζω δυστυχισμένους ὅλους αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουνε παρὰ μόνο μιὰν ἐκλογή: νὰ γίνουν κακὰ θηρία ἢ κακοὶ θηριοδασκαστες: δὲ θὰ 'θελα νὰ χτίσω τὴν καλύβα μου κοντὰ σὲ κάτι τέτοιους.

Ὀνομάζω ἐπίσης δυστυχισμένους ἐκείνους ποὺ πρέπει πάντα νὰ περιμένουν, — οὔτε καὶ τοῦτοι πᾶνε στὴ γεύση μου: θέλω νὰ πῶ οἱ τελώνηδες κ' οἱ μπακάληδες κ' οἱ βασιλιάδες κ' οἱ ἄλλοι ποὺ φυλάσσουνε χώρες καὶ μαγαζιά.

Ἀληθινὰ, ἔμαθα κ' ἐγὼ νὰ περιμένω καί, μάλιστα, κατὰ βάθος,—μὰ νὰ περιμένω μόνο τὸ ν ἐ α υ τ ὁ μ ο υ . Καὶ περισσότερο: ἀπ' ὅλα ἔμαθα νὰ στέκομαι καὶ νὰ περπατῶ καὶ νὰ τρέχω καὶ νὰ πηδῶ καὶ νὰ σκαρφαλώνω καὶ νὰ χορεύω.

Μὰ νὰ τί διδάσκω: ὅποιος θέλει νὰ μάθει νὰ πετάξει κάποτε, αὐτὸς πρέπει πρῶτα νὰ μάθει νὰ στέκεται καὶ νὰ περπατᾷ καὶ νὰ τρέχει καὶ νὰ σκαρφαλώνει καὶ νὰ χορεύει: — δὲ μαθαίνει μὲ μιᾶς νὰ πετᾷ.

Μὲ σκοινένια σκάλα ἔμαθα νὰ σκαρφαλώνω σὲ κάποιο παράθυρο, μ' εὐκίνητες γάμπες ἀναρριχήθηκα σὲ ψηλὰ κατάρτια: τὸ νὰ κάθεται κανεὶς στὴν κορυφὴ τῶν ψηλῶν καταρτιῶν τῆς γνώσης δὲ μοῦ φάνηκε καμιά μικρὴ εὐτυχία,—

—μικρῆς φλόγας ὅμοιος νὰ σπιθίζεις στὴν κορυφὴ ψηλῶν καταρτιῶν: ἓνα μικρὸ φῶς, βέβαια, πλὴν μιὰ μεγάλη παρηγοριὰ γιὰ παραπλανημένα καρδιάκια καὶ γιὰ ναυαγισμένους!—

Ἀπὸ χίλιους δρόμους, μὲ χίλιους τρόπους, ἔφτασα ἐ γ ὦ στὴν ἀλήθεια μου: δὲν ἔφτασα, ἀνεβαίνοντας Μιὰ σκάλα μόνο, στὸ Ὑψος, ἀπ' ὅπου τὰ μάτι μου περιπλανᾶται στὰ μάκρη μου.

Κι ἀπρόθυμα ρωτοῦσα πάντα γιὰ τὸ δρόμο μου, — νὰ κάτι ποὺ ποτὲ δὲν πήγαινε στὴ γεύση μου! Προτιμοῦσα νὰ ρωτῶ καὶ νὰ δοκιμάζω τοὺς ἴδιους τοὺς δρόμους.

Μιὰ δοκιμὴ κ' ἓνα ἐρώτημα ὑπῆρξε ὅλη ἡ πορεία μου:—κι ἀληθινά, ἀκόμα πρέπει νὰ μάθῃ κανεὶς, καὶ ν' ἀπαντᾷ σὲ τέτοια ρωτήματα! Μὰ ἡ γεύση μου—εἶναι τούτη δῶ:

—δὲν εἶναι οὔτε καλή, οὔτε κακὴ, ἀλλὰ μόνο ἡ γεύση μ ο υ, ποὺ γι' αὐτὴν οὔτε ντρέπομαι πιά, μήτε τὴν κρύβω πιά.

«Αὐτὸς—εἶναι τώρα ὁ δρόμος μ ο υ, ποὺ ἔναι ὁ δικός σας;» ἔτσι ἀποκρίθηκα σ' ἐκείνους ποὺ μὲ ρώτησαν «γιὰ τὸ δρόμο». Γιὰ τὸ ν δρόμο ἀκριβῶς—ποὺ δὲν ὑπάρχει!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΑΛΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΠΛΑΚΕΣ

1

ΕΔΩ κάθομαι καὶ περιμένω, μὲ παλιὲς σπασμένες πλάκες γύρω μου καθὼς καὶ μὲ καινούργιες, μισογραμμένες πλάκες. Πότε θά ῥθῃ ἡ ὥρα μου;

—ἡ ὥρα τῆς κατάβασής μου, τῆς δύσης μου: γιατί θέλω νὰ πάω Μιὰ φορὰ ἀκόμη στοὺς ἀνθρώπους.

Αὐτὸ περιμένω τώρα: γιατί πρῶτα πρέπει νὰ μοῦ ἔρθουν τὰ σημάδια πὼς ἔφτασε ἡ ὥρα μ ο υ, — τὸ γελαστὸ λιοντάρι, δηλαδή, μὲ τὸ σμῆνος τὰ περιστέρια.

Στὸ μεταξὺ μιλῶ, σὰν ἓνας ποὺ ἔχει καιρὸ, στὸν ἑαυτό μου. Κανεὶς δὲν μοῦ διηγιέται κάτι καινούργιο: ἔτσι διηγούμαι τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου στὸν ἑαυτό μου.—

2

ΟΤΑΝ εἶχα πάει στοὺς ἀνθρώπους, τοὺς βρῆκα νὰ ἐπαναπαύωνται πάνω σὲ μιὰ παλιὰ ἔπαρση: ὅλοι πιστεύανε ὅτι ἤξεραν ἀπὸ πολὺν καιρὸ, τί ἦταν καλὸ καὶ κακὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Ἐνα παλιό, κουρασμένο πρᾶγμα τοὺς φαινόταν κάθε λόγος γιὰ τὴν ἀρετὴ· κι ὅποιος ἤθελε νὰ κοιμηθεῖ καλὰ, αὐτός, πρὶν πάει νὰ κοιμηθεῖ, μιλοῦσε γιὰ «Καλὸ» καὶ «Κακό».

Τοὺς ἔδιωξα τὴν ὑπνηλία τούτη, ὅταν δίδαξα πὼς: τί ἔναι καλὸ καὶ κακό, αὐτὸ δὲν τὸ ξέρει κανένας ἀκόμη:—μόνο ὁ δημιουργός!

—Αὐτός, ὅμως, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δημιουργεῖ τὸν σκοπὸ γιὰ

τὸν ἄνθρωπο καὶ ποὺ δίδει στὴν γῆ τὸ νόημά της καὶ τὸ μέλλον της: αὐτὸς μόνο δ ἡ μ ι ο υ ρ γ ε ῖ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ μεταξὺ τῶν πραγμάτων.

Καὶ τοὺς κάλεσα νὰ γκρεμίσουν ὅλες τὶς παλιές διδασκαλικές ἔδρες τους κι ὅπου μόνο ἡ παλιὰ ἐκείνη ἔπαρση ἔπαναπαυόταν· τοὺς κάλεσα νὰ γελάσουν μὲ τοὺς μεγάλους δασκάλους τῆς ἀρετῆς καὶ τοὺς ἀγίους τους, μὲ τοὺς ποιητές τους καὶ τοὺς κοσμοσωτῆρες τους.

Τοὺς κάλεσα νὰ γελάσουν μὲ τοὺς στεγνοὺς σοφοὺς τους καὶ μ' ὅποιον εἶχε βάλει στὸ δέντρο τῆς ζωῆς ἓνα μαῦρο σκιάχτρο γιὰ νὰ φυλάγεται.

Κάθησα στὸν μεγάλο τους δρόμο μὲ τοὺς τάφους σὰν ψοφῆμι καὶ σὰν γύπας κ' ἐγὼ—καὶ γέλασα μὲ τὸ Ἄλλοτέ τους καὶ μὲ τὸ ψαθυρό, ἐτοιμόρροπο μεγαλεῖο του!

Ἀληθινά, σὰν κήρυκας τῆς μετάνοιας καὶ σὰν τρελλὸς ἀναθεμάτιζα ὀργισμένος κάθε τι τὸ Μεγάλο καὶ τὸ Μικρό τους, — ποὺ τὸ Καλύτερό τους ἦταν ἔτσι ὁλωσδιόλου μικρά! Ποὺ τὸ Κάκι-στό τους ἦταν ἔτσι ὁλωσδιόλου μικρό!—ἔτσι γέλασα.

Ἡ σαφὴ ἐπιθυμία μου φώναζε καὶ γελοῦσε ἔτσι ἀπὸ μέσα μου, ἡ σοφία μου ποὺ γεννήθηκε στὰ βουνά, μιὰ ἄγρια σοφία ἀληθινά!—ἡ μεγάλη φτερουγοβοῦσα ἐπιθυμία μου.

Καὶ πολλές φορές μ' ἔσυρε μακριὰ καὶ ψηλὰ καὶ πέρα καὶ καταμεσῆς τοῦ γέλιου: τότε πετοῦσα φρικιώντας, σαΐτας ὁμοίος, μέσα ἀπὸ ἡλιοπιωμένες ἐκστάσεις:

—πέρα, μέσα στὰ μακριὰ μέλλοντα, ποὺ κανένα ὄνειρο δὲν τὰ ἔδε ἀκόμη, σὲ πιὸ θερμοὺς νότους ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ὀνειρεύτηκαν ποτὲ ζωγράφοι: πρὸς τὰ κεῖ ποὺ οἱ Θεοὶ χορεύοντας νιώθουνε ντροπὴ γιὰ κάθε ροῦχο:—

—γιὰ νὰ μιλήσω μὲ παραβολές, ἀκριβῶς, καὶ ποιητῶν ὁμοίος νὰ χωλαίνω καὶ νὰ τραυλίζω: κι ἀληθινά, ντρέπομαι ποὺ π ρ έ π ε ι νὰ ἔμαι ἀκόμα ποιητής!—

Ὅπου κάθε Γίγνεσθαι μοῦ φαίνεται χορὸς Θεῶν καὶ τόλμη Θεῶν, κι ὁ κόσμος ἐλεύθερος κι ἀχαλίνωτος καὶ στὸν ἑαυτό του νὰ καταφεύγει:—

—σὰν μιὰ αἰώνια φυγὴ πολλῶν Θεῶν ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους κ' ἐπαναζήτησι τοῦ ἑαυτοῦ τους, σὰν μιὰ εὐτυχισμένη ἀντίφασσι τοῦ ἑαυτοῦ τους, ἐπανάληψι τοῦ ἑαυτοῦ τους, ἐπανακατοχὴ τοῦ ἑαυτοῦ τους:—

Ὅπου ὅλος ὁ χρόνος μοῦ φαινόταν μιὰ εὐτυχισμένη χλεύη τῆς στιγμῆς, ὅπου ἡ ἀναγκαιότητα δὲν ἦταν παρὰ ἡ ἴδια ἡ ἐλευθερία, καὶ ποὺ ἔπαιζε εὐτυχισμένη μὲ τὸ κεντρὶ τῆς ἐλευθερίας:

ὅπου ξαναβρῆκα καὶ τὸν παλιὸ δαίμονά μου κι ἄσπονδο ἐχθρό μου, τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας, κι ὅλα ὅσα ἔκαμε: τὸν Καταναγκασμό, τὸν Θεσμό, τὴν Ἀνάγκη καὶ τὴ Συνέπεια καὶ τὸν Σκοπὸ καὶ τὴ Θέλησι καὶ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό:—

γιατὶ μὴ καὶ δ ἐ ν π ρ έ π ε ι νὰ ὑπάρχουν πράγματα ποὺ

π ἄ ν ω τ ο υ ς νὰ χορεύουμε καὶ νὰ περνοῦμε χορεύοντας; Μὴ καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν τυφλοπόντικοι καὶ βαριοὶ νάνοι γιὰ χάρη τῶν Ἐλαφρῶν, τῶν Ἐλαφρότατων;

3

ΕΚΕΙ ἔταν, ἐπίσης, τοῦ μάζεψα ἀπὸ τὸ δρόμο τῇ λέξει «Ὑπεράνθρωπος», καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι ποῦ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ,

—πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶναι γιοφύρι κι ὄχι σκοπός: ποῦ μακαρίζει τὸν ἑαυτό του γιὰ τὸ μεσημέρι του καὶ γιὰ τὸ βράδι του, σὰν δρόμο πρὸς νέες αὐγές:

—τὸ λόγο τοῦ Ζαρατούστρα γιὰ τὸ Μεγάλο Μεσημέρι κι ὅ,τι ἄλλο κρέμασα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων σὰν δεύτερο πορφυρὸ δειλινό.

Ἀληθινά, ἀκόμη καὶ νέα ἀστέρια τοὺς ἔκανα νὰ δοῦν καὶ μαζὶ νέες νύχτες· καὶ πάνω ἀπὸ σύννεφα καὶ πάνω ἀπὸ νύχτα ἀπλώσα τὸ γέλιο σὰν πολύχρωμη τέντα.

Τοὺς δίδαξα ὅλη μ ο υ τὴ σκέψη κι ὅλη μου τὴν προσπάθεια: νὰ ἐνώνουν σ' ἑ ν α καὶ νὰ συναρμολογοῦν ὅ,τι ἔχουν οἱ ἄνθρωποι κομματιασμένο κ' αἰνιγμα καὶ φριχτὴ τύχη,—

—σὰν ποιητὴς καὶ μάντης καὶ λυτρωτὴς τῆς τύχης τοὺς δίδαξα νὰ δημιουργοῦν τὸ μέλλον καὶ νὰ λυτρώνουν κάθε τι ποῦ ὑ π ῆ ρ ξ ε δημιουργώντας.

Τὸ παρελθὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ λυτρώνουν καὶ κάθε «ἦταν» νὰ μεταμορφώνουν, ἴσαμε νὰ πεῖ ἡ θέλησή τους: «Μὰ ἔτσι τὸ ἦθελα! Ἔτσι τὸ ἦθελα νὰ γίνει—»

—αὐτὸ τοὺς εἶπα ὅτι σημαίνει Λύτρωση, αὐτὸ μόνο τοὺς δίδαξα νὰ ὀνομάζουμε Λύτρωση.—

Τώρα περιμένω τὴ λύτρωσή μ ο υ —, γιὰ νὰ κατεβῶ μιὰ τελευταία φορὰ σ' αὐτοὺς.

Γιατὶ Μιὰ φορὰ ἀκόμα θέλω νὰ κατεβῶ στοὺς ἀνθρώπους: ἄ ν ἄ μ ε σ ἄ τους θέλω νὰ δύσω, πεθαίνοντας θέλω νὰ τοὺς δώσω τὸ πλουσιώτερο δῶρο μου!

Ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὸν Πάμπλουτο, τὸ διδάχτηκα αὐτό, ὅταν τὸν εἶδα καὶ τὸν εἶδα καὶ τὸν εἶδα νὰ δύει: χρυσάφι σκορπᾶ τότε στὴ θάλασσα ἀπὸ ἀνεξάντλητα πλούτη,—

—ἔτσι, ποῦ ποῦ κι ὁ πιὸ φτωχὸς ἀκόμη ψαφᾶς μὲ χ ρ υ σ ὸ κουπὶ κουπολατεῖ! Αὐτὸ ἀκριδῶς εἶδα κάποτε καὶ τὰ δάκρυα δὲ χορταίνανε τὸ τρέξιμό τους στὴ θέα του.—

Τοῦ ἥλιου ὅμοιος θέλει νὰ δύσει κι ὁ Ζαρατούστρα: τώρα κάθεται ἐδῶ καὶ περιμένει, παλιές, σπασμένες πλάκες εἶναι γύρω του καθὼς καὶ καινούργιες πλάκες,—μισογραμμένες.

4

ΓΙΑ δές, ἐδῶ ἔναι μιὰ νέα πλάκα: μὰ ποῦ εἶναι οἱ ἀδελφοί.

μου, πού νὰ φέρουνε μαζί μου στὴν πεδιάδα καὶ στὶς σάρκινες καρδιές;

Αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ μεγάλη μου ἀγάπη ἀπὸ τοὺς πιὸ μακρινούς: μὴ φείδεσαι τοῦ πλησίον σου! Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι πού πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ.

Ὑπάρχουνε χίλιοι δρόμοι κ' ὑπάρχουνε χίλιοι τρόποι γιὰ τὸ ξεπέρασμα αὐτό: ἐσὺ θὰ τοὺς βρεῖς! Μὰ μόνο ἓνας παλιάντσος σκέφτεται πῶς: «ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ καὶ νὰ ὑπερπηδῇ θεία».

Ξεπέρνα ἀκόμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου στὸν πλησίον σου: δὲν πρέπει ν' ἀφήσεις νὰ σοῦ δώσουν ἓνα δικαίωμα πού μπορεῖς νὰ τὸ ἀρπάξεις μόνος σου!

Ὅ,τι κάνεις, κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ σοῦ τὸ κάνει πάλι. Γιὰ δές, ἀνταμοιβὴ δὲν ὑπάρχει.

Ὅποιος δὲ μπορεῖ νὰ προστάξει τὸν ἑαυτό του, πρέπει νὰ ὑπακούει. Καὶ μερικοὶ μπιρρὸν νὰ προστάζουν τὸν ἑαυτό τους, μὰ χρειάζονται ἀκόμα πολλὰ γιὰ νὰ μάθουν καὶ νὰ ὑπακούουν!

5

ΕΤΣΙ φέρνονται οἱ εὐγενικὲς ψυχές: δὲ θέλουν νὰ ἔχουν τίποτα χάρισμα, πολὺ λιγώτερο τῇ ζωῇ.

Ὅποιος ἀνέκει στὸν ὄχλο, αὐτὸς θέλει νὰ ζεῖ χάρισμα· μὰ ἐμεῖς οἱ ἄλλοι, πού ἡ ζωὴ μᾶς προσφέρθηκε, —σκεφτόμαστε πάντα τί καλύτερο ἔχουμε νὰ δώσουμε σ' ἀντάλλαγμα!

Κι ἀληθινά, εἶναι ἔξοχος ὁ λόγος πού λέει: «ὁ,τι μᾶς ὑπόσχεται ἡ ζωὴ, θέλουμε—νὰ τὸ κρατήσουμε στὴ ζωὴ!»

Δὲν πρέπει νὰ θέλουμε ν' ἀπολαμβάνουμε, ὅταν δὲ μπορούμε νὰ δώσουμε ἀπόλαυση. Καὶ—δὲν πρέπει νὰ θέλουμε ν' ἀπολαμβάνουμε!

Ἡ ἀπόλαυση κ' ἡ ἀθωότητα εἶναι ντροπαλώτερα πράγματα: οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο θέλουν νὰ τὰ ἐπιζητοῦμε. Πρέπει νὰ τὰ ἔχουμε, — ἀλλὰ καλύτερα νὰ ἐπιζητοῦμε τὴν ἐνοχὴ καὶ τὸν πόνο!—

6

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, ὅποιος εἶναι πρωτοπόρος, αὐτὸς πάντα θυσιάζεται. Ἀλλὰ νὰ πού εἴμαστε ἐμεῖς οἱ πρωτοπόροι.

Τὸ αἷμα μας τρέχει σὲ μυστικὸ βωμό, καϊόμαστε καὶ ψηνόμεστε ὅλοι πρὸς τιμὴν παλαιῶν εἰδώλων.

Τὸ Καλύτερό μας εἶναι νέο ἀκόμα: ἐρεθίζει τὰ γερασμένα λαρύγγια. Τὸ κρέας μας εἶναι τρυφερό, ἢ προβιά μας εἶναι πρόβια ἀμνοῦ:— πῶς νὰ μὴν ἐρεθίζουμε τοὺς γερασμένους ἱερεῖς τῶν εἰδώλων!

Ἀκόμη καὶ μέσα μας κατοικεῖ ὁ γερασμένος ἱερέας τῶν εἰδώλων, πού ὀρέγεται τὸ Καλύτερό μας. Ἀχ, ἀδελφοί

μου, πῶς νὰ μὴ θυσιάζωνται οἱ πρωτοπόροι!

Μὰ ἔτσι τὸ θέλει τὸ εἶδος μας· κι ἀγαπῶ αὐτοὺς ποὺ δὲ θέλουν νὰ σωθοῦν. Αὐτοὺς ποὺ εὖουν ἀγαπῶ μὲ ὅλη μου τὴν ἀγάπη: γιὰτὶ περνοῦνε ἀντίπερα.—

7

ΝΑ 'ΝΑΙ ἀληθινὸς κανεῖς — νὰ κάτι ποὺ ἐλάχιστοι τὸ μ π ο ρ ο ὦ ν ε ! Κι ὅποιος τὸ μπορεῖ αὐτό, δὲν τὸ θέλει ἀκόμα! Μὰ λιγώτερο ἀκόμα τὸ μποροῦν οἱ καλοὶ.

ὦ αὐτοὶ οἱ καλοὶ! Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι δὲ λένε ποτὲ τὴν ἀλήθεια· μιὰ τέτοια καλωσύνη εἶναι ἀρρώστεια γιὰ τὸ πνεῦμα.

Οἱ καλοὶ αὐτοὶ ὑποχωροῦν, παραδίδονται, ἡ καρδιά τους μεταλέει, τὸ βάθος τους ὑπακούει: μὰ ὅποιος ὑπακούει, ὧς ἐν ἀκούει τὸν ἑαυτό του!

Ὅ,τι οἱ καλοὶ ὀνομάζουνε κακό, ὅλα αὐτὰ ποὺ ὀνομάζουν κακό, πρέπει νὰ σμείξουν γιὰ νὰ γεννηθεῖ μιὰ ἀλήθεια: ὦ ἀδελφοί μου, εἴστε καὶ σεῖς ἀρκετὰ κακοὶ γι' αὐτὴν τὴν ἀλήθεια;

Ἡ ριψοκίνδυνη τόλμη, ἡ μακρὰ δυσπιστία, τὸ φριχτὸ Ὅχι, ἡ ὀηδία, τὸ χώρισμα σ' ὅ,τι ξεῖ—πόσο σπάνια σμείγουν ὅλ' αὐτὰ! Ἀλλὰ ἀπὸ τέτοιο σπόρο—γεννιέται ἡ ἀλήθεια!

Πλαίι στὴν κακὴ συνείδηση μεγάλωσε ὥς τὰ τώρα κάθε γ ν ὦ σ η ! Σπάσετε, σπάσετε, ὦ γνῶστες τίς παλιές πλάκες!

8

ΟΤΑΝ εἶναι δοκάρια πάνω ἀπὸ τὸ νερό, ὅταν κάγκελα καὶ ξύλινα γιοφύρια πηδοῦνε τὸ ποτάμι: τότε, ἀληθινά, κανένας δὲ θὰ πιστέψει ἐκεῖνον ποὺ λέει πῶς: «τὰ πάντα ρεῖ».

Μ' ἀκόμη κ' οἱ κουτοὶ τὸν ἀντικρούουν σ' αὐτό. «Πῶς; λένε οἱ κουτοί, ὅλα ρέουνε; Καὶ τὰ δοκάρια καὶ τὰ κάγκελα ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ ρέμμα;»

«Ἐξω ἀπὸ τὸ ρέμμα εἶναι ὅλα στερεά, ὅλας οἱ ἀξίες τῶν πραγμάτων, τὰ γιοφύρια, οἱ ἔννοιες, κάθε «Καλὸ» καὶ «Κακό»: ὅλ' αὐτὰ εἶναι σ τ ε ρ ε ά !»—

Ὅταν, μάλιστα, ἔρχεται ὁ σκληρὸς χειμώνας, ὁ ποταμοθηριοδασυτής: τότε πιά κ' οἱ πιὸ ἔξυπνοι μαθαίνουν νὰ δυσπιστοῦν· καί, ἀληθινά, δὲν εἶναι πιά μόνο οἱ κουτοὶ ποὺ λένε τότε: «Μὴ κι ὅλα—μ ἔ ν ο υ ν ἄ κ ί ν η τ α ;»

«Στὸ βάθος ὅλα μένουν ἀκίνητα—, νὰ μιὰ σωστὴ χειμωνιατικὴ διδασκαλία, ἓνα καλὸ πρᾶμμα γιὰ μιὰ στεῖρα ἐποχὴ, μιὰ καλὴ παρηγοριὰ γιὰ ὅσους πέφτουνε σὲ χειμερία νάρκη καὶ γιὰ τοὺς οἰκουροὺς.

«Στὸ βάθος ὅλα μένουν ἀκίνητα—· τὸ κήρυγμα, ὅμως, τοῦ ἀνέμου ποὺ λυώνει τὰ χιόνια εἶναι ἄ ν τ ί θ ε τ ο .

Ὁ ἄνεμος ποὺ λυώνει τὰ χιόνια, ἓνα ταυρί, ποὺ δὲν εἶναι

ἀπὸ τὰ ταυριὰ ποὺ ἀροτριῶνουν, — εἶναι ἓνα μανιασμένο ταυρί, κα-
ταστρεφτικό, ποὺ μ' ὀργισμένα κέρατα σπάζει τὸν πάγο! Μὰ ὁ
πάγος — σ υ ν τ ρ ί β ε ι γ ι ο φ ύ ρ ι α!

ὦ ἄδελφοί μου! μὴ κι ὅλα δὲ ρέουνε τῶρα; Ὅλα
τὰ κάγκελα κι ὅλα τὰ γιοφύρια δὲν ἔχουνε πέσει στὸ νερό; Ποιός
θὰ μπορούσε νὰ κρατηθεῖ ἀκόμα ἀπὸ τὸ «Καλὸ» καὶ τὸ
«Κακό»;

Ἐλλοίμονό μας! Ζήτω μας! Ὁ ἄνεμος ποὺ λυώνει τὰ χιό-
νια ἄρχισε νὰ πνέει! — Ἔτσι νὰ διδάσκετε, ἄδελφοί μου, περ-
νώντας ἀπ' ὅλους τοὺς δρόμους!

9

ΥΠΑΡΧΕΙ μιὰ πλάνη ἀρχαία, ποὺ λέγεται Καλὸ καὶ Κακό.
Γύρω ἀπὸ τοὺς μάντεις καὶ τοὺς ἀστρολόγους γύριζε ὡς τὰ τώρα
ἡ ρόδα τῆς πλάνης αὐτῆς.

Ἐναν ἄλλον καιρὸ πιστεύανε στοὺς μάντεις καὶ στοὺς
ἀστρολόγους: καὶ γι' αὐτὸ πίστευαν: «Ὅλα εἶναι μοιραῖα:
ὠφείλεις, γιατίι πρέπει!»

Ὑστερα πάλι ἄρχισαν νὰ μὴ πιστεύουν κανένα μάντη καὶ
ἀστρολόγο: καὶ γι' αὐτὸ πίστευαν: «Ὅλα εἶναι ἐλευθερία:
μπορεῖς, γιατίι θέλεις!»

ὦ ἄδελφοί μου! Γιὰ τ' ἄστρο καὶ γιὰ τὸ μέλλον ὡς τὰ τώρα
μόνο εἰκασίες κάνουμε, ἀκόμα δὲ μάθαμε τίποτα γι' αὐτά: καὶ
γι' αὐτὸ μόνο εἰκασίες ὑπάρχουνε καὶ τίποτα τὸ βέβαιο γιὰ
τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό!

10

«ΟΥ ΚΛΕΨΗΣ! Οὐ φονεύσης!» — τέτοια λόγια τὰ ὀνομά-
ζανε, ἓναν ἄλλον καιρὸ, ἱερά: μπροστά τους ἔκλιναν τὰ γόνατα
καὶ τὸ κεφάλι κ' ἔβγαζαν τὰ παπούτσια τους.

Μὰ σὰς ρωτῶ: Ποῦ βγήκανε ποτὲ καλύτεροι κλέφτες καὶ
φονιάδες στὸν κόσμο, ἀπὸ κείνους ποὺ δημιούργησαν οἱ ἅγιες
αὐτὲς ἐντολές;

Μὴ καὶ δὲν ὑπάρχει σ' ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τὴν ἴδια — κλεψιά
καὶ φόνος; Καὶ μὲ τὸ νὰ ὀνομάζουν ἅγια τὰ λόγια αὐτά, δε φο-
νεύουν τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια;

Ἦ ἦταν ἓνα κήρυγμα τοῦ θανάτου τ' ὅτι ὀνόμαζαν ἅγιο κά-
θε τι ποὺ ἀντιστρατεύεται καὶ μάχεται τὴ ζωὴ; — ὦ ἄδελφοί
μου, σπάσετε, σπάσετε, τὶς παλιές αὐτὲς πλάκες!

11

ΑΥΤΟΣ εἶναι ὁ οἶχτος μου γιὰ κάθε τι ποὺ ἔχει περάσει,
γιατί τὸ βλέπω: ἐγκαταλειμένο, —

— στὸ ἔλεος, στὸ πνεῦμα, στὴν τρέλλα ἐγκαταλειμένο κάθε

γενιάς, πού ἔρχεται καὶ πού θὰ μεταμορφώσει σὲ γιοφύρι τῆς κάθε τι πού ὑπῆρξε.

Θὰ μπορούσε νὰ ῥθει ἓνας μέγας δυνάστης, ἓνας πονηρὸς δαίμονας, πού μὲ τὴν εὐαρέσκειά καὶ τὴ δυσαρέσκειά του θὰ δίαζε κάθε τι περασμένο: — ἴσαμε νὰ τὸ κάμει γιοφύρι καὶ σημάδι καὶ κήρυκα καὶ κράξιμο πετεινοῦ.

Μὰ τοῦτο δὴ εἶναι ὁ ἄλλος κίνδυνος κι ὁ ἄλλος οἶχτος μου: — ὅποιος ἀνήκει στὸν ὄχλο, ἡ σκέψη του γυρίζοντας πρὸς τὰ πίσω φτάνει ὡς τὸν παπποῦ του μονάχα, — καὶ στὸν παπποῦ του σταματᾷ ὁ χρόνος.

Ἔτσι, κάθε τι πού ἔχει περάσει εἶναι ἐγκαταλειμένο: γιατί θὰ μπορούσε κάποτε νὰ ῥθουν ἔτσι τὰ πράγματα πού ὁ ὄχλος νὰ γίνει ὁ δυνάστης καὶ τότε θὰ ἔπνιγε ὅλο τὸν χρόνο μὲς σὲ βαθιὰ νερά.

Γι' αὐτό, ὦ ἀδελφοί μου, χρειάζεται μιὰ νέα τάξη εὐγενῶν, πού ν' ἀντιστρατευεῖ ὅλο τὸν ὄχλο καὶ κάθε δυνάστη καὶ πάνω σὲ νέες πλάκες νὰ γράψει πάλι τὴ λέξη «εὐγενής».

Πολλοὶ εὐγενεῖς χρειάζονται, ἀκριβῶς, καὶ διάφοροι εὐγενεῖς, γιὰ νὰ γεννηθεῖ ἡ εὐγένεια! Ἦ, ὅπως εἶπα ἄλλοτε παραβολικά: «Θεϊκότητα ἀκριβῶς σημαίνει νὰ ὑπάρχουν Θεοὶ κι ὄχι Θεός!»

12

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, σᾶς χειροτονῶ μὲ τὴ νέα εὐγένεια πού σᾶς ἀποκαλύπτω: πρέπει νὰ γίνετε γενήτωρες καὶ τροφεῖς καὶ σπορεῖς τοῦ μέλλοντος, —

— ἀληθινά, ὄχι μὲ μιὰν εὐγένεια πού θὰ μπορούσατε νὰ τὴν ἀγοράσετε σὰν τοὺς μπακάληδες καὶ μὲ χρυσάφι τῶν μπακάληδων: γιατί ἔχει πολὺ μικρὴν ἀξία αὐτὸ πού μπορεῖ νὰ διατιμηθεῖ.

Ὁχι, ἀπὸ τώρα κ' ὕστερα δὲ θὰ ῥναι ἡ καταγωγή σας πού θὰ σᾶς τιμᾷ, ἀλλὰ ὁ σκοπός σας. Ἡ θέλησή σας καὶ τὸ πόδι σας, πού θέλει νὰ σᾶς ξεπεράσει, — νὰ ποιά θὰ εἶναι ἡ νέα τιμή σας!

Ἀληθινὰ ὄχι, γιατί τάχα ὑπηρετήσατε ἓναν ἡγεμόνα — τί σημασία ἔχουν τώρα πιά οἱ ἡγεμόνες! — ἢ γιατί ὑπῆρξατε προπύργιο γιὰ νὰ στερεωθεῖ περισσότερο τὸ καθεστῶς πού κρατεῖ!

Ὁχι, γιατί ἡ γενιά σας ἔγινε αὐλικὴ στὴν αὐλὴ καὶ μάθατε, παρδαλοφαρεμένοι, σὰν φοινικόπτεροι, νὰ στέκεστε ὦρες καὶ ὦρες σὲ ρηχὰ βάλτονέρια:

— γιατί τὸ νὰ μπορεῖς νὰ στέκεσαι εἶναι μιὰ ὑπηρεσία γιὰ τοὺς αὐλικούς· κι ὅλοι οἱ αὐλικοὶ πιστεύουν πὼς τὸ νὰ τοὺς δοθεῖ ἡ ἀδεια νὰ καθήσουν εἶναι μιὰ εὐδαιμονία πού ἀνήκει στὸν θάνατο! —

Οὔτε γιατί ἓνα πνεῦμα, πού τ' ὀνομάζουν ἅγιο, ὁδήγησε τοὺς προγόνους σας σ' ἐγκωμιασμένες χώρες, πού ἐγὼ δὲν ἐγ-

κωμιάζω: γιατί ἐκεῖ ποὺ βλάστησε τὸ χειρότερο ἀπὸ τὰ δέντρα δέντρο, ὁ Σταυρός, δὲν ὑπάρχει τίποτα ἐγκωμίου ἄξιο! —

Κι ἀληθινά, ὅπου κι ἂν ὁδήγησε τοὺς ἱππότες του τὸ «ἅγιο πνεῦμα» τοῦτο, πάντα τρέχανε μ π ρ ο σ τ ᾶ ἀπὸ τὴ συνοδεία του — κατσίκες καὶ χῆνες καὶ τρελλοὶ καὶ βλαμμένοι! —

ὦ ἀδελφοί μου, ἡ εὐγένειά σας δὲν πρέπει νὰ κοιτάζει πρὸς τὰ πίσω, μὰ π ρ ὸ ς τ ᾶ ἔ ξ ω! Πρέπει νὰ εἴστε ἐξόριστοι ἀπὸ κάθε πατρίδα τῶν πατέρων καὶ τῶν προπατέρων σας!

Πρέπει ν' ἀγαπᾶτε τὴ γ ῆ τ ῶ ν παιδιῶ ν σας: ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἄς εἶναι ἡ νέα σας εὐγένεια, — ἡ ἀνεξερεύνητη γῆ ποὺ δρίσκεται στὶς πιὸ μακρινὲς θάλασσες! Αὐτὴν καλῶ τὰ παν! τῶν καρδιῶν σας νὰ γυρεύουν καὶ νὰ γυρεύουν!

Μὲ τὰ παιδιά σας πρέπει νὰ ξ ε π λ η ρ ῶ σ ε τ ε τ' ὅτι εἴστε παιδιά τῶν πατέρων σας: ἔτσι μόνο θὰ λυτρώσετε κάθε τι ποὺ ἔχει περάσει! Τὴν καινούργια αὐτὴ πλάκα κρεμῶ ἀπὸ πάνω σας!

13

«ΠΡΟΣ τί ζοῦμε; Ὅλα εἶναι μάταια! Ζωὴ — σημαίνει ἀέρας κοπανιστός: ζωὴ — εἶναι σὰ νὰ μπαίνει μέσα στὴ φωτιά, νὰ καίγεται ὁλόκληρος καὶ νὰ μὴ μπορεῖς νὰ ζεσταθεῖς.» —

Τέτοιες ἀρχαιολογικὲς φλυαρίες θεωροῦνται ἀκόμα καὶ τώρα σὰν «σοφία» μὰ ἐπειδὴ ἔναι ἀρχαῖες καὶ μύριζαν μοῦχλα, γι' αὐτὸ καὶ τιμούνται περισσότερο. Ἀκόμη κ' ἡ σαπίλα εὐγενίζει. —

Τὰ παιδιά μποροῦν νὰ μιλοῦν ἔτσι: φ ο β ο ὦ ν τ α ι τὴ φωτιά, γιατί τὰ ἔκαψε! Ὑπάρχουν πολλὰ παιδιαρίσματα στὰ παλιά βιβλία τῆς σοφίας.

Κι ὅποιος «κοπανᾷ πάντα ἀέρα», πῶς θὰ μπορούσε νὰ κοροϊδέψει τὸ κοπάνισμα τοῦ ἀέρα!

Τέτοιων τρελλῶν θὰ ἔπρεπε, ἀλήθεια, νὰ ἔδεναν τὸ στόμα

Κάθονται στὸ τραπέζι χωρὶς νὰ φέρουν τίποτα μαζί τους, οὔτε καν μιὰ καλὴ πείνα: — καὶ βλαστημοῦμε: «Ὅλα εἶναι μάταια!»

Μὰ τὸ νὰ τρώει καὶ νὰ πίνει κανένας καλὰ, ἀδελφοί μου, δὲν εἶναι, ἀληθινὰ σὰς λέγω, καθόλου μάταιη τεχνὴ! Σπάσετε, σπάσετε τὶς πλάκες τῶν οὐδέποτε εὐχαριστημένων!

14

«ΓΙΑ ΤΟΝ καθαρὸ ὅλα εἶναι καθαρὰ» — αὐτὸ λέει ὁ λαός. Μὰ ἐγὼ σὰς λέγω: γιὰ τὰ γουρούνια ὅλοι εἶναι γουρούνια!

Γι' αὐτὸ κ' οἱ ἐξημμένοι κ' οἱ ταπεινοί, ποὺ κ' ἡ καρδιά τους εἶναι ταπεινὴ, κηρύσσουν: «κι ὁ ἴδιος ὁ κόσμος εἶναι ἓνα βορβορώδες τέρας».

Γιατὶ ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν ἀκάθαρτο πνεῦμα μὰ προπαντὸς

ἐκεῖνοι ποὺ δὲν βρίσκουν οὔτε ἡσυχία μήτε ἀνάπαυση, παρὰ μόνο ἂν δοῦν ἓναν ἄλλον κόσμον πί σ ω ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον, — οἱ ὁραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου!

Σ' αὐτοὺς λέω κατὰμουτρα, ἂν καὶ δὲν εἶναι πολὺ λεπτό: ὁ κόσμος μοιάζει κατὰ τοῦτο μὲ τὸν ἄνθρωπο: ὅτι ἔχει κι αὐτὸς πισινό — ἀλλὰ τόσο μόνον!

Ἐπάρχει πολὺς βόρβορος στὸν κόσμον: αὐτό 'ναι ἀλήθεια! Αὐτό, ὅμως, δὲ σημαίνει πῶς κι ὁ ἴδιος ὁ κόσμος εἶναι ἓνα βορβώδες τέρας!

Ἐπάρχει κάποια δόση σοφίας στ' ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ἀηδιαστικὰ πράγματα στὸν κόσμον: μὰ κ' ἡ ἴδια ἡ ἀηδία δημιουργεῖ φτερὰ καὶ δυνάμεις ποὺ διαισθάνονται τὶς πηγές!

Ἀκόμη καὶ στὸν Ἀριστο ὑπάρχει κάτι ἀηδιαστικό· κι ὁ Ἀριστος ἀκόμα εἶναι κάτι ποὺ προέπει νὰ ξεπεραστεῖ. —

Ὡ ἀδελφοί μου, ὑπάρχει πολλὴ σοφία μέσα στ' ὅτι ὑπάρχει πολὺς βόρβορος στὸν κόσμον!

15

ΤΕΤΟΙΑ ρητὰ ἄκουσα εὐσεβεῖς ὁραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου νὰ λένε στῇ συνείδησίν τους, κι ἀληθινά, χωρὶς δόλο καὶ χωρὶς κιβδηλία, — σὰ νὰ 'ταν δυνατό νὰ ὑπῆρχε στὸν κόσμον τίποτα πιὸ κίβδηλο καὶ πιὸ δόλιο ἀπ' αὐτό.

«Ἀφήσετε τὸν κόσμον, λοιπόν, νὰ 'ναι κόσμος! Μὴ σηκώσετε πάνω του οὔτε τὸ δαχτυλάκι σας!»

«Ἀφήσετε τοὺς ἀνθρώπους νὰ στραγγαλίζονται ἀπ' ὅποιον θὰ 'θελαν καὶ νὰ σουβλίζονται καὶ νὰ γδέρνονται καὶ νὰ βασανίζονται: μὴ σηκώσετε πάνω του οὔτε τὸ δαχτυλάκι σας! Αὐτὸ θὰ τοὺς κάμει ν' ἀρνηθοῦνε τὸν κόσμον.»

«Καὶ τὸ ἴδιο σου τὸ λογικὸ — πρέπει νὰ στραγγαλίσεις καὶ νὰ σκοτώσεις, γιατί 'ναι ἓνα λογικὸ τοῦ κόσμου τούτου, — ἔτσι θὰ μάθεις κι ὁ ἴδιος ν' ἀρνηθεῖς τὸν κόσμον.» —

— Σπάσετε, σπάσετε, ὦ ἀδελφοί μου, τὶς παλιές αὐτὲς πλάκες τῶν εὐσεβῶν. Σπάσετε τὰ ρητὰ ποὺ λένε οἱ συκοφάντες τοῦ κόσμου!

16

«ΟΠΟΙΟΣ μαθαίνει πολλά, ξεμαθαίνει κάθε σφοδρὴ ἐπιθυμία» — αὐτὸ ψιθυρίζεται σήμερα σ' ὅλα τὰ σκοτεινὰ σοκκάκια.

«Ἡ σοφία κουράζει, τίποτα δὲν ἀξίζει· δὲν πρέπει νὰ ἔχεις ἐπιθυμίες!» — τὴν καινούργια τούτη πλάκα βρήκα νὰ κρέμεται καὶ στὶς πλατεῖες τῆς ἀγορᾶς ἀκόμη.

Σπάσετε, ὦ ἀδελφοί μου, σπάσετε καὶ τούτη τὴ νέα πλάκα! Οἱ κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν κρέμασαν καὶ οἱ κήρυκες τοῦ θανάτου καθὼς κ' οἱ ραβδούχοι: γιατί, δῆτε, κι αὐτό 'ναι ἓνα κήρυγμα δουλείας: —

Ἐπειδὴ διδάχτηκαν στραβά κι ὄχι τὸ καλύτερο, κι ὅλα πολὺ κωρὶς κι ὅλα πολὺ γρήγορα: ἐπειδὴ ἔφαγαν στραβά, γι' αὐτὸ χαλάσανε τὸ στομάχι τους, —

— ἓνα χαλασμένο στομάχι εἶναι τὸ πνεῦμα τους ἀκριβῶς: αὐτὸ συμβουλεύει τὸν θάνατο! Γιατί, ἀληθινά, ἀδελφοί μου, τὸ πνεῦμα εἶναι ἓνα στομάχι!

Ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ πηγὴ τῆς χαρᾶς: μὰ γι' αὐτὸν ποὺ μιλά μὲ τὸ χαλασμένο του στομάχι, τὸν πατέρα τῆς θλίψης, ὅλες οἱ πηγὲς εἶναι δηλητηριασμένες.

Νὰ γνωρίζεις: αὐτὴ ἔναι ἡ χαρὰ γιὰ ὅποιον ἔχει λιονταρίσια θέληση! Μὰ ὅποιος κουράστηκε, αὐτὸς δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἐνεργούμενο μόνο μιᾶς ξένης θέλησης ποὺ τὸν κάνουν τὰ κύματα ὅ,τι θέλουν.

Καὶ νὰ πῶς φέρνονται πάντα οἱ ἀδύνατοι ἄνθρωποι: χάνονται στοὺς δρόμους τους. Καὶ στὸ τέλος ρωτᾷ ἡ κούρασή τους: «πρὸς τί μπήκαμε στὸ δρόμο; Ὅλα εἶναι τὰ ἴδια!»

Στ' αὐτιά του ὅτων ἐδῶ ἤχει εὐχάριστα τὸ κήρυγμα: «Δὲν ἀξίζει τίποτα! Δὲν πρέπει νὰ θέλετε!» Ἀλλ' αὐτό ἔναι ἓνα κήρυγμα δουλείας!

Ὡ ἀδελφοί μου, ἓνας δροσερὸς ἄνεμος ποὺ βουίζει ἔρχεται ὁ Ζαρατούστρα γιὰ ὅλους αὐτοὺς ποὺ κουράστηκαν ἀπὸ τὸν δρόμο· πολλὲς μύτες θὰ κάμει ἀκόμα νὰ φτερνιστοῦνε!

Ἀκόμη καὶ μέσα ἀπὸ τοὺς τοίχους φυσᾷ ἡ ἐλεύθερη ἀνάσα μου, καὶ μέσα στὶς φυλακὲς καὶ μέσα στὰ φυλακισμένα πνεύματα!

Ἡ θέληση ἀπολευτερώνει: γιατί θέληση σημαίνει δημιουργία: αὐτὸ διδάσκω ἐγώ. Καὶ μόνο γιὰ νὰ δημιουργήσετε πρέπει νὰ διδαχθῆτε!

Κι ἀκόμα καὶ τὸ νὰ διδάσκετε πρέπει νὰ διδαχθῆτε πρῶτα ἀπὸ μένα, τὸ νὰ διδάσκετε σωστά! —

Ὅποιος ἔχει αὐτιά, ἂς ἀκούει!

17

Ἡ ΒΑΡΚΑ εἶναι ἑτοιμὴ, — ἐκεῖ, ἀντίπερα, θὰ πάει ἴσως πρὸς τὸ μεγάλο Τίποτα. — Μὰ ποιὸς θὰ μπαρκαριστεῖ σὲ τοῦτο τὸ «ἴσως»;

Κανένας σας δὲ θέλει νὰ μπαρκαριστεῖ στὴ βάρκα τοῦ θανάτου! Γιατί θέλετε τότε νὰ ὦστε κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμο;

Κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμο! Πρὶν ἀκόμα χορτάσετε τὴ γῆ! Πάντα σᾶς θρῆκα νὰ χαίρεστε τὴ γῆ, ἐρωτευμένοι ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἴδια σας τὴν κούραση, — τὴν κούραση ποὺ σᾶς ἔδωσε ἡ γῆ!

Δὲν κρέμεται χωρὶς λόγο τὸ χεῖλι σας: — μιὰ μικρὴ γῆϊνη ἐπιθυμία κόβεται ἀκόμα πάνω του! Καὶ στὸ μάτι σας — δὲν ἀρμενίζει ἀκόμα στὰ μάτια σας ἓνα συνεφάκι ἀλησμόνητης γῆϊνης χαρᾶς;

‘Υπάρχουν στη γῆ πολλές καλές ανακαλύψεις, ωφέλιμες στὸν ἄνθρωπο, εὐχάριστες στὸν ἄλλον: ἐξ αἰτίας τους ἡ γῆ ἔναι ἀγαπητή.

Καὶ μερικὲς ανακαλύψεις εἶναι τόσο καλές, ποὺ μοιάζουνε μὲ τὸ στήθος τῆς γυναίκας: εἶναι χρήσιμες καὶ συνάμα εὐχάριστες.

‘Αλλ’ ὦ κουρασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμο! ὦ τεμπέληδες τῆς γῆς! Μὲ τὸ ραβδὶ πρέπει νὰ σᾶς χαϊδεύει κανεὶς! Μὲ χὰδια ραβδιοῦ πρέπει νὰ ξαναδώσει κανεὶς τὴ γρηγοράδα στὰ πόδια σας.

Γιατί: ἂν δὲν εἴσαστε ἄρρωστοι καὶ κακοζωῖσμένοι φουκαριάρηδες, ποὺ βαρέθηκε ἡ γῆ νὰ τοὺς σηκώνει στὴ ράχη της, τότε εἴσαστε πανοῦργα τεμπελόσκυλα ἢ λαίμαργοι κ’ ὕπουλοι λάγνοι γάτοι. Κι ἂν δὲ θέλετε νὰ τρέξετε πάλι χαρούμενα, τότε πρέπει — νὰ τοῦ δίνετε!

Στοὺς ἀνίατους δὲν πρέπει κανεὶς νὰ θέλει νὰ κάνει τὸ γιὰτρό: αὐτὸ διδάσκει ὁ Ζαρατούστρα: — δίνετε του, λοιπόν!

Μὰ χρειάζεται πιὸ πολὺ θάρρος νὰ δίνεις ἓνα τέλος, παρὰ νὰ κάνεις ἓναν καινούργιο στίχο ἢ ἓνα σκουλήκι: αὐτὸ τὸ ξέρει κάθε ποιητὴς καὶ κάθε γιαιτρός. —

18

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, ὑπάρχουνε πλάκες ποὺ τὶς δημιούργησεν ἡ κούραση, καὶ πλάκες ποὺ τὶς δημιούργησεν ἡ τεμπελιά, ἡ σάπια: ἄλλ’ ἂν καὶ λένε τὰ ἴδια, θέλουν ὥστόσο διαφορετικὰ ν’ ἀκουστοῦνε. —

Γιὰ δῆτε τούτον δῶ τὸν ξεψυχισμένο! Δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πιθαμὴ μόνον μακριὰ ἀπὸ τὸν σκοπὸ του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κούραση ξάπλωσε πεισματωμένος μέσα στὴ σκόνῃ: αὐτὸς ὁ γενναῖος!

‘Απὸ τὴν κούραση χασμουριέται καὶ τὸν δρόμο καὶ τὴ γῆ καὶ τὸν σκοπὸ του καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του: δὲ θέλει νὰ κάμει οὔτε ἓνα βῆμα περισσότερο, — αὐτὸς ὁ γενναῖος!

Τώρα ὁ ἥλιος πυρώνει πάνω του, κ’ οἱ σκύλοι σέρνονται νὰ γλύψουνε τὸν ἰδρώτα του: μὰ ἐκεῖνος κείτεται ἐκεῖ, μέσα στὸ πείσμα του, καὶ προτιμᾷ νὰ ξεψυχήσει ὁλότελα: —

— νὰ ξεψυχήσει ὁλότελα μιὰ πιθαμὴ μόνον μακριὰ ἀπὸ τὸν σκοπὸ του! ‘Αληθινά, πρέπει νὰ τὸν πιάσετε ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ νὰ τὸν σύρετε ὥς τὸν οὐρανὸ του, — αὐτὸ τὸν ἥρωα!

Μὰ καλύτερα ἀκόμα νὰ τὸν ἀφήσετε ξαπλωμένο ἐκεῖ ποὺ κείτεται, γιὰ νὰ ῥθει ὁ ὕπνος, ὁ παρηγορητὴς, μὲ τὸ δροσερευτικὸ μούρμουρο τῆς βροχῆς:

‘Αφήστε τον νὰ κείτεται, ἴσαμε νὰ ξυπνήσει μέσα του, — ἴσαμε νὰ πετάξει ἀπὸ πάνω του κάθε κούραση καὶ κάθε τι ποὺ τοῦ ἔμαθε ἡ κούραση! —

Μόνον, ἀδελφοί μου, νὰ διώξετε μακριὰ του τοὺς σκύλους, τοὺς σάπιους ποδογλύφτες, κι ὅλο τὸ ἐξημμένο σκυλόλοϊ: —

— ὅλο τὸ ἐξημμένο σκυλόλοϊ τῶν «μορφωμένων», ποὺ τρέφεται ἀπὸ τὸν ἰδρώτα κάθε ἥρωα! —

ΓΥΡΩ μου χαράσσω κύκλους καὶ ἅγια σύνορα· ὅλο καὶ λιγώτεροι ἀνεβαίνουν μαζί μου σὲ ὀλοένα ψηλότερα βουνά· χτίζω ἓνα βουνὸ ἀπὸ ὅλο καὶ πιὸ ἅγια βουνά. —

Μὰ ὅπου κι ἂν μπορέσετε ν' ἀνεβῆτε μαζί μου, ἀδελφοί μου· ἔχετε τὸ νοῦ σας νὰ μὴν ἀνεβεῖ μαζί σας καὶ κανένα παράσιτο!

Παράσιτο· ἓνα σκουλήκι, ποὺ σέρνεται, ποὺ τρυπώνει παντοῦ, ποὺ θέλει νὰ παχαίνει ἀπὸ τοὺς ἄρρωστους, πληγωμένους ἀγκῶνες σας.

Κ' ἡ τέχνη του εἶναι νὰ μαντεύει ποῦ κουράστηκαν οἱ ἀναρριχώμενες ψυχές· μέσα στὴ θλίψη σας καὶ στὴν ἀποθάρρυνσή σας, μέσα στὴν τρυφερὴ ντροπαλωσύνη σας χτίζει τὴν ἀηδιαστικὴ φωλιά του.

Ἐκεῖ ποὺ ὁ ἰσχυρὸς εἶναι ἀνίσχυρος, ἐκεῖ ποὺ ὁ εὐγενὴς εἶναι πάρα πολὺ μαλακός, — ἐκεῖ μέσα χτίζει τὴν ἀηδιαστικὴ φωλιά του· τὸ παράσιτο κατοικεῖ ἐκεῖ ποὺ ὁ μεγάλος ἔχει μικροὺς, πληγωμένους ἀγκῶνες.

Ποιό εἶναι τὸ ἀνώτατο εἶδος ὄλων τῶν ὄντων καὶ ποιό εἶναι τὸ κατώτατο; Τὸ παράσιτο εἶναι τὸ κατώτατο εἶδος· ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἀνήκει στὸ ἀνώτατο εἶδος τρέφει καὶ τὰ περισσότερα παράσιτα.

Ἡ ψυχὴ, ἀκριβῶς, ποὺ ἔχει τὴν μακρύτερη σκάλα καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ κατεβεῖ βαθύτερα· πῶς νὰ μὴ καθίσουν πάνω της τὰ περισσότερα παράσιτα; —

— ἡ πιὸ πλατιὰ ψυχὴ, ποὺ μπορεῖ νὰ τρέξει μακρύτερα μέσα της καὶ νὰ παραπλανηθεῖ καὶ περιπλανηθεῖ· ἡ πιὸ ἀναγκασία, ποὺ ἀπὸ χαρὰ ρίχνεται στὴν τύχη: —

— ἡ ὑπάρχουσα ψυχὴ, ποὺ βυθίζεται μέσα στὸ γίγνεσθαι· ἡ κατέχουσα, ποὺ θέλει νὰ περάσει μέσα στὴν θέληση καὶ στὴν ἐπιθυμία: —

— ἡ ψυχὴ ποὺ ἀποφεύγει τὸν ἑαυτὸ της, ποὺ ἐπανευρίσκει σὲ πλατύτερους κύκλους τὸν ἑαυτὸ της· ἡ φρονιμώτερη ψυχὴ, ποὺ ἢ τρέλλα τὴν προσκαλεῖ μὲ τὸν γλυκύτερο τρόπο: —

— ἡ ψυχὴ, ἡ πιὸ ἐρωτευμένη μὲ τὸν ἑαυτὸ της, ψυχὴ, ὅπου ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν τὸ ρέμμα καὶ τὸ ἀντίρεμμά τους, καὶ τὴ φουσκονερίᾳ καὶ τὴ φυρονερίᾳ τους: — ὦ, πῶς ἡ πιὸ ὑψηλὴ ψυχὴ νὰ μὴν ἔχει καὶ τὰ χειρότερα παράσιτα;

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, εἶμαι σκληρός, λοιπόν; Ἀλλὰ λέγω: αὐτὸ ποὺ πέφτει, πρέπει νὰ τὸ σπρώχνουμε κι ἀπὸ πάνω!

Ὅ,τι ἀνήκει στὸ σήμερον — πέφτει, ξεπέφτει· ποιός θὰ 'θελε νὰ τὸ συγκρατήσῃ! Μὰ ἐγὼ—ἐγὼ θέλω νὰ τὸ σπρώξω κι ἀπὸ πάνω!

Γνωρίζετε τὴν ἡδονή, ποὺ κατρακυλᾷ πέτρες σ' ἀπόκρημνες ἀβύσσους; — Οἱ ἄνθρωποι τοῦτοι οἱ σημερινοί: μὰ δῆτε τους, πῶς κατρακυλοῦνε στὴν ἄβυσσό μου!

Εἶμαι ἓνα πρῶτο δείγμα παιξίματος καλύτερων παιχτῶν, ὦ ἀδελφοί μου! Ἔνα παράδειγμα εἶμαι! Κ ἄ ν ε τ ε καὶ σεῖς κατὰ τὸ παράδειγμά μου!

Κι ὅποιον δὲν διδάξετε νὰ πετᾷ, διδάξετέ τον — νὰ πέφτει γρηγορώτερα! —

21

ΑΓΑΠΩ τοὺς γεναίους: μὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ ξέρεις νὰ χρησιμοποιεῖς τὴν μάχαιρα, — πρέπει νὰ ξέρεις καὶ ποιὸν μαχαιρώνεις!

Καὶ πολλὲς φορές ὑπάρχει πιὸ πολλὴ γενναιότητα στὸ νὰ συγκρατιέται κανεὶς καὶ νὰ προσπερνᾷ: κι αὐτὸ γ ι ἄ ν ἂ φυλᾷς τὸν ἑαυτό σου γιὰ ἓναν ἀξιώτερο ἐχθρό!

Πρέπει νὰ ἔχετε ἐχθροὺς μόνο γιὰ νὰ τοὺς μισεῖτε, ἀλλ' ὄχι ἐχθροὺς γιὰ νὰ τοὺς περιφρονῇτε: πρέπει νὰ εἴσαστε περήφανοι γιὰ τοὺς ἐχθρούς σας: αὐτὸ τὸ δίδαξα κιόλας ἄλλοτε.

Νὰ φυλᾷτε τὸν ἑαυτό σας, ὦ φίλοι μου, γιὰ τὸν ἀξιώτερο ἐχθρό: γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσπερνᾷτε πολλούς, —

— προπαντὸς τὸ πολὺ σκυλολόϊ ποὺ σᾶς κοπανᾷ στ' αὐτὶ γιὰ λαὸ καὶ λαούς.

Διατηρεῖτε τὸ μάτι σας καθαρὸ ἀπὸ τὸ «Ὑπὲρ» καὶ τὸ «Κατὰ» τους! Γιατὶ ὑπάρχει πολὺ δίκιο, πολλὴ ἀδικία: ὅποιος τὰ βλέπει ὀργίζεται.

Νὰ βλέπεις, νὰ μαστιγώνεις—εἶναι Ἔνα: γι' αὐτὸ πηγαίνετε στὰ δάση καὶ βάλετε τὴν μάχαιρά σας στὴ θήκη της!

Τ ρ α β ῆ ξ ε τ ε τὸ δ ρ ό μ ο σας! Κι ἀφήσετε λαὸ καὶ λαοὺς νὰ τραθήξουνε τὸν δικό τους! — δρόμο σκοτεινὸ, ἀλήθεια, ὅπου μήτε Μιὰ ἐλπίδα δὲ λαμπυρίζει πιά!

Ἄς κυριαρχεῖ ὁ μπακάλης ἐκεῖ ποὺ πᾶν ὅ,τι λάμπει ἀκόμα — εἶναι χρυσὸς μπακαλίστικος! Ὁ καιρὸς τῶν βασιλιάδων πέρασε πιά: ὅ,τι σήμερα ὀνομάζεται λαὸς δὲν τοῦ ἀξίζει νὰ ἔχει βασιλιά.

Μὰ γιὰ δῆτε, ἀλήθεια, πόσο οἱ σημερινοὶ αὐτοὶ λαοὶ φέρονται ὅπως οἱ ἴδιοι οἱ μπακάληδες: μαζεύουνε καὶ τὰ μικρότερα ὠφέλη ἀκόμα μέσα ἀπὸ τὰ σκουπίδια!

Καιροφυλαχτοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, κάτι ἐποφθαλμιοῦν ὁ ἓνας ἀπ' τὸν ἄλλον, — κι αὐτὸ τ' ὀνομάζουν «καλὴ γειτνίαση». Ὡ μα κάρια, μακρινὴ ἐποχὴ, ποὺ ὁ λαὸς ἔλεγε μέσα του: «θέλω νὰ κυριαρχήσω πάνω σὲ λαούς!»

Γιατί, ἀδελφοί μου: τὸ Ἄριστο πρέπει νὰ κυριαρχήσει, τὸ Ἄριστο θέλει ἐπίσης νὰ κυριαρχήσει! Κι ὅπου ἡ διδασκαλία λέει ἄλλα, ἐκεῖ — λ ε ῖ π ε ι τὸ Ἄριστο.

ΑΛΛΟΙΜΟΝΟ, ἂν Αὐτοί — εἶχανε τὸ ψωμὶ χάρισμα! Γιατί πρᾶμμα θὰ φώναζαν τότε; Γιατί θὰ κουβέντιαζαν — ἂν ὅχι γιὰ τὴν κουβέντα τους· κ' ὕστερα ἡ ζωὴ τοὺς εἶναι, λέει, βαριά!

Ἄρπαχτικὰ θεριά 'ναι: στὴν «ἐργασίᾳ» τους — καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμα ὑπάρχει ἄρπαγή, στὸ «κέρδος» τους — καὶ σ' αὐτὸ ἀκόμα ὑπάρχει πανοῦργα ἀγάπη! Κ' ὕστερα, λέει ἡ ζωὴ τους εἶναι βαριὰ γι' αὐτό!

Πρέπει, λοιπόν, νὰ γίνουν ἄρπαχτικώτερα ἀκόμα θεριά, πιὸ λεπτά, πιὸ ἔξυπνα, π ι ὶ ὅ μ ο ι α μ ἔ τ ὸ ν ἄ ν θ ρ ω π ο: ὁ ἄνθρωπος ἀκριβῶς εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἄρπαχτικὸ θεριό.

Ὁ ἄνθρωπος ἄρπαξε κιόλας ὅλων τῶν ζώων τὶς ἀρετές: κι αὐτὸ γιὰτὶ ὁ ἄνθρωπος εἶχε τὴν πιὸ βαριὰ ζωὴ ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα.

Μόνο τὰ πουλιὰ εἶναι ἀκόμη ἀνώτερά μου. Καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος μάθαινε ἀκόμα καὶ νὰ πετᾷ, ἀλλοίμονο! — σ ἐ τ ῖ ὕ ψ η δὲ θὰ πετοῦσε ἡ ἄρπαχτικότητά του!

ΕΤΣΙ θέλω τὸν ἄντρα καὶ τὴ γυναῖκα: προκομένο στὸν πόλεμο τὸν Ἔνα, προκομένη σὲ γέννες τὴν Ἀλλη, μὰ προκομένους στὸ χορό, μὲ κεφάλι καὶ πόδια, καὶ τοὺς Δυό.

Καὶ χαμένη νὰ θεωροῦμε τὴ μέρα ποὺ δὲ χορέψαμε οὔτε Μιὰ φορά! Καὶ ψεύτικη ἃς ὀνομάσουμε κάθε ἀλήθεια, ποὺ δὲν ἔχει μέσα της οὔτε Ἔνα γέλιο!

Η ΑΠΟΦΑΣΗ τοῦ γάμου σας: προσέξτε νὰ μὴν εἶναι μιὰ κακὴ ἀ π ό φ α σ η! Ἀποφασίζετε πάρα πολὺ γρήγορα: ἔτσι ἐ π α κ ο λ ο υ θ ε ῖ ἡ διάλυση τοῦ γάμου σας!

Καὶ καλύτερα ἢ διάλυση τοῦ γάμου παρὰ ἢ ὑποταγὴ στὸ γάμο, τὸ ψέμμα στὸ γάμο! — Ἔτσι μοῦ μίλησε μιὰ γυναῖκα: «διάλυσσα, βέβαια, τὸ γάμο μου, ἀλλὰ πρῶτα διάλυσε ὁ γάμος — ἐμένα!»

Οἱ κακοζευγαρωμένοι πάντα μοῦ φαίνονταν σὰν οἱ χειρότεροι μνησίκαιοι: ἐντεκδικοῦνταν τὸν κόσμο, μόνο γιὰτὶ δὲ μπορούσαν πιά νὰ τρέξουνε χωρὶς ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Γι' αὐτὸ θέλω οἱ τίμιοι νὰ λένε μετὰξὺ τους: «ἀγαπιόμαστε: ἃς π ρ ο σ έ ξ ο υ μ ε, νὰ μείνουμε πάντα ἀγαπημένοι! Ἡ ἢ ὑπόσχεσή μας πρέπει νὰ 'ναι μιὰ παρεξήγηση;»

— «Δώσετέ μας μιὰ προθεσμία κ' ἕνα σύντομο γάμο γιὰ νὰ δοῦμε ἂν ἀντέχουμε σ' ἕναν μακρόχρονο γάμο! Μεγάλο πρᾶμμα νὰ εἵμαστε πάντα δυό!»

Ἔτσι συμβουλεύω ὅλους τοὺς τίμιους· καὶ τί θὰ 'ταν τότε ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπο καὶ γιὰ κάθε τι ποὺ μέλλεται νὰ 'ρθεῖ, ἂν διαφορετικὰ συμβούλευα καὶ μιλοῦσα!

Δὲν πρέπει μόνο νὰ πολλαπλασιάζεστε, παρὰ καὶ νὰ ὑψώνεστε — γι' αὐτό, ἀδελφοί μου, ἄς σᾶς βοηθήσει ὁ κῆπος τοῦ γάμου!

25

ΟΠΟΙΟΣ μελέτησε τὶς ἀρχαῖες καταγωγές, γιὰ δές, αὐτὸς θ' ἀναζητήσει τὶς πηγές τοῦ μέλλοντος καὶ τὶς νέες καταγωγές.

Ὡ ἀδελφοί μου, δὲ θὰ περάσει πολὺς καιρὸς καὶ θὰ ξεπηθήσουν νέοι λαοὶ καὶ νέες πηγές θὰ κελαρύσουνε σὲ νέες ἀβύσσους.

Γιατὶ ὁ σεισμὸς — καταχώνει πολλὰ πηγάδια, δημιουργεῖ μεγάλη δίψα: φέρνει ὁμῶς καὶ στὸ φῶς πολλὰς ἐσωτερικὰς δυνάμεις καὶ μυστικότητες.

Ὁ σεισμὸς φανερώνει νέες πηγές. Στὸ σεισμὸ ἀρχαίων λαῶν ξεπήδησαν νέες πηγές.

Κι ὅποιος φωνάζει: «Γιὰ δές ἐδῶ ἓνα πηγάδι γιὰ πολλοὺς διψασμένους, Μιὰ καρδιά γιὰ πολλοὺς γιομάτους ἐπιθυμίες, Μιὰ θέληση γιὰ πολλὰ ἐργαλεῖα»: — γύρω του μαζεύεται ἓνας λαός, δηλαδή: πολλοὶ ἀναζητητές.

Ποιὸς μπορεῖ νὰ διατάζει, ποιὸς πρέπει νὰ ὑπακούει — νὰ τί ἀναζητιέται ἐκεῖ! Ἄχ, μὲ πόσες μακρόχρονες ἀναζητήσεις καὶ εἰκασίες καὶ ἀποτυχίες καὶ μαθήματα καὶ νέες ἀπώπειρες!

Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία: εἶναι ἓνα πείραμα, αὐτὸ διδάσκω, — μιὰ μακρὰ ἀναζήτησις: ἀλλ' ἀναζητᾷ τὸν διατάζοντα! —

— ἓνα πείραμα, ὦ ἀδελφοί μου! Καὶ κανένα «συμβόλαιο»! Σπάσετε, σπάσετε τὰ τέτοια λόγια αὐτῶν ποὺ ἔχουν ἀλαφριά τὴν καρδιά καὶ χλιαρὸ τὸ λόγο!

26

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου! Σὲ ποιούς βρίσκεται, ἀλήθεια, ὁ μέγιστος κίνδυνος ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου μέλλοντος; Μήπως στοὺς Καλοὺς καὶ τοὺς Δίκαιους —

ποὺ μιλοῦνε κ' αἰσθάνονται στὴν καρδιά: «ξέρουμε κιόλας τί 'ναι καλὸ καὶ δίκαιο, τὸ ἔχουμε κ' ἐμεῖς· ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ τὸ ἀναζητοῦνε ἀκόμα!»

Κι ἄς κάνουν ὅση βλάβη μποροῦνε οἱ κακοί: ἡ βλάβη τῶν καλῶν εἶναι ἡ βλαβερώτερη ἀπὸ τὶς βλάβες βλάβη.

Κι ἄς κάνουν ὅση βλάβη μποροῦνε οἱ συκοφάντες τοῦ κόσμου: ἡ βλάβη τῶν καλῶν εἶναι ἡ βλαβερώτερη ἀπὸ τὶς βλάβες βλάβη.

Ὡ ἀδελφοί μου, κάποιος εἶδε κάποτε μέσα στὴν καρδιά τῶν Καλῶν καὶ τῶν Δίκαιων κ' εἶπε: «Εἶναι φαρισαῖοι». Μὰ δὲν τὸν κατάλαβαν.

Κ' οἱ ἴδιοι οἱ Καλοὶ καὶ οἱ Δίκαιοι δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ τὸν

καταλάβουν: τὸ πνεῦμα τους εἶναι φυλακισμένο μέσα στὴν καλή τους συνείδηση. Ἡ κουταμάρα τῶν Καλῶν εἶναι ἀκαταμέτρητα ἔξυπνη.

Ἄλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι τούτη δῶ: οἱ Καλοὶ ὁφείλουν νὰ ᾖναι Φαρισαῖοι, — ἡ ἐκλογὴ δὲν τοὺς ἀνήκει!

Οἱ Καλοὶ ὁφείλουν νὰ σταυρώνουν ἐκεῖνον ποὺ ἀνακάλυψε τὴν ἴδια του τὴν ἀρετὴ! Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια!

Μὰ ὁ δεύτερος, ποὺ ἀνακάλυψε τὴ χώρα τους, τὴ χώρα, τὴν καρδιά καὶ τὴ γῆ τῶν Καλῶν καὶ τῶν Δίκαιων: ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ρώτησε: «ποιὸν μισεῖτε περισσότερο;»

Τὸν δημιουργὸ μισοῦν περισσότερο: αὐτὸν ποὺ συντρίβει πλάκες καὶ παλιᾶς ἀξίες, τὸν καταστρεφέα, — αὐτὸν ὀνομάζουν ἐγκληματία.

Οἱ Καλοὶ ἀκριβῶς — δὲ μ πο ρ ο ὦ ν νὰ δημιουργήσουν: αὐτοὶ εἶναι πάντα ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους: —

— σταυρώνουν αὐτὸν ποὺ σὲ νέες πλάκες ἀξίες νέες χαράσσει, θυσιάζουν στὸν ἑαυτό τους τὸ μέλλον, — σταυρώνουν ὅλο τὸ ἀνθρώπινο μέλλον!

Οἱ Καλοὶ — πάντα ἦσαν ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους.—

27

Ω ΑΔΕΛΦΟΙ μου, καταλάβετε ἐπίσης τὸν λόγο τοῦτο; Κι αὐτὸ ποὺ σᾶς ἔλεγα ἄλλοτε γιὰ τὸν «τελευταῖο ἄνθρωπο»; —

Σὲ ποιούς βρίσκεται ὁ μέγιστος κίνδυνος ὅλου τοῦ ἀνθρώπινου μέλλοντος; Δὲ βρίσκεται στοὺς Καλοὺς καὶ στοὺς Δίκαιους;

Συντρίψετε, συντρίψετε τοὺς Καλοὺς καὶ τοὺς Δίκαιους! — ὦ ἀδελφοί μου, καταλάβετε καὶ τὸν λόγον τοῦτο;

28

ΦΕΥΓΕΤΕ μακριά μου; Τρομάξατε; Νιώσατε φρίκη μπροστά σὲ τοῦτο τὸν λόγο;

ὦ ἀδελφοί μου, ὅταν σᾶς κάλεσα νὰ συντρίψετε τοὺς Καλοὺς καὶ τὶς πλάκες τῶν Καλῶν: τότε μόνο μπαρκάρισα τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος.

Καὶ μόνο τώρα τὸν πιάνει ὁ μεγάλος τρόμος, τὸ μεγάλο κοίταγμα γύρω του, ἡ μεγάλη ἀρρώστια, ἡ μεγάλη ἀηδία, ἡ μεγάλη ναυτία.

Ψεύτικες παραλίες καὶ ψεύτικες ἀσφάλειες σᾶς δίδαξαν οἱ Καλοὶ: στὸ ψέμμα τῶν Καλῶν γεννηθήκατε κι ἀνατραφήκατε. Ὅλα, ὡς τὸ βάθος τους, τὰ ψεύτισαν καὶ τὰ χάλασαν οἱ Καλοὶ.

Ὅποιος, ὅμως, ἀνακάλυψε τὴν χώρα Ἄνθρωπος, ἀνακάλυψε καὶ τὴ χώρα «Ἀνθρώπινο Μέλλον». Τώρα πρέπει νὰ γίνετε θαλασσοπόροι, γενναῖοι, ὑπομονετικοί!

Περπατᾶτε ὀρθοί, ἔγκαιρα, ὦ ἀδελφοί μου, μάθετε νὰ πη-

γαίνετε ὀρθοί! Ἡ θάλασσα φουρτουνιάζει: πολλοὶ ἀπὸ σᾶς θέλουν ἀναστήλωμα.

Ἡ θάλασσα φουρτουνιάζει: ὅλα εἶναι στὴ θάλασσα. Μὲ τὸ καλό! Μὲ τὸ καλό, λοιπόν! ὦ γέρικες καρδιές θαλασσόλυκων!

Τί θὰ πεῖ πατρίδα! Τὸ τιμόνι μας θέλει νὰ πᾶμε κατὰ κεῖ ποὺ εἶναι ἡ γῆ τῶν παιδιῶν μας! Κατὰ κεῖ, πιδ-φουρτουνιασμένη ἀπὸ τὴ θάλασσα, φουρτουνιάζει ἡ μεγάλη λαχτάρα μας! —

29

«ΓΙΑΤΙ ὕσαι τόσο σκληρό! — εἶπε κάποτε τὸ κάρβουνο τῆς κουζίνας στὸ διαμάντι· δὲν εἴμαστε, λοιπόν, κοντινοὶ συγγενεῖς;» —

Γιατί ὕσαστε τόσο μαλακοί, ὦ ἀδελφοί μου, ἔτσι σᾶς ρωτῶ ἐγώ: δὲν εἴσαστε, λοιπόν, — ἀδελφοί μου;

Γιατί τόσο μαλακοί, τόσο ἐνδοτικοί κ' ὑποχωρητικοί; Γιατί ὑπάρχει τόση ὀφνηση, ἀπάρνηση στὶς καρδιές σας; Τόση λίγη μοῖρα στὸ βλέμμα σας;

Κι ἂν δὲ θέλετε νὰ ὕσαστε μοιραῖοι κι ἀνελέητοι: πῶς θὰ μπορέσετε νὰ νικήσετε κάποτε μαζί μου;

Κι ἂν ἡ σκληρότητά σας δὲ θέλει νὰ λάμψει καὶ νὰ χαρίσει καὶ νὰ ξεσκίσει: πῶς θὰ μπορέσετε νὰ δημιουργήσετε κάποτε μαζί μου;

Οἱ δημιουργοὶ εἶναι σκληροὶ ἀκριβῶς. Καὶ μακαριότητα πρέπει νὰ σᾶς φαίνεται τὸ ν' ἀφήνετε τὰ ἴχνη τοῦ χεριοῦ σας πάνω σὲ χιλιετηρίδες, σάμπως σὲ μαλακὸ κερί, —

— μακαριότητα τὸ νὰ γράφετε πάνω στὴ θέληση τῶν χιλιετηρίδων, σάμπως σὲ χαλκό, — σκληρότεροι ἀπὸ χαλκό, εὐγενέστεροι ἀπὸ τὸν χαλκό. Τὸ σκληρότερο εἶναι τὸ εὐγενέστερο.

Τὴ νέα τούτη πλάκα, ὦ ἀδελφοί μου, βάνω ἀπὸ πάνω σας: Γενῆτε σκληροί! —

30

Ω ΕΣΥ, θέλησή μου! ὦ τροπὴ κάθε ἀνάγκης, ὦ ἀναγκαιότητά μου! Φύλαγέ με ἀπὸ κάθε μικρὴ νίκη!

ὦ ἀποστολὴ τῆς ψυχῆς μου, ποὺ τὴ λέω Πεπρωμένο! ὦ ἐσύ, ποὺ εἶσαι μέσα μου! Ποὺ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου! Φύλαγέ με καὶ προόριζέ με γιὰ ἓνα μεγάλο πεπρωμένο!

Καὶ σὺ θέλησή μου, φύλαξε τὸ τελευταῖο μεγαλεῖο σου γιὰ τὸ τέλος σου, — γιὰ νὰ ὕσαι ἀνελέητη στὴ νίκη σου! ὦ, ποῖός δὲν ὑπόκυψε στὴ νίκη του;

ὦ, τίνος τὸ μάτι δὲ σκοτείνιασε σ' αὐτὸ τὸ μεθυσμένο λυκόφωτο! ὦ, τίνος τὸ πόδι δὲ σκόνταψε καὶ δὲν ξέμαθε νὰ στέκεται ὀρθιο στὴ νίκη!

— Γιὰ νὰ ὕμαι μιὰ μέρα ἔτοιμος καὶ ὠριμος, ὅταν θὰ ὕρουν

τὰ Μεγάλα Μεσημέρια: ἔτοιμος κι ὠριμος, τοῦ πυρωμένου χαλκοῦ ὅμοιος, τοῦ θαριοῦ ἀπὸ ἀστραπὲς σύννεφου ὅμοιος, καὶ τῶι φουσκωμένων ἀπὸ γάλα μαστῶν ὅμοιος: —

— ἔτοιμος γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου καὶ γιὰ τὴν πιὸ κρυφὴ θέλησή μου: ἓνα τόξο ποὺ εἶναι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὴ σαΐτα του, μιὰ σαΐτα ποὺ εἶναι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὸ ἀστέρι της: —

— ἓνα ἀστέρι, ἔτοιμο κι ὠριμο στὸ Μεγάλο Μεσημέρι του, πυρωμένο καὶ σαΐτολαβωμένο, εὐτυχισμένο ἀπὸ τὶς σαΐτες τοῦ ἥλιου ποὺ τὸ ἐκμηδενίζουν:

— ἓνας ἥλιος κ' ἐγὼ καὶ μιὰ ἀνελέητη θέληση ἥλιου, ἔτοιμος νὰ ἐκμηδενίσω νικώντας!

Ὡ θέλησή μου, ὦ τροπὴ κάθε ἀνάγκης, ὦ ἀναγκαιότητά μου! Προόριζέ με γιὰ μιὰ μεγάλη νίκη! —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

Ο ΑΝΑΡΡΩΝΥΩΝ

1

ΕΝΑ πρωί, ὅχι πολὺν καιρὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή του στὴ σπηλιά του, ὁ Ζαρατούστρα πήδησε ἀπὸ τὸ στρώμα του σὰν τρελλός, φώναξε μὲ φοβερὴ φωνὴ καὶ χειρονομώντας, σὰ νὰ 'τανε ξαπλωμένος καὶ κάποιος ἄλλος ἀκόμα στὸ στρώμα του, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ σηκωθεῖ· κ' ἔτσι ἀντιλαλοῦσε ἡ φωνὴ τοῦ Ζαρατούστρα, ποὺ τὰ ζῶα του τρέξανε κοντά του τρομαγμένα, καὶ ποὺ ἀπ' ὅλες τὶς σπηλιὰς καὶ τὶς κρυφὲς μονιές, ποὺ γειτονεύανε μὲ τὴ σπηλιά τοῦ Ζαρατούστρα, φύγανε ὅλα τὰ ζῶα,—πετώντας, φτερουγίζοντας. ἔρποντας, πηδώντας, κατὰ τὸ εἶδος τοῦ ποδιοῦ καὶ τῆς φτερούγας ποὺ εἶχε δοθεῖ στὸ καθένα τους. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα εἶπε αὐτὰ δῶ τὰ λόγια:

ΕΒΓΑ, ἀβυσσαλέα σκέψη, ἀπὸ τὴν ἀβυσσό μου! Εἶμαι ὁ πετεινός σου καὶ τὸ πρωινὸ σου ἀνατρίχιασμα, ἀποκοιμησμένο σκουλήκι: σήκω! σήκω! Ἡ φωνὴ μου θὰ σὲ ξυπνήσει μὲ τὸ κράξιμό της!

Ξέφραξε τ' αὐτιά σου: ἄκουσε! Γιατὶ θέλω νὰ σ' ἀκούσω! Σήκω! Σήκω! Ἐδῶ 'ναι ἀρκετὸς κεραυνὸς γιὰ νὰ μάθουν ν' ἀκοῦνε ἀκόμα κ' οἱ τάφοι!

Καὶ σφούγγιξε τὸν ὕπνο καὶ κάθε μυωπία καὶ στραβομάρα ἀπὸ τὸ μάτι σου! Ἄκουσέ με καὶ μὲ τὰ μάτια σου: ἡ φωνὴ μου εἶναι ἓνα γιατρικὸ ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς τυφλοὺς ἀπὸ γεννησιμιού τους.

Κι ὅταν ξυπνήσεις μιὰ φορά, θὰ μείνεις αἰώνια ξυπνητός. Δὲν εἶναι τὸ εἶδος μου νὰ ξυπνῶ ἀπὸ τὸν ὕπνο τοὺς προγιαγιάδες, γιὰ νὰ τοὺς πῶ— νὰ ξανακοιμηθοῦνε!

Σαλεύεις, τεντώνεσαι, ἀγκομαχεῖς: Σήκω! Σήκω! Μὴν ἀ-

γκομαχείς—πρέπει νὰ μοῦ μιλήσεις! Ὁ Ζαρατούστρα, ὁ ἄβελος, σὲ φωνάζει!

Ἐγώ, ὁ Ζαρατούστρα, εἰ μεσολαβητὴς τῆς ζωῆς, ὁ μεσολαβητὴς τοῦ πόνου, ὁ μεσολαβητὴς τοῦ κύκλου—σὲ φωνάζω, ὦ ἐσὺ πρὸ ἀβυσσολαλίας ἀπὸ τῆς ἀβυσσολαλίας σκέψεις μου!

Ζήτησε μου! Ἔρχεσαι,—σ' ἀκούω! Ἡ ἀβυσσός μου μιλᾷ, γύρισε κατὰ τὸ φῶς καὶ τὸ τελευταῖο βάθος μου!

Ζήτησε μου! Ἐλα! Δώσε μου τὸ χέρι—ἄχ! ἄσε με! ἄχ, ἄχ! —Ἀηδία, ἀηδία, ἀηδία,— — — ἀλλοίμονό μου!

ΑΛΛΑ μόλις-μόλις ποὺ ὁ Ζαρατούστρα εἶχε προφέρει αὐτὰ τὰ λόγια, σωριάστηκε κατὰχαμα, νεκροῦ ὅμοιος, κ' ἔμεινε ἐκεῖ νὰ κείτεται ὥρα καὶ ὥρα σὰν κανεὶς πεθαμένος. Μὰ ὅταν συνῆλθε πάλι, ἦτανε πελιδνὸς κ' ἔμενε νὰ κείτεται κ' ἐπὶ πολὺ δὲν ἤθελε νὰ βάλλει τίποτα στὸ στόμα του καὶ νὰ πιεῖ. Ἡ κατάσταση αὐτὴ κράτησε ἑπτὰ μέρες· τὰ ζῶα του, ὅμως, δὲ φεύγανε ἀπὸ κοντά του μέρα καὶ νύχτα, ἐχτὸς ἀπὸ τὸν ἀετὸ ποὺ πετοῦσε πότε καὶ πότε γιὰ νὰ πᾶει νὰ φέρει τροφή. Κι ὅ,τι ἔφερνε κι ἄρπαζε τ' ἀπόθετε πάνω στὸ στρώμα τοῦ Ζαρατούστρα: ἔτσι ποὺ στὸ τέλος ὁ Ζαρατούστρα βρέθηκε νὰ πλαγιάζει κάτω ἀπὸ κίτρινα καὶ κόκκινα μούρα, σταφύλια, κοκκινόμηλα, μοσκομύριστα χορταρικά καὶ κουκουνάρια. Μὰ στὰ πόδια του ἦταν ξαπλωμένοι δυὸ ἄμνοί, ποὺ ὁ ἀετὸς τοὺς εἶχε ἀρπάξει μὲ πολὺ κόπο ἀπὸ τοὺς βοσκούς τους.

Στὸ τέλος, ὕστερα ἀπὸ ἑπτὰ μέρες, ὁ Ζαρατούστρα κουνήθηκε πάνω στὸ στρώμα του, πῆρε ἓνα κοκκινόμηλο στὸ χέρι του, τὸ μύρισε καὶ βρῆκε τὴ μυρουδιά του ὁμορφῇ. Τότε πιά τὰ ζῶα του πίστεψαν πὼς εἶχε ρθεῖ ὁ καιρὸς νὰ κουβεντιάσουν μαζί του.

«Ω ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ, εἶπαν, πάνε κιόλας ἑπτὰ μέρες ποὺ κείτεσαι ἐδῶ μὲ βαριὰ μάτια: δὲν ἔχεις σκοπὸ νὰ ξανασηκωθείς πιά στὰ πόδια σου;

Ἔβγα ἀπὸ τὴ σπηλιά σου: ὁ κόσμος σὲ περιμένει σὰν κῆπος. Ὁ ἀνεμος παίζει μὲ βαριές εὐωδιές, ποὺ θέλουν νὰ ρθoῦνε σὲ σένα· κι ὅλα τὰ ρυάκια θὰ ἤθελαν νὰ τρέξουν ξοπίσω σου.

Ὅλα τὰ πράγματα σὲ λαχταροῦνε, ἐδῶ, ἐνῶ ἐσύ, πάνε πιά ἑπτὰ μέρες, μένεις μόνος σου, — ἔβγα ἀπὸ τὴ σπηλιά σου! Ὅλα τὰ πράγματα θέλουνε νὰ γενοῦνε γιὰτροί σου!

Μὴ καὶ σοῦ ῥθε καμιὰ νέα γνώση, μιὰ ξυνή, βαριὰ γνώση; Σὰ ζυμᾶρι ποὺ ἀνέβαινε κείτεσαι, ἡ ψυχὴ σου ἀνέβαινε καὶ ξεχείλιζε ἀπ' ὅλες τὶς ἄκρες τῆς. —»

— Ὡ ζῶα μου, ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα, μὴ πᾶψετε νὰ φλυαρεῖτε ἔτσι κι ἀφήσατέ με νὰ σᾶς ἀκούω μόνο! Μὲ ψυχώνει τόσο πολὺ τ' ὅτι φλυαρεῖτε! Ἐκεῖ ποὺ ἀκούω φλυαρία σὰν τὴ δική σας ὁ κόσμος μοῦ φαίνεται πὼς ἀπλώνεται σὰν κανέναν κῆπος.

Πόσο ὁμορφά 'ναι ποὺ ὑπάρχουνε οἱ λέξεις κ' οἱ ἦχοι! Οἱ λέξεις κ' οἱ ἦχοι δὲν εἶναι οὐράνια τόξα καὶ φανταστικὰ γιοφύρια ἀνάμεσα σ' αἰώνια χωρισμένα πλάσματα;

Σὲ κάθε ψυχὴ ἀνήκει ἓνας ἄλλος κόσμος· γιὰ κάθε ψυχὴ ἡ ἄλλη ἐκείνη ψυχὴ εἶναι ἓνα ὑπερπέραν.

Τῶν πιὸ ὁμοίων πραγμάτων τὰ φαινόμενα ἀπατοῦν καὶ κατὰ τὸν ὠραιότερο τρόπο· γιὰτὶ τὸ στενώτερο βάραθρο εἶναι αὐτὸ ποὺ γεφυρώνεται δυσκολώτερα.

Γιὰ μένα — πῶς θὰ ὑπῆρχε κάτι ἔξω ἀπὸ μένα; Δὲν ὑπάρχει τίποτα ἔξω ἀπὸ μᾶς! Μὰ ὅλοι οἱ ἦχοι μᾶς κάνουν νὰ τὸ λησμονοῦμε· πόσο ὁμορφά 'ναι ποὺ μπορούμε νὰ λησμονοῦμε!

Τὰ ὀνόματα καὶ οἱ ἦχοι δὲ δοθήκανε στὰ πράγματα γιὰ νὰ ψυχώνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ πράγματα; Εἶναι μιὰ ὁμορφὴ τρέλλα ἢ ὁμιλία: μιλώντας ὁ ἄνθρωπος χορεύει πάνω ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα.

Πόσο ὁμορφος εἶναι κάθε λόγος καὶ κάθε ψέμμα τῶν ἡχων! Μὲ ἡχους χορεύει ἡ ἀγάπη μας πάνω σὲ πολύχρωμα οὐράνια τόξα. —

— «ὦ Ζαρατούστρα, εἶπαν ἀπάνω σ' αὐτὸ τὰ ζῶα, γιὰ κείνους ποὺ σκέφτονται σὰν καὶ μᾶς, ἀκόμη καὶ ὅλα τὰ πράγματα χορεύουν: ἔρχονται κι ἀπλώνουν τὸ χέρι καὶ γελοῦν καὶ φεύγουν καὶ πάλι ἔρχονται πίσω.

Ὅλα φεύγουν, ὅλα ξανάρχονται πίσω· αἰώνια κυλᾷ ὁ τροχὸς τοῦ Εἶναι. Ὅλα πεθαίνουν, ὅλα ξανανθίζουν· αἰώνια τρέχει ἡ χρονιά τοῦ Εἶναι.

Ὅλα συντρίβονται, ὅλα συναρμόζονται πάλι· αἰώνια χτίζεται τὸ ἴδιο σπίτι τοῦ Εἶναι. Ὅλα χωρίζονται, ὅλα ξαναχαιρετοῦνται· αἰώνια μένει πιστὸ στὸν ἑαυτό του τὸ δαχτυλίδι τοῦ Εἶναι.

Κάθε στιγμή ἀρχίζει τὸ Εἶναι· γύρω ἀπὸ κάθε Ἐδῶ κυλιέται ἡ σφαῖρα τοῦ Ἐκεῖ. Τὸ κέντρον εἶναι παντοῦ. Καμπυλώνει τὸ μονοπάτι τῆς αἰωνιότητος.» —

— ὦ, πανοῦργα κ' ἐπίμονα ποὺ εἴστε! ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε πάλι, πόσο καλὰ ξέρετε τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ μέσα σ' ἐφτὰ μέρες! —

— καὶ πῶς ἐκεῖνο τὸ τέρας γλίστρισε στὸ λαφύγγι μου καὶ μ' ἔπνιξε! Μὰ τοῦ δάγκωσα τὸ κεφάλι καὶ τὸ ἔφτυσα μακριά μου καὶ σεῖς, — ἐσεῖς τὸ κάνατε κιόλας τραγούδι λύρας; Μὰ τώρα κείμεμαι δῶ χάμου κουρασμένος ἀκόμα ἀπ' αὐτὸ τὸ δάγκωμα καὶ τὸ φτύσιμο, ἄρρωστος ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἴδια μου τὴ σωτηρία.

Καὶ σεῖς τὰ εἶδατε ὅλα αὐτά; ὦ ζῶα μου, εἴστε σκληρὰ καὶ σεῖς, λοιπόν; Θελήσατε νὰ δῆτε μὲς στὸν μεγάλο πόνον μου, ὅπως κάνουν οἱ ἄνθρωποι; Γιὰτὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ σκληρότερον ἀπὸ τὰ σκληρότερα ζῶα.

Σὲ τραγωδίες, ταυρομαχίες καὶ σταυρώσεις ἔζησε ὥς τὰ

τώρα τὶς εὐδαιμονικώτερες στιγμές του πάνω στὴ γῆ· κι ὅταν ἐφεύρε τὴν Κόλαση, γιὰ δέξ, αὐτό 'ταν ὁ οὐρανός του στὴν γῆ.

Ὅταν ὁ μεγάλος ἄνθρωπος φωνάξει —: ὁ μικρὸς τρέχει ἀμέσως κοντά του· κ' ἡ γλῶσσα κρέμεται ἔξω ἀπὸ τὸ στόμα του ἀπὸ ἀθέμιτη ἐπιθυμία. Ἀλλ' ἐκεῖνος αὐτὸ τ' ὀνομάζει «συμπό- νια» του.

Ὁ μικρὸς ἄνθρωπος, προπαντὸς ὁ ποιητὴς — μὲ πόσο ζῆ- λο κατηγορεῖ τὴ ζωὴ μὲ τὰ λόγια! Ἀκούσετε, ἀλλὰ μὴ παρα- κούσετε τὴ χαρὰ ποὺ ὑπάρχει σὲ κάθε κατηγορία!

Τέτοιους κατήγορους τῆς ζωῆς: ἡ ζωὴ τοὺς νικᾷ μέσα σὲ μιὰ στιγμή. «Μ' ἀγαπᾷς; ρωτᾷ ἡ ἀδιάκριτη· περίμενε ἀκόμα λί- γο, δὲν ἔχω καιρὸ γιὰ σένα.»

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, τοῦ πιὸ σκληροῦ ἀπὸ τὰ ζῶα ζώου· καὶ σ' ὅλους αὐτοὺς ποὺ λέγονται «ἁμαρτω- λοὶ» καὶ «ταλαίπωροι» καὶ «μετανοοῦντες», μὴ παρακούσετε τὴν ἡδονὴ ποὺ ὑπάρχει στὰ παράπονά τους καὶ στὴν κατηγορία τους.

Κι ὁ ἴδιος ἐγὼ — μὴ θέλω μ' αὐτὰ νὰ γίνω ὁ κατήγορος τοῦ ἀνθρώπου; Ἀχ, ζῶα μου, ὡς τὰ τώρα δὲν ἔμαθα παρὰ πὼς τὸ κάκιστο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὸ ἄριστό του, —

— πὼς κάθε κάκιστο εἶναι ἡ ἄριστη δύναμή του καὶ ἡ πιὸ σκληρὴ πέτρα γιὰ τὸν ὑψηλότερο δημιουργό· καὶ πὼς ὁ ἄν- θρωπος πρέπει νὰ γίνεῖ καλύτερος καὶ κακώτερος: —

Δὲν καρφώθηκα σ' αὐτὸ τὸ ξύλο τοῦ μαρτυρίου, γιὰ νὰ μάθω πὼς: ὁ ἄνθρωπος εἶναι κακός, — παρὰ φωνάζω, ὅπως πα- τέ δὲ φώναξε κανεὶς ὡς τώρα:

«Ἀχ, γιατί νὰ 'ναι καὶ τὸ κάκιστό του τόσο μικρό! Ἀχ, γιατί νὰ 'ναι καὶ τὸ ἄριστό του τόσο μικρό!»

Ἡ μεγάλη ἀηδία γιὰ τὸν ἄνθρωπο, — αὐτὴ μ' ἔπνιξε καὶ γλίστρησε μέσα στὸ λαρύγγι μου: κι ὅ,τι ὁ προφήτης προφήτε- φε: «Ὅλα εἶναι ἀδιάφορα, δὲν ἀξίζει τίποτα, ἡ γνώση πνίγει.»

Ἐνα μακρὸν λυκόφως σερνόταν μπροστά μου, μιὰ θανάσιμα κουρασμένη, θανάσιμα μεθυσμένη θλίψη, ποὺ μιλοῦσε ἀνάμεσα στὰ χασμουριτά της:

«Αἰώνια θὰ ἐπιστρέφει ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἐσὺ βαρέθηκες, ὁ μικρὸς ἄνθρωπος» — ἔτσι χασμουριόταν ἡ θλίψη μου κ' ἔσερνε τὸ πόδι της καὶ δὲ μπορούσε ν' ἀποκοιμηθεῖ.

Σὲ σπηλιὰ μεταμορφωνόταν ἡ γῆ τῶν ἀνθρώπων, τὸ στῆθος της βούλιαζε, κάθε ζωντανὸ γινόταν σάπιο ἀνθρώπινο πτώμα καὶ κόκκαλα καὶ σαθρὸ παρελθόν.

Ὁ στεναγμός μου καθόταν πάνω σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπι- νους τάφους καὶ δὲ μπορούσε πιά νὰ σηκωθεῖ· ὁ στεναγμός μου καὶ τὸ ρώτημά μου κοάζανε καὶ πνίγονταν καὶ δαγκάνονταν καὶ θρηνούσανε μέρα καὶ νύχτα:

«Ἀχ, ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐπιστρέφει αἰώνια. Ὁ μικρὸς ἄν- θρωπος θὰ ἐπιστρέφει αἰώνια.»

Κάποτε τοὺς εἶδα γυμνοὺς καὶ τοὺς δύο, τὸν πιὸ μεγάλο

ἄνθρωπο καὶ τὸν πιὸ μικρὸ ἄνθρωπο: ὁλόϊδιοι μεταξύ τους, πάρα πολὺ ἀνθρώπινος ἀκόμα κι ὁ πιὸ μεγάλος!

Πάρα πολὺ μικρὸς κι ὁ πιὸ μεγάλος! —αὐτὴ 'ταν ἡ ἀηδία μου γιὰ τὸν ἄνθρωπο! Κ' ἡ αἰώνια ἐπιστροφή τοῦ πιὸ μικροῦ! —αὐτὴ 'ταν ἡ ἀηδία μου γιὰ κάθε ὕπαρξη!

Ἄχ, ἀηδία! ἀηδία! ἀηδία!

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα κι ἀναστέναζε κι ἀνατρίχιαζε: γιὰτὶ θυμότανε τὴν ἀρρώστια του. Μὰ τὰ ζῶα του δὲν τὸν ἄφησαν νὰ μιλήσει ἄλλο.

«Μὴ μιλᾷς ἄλλο, ὦ ἐσὺ ποὺ σ' ἀνάρρωση βρίσκεσαι! — ἔτσι τοῦ ἀποκρίθηκαν τὰ ζῶα του, μὰ ἔβγα ἔξω, ποὺ ὁ κόσμος σὲ περιμένει κήπου ὅμοιος.

Ἔβγα ἔξω, στὰ μπουκέττα τὰ τριαντάφυλλα, στὰ σμάρια τὰ μελίσσια, στὰ σμήνη τὰ περιστέρια! Μὰ πρὸ παντὸς στὰ πουλάκια ποὺ τραγουδοῦν: γιὰ νὰ μάθεις ἀπ' αὐτὰ τὸ τραγούδι!

Γιὰτὶ τὸ τραγούδι εἶναι ἓνα κ' ἓνα γι' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται σ' ἀνάρρωση: ὁ ὑγιὴς μπορεῖ νὰ μιλᾷ. Κι ἂν ὁ ὑγιὴς θέλει τραγούδια κι αὐτός, θέλει, ἀλήθεια, τραγούδια ἄλλα ἀπὸ κεῖνα ποὺ θέλει ὅποιος βρίσκεται σ' ἀνάρρωση».

—Ω ΠΑΝΟΥΡΓΑ κ' ἐπίμονα ποὺ εἴστε! Σωπάσετε πιά! — ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε μὲ τὰ ζῶα του. Πόσο καλὰ ξέρετε τί παρηγοριὰ ἀνακάλυψα γιὰ τὸν ἐαυτό μου μέσα σ' ἐφτὰ μέρες!

Ὅτι πρέπει νὰ ξανατραγουδήσῳ, — αὐτὴ τὴν παρηγοριὰ ἀνακάλυψα γιὰ τὸν ἐαυτό μου κι αὐτὴ τὴν γιατροειά: θέλετε νὰ κάνετε ἀμέσως καὶ σεῖς ἓνα τραγούδι λύρας ἀπ' αὐτό;

—«Μὴ μιλᾷς ἄλλο, τοῦ ἀποκρίθηκαν πάλι τὰ ζῶα του: καλύτερα, ὦ ἐσὺ ποὺ σ' ἀνάρρωση βρίσκεσαι, νὰ κάμεις μιὰ σωστή λύρα γιὰ σένα, μιὰ καινούργια λύρα!

Γιατί, γιὰ δές, ἀλήθεια, Ζαρατούστρα! Γιὰ τὰ καινούργια τραγούδια σου χρειάζεται καινούργια λύρα.

Τραγούδα καὶ τραγούδα, ὦ Ζαρατούστρα, γιάτρεψε μὲ καινούργια τραγούδια τὴν ψυχὴ σου: γιὰ νὰ σηκώσεις τὴ μεγάλη μοῖρα σου, ποὺ ἀκόμη δὲν ὑπῆρξε μοῖρα κανενὸς ἀνθρώπου!

Γιατὶ τὰ ζῶα σου γνωρίζουνε καλὰ, ὦ Ζαρατούστρα, ποιὸς εἶσαι, καὶ ποιὸς πρέπει νὰ γίνεις: γιὰ δές, εἶσαι ὁ διδασκαλὸς τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς —, νὰ ποιᾷ εἶναι ἡ μοῖρα σου!

Ἀφοῦ πρέπει πρῶτος ἐσὺ νὰ διδάξεις τὴ διδασκαλίᾳ αὐτῇ, — πῶς ἡ μεγάλη μοῖρα τούτῃ νὰ μὴν ἦταν κι ὁ πιὸ μεγάλος σου κίνδυνος κι ἀρρώστια;

Γιὰ δές, ξέρουμε τί διδάσκεις: πῶς ὅλα τὰ πράγματα ἐπιστρέφουν αἰώνια καὶ μεῖς μαζί τους, καὶ πῶς ἅπειρες φορές ὑπῆρξαμε κι ὅλα τὰ πράγματα μαζί μας.

Διδάσκεις πώς υπάρχει μιὰ μεγάλη χρονιά τοῦ γίγνεσθαι, ἓνα τέρας, σὲ μέγεθος, χρονιά: κλεψύδρας ὅμοια πρέπει ἢ χρονιά τούτη ὁλοένα ν' ἀναστρέφεται γιὰ καινούργια γιομίσματα καὶ ἀδειάσματα:—

—ἔτσι ποὺ ὅλες αὐτὲς οἱ χρονιὲς εἶναι ὅμοιες μεταξύ τους, τόσο οἱ πιὸ μεγάλες ὅσο κ' οἱ πιὸ μικρές, ἔτσι ποὺ κ' οἱ ἴδιοι ἐμείς σὲ κάθε μεγάλη χρονιά εἴμαστε ὅμοιοι μὲ τὸν ἑαυτό μας, τόσο οἱ πιὸ μεγάλοι ὅσο κ' οἱ πιὸ μικροί.

Κι ἂν ἤθελες τώρα νὰ πεθάνεις, ὦ Ζαρατούστρα: γιὰ δὲς, ξέρουμε, ἐπίσης, πὼς θὰ μιλοῦσες στὸν ἑαυτό σου:—μὰ τὰ ζῶα σου σὲ παρακαλοῦνε νὰ μὴ πεθάνεις ἀκόμα!

Θὰ μιλοῦσες καὶ χωρὶς νὰ τρέμεις, πολὺ περισσότερο θ' ἀναστέναζες ἀπὸ εὐδαιμονία: γιὰτὶ ἓνα μεγάλο θάρος καὶ ἀγωνία θὰ 'φευγαν ἀπὸ πάνω σου, ὦ ἐσὺ πιὸ ὑπομονετικὸ ἀπὸ τοὺς ὑπομονετικούς!—

«Τώρα πεθαίνω καὶ χάνομαι, θὰ ἔλεγες, καὶ μέσα σὲ μιὰ στιγμή θὰ 'μαι ἓνα Τίποτα. Οἱ ψυχὲς εἶναι τόσο θνητὲς ὅσο καὶ τὰ σώματα.

Μὰ ὁ κόμπος τῶν αἰτιῶν ποὺ μὲ δένει ἐπιστρέφει,—αὐτὸς θὰ μὲ δημιουργήσει πάλι! 'Ο ἴδιος ἐγὼ ἀνήκω στὶς αἰτίες τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς.

Θὰ ξαναγυρίσω μὲ τοῦτο τὸν ἥλιο, μὲ τούτη τὴ γῆ, μὲ τοῦτο τὸν ἀετό, μὲ τοῦτο τὸν ὄφι—ὁ χ ι σὲ μιὰ νέα ζωὴ ἢ σὲ καλύτερη ζωὴ ἢ σὲ παρόμοια ζωή:

—θὰ ξαναγυρίζω αἰώνια σὲ τούτη τὴν ἴδια καὶ τὴν αὐτὴ ζωή, τόσο στὰ πιὸ μεγάλα ὅσο καὶ στὰ πιὸ μικρά, γιὰ νὰ διδάξω πάλι τὴν αἰώνια ἐπιστροφή ὅλων τῶν πραγμάτων,—

—γιὰ νὰ μιλήσω πάλι τὸ λόγο γιὰ τὸ Μεγάλο Μεσημέρι τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ ν' ἀναγγεῖλω πάλι στοὺς ἀνθρώπους τὸν 'Υπεράνθρωπο.

Μίλησα τὸν λόγο μου, συντρίβομαι ἀπὸ τὸν λόγο μου: ἔτσι τὸ θέλει ἡ αἰώνια κλήρα μου—, σὰν εὐαγγελιστῆς χάνομαι!

Ἔφτασε κιόλας ἡ ὥρα ποὺ ὁ καταστρεφόμενος εὐλογεῖ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Ἔτσι—τ ε λ ε ι ὡ ν ε ι ἡ δύση τοῦ Ζαρατούστρα.»—

ΟΤΑΝ τὰ ζῶα εἶπανε τοῦτα τὰ λόγια, σωπάσανε καὶ περίμεναν γιὰ νὰ τοὺς πεῖ κάτι ὁ Ζαρατούστρα: μὰ ὁ Ζαρατούστρα δὲν ἄκουσε ποὺ σωπάσανε. Μὰ κειτότανε ἡσυχος, μὲ κλεισμένα τὰ μάτια, ἀποκοιμησμένου ὅμοιος, ἂν καὶ δὲν κοιμότανε: γιὰτὶ μιλοῦσε μὲ τὴν ψυχὴ του. Μὰ ὁ ὄφης καὶ ὁ ἀετός, καθὼς τὸν βρήκανε τόσο σιωπηλό, σεβάστηκαν τὴ μεγάλη ἡσυχία ποὺ τὸν τριγύριζε κ' ἔφυγαν ἀλαφροπάτητα.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΘΥΜΙΑ

Ω ΨΥΧΗ ΜΟΥ, «σήμερα» σ' ἔμαθα νὰ λὲς ὅπως καὶ «κάποτε» καὶ «ἄλλοτε», καὶ πέρα ἀπ' ὅλα τὰ Ἐδῶ καὶ τὰ Ἐκεῖ νὰ χορεύεις.

Ὁ ψυχὴ μου, σ' ἐλευθέρωσα ἀπ' ὅλες τὶς γωνιές, πέταξα ἀπὸ πάνω σου ὅλη τὴ σκόνη καὶ τὶς ἀράχνες καὶ τὸ μισόφωτο.

Ὁ ψυχὴ μου, ἔπλυνα τὴ μικρὴ ντροπὴ καὶ τὴν ψευτοαρετὴ ἀπὸ πάνω σου καὶ σ' ἔπεισα νὰ στέκεις γυμνὴ μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ ἡλίου.

Μὲ τὴν ἀνεμικὴ, ποὺ «Πνεῦμα» λέγεται, φύσηξα πάνω ἀπὸ τὴν τρικυμισμένη σου θάλασσα· σκόρπισα ὅλα τὰ σύννεφα, ἔπνιξα καὶ τὴν ἴδια τὴν πνίχτρα ποὺ «Ἀμαρτία» λέγεται.

Ὁ ψυχὴ μου, σοῦ ἔδωσα τὸ δικαίωμα νὰ λὲς Ὅχι ὅπως ἡ θύελλα, καὶ Ναὶ νὰ λὲς ὅπως ὁ καθαρὸς οὐρανὸς λέει Ναί: γαλήνια σὰν φῶς εἶσαι τώρα καὶ πᾶς μέσα ἀπὸ ἀρνούμενες θύελλες.

Ὁ ψυχὴ μου, σοῦ ἔδωσα πίσω τὴν ἐλευθερίαν σου πάνω στὸ δημιουργημένο καὶ στὸ ἀδημιούργητο: καὶ ποιὸς γνωρίζει, ὅπως γνωρίζεις ἐσύ, τὴν ἡδονὴ τοῦ μελλομένου;

Ὁ ψυχὴ μου, σοῦ δίδαξα τὴν περιφρόνηση, ποὺ δὲν ἔρχεται σὰν σκουλήκιασμα, τὴ μεγάλη, τὴν ἐκτενέστερη περιφρόνηση, ποὺ ἀγαπᾷ περισσότερο ὅ,τι περισσότερο περιφρονεῖ.

Ὁ ψυχὴ μου, σὲ δίδαξα τόσο νὰ πείθεις, ποὺ καὶ τὶς ἴδιες τὶς αἰτίες νὰ πείθεις: τοῦ ἡλίου ὁμοίαν ποῖ καὶ τὴν θάλασσα πείθει ν' ἀνεβεῖ στὸ ὕψος τοῦ.

Ὁ ψυχὴ μου, σοῦ ἀφαίρεσα κάθε ὑπακοή, γονάτισμα καὶ δουλικότητα: σοῦ ἔδωσα μάλιστα τὰ ὀνόματα «τροπὴ τῆς ἀνάγκης» καὶ «πεπρωμένο».

Ὁ ψυχὴ μου, σοῦ ἔδωσα νέα ὀνόματα καὶ παιγνίδια πολύχρωμα, σὲ εἶπα «πεπρωμένο» καὶ «ἔκταση τῶν ἐκτάσεων» καὶ «ἀφαιρὸ τοῦ χρόνου» καὶ «γαλάζια καμπάννα».

Ὁ ψυχὴ μου, στὴ γῆ σου ἔδωσα κάθε σοφία νὰ πιεῖ, κάθε καινούργιο κρασί καθὼς καὶ κάθε ἀπρομνημόνευτο, παλιό, δυνατὸ κρασί τῆς σοφίας.

Ὁ ψυχὴ μου, κάθε ἡλιο ἔχυσά πάνω σου καὶ κάθε νύχτα καὶ κάθε σιωπὴ καὶ κάθε ἐπιθυμία: καὶ μοῦ μεγάλωσες ὡς κλῆμα ἀμπέλου.

Ὁ ψυχὴ μου, πᾶμπλουτὴ καὶ βαριὰ εἶσαι τώρα, δά, ἓνα κλῆμα ἀμπέλου μὲ φουσκωμένους μαστοὺς καὶ σφιχτά, μελαχρινόχρυσά κρασοστάφυλα:—

—σφιγμένη καὶ πιεσμένη ἀπὸ τὴν εὐτυχία σου, σ' ἀναμνήνῃ μπροστὰ στὴν ἀφθονία σου καὶ ντροπαλὴ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀναμνή σου.

Ὁ ψυχὴ μου, πουθενὰ δὲν ὑπάρχει τώρα ψυχὴ, ποὺ νὰ ἔτανε πιὸ ἐρωτευμένη καὶ πιὸ φαρδαίνουσα καὶ πιὸ φαρδεμένη! Ποῦ

Μέλλον καὶ Παρελθὸν θὰ ᾿σαν τόσο κοντὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο ὅσο σὲ σένα;

᾽Ω ψυχὴ μου, σοῦ τὰ ἔδωσα ὅλα, κι ὅλα τὰ χέρια μου ἀδειάστηκαν πάνω σου καὶ τώρα! Τώρα θὰ μοῦ λὲς χαμογελώντας καὶ γιομάτη μελαγχολία: «Ποιὸς ἀπὸ μᾶς τοὺς δυὸ πρέπει νὰ εὐχαριστήσῃ;»

—δὲν πρέπει νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτὸς ποὺ δίνει ἐπειδὴ παίρνει ἐκεῖνος ποὺ παίρνει; Μὴ τὸ νὰ δωρίζει κανεὶς δὲν εἶναι μιὰ μεγάλη ἀνάγκη; Μὴ τὸ νὰ δέχεται κανεὶς δὲν εἶναι ἓνας οἶχτος;

᾽Ω ψυχὴ μου, καταλαβαίνω τὸ χαμόγελο τῆς μελαγχολίας σου: τὸ ἴδιο τὸ ξεχειλίσμα τοῦ πλούτου σου ἀπλώνει τώρα τὰ χέρια γιομάτα ἐπιθυμία νὰ δωρήσουν.

Ἡ ἀφθονία σου ρίχνει τὸ βλέμμα της πρὸς τὶς μουρμουρίζουσες θάλασσες καὶ ἀναζητᾷ καὶ περιμένει ἢ ἐπιθυμία τῆς ὑπερφθονίας κοιτάζει ἀπὸ τὸν χαμογελαστὸ οὐρανὸ τῶν ματιῶν σου.

Κι ἀληθινά, ὦ ψυχὴ μου! Ποιὸς θὰ ᾿βλεπε τὸ χαμόγελό σου καὶ δὲ ᾽᾿ ἀνελυόταν σὲ δάκρυα; Κ' οἱ ἴδιοι οἱ Ἄγγελοι θ' ἀναλύονταν σὲ δάκρυα μπροστὰ στὴν ὑπερκαλωσύνη τοῦ χαμόγελού σου!

Ἡ καλωσύνη σου κ' ἡ ὑπερκαλωσύνη σου εἶναι ποὺ δὲ θέλει νὰ παραπονεθεῖ καὶ νὰ κλάψῃ: κι ὥστόσο, ὦ ψυχὴ μου, τὸ χαμόγελό σου λαχταρᾷ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ στόμα σου ποὺ τρεμουλιάζει λαχταρᾷ τοὺς λυγμούς.

«Μὴ κάθε κλάμμα δὲν εἶναι ἓνα παράπονο; Καὶ κάθε παράπονο μιὰ κατηγορία;» Ἔτσι ἔλεγες στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου καὶ γι' αὐτὸ προτιμᾷς νὰ χαμογελᾷς, ὦ ψυχὴ μου, παρὰ νὰ ξεχύνεις τὸν πόνο σου.

—σ' ὀρμητικὰ δάκρυα νὰ ξεχύνεις ὅλο τὸν πόνο σου γιὰ τὴν ἀφθονία σου καὶ γιὰ ὅλη τὴ λαχτάρα ποὺ νιώθει τὸ κλῆμα τῆς ἀμπέλου γιὰ τὸν ἀμπελουργό του καὶ γιὰ τὸ μαχαίρι τοῦ ἀμπελουργοῦ του!

Ἄλλ' ἂν δὲ θέλεις νὰ κλάψεις, νὰ ξεχύσεις σὲ δάκρυα τὴν πορφυρένια μελαγχολία σου, τότε πρέπει νὰ τ ρ α γ ο υ δ ῇ σ ε ι ς, ὦ ψυχὴ μου!

—Γιὰ δὲς, χαμογελῶ κι ὁ ἴδιος, ἐγώ, ποὺ σοῦ τὸ προλέγω:

—νὰ τραγουδήσεις μὲ παφλαστικὸ τραγούδι, ἴσαμε νὰ γαληνέψουν ὅλες οἱ θάλασσες γιὰ ν' ἀκρουμαστοῦνε τὴν ἐπιθυμία σου,—

ἴσαμε πάνω ἀπὸ γαλήνιες, γιομάτες ἐπιθυμία θάλασσες ἀρμενίσει ἢ θάρκα, τὸ χρυσὸ θαῦμα, ποὺ γύρω ἀπὸ τὸ χρυσάφι του σκιρτοῦν ὅλα τὰ καλὰ, τὰ κακὰ, τὰ θαυμαστὰ πράγματα: —

—καὶ πολλὰ μεγάλα καὶ μικρὰ ζῶα καὶ κάθε τι ποὺ ἔχει ἐλαφρά, θαυμαστὰ πόδια, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τρέχει σὲ μενεξεδένια μονοπάτια,—

—πρὸς τὸ χρυσὸ θαῦμα, πρὸς τὴν ἐβελόντρια δάρκα καὶ πρὸς τὸν κύριό του: ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ὁ ἀμπελουργός, ποὺ μὲ διαμαντένιο μαχαίρι περιμένει,—

—ὁ μεγάλος λυτρωτής σου, ὦ ψυχὴ μου ὁ ἀνονόμαστος— ποὺ μόνο μελλοντικὰ τραγούδια θὰ τοῦ βροῦν ὄνομα!

Κι ἀληθινά, μυρίζει κιόλας ἡ ἀνάσα σου μελλοντικὰ τραγούδια!—

—κιόλας φλογίζεσαι κι ὀνειρεύεσαι, κιόλας πίνεις διψασμένα ἀπ' ὅλα τὰ πηγάδια τῆς παρηγοριᾶς μὲ τοὺς βαθιοὺς ἤχους, κιόλας γαληνεύει ἡ μελαγχολία σου στὴν εὐδαιμονία μελλοντικῶν τραγουδιῶν!—

ὦ ψυχὴ μου, τώρα σοῦ τὰ ἔδωσα ὅλα κι ἀκόμη καὶ τὸ στερνὸ μου, κι ὅλα τὰ χέρια μου ἀδειάστηκαν πάνω σου: — καί, γιὰ δέξ,

τ' ὅτι σοῦ εἶπα νὰ τραγουδήσεις, αὐτό 'ταν τὸ στερνὸ μου ποὺ σοῦ ἔδωσα!

Τ' ὅτι σοῦ εἶπα νὰ τραγουδήσεις, μίλα τώρα, μίλα: ποιοὺς ἀπὸ μᾶς πρέπει τώρα—νὰ εὐχαριστήσῃς;—Πλὴν καλύτερα ἀκόμα: τραγούδησέ μου: τραγούδησε, ὦ ψυχὴ μου! Κι ἄφησε ἐμένα νὰ εὐχαριστήσω!—

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΤΟ ΑΛΛΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

I

ΜΕΣΑ στὰ μάτια σου κοίταξα τώρα στερνά, ὦ ζωή: χρυσάφι εἶδα νὰ λάμπει στὸ νυχτερινὸ μάτι σου,—ἡ καρδιά μου γαλήνεψε ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τούτη:

μιὰ χρυσὴ δάρκα εἶδα νὰ λάμπει πάνω σὲ νυχτωμένα νερά, μιὰ χρυσὴ δάρκα, σὰν λίκνο, ποὺ βούλιαζε, ἔκανε νερὰ κ' ἔκανε σημάδια πάλι καὶ πάλι!

Στὸ πόδι μου, τὸ ξετρελλαμένο γιὰ χορό, ἔρριξες ἓνα βλέμμα, ἓνα χαμογελαστό, ἐρωτηματικό, τακερό, λικνιστικὸ βλέμμα:

Δυὸ φορές μόνον ἔπαιξες τὸ κρόταλό σου μὲ μικρὰ χέρια—κι ἀμέσως κιόλας λικνίστηκε τὸ πόδι μου ἀπὸ χορευτικὴ μανία.—

Οἱ φτέρνες μου αἰωρήθηκαν, τὰ ποδοδάχτυλά μου ἀκρουμάστηκαν γιὰ νὰ σ' ἐννοήσουν: γιὰτὶ ὁ χορευτὴς ἔχει τὸ αὐτί του—στὰ ποδοδάχτυλά του!

Πήδηξα πρὸς ἐσένα: καὶ σὺ πισωπέταξες μπροστὰ στὸ πηδῆμά μου· καὶ κατὰ πάνω μου γλώσσισε ἡ γλώσσα τῆς φεύγουσας, πετουμένης κόμης σου!

Πήδησα μακριὰ σου καὶ μακριὰ ἀπὸ τὰ φίδια σου: τότε

στάθηκες πιά, μισογυρίζοντας, καὶ τὸ μάτι σου ἦτανε γιομάτο ἐπιθυμία.

Μὲ λοξὰ βλέμματα — λοξὰ μονοπάτια μοῦ μαθαίνεις· σὲ λοξὰ μονοπάτια μαθαίνει τὸ πόδι μου — πονηριές!

Σὲ φοβοῦμαι κοντά σου, σ' ἀγαπῶ μακριά σου· ἡ φυγή σου μὲ τραβά, ἡ ἀναζητήσή σου μὲ διώχνει:—ὕποφέρω, μὰ καὶ τί δὲ θὰ ὑπόφερα πρόθυμα γιὰ σένα!

Ποῦ ἡ ψυχρότητά σου ἀνάβει, ποῦ τὸ μῖσος σου ἐξαπατᾷ, ποῦ ἡ φυγή σου δένει, ποῦ τὸ περίπαιγμά σου—συγκινεῖ:

—ποιὸς δὲ θὰ σὲ μισοῦσε, ὦ μεγάλη δεσμεύτρια, περιτυλίχτρια, ζητήτρια, ἀναζητήτρια, εὐρέτρια! Ποιὸς δὲ θὰ σ' ἀγαποῦσε, ὦ ἀθῶα, ἀνυπόμονη, διαστική, παιδικοβλέμματη ἀμαρτωλή!

Ποῦ μὲ τραβάς τώρα, ὦ ἄσωτη καὶ ἀδάμασπη; Καὶ τώρα μοῦ φεύγεις πάλι, ὦ γλυκὸ τρελλοκόριτσο καὶ ἀχάριστο!

Χορεύω ξοπίσω σου, κι ἀκολουθῶ καὶ τὰ πιὸ μικρὰ ἴχνη σου. Ποῦ εἶσαι; Δώσε μου τὸ χέρι σου! Ἦ ἓνα σου δάχτυλο μόνο!

Ἐδῶ 'ναι σπηλιές· καὶ σύδεντρα: θὰ παραπλανηθοῦμε — Σταμάτησε! Στάσου ἤσυχα! Δὲ βλέπεις ποῦ πετοῦν γύρω μας κουκουδάγιες καὶ νυχτερίδες;

ὦ κουκουδάγια! ὦ νυχτερίδα! Θέλεις νὰ μὲ πιθηκίσεις; Ποῦ εἵμαστε; Ἀπὸ τοὺς σκύλους ἔμαθες αὐτὸ τὸ οὐρλιασμα καὶ τὸ γαύισμα.

Ἐρωτικὰ μοῦ τρίζεις τ' ἄσπρα σου δοντάκια, τὰ κακὰ ματια σου πηδοῦνε πάνω μου μέσα ἀπὸ τὴ βοστρυχωτὴ χαίτη σου!

Τί χορὸς πάνω ἀπὸ κορμούς δέντρων καὶ πέτρες: εἶμαι ὁ κυνηγός, — θέλεις νὰ 'σαι ὁ σκύλος μου ἢ τὸ ζαρκάδι μου;

Κοντά μου τώρα! Καὶ γρήγορα, ὦ μοχθηρὴ πηδήχτρα! Ψηλὰ τώρα! Κι ἀντίπερα! — Ἀλλοίμονο! Ξαφνικὰ ἔπεσα ὁ ἴδιος ἐγὼ καθὼς πηδοῦσα!

ὦ, κοίτα με ποῦ κείμεμαι, ὦ Ἐπαρση, καὶ ποῦ γυρεύω ἔλεος! Πρόθυμα θὰ ἤθελα ν' ἀκολουθήσω μαζί σου πιὸ ὁμορφο μονοπάτι!

— τῆς ἀγάπης τὸ μονοπάτι μέσα ἀπὸ ἤσυχους πολύχρωμους θάμνους! Ἦ ἐκεῖ, πλάι στὴ λίμνη: ὅπου κολυμποῦν καὶ χορεύουν χρυσόψαρα!

Κουράστηκες τώρα; Ἐκεῖ πέρα εἶναι πρόβατα καὶ δειλινά: δὲν εἶναι ὠραῖα νὰ κοιμᾶσαι τὴν ὥρα ποῦ οἱ βοσκοὶ παίζουν τὸ φλάουτό τους;

Κουράστηκες τόσο πολὺ; Θὰ σὲ σηκώσω ἐγὼ, ἄφησε μόνο νὰ πέσουν τὰ μπράτσα σου. Κι ἂν διψᾷς — θὰ εἶχα κάτι, βέλαια, μὰ τὸ στόμα σου δὲ θέλει νὰ πῇ! —

— ὦ, αὐτὸ τὸ καταραμένο, εὐκίνητο, εὐλύγιστο φίδι καὶ γλιστερὴ μάγισσα! Ποῦ τρύπωσες; Μὰ στὸ πρόσωπο αἰσθάνομαι δυὸ ἀγγίγματα καὶ κόκκινες κηλίδες ἀπὸ τὸ χέρι σου!

Κουράστηκα ἀληθινὰ νὰ ᾿μαι πάντα ὁ βοσκὸς τῶν προβάτων σου! Ὡ μάγισσα, ὡς τὰ τώρα τραγούδησα γιὰ σένα, τώρα ἐσὺ πρέπει νὰ φωνάζεις — γιὰ μένα!

Σύμφωνα μὲ τὸ ρυθμὸ τοῦ καμτσικιοῦ μου πρέπει νὰ χορεύεις καὶ νὰ φωνάζεις! Δὲν ξέχασα, ἀλήθεια, τὸ μαστίγιό μου; Ὅχι!

2

ΞΑΦΝΙΚΑ ἡ ζωὴ μοῦ ἀποκρίθηκε ἔτσι, κλείνοντας συνάμα καὶ τὰ κομψὰ της αὐτιά:

«Ὡ Ζαρατούστρα! Μὴ πλαταγίζεις, ἀλήθεια, τόσο φοβερὰ μὲ τὸ καμτσίκι σου! Τὸ ξέρεις δά: ὁ θόρυβος σκοτώνει τὴ σκέψη, — καὶ τώρα ἀκριδῶς μοῦ ἔρχονται τόσο τρυφερὲς σκέψεις!

Εἴμαστε κ' οἱ δυὸ σωστοὶ ἀκαμάτηδες καὶ στὸ καλὸ καὶ στὸ κακόν. Πέρα ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ βρήκαμε τὸ νησί μας καὶ τὸ πράσινο λειβάδι μας — μόνο ἐμεῖς οἱ Δυό! Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ᾿μαστε καλοὶ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο!

Κι ἂν δὲν ἀγαπιόμαστε ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδιάς μας—, πρέπει νὰ ᾿ναι ἐχθρικός κανεὶς ἀπέναντι στὸν ἄλλον, ὅταν δὲν τὸν ἀγαπᾷ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδιάς του;

Καὶ τ' ὅτι εἶμαι καλὸς μαζί σου καὶ πολλές φορές πάρα πολὺ καλός, μάλιστα, τὸ ξέρεις: κ' ἡ αἰτία εἶναι πὼς ζηλεύω τὴ σοφία σου. Ἄχ, αὐτὴ ἡ γριά, τρελλή, ἀστειόλογη σοφία σου!

Ἄν μιὰ μέρα ἔφευγε μακριὰ σου ἡ σοφία σου, ἄχ! γρήγορα θὰ ᾿φευγε μακριὰ σου κ' ἡ ἀγάπη μου!» —

ΑΠΑΝΩ σ' αὐτὸ ἡ ζωὴ ἔρριξε πισω τῆς ἓνα βλέμμα, συλλογισμένη, κ' ὕστερα ἓνα ἄλλο βλέμμα γύρω τῆς καὶ εἶπε σιγά:

«Ὡ Ζαρατούστρα, δὲ μοῦ εἶσαι ἀρκετὰ πιστός!

Πάει πολὺς καιρὸς ποὺ δὲ μ' ἀγαπᾷς πιά τόσο πολὺ, ὅσο μοῦ λές· ξέρω, σκέφτεσαι πὼς γρήγορα θὰ μ' ἐγκαταλείψεις.

Ὑπάρχει μιὰ παλιά, βαριά, βαριὰ καμπάνα: ὁ χτύπος τῆς ἀκούγεται μέσα στὴ νύχτα ὡς ψηλά, πάνω στὴ σπηλιά σου: —

— ἀκοῦς αὐτὴ τὴν καμπάνα μὲς στὰ βαθιὰ μεσάνυχτα νὰ χτυπᾷ τὶς ὥρες, καὶ τότε, ἀνάμεσα στὶς δώδεκα μὲ μία τὸ σκέφτεσαι —

— τὸ σκέφτεσαι, ὦ Ζαρατούστρα, τὸ ξέρω, πὼς γρήγορα θὰ μ' ἐγκαταλείψεις!»

«ΝΑΙ, ἀποκρίθηκα διστάζοντας, μὰ καὶ σὺ τὸ ξέρεις ἐπίσης —» Καὶ τῆς εἶπα κάτι στὸ αὐτί, μέσα ἀπὸ τὶς ἀνοικτωμένες, χρυσές, πολλὲς μποῦκλες τῆς κόμης τῆς.

— «Τὸ ξέρεις κι αὐτό, ὦ Ζαρατούστρα; Αὐτὸ δὲν τὸ ξέρει κανεὶς.—»

ΚΑΙ κοιτάξαμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ ρίξαμε τὸ βλέμμα μας
στὸ πράσινο λειβάδι, ποὺ πάνωθ' ἐτρεχε τὸ δροσερὸ βράδι,
καὶ κλάψαμε μαζί. — Μὰ τότε ἡ ζωὴ μου ἔγινε πιὸ ἀγαπητὴ, ἀπ'
ὅσο μου εἶχε γίνεи ποτὲ ἡ σοφία μου. —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

3

Μί α!

ὦ ἄνθρωπε! ἔχε τὸ νοῦ σοι!

Δύ ο!

Τὰ βαθιὰ μεσάνυχτα τί λένε;

Τρεῖς!

«Κοιμόμουν, κοιμόμουν...»,

Τέσσερις!

«ἔχω ἀπὸ βαθὺ ὄνειρο ξυπνήσει: —

Πέντε!

«Βαθὺς εἶναι ὁ κόσμος,

Ἑξή!

«πιὸ βαθὺς ἀπ' ὅσο ἔκρινε ἡ μέρα.

Ἑφτά!

«Ἡ ὀδὺνὴ του βαθιά 'ναι...»,

Ὅχτώ!

«ἡ χαρὰ — πιὸ βαθιὰ ἀπὸ τῆς καρδιάς τὸν πόνο:

Ἐννιά!

«Ἡ ὀδὺνὴ λέει: ἀφανίσου!

Δέκα!

«Πλὴν αἰωνιότητα κάθε χαρὰ θέλει...»,

Ἐντεκα!

«...βαθιά, βαθιὰν αἰωνιότητα θέλει!»

Δώδεκα!

ΟΙ ΕΦΤΑ ΣΦΡΑΓΙΔΕΣ

(Ἦ τὸ τραγούδι τοῦ Ναὶ καὶ τοῦ Ἀμὴν)

1

ΑΝ ΕΙΜΑΙ προφήτης καὶ γιομάτος ἀπὸ κεῖνο τὸ προφητικὸ πνεῦμα, ποὺ περπατεῖ σὲ μιὰ ψηλὴ βουνοσειρά, ἀνάμεσα σὲ δυὸ θάλασσες, —

ἀνάμεσα στὸ περασμένο καὶ στὸ μελλούμενο, ὅπως περπατεῖ τὸ βαρὺ σύννεφο, — τῶν πνιγερῶν κάμπων ἐχθρὸς καὶ τοῦ κάθε τι ποὺ εἶναι κουρασμένο καὶ δὲ μπορεῖ μήτε νὰ πεθάνει οὔτε νὰ ζεῖ:

ἔτοιμος ν' ἀστράψω στὸν σκοτεινὸ κόλπο καὶ λυτρωτικὰ ν' ἀχτιδοφωτίσω, φορτωμένος ἀπὸ ἀστραπές, ποὺ Ναὶ! λένε, Ναὶ! γελοῦν, ἔτοιμος προφητικὰ ν' ἀστραποβολήσω: —

ἀλλὰ μακάριος ποὺ εἶναι ἔτσι φορτωμένος! Κι ἀληθινά, πολὺν καιρὸ πρέπει νὰ κρέμεται στὸ βουνὸ σὰν βαριά καταιγίδα, ὅποιος κάποτε τὸ φῶς τοῦ μέλλοντος μέλλει ν' ἀνάψει! —

ὦ, πῶς μπορούσα νὰ μὴν εἶμαι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ γιὰ τὸ γαμήλιο δαχτυλίδι τῶν δαχτυλιδιῶν, — τὸ δαχτυλίδι τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς;

Ἀκόμη δὲ βρῆκα τὴ γυναῖκα, ποὺ θά 'θελα νὰ μοῦ γεννήσει τὰ παιδιὰ μου, ἐχτὸς ἀπὸ τὴ γυναῖκα τούτη ποὺ ἀγαπῶ: γιατί σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

Γιὰ τὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

2

ΑΝ Η ΟΡΓΗ ΜΟΥ σύντριψε ποτὲ τάφους, ἀναποδογύρισε τὶς πέτρες ποὺ ὀρίζουνε τὰ σύνορα, καὶ κύλησε σ' ἀπόκρημνες ἀβύσσους συντριμμένες τὶς παλιὲς πλάκες:

ἂν ἡ χλεύη μου σκόρπισε ποτὲ λόγια, σήψη γιομάτα, κι ἂν ἦρθα σὰν σκούπα γιὰ τὶς ἀράχνες τοῦ σταυροῦ καὶ σὰν σαρωτῆς ὄνεμος γιὰ παλιές, πνιγερὲς ταφοκάμαρες:

ἂν κάθισα ποτὲ χαρούμενος, ἐκεῖ ποὺ οἱ παλιοὶ Θεοὶ κείτονταν θαμμένοι, εὐλογώντας τὸν κόσμον, ἀγαπώντας τὸν κόσμον, πλάϊ σὲ μνημεῖα παλιῶν συκοφαντῶν τοῦ κόσμου: —

— γιατί ἀκόμα καὶ τὶς ἐκκλησίες καὶ τοὺς τάφους τῶν Θεῶν ἀγαπῶ, ἀρκεῖ μόνο τὸ καθαρὸ μάτι τοῦ οὐρανοῦ νὰ κοιτάζει μέσα ἀπὸ τὴ συντριμμένη στέγη τους· πρόθυμα κάθομαι, χλόης ὅμοιος καὶ κόκκινης παπαρούνας ὅμοιος πάνω στὰ ἐρείπια τῶν ἐκκλησιῶν —

ὦ, πῶς μπορούσα νὰ μὴν εἶμαι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ γιὰ τὸ γαμήλιο δαχτυλίδι τῶν δαχτυλιδιῶν, — τὸ δαχτυλίδι τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς;

Ἀκόμη δὲ βρῆκα τὴ γυναῖκα, ποὺ θά 'θελα νὰ μοῦ γεννήσει τὰ παιδιὰ μου, ἐχτὸς ἀπὸ τὴ γυναῖκα τούτη ποὺ ἀγαπῶ: γιατί σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

Γιὰ τὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

ΑΝ ΜΟΥ ἦρθε ποτὲ μιὰ πνοὴ ἀπὸ τὴν δημιουργικὴ πνοὴ κι ἀπὸ κείνη τὴν οὐράνια ἀνάγκη, ποὺ ἀκόμα καὶ τὶς τύχες ἐξαναγκάζει τὸν χορὸ τῶν ἀσπεριῶν νὰ χορέφουν:

ἂν γέλασα ποτὲ μὲ τὸ γέλιο τῆς δημιουργικῆς ἀστραπῆς, ποὺ ἀκολουθεῖ μουγκρίζοντας, ἀλλ' ὑπάκουα, τῇ μακρῇ βροντῇ τῆς ἐνέργειας:

ἂν ἔπαιξα ποτὲ στὸ τραπέζι τῶν Θεῶν τῆς γῆς ζάρια μὲ τοὺς Θεούς, ἔτσι ποὺ ἡ γῆ ἔτρεμε καὶ σκιζόταν καὶ ρέμματα φωτὶς ξεφυστοῦσε: —

— γιὰτὶ ἓνα θεϊκὸ τραπέζι εἶναι ἡ γῆ, ποὺ τρέμει ἀπὸ τὰ καηνούργια δημιουργικὰ λόγια κι ἀπὸ τὰ ζάρια τῶν Θεῶν: —

ὦ, πῶς μπορούσα νὰ μὴν εἶμαι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ γιὰ τὸ γαμήλιο δαχτυλίδι τῶν δαχτυλιδιῶν, — τὸ δαχτυλίδι τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς;

Ἀκόμη δὲ βρῆκα τὴ γυναῖκα, ποὺ θά 'θελα νὰ μοῦ γεννοῦσε τὰ παιδιὰ μου, ἐχτὸς ἀπὸ τούτῃ τὴ γυναῖκα ποὺ ἀγαπῶ: γιὰτὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

Γιὰτὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

ΑΝ ΗΠΙΑ ποτὲ μιὰ γερὴ γουλιὰ ἀπὸ κείνη τὴν ἀφρίζουσα στάσινα τῶν ἀρτυμάτων καὶ τῶν μιγμάτων, ὅπου ὅλα τὰ πράγματα εἶναι καλὰ σμιγμένα:

ἂν ποτὲ τὸ χέρι μου χώνεψε τὸ πιὸ μακρυνὸ στὸ πιὸ κοντινόν, καὶ τὴ φωτιά στὸ πνεῦμα, καὶ τὴ χαρὰ στὸν πόνο καὶ τὸ πιὸ κακὸ στὸ πιὸ καλόν:

ἂν ὁ ἴδιος ἐγὼ εἶμαι ἓνας κόκκος ἀπὸ κείνο τὸ λυτρωτικὸ ἀλάτι, ποὺ κάνει ὅλα τὰ πράγματα νὰ σμίγουνε καλὰ μέσα στὴ στάσινα τῶν μιγμάτων: —

— γιὰτὶ ὑπάρχει ἓνα ἀλάτι, ποὺ τὸ Καλὸ μὲ τὸ Κακὸ δίνει· κι ἀκόμη καὶ τὸ πιὸ κακὸ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσει σὰν ἄρτυμα καὶ σὰν τελευταῖο ξάφρισμα: —

ὦ, πῶς μπορούσα νὰ μὴν εἶμαι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ γιὰ τὸ γαμήλιο δαχτυλίδι τῶν δαχτυλιδιῶν, — τὸ δαχτυλίδι τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς;

Ἀκόμη δὲ βρῆκα τὴ γυναῖκα ποὺ θά 'θελα νὰ μοῦ γεννοῦσε τὰ παιδιὰ μου, ἐχτὸς ἀπὸ τούτῃ τὴ γυναῖκα ποὺ ἀγαπῶ: γιὰτὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

Γιὰτὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

ΑΝ ΣΥΜΠΑΘΩ τῇ θάλασσᾳ καὶ κάθε τι ποὺ ἔχει τὸν χαρακτήρα τῆς θάλασσας, καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμα ὅταν ὀργισμένα μοῦ ἀντιστέκεται:

ἂν εἶναι μέσα μου ἐκείνη ἡ ἐρευνητικὴ χαρὰ, ποὺ βάνει πλῶρη κατὰ τὸ ἀνακάλυπτο, ἂν μέσα στὴ χαρὰ μου ὑπάρχει ἡ χαρὰ τοῦ θαλασσοπόρου:

ἂν ἡ χαρὰ μου φώναζε ποτέ: «ἡ ἀχτὴ ἐξαφανίστηκε — τώρα πιά μοῦ ἔπεσε κ' ἡ τελευταία ἀλυσσίδα —

— τὸ ἄνοχθο βουτίζει γύρω μου, πολὺ μακριὰ μου λάμπει ὁ χῶρος κι ὁ χρόνος, ἐμπρός, μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν, γέρικη καρδιά μου!» —

ὦ, πῶς μποροῦσα νὰ μὴν εἶμαι σ' ὀργασμὸ γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ γιὰ τὸ γαμήλιο δαχτυλίδι τῶν δαχτυλιδιῶν, — τὸ δαχτυλίδι τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς;

Ἀκόμη δὲ βρῆκα τὴ γυναῖκα, ποὺ θὰ 'έελα νὰ μοῦ γεννοῦσε τὰ παιδιὰ μου, ἐχτὸς ἀπὸ τούτῃ τὴ γυναῖκα ποὺ ἀγαπῶ: γιατί σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

Γιατί σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

ΑΝ Η ΑΡΕΤΗ μου εἶναι ἀρετὴ χορευτοῦ, κι ἂν πῆδησα πολλές φορές καὶ μὲ τὰ δυὸ πόδια στὶς χρυσοσμαράγδινες ἐκστάσεις:

ἂν ἡ κακία μου εἶναι μιὰ γελαστὴ κακία, ποὺ βρίσκεται στὸ σπίτι τῆς κάτω ἀπὸ τὰ κλαδιὰ τῶν ρόδων κι ἀπὸ τοὺς φράχτες τῶν κρίνων:

— γιατί στὸ γέλιο βρίσκονται μαζεμένα ὅλα τὰ Κακά, πλὴν ἐξαγιασμένα καὶ ἀθωομένα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν εὐδαιμονία του: —

κι ἂν τὸ Α καὶ τὸ Ω μου εἶναι πῶς κάθε βάρος θὰ γίνεῖ ἐλαφρό, κάθε σῶμα θὰ γίνεῖ χορευτὴς, κάθε πνεῦμα θὰ γίνεῖ πουλί: κι ἀληθινά, αὐτό 'ναι τὸ Α καὶ τὸ Ω μου! —

ὦ, πῶς μποροῦσα νὰ μὴν εἶμαι σ' ὀργασμὸ γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ γιὰ τὸ γαμήλιο δαχτυλίδι τῶν δαχτυλιδιῶν, — τὸ δαχτυλίδι τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς;

Ἀκόμη δὲ βρῆκα τὴ γυναῖκα, ποὺ θὰ 'θελα νὰ μοῦ γεννοῦσε τὰ παιδιὰ μου, ἐχτὸς ἀπὸ τούτῃ τὴ γυναῖκα ποὺ ἀγαπῶ: γιατί σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

Γιατί σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

ΑΝ ΤΕΝΤΩΣΑ ποτὲ ἀπὸ πάνω μου γαλήνιον οὐρανὸ κι ἂν μὲ τὰ δικά μου φτερὰ στὸν δικό μου οὐρανὸ πέταξα:

ἂν παίζοντας σὲ βαθιὰ μάκρη τοῦ φωτὸς κολύμπησα καὶ στὴν ἐλευθερία μου ἦρθε τὸ πουλὶ τῆς σοφίας: —

— ἄλλ' ἔτσι μιλεῖ τὸ πουλὶ τῆς σοφίας: «Γιὰ δές, δὲν ὑπάρχει κανένα Πάνω, δὲν ὑπάρχει κανένα Κάτω! Ρίξου γύρω σου, ἔξω, πίσω, ὦ Ἐλαφρέ! Τραγούδα, μὴ μιλεῖς πιά!

— μὴ κι ὅλα τὰ λόγια δὲν ἔγιναν γιὰ τοὺς Βαρεῖς; Δὲ λένε, ὅλα τὰ λόγια, ψέμματα, στὸν Ἐλαφρό; Τραγούδα! Μὴ μιλεῖς πιά!» —

ὦ, πῶς μποροῦσα νὰ μὴν εἶμαι σ' ὄργασμὸ γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ γιὰ τὸ γαμήλιο δαχτυλίδι τῶν δαχτυλιδιῶν, — τὸ δαχτυλίδι τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς;

Ἀκόμη δὲ βρῆκα τὴ γυναῖκα, ποὺ θά 'θελα νὰ μοῦ γεννοῦσε τὰ παιδιὰ μου, ἐχτὸς ἀπὸ τούτη τὴ γυναῖκα ποὺ ἀγαπῶ: γιὰτὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

Γιὰτὶ σ' ἀγαπῶ, ὦ Αἰωνιότητα!

ΕΤΣΙ ΜΙΛΗΣΕΝ Ο ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΜΕΡΟΣ

Ἄχ, σὲ ποίῳ μέρει τοῦ κόσμου ἔγιναν
μεγαλύτερες τρέλλες, παρ' ὅσο ἀνάμεσα στοὺς
συμπονετικούς; Καὶ τί προξένησε περισσότερο
πόνο στὸν κόσμο ἀπὸ τὶς τρέλλες τῶν συμπο-
νετικῶν;

Ἀλλοίμονο σ' ὅσους ἀγαποῦν, ὅταν δὲν
ἔχουν ἀκόμα ἓνα ὕψος, ποῦ νὰ βρίσκεται ψη-
λότερα ἀπὸ τὴ συμπόνια τους!

Ἔτσι μίλησε κάποτε ὁ δαίμονας σὲ μέ-
να: «ἀκόμη κι ὁ Θεὸς ἔχει τὴν Κόλασή του·
κι αὐτὴ ἔναι ἡ ἀγάπη του γιὰ τοὺς ἀνθρώ-
πους».

Καὶ τώρα τελευταῖα ἀκόμα τὸν ἄκουσα
νὰ λέει αὐτὰ τὰ λόγια: «Ὁ Θεὸς πέθανε· ὁ
Θεὸς πέθανε ἐξ αἰτίας τῆς συμπόνιας του γιὰ
τοὺς ἀνθρώπους».

ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

γιὰ τοὺς συμπονετικούς (II, σελ. 75-76)

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΜΕΛΙΟΥ

—ΚΑΙ ΠΑΛΙ πέρασαν φεγγάρια καὶ χρόνια πάνω ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Ζαρατούστρα, καὶ ὁ Ζαρατούστρα δὲν τὸ ἐνίωσε· μὰ τὰ μαλλιά του ἀσπρίσανε.

Μιὰ μέρα, καθὼς καθότανε πάνω σὲ μιὰ πέτρα, μπροστὰ στὴ σπηλιά του, καὶ κοίταζε ἡσυχος μακριά, — γιὰτὶ ἀπὸ κεῖ πέρα φαινόταν ἡ θάλασσα, πολὺ μακριά, πάνω ἀπὸ ἀνεγυριστὰ βόραθρα—, τὰ ζῶα του πήγανε ξαφνικὰ κοντά του καὶ ἄρχισαν νὰ τὸν τριγυρίζουν σκεφτικά, ἴσαμε πού, στὸ τέλος, σταθήκανε μπρὸς του.

«ὦ Ζαρατούστρα, εἶπανε, γυρεύεις νὰ δεῖς τὴν εὐτυχία σου;»

«Τί σημασία ἔχει ἡ εὐτυχία! ἀποκρίθηκε, πάει πολὺς καιρὸς πιά, πὺ δὲν πασκίζω γιὰ τὴν εὐτυχία μου· γιὰ τὸ ἔργο μου πασκίζω.»

«ὦ Ζαρατούστρα, εἶπανε πάλι τὰ ζῶα, μιλάς σὰν ἓνας πὺ ἔχει ὑπεράφθονα τὰ ἀγαθὰ. Μὴ καὶ δὲν κεῖτεσαι σὲ μιὰν οὐρανογάλαξιν λίμνην εὐτυχίας;»

«ὦ καραγκιόζηδες! ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ χαμογέλασε, πόσο καλὰ διαλέξατε τὴν παρομοίωση! Μὰ ξέρετε ἀκόμα πὺς ἡ εὐτυχία μου εἶναι βαριά καὶ ὄχι σὰν ρευστὸ κύμα: μὲ σπρώχνει καὶ δὲ θέλει νὰ φύγει ἀπὸ κοντά μου, καὶ κόνει σὰν τὸ λυωμένο κατράμι.» —

Τότε τὰ ζῶα του ἄρχισαν πάλι νὰ κόβουνε κύκλους γύρωθὲ τοῦ συλλογισμένα καὶ πάλι σταθήκανε μπροστὰ του.

«ὦ Ζαρατούστρα, εἶπανε, γι' αὐτό, λοιπόν, γίνεσαι καὶ ὁ ἴδιος ὅλο καὶ πιὸ κίτρινος καὶ πιὸ σκυθρωπός, μ' ὅλο πὺ τὰ μαλλιά σου θέλουν νὰ φαίνωνται λευκὰ καὶ λιναρένια; Μά, γιὰ δὲς, ἀλήθεια, πάνω στὸ κατράμι σου κάθεσαι!»

«Τί λέτε κεῖ, ζῶα μου, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε μαζί, βλαστήμησα, ἀλήθεια, κάνοντας λόγο γιὰ κατράμι. Ἔτσι, ὅπως μοῦ συμβαίνει, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ σ' ὅλους τοὺς καρποὺς πὺ ὠριμάζουν. Εἶναι τὸ μέλι μέσα στὶς φλέβες μου, πὺ κάνει τὸ αἷμα μου παχύτερο καὶ τὴν ψυχὴ μου πιὸ σκληρή.»

«Ἔτσι θά 'ναι, ὦ Ζαρατούστρα, ἀποκρίθηκαν τὰ ζῶα καὶ σπρώχτηκαν κοντά του· μὰ δὲ θέλεις ν' ἀνεβείς σήμερα σ' ἓνα ψηλὸ βουνό; Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι καθαρὴ καὶ σήμερα μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς περισσότερα ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀπ' ὅσα εἶδε ποτέ.»

«Ναί, ζῶα μου, ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα, πετυχαμένα συμβουλευέτε καὶ κατὰ τὴν καρδιά μου: σήμερα θέλω ν' ἀνεβῶ σ' ἓνα ψηλὸ βουνό! Μὰ ἔχετε τὸ νοῦ σας νὰ πέσει ἐκεῖ πάνω μέλι στὰ χέρια μου, κίτρινο, λευκό, καλό, δροσερὸ μέλι ἀπὸ χρυσὲς κερήθρες. Γιὰτὶ, ὡς ξέρετε, ἐκεῖ πάνω θέλω νὰ πόω τὴν προσφορὰ τοῦ μελιοῦ.»

Ὅταν, ὁμως, ὁ Ζαρατούστρα ἔφτασε στὴν κορυφή, ἔστειλε

πίσω τὰ ζῶα του, ποὺ τὸν εἶχανε συνοδέψει, κ' ἔκρινε πῶς τώρα πιά ἦτανε μόνος του: — γέλασε τότε ἀπ' ὅλη τὴν καρδιά του, κοίταξε γύρω του καὶ μίλησεν ἔτσι:

Τ' ΟΤΙ ἔκανα λόγο γιὰ μέλι καὶ γιὰ προσφορὰ μελιού, δὲν ἦταν παρὰ ἓνα τέχνασμα μόνον τοῦ λόγου μου καί, ἀληθινά, μιὰ χρήσιμη τρέλλα! Ἐδῶ πάνω ἔχω δικαίωμα πιά νὰ μιλῶ πιὸ ἐλεύθερα παρ' ὅσο μπροστὰ σὲ σπηλιὰς ἐρημιτῶν καὶ σὲ σπιτικά ζωντανὰ ἐρημιτῶν.

Νὰ προσφέρω τί! Ὅ,τι μοῦ χαρίζεται τὸ σπαταλῶ, ὁ σπάταλος ἐγὼ μὲ τὰ χίλια χέρια: πῶς θὰ μπορούσα νὰ τ' ὀνομάζω ἀκόμα προσφορὰ αὐτό;

Κι ὅταν ἐπιθυμοῦσα μέλι, δὲν ἐπιθυμοῦσα παρὰ μόνον δόλωμα, κυψέλες γλυκιὰς καὶ χρυσὰς κι ἄγριες, ποὺ γι' αὐτὲς κ' οἱ ἀρκουῶδες ποὺ γρυλλίζουνε καὶ παράξενα, κακότροπα, μοχθηρὰ πουλιὰ γλύφουν τὴ γλῶσσα τους:

— τὸ καλύτερο δόλωμα, καθὼς τὸ χρειάζονται ὅλοι οἱ κυνηγοὶ κ' οἱ ψαράδες. Γιατί, ἂν ὁ κόσμος εἶναι ἓνα σκοτεινὸ δάσος ἀγριμιῶν καὶ κήπος ἡδονῶν ὅλων τῶν ἄγριων κυνηγῶν, ἐμένα μοῦ φαίνεται, πιὸ πολὺ ἀκόμα καὶ προτιμώτερα, μιὰ ἀπύθμενη πλούσια θάλασσα,

— μιὰ θάλασσα γιομάτη πολύχρωμα ψάρια καὶ καβούρια, ποὺ καὶ Θεοὶ θὰ τὰ νοστιμεύονταν τόσο πολὺ, ποὺ καὶ ψαράδες θὰ γίνονταν καὶ δίχτυα θὰ ρίχνανε γιὰ χάρη τους: τόσο πλούσιος εἶναι ὁ κόσμος σὲ θαυμαστὰ πράγματα, μεγάλα καὶ μικρά!

Προπαντὸς ὁ κόσμος τῶν ἀνθρώπων, ἡ θάλασσα τῶν ἀνθρώπων: — σ' αὐτὴν ρίχνω τώρα τὴ χρυσὴ πετονιά μου καὶ λέω: ἀνοίξου, ὦ ἄδυσε τῶν ἀνθρώπων!

Ἀνοίξου καὶ ρίξε μου τὰ ψάρια σου καὶ τὰ γυαλιστερὰ καβούρια σου! Μὲ τὸ καλύτερό μου δόλωμα δολώνω σήμερα τὰ πιὸ θαυμαστὰ ἀνθρώπινα ψάρια!

— τὴν ἴδια μου τὴν εὐτυχία ρίχνω σ' ὅλα τὰ πλάτη καὶ τὰ μάκρη, ἀνάμεσα ἀνατολῆς, μεσημβρίας καὶ δύσης, μὴ καὶ πολλὰ ἀνθρώπινα ψάρια μάθουνε νὰ δαγκώνουν καὶ νὰ σπαρταροῦν ἀπὸ τὴν εὐτυχία μου,

ἴσαμε πού, δαγκώνοντας τὸ μυτερό, κρυμμένο ἀγκίστρι μου, ἀναγκαστοῦν ν' ἀνεβοῦνε στὸ ὕψος μου, οἱ πιὸ παρδαλοὶ κωβιοὶ τοῦ βυθοῦ στὸν πιὸ μοχθηρὸ ψαρὰ ἀνθρώπων.

Γιατὶ τέτοιος εἶμαι ὥς τὸ βάθος μου κι ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ἓνας ποὺ ἔλκει, ἐφέλκει, ἀνέλκει, ἀνατρέφει, ἓνας τροφέας, ἀνατροφέας σωφρονιστῆς, ποὺ δὲν εἶπε τοῦ κάκου, κάποτε, στὸν ἑαυτό του: «Γίνου αὐτὸς ποὺ εἶσαι!»

Ἄς ἀνεβοῦν, λοιπόν, πιά οἱ ἄνθρωποι ὥς ἐδῶ πάνω ποὺ εἶμαι: γιατί ἀκόμα περιμένω τὰ σημάδια ποὺ θὰ σημάνουν τὴν ὥρα τῆς δύσης μου· ὁ ἴδιος δὲν κατεβαίνω ἀκόμη, ὅπως πρέπει, ἀνόμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Γι' αὐτὸ περιμένω ἐδῶ, πάνω σὲ ψηλὰ βουνά, πονηρὸς καὶ κοροϊδευτικός, ὄχι ἀνυπόμονος, ὄχι ὑπομονετικός, πιὸ πολὺ σὰν ἕνας ποὺ ξέμαθε καὶ τὴν ὑπομονὴν ἀκόμα,—γιατὶ δὲν «ὑπομένει» πιά.

Ἡ μοῖρα μου, δηλαδή, μ' ἀφήνει καιρό: μήπως μὲ ξέχασε; Ἡ μὴ καὶ κάθεται πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη πέτρα, στὸν ἴσκιο καὶ πιάνει μυῖγες;

Κι ἀληθινά, τὴ συμπαθῶ τὴν αἰώνια μοῖρα μου ποὺ δὲ μὲ κυνηγᾷ, ποὺ δὲ μὲ σπρώχνει καὶ μοῦ ἀφήνει καιρὸ γιὰ ἀστεῖα καὶ κακίες: ἔτσι, ποὺ σήμερα ἀνέβηκα σὲ τοῦτο τὸ ψηλὸ βουνὸ γιὰ νὰ πιᾶσω ψάρια.

Ἔπιασε ποτὲ ἄνθρωπος ψάρια πάνω σὲ ψηλὰ βουνά; Κι ἂν ἀκόμη αὐτὸ ποὺ θέλω καὶ πασκίζω ἐδῶ πάνω εἶναι μιὰ τρέλλα: καλύτερα αὐτό, παρὰ νὰ γίνω ἐκεῖ κάτω ἕνας ἐπίσημος πού, ἀπὸ τὴν ἀναμονή, γίνεται πράσινος καὶ κίτρινος—

—ἕνας ποὺ ξεφυσᾷ ἀπὸ μεγάλη ὀργή, περιμένοντας, μιὰ δαγιά καταιγίδα ποὺ βρουχιέται ἀπὸ τὰ βουνά, ἕνας ἀνυπόμονος τοῦ κατὰ τὴν πεδιάδα φωνάζει: «Ἀκούσετε, ἦ σᾶς μαστιγῶνω μὲ τὴν μάστιγα τοῦ Θεοῦ!»

Ὅχι πὼς τὰ ἔχω μὲ τέτοιου εἴδους θυμωμένους: τοὺς βρίσκω ἄρκετὰ καλοὺς γιὰ νὰ γελῶ! Πρέπει δὲ νὰ ἔναι ἀνυπόμονοι, οἱ μεγάλοι θορυβοποιοὶ τοῦτοι ποὺ ἦ σήμερα θὰ μιλήσουν ἦ ποτέ!

Ἐγώ, ὅμως, κ' ἡ μοῖρα μου—δὲ μιλοῦμε στὸ Σήμερα, δὲ μιλοῦμε οὔτε καὶ στὸ Ποτέ: γιὰ νὰ μιλήσουμε ἔχουμε καὶ ὑπομονὴ καὶ καιρό, πάρα πολὺν καιρό, μάλιστα. Γιατὶ πρέπει, ἀλήθεια, νὰ ῥθει κάποτε καὶ δὲ μπορεῖ νὰ προσπεράσει.

Ποιὸς πρέπει νὰ ῥθει κάποτε καὶ δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προσπεράσει; Ἡ μεγάλη μας Τύχη, δηλαδή τὸ μεγάλο, μακρινὸ μας βασίλειο τοῦ ἀνθρώπου, τὸ βασίλειο τοῦ Ζαρατούστρα, ποὺ θὰ κρατήσῃ χίλια χρόνια.—

Πόσο μακρινὸ μπορεῖ νὰ ἔναι τὸ «μακρινὸ» αὐτό; Τί μ' ἐνδιαφέρει ἐμένα! Αὐτό, ὅμως, δὲ σημαίνει, ἀλήθεια, πὼς εἶναι λιγώτερο στέρεο—, καὶ μὲ τὰ δύο μου πόδια στέκομαι σίγουρος πάνω σὲ τοῦτο τὸ ἔδαφος,

—πάνω σ' ἓνα αἰώνιο ἔδαφος, πάνω σὲ σκληρές, πανάρχαιες πέτρες, πάνω σὲ τοῦτο τὸ πιὸ ψηλὸ, τὸ πιὸ σκληρὸ πανάρχαιο βουνό, ὅπου ἔρχονται ὅλοι οἱ ἄνεμοι, σάμπως σὲ σταθμὸ ἀπ' ὅπου ξεκινοῦν ὅλοι οἱ καιροί, γιὰ νὰ ρωτήσουν τὸ Πού, τὸ Πόθεν καὶ τὴν κατεύθυνση.

Γέλα, ἐδῶ, γέλα, φωτεινὴ μου, ὑγιὴς μου κακία! Ρίξε ἀπὸ ψηλὰ βουνὰ τὸ σπιθιστό, κοροϊδευτικὸ γέλιο σου! Δόλωσέ μου μὲ τὸ σπίνθισμά σου τὰ πιὸ ὁμορφα ἀνθρώπινα ψάρια!

Κι ὅ,τι σ' ὅλες τὶς θάλασσες μ ο ὕ ἀνήκει, ὅ,τι «ἀπὸ μένου» καὶ «γιὰ μένου» ὑπάρχει σ' ὅλα τὰ πράγματα—α ὕ τ ὀ ψάρεψέ μου: αὐτὸ φέρε μου, αὐτὸ περιμένω ἐγώ, ὁ πιὸ μοχθηρὸς ἀπ' ὅλους τοὺς ψαράδες.

Ἔξω, ἔξω, ἄγγελέ μου! Μέσα, χαμηλά, δόλωμα τῆς εὐτυχίας μου! Στάλαξε τὴν πιὸ γλυκιὰ δροσιὰ σου, μέλι τῆς καρδιάς μου! Δάγκασε, ἀγκίστρι μου, στὴν κοιλιὰ ὄλων τῶν μαύρων θλίψεων!

Ἔξω, ἔξω, μάτι μου! ὦ, πόσες θάλασσες μὲ τριγυρίζουνε, πόσα ἀνθρώπινα μέλλοντα ἀνατέλλουνε! Καὶ τί ροδοκόκκινη γαλήνη—ἀπὸ πάνω μου! Πόση ἀνέφελη σκωπὴ!

Η ΚΡΑΥΓΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΠΙΣΙΑΣ

ΤΗΝ ἄλλη μέρα ὁ Ζαρατούστρα καθότανε πάλι στὴν πέτρα του μπροστὰ στὴ σπηλιά του, ἐνῶ τὰ ζῶα του τριγυρίζανε, ἔξω, στὸ κόσμο, γιὰ νὰ φέρουνε καπνούργια τροφή, — καὶ καπνούργιο μέλι: γιὰτὶ ὁ Ζαρατούστρα εἶχε διαθέσει καὶ σπαταλήσει τὸ παλιὸ μέλι ὡς τὴν τελευταία σταγόνα. Πλὴν καθὼς καθότανε ἐκεῖ, μ' ἓνα ραβδὶ στὸ χέρι, καὶ σχεδίαζε τὴ σκιά ποὺ ἔκανε τὸ σῶμα του πάνω στὴ γῆ, συλλογισμένος, κι ἀληθινά, οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του μήτε γιὰ τὸν ἴσκιό του—ξαφνικὰ τρόμαξε κι ἀνατρίχιασε ὁλόκληρος: γιὰτὶ πλάι στὴ δική του σκιά εἶδε καὶ μιὰν ἄλλην ἀκόμα σκιά. Κι ὅπως κοίταξε γύρω του καὶ σηκώθηκε, γιὰ δές, πλάι του στεκόταν ὁ προφήτης, ὁ ἴδιος αὐτὸς ποὺ κάποτε τὸν εἶχα ταΐσει καὶ ποτίσει στὸ τραπέζι του, ὁ κήρυκας τῆς μεγάλης κούρασης, ποὺ δίδασκε: «Ὅλα εἶναι ἀδιόφορα, δὲν ἀξίζει τίποτα, ὁ κόσμος δὲν ἔχει νόημα, ἡ γνώση πνίγει». Μὰ ἡ θεωρία του εἶχε ἀλλάξει στὸ μεταξύ· καὶ καθὼς τὸν κοίταξε στὰ μάτια ὁ Ζαρατούστρα, ἡ καρδιά του τρόμαξε πάλι: τόσο πολλὰς κακὰς ἀγγελίες καὶ σταχτογκρίζες ἀστραπὲς περνούσανε πάνω ἀπὸ κεῖνο τὸ πρόσωπο.

Ὁ προφήτης, ποὺ εἶχε μοντέφει τί γινότανε μέσα στὴν καρδιά τοῦ Ζαρατούστρα, σφούγγισε μὲ τὸ χέρι τὸ πρόσωπό του, σὰ νὰ 'θελε νὰ τὸ καθαρίσει ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ σημάδια τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ ὁ Ζαρατούστρα. Κι ὅταν κ' οἱ δύο τους συνεφέρανε καὶ δυνάμωσαν χωρὶς νὰ ποῦνε τίποτα ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, δώσανε τὰ χέρια, σημάδι πὼς θέλανε νὰ ξαναγνωριστοῦνε.

«Καλωσόρισες, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα, ὦ προφήτη τῆς μεγάλης κούρασης, δὲν πῆγε τοῦ κόκου τ' ὅτι ὑπῆρξες κάποτε ὁμοτράπεζός μου καὶ φιλοξενούμενος. Φάε καὶ πιές καὶ σήμερα κοντά μου καὶ παράδλεψε ποὺ ἓνας εὐθυμος γέρος κάθεται στὸ τραπέζι μαζί σου!»

«Ἐνας εὐθυμος γέρος; ἀποκρίθηκεν ὁ προφήτης κουνώντας τὸ κεφάλι: μὰ ὅποιος κι ἂν εἶσαι ἢ θέλεις νὰ 'σαι, ὦ Ζαρατούστρα, παρακάθησες ἐδῶ πάνω,—ἡ βάρκα σου δὲν πρόκειται νὰ μείνει γιὰ πολὺ ἀκόμα τραδηγμένη στὴ στεριά!»

«Εἶμαι τραδηγμένος στὴ στεριά, λοιπόν;» ρώτησε ὁ Ζαρατούστρα γελώντας.

«Τὰ κύματα γύρω ἀπὸ τὸ βουνό σου, ἀποκρίθηκεν ὁ προφήτης, ἀνεβαίνουν καὶ ἀνεβαίνουν, τὰ κύματα μεγάλης ἀπελπισίας

καὶ θλίψης: σὲ λίγο θ' ἀνασηκώσουν καὶ τὴ βάρκα σου καὶ θὰ σὲ πάρουν ἀπὸ δῶ.»

Ὁ Ζαρατούστρα σώπασε ἀπάνω σ' αὐτὸ κι ἀποροῦσε.

«Δὲν ἀκούς τίποτα ἀκόμα; ἐξακολούθησεν ὁ προφήτης: δὲν ἀκούς ἓνα βουητὸ κ' ἓνα μούγγρισμα ποὺ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν ἄβυσσο;»

Ὁ Ζαρατούστρα σώπασε πάλι κι ἀφουγκράστηκε: ξαφνικὰ ἄκουσε μιὰ μακρόσυρτη, μακρόσυρτη κραυγὴ, ποὺ τὰ βάραιθρα τὴν πετούσανε τὸ ἓνα στὸ ἄλλο, γιὰτὶ κανένα δὲν ἤθελε νὰ τὴν κρατήσῃ: τόσο δυσοίωνα ἀντηχοῦσε.

«ὦ ἄγγελε κακῶν, μίλησε στὸ τέλος ὁ Ζαρατούστρα, αὐτὴ. ἔναι μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας κ' ἡ κραυγὴ ἐνὸς ἀνθρώπου, ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ ἔρχεται ἀπὸ μιὰ μαύρη θάλασσα. Μὰ τί μ' ἐνδιαφέρει ἐμένα ἡ κραυγὴ ἐνὸς ἀναγκεμένου ἀνθρώπου! Τὸ τελευταῖο ἀμάρτημα ποὺ φυλάχτηκε γιὰ μένα,—ξέρεις πῶς λέγεται;

—«Σ υ μ π ό ν ι α !» ἀποκρίθηκεν ὁ μάντης μὲ ξεχειλισμένη καρδιά καὶ σήκωσε καὶ τὰ δυὸ χέρια του κατὰ τὸν οὐρανὸ—ὦ Ζαρατούστρα, ἔρχομαι γιὰ νὰ σὲ σπρώξω στὸ τελευταῖο σου ἀμάρτημα!»

Καὶ μόλις-μόλις ποὺ θὰ εἶχανε εἰπωθεῖ τὰ λόγια αὐτὰ κ' ἡ κραυγὴ ἀντιλάλησε πάλι, καὶ πιὸ μακρόσυρτη καὶ πιὸ τρομαγμένη ἀπ' ὅσο προτῆτερα καί, μάλιστα, πιὸ κοντινὴ.

«Ἀκούς; Ἀκούς, ὦ Ζαρατούστρα; φώναξε ὁ προφήτης, ἐσένα ἀφορὰ ἡ κραυγὴ, ἐσένα φωνάζει: ἔλα, ἔλα, ἔλα, εἶναι ὦρα, εἶναι ἡ ὑψιστὴ ὦρα!»—

Ὁ Ζαρατούστρα σώπασε ἀπάνω σ' αὐτό, συγχυσμένος καὶ παραγμένος· στὸ τέλος, ρώτησε, σὰν ἓνας ποὺ διστάζει μέσα του: «Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτός ποὺ μὲ φωνάζει ἐκεῖ;»

«Μὰ τὸ ξέρεις δά, ἀποκρίθηκεν ὁ προφήτης ζωηρὰ. Γιατί κρύβεσαι ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου; Αὐτὸς ποὺ σοῦ γυρεύει βοήθεια εἶναι ὁ ἀ ν ώ τ ε ρ ο ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς!»

«Ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος; φώναξε ὁ Ζαρατούστρα ἀνατριχιάζοντας: τί θέλει αὐτός; Ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος; Τί θέλει αὐτὸς ἐδῶ;» καὶ τὸ πρόσωπό του κι ὀλόκληρο τὸ κορμί του σκεπάστηκαν ἀπὸ ἰδρώτα.

Ἀλλ' ὁ προφήτης δὲν ἀποκρίθηκε στὴν ἀγωνία τοῦ Ζαρατούστρα, παρὰ ἀφουγκραζότανε κι ἀφουγκραζότανε κατὰ τὴν ἄβυσσο. Καθώς, ὅμως, ἐπὶ πολλὴ ὦρα στάθηκε ἐκεῖ σιωπηλός, ἔστρεψε πάλι πίσω τὸ βλέμμα του καὶ κοίταξε τὸν Ζαρατούστρα νὰ στέκει καὶ νὰ ριγεῖ.

«ὦ Ζαρατούστρα, ἄρχισε μὲ θλιμμένη φωνή, δὲ στέκεις ἐκεῖ σὰν ἓνας ποὺ ἡ εὐτυχία του τὸν κάνει νὰ στριφογυρίζει; Θὰ ἔπρεπε νὰ χορεύεις γιὰ νὰ μὴ πέσεις χάμω!

Μὰ κι ἂν ἀκόμη ἤθελες νὰ χορέψεις μπροστά μου καὶ τὰ λίθινα θεοπηδήματά σου νὰ πηδήξεις: κανεὶς δὲ θὰ ἔχε τὸ δικαίωμα νὰ

μου πει: «Γιὰ δέες, αὐτὸς ποὺ χορεύει ἐδῶ εἶναι ὁ τελευταῖος χαρούμενος ἄνθρωπος!»

Τοῦ κάκου θὰ ἐρχότανε κανεὶς σὲ τοῦτο τὸ ὕψος, γιὰ νὰ τὸ ν' ζητήσῃ: σπηλιές θὰ εὔρισκε καὶ μονιές, κρυψῶνες, γιὰ κρυμμένους, ἀλλ' ὅχι σήραγγες εὐτυχίας καὶ δωμάτια μὲ θησαυροὺς καὶ καινούργιες χρυσόφλεβες εὐτυχίας.

Εὐτυχία — πῶς θὰ τὴν εὔρισκε κανεὶς σὲ καταχωμένους κ' ἐρημίτες! Πρέπει νὰ γυρεύω ἀκόμα τὴν εὐτυχία, τὴν τελευταία, στὰ νησιὰ τῶν μακάρων καὶ στὶς λησμονημένες θάλασσες;

Μὰ ὅλα εἶναι ἀδιάφορα, τίποτα δὲν ἀξίζει, κάθε ἀναζήτηση εἶναι μάταιη, οὔτε καὶ ὑπάρχουνε πιά νησιὰ τῶν μακάρων!»

ΕΤΣΙ ἀναστέναξεν ὁ προφήτης· μὰ μὲ τὸν τελευταῖο στεναγμό του ὁ Ζαρατούστρα φωτίστηκε πάλι κ' ἐνίωσε σίγουρος, σὰν ἓνας ποὺ ἀπὸ βαθὺ βάραθρο ξαναβγαίνει στὸ φῶς.

«Ὁχι! Ὁχι! Τρεῖς φορές ὅχι! φώναξε μὲ δυνατὴ φωνή, χαϊδεύοντας τὴν γενιάδα του—αὐτὸ τὸ ξέρω καλύτερα ἐγώ! Ὑπάρχουνε ἀκόμα νησιὰ τῶν μακάρων! Ὅσο γι' αὐτό, οὔτε λέξη, κλαψιάρικο τσουβάλι γιὰ θλίψη!

Πᾶψε νὰ πλατσουρίζεις γι' αὐτό, ὦ πρωινὸ βροχοσύνεφο! Μὴ καὶ δὲ στέκω κιόλας ἐδῶ, βρεγμένος ἀπὸ τὴ θλίψη σου καὶ μουσκεμένος σὰ σκύλος;

Τινάζομαι πιά καὶ τρέχω μακριά σου, γιὰ νὰ στεγνώσω: δὲν ἔχεις δικαίωμα ν' ἀπορεῖς γι' αὐτό! Σοῦ φαίνομαι ἀγενής; Ἀλλ' ἐδῶ ἔναι ἡ δική μου αὐλή.

Μὰ ὅσο γιὰ τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπό σου: μὲ τὸ καλό! θὰ τὸν ἀναζητήσω ἀμέσως σ' ἐκεῖνα τὰ δάση: ἀπὸ κεῖ ἦρθε ἡ κραυγή του. Ἴσως καὶ νὰ τὸν ἔχει στρημώξει ἐκεῖ κανένα κακὸ ἀγρίμι.

Εἶναι στὴν ἐπικράτειά μου: σ' αὐτὴν δὲ θέλω νὰ πάθει τίποτα! Κι ἀλήθεια, ὑπάρχουν πολλὰ κακὰ ζῶα κοντά μου.»

Μὲ τὰ λόγια αὐτά, ὁ Ζαρατούστρα γύρισε νὰ φύγει. Τότε ὁ προφήτης εἶπε: «ὦ Ζαρατούστρα, εἶσαι τετραπέρατος!

Τὸ ξέρω κιόλας: θέλεις νὰ μὲ ξεφορτωθεῖς! Προτιμᾷς νὰ τρέχεις στὰ δάση καὶ νὰ κυνηγᾷς κακὰ ἀγρίμια!

Μὰ τί θὰ σὲ βοηθήσῃ αὐτό; Τὸ βράδι θὰ μὲ ξανάχεις, ἀλήθεια: θὰ μείνω νὰ κάθωμαι μέσα στὴν ἴδια σου τὴ σπηλιά, ὑπομονετικὸς καὶ βαρὺς σὰν κούτσουρο—νὰ σὲ περιμένω!»

«Ἄς γίνῃ ἔτσι! φώναξε ὁ Ζαρατούστρα πίσω του, καθὼς ἔφευγε: κι ὅ,τι εἶναι δικό μου στὴ σπηλιά μου, ἀνήκει καὶ σὲ σένα, τὸν φιλοξενοῦμένό μου!

Μ' ἂν βρεῖς ἀκόμα μέλι ἐκεῖ μέσα, ἐμπρός! γλύψε το, ἀρκούδα ποὺ γρυλλίζεις, καὶ γλύκανε τὴν ψυχὴ σου! Γιατὶ ἀπόψε θὰ μαστε καλὰ πράγματα κ' οἱ δύο,

—καλὰ πράγματα καὶ χαρούμενοι ποὺ τέλειωσε τούτη ἡ μέ-

ρα! Κι ὁ ἴδιος ἐσὺ θὰ χορέψεις, σὰ νά 'σουναι ἡ χορεύτρα ἀρκού-
δα μου, στὸν ἦχο τῶν τραγουδιῶν μου.

Δὲν τὸ πιστεύεις; Κουνᾶς τὸ κεφάλι σου; Ἐμπρός, λοιπόν!
ριὰ ἀρκούδα! Μὰ κ' ἐγώ—'μαι ἓνας προφήτης!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΒΑΣΙΛΙΑΔΕΣ

1

ΔΕ ΘΑ. ἮΧΕ περάσει μιὰ ὥρα ποὺ ὁ Ζαρατούστρα βρισκότανε στὸ δρόμο, στὰ βουνὰ καὶ στὰ δάση του, καὶ ξαφνικὰ εἶδε μιὰν ἀλλόκοτη συνοδεία. Στὸ δρόμο ἀκριβῶς ποὺ ἀνηφόριζε, πηγαίνανε δυὸ βασιλιάδες, μὲ κορῶνες καὶ πορφυρὲς ζῶνες, στολισμένοι καὶ πολύχρωμοι σὰν τὸ φοινικόπτερο τὸ πουλί: ὀδηγούσανε ἓνα φορτωμένο γαϊδούρι.

«Τί θέλουν αὐτοὶ οἱ βασιλιάδες στὸ βασίλειό μου; εἶπε ὁ Ζαρατούστρα, ἀπορημένος, στὴν καρδιά του, καὶ κρύφτηκε ἀμέσως πίσω ἀπὸ ἓναν θάμνο. Μὰ ὅταν οἱ βασιλιάδες περνούσανε ἀπὸ κοντά του, εἶπε χαμηλόφωνα, σὰν ἓνας ποὺ μιλεῖ μὲ τὸν ἑαυτό του: «Παράξενο! Παράξενο! Πῶς γίνεται αὐτό; Βλέπω δυὸ Βασιλιάδες—καὶ μόνο ἓναν γαϊδαρο!»

Ξαφνικὰ οἱ βασιλιάδες σταμάτησαν, χαμογέλασαν, κοιτάζανε κατὰ τὴ μεριά ἀπ' ὅπου ἐρχότανε ἡ φωνὴ κ' ὕστερα κοιτάχτηκαν συναμετάξυ τους. «Ὅμοια σκέφτονται καὶ στὸν τόπο μας, εἶπε ὁ βασιλιάς, ποὺ στεκότανε δεξιά, μὰ δὲν τὸ ξεστομίζουν.»

Ὁ βασιλιάς, ὅμως, ποὺ στεκόταν ἀριστερά, σήκωσε τοὺς ὤμους του κι ἀποκρίθηκε: «Θά 'ναι κανένας αἰγοβοσκός. Ἦ καὶ κανεὶς ἐρημίτης ποὺ ἔζησε πάρα πολὺν καιρὸ μὲ βράχια καὶ δέντρα. Γιατὶ ἡ ἔλλειψη τῆς κοινωνίας διαφθείρει ἀκόμα καὶ τὰ καλὰ ἦθη.»

«Τὰ καλὰ ἦθη; ἀποκρίθηκεν ἄθελα καὶ μὲ πίκρα ὁ ἄλλος βασιλιάς: ἀπὸ ποιόν, λοιπόν, θέλουμε νὰ ξεφύγουμε, ἂν ὅχι ἀπὸ τὰ «καλὰ ἦθη» κι ἀπὸ τὴν «καλὴ κοινωνία» μας;

Κάλλιο, ἀλήθεια, νὰ ζεῖ κανεὶς μ' ἐρημίτες κ' αἰγοβοσκούς παρὰ μὲ τὴ χρυσωμένη, ψεύτικη καὶ φτιασιδωμένη πλεμπάγια μας,—κι ἃς λέγεται «καλὴ κοινωνία»,

—κι ἃς λέγεται «εὐγένεια». Ἄλλ' ὅλα εἶναι ψεύτικα καὶ σάπια σ' αὐτήν, προπαντὸς τὸ αἷμα, ἐξ αἰτίας παλιῶν κακῶν ἀσθενειῶν καὶ χειρότερων θεραπειῶν.

Ὁ ἄριστος κι ὁ προσφιλέστερος σήμερα μοῦ εἶναι ὁ ὑγιὲς χωριάτης, ὁ χοντρός στοὺς τρόπους, ὁ πονηρός, ὁ σκληροτράχηλος, ὁ βασταγερός: αὐτὸς εἶναι σήμερα τὸ εὐγενέστερο σοί.

Ὁ χωριάτης εἶναι σήμερα ὁ ἄριστος: καὶ τὸ χωριάτικο σοί ἔπρεπε νὰ 'ναι ὁ κύριος! Ἄλλ' εἶναι ἡ βασιλεία τῆς πλεμπάγιας,—δὲ μοῦ κάνει τίποτα ἐντύπωση πιά. Μὰ πλεμπάγια σημαίνει: σύμφυρμα.

Ὁχλο-σύμφυρμα: μέσα του εἶναι ὅλα ἀνσκατεμένα, ἄγιοι καὶ παλιάνθρωποι καὶ νεαροὶ εὐπατρίδες καὶ Ἑβραῖοι καὶ κάθε ζῶο ἀπὸ τὴν κυβωτὸ τοῦ Νῶε.

Καλὰ ἦθθ! Ὅλα εἶναι σὲ μᾶς ψεύτικα καὶ σάπια. Κανεῖς δὲν ξέρει πιά τί θὰ πεῖ σεβασμός: κι αὐτὸ ἀκριβῶς θέλουμε νὰ ξεφύγουμε. Εἶναι γλυκούτσικα, ὀχληρὰ σκυλιά, χρυσώνουνε φοινικόφυλλα.

Ἡ ἀηδία τούτη μὲ πνίγει, γιατί κ' οἱ ἴδιοι οἱ βασιλιάδες ἐμεῖς γίναμε ψεύτικοι, φορτωμένοι καὶ μασκαρεμένοι μὲ τὸ παλιό, κιτρινισμένο μεγαλεῖο τῶν προγόνων μας, μετάλλια γιὰ τοὺς πιὸ κουτοὺς καὶ τοὺς πιὸ πονηροὺς καὶ γιὰ κείνους ποὺ καπηλεύονται σήμερα τὴ δύναμη!

Δὲν εἶμαστε οἱ πρῶτοι—κι ὅμως αὐτὸ πρέπει νὰ δείχνουμε: ἡ ἀπάτη αὐτὴ μᾶς κάθησε στὸ τέλος στὸ στομάχι καὶ μᾶς ἀηδίασε.

Γυρίσαμε τὴ ράχη στὸ σκυλόλοι, σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς φωνασκιάδες καὶ τοὺς γραφιιάδες ποὺ εἶναι σὰν τὶς θρασόμυιγες, στὴ θρῶμα τῶν μπακάληδων, στοὺς σπασμοὺς τῆς φιλοδοξίας, στὴν ἀηδιαστικὴν ἀνάσα—: πφούϊ, νὰ ζεῖς λέει μὲ τὸ σκυλόλοι,

—πφούϊ, νὰ ζεῖς μὲ τὸ σκυλόλοι καὶ νὰ ᾿σαι ὁ πρῶτος σ' αὐτό! Ἄχ, ἀηδία, ἀηδία, ἀηδία! Τί σημασία ἔχουμε πιά οἱ βασιλιάδες ἐμεῖς!—

«Ἡ παλιά σου ἀρρώστια σὲ χτύπησε στὸ κεφάλι, εἶπε, στὸ σημεῖο αὐτό, ὁ βασιλιάς ποὺ στεκόταν ἀριστερά, ἡ ἀηδία σὲ χτύπησε στὸ κεφάλι, φτωχέ μου ἀδελφέ! Μὰ τὸ ξέρεις, ἀλήθεια, πῶς κάποιος εἶναι δῶ ποὺ μᾶς ἀκούει.»

Τὴν ἴδια κείνη στιγμὴ ξεπετάχτηκε ὁ Ζαρατούστρα, ποὺ εἶχε στήσει τὸ αὐτὶ καὶ τὸ μάτι πάνω τους, παράτησε τὸν κρυψῶνα του, προχώρησε κατὰ τοὺς βασιλιάδες καὶ ἄρχισε:

«Ἐκεῖνος ποὺ σᾶς ἀκούει, ἐκεῖνος ποὺ μ' εὐχαρίστηση σᾶς ἀκούει, ὦ βασιλιάδες μου, λέγεται Ζαρατούστρα.

Εἶμαι ὁ Ζαρατούστρα, ποὺ εἶπε κάποτε: «Τί σημασία ἔχουμε πιά οἱ βασιλιάδες!» μὲ συμπαῖστε μὰ χάρηκα ὅταν σᾶς ἄκουσα νὰ λέτε συναμετάξυ σας: «Τί σημασία ἔχουμε πιά οἱ βασιλιάδες ἐμεῖς!»

Ἐδῶ, ὅμως, εἶναι τὸ βασίλειό μου κ' ἡ κυριαρχία μου: τί μπορεῖ νὰ ζητᾶτε στὸ βασίλειό μου; Ἀλλ' ἴσως νὰ βρῇ κατ' ἐστὸ δρόμο αὐτὸ ποὺ γυρεύω ἐγώ: τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο, δηλαδὴ.»

Ὅταν τὸ ἄκουσαν αὐτὸ οἱ βασιλιάδες, χτύπησαν τὸ στῆθος τους κ' εἶπαν μ' ἓνα στόμα: «γνωριστήκαμε, ἐπιτέλους!»

Μὲ τὸ σπαθὶ τοῦ λόγου σου αὐτοῦ κόβεις δυὸ στὴ μέση τὴν πιὸ πυκνὴ σκοτεινιά τῆς καρδιάς μας. Ἀνακάλυψες τὴν ἀπελπισία μας. Ἀνακάλυψες τὴν ἀπελπισία μας, γιατί, γιὰ δὲς! μπήκαμε στὸ δρόμο γιὰ νὰ βροῦμε τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο.—

—τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ μᾶς: δὴν κ' εἵμαστε βασιλιάδες. Σὲ κεῖνον πηγαίνουμε τὸ γαῖδούρι αὐτό. Γιατὶ ὁ ὑπεροχώτερος ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἴναι κι ὁ ὑπεροχώτερος κύριος στὴ γῆ.

Δὲν ὑπάρχει πὺρ σκληρὴ δυστυχία μέσα σ' ὅλα τ' ἀνθρώπινα πεπρωμένα, ἀπὸ τὸ νὰ μὴν εἶναι οἱ πὺρ δυνατοὶ τῆς γῆς οἱ πρῶτοι ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ κι ὅλα γίνονται φεύτικά καὶ στραβὰ καὶ τερατώδη.

Κι ὅταν μάλιστα εἶναι οἱ τελευταῖοι καὶ πὺρ πολὺ ζῶα παρὰ ἄνθρωποι: τότε πὰρ ἀνεβαίνει καὶ ἀνεβαίνει ἡ ἀξία τῆς πλεμπάγκιας, καὶ στὸ τέλος, μάλιστα, ἡ ἀρετὴ τῆς πλεμπάγκιας λέει: «γιὰ δὲς, μόνο ἐγὼ εἶμαι ἀρετή!»

Τί ἄκουσα τώρα δά; ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα: τί σοφία ποὺ ἔχουν οἱ βασιλιάδες! Εἶμαι καταγοητευμένος, καί, ἀληθινά, μοῦ ἤρθε κιάλας τὸ κέφι νὰ κάνω ἕνα τραγούδι ἀπάνω σ' αὐτό.

—Μπορεῖ καὶ νὰ ἴναι ἕνα τραγούδι ποὺ δὲ θὰ ἴναι γιὰ καθενὸς τ' αὐτιά. Πάει καιρὸς πὰρ ποὺ ξέμαθα νὰ ἐνδιαφέρωμαι γιὰ μεγάλα αὐτιά. Ἐμπρός, ἐμπρός, λοιπόν!

(Μὰ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔγινε νὰ μιλήσει ἀκόμα καὶ τὸ γαῖδούρι: πλὴν εἶπε καθαρὰ καὶ μὲ κακὴ θέληση. Ν - αἱ.)

Κάποτε — τὸ σωτήριο ἔτος Ἔνα ἦταν, νομίζω, —
εἶπε ἡ Σίδυλλα, δίχως νὰ πιεῖ κρασί, μεθυσμένη:
«Ἀλλοίμονο, νὰ ποὺ ὅλα τώρα στραβὰ πᾶνε!
Ἔπεσμός! Ἔπεσμός! Ποτὲ δὲν ξέπεσε ἔτσι ὁ κόσμος!
«Ἡ Ρώμη κατάντησε πόρνη καὶ μὲς στὸ μπορντέλλο,
«Ὁ Καίσαρας τῆς Ρώμης κατάντησε χτήνος, κι ὁ ἴδιος ὁ
θεὸς — ἔγινε Ἑβραῖος!

Οἱ ΒΑΣΙΛΙΑΔΕΣ χαρήκανε αὐτὸ τὸ τραγούδι τοῦ Ζαρατούστρα μὰ ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε δεξιά, εἶπε: «ὦ Ζαρατούστρα, πόσο καλὰ κάναμε ποὺ ξεκινήσαμε γιὰ νὰ σὲ δοῦμε!

Γιατὶ οἱ ἐχθροί σου μᾶς δείξανε τὴν εἰκόνα σου στὸν καθρέφτη τους: ἐκοίταζες μὲ τὰ σουσούμια ἐνὸς διαδόλου καὶ γελώντας σαρκαστικά: ἔτσι ποὺ νιώσαμε φόβο μπροστά σου.

Μὰ τί σημαίνει! Ὅλο κ' ἐμπαινες στ' αὐτί μας καὶ στὴν καρδιά μας μὲ τὰ ρητὰ σου. Τότε πὰρ εἶπαμε στὸ τέλος: τί σημασία ἔχει πῶς εἶναι τὸ πρόσωπό του!

Πρέπει ν' ἀκούμε αὐτὸν ποὺ διδάσκει: «πρέπει ν' ἀγαπᾶτε τὴν εἰρήνη σὰν μέσο γιὰ καινούργιο πόλεμο, καὶ τὴ σύντομη εἰρήνη πὺρ πολὺ ἀπὸ τὴν μακρόχρονη!»

Κανεὶς δὲν εἶπε ποτὲ τόσο πολεμικὰ λόγια: «Τί εἶναι καλό; Τὸ νὰ ἴσαι γεναῖος εἶναι καλό. Ὁ καλὸς πόλεμος εἶναι ὅ,τι ἐξαγιάζει κάθε ὑπόθεση.»

ὦ Ζαρατούστρα, τῶν πατέρων μας τὸ αἷμα κινήθηκε μέσα

στά σώματά μας σ' αὐτὰ τὰ λόγια: ἦταν σὰν τὸν λόγο τῆς ἀνοιξης σὲ παλιὰ κρασοβάρελα.

Ὅταν τὰ σπαθιά διασταυρώνονταν σὰν κοκκινόστιχτα φίδια, τότε οἱ πατέρες μας ἀγαπούσανε τὴ ζωὴ· κάθε ἥλιος εἰρήνης τοὺς φαινότανε ἀσθενικὸς καὶ χλιαρός, μὰ ἡ μακρόχρονη εἰρήνη τοὺς ντρόπιαζε.

Πῶς ἀναστέναν, οἱ πατέρες μας, ὅταν ἔβλεπαν νὰ κρέμονται στὸν τοῖχο γυαλισμένα κι ἀνώφελα τὰ σπαθιά! Ὅμοιοί τους διψοῦσανε κ' ἐκεῖνοι τὸν πόλεμο. Γιατὶ ἓνα σπαθὶ θέλει νὰ πιεῖ αἷμα καὶ λαμποκοπᾷ ἀπὸ ἐπιθυμία.»

Καθὼς οἱ βασιλιάδες μιλοῦσαν καὶ φλυαροῦσαν ἔτσι μὲ ζῆλο γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν πατέρων τους, ὁ Ζαρατούστρα κυριεύτηκε ἀπὸ μεγάλη ἐπιθυμία νὰ κοροϊδέψει τὸν ζῆλο τους: γιατί ἦταν ἐφταφάνερο πῶς μπροστά του στέκονταν πολὺ φιλειρηνικοὶ βασιλιάδες, μὲ γερασμένα κ' ἐκλεπτυσμένα πρόσωπα. Μὰ συγκρατήθηκε.

«Μὲ τὸ καλό, λοιπόν! εἶπε, τοῦτος δῶ εἶναι ὁ δρόμος ποὺ ὀδηγεῖ στὴ σπηλιὰ τοῦ Ζαρατούστρα· κ' ἡ μέρα αὐτὴ θὰ ἔχει μακρὺ δειλινό! Μὰ τώρα μὲ καλεῖ βιαστικὰ μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας καὶ θὰ σᾶς ἀφήσω.

Τιμὴ γιὰ τὴ σπηλιά μου, τὸ νὰ θέλουνε βασιλιάδες νὰ καθήσουνε μέσα της καὶ νὰ περιμένουν: μά, φυσικά, θὰ χρειαστεῖτε νὰ περιμένετε πολὺ!

Ἔ, καί; Τί σημαίνει! Ποῦ μαθαίνει καλύτερα κανεὶς σήμερα νὰ περιμένει παρ' ὅσο στὶς αὐλές; Κι ὅλη-ὅλη ἡ ἀρετὴ ποὺ ἀπόμεινε στοὺς βασιλιάδες, — δὲ λέγεται σήμερα: «**ἴ κ α ν ὶ τ ἡ τ α ἀναμονῆς;**»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

Η ΒΔΕΛΛΑ

ΚΙ Ο ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του, συλλογισμένος, μπαίνοντας ὅλο καὶ πιὸ βαθιὰ μέσα στὰ δάση καὶ περνώντας πλάϊ ἀπὸ βαλτοτόπια· μὰ ὅπως γίνεται στὸν καθένα ποὺ σκέφτεται σοβαρὰ πράγματα, ἔτσι ἔπεσε ἀπρόβλεπτα πάνω σ' ἓναν ἄνθρωπο. Καί, γιὰ δέξ, ξαφνικὰ τὸν χτύπησαν κατάμουτρα, μιὰ κραυγὴ πόνου, καὶ δυὸ κατάρεις καὶ καμιὰ εἰκοσαριά βρισιές: ἔτσι ποὺ μέσα στὸν τρόπο του σήκωσε τὸ ραβδί του γιὰ νὰ χτυπήσει κι ἀπὸ πάνω τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε σκοντάψει πάνω του. Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ξανάρθε στὰ συλλοϊκά του· κ' ἡ καρδιά του γέλασε γιὰ τὴν τρέλλα ποὺ μόλις εἶχε κάνει.

«Συμπάθησέ με, εἶπε στὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε σκοντάει πάνω του καὶ ποὺ εἶχε σπκωθεῖ μανιασμένος κ' εἶχε καθήσει, σὶ πάθησέ με κι ἄκουσε πρῶτα ἀπ' ὅλα μιὰ παραβόλη ποὺ σοῦ πῶ:

Σὰν ἓνας ὁδοιπóρος, ποὺ ὀνειρεύεται μακρυνὰ πράγμα

καὶ σκοντάφτει ἀπρόβλεπτα πάνω σ' ἓνα κοιμησμένο σκυλί, σ' ἓνα ἔρημικὸ δρόμο, σ' ἓνα σκυλὶ ποὺ κείτεται στὸν ἥλιο:

—κι ὅπως ἐκεῖνοι κεῖ οἱ δυὸ σηκώνονται, σιμώνουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, σὰν δυὸ θανάσιμοι ἐχθροί, ἀλλὰ κ' οἱ δυὸ τρομαγμένοι ὡς τὸ θάνατο: τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ μᾶς.

Κι ὁμως! Κι ὁμως!—πόσο λίγο ἔλειψε νὰ χαϊδευτοῦνε συναμετάξυ τους ὁ σκύλος αὐτὸς κι αὐτὸς ὁ ἔρημίτης! Γιατὶ κ' οἱ δυὸ ἀλήθεια εἶναι ἐρημίτες!»

—«Δὲν πάει νὰ 'σαι ὅποιος κι ὅν εἶσαι, εἶπε πάντα θυμωμένος ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει σκοντάψει πάνω του, πιὸ πολὺ πνέφτεις ἀπάνω μου μὲ τὴν παραβολή σου παρ' ὅσο μὲ τὸ πόδι σου!

Γιὰ κοίτα με, ἀλήθεια, μοιάζω πολὺ μὲ σκύλο;»—καὶ συνάμα σηκώθηκε κ' ἔβγαλε τὸ γυμνὸ μπράτσο του ἔξω ἀπὸ τὸ βούρκο. Γιατὶ στὴν ἀρχὴ εἶχε ξαπλωθεῖ κατὰχαμια, κρυμμένος κι ἀγνώριστος, σὰν ἐκείνους ποὺ παραμονεύουν κάποιο ἀγρίμι στὰ τέλματα.

«Μὰ τί κάνεις, λοιπόν;» φώναξε ὁ Ζαρατούστρα τρομαγμένος, γιατί εἶδε πῶς πάνω σ' ὀλόκληρο τὸ γυμνὸ μπράτσο ἔτρεχε πολὺ αἷμα.—«Τί σοῦ συνέβηκε; Μήπως σὲ ἐάγκωσε, δυστυχισμένε, κανένα κακὸ ζῶο;»

Ὁ ματωμένος γέλασε, ὅλο καὶ πιὸ ὀργισμένος. «Τί σ' ἐνδιαφέρει ἐσένα! εἶπε καὶ θέλησε νὰ ἐξακολουθήσει τὸ δρόμο του. Ἐδῶ 'μαι στὴν ἐπικράτειά μου. Ἄς μὲ ρωτήσῃ ὅποιος θέλει: μὰ σ' ἓναν χοντράνθρωπο δύσκολα θ' ἀπαντήσω.»

Ἐπατάσῃ, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα συμπονετικὸς καὶ τὸν ἔπιασε γερά, ἀπατάσῃ: ἐδῶ δὲν εἶσαι στὸ σπίτι σου, παρὰ βρίσκεσαι στὸ δικό μου βασίλειο, καὶ στὸ βασίλειό μου δὲ θέλω νὰ πάθει κανένας τίποτα.

Ὁνόμασέ με ὅπως θέλεις,—εἶμαι αὐτὸς ποὺ πρέπει νὰ 'μαι. Ἐγὼ ὁ ἴδιος ὀνομάζω τὸν ἑαυτό μου Ζαρατούστρα.

Ἐμπρός! αὐτὸς ὁ δρόμος ὁδηγεῖ στὴ σπηλιὰ τοῦ Ζαρατούστρα: δὲν εἶναι μακριά,—δὲ θέλεις νὰ ῥθεις στὴ σπηλιὰ μου γιὰ νὰ περιποιηθεῖς τὶς πληγές σου;

Ἄσκημα σοῦ ἦρθαν τὰ πράγματα, δυστυχισμένε, σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ: πρῶτα σὲ δαγκώνει τὸ ζῶο κ' ὕστερα σὲ πατεῖ ὁ ἄνθρωπος!»

Σὰν ἄκουσε, ὁμως, ὁ πατημένος τὸ ὄνομα τοῦ Ζαρατούστρα, ἄλλαξε ὀλόκληρος. «Τί μοῦ συμβαίνει, ἀλήθεια! φώναξε, ποῖός με ἀπασχολεῖ ἀκόμα, λοιπόν, σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, ἐχτὸς ἀπὸ τοῦτο τὸν ἄνθρωπο, τὸν Ζαρατούστρα, δηλαδή, κ' ἐχτὸς ἀπὸ κεῖνο τὸ ζῶο, ποὺ ζεῖ μὲ αἷμα, ἢ βδέλλα;

Ἐξ αἰτίας τῆς βδέλλας κειτόμουν ἐδῶ, σὲ τοῦτο τὸ βούρκο, σὰν κανέναν ψαρά, καὶ τὸ πεντωμένο μπράτσο μου εἶχε δαγκωθεῖ δέκα φορές κιόλας, καὶ νὰ ποὺ ἓνα πιὸ ὁμορφὸ ζῶο, ὁ Ζαρατούστρα ὁ ἴδιος, ἄρχισε νὰ μὲ δαγκώνει γιὰ νὰ πιεῖ τὸ αἷμα μου!

ὦ εὐτυχία! ὦ θαῦμα! Εὐλογημένη νά 'ναι τούτη ἡ μέρα πού μ' ἔσυρε σέ τοῦτο τὸ τέλμα! Εὐλογημένη νά 'ναι ἡ καλύτερη βεντούζα, ἡ πιὸ ζωντανή πού ζεῖ σήμερα, εὐλογημένη νά 'ναι ἡ μεγάλη βδέλλα τῆς συνείδησης, ὁ Ζαρατούστρα!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ πατημένος· κι ὁ Ζαρατούστρα χάρηκε γι' αὐτὰ τὰ λόγια καὶ γιὰ τὸν λεπτὸ καὶ τιμητικὸ χαρακτήρα τους. «Ποιός εἶσαι; ρώτησε καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ χέρι, ἀνάμεσά μας ὑπάρχουν πολλὰ πού πρέπει νὰ φωτιστοῦν καὶ νὰ αἰθριάσουν· μὰ κιόλας μοῦ φαίνεται ἡ μέρα θὰ καθαρῖσει περισσύτερο καὶ πῶς θὰ γίνεи πιὸ φωτεινὴ.»

«Εἶμαι αὐτὸς πού ἔχει συνείδηση τοῦ πνεύματος, ἀποκρίθηκεν ὁ ρωτημένος, καὶ δύσκολα νὰ βρεθεῖ ἄλλος ἀπὸ μένα πού νὰ ἐξετάζει τὰ πράγματα τοῦ πνεύματος πιὸ σοβαρά, πιὸ προσεχτικὰ καὶ πιὸ σκληρά, ἐχτὸς ἀπὸ κεῖνον, πού κοντά του μαθήτεψα,—τὸν Ζαρατούστρα τὸν ἴδιο.

Κάλλιο νὰ μὴ ξέρει κανεὶς τίποτα, παρὰ νὰ μισοξέρει πολλά! Κάλλιο νὰ 'σαι τρελλὸς μὲ τὴ γροθιά σου, παρὰ σοφὸς μέσα στὴ γνώμη μόνο τῶν ἄλλων! —Ἐγὼ πατῶ στὸ ἔδαφος:

—τί σημασία ἔχει ἂν εἶναι μικρὸ ἢ μεγάλο; Ἄν λέγεται τέλμα ἢ οὐρανός; Μιὰ παλάμη ἔδαφος μοῦ εἶναι ἀρκετό· φτάνει μόνο νὰ 'ναι ἀληθινὸ ἔδαφος καὶ γῆ!

—μιὰ παλάμη ἔδαφος: πάνω του μπορεῖ νὰ σταθεῖ ὄρθιος κανεὶς. Στὴν ἀληθινή, συνειδητὴ γνώση δὲν ὑπάρχει τίποτα Μεγάλο καὶ τίποτα Μικρό.»

«Μήπως εἶσαι ἓνας γνώστης τῆς βδέλλας; ρώτησε ὁ Ζαρατούστρα· καὶ παίρνεις τὴν βδέλλα ἀπὸ πίσω ἴσαμε τὰ τελευταῖα βάθη, ὦ Συνειδητέ;»

«ὦ Ζαρατούστρα, ἀποκρίθηκεν ὁ πατημένος, αὐτὸ θά 'τανε κάτι τερατῶδες, πῶς θὰ μπορούσα νὰ καταπιασθῶ κάτι τέτοιο!

Σ' αὐτό, ὅμως, πού εἶμαι δάσκαλος καὶ πού καλὰ γνωρίζω εἶναι ὁ ἐγκέφαλος τῆς βδέλλας:— αὐτὸ εἶναι ὁ κόσμος μου!

Κ' εἶναι ἓνας κόσμος! Μὰ συμπάθα με, πού στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐκδηλώνω τὴν ὑπερηφάνειά μου, γιατί, ἀπάνω σ' αὐτό, δὲν ἔχω τὸν ὅμοιό μου. Νά γιατί εἶπα πῶς «ἔδῳ 'μαι στὸ σπίτι μου».

Πόσο καιρὸ τώρα ἔχω πού παρακολουθῶ τὸ μοναδικὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὸν ἐγκέφαλο τῆς βδέλλας, γιὰ νὰ μὴ μοῦ ξεφύγει πιὸ ἡ γλυστερὴ ἀλήθεια! Ἐδῶ εἶναι τὸ βασίλειό μου!

—γι' αὐτὸ πέταξα ὅλα τ' ἄλλα, γι' αὐτὸ ὅλα τ' ἄλλα μοῦ ἔγιναν ἀδιάφορα· καὶ κολλητὰ στὴ γνώση μου στρατοπεδεύει ἡ μαύρη μου ἄγνοια.

Ἡ συνείδηση τοῦ πνεύματός μου ἀπαιτεῖ ἀπὸ μένα νὰ ξέρω ἓνα καὶ ν' ἀγνοῶ ὅλα τ' ἄλλα: μ' ἀηδιάζουν οἱ χλιαροὶ τῷ πνεύματι, ὅσοι ἔχουν θολωμένο μυαλό, ὅλοι οἱ ἀναποφάσιστοι, ὅλοι οἱ φαντασιοκόποι.

Ἐκεῖ ποῦ τελειώνει ἡ τιμιότητά μου ἀρχίζει ἡ τυφλομάρα μου καὶ θέλω νὰ ἴμαι τυφλός.

Ἐκεῖ, ὅμως, ποῦ θέλω νὰ ξέρω, θέλω νὰ ἴμαι καὶ τίμιος, δηλαδὴ σκληρός, εὐστηρός, προσεχτικός, ὤμος, ἀμείλιχτος.

Αὐτὸ ποῦ ἐσὺ, ὦ Ζαρατούστρα, εἶπες κάποτε, ὅτι: «Πνεῦμα εἶναι ἡ ζωὴ, ποῦ χωρίζεται ἡ ἴδια σὲ ζωὴ», μ' ὁδήγησε καὶ με μάγεψε στὴ διδασκαλία σου. Καί, ἀληθινά, με τὸ ἴδιο τὸ αἷμα μου μεγάλωσα τὴ γνώση μου!»

—«Ὅπως διδάσκουνε τὰ φαινόμενα», τὸν διέκοψε ὁ Ζαρατούστρα· γιατί ὁλοένα ἔτρεχε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ γυμνὸ μπράτσο τοῦ Συνειδητοῦ. Γιατὶ δέκα ὀδύλλες τὸν εἶχαν δαγκώσει στὸ ἴδιο μπράτσο.

«ὦ ἐσύ, παράξενε σύντροφε, πόσα δὲ μοῦ διδάσκει τοῦτο δὴ τὸ φαινόμενο, ὁ ἴδιος ἐσύ ἀκριβῶς! Καὶ δὲ θὰ ἔχα ἴσως ἐκκρίωμα νὰ τὰ χύσω ὅλα αὐτὰ μέσα στ' οὐστηρά σου αὐτιά!

Μὲ τὸ καλό, λοιπόν! Ἄς χωριστοῦμε, τότε, ἐδῶ! Μὰ εὐχαρίστως, ἀλήθεια, θὰ σὲ ξανασυναντοῦσα. Κατὰ κεῖ εἶναι ὁ δρόμος ποῦ ὁδηγεῖ στὴ σπηλιά μου: τούτη δὴ τὴ νύχτα θὰ εἶσαι ἐκεῖ ὁ πιὸ ἀγαπητός μου φιλοξενούμενος!

Πρόθυμα θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ περιποιηθῶ τὸ κορμί σου ποῦ, πατώντας το ὁ Ζαρατούστρα, τὸ ἔκανε νὰ κακοπαθήσει: τὸ ἔχω στὸ νοῦ μου αὐτό. Τώρα, ὅμως, με φωνάζει βιαστικὰ μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας καὶ ἐὰ σ' ἀφήσω.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

Ο ΜΑΓΟΣ

1

ΚΑΘΩΣ, ὅμως, ὁ Ζαρατούστρα ἔφερνε βόλτα ἕναν βράχο, εἶδε ξαφνικά, ὅχι μακριὰ κάτωθι του, στὸν ἴδιο δρόμο, ἕναν ἄνθρωπο, ποῦ πετοῦσε τὰ μέλη του σὰν κανένας τρελλὸς καὶ στὸ τέλος ξάπλωσε κατάχαμα μετὰ τὴν κοιλιά.

«Ἄλτ! εἶπε τότε ὁ Ζαρατούστρα στὴν καρδιά του, αὐτὸς ἐδῶ πέρα θὰ πρέπει νὰ ἴναι ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος ποῦ ἔβγαλε ἐκείνη τὴν κακὴ κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας,—θέλω νὰ κοιτάξω, νὰ δῶ ἂν χρειάζεται βοήθεια.»

Μὰ ὅταν ἔτρεξε κατὰ κεῖ ποῦ ἦτανε ξαπλωμένος μπρούμυτα, κατάχαμα, ὁ ἄνθρωπος, βρῆκε ἕναν γέρο ἄντρα ποῦ ἔτρεμε καὶ ποῦ τὰ μάτια του ἦσαν ἀπλανῆ· κι ὅσο κι ἂν κουράστηκε ὁ Ζαρατούστρα γιὰ νὰ τὸν σηκώσει ἀπὸ κεῖ καὶ νὰ τὸν κάνει νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του, δὲν κατάφερε τίποτα. Οὔτε καὶ ποῦ φαινότανε νὰ ἔχει προσέξει ὁ δυστυχὴς αὐτὸς ὅτι κάποιος βρισκότανε κοντά του. Ἀντίθετα, δὲν ἔπαυε νὰ κοιτάζει μ' ἀπλανῆ βλέμματα γύρω του, συγκινητικὰ χειρονομώντας, σὰν ἕνας ἐγκαταλειμμένος ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον κι ἀπομονωχιασμένος. Μὰ στὸ τέλος, ὕστερα ἀπὸ

πολλὰ ρίγη, τινάγματα καὶ μαζέματα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἄρχισε
νὰ θρηνεῖ ἔτσι:

Ποιὸς μὲ ζεσταίνει, ποιὸς μ' ἀγαπᾷ ἀκόμη;
Δώστε μου ζεστὰ χέρια!
Δώστε μου θερμάστρα καρδιάς!
Ἀνατριχιάζοντας, ξαπλωμένος,
σὰν μισοπεθαμένος, ποὺ τοῦ ζεσταίνουν τὰ πόδια—
σπαράζοντας, ἄχ, ἀπὸ πυρετοὺς ἄγνωστους,
τρέμοντας ἀπὸ μυτερὰ, παγερὰ δροσιᾶς βέλη,
κυνηγημένος, ὦ σκέψη, ἀπὸ σένα!
Ἀκατανόμαστη! Κρυμμένη! Ἀποτρόπαιη!
Ἕνας κυνηγός, ἀπ' τὰ σύννεφα πίσω!
Κεραυνωμένος ἀπὸ σένα,
μάτι χλευαστικό, ποὺ ἀπ' τὸ σκοτάδι
μὲ κοιτάζει: ἔτσι πλαγιάζω,
λυγίζω, δαγκώνομαι, τυραννισμένος
ἀπ' ὅλα τὰ αἰώνια μαρτύρια,
χτυπημένος
ἀπὸ σένα, τὸν πιὸ σκληρὸ κυνηγό,
ὦ ἄγνωστε—Θεέ!

Πιὸ βαθιὰ χτύπα!
Χτύπα μιὰ φορὰ ἀκόμα!
Τρύπησε, κομμάτιασε τὴν καρδιά τούτη!
Πρὸς τί αὐτὰ τὰ μαρτύρια
μὲ μυτερὰ βέλη;
Τί βλέπεις πάλι,
ἀκούραστε ἀπὸ τὸ μαρτύριο τῶν ἀνθρώπων,
μὲ εἰρωνικά, θεϊκὰ ποὺ λάμπουν, μάτια;
Δὲ θέλεις νὰ σκοτώνεις,
μόνο νὰ βασανίζεις καὶ νὰ βασανίζεις;
Γιατὶ—νὰ μὲ βασανίζεις,
ὦ εἰρωνα, ἄγνωστε Θεέ;—
Ἄχ, ἄ! Γλιστρώντας σιμώνεις;
Μέσα σὲ τέτοιο μεσονύχτι
τί θέλεις; Μίλα!
Μὲ σπρώχνεις, μὲ πιέζεις—
ἄχ, πολὺ κοντὰ κιόλας!
Φύγε! Φύγε!
Μ' ἀκοῦς ν' ἀνασαίνω,
παραφυλᾶς τὴν καρδιά μου,
ὦ ζηλιάρη—
τί ζηλεύεις, ἀλήθεια;
Φύγε! Φύγε! Τί θέλεις τὴ σκάλα;

θές νὰ μπεῖς μ έ σ α
στήν καρδιά μου,
ν' άνεβεῖς, στήν πιό μυστική μου
ν' άνεβεῖς σκέψη;
'Αδιάντροπε! 'Αγνωστε — κλέφτη!
Τί θές νὰ κλέψεις;
Τί θές ν' άκούσεις;
Τί θές ν' άποσπάσεις,
βασανιστή!
Δήμιε Θεέ!
'Η πρέπει, σάν σκύλος,
νὰ κυλιστῶ μπρός σου;
Παραιτούμενος, ἔξω άπό μένα
άπό ένθουσιασμό, νὰ πορίζω
άγάπη — σέ σένα;

Τοῦ κάκου! Χτύπα με πάλι καὶ πάλι,
ὦ ἡ πιό σκληρὴ βουκέντρα έσύ! 'Οχι!
Σκυλί, ὄχι — τὸ άγρίμι σου μόνο εἶμαι,
σκληρότατε κυνηγέ!
'Ο πιό περήφανος αἰχμάλωτός σου,
ὦ ληστή, ποῦ εἶσαι άπ' τὰ σύννεφα πίσω!
Μίλα, έπιτέλους!
Τί θές, ένεδρευτή, άπό μ έ ν α;
'Ω σέ άστραπή κρυμμένε! 'Αγνωστε! Λέγε,
τί θέ λ ε ι ς, άγνωστε — Θεέ;

Πῶς; Λύτρα;
Τί θέλεις γιά λύτρα;
Ζήτα πολλὰ—αὐτὸ ἡ περηφάνειά μου γυρεύει!
Καὶ λίγα λόγια — αὐτὸ γυρεύει ἡ ἄλλη μου
(περηφάνεια!

'Αχ, ᾶ!
'Ε μ έ ν α—θέλεις; 'Εμένα;
'Εμένα—άκέριο;...

'Αχ, ᾶ!
Καὶ μὲ τυραννεῖς, Τρελλέ,
γιατὶ εἶσαι τέτοιος,
Καὶ τὴν περηφάνειά μου άκόμη
βασανίζεις;

Δώσε μου ά γ ά π η—ποιός μὲ ζεσταίνει άκόμα;

Ποιός μ' ἀγαπᾷ ἀκόμα; — δώσε μου ζεστὰ χέρια,
δώσε μου θερμάστρα καρδιάς,
δώσε μου, στὸν πιὸ ἐρημικὸ ἐμένα,
ποῦ πάγος, ἄχ! ἐφτάμορφος πάγος
κ' ἐχθροὺς ἀκόμα,
ἐχθροὺς νὰ λαχταρᾷ τὸν διδάσκει,
δώσε μου, ναί, παράδωσέ μου,
ὦ σκληρότατε ἐχθρέ,
τὸ ν ἑ α υ τ ὅ σ ο υ !

Ἔφυγε!
Ξαφνικὰ πέταξε,
ὁ στερνός, μοναδικὸς σύντροφός μου,
ὁ μεγάλος ἐχθρός μου,
ὁ ἄγνωστός μου,
ὁ δῆμιος καὶ ὁ Θεός μου!—

—Ὁχι! Ἔλα πίσω,
μ' ὅλα σου τὰ μαρτύρια!
Στὸν στερνὸ ἀπὸ τοὺς ἐρημίτες
ἐρημίτη,
ὦ, ἔλα πίσω!
Ἦλθα τὰ ρυάκια τῶν δακρύων μου
πρὸς ἐσὲ τρέχουν!
Κ' ἡ στερνὴ φλόγα τῆς καρδιάς μου—
λάμπει γιὰ σέ ν α!
ὦ, ἔλα πίσω,
ἄγνωστέ μου
Θεέ!
Πόνε μου!
Στερνή μου—
εὐτυχία!

2

ΑΛΛΑ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ζαρατούστρα δὲ μπόρεσε νὰ συγκρατηθεῖ περισσότερο, πῆρε τὸ ραβδί του καὶ χτύπησε μ' ὅλη τὴ δύναμή του τὸν κλαψιάρη.

«Πᾶψε πιά! τοῦ φώναξε μὲ ὀργισμένο γέλιο, πᾶψε, θεατρίνε! Κάλπη! Ψεύτη ἀπὸ τὰ γεννοφάσκια σου! Καλὰ σὲ ξέρω τοῦ λόγου σου!

Θὰ σοῦ ζεστάνω ἐγὼ τὰ πόδια σου, ἀπαίσιε μάγε, ξέρω μιὰ χαρὰ πῶς νὰ τοὺς καίω τοὺς ὁμοιούς σου!»

«Στάσου, εἶπε ὁ γέρος ἄντρας καὶ πήδησε πάνω, μὴ με χτυπᾷς πιά, ὦ Ζαρατούστρα! Ἦλθα αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ ἓνα παιγνίδι μονάχα!

Τεχνάσματα τῆς τέχνης μου εἶναι ὅλα τοῦτα· ἐσένα τὸν ἴδιο ἤθελα νὰ δοκιμάσω, κάνοντας τὴ δοκιμὴ τούτη. Καί, ἀληθινά, καλὰ μὲ κατάλαβες!

Μὰ καὶ σὺ ἀκόμα — θέλησες νὰ μὲ δοκιμάσεις: εἶσαι σκληρός, Ζαρατούστρα! Χτυπᾷς σκληρὰ μὲ τὶς «ἀλήθειες» σου, τὸ ραβδί σου μὰ τοὺς ρόζους του μοῦ ἀπόσπασε — αὐτὴ τὴν ἀλήθεια!»

— «Παράτα τὶς γαλιφιές, ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα, ἐρεθισμένος ἀκόμα καὶ μὲ σκοτεινὸ βλέμμα κοιτάζοντάς τον, ὡ θεατρίνε ἀπὸ τὰ γεννοφάσκια σου! Εἶσαι κάλπικος: πῶς τολμᾷς νὰ μιλεῖς γι' ἀλήθεια!

᾽Ω παγῶνι τῶν παγωνιῶν, ὡ θάλασσα ματαιοδοξίας, τί μοῦ παρασταίνεις ἐκεῖ, ὡ ἀπαίσια μάγε, σὲ ποιοὺν ἔπρεπε νὰ πιστέψω, ὅταν κλαψούριζες ἔτσι;»

«Τὸν ἐξιλεωτὴ τοῦ πνεύματος, εἶπε ὁ γέρος ἄντρας, αὐτὸν — παράσταينا: ὁ ἴδιος ἐσύ εἶχες βρεῖ ἄλλοτε αὕτῃ τὴν ἔκφραση —

— τὸν ποιητὴ καὶ τὸν μάγο, ποὺ στὸ τέλος τὸ πνεῦμα του στρέφεται ἐναντίον του, αὐτὸν ποὺ μεταμορφώνεται, ποὺ παγώνει ἀπὸ τὴν κακὴ γνώση του καὶ τὴν κακὴ του συνείδηση.

Κι ὁμολόγησέ το φανερὰ μόνο: χρειάστηκε ὦρα πολλή, ὡ Ζαρατούστρα, ἴσαμε νὰ περάσεις πίσω ἀπὸ τὴν τέχνη μου καὶ τὸ ψέμμα μου! Πίστευες στὴν ἀπελπισία μου, τὴν ὦρα ποὺ μοῦ κράταγες τὸ κεφάλι καὶ μὲ τὰ δυὸ χέρια σου, —

— σ' ἄκουσα νὰ θρηνεῖς «πολὺ λίγο τὸν ἀγάπησαν, πολὺ λίγο τὸν ἀγάπησαν!» Τ' ὅτι μπόρεσα νὰ σ' ἐξαπατήσω ὥς αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἦτανε κάτι ποὺ ἔκανε τὴν κακία μου νὰ κρυφοχαίρεται.»

«Θὰ ἐξαπάτησες πολὺ πονηρώτερούς μου, εἶπε σκληρὰ ὁ Ζαρατούστρα. Δὲν προφυλάγομαι ἀπὸ τοὺς ἀπατεῶνες, πρέπει νὰ μὴν προφυλάγωμαι: ἔτσι τὸ θέλει ἡ κλήρα μου.

Ἐσύ, ὅμως, — πρέπει ν' ἀπατᾷς: τόσο καλὰ σὲ ξέρω τοῦ λόγου σου! Πρέπει νὰ 'σαι πάντα δίδουλος, τρίδουλος, τετράδουλος καὶ πεντάδουλος! Κι αὐτὸ ἀκόμα ποὺ ὁμολόγησες τώρα δά, γιὰ ὦρα δὲ μοῦ ἦτανε οὔτε ἀρκετὰ ἀληθινὸ μήτε ἀρκετὰ ψεύτικο!

᾽Ω ἀπαίσια κάλπη, πῶς θὰ μπορούσες νὰ κάνεις ἄλλοιῶς! Ἀκόμη καὶ τὴν ἀρρώστια σου θὰ φτιασίδωνες ὅν ἦτανε νὰ δειχτεῖς γυμνὸς μπροστὰ στὸ γιατρό σου.

Ἔτσι φτιασίδωσες μπροστὰ μου τὸ ψέμμα σου, ὅταν εἶπες: ὅλ' αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ ἓνα παιγνίδι μονάχα! — Ὑπῆρχε καὶ κάτι σοβαρὸ σ' αὐτό, ἔχεις κάτι ἀπὸ ἓναν ἐξιλεωτὴ τοῦ πνεύματος!

Σὲ κατάλαβα καλά: ἔγινες ὁ γοητευτὴς ὅλων, ἀλλ' ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ σου δὲ σοῦ ἀπόμεινε πιά κανένα ψέμμα, καμιὰ πονηριά, — ὁ ἴδιος ἐσύ 'σαι ἓνας ξεμαγεμένος!

Θέρισε, τὴν ἀηδία, σὰν τὴ Μιά σου ἀλήθεια. Λόγος κανεῖς δὲν εἶναι πιά μέσα σου γνήσιος, ἐχτὸς ἀπὸ τὸ στόμα σου: ἡ ἀηδία, δηλαδή, ποὺ τρέχει ἀπὸ τὸ στόμα σου.» — —

—«Ποιός εἶσαι, λοιπόν! φώναξε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ γέρο Μάγος μὲ πεισματωμένη φωνή. Ποιός ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μ ο ὕ μιλά ἔτσι, ἐμένα, ποὺ εἶμαι ὁ μέγιστος ἀπ' ὅσους ζοῦν σήμερα;— καὶ μιὰ πράσινη ἀστραπή ἐξακοντίστηκε ἀπὸ τὸ μάτι του κατὰ τὴ μεριά τοῦ Ζαρατούστρα πλὴν ἀμέσως μετὰ ἔλλαξε καὶ εἶπε λυπημένα:

«ὦ Ζαρατούστρα, τὰ βαρέθηκα ὅλα αὐτά, ἡ τέχνη μου μ' ἀηδιάζει, δὲν εἶμαι μ ε γ ά λ ο ς, ποιός ὁ λόγος νὰ ὑποκρίνωμαι; Τὸ ξέρεις, ὅμως, καλὰ πὼς τὸ ἐπιζήτησα τὸ μεγαλεῖο!

Ἐναν μεγάλο ἄνθρωπο θέλησα νὰ παραισθήσω κ' ἐπεισα πολλούς: μὰ τὸ ψέμμα τοῦτο ἦταν ἀνώτερο ἀπὸ τὴ δύναμή μου. Συντρίφτηκα πάνω του.

ὦ Ζαρατούστρα, ὅλα εἶναι ψέμματα σὲ μένα; μὰ πὼς συντρίφτηκα—ἡ συντριβή μου αὕτῃ εἶναι γ ν ή σ ι α!—»

«Αὐτὸ σὲ τιμᾷ, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα στυγνὰ καὶ μὲ τὸ βλέμμα γυρισμένο κατὰ τὴ γῆ, σὲ τιμᾷ ποὺ ἐπιζήτησες τὸ μεγαλεῖο, μὰ καὶ σὲ πρόδωσε. Δὲν εἶσαι μεγάλος.

ὦ ἀπαίσιε γέρο μάγε, αὐτὸ ὅ ναι τὸ καλύτερο καὶ τιμιώτερό σου, ὅ,τι σοῦ τιμῶ: πὼς βαρέθηκες, δηλαδή, τὸν ἑαυτό σου καὶ ποὺ εἶπες: «δὲν εἶμαι μεγάλος».

Σ' αὐτὸ σὲ τιμῶ σὰν ἐξιλεωτὴ τοῦ πνεύματος: κι ἂν αὐτὸ ἔγινε ἔστω καὶ γιὰ ἓνα δευτερόλεπτο, τὸ δευτερόλεπτο αὐτὸ ἦσιν—γ ν ή σ ι ο ς.

Μὰ πές μου, τί ζητᾷς ἐδῶ στὰ δάση μ ο υ καὶ στὰ βράχια μ ο υ; Κι ἂν γιὰ μένα ξάπλωσες ἔτσι, σὲ τί δοκιμασία θέλησες νὰ μὲ ὑποβάλεις;—

Σὲ τί θέλησες νὰ μ ἐ δοκιμάσεις;—

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, καὶ τὰ μάτια του πετούσανε σπίθες. Ὁ γέρο μάγος σῶπασε μιὰ στιγμή κ' ὕστερα εἶπε: «Νὰ σὲ δοκιμάσω!

Ἐγὼ—ζητῶ μόνο.

ὦ Ζαρατούστρα, ζητῶ ἓναν γνήσιο, δίκαιο, μονοσήμαντο, ἓναν ἄνθρωπον ὅλο τιμιότητα, ἓνα σκεῦος σοφίας, ἓναν ἅγιο τῆς γνώσης, ἓναν μεγάλο ἄνθρωπο!

Δὲν τὸ ξέρεις, λοιπόν, ὦ Ζαρατούστρα; Ζ η τ ῶ τ ὸ ν Ζ α ρ α τ ο ὕ σ τ ρ α.»

ΚΑΙ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔπεσε μιὰ μακρὰ σιωπὴ ἀνάμεσα σὲ κείνους τοὺς δύο: ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, θυβίστηκε βαθιά μέσα του, ἔτσι ποὺ ἔκλεισε τὰ μάτια του. Ἄλλ' ὕστερα, γυρίζοντας πίσω στὸν συνομιλητὴ του, ἔπιασε τὸ χέρι τοῦ μάγου καὶ μίλησε γιομάτος εὐγένεια καὶ κατεργαριά:

«Μὲ τὸ καλὸ, λοιπόν! Νὰ ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ στὴ σπηλιὰ

τοῦ Ζαρατούστρα. Σ' αὐτὴν μπορεῖς νὰ ζητήσεις ἐκεῖνον ποὺ ἐπιθυμεῖς νὰ βρεῖς.

Καὶ συμβουλέψου τὰ ζῶα μου, τὸν ἀετό μου καὶ τὸν ὄφι μου: αὐτὰ θὰ σὲ βοηθήσουν στὴν ἀναζήτησή σου. Μὰ ἡ σπηλιά μου εἶναι μεγάλη.

Κι ὁ ἴδιος ἐγώ, φυσικά, δὲν εἶδα κανένα μεγάλο ἄνθρωπο ἀκόμα. Τὸ μάτι καὶ τοῦ πιὸ λεπτοῦ εἶναι χοντροφτιαγμένο σήμερα γιὰ κάθε τι μεγάλο. Σήμερα βασιλεύει ἡ πλεμπάγια.

Συνάντησα κάμποσους κιόλας ποὺ τεντώνονταν καὶ φουσκῶνανε, κι ὁ λαὸς φώναζε: «Νά ἓνας μεγάλος ἄνθρωπος!» Μὰ ποιὸ ἔναι τὸ διάφορο τοῦ φυσεροῦ; Στὸ τέλος ὁ ἀέρας φεύγει ἀπὸ μέσα του, ξεφουσκώνει.

Στὸ τέλος σκάζει ὁ βάτραχος, ποὺ παραφούσκωσε: ὁ ἀέρας φεύγει ἀπὸ μέσα του. Τὸ νὰ τρυπᾷ κανεῖς τὴν κοιλιὰ ἐνὸς παραφουσκωμένου, αὐτὸ τ' ὀνομάζω καλὴ διασκέδαση. Ἀκούσετέ το αὐτό, ἑσεῖς παιδιά!

Τὸ σήμερα τοῦτο ἀνήκει στὸν ὄχλο: ποιὸς μπορεῖ νὰ ξέρει ἀκόμα τί ἔναι μεγάλο καὶ τί μικρό! Ποιὸς θὰ πετύχαινε νὰ γίνεῖ μεγάλος; Ἕνας τρελλὸς μόνο: οἱ τρελλοὶ τὸ πετυχαίνουν αὐτό.

Γυρεύεις νὰ βρεῖς μεγάλους ἀνθρώπους, ὦ θαυμάσιε τρελλέ; Ποιὸς σοῦ τὸ δίδει αὐτό; εἶναι κατὰλληλη ἡ ἐποχὴ γιὰ κάτι τέτοιο σήμερα; ὦ ἀπαίσιε ἀναζητητή, γιατί με ὑποβάλλεις σὲ δοκιμασία;— —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, μὲ παρηγορημένη τὴν καρδιά του, κ' ἐξακολούθησε γελώντας τὸ δρόμο του.

ΕΚΤΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

ΟΧΙ πολλὴν ὥρα, ὅμως, ἀργότερα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Ζαρατούστρα εἶχε ξεφορτωθεῖ τὸν μάγο, εἶδε πάλι κάποιον νὰ κάθεται στὸ δρόμο ποὺ ἀκολουθοῦσε, ἕναν ψηλό, δηλαδή, μαυροφορεμένο ἄντρα μὲ ξεροκρινό, χλωμὸ πρόσωπο: ἡ θεὰ του τὸν ἔκανε νὰ δυσφορήσῃ ἔντονα.

«Ἀλλοίμονο! εἶπε στὴν καρδιά του, ἐδῶ κάθεται μετεμφιεσμένη ἡ ἴδια ἡ θλίψη, σὲ κάτι σὰν παπᾶς, θαρρῶ, εἶναι μετεμφιεμένη: τί θέλουν αὐτοὶ στὸ βασίλειό μου;

Πῶς! Δὲ γλύτωσα καλὰ-καλὰ ἀκόμη ἀπὸ κεῖνον κεῖ τὸ μάγο: καὶ πάλι πρέπει νὰ μπερδευτεῖ μέσα στὰ πόδια μου κι ἄλλος μαῦρος καλλιτέχνης;

Ἕνας ὁποιοσδήποτε ἀρχιμάγος ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐπιθέτουνε τὰ χέρια τους, ἓνας σκοτεινὸς θαυμαστοποιὸς Θεοῦ χάριτι, ἓνας καλοθρεμμένος συκοφάντης τοῦ κόσμου, ποὺ ὁ διάβολος νὰ τὸν πάρει!

Μὰ ὁ διάβολος δὲν εἶναι ποτὲ στὴ θέση του γιὰ νὰ τὸν βρεῖς

ὅποτε τὸν χρειαστεῖς: πάντα ἔρχεται πολὺ ἀργὰ αὐτὸς ὁ καταρα-
μένος νάνος καὶ κουτσοπόδαρος!»

Ἔτσι βλαστημοῦσεν ὁ Ζαρατούστρα, ἀνυπόμονος μέσα στὴν
καρδιά του καὶ συλλογιζότανε πῶς θὰ τὰ κατὰφερνε νὰ προστε-
ράσει τὸν μαυροφορεμένον ἄντρα ἐκεῖνο, γυρίζοντας ἄλλοῦ τὸ βλέμ-
μα του: νά, ὅμως, ποὺ τὰ πράγματα γίνανε διαφορετικά. Γιατὶ τὴν
ἴδια στιγμὴν ἀκριβῶς τὸν εἶχε δεῖ κιόλας ὁ καθισμένος· κι ὅχι ἀνό-
μοια μ' ἓναν ποὺ τοῦ ἔρχεται ἀπρόσμενη εὐτυχία, ἀναπήδησε κ'
ἔτρεξε πρὸς τὸν Ζαρατούστρα.

«Ὅποιος κι ὅν εἶσαι, ὦ Ὀδοιπόρε, εἶπε, βοήθησε ἓναν παρα-
πλανημένον, ἓναν ἀναζητοῦντα, ἓναν γέρον ἄντρα, ποὺ εὐκόλα θὰ
μποροῦσε νὰ πάθει κανένα κακὸ ἐδῶ πέρα!

Τοῦτος δῶ ὁ κόσμος μοῦ εἶναι ξένος καὶ μακρινός, ἄκουσα καὶ
ἄγρια ζῶα νὰ οὐρλιάζουν· κι αὐτὸς ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ μὲ βοη-
θήσει, δὲν ὑπάρχει πιά.

Ζήτησα τὸν τελευταῖο εὐσεβὴ ἄνθρωπο, ἓναν ἅγιο κ' ἐρημίτη,
ποὺ μόνο αὐτός, μέσα στὸ δάσος του, δὲν ἄκουσε τίποτα ἀπ' ὅ,τι
ὅλος ὁ κόσμος σήμερα γνωρίζει.»

«Τί γνωρίζει σήμερα ὅλος ὁ κόσμος; ρώτησε ὁ Ζαρατούστρα.
Μήπως ὅτι ὁ παλιὸς Θεός, ποὺ σ' αὐτὸν πίστευε ἄλλοτε ὅλος ὁ κό-
σμος, δὲν ζεῖ πιά;»

«Τὸ εἶπες, ἀποκρίθηκε λυπημένα ὁ γέρος ἄντρας. Κ' ὑπη-
ρέτησα τὸν παλιὸ αὐτὸν Θεὸ ὥς τὴν τελευταία του ὥρα.

Τώρα, ὅμως, εἶμαι ἐκτὸς ὑπηρεσίας, δίχως κύριο, κι ὥστόσο
ὅχι ἐλεύθερος, κι οὔτε μιὰν ὥρα πιά χαρούμενος, παρὰ μόνο μέ-
σα στὶς ἀναμνήσεις μου.

Γι' αὐτὸ ἀνέβηκα σὲ τοῦτο τὸ βουνό, γιὰ νὰ γιορτάσω, ἐπι-
τέλους, τὸν ἑαυτό μου, ὅπως ταιριάζει σ' ἓναν γέρο Πάπα καὶ πα-
τέρα τῆς Ἐκκλησίας: γιατί, μάθε το, εἶμαι ὁ τελευταῖος Πάπας!
—μὲ μιὰν ἐορτὴ εὐλαδικῶν ἀναμνήσεων καὶ θείας λατρείας.

Μὰ νὰ ποὺ πέθανε κι ὁ ἴδιος, ὁ εὐσεβέστατος τῶν ἀνθρώπων
ἄνθρωπος, ἐκεῖνος ὁ ἅγιος τοῦ δάσους, ποὺ ὕμνοῦσε ἀδιάκοπα
τὸν Θεό του μὲ ὕμνους καὶ μούρμουρίσματα. Τὸν ἴδιο δὲν τὸν βρῆ-
κα πιά, ὅταν βρῆκα τὴν καλύβα του,—βρῆκα, ὅμως, δυὸ λύκους
μέσα, ποὺ οὐρλιάζανε γιὰ τὸν θάνατό του, γιατί ὅλα τὰ ζῶα τὸν
ἀγαπούσανε. Κ' ἔφυγα τρέχοντας ἀπὸ κεῖ.

Ἦρθα μάταια, λοιπόν, σὲ τοῦτο τὸ δάσος, σὲ τοῦτο τὸ βου-
νό; Τότε ἡ καρδιά μου πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ ζητήσω κάποιον
ἄλλον, τὸν εὐλαδέστατον ἀπ' ὅλους ἐκείνους ποὺ δὲν πιστεύουνε
στὸν Θεό—, νὰ ζητήσω τὸν Ζαρατούστρα!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ γέροντας καὶ κοίταξε μὲ διαπεραστικὸ μάτι
ἐκεῖνον ποὺ στεκόταν μπροστά του. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα πῆρε
τὸ χέρι τοῦ γέρο Πάπα καὶ τὸ κοίταξε πολλὴν ὥρα μὲ θαυμασμό.

«Γιὰ κοίτα, ὦ σεβάσμιε, εἶπε ὕστερα, τί ὁμορφο καὶ μακρὺ
χέρι! Εἶναι τὸ χέρι κάποιου ποὺ πάντα του μοίραζεν εὐλογίες!

Τώρα, όμως, κρατάει γερὰ ἐκεῖνον ποὺ γυρεύεις, ἐμένα, τὸν Ζαρατούστρα.

Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄθεος Ζαρατούστρα, ποὺ λέει: ποιός εἶναι πιὸ ἄθεος ἀπὸ μένα, γιὰ νὰ χαρῶ τὴ διδασκαλία του;» —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ διαπέρασε μὲ τὸ βλέμμα του τὶς σκέψεις καὶ τὶς ὑστεροβουλίες τοῦ γέρο Πάπα. Στὸ τέλος, τοῦτος ἐδῶ, ἄρχισε:

«Ὅποιος περισσότερο τὸν ἀγαποῦσε καὶ τὸν κατεῖχε, αὐτὸς τὸν ἔχασε καὶ περισσότερο —:

— γιὰ δές, ὁ ἴδιος ἐγὼ δὲν εἶμαι τώρα, θαρρῶ, ὁ πιὸ ἄθεος ἀπὸ τοὺς δύο μας; Μὰ ποιός θὰ μπορούσε νὰ χαρεῖ γι' αὐτό;»

— «Τὸν ὑπηρέτησες ὡς τὸ τέλος; ρώτησεν ὁ Ζαρατούστρα συλλογισμένος, ὕστερα ἀπὸ βαθιὰ σιωπή. Ξέρεις πῶς πέθανε; Εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ λένε, ὅτι τὸν ἐπνίξεν ὁ οἶχτος,

— ὅτι εἶδε πῶς κρεμότανε ὁ ἄνθρωπος στὸν σταυρὸ καὶ δὲν ἄντεξε, ὅτι ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἔγινε ἡ Κόλασή του καὶ στὸ τέλος ὁ θάνατός του;» —

Ἀλλὰ ὁ γέρο Πάπας δὲν ἀποκρίθηκε, παρὰ κοίταξε φοβισμένα καὶ μ' ὀδυνηρὴ καὶ σκοτεινὴ ἔκφραση στὸ πλάϊ.

«Ἀφησέ τον, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα ὕστερα ἀπὸ μακρὰ σκέψη, χωρὶς νὰ παύει νὰ κοιτάζει ἀδιάκοπα τὸν γέρον ἄντρα κατὰ μάτια.

Ἀφησέ τον, πέθανε πιὰ ποὺ πέθανε. Κι ἂν καὶ σὲ τιμᾷ νὰ λές μόνο καλὸ γι' αὐτὸν τὸν πεθαμένο, ξέρεις ὥστόσο καλὰ, δσο κ' ἐγώ, ποιός ἦταν καὶ πῶς ἀκολούθησε ἕναν παράξενο δρόμο.»

«Γιὰ νὰ τὰ πούμε τώρα μπροστὰ σὲ τρία μάτια, εἶπε καθισχυασμένος ὁ γέρο Πάπας (γιατί ἔταν τυφλὸς ἀπὸ τὸ ἓνα μάτι), ὅτι ἀφορᾷ τὸν Θεὸ τὸ ξέρω καλύτερα κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ζαρατούστρα — καὶ μὲ τὸ δίκιο μου.

Ἡ ἀγάπη μου τὸν ὑπηρέτησε ἐπὶ μακρὰ χρόνια, ἡ θέλησή μου ἀκολουθοῦσε παντοῦ τὴ θέλησή του. Ἐνας καλὸς ὑπηρέτης, όμως, ξέρει κάθε τι ποὺ ἀφορᾷ τὸν κύριό του καθὼς καὶ μερικὰ ἄλλα, ἐπίσης, ποὺ ὁ κύριός του τὰ κρύβει κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του.

Ἦταν ἓνας Θεὸς κρυφός, γιομάτος μυστήριο. Ἀκόμη καὶ τὸν ἴδιο τὸ γιό του, ἀλήθεια, δὲν τὸν ἀπόχτησε παρὰ μὲ λοξοδρομίες. Στὴν πύλη τῆς πίστεως του στέκεται ἡ μοιχεία.

Αὐτὸς ποὺ τὸν λατρεύει σὰν ἓναν Θεὸ τῆς ἀγάπης, δὲν ἔχει καὶ πολὺ μεγάλη ιδέα γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἀγάπη. Ἄν δὲν ἤθελε, ὁ Θεὸς αὐτός, νὰ ἔναι καὶ δικαστής; Ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ, ἀγαπᾷ πέρα ἀπὸ ἀνταμοιβὴ καὶ τιμωρία.

Ὅταν ἦταν νέος αὐτὸς ὁ Θεὸς τῆς Ἀνατολῆς, ἦταν σκληρὸς καὶ μνησίκκος κ' ἔχτισε μιὰ Κόλαση γιὰ νὰ διασκεδάζει τοὺς εὐνοουμένους του.

Στὸ τέλος, όμως, γέρασε κ' ἔγινε μαλακὸς κ' ἐπιεικὴς καὶ

πονόψυχος, κ' ἔμοιαζε πιὸ πολὺ μὲ παπποῦ παρὰ μὲ πατέρα κι ἀκόμα περισσότερο μὲ μιὰ γριὰ γιαγιά που δὲ μπορεῖ νὰ σταθεῖ στὰ πόδια της.

Ἔτσι, καθότανε ζαρωμένος ἐκεῖ, στὴ γωνιά τοῦ τζακιοῦ, γιομάτος ἔγνοια γιὰ τὴν ἀδυναμία τῶν ποδιῶν του, βαριεστημένος ἀπὸ τὸν κόσμο, μὲ κουρασμένη θέληση, ἴσαμε πιά που μιὰ μέρα πλάνταξε ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ συμπόνια του.» —

«Δὲ μοῦ λές, γέρο Πάπα, εἶπε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ζαρατούστρα, τὸ εἶδες αὐτὸ μὲ τὰ μάτια σου; Δὲν εἶναι κι ἀπίθανο νὰ ἔγιναν ἔτσι τὰ πράγματα: ἔτσι, ἀλλὰ καὶ ἄλλοιῶς. Ὅταν πεθαίνουν οἱ Θεοί, πάντα πεθαίνουν μὲ πολλῶν εἰδῶν θανάτους.

Ἔστω, ὅμως! Ἔτσι ἢ ἄλλοιῶς, ἔτσι κ' ἔτσι — αὐτὸς μιὰ φορὰ πέθανε που πέθανε! Δὲν ἄρεσε οὔτε στ' αὐτιά μου οὔτε στὰ μάτια μου, γιὰ νὰ μὴ τὸν κατηγορήσω χειρότερα.

Ἀγαπῶ ὅποιον ἔχει φωτεινὰ μάτια καὶ μιλᾷ τίμια. Ἀλλ' αὐτὸς — τὸ ξέρεις δά, γέρο Πάπα, εἶχε κάτι ἀπὸ τὸ σόϊ σας, τὸ παπαδίστικο σόϊ — ἦτανε διαφορούμενος.

Ἦταν ἐπίσης κι ἀσυνάρτητος. Καὶ τί δὲν τραθήξαμε, καὶ μὲ τί δὲν μᾶς ἀπείλησε ὁ ὀργίλος αὐτός, μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ δὲν τὸν ἐννοοῦσαμε καλά! Μὰ γιατί, γιὰ ποιό λόγο δὲ μιλοῦσε σαφέστερα;

Κι ἂν φταίγανε τ' αὐτιά μας, γιατί μᾶς ἔδωσε αὐτιά που τὸν ἄκουγαν ἄσκημα; Ἄν ὑπῆρχε λάσπη στ' αὐτιά μας, ἔ λοιπόν, ποιός τὴν ἔβαλε κεῖ μέσα;

Ἦτανε ἓνα σωρὸ πράγματα που δὲν κατάφερε νὰ τὰ φτιάξει καλὰ ὁ ἀγγειοπλάστης αὐτός, μιὰ καὶ δὲν εἶχε καλὰ-καλὰ ξεσκολίσει τὴν τέχνη του! Μὰ τ' ὅτι ἐκδικήθηκε τὰ ἀγγεῖα του καὶ τὰ πλάσματά του μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ δὲν πέτυχε νὰ τὰ φτιάξει καλὰ, — αὐτό 'ταν ἓνα ἀμάρτημα κατὰ τοῦ καλοῦ γούστου.

Ὑπάρχει, ἀκόμη καὶ στὴν εὐσέβεια, καλὸ γούστο: αὐτὸ τὸ γούστο εἶπε στὸ τέλος: «ἄς πάει στὰ τσακίσματα ἓνας τέτοιος Θεός! Προτιμώτερο νὰ μὴν ἔχουμε κανένα Θεό, προτιμώτερο νὰ δημιουργοῦμε τὸ πεπρωμένο μας μὲ τὴν ἴδια μας τὴ γροθιά, προτιμώτερο νὰ 'μαστε τρελλοί, προτιμώτερο νὰ εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι Θεοί!»

«ΤΙ ΑΚΟΥΩ! εἶπε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ γέρο Πάπας, στήνοντας τὸ αὐτί. ὦ Ζαρατούστρα, εἶσαι πιὸ εὐσεβὴς ἀπ' ὅσο πιστεύεις, μὲ μιὰ τέτοια ἀπιστία! Κάποιος Θεὸς θὰ σ' ἔστρεψε πρὸς τὴν ἀθεΐα σου.

Μὴ κ' εἶναι ἡ ἴδια σου ἡ εὐσέβεια που δὲ σ' ἀφήνει πιά νὰ πιστέψεις σ' ἓναν Θεό; Κ' ἡ ὑπερβολικὴ γνησιότητά σου θὰ σ' ὀδηγήσει ἀκόμη πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό!

Βλέπεις, ἀλήθεια, τί σοῦ ἐπιφυλάχτηκε; Ἔχεις μάτια καὶ

χέρι καὶ στόμα ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν αἰώνων προορισμέ-
να· γιὰ νὰ εὐλογοῦνε. Δὲν εὐλογεῖ κανεὶς μόνο μὲ τὸ χέρι.

Κοντά σου, μ' ὅλο ποὺ θὲς κιόλας νὰ 'σαι ὁ πιὸ ἄθεος, νιώ-
θω ἓνα μυστικὸ λιθάνι καὶ μύρο ἀπὸ πολύχρωμες εὐλογίες, ποὺ
μοῦ κάνει καλὸ μὰ καὶ ποὺ μὲ πονεῖ συνάμα.

Φιλοξένησέ με, ὦ Ζαρατούστρα, γιὰ μιὰ μόνο νύχτα! Πουθε-
νὰ στὴ γῇ δὲ θὰ μοῦ ἔκανε τώρα πιὸ καλὸ ἀπ' ὅσο κοντά σου!»

«Ἀμήν! Ἄς γίνεῖ κ' ἔτσι! εἶπε ὁ Ζαρατούστρα πολὺ ξαφνια-
σμένος,—αὐτὸς ἐκεῖ εἶναι ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ στὴ σπηλιὰ τοῦ
Ζαρατούστρα.

Εὐχαρίστως μὰ τὴν ἀλήθεια, θὰ σὲ συνόδευα ὁ ἴδιος ὡς
ἐκεῖ, ὦ σεβάσμιε, γιὰτὶ ἀγαπῶ ὅλους τοὺς εὐσεβεῖς ἀνθρώπους.
Μὰ τώρα μὲ φωνάζει διαστικὰ μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας καὶ θὰ
σ' ἀφήσω.

Στὴν ἐπικράτειά μου δὲν πρόκειται νὰ πάθει κανένας κακό·
ἡ σπηλιὰ μου εἶναι ἓνα καλὸ λιμάνι. Καὶ θὰ 'θελα νὰ κάνω κάθε
λυπημένον νὰ σταθεῖ πάνω σὲ στέρη γῇ καὶ σὲ στέρη πόδια.

Ποιὲς, ὅμως, θὰ μπορούσε νὰ πόρει ἀπὸ πάνω σου τὴ βα-
ρυθυμιά ποὺ βαραίνει τοὺς ὤμους σου; Εἶμαι πολὺ ἀδύναμος γι'
αὐτό. Πολὺν καιρό, ἀλήθεια, θὰ πρέπει νὰ περιμένουμε ἴσαμε ν'
ἀναστήσει κανεὶς τὸν Θεό σου.

Γιὰτὶ ὁ παλιὸς αὐτὸς Θεὸς δὲν ζεῖ πιά: εἶναι βαθιὰ πεθα-
μένος.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

Ο ΑΣΚΗΜΟΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΚΑΙ ΠΑΛΙ τρέξανε τὰ πόδια τοῦ Ζαρατούστρα μέσα ἀπὸ
βουνὰ καὶ δάση, καὶ τὰ μάτια του ἀναζητοῦσαν καὶ ἀναζητού-
σανε, μὰ πουθενὰ δὲν ἔβλεπε ἐκεῖνον ποὺ ἤθελε νὰ δεῖ, τὸν με-
γάλον ἀναγκεμένο καὶ βοήθεια καλοῦντα. Σ' ὅλο τὸν δρόμο, ὅμως,
χαιρότανε μέσα στὴν καρδιά του κ' ἦτανε γιομάτος εὐγνωμοσύνη.

«Τί καλὰ πράγματα, ἔλεγε, μοῦ χάρισε, ἀλήθεια, τούτη ἡ
μέρα, γιὰ νὰ μ' ἀποζημιώσει ποὺ τόσο ἄσκημα ἄρχισε! Τί πα-
ράξενους συνομιλητὲς βρῆκα, ἀλήθεια!

Θέλω ν' ἀναμαστήσω τὰ λόγια τους σὰ νὰ 'τανε καλοὶ σπό-
ροι. Τὰ δόντια μου θὰ τοὺς ἀλέσουν σὲ μικρὰ κομματάκια, σὲ
σκόνη, ἴσαμε νὰ χυθῶνε ὡς γάλα στὴν ψυχὴ μου!» —

Καθώς, ὅμως, πηγαίνοντας, ἔστριψε κάποιον βράχο, τὸ το-
πίο ἄλλαξεν ἀπότομα κι ὁ Ζαρατούστρα μπῆκε στὸ βασίλειο τοῦ
θανάτου. Ἐδῶ πέρα ὀρθώνονταν μαῦροι καὶ κόκκινοι βράχοι: κα-
μιὰ χλόη, κανένα δέντρο, καμιὰ φωνὴ πουλιοῦ. Γιατί 'ταν μιὰ
κοιλιάδα, ποὺ τρώμαζε ὅλα τὰ ζῶα, ἀκόμη καὶ τ' ἄρπαχτικὰ θη-
ρία. Μόνο ἓνα εἶδος ἄσκημα, χοντρά, πράσινα φίδια ἔρχονταν
κατὰ δῶ, ὅταν γερνοῦσαν, γιὰ νὰ πεθάνουν. Γι' αὐτὸ κ' οἱ βοσκοὶ
τὴν κοιλιάδα τούτη τὴν ὀνομάζανε: φιδοθάνατη.

Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, βυθίστηκε σὲ μιὰ μαύρην ἀνάμνηση, γιὰ τὸ φαινόμενον πὼς σὰ νὰ ἔχε ξαναρθεῖ κι ἄλλοτε σ' αὐτὴ τὴν κοιλάδα. Κ' ἓνα μεγάλο βάρος πλάκωσε τὸ νοῦ του: ἔτσι ποὺ προχωροῦσε ἀργὰ κι ὄλο πιο ἀργὰ, ἴσαμε ποὺ στὸ τέλος σταμάτησε ὁλότελα. Ξαφνικά, ὅμως, εἶδε, κι ἄνοιξε ὀρθάνοιχτα τὰ μάτια του, κάτι, ποὺ καθότανε στὸ δρόμο, κάτι ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἄνθρωπο καὶ ποὺ δὲν ἔμοιαζε καλὰ-καλὰ μὲ ἄνθρωπο, κάτι ἀκατανόμαστο. Κι ἄξαφνα ὁ Ζαρατούστρα ἐνίωσε μεγάλη ἰντροπή, ποὺ εἶχε δεῖ κάτι τέτοιο μὲ τὰ μάτια του: κοκκινίζοντας ὡς ἀπάνω-στὶς ρίζες τῶν ἄσπρων μαλλιῶν του, γύρισε ἀλλοῦ τὸ βλέμμα του καὶ σήκωσε τὸ πόδι του γιὰ ν' ἀφήσει πίσω του τὸ ἄσκημο μέρος αὐτό. Ξαφνικά, ὅμως, ἀκούστηκε θόρυβος στὴ νεκρὴν ἐρημιά: γιὰ τὸ ἀπὸ τὸ ἔδαφος ἀνάβρυσε γλουγλουτίζοντας καὶ ρογχαζώντας, ἔτσι ὅπως γλουγλουτίζει καὶ βουίζει τὴ νύχτα τὸ νερὸ ποὺ ξεμπουκάρει ἀπὸ φραγμένη ὑδρορρόη· καὶ στὸ τέλος ὁ θόρυβος αὐτὸς ἐγίνε ὁλωσδιόλου ἀνθρώπινη φωνὴ κι ἀνθρώπινη μιλιὰ: — κ' ἡ ἀνθρώπινη τούτη φωνὴ κ' ἡ ἀνθρώπινη κείνη μιλιὰ μίλησαν ἔτσι:

«Ζαρατούστρα! Ζαρατούστρα! Λύσε τὸ αἰνιγμά μου! Πές, πές: Πὼς ἐκδικεῖται κανεὶς ἓναν μάρτυρα;

Σὲ τραβῶ πίσω, ἐδῶ ἔναι γλιστερὸς πάγος! Πρόσεξε, πρόσεξε, μὴ τσακίσει τὰ πόδια της ἡ περηφάνεια σου πάνω του!

Νομίζεις πὼς εἶσαι σοφός, ὦ περήφανε Ζαρατούστρα! Μὰ τότε λύσε, ἀλήθεια, τὸ αἰνιγμα, ὦ σκληρὲ καρυδοσπάστη, — τὸ αἰνιγμα ποὺ εἶμαι! Πές μου, λοιπόν: ποιός εἶμαι;»

Ὅταν, ὅμως, ὁ Ζαρατούστρα ἀκουσε τοῦτο τὰ λόγια, — τί νομίζετε, ἀλήθεια, πὼς ἐγίνε μέσα στὴν ψυχὴ του; Τὸν κυρίεψε ὁ ἴχτος· καὶ σωριάστηκε ἀπότομα στὴ γῆ, σὰν βαλανιδιὰ ποὺ εἶχε ἀντισταθεῖ ἐπὶ πολὺ στ' ἀπανωτὰ χτυπήματα τῶν ξυλοκόπων κι ἄξαφνα πέφτει βαριά, μονόκόμματη καὶ τρομάζοντας καὶ τοὺς ἴδιους ἐκείνους ποὺ θέλανε νὰ τὴ ρίξουνε. Μὰ κιόλας εἶχε ξανασταθεῖ στὰ πόδια του, καὶ τὸ πρόσωπό του εἶχε γίνε σκληρό.

«Σὲ ἀναγνωρίζω, εἶπε μὲ χόλκινη φωνή: εἶσαι ὁ δο-λοφόνος τοῦ Θεοῦ! Ἄσε με νὰ φύγω.

Δὲν ἀνεχόσουν αὐτὸν ποὺ σ' ἔβλεπε, — ποὺ πάντα καὶ μέσα γιὰ μέσα σ' ἔβλεπε, ὦ δυσειδέστατε ἄνθρωπε! Κ' ἐκδικήθηκες αὐτὸν τὸν μάρτυρα!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα κ' ἤθελε νὰ φύγει ἀπὸ κεῖ. Μὰ ὁ ἀκατανόμαστος τὸν ἄρπαξε ἀπὸ μιὰν ἄκρη ἑνὸς ρούχου του κι ἄρχισε πάλι νὰ γλουγλουτίζει καὶ νὰ γυρεύει λόγια. «Μεῖνε! εἶπε στὸ τέλος,

μεῖνε! Μὴ μὲ προσπερνᾷς! Μάντεψα ποιὰ ἀξίνα σὲ σώριασε στὸ ἔδαφος: Νὰ ζήσεις, ὦ Ζαρατούστρα, ποὺ ὀρθώθηκες πάλι!

Μάντεψες, τὸ ξέρω καλὰ, πὼς νιώθει στὴν ψυχὴ του ἐκεῖνος

πού τὸν σκότωσε, — ὁ δολοφόνος τοῦ Θεοῦ. Μεῖνε! Κάθησε κοντά μου, δὲ θὰ τὸ μετανοιώσεις.

Σὲ ποιόν ἄλλον ν' ἀποταθῶ, ἂν ὅχι σὲ σένα; Μεῖνε, κάθισε! Μὰ μὴ μὲ κοιτάξεις! Σεβάσου ἔτσι — τὴν ἀσκήμια μου!

Μὲ καταδιώκουν: τώρα τὸ τελευταῖο μου καταφύγιο εἶσαι σύ. Ὁ χι μὲ τὸ μῖσος τους, ὅχι μὲ τοὺς χωροφύλακές τους: — ὦ, τέτοια καταδίωξη θὰ τὴν κορόϊδευα καὶ θὰ ἔμουν περήφανος καὶ χαρούμενος γι' αὐτήν!

Μὴ κι αὐτοὶ πού περισσότερο καταδιώχτηκαν ἐν πέτυχαν περισσότερα; Κι ὅποιος ξέρει νὰ καταδιώκει καλά, μαθαίνει ν' ἀκολουθεῖ εὐκόλα: — γι' αὐτὸ κ' ἔρχονται πάντα μετὰ. Μὰ εἶναι ὁ οἶχτος τους

ὁ οἶχτος τους εἶναι πού μὲ κάνει νὰ φεύγω καὶ νὰ καταφεύγω κοντά σου! ὦ Ζαρατούστρα, προστάτεψέ με, ὦ ἐσὺ τελευταῖο μου καταφύγιο, ὦ ὁ μοναδικός, ἐσύ, πού μὲ μάντεψες:

ἐμάντεψες πῶς νιώθει στὴν ψυχὴ του ἐκεῖνος πού τὸν σκότωσε. Μεῖνε! Κι ἂν θέλεις νὰ φύγεις, ὦ ἀνυπόμονε: μὴ πάρεις τὸν δρόμο, ἀπ' ὅπου ἦρθα. Αὐτὸς ὁ δρόμος εἶναι κακός.

Μοῦ ὀργίζεσαι πού τόση ὥρα τώρα μασσῶ τὰ λόγια μου; Πού σὲ συμβουλεύω κιόλας; Ξέρε το, ὅμως, ἐγώ ἔμαι ἐπίσης, ὁ πιὸ ἄσκημος ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος

πού ἔχει καὶ τὰ πιὸ βαριὰ πόδια. Παντοῦ, ἀπ' ὅπου κι ἂν πέρασα, ὁ δρόμος εἶναι κακός. Νεκρώνω καὶ καταστρέφω ὅλους τοὺς δρόμους.

Καθώς, ὅμως, ἔκανες νὰ μὲ προσπεράσεις σιωπώντας, καθὼς ἔγινες ὀλοκόκκινος, τὸ κατάλαβα καλά, ἀπ' αὐτὸ ἀναγνώρισα σὲ σένα τὸν Ζαρατούστρα.

Κάθε ἄλλος θὰ μοῦ πετοῦσε τὴν ἐλεημοσύνη του, τὸν οἶχτο του, μὲ βλέμμα καὶ λόγο. Μὰ γιὰ κάτι τέτοιο—τὸ μάντεψες πῶς δὲν εἶμαι ἀρκετὰ ζητιάνος—

γιὰ κάτι τέτοιο εἶμαι πολὺ π λ ο ύ σ ι ο ς , πλούσιος σὲ μεγάλο καὶ σὲ φοβερό, στὸ δυσειδέστατο καὶ στὸ πιὸ ἀκατανόμαστο! Ἡ ντροπὴ σου, ὦ Ζαρατούστρα, μὲ τ ί μ η σ ε!

Μὲ πολὺ κόπο ξέφυγα ἀπὸ τὸ στρήμωγμα τῶν συμπονετικῶν, —γιὰ νὰ βρῶ τὸν Μοναδικὸ πού διδάσκει σήμερα ὅτι «ὁ οἶχτος εἶναι ὀχληρὸς»—ἐσένα, ὦ Ζαρατούστρα!

—πῶς ἢ συμπόνια εἶτε τοῦ Θεοῦ εἶτε τῶν ἀνθρώπων εἶναι, προσβάλλει πάντα τὴ ντροπὴ. Καὶ πῶς τὸ νὰ μὴ θέλει νὰ βοηθήσει κανεὶς εἶναι πιὸ εὐχάριστο ἀπὸ κάθε ἀρετὴ πού βιάζεται πάρα πολὺ νὰ βοηθήσει.

Ἄλλ' ὅλοι οἱ μικροὶ ἄνθρωποι τὴν συμπόνια τὴ θεωροῦνε σήμερα σὰν τὴ μεγαλύτερη ἀρετὴ: — δὲ νιώθουνε κανενὸς εἶδους σεβασμὸ στὴ μεγάλη δυστυχία, στὴ μεγάλη ἀσκήμια, στὴ μεγάλη δυσμορφία.

Κοιτάζω πάνω ἀπ' ὅλους αὐτοὺς σὰν τὸ σκυλὶ πού κοιτάζει πάνω ἀπὸ τὶς ράχες τῶν προβατοκοπαδιῶν πού τὸ πλῆθος τους

μαυρίζει τὸν τόπο. Εἶναι καλόμαλλα, καλοθέλητα, γκρίζα ἀνθρωπάκια.

Σὰν ἓνας καθαλλάρης ποὺ κοιτάζει περιφρονητικὰ πάνω ἀπὸ ρηχὰ τέλματα μὲ τὸ κεφάλι γερμένο κατὰ πίσω: ἔτσι κοιτάζω κ' ἐγὼ πάνω ἀπὸ τὸ σκυλλοί τῶν γκρίζων μικροκυμάτων καὶ μικρο-θελήσεων καὶ μικρῶν ψυχῶν.

Πάρα πολὺν καιρὸ δίνανε σ' αὐτοὺς τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους: ἔτσι, στὸ τέλος, τοὺς ἔδωσαν καὶ τὴ δύναμη—καὶ τώρα πιά διδάσκουνε: «καλὸ εἶναι μόνο ὅ,τι ὀνομάζουν καλὸ οἱ μικροὶ ἄνθρωποι».

Καὶ «ἀλήθεια» λέγεται σήμερα ὅ,τι εἶπε ὁ κήρυκας, ποὺ κι ὁ ἴδιος αὐτὸς εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὶς γραμμές τους, ἐκεῖνος ὁ παράξενος ἅγιος καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν μικρῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτό του: «ἐγὼ—εἰμὶ ἡ ἀλήθεια».

Ὁ αὐθάδης αὐτὸς εἶναι αἰτία ποὺ ἀπὸ καιρὸ τώρα οἱ μικροὶ ἄνθρωποι σηκώσανε κεφάλι—, αὐτός, ποὺ δὲ δίδαξε καὶ καμιὰ μικρὴ πλάνη, ὅταν δίδασκε: «ἐγὼ—εἰμὶ ἡ ἀλήθεια».

Ἀπάντησαν ποτὲ εὐγενέστερα σ' ἓναν τέτοιον αὐθάδη;— Ἀλλ' ἐσύ, ὦ Ζαρατούστρα, πέρασες ἀπὸ μπροστά του λέγοντας: «Ὁχι! Ὁχι! Τρεῖς φορές ὄχι!»

Προειδοποίησες γιὰ τὴν πλάνη του, προειδοποίησες, ὁ πρῶτος ἐσύ, γιὰ τὸν οἶχτο του—ὄχι ὅλους, ὄχι κανέναν, παρὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ τοὺς ὁμοίους σου.

Ντρέπεσαι τὴ ντροπὴ τῶν μεγάλων ποὺ ὑποφέρουν· κι ἀληθινά, ὅταν λὲς πῶς «ἀπὸ τὸν οἶχτο ὑψώνεται ἓνα μεγάλο σύννεφο, προσέξτε, ὦ ἄνθρωποι!»

—ὅταν διδάσκεις πῶς «ὅλοι οἱ δημιουργοὶ εἶναι σκληροί, κάθε μεγάλη ἀγάπη εἶναι πάνω ἀπὸ τὸν οἶχτο τους»: ὦ Ζαρατούστρα, πόσο καλὰ μοῦ φαίνεται πῶς ἔμαθες τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν!

Μὰ κι ὁ ἴδιος ἐσύ—φυλάξου κ' ἐσύ ἀπὸ τὸν ἴδιο σου τὸν οἶχτο! Γιατὶ πολλοὶ 'ναι στὸ δρόμο γιὰ νὰ ῥθουνε σὲ σένα, πολλοὶ ποὺ ὑποφέρουν, ποὺ ἀμφιβάλλουν, ποὺ βρίσκονται σὲ ἀπόγνωση, ποὺ πνίγονται, ποὺ κρυώνουν—

Φυλάξου ἀκόμα κι ἀπὸ μένα. Μάντεψες τὸ καλύτερό μου καὶ τὸ χειρότερό μου αἶνιγμα, ἐμένα τὸν ἴδιο κι ὅ,τι ἔκαμα. Ξέρω τὴν ἀξίνα ποὺ σὲ σωριάζει στὴ γῆ.

Ἀλλ' αὐτὸς—ἐ π ρ ε π ε νὰ πεθάνει: ἔβλεπε μὲ μάτια ποὺ τὰ ἔβλεπαν ὅ λ α,—ἔβλεπε τὰ βάθη καὶ τὶς ἀβύσσους τοῦ ἀνθρώπου, κάθε κρυμμένο του ὄνειδος καὶ ἀσκήμα.

Ὁ οἶχτος του δὲν γνώριζε καμιὰ ντροπὴ: χωνότανε καὶ στὶς πιὸ βρώμικες γωνιές μου. Ἕνας τέτοιος περιεργότατος, ὑπεραδίακριτος, ὑπερπονόψυχος ἔπρεπε νὰ πεθάνει.

Μ' ἔβλεπε πάντα: ἓναν τέτοιο μάρτυρα ἔπρεπε ἢ νὰ τὸν ἐκδικηθῶ ἢ ὁ ἴδιος ἐγὼ νὰ πάψω νὰ ζῶ.

Ὁ Θεός, ποὺ τὰ ἔβλεπε ὅλα, ἀ κ ό μ η καὶ τὸ ν ἄ ν

θ ρ ω π ο : ὁ Θεὸς αὐτὸς ἔπρεπε νὰ πεθάνει! Ὁ ἄνθρωπος δὲ τὸ
ὡ ν έ χ ε τ α ι αὐτό: νὰ ζεῖ ἓνας τέτοιος μάρτυρας.»

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ δυσειδέστατος ἄνθρωπος. Μὰ ὁ Ζαρατού-
στρα σηκώθηκε κ' ἐτοιμάστηκε νὰ φύγει: γιὰτὶ κρύωνε ὡς μέσα
στὰ σπλάχνα του.

«ὦ ἀκατανόμαστε, εἶπε, μὲ προειδοποίησες γιὰ τὸν δρόμο
σου. Γιὰ νὰ σ' εὐχαριστήσω γι' αὐτό, δὲν ἔχω παρὰ μόνο ἐγκώμια
νὰ σοῦ πλέξω γιὰ τὸν δικό μου. Γιὰ δές, ἐκεῖ πάνω βρίσκεται ἡ
σπηλιά τοῦ Ζαρατούστρα.

Ἡ σπηλιά μου εἶναι μεγάλη καὶ βαθιά κ' ἔχει πολλές γω-
νιές· κι ὁ πιὸ κρυμμένος ἀκόμα μπορεῖ νὰ βρεῖ ἐκεῖ τὸν κρυ-
ψῶνα του.

Καὶ κολλητὰ σ' αὐτὴν εἶναι ἑκατὸ μονιές καὶ κοιτιές γιὰ ἔρ-
πετὰ καὶ πετούμενα καὶ πηδηχτερὰ ζῶα.

ὦ ἀπόβλητε, ποὺ ἀποβάλλεις τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου, δὲ θέ-
λεις πιά νὰ ζήσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ στὴ συμπόνια
τῶν ἀνθρώπων; Ἔ, λοιπόν, κάνε σὰν καὶ μένα! Διδάξου, λοιπόν,
ἀπὸ μένα: μόνο ὁποῖος ἐνεργεῖ διδάσκεται.

Καὶ μίλησε πρῶτα-πρῶτα κι ἀμέσως μὲ τὰ ζῶα μου! Τὸ πιὸ
περήφανο ζῶο καὶ τὸ πιὸ ἔξυπνο ζῶο—ὅς εἶναι καὶ γιὰ τοὺς δύο
μας οἱ σωστοὶ σύμβουλοι!» — —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ συνέχισε τὸ δρόμο του,
πιὸ συλλογισμένος καὶ πιὸ ἀργοπόδαρος ἀπ' ὅσο προηγήτερα: γιὰ-
τὶ πολλὰ ἀναρωτιότανε καὶ δὲ μπορούσε ν' ἀποκριθεῖ εὐκόλα στὸν
ἑαυτό του.

«Πόσο φτωχὸς εἶναι, ἀλήθεια, ὁ ἄνθρωπος! σκεφτότανε στὴν
καρδιά του, πόσο ἄσκημος, πόσο γιομάτος ἀγκοῦσα, πόσο γιο-
μάτος κρυφές ντροπές!

Μοῦ λένε πὼς ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτό του: ἄχ, πόσο
μεγάλῃ πρέπει νὰ ἴναι ἡ φιλαυτία τούτη! Πόση περιφρόνηση δὲν
ἔχει ν' ἀντιμετωπίσει!

... Ἀκόμη καὶ τοῦτος ἐδῶ ἀγαποῦσε τὸν ἑαυτό του περιφρο-
νώντας τον, — ἓνας μεγάλος ἐρωτευμένος, μοῦ φαίνεται, εἶναι κ'
ἓνας μεγάλος περιφρονητής.

Δὲ βρῆκα κανέναν ἀκόμα ποὺ νὰ περιφρονεῖ βάθύτερα τὸν
ἑαυτό του: ἐκόμα κι αὐτὸ εἶναι ὕψος. Ἀλλοίμονο, μήπως ἦταν
οἱ ὑ τ ὲ ς ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος, ποὺ ἄκουσα τὴν κραυγὴ του;

Ἀγαπῶ τοὺς μεγάλους περιφρονητές. Μὰ ὁ ἄνθρωπος εἶναι
κάτι, ποὺ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ.»

Ο ΕΘΕΛΟΝΤΗΣ ΖΗΤΙΑΝΟΣ

ΟΤΑΝ ὁ Ζαρατούστρα ἄφησε πίσω του τὸν ἀσκημότερο ἄν-
θρωπο, ἔνιωσε πὼς κρύωνε κι ἀκόμα πολλὴ μοναξιά: γιὰτὶ πολλὲς
παγωνιές καὶ πολλὲς ἐρημιές περάσανε ἀπὸ τὸ νοῦ του, ἔτσι ποὺ

καὶ τὰ μέλη του ἀκόμα παγώσανε ἀπ' αὐτό. Καθώς, ὅμως, ὅλο ἀνέβαινε καὶ ἀνέβαινε, ὅλο καὶ πιὸ ψηλά, ὅλο καὶ πιὸ μακρυά, πότε περνώντας ἀπὸ πράσινα λειβάδια, μὰ κι ἀπὸ ἄγριες, γιομάτες πέτρα, κοίτες, ὅπου πάλαι ποτέ, βέβαια, ἓνα ἀνυπόμονο ρυάκι θὰ εἶχε στρώσει τὸ κλινάρι του: ἀπότομα ὁ νοῦς του ζεστάθηκε καὶ γκαρδιώθηκε..

«Τί μοῦ συνέβηκε, ἀλήθεια; ἀναρωτήθηκε, κάτι ζεστό καὶ ζωντανὸ μὲ ψυχώνει, ποὺ θὰ πρέπει νὰ 'ναι ἐδῶ κοντά μου.

Νιώθω κιόλας λιγώτερο μόνος· ἄγνωστοι συνοδοιπόροι κι ἀδελφοὶ μὲ τριγυρίζουν, ἡ θερμὴ ἀνάσα τους συγκινεῖ τὴν ψυχὴ μου.»

Καθώς, ὅμως, κοίταζε προσεχτικὰ γύρω του καὶ γύρευε νὰ δεῖ τοὺς παρηγορητὲς τῆς μοναξιᾶς του: γιὰ δές, δὲν εἶδε παρὰ μόνο γελάδες νὰ στέκωνται ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη πάνω σ' ἓνα ὕψωμα· τὸ πλησίασμα κ' ἡ μυρουδιά τους ἦταν αὐτὸ ποὺ εἶχε ζεστάνει τὴν καρδιά του.

Μὰ οἱ γελάδες αὐτὲς φαίνονταν ν' ἀκοῦνε μὲ ζῆλο ἓναν ὁμιλητὴ καὶ δὲν ἔδωσαν προσοχὴ σ' ἐκεῖνον ποὺ ἐρχότανε κατὰ τὴ μεριά τους. Καθώς, ὅμως, ὁ Ζαρατούστρα εἶχε πλησιάσει ὁλότελα, ἄκουσε καθαρὰ μιὰ ἀνθρώπινη φωνὴ ποὺ ἐρχότανε ἀπὸ ἀνάμεσά τους· καί, κατὰ πῶς φαινότανε, εἶχανε γυρίσει ὅλες τους τὰ κεφάλια τους πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὁμιλητῆ.

Τότε ὁ Ζαρατούστρα πήδηξε μὲ ζῆλο κατὰ πάνω τους καὶ σκόρπισε τὰ ζῶα, γιὰτὶ φοβήθηκε πὼς κάποιο δυστύχημα θὰ εἶχε συμβεῖ ἐδῶ πέρα, ποὺ δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ τὸ συντράμει ἡ ψυχοπόνια τῶν ἀγελάδων. Ἀλλ' ὅσο γι' αὐτὸ ἀπογοητεύθηκε· γιὰτί, γιὰ δές, ἐκεῖ καθότανε κατὰχαμα ἓνας ἄνθρωπος καὶ φαινότανε πὼς ἤθελε νὰ πείσει τὰ ζῶα νὰ μὴ νιώθουν κανένα φόβο γιὰ δαῦτον, ἓνας φιλειρηνικὸς ἄνθρωπος κ' ἓνας βουνήσιος ἱεροκήρυκας, ποὺ ἡ ἴδια ἡ καλωσύνη κήρυττε μὲ τὰ μάτια του.

«Τί γυρεύεις ἐδῶ; φώναξε ὁ Ζαρατούστρα ξαφνιασμένος.

«Τί γυρεύω ἐδῶ; ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος: ὅ,τι γυρεύεις κ' ἐσύ, ὦ φίλε τῆς ἐνόχλησης! Τὴν εὐτυχία πάνω στὴ γῆ, δηλαδή.

Μὰ κάτι τέτοιο θὰ ἤθελα νὰ τὸ διδαχτῶ ἀπὸ τοῦτες ἐδῶ τὶς γελάδες. Γιατί, μάθε το κι αὐτό, ὁλόκληρο μισὸ πρωινὸ τοὺς μιλοῦσα γιὰ νὰ τὶς πείσω κ' ἴσα - ἴσα ποὺ θέλανε νὰ μοῦ τὸ πούνε. Γιατί νὰ τὶς ἐνόχλησες, ἄραγε;

Ἄν δὲ γυρίσουμε πίσω καὶ δὲν γίνουμε σὰν τὶς γελάδες, δὲ θὰ κερδίσουμε τὴν οὐράνιον βασιλεία. Γιατὶ ἓνα πρᾶμμα θὰ ἔπρεπε νὰ διδαχτοῦμε ἀπ' αὐτές: τὸ μηρύκασμα.

Κι' ἀληθινά, ἂν ὁ ἄνθρωπος κέρδιζε καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρο κι αὐτὸ μόνο δὲ μάθαινε, τὸ μηρύκασμα: ποιό θὰ 'τανε τὸ διάφορό του; Δὲ θὰ γλύτωνε ἀπὸ τὴ θλίψη του,

—ἀπὸ τὴ μεγάλη θλίψη του: μὰ ποὺ σήμερα λέγεται ἡ δία. Τίνος δὲν εἶναι σήμερα γιομάτη ἀηδία ἢ καρδιά, τὸ στόμα καὶ τὰ μάτια; Καὶ σένα! Καὶ σένα! Μὰ γιὰ κοίταξε, ἀλήθεια, αὐτὲς τὶς γελάδες!» —

Ἔτσι μίλησεν ὁ βουνήσιος κήρυκας κ' ὕστερα γύρισε τὸ βλέμμα του πάνω στὸν Ζαρατούστρα, — γιὰτὶ ἴσαμε κείνη τῇ στιγμή τὸ εἶχε κρεμασμένο μὲ ἀγάπη πάνω στὶς γελάδες —: ξαφνικά, ὅμως, μεταμορφώθηκε.

«Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ μιλῶ μαζί του; φώναξε τρομαγμένος καὶ πήδηξε ἀπὸ κεῖ ποὺ καθότανε.

Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲ νιώθει ἀηδία, εἶναι ὁ Ζαρατούστρα ὁ ἴδιος, ὁ νικητὴς τῆς μεγάλης ἀηδίας, εἶναι τὸ μάτι, εἶναι τὸ στόμα, εἶναι ἡ καρδιὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Ζαρατούστρα.»

Κ' ἐνῶ μιλοῦσεν ἔτσι, ἐφίλησε τὰ χέρια ἐκείνου ποὺ τοῦ μιλοῦσε, μὲ καταπλημμυρισμένα μάτια, καὶ χειρονομοῦσεν ὁλότελα σὰν ἓνας ποὺ τοῦ πέφτει ἀπρόσμενα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἓνα πολύτιμο δῶρο κ' ἓνα κειμήλιο. Μὰ οἱ γελάδες τὰ βλέπανε ὅλα αὐτὰ κι ἀπορούσανε μέσα στὴν καρδιὰ τους.

«Μὴ μιλᾷς γιὰ μένα, ὦ ἀξιοθαύμαστε, ὦ προσφιλέστατε! εἶπε ὁ Ζαρατούστρα κι ἀπόφυγε τὶς τρυφερότητες τοῦ ἄλλου, μίλησέ μου πρῶτα γιὰ σένα! Δὲν εἶσαι ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος, ποὺ κάποτε πέταξε μακριὰ του ἓναν μεγάλο πλοῦτο, —

αὐτὸς ποὺ ντρεπότανε γιὰ τοὺς πλούτους του καὶ γιὰ τοὺς πλούσιους, καὶ ποὺ κατέφευγε στοὺς πιὸ φτωχοὺς γιὰ νὰ τοὺς χαρίσει τὴν ἀφθονία του καὶ τὴν καρδιὰ του; Ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν τὸν ἐδέχτηκαν.»

«Ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲ μὲ δεχτήκανε, εἶπε ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος, τὸ ξέρεις καλά. Ἔτσι, στὸ τέλος γύρεψα καταφύγιο στὰ ζῶα καὶ σ' αὐτὲς ἐδῶ τὶς γελάδες.»

«Ἐκεῖ ἔμαθες, διέκοψε ὁ Ζαρατούστρα τὸν ὁμιλητὴ, πόσο δυσκολώτερο εἶναι τὸ νὰ δίνει σωστὰ κανεὶς ἀπὸ τὸ νὰ παίρνει σωστά, καὶ πῶς τὸ νὰ δωρίζει κανεὶς εἶναι τ ἔ χ ν η καὶ ἡ στερνή, ἡ πιὸ ἐπιτήδεια καὶ μαστορικὴ τέχνη τῆς καλωσύνης.»

«Προπάντων τῇ σημερινῇ μέρα, ἀποκρίθηκε ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος, σήμερα ἀκριβῶς, ποὺ κάθε τι ταπεινὸ ὑψώθηκε κ' ἔγινε ἄγριο καὶ περήφανο γιὰ τὸ εἶδος του: γιὰ τὸν ὄχλο, δηλαδή.

Γιὰτὶ, τὸ ξέρεις βέβαια, ἦρθε ἡ ὥρα γιὰ τὴ μεγάλη, ὀλέθρεια, μακρόχρονη, σιγανὴ ἀνταρσία τοῦ ὄχλου καὶ τῶν σκλάβων: μεγαλώνει καὶ μεγαλώνει!

Τώρα πιά οἱ ταπεινοὶ ἐπαναστατοῦν ἐναντίον τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς μικροελεημοσύνης: κι ἄς φυλαχτοῦν οἱ ὑπέρπλουτοι!

Ὅποιος σήμερα μοιάζει μὲ κοιλαράδικη μποτίλια ποὺ στάζει ἀπὸ ὑπερβολικὰ στενὸ λαιμό: — καταστρέφεται, γιὰτὶ εὐχάριστως σπάζουνε σήμερα τὸν λαιμὸ ἐνὸς τέτοιου μπουκαλιοῦ.

Ἀκόλαστη ἐπιθυμία, χολερικὸς φθόνος, ἔντονη δίψα ἐκδίκησης, περηφάνεια ὄχλου: ὅλα αὐτὰ μὲ χτυπήσαν στο πρόσωπο. Δὲν εἶναι πιά ἀλήθεια ὅτι οἱ φτωχοὶ εἶναι μακάριοι. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὅμως, δοίσκεται στὶς γελάδες.»

«Καὶ γιὰτί ὄχι στοὺς πλουσίους;» ρώτησε ὁ Ζαρατούστρα

πειράζοντάς τον, ἐνῶ ἐμπόδιζε τὶς γελάδες νὰ μυρίζωνται μὲ οἰκειότητα τὸν εἰρηνικὸ ἀπόστολο.

«Γιατί θέλεις νὰ μὲ πειράξεις; ἀποκρίθηκεν αὐτός. Τὸ ξέρεις κι ὁ ἴδιος ἐσὺ καλύτερα ἀπὸ μένα. Τί μ' ἔσπρωξε, ἀλήθεια, πρὸς τοὺς πιὸ φτωχοὺς, ὦ Ζαρατούστρα; Μὴ δὲν ἦταν ἡ ἀηδία ποὺ μοῦ προκαλοῦν οἱ πιὸ πλούσιοί μας;

αὐτοὶ οἱ κατάδικοι τοῦ πλούτου, ποὺ βγάζουν κέρδος ἀπὸ κάθε σκουπίδι, μὲ ψυχρὰ μάτια καὶ ἄπληστες σκέψεις, αὐτὸ τὸ σκυλολόι ποὺ ἡ βρῶμα του φτάνει ὡς τὸν οὐρανό,

αὐτὸς ὁ χρυσωμένος καὶ ψευτισμένος ὄχλος, ποὺ οἱ πρόγονοὶ του ἦσαν μακροδάχτυλοι, ἢ σαρκοφάγα ὄρνια ἢ ρακοσυλλέχτες, ἔτοιμοι νὰ ξαπλώσουνε κάθε στιγμή μὲ γυναίκα, ἀκόλαστοι, ἐπιλήσμονες:—γιατὶ δὲ διαφέρουνε πολὺ ἀπὸ τὶς πόρνες.

Ὁχλος πάνω, ὄχλος κάτω! Τί θὰ πεῖ σήμερα «φτωχὸς» καὶ «πλούσιος»; Τῇ διάκριση τούτῃ τὴν ξέμαθα.—κ' ἔφυγα μακριά, ὅλο καὶ πιὸ μακριά, ἴσαμε ποὺ ἔφτασα στὶς ἀγελάδες αὐτές,»

Ἔτσι μίλησε ὁ εἰρηνικὸς ἀπόστολος καὶ ξεφυσοῦσε ὁ ἴδιος κ' ἰδρωνε μὲ τὰ λόγια του: ἔτσι ποὺ οἱ γελάδες ἀπορήσανε πάλι.

Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, τὸν κοίταξε στὸ πρόσωπο χαμογελώντας πάντα, καθὼς ἐκεῖνος μιλοῦσε ἔτσι σκληρά, καὶ κούναγε σιωπῶντας τὸ κεφάλι του.

«Βιάζεις τὸν ἑαυτό σου, ὦ βουνήσιε κήρυκα, ὅταν μεταχειρίζεσαι τόσο σκληρὰ λόγια. Δὲν ἔγιναν οὔτε τὸ στόμα σου οὔτε τὰ μάτια σου γιὰ τέτοια σκληρότητα,

οὔτε καὶ τὸ στομάχι σου, κατὰ πῶς μοῦ φαίνεται: αὐτὸ ἀποστέργει κάθε τέτοια ὀργή καὶ μῖσος καὶ ξάφρισμα. Τὸ στομάχι σου θέλει ἀπαλώτερα πράγματα: δὲν εἶσαι κρεωφάγος.

Πιὸ πολὺ μοῦ φαίνεσαι νὰ 'σαι φυτοφάγος καὶ ριζοφάγος. Μπορεῖ καὶ νὰ μασσᾷς σπόρους. Σίγουρα, ὅμως, ἀποστέργεις τὶς κρεωφαγικὲς ἡδονὲς κι ἀγαπᾷς τὸ μέλι.»

«Μὲ κατάλαβες καλά, ἀποκρίθηκεν ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος μὲ ἀλσφρωμένη τὴν καρδιά. Ἀγαπῶ τὸ μέλι, μασσοῦλίζω καὶ σπόρους, γιατί ἐπιζητῶ, ὅ,τι ἔχει ὁμορφὴ γεύση καὶ καθαρίζει τὴν ἀνάσα:

ἀκόμα κι ὅ,τι χρειάζεται πολὺν καιρό, ὅ,τι εἶναι πασατέμπος καὶ λιχουδιὰ γιὰ τοὺς μαλακοὺς ἀργόσχολους καὶ τοὺς χασομέρηδες.

Καλύτερα, φυσικά, τὸ καταφέρνουν τοῦτες δῶ εἰ γελάδες: αὐτὲς ἐφεύρανε τὸ μηρύκισμα καὶ τὸ ξαπλωταριὸ στὸν ἥλιο. Γι' αὐτὸ κι ἀποφεύγουν τὴ θάριὰ σκέψη ποὺ κάνει τὴν καρδιά νὰ πρήσκεται.»

Ἔ, λοιπόν! εἶπε ὁ Ζαρατούστρα: θὰ 'πρεπε νὰ δεῖς καὶ τὰ ζῷα μου, τὸν ἀετό μου καὶ τὸν ἔφι μου, — δὲν ὑπάρχουν οἱ ὁμοιοί τους σήμερα στὴ γῆ.

Γιὰ δὲς, ἐκεῖ 'ναι ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ στὴ σπηλιά μου: ἄς

εἶσαι αὐτὴ τῇ νύχτᾳ ὁ ξένος τῆς. Καὶ μίλησε μὲ τὰ ζῶα μου γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν ζώων,

ἴσαμε νὰ ῥθῶ κι ὁ ἴδιος. Γιατὶ τώρα μὲ φωνάζει βιαστικὰ μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας καὶ θὰ σ' ἀφήσω. Θὰ βρεῖς καὶ νέο μέλι ἀκόμα στὴ σπηλιά μου, ἀπὸ χρυσές, δροσερές σὰν πάγος κυψέλες: φάε το!

Τώρα, ὅμως, ἀποχαιρέτησε ἀμέσως τὶς γελάδες σου, ὦ ἀξιολογούμεστε! ὦ προσφιλέστατε! ὅσο κι ἂν σοῦ πέσει βαρὺς ὁ χωρισμὸς αὐτός. Γιατὶ αὐτὲς εἶναι οἱ πιὸ θερμοὶ φίλοι σου καὶ οἱ δάσκαλοί σου! —

«Ἐχτὸς ἀπὸ ἓναν, ποὺ τὸν ἀγαπῶ πιὸ πολύ, ἀποκρίθηκεν ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος. Ὁ ἴδιος ἐσὺ εἶσαι καλὸς καὶ καλύτερος κι ἀπὸ γελάδα, ὦ Ζαρατούστρα!»

«Φεύγα, παράτα με! ὦ πονηρὲ κόλακα! φώναξε μὲ κακία ὁ Ζαρατούστρα: γιατί θέλεις νὰ μὲ διαφθείρεις μὲ τέτοια παίνια καὶ μὲ τὸ μέλι τῆς κολακείας;»

«Φεύγα, παράτα με! φώναξε πάλι καὶ σήκωσε τὸ ραβδί του νὰ τὸ κατεβάσει πάνω στὸν τρυφερὸ ζητιάνο: ἀλλ' ἐκεῖνος εἶχε φύγει κιόλας, τρέχοντας, μακριά.

Ο ΪΣΚΙΟΣ

ΔΕ ΘΑ εἶχε, ὅμως, φύγει ἀκόμα καλὰ-καλὰ, τρέχοντας, ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος καὶ μένει μόνος του ὁ Ζαρατούστρα, ὅταν ἄκουσε ξαφνικὰ πίσω του μιὰ νέα φωνή: ποὺ φώναζε: «Στάσου, Ζαρατούστρα! Μὰ περίμενε, δά! ἐγὼ ἔμαι, ὦ Ζαρατούστρα, ἐγώ, ὁ ἴσκιος σου!» Μὰ ὁ Ζαρατούστρα δὲν περίμενε γιατί ξαφνικὰ τὸν κυρίεψε μεγάλη φούρκα γιὰ τὸ πλῆθος ποὺ ἔτρεχε στὰ βουνά του. «Τί νὰ ῥγινε ἡ μοναξιά μου; εἶπε.

Μαζεύτηκαν, ἐλήθεια, πάρα πολλοί. Τοῦτα δῶ τὰ βουνὰ μυρμηκιάζουν, τὸ βασίλειό μου δὲν εἶναι πλὴν τοῦ κόσμου τ ο ὕ τ ο υ, χρειάζομαι κανούργια βουνά.

Ὁ ἴσκιος μου μὲ φωνάζει; Τί σημασία ἔχει ὁ ἴσκιος μου! Ἄς τρέξει ξοπίσω μου! ἐγὼ—τρέχω μακριά.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα στὴν καρδιά του κ' ἔτρεξε μακριὰ ἀπὸ κεῖ. Ἀλλ' αὐτὲς ποὺ ἦταν πίσω του, τὸν ἀκολουθοῦσε ἀπὸ κοντά: ἔτσι ποὺ σὲ λίγο τρέχανε τρεῖς ὁ ἓνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο, μπροστά, δηλαδή, ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος, ὕστερα ὁ Ζαρατούστρα καὶ τρίτος καὶ τελευταῖος ὁ ἴσκιος του. Τὸ τρέξιμό τους, ὅμως, δὲν κρέτηκε πολλὴν ὥρα, γιατί ξαφνικὰ ὁ Ζαρατούστρα κατάλαβε τὴν τρέλλα του καὶ μὲ μιᾶς τίναξε ἀπὸ πάνω του ὅλη τὴ φούρκα καὶ τὴν ἀηδία του.

«Μπᾶ! εἶπε: μὴ καὶ δὲ συνέβαιναν ἀπὸ ἀνέκαθεν τὰ πιὸ γελοῖα πράγματα σὲ μᾶς τοὺς γέρους ἐρημίτες καὶ ἁγίους;

Ἀληθινά, ἡ τρέλλα μου μεγάλωσε στὰ βουνά. Τώρα ἀκούω ἔξω γέρικα τρελλοπέδα νὰ κροταλοῦνε τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τ' ἄλλο.

Ἔχει τὸ δικαίωμα, ὅμως, ὁ Ζαρατούστρα νὰ φεβᾷται ἔαν ἴσκιο; Καὶ στὸ τέλος ἔφτασα νὰ πιστεύω πῶς ἔχει πιὸ μακριὰ πόδια κι ἀπὸ μένα.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, γελώντας με τὰ μάτια καὶ με τὰ σωθικά του, ἔμεινε κεῖ νὰ στέκει καὶ στράφηκε γρήγορα καί, γιὰ δέξ, σχεδὸν ἔρριξε κατὰ γῆς τὸν διώχτη του καὶ ἴσκιο του: τόσο κολλητὰ στὶς φτέρνες του τὸν ἀκολουθοῦσε καὶ τόσο ἀνήμερος ἦτανε. Ὅταν, μάλιστα, τὸν ἐξέτασε καλὰ-καλὰ με τὰ μάτια, τρόμαξε, σὰ νὰ ἔχε βρεθεῖ ξαφνικὰ μπροστὰ σὲ κανένα φάντασμα: τόσο ἀδύνατος, μαυρειδερός, κούφιος καὶ σάμπως νὰ ἐπιζοῦσε τοῦ ἐαυτοῦ του φαινότανε αὐτὸς ποὺ τὸν εἶχε πάρει ἀπὸ πίσω.

«Ποιὸς εἶσαι; ρώτησε ὁ Ζαρατούστρα βίαια, τί δουλειὰ ἔχεις ἐδῶ; Καὶ γιὰ ποιό λόγο ὀνομάζεσαι ἴσκιος μου; Δὲ μ' ἀρέσεις καθόλου!»

«Μὲ συμπαθᾷς γι' αὐτό, ἀποκρίθηκεν ὁ ἴσκιος, με συμπαθᾷς ποὺ εἶμαι ὁ ἴσκιος σου. Κι ἂν δὲ σ' ἀρέσω, ἔ λοιπόν, σὲ συγχαίρω ἐσένα καὶ τὸ καλὸ γούστο σου, ὦ Ζαρατούστρα.

Ἕνας ὁδοιπόρος εἶμαι πρὸς ηλωμένος χρόνια καὶ χρόνια τώρα στὶς φτέρνες σου: βρίσκομαι πάντα στὸ δρόμο, μὰ χωρὶς σκοπὸ καὶ χωρὶς κατοικία: ἔτσι πού, ἀληθινά, κάτι λίγο μοῦ λείπει γιὰ νὰ ἔμαι. σὰν τὸν αἰώνιο περιπλανώμενο ἰουδαῖο, μ' ὅλο ποὺ μήτε αἰώνιος εἶμαι, μήτε κ' ἰουδαῖος.

Πῶς; Πρέπει νὰ βρίσκομαι πάντα στὸ δρόμο; Νὰ σαλεύω, νὰ μὴ μπορῶ νὰ σταθῶ, νὰ παραδέρνωμαι ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνέμους; Ὡ γῆ, πάρα πολὺ στρογγυλὴ ἔγινες γιὰ μένα!

Κάθησα κιόλας πάνω σὲ κάθε ἐπιφάνεια, σὰν κουρασμένη σκόνη κοιμήθηκα πάνω σὲ καθρέφτες καὶ τζάμια παραθυριῶν: ὅλα παίρνουν ἀπὸ μένα, τίποτα δὲ δίνει, ἀδυνατίζω κι ἀδυνατίζω, — μοιάζω με ἴσκιο σχεδόν.

Μὰ ἐσύ ἔσαι κεῖνος, ὦ Ζαρατούστρα, ποὺ ἀκολουθήσα καὶ παρακολούθησα τὸν πιὸ πολὺν καιρό, κι ἂν καὶ σοῦ κρυβόμουν κιόλας, ποτὲ δὲν ἔπαψα, ἀλήθεια, νὰ ἔμαι ὁ πιὸ πιστὸς ἴσκιος σου: πάντα, ὅπου κι ἂν κάθησες κάθησα κ' ἐγώ.

Μαζί σου περιπλανήθηκα στοὺς πιὸ μακρινοὺς, στοὺς πιὸ παγεροὺς κόσμους, σὰν ἓνα φάντασμα ποὺ τρέχει ἀπὸ μόνο του πάνω σὲ χειμωνιάτικες στέγες καὶ στὰ χιόνια.

Μαζί σου ἐπιθύμησα κάθε τι ἀπαγορευμένο, τὸ πιὸ κακὸ, τὸ πιὸ μακρινό: κι ἂν ἔχω κάτι ποὺ νὰ ἔναι ἀρετὴ, αὐτό ἔναι πῶς ποτὲ μοῦ δὲ φοβήθηκα καμιὰν ἀπαγόρευση.

Μαζί σου σύντριψα ὅ,τι λάτρεψε ἄλλοτε ἡ καρδιά μου, μαζί σου γκρέμισα ὅλες τὶς πέτρες ποὺ ὀροθετοῦνε τὰ σύνερα, μαζί σου γκρέμισα ὅλα τὰ εἰδῶλα, μαζί σου ἔτρεξα πίσω ἀπὸ τὶς πιὸ ἐπικίνδυνες ἐπιθυμίες, — ἀληθινά, πέρασα πάνω ἀπ' ὅλα τὰ ἐγκλήματα κάποτε.

Μαζί σου ξέμαθα τὴν πίστη στὰ λόγια καὶ στὶς ἀξίες καὶ

στὰ μεγάλα ὀνόματα. "Όταν ὁ διάβολος ἀλλάζει δέρμα δὲν ἀλλάζει κι ὄνομα; Γιατὶ δέρμα εἶναι κι αὐτό. "Ίσως κι ὁ ἴδιος ὁ διάβολος νὰ 'ναι δέρμα.

«Τίποτα δὲν εἶναι ἀλήθεια, ὅλα ἐπιτρέπονται»: αὐτὸ ἔλεγα στὸν ἐαυτό μου. 'Ακούμπησα στὰ πιὸ παγωμένα νερὰ μὲ τὸ κεφάλι καὶ μὲ τὴν καρδιά. "Αχ, πόσες φορές δὲν ἀνασηκώθηκα ὕστερα ἀπὸ κεῖ πάνω σὰν ἓνα γυμνό, κόκκινο καβούρι!

"Αχ, τί ἔκαμα κάθε καλωσύνη καὶ κάθε ντροπαλωσύνη καὶ κάθε πίστη μου στοὺς καλοὺς! "Αχ, τί ἔγινε κείνη ἡ φιλοψέμματη ἀθωότητα ποὺ εἶχα κάποτε, ἡ ἀθωότητα τῶν καλῶν καὶ τῶν εὐγενῶν ψευδῶν τους!

Πάρα πολὺ συχνά, ἀληθινά, ἀκολούθησα ἀπὸ πολὺ κοντά, κατὰ πόδας, τὴν ἀλήθεια: τότε μὲ χτυποῦσε κατὰμουτρα. Καμιά φορὰ νόμιζα πὼς ἔλεγα ψέμματα, καί, γιὰ δές: τότε μόνο πετύχαινα τὴν ἀλήθεια.

Πάρα πολλὰ πράγματα ξεκαθαρίσανε γιὰ μένα: τώρα πιά δὲ μ' ἐνδιαφέρει τίποτα. Τίποτα δὲ ζεῖ πιά, ποὺ νὰ τὸ ἀγαπῶ, — πὼς θὰ μποροῦσα ν' ἀγαπῶ τὸν ἐαυτό μου;

«Νὰ ζῶ ὅπως μ' ἀρέσει, ἢ νὰ μὴ ζῶ κἄν»: ἔτσι τὸ θέλω, ἔτσι τὸ θέλει κι ὁ πιὸ ἅγιος. 'Αλλά, ἀλλοίμονο! μήπως ὑπάρχει καὶ τίποτα ποὺ νὰ μ ο ὕ ἀρέσει;

Μήπως ἔχω καὶ κανένα σκοπό; "Ενα λιμάνι ποὺ πρὸς αὐτὸ νὰ φουσκώνει τὸ πανί μ ο υ;

"Εναν οὐρίο ἄνεμο; "Αχ, μόνον αὐτὸς ποὺ ξέρει π ρ ὸ ς τ ᾶ π ο ὕ πάει, ξέρει ἐπίσης ποιὸς ἄνεμος εἶναι οὐρίος κ' εὐνοϊκὸς γιὰ τὸ ταξίδι του.

Τί μοῦ ἀπόμεινε; Μιὰ κουρασμένη καὶ κυνικὴ καρδιά. Μιὰ ἄστατη θέληση. Φτερὰ μόνο γιὰ νὰ φτεροκοποῦνε. Μιὰ σπασμένη ραχοκοκκαλιά.

'Η ἀναζήτηση τούτη τοῦ σπιτιοῦ μ ο υ: ὦ Ζαρατούστρα, τὸ ξέρεις, δέβαια, πὼς ἡ ἀναζήτησή μου αὕτη ἦταν ὁ λιμός μ ο υ καὶ μὲ τρώει.

«Ποῦ εἶναι τὸ σπίτι μ ο υ;» Γι' αὐτὸ ρωτῶ κι αὐτὸ ζητῶ καὶ ζήτησα κι ἀναζήτησα καὶ δὲν βρῆκα. "Ω αἰώνιο Παντοῦ, ὦ αἰώνιο Πουθενά, ὦ αἰώνιο «Μάταια»!

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ ἴσκιος, καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Ζαρατούστρα μεταμορφώθηκε στὰ λόγια του. «Εἶσαι ὁ ἴσκιος μου! εἶπε στὸ τέλος λυπημένα.

'Ο κίνδυνός σου δὲν εἶναι καθόλου μικρός, ὦ ἐλεύθερο πνεῦμα κι ὁδοιπόρε! Πέρασες μιὰν ἄσκημη μέρα: ἔχε μόνο τὸ νοῦ σου μὴ καὶ περάσεις κανένα χειρότερο βράδι.

'Αλήτες, ὅπως ἐσύ, φτάνουνε κάποτε στὸ σημεῖο νὰ νομίσουνε πὼς κ' ἡ φυλακὴ ἀκόμα εἶναι ἓνας παράδεισος. Εἶδες ποτὲ

πως κοιμούνται οί φυλακισμένοι έγκληματίες; Κοιμούνται ήσυχοι, χαίρουνται τήν καινούργια τους ασφάλεια.

Φυλάξου μή καί στο τέλος σε κυριέψει καμιά στενή πίστη, καμιά σκληρή, αύστηρή πλάνη! Γιατί από τώρα κ' ύστερα θ' αρχίσει νά σε πλανεύει καί νά σε βάνει σε πειρασμό κάθε τι στενό καί σίγουρο.

Έχασες τόν σκοπό σου: άλλοίμονο, πώς θα μπορούσες νά μὴν αίσθάνεσαι πιά καί ν' άψηφάς τόν χαμό τούτο; Μαζί μ' αυτόν — έχασες καί τόν δρόμο σου!

Ω φτωχέ Περιπλανώμενε, Περιϊπτάμενε, ω κουρασμένη πεταλούδα! Θέλεις νά βρείς άνάπαυση καί κατοικία αυτό τόν θράδι; Πήγαινε τότε στη σπηλιά μου!

Τούτος δώ είναι ό δρόμος που οδηγεί στη σπηλιά μου! Τώρα, όμως, πρέπει νά διαστώ καί θα σ' άφήσω. Νιώθω κιόλας σά νά με θαραίνει ένας ίσκιος.

Πρέπει νά τρέξω μόνος μου, για νά ξαναφωτίσουν όλα γύρω μου. Γι' αυτό πρέπει νά μείνω όρθιος καί χαρούμενος στα πόδια μου. Τόν θράδι, όμως, θα χορέψουμε στο σπίτι μου!»

Έτσι μίλησεν ό Ζαρατούστρα.

ΜΕΣΗΜΕΡΙ

ΚΙ Ο Ζαρατούστρα έτρεξε καί δέ συνάντησε κανέναν πιά καί ήταν μόνος του καί όλοένα συναντούσε τόν έαυτό του καί χαιρότανε καί απολάβαινε τή μοναξιά του καί συλλογιζότανε όμορφα πράγματα επί ώρες καί ώρες. Μά κατά τήν ώρα του μεσημεριού, όταν ό ήλιος στεκότανε πάνω άκριδώς από τόν κεφάλι του Ζαρατούστρα, πέρασε από ένα γέρικο, κουφαλισμένο καί ροζιασμένο δέντρο, που τόν άγκάλιαζε ή πλούσια άγάπη ενός κλήματος, ώστε ό κορμός του ήτανε όλόκληρος κρυμμένος. Από τόν κλήμα αυτό κρέμονταν κίτρινα σταφύλια σε μεγάλη άφθονία, που προσφέρονταν στον όδοιπόρο. Τότε του ήρθε ή διάθεση νά σθήσει μιάν μικρή δίψα του καί νά κόψει ένα σταφύλι. Μά καθώς άπλωνε τόν χέρι του, τόν κυρίεψε μιάν άλλη διάθεση καί π'ό έντονα: νά ξαπλώσει, δηλαδή, πλάϊ στο δέντρο, τήν ώρα του γιομάτου μεσημεριού, καί νά κοιμηθεί.

Αυτό κ' έκανε ό Ζαρατούστρα. Καί μόλις ξάπλωσε κατάχαμα, μέσα στην ήσυχία καί στη μυστικότητα του πολύχρωμου γρασιδιού, είχε κιόλας ξεχάσει τή μικρή δίψα του κι άποκοιμήθηκε. Γιατί, όπως λέει κ' ή παροιμία του Ζαρατούστρα: τόν ένα είναι πιό άπαραίτητο από τόν άλλο. Μόνον που τά μάτια του μείνανε άνοιχτά: — γιατί δέ χόρταιναν νά βλέπουν καί νά ύμνούν τόν δέντρο καί τήν άγάπη του κλήματος. Μά μέσα στο άποκοίμισμά του μίλησεν έτσι ό Ζαρατούστρα στην καρδιά του:

«ΗΣΥΧΙΑ! Ἡσυχία! Δὲν τελειώθηκε ὁ κόσμος; Τί μοῦ συμβαίνει, λοιπόν;

Σὰν ἓνας χαριτωμένος, ἀθώρητος ἄνεμος ποῦ χορεύει πάνω στὴ σανιδωμένη θάλασσα, ἀλαφρός, φτεροῦ ὅμοιος ἀλαφρός: ἔτσι χορεύει ὁ ὕπνος ἀπάνω μου.

Δὲ μοῦ πιέζει καθόλου τὰ μάτια, ἀφήνει ξυπνητὴ τὴν ψυχὴ μου. Εἶναι ἀλαφρός, ἀληθινά! Φτεροῦ ὅμοιος ἀλαφρός!

Μὲ πείθει, μὴ καὶ ξέρω πῶς; μ' ἀγγίζει μέσα μου μὲ χαϊδευτικὸ χέρι, μὲ βιάζει. Ναί, μὲ βιάζει, τόσο ποῦ ἡ ψυχὴ μου τεντώνεται: —

πόσο μακραίνει κουρασμένη ἡ παράξενη ψυχὴ μου! Μὴ καὶ τὸ μεσημέρι ἀκριβῶς ἔπεσε τὸ βράδι τῆς ἑβδομῆς μέρας τῆς; Πορεύτηκε, ἴσως, πάρα πολὺν καιρὸ κιόλας εὐτυχισμένη ἀνάμεσα σὲ καλὰ καὶ ὠριμα πράγματα;

Τεντώνεται καὶ μακραίνει, μακραίνει καὶ μ' ὅλο τὸ μάκρος τῆς κείτεται ἡσυχὴ ἡ παράξενη ψυχὴ μου. Πάρα πολλὰ καλὰ γεύτηκε κιόλας, ἡ χρυσωμένη αὐτὴ θλίψη τὴν πιέζει, τῆς στραβώνει τὸ στόμα.

Σὰν ἓνα τέτοιο καράβι, στὴ στεριά ἀραγμένο, κολλημένο: ἀκουμπᾷ στὴ γῆ, κουρασμένη ἀπὸ τὸ μεγάλο ταξίδι τῆς κι ἀπὸ τὶς ἀβέβαιες θάλασσες. Δὲν εἶναι πιστώτερη ἡ γῆ;

Σὰν ἓνα τέτοιο καράβι, στὴ στεριά ἀρεγμένο, κολλημένο: — αὐτὸ ἀρκεῖ γιὰ νὰ ὑφάνει τοὺς ἰστούς τῆς μιὰ ἀράχνη ἀπὸ τὴ στεριά ἴσαμε τὸ καράβι. Δὲ χρειάζεται κανένα πιὸ δυνατὸ σκοινὶ γι' αὐτό.

Σὰν ἓνα τέτοιο κουρασμένο καράβι μέσα στὸν πιὸ ἡσυχο ὄρμος: ἔτσι ξαποσταίνω τώρα πιά κ' ἐγὼ κόντὰ στὴ γῆ, πιστός, γιομάτος ἐμπιστοσύνη κι ἀναμονή, δεμένος πάνω τῆς μὲ τὰ πιὸ ἀπαλὰ νήματα.

ὦ εὐτυχία! ὦ εὐτυχία! Θέλεις, ἀλήθεια, νὰ τραγουδήσεις, ὦ ψυχὴ μου; Κεῖτεσαι στὸ γρασίδι. Ἀλλ' αὐτὴ 'ναι ἡ μυστικὴ, ἐπίσημη ὦρα, ποῦ κανένας βοσκὸς δὲν παίζει τὸ φλάουτό του.

Πρόσεξε! Τὸ ζεστὸ μεσημέρι κοιμᾶται στὰ λειβάδια. Μὴν τραγουδᾷς! Ἡσυχία! Ὁ κόσμος τελειώθηκε.

Μὴ τραγουδᾷς, ὦ φτερωτὴ χλόη, ὦ ψυχὴ μου! Μὴν ψιθυρίσεις καν! Μὰ γιὰ δὲς, ἀλήθεια — ἡσυχία! τὸ γέρικο μεσημέρι κοιμᾶται, σαλεύει τὸ στόμα του: μὴ καὶ πίνει τώρα μιὰ σταγόνα εὐτυχίας —

μιὰ παλιά, μελαχρινὴ σταγόνα χρυσῆς εὐτυχίας, χρυσοῦ κρασιοῦ; Πάνω του περνᾷ γλιστρώντας ἡ εὐτυχία του καὶ γελά. Ἔτσι γελά ἓνας Θεός. Ἡσυχία! —

«Γιὰ νὰ εὐτυχίσουμε, πόσο ἐλάχιστο ἀρκεῖ γιὰ νὰ εὐτυχίσουμε!» Ἔτσι ἔλεγα ἓναν ἄλλον καιρὸ καὶ νόμιζα πῶς ἤμουν σοφός. Μὰ δὲν ἦταν σφία, βλαστήμια ἦταν: αὐτὸ τὸ ἔμαθα τώρα. Οἱ τρελλοσοφοὶ μιλοῦνε καλύτερα.

Τὸ πιὸ ἐλάχιστο ἀκριβῶς, τὸ πιὸ σιωπηλό, τὸ πιὸ ἀλαφρό,

τὸ θρόϊσμα μιᾶς γουστερίτσας, μιὰ πνοή, ἓνα γλίστρισμα, μιὰ ματιά — αὐτὸ εἶναι τὸ ἐ λ ἄ χ ι σ τ ο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κ α λ λ ῖ σ τ η ν εὐτυχία. Ἡσυχία!

Τί μοῦ συνέβηκε; Ἄκου! Πέταξε μακρυά, ἄραγε, ὁ χρόνος; Δὲν πέφτω; Δὲν ἔπεσα — ἄκου! στὰ πηγάδια τῆς αἰωνιότητος;

Τί μοῦ συνέβηκε; Ἡσυχία! Τσιμπήθηκα — ἀλλοίμονο — στὴν καρδιά; Στὴν καρδιά! ὦ, σπάσε, σπάσε, ὦ καρδιά μου, ὕστερα ἀπὸ τέτοια εὐτυχία, ὕστερα ἀπὸ τέτοιο τσίμπημα!

Πῶς; Δὲν τελειώθηκε ὁ κόσμος; Στρογγυλὸς καὶ ὠριμος; ὦ, ἡ χρυσή, στρογγυλὴ ὠριμότητα ποῦ νὰ πετᾷ ἄραγε; Μὴ καὶ τρέχω πίσω της; Σσστ!

Ἡσυχία—» (καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ζαρατούστρα τεντώθηκε κ' αἰστάνθηκε ὅτι τὸν εἶχε πάρει ὁ ὕπνος.)

«Σήκω! εἶπε στὸν ἑαυτό του, ὕπναρᾶ! Ὑπναρᾶ τοῦ μεσημεριοῦ! Ἐμπρός, ἔμπρός, γέρικα πόδια! Εἶναι ὥρα κ' ἔχετε ἀκόμα πολλὴν ὥρα μπροστά σας κ' ἔχετε ἀκόμα ἓνα ἀρκετὰ καλὸ κομμάτι δρόμου μπροστά σας γιὰ νὰ γυρίσετε.

Σᾶς πῆρεν ὁ ὕπνος, πόσο καιρὸ σᾶς κράτησε ἀλήθεια; Μισὴν αἰωνιότητα! Ἐμπρός, ἔμπρός τώρα πιά, γέρικη καρδιά μου! Πόσος καιρὸς σοῦ χρειάζεται γιὰ νὰ ξυπνήσεις ὕστερα ἀπὸ ἓναν τέτοιον ὕπνο;»

(Μὰ στὸ σημεῖο αὐτὸ τὸν πῆρε πάλι ὁ ὕπνος, κ' ἡ ψυχὴ του ἀντιστεκότανε καὶ προσπαθοῦσε νὰ ξεφύγει καὶ τοῦ ἀντιμιλοῦσε καὶ πάλι ξαναξάπλωνε) — «Ἄσε με, λοιπόν! Ἡσυχία! Δὲν τελειώθηκε τώρα δὲ ὁ κόσμος; ὦ, ἡ χρυσή, στρογγυλὴ σφαῖρα!»

«Σήκω πάνω, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα, μικρὴ κλέφτρα, χασομέρισα! Πῶς; Ἀκόμα θέλεις νὰ τεντώνεσαι καὶ νὰ χασμουριέσαι, ν' ἀναστενάζεις καὶ νὰ ξαναπέφτεις σὲ βαθιὰ πηγάδια;

Τί εἶσαι, ἀλήθεια; ὦ ψυχὴ μου!» (καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ τρόμαξε, γιὰτὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἔπεσε μιὰ ἡλιαχτίδα στὸ πρόσωπό του.)

«ὦ οὐρανὲ ποῦ εἶσαι ἀπὸ πάνω μου, εἶπε ἀναστενάζοντας κι ἀνακαθίζοντας, μὲ βλέπεις; Ἀκοῦς τὴν παράξενη ψυχὴ μου;

Πότε θὰ πιεῖς αὐτὴ τὴ σταγόνα τῆς δροσιᾶς, ποῦ ἔπεσε πάνω σ' ὅλα τὰ πράγματα τῆς γῆς, — πότε θὰ πιεῖς αὐτὴ τὴν παράξενη ψυχὴ,

πότε, ὦ πηγάδι τῆς αἰωνιότητος! ὦ γαλήνια χαρούμενη, ἀνατριχιαστικὴ ἄδυσε τοῦ μεσημεριοῦ! πότε θὰ ξαναπιεῖς τὴν ψυχὴ μου;»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ σηκώθηκε ἀπὸ τὴν κοιτιά του πλάϊ στὸ δέντρο σὰ νὰ ἔβαινε μέσα ἀπὸ ἓνα παράξενο μεθύσι: καί, γιὰ δέξ, ὁ ἥλιος στεκότανε ὀλοένα πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Ἀπ' αὐτό, ὅμως, θὰ μπορούσε νὰ συμπεράνει κανεὶς, κι ὄχι ἄδικα, πῶς ὁ Ζαρατούστρα δὲν εἶχε κοιμηθεῖ πολλὴ ὥρα.

ΤΟ ΑΠΟΜΕΣΗΜΕΡΟ θά 'τανε πρὸς τὸ τέλος τοῦ πιά, ὅταν ὁ Ζαρατούστρα, ὕστερα ἀπὸ πολύωρες καὶ μάταιες ἀναζητήσεις καὶ ἀνέγυρους ξαναγύρισε στὴ σπηλιά του. 'Αλλ' ὅταν βρέθηκε ἀπέναντί της, σὲ καμιὰ εἰκοσαριὰ μόνο βήματα ἀπόσταση μακριά της, ξαφνικὰ ἔγινε κεῖνο ποὺ περίμενε λιγώτερο αὐτὴ τῇ στιγμῇ: ἄκουσε πάλι τὴ μεγάλη κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας. Καί, ἐκπληκτικό! τὴ φορὰ τούτη ἡ φωνὴ ἐρχότανε μέσα ἀπὸ τὴν ἴδια τοῦ τῇ σπηλιά. 'Αλλ' ἦταν μιὰ μακρόσυρτη, πολυσύνθετη, ἀλλόκοτη κραυγὴ, κι ὁ Ζαρατούστρα ξέκρινε καθαρὰ πῶς τὴν ἀποτελοῦσαν πολλές φωνές μαζί: ἂν τὴν ἄκουγε κανεὶς ἀπὸ μακριά, ἡ κραυγὴ αὐτὴ θὰ τοῦ φαινότανε σὰ νὰ 'βγαίνει ἀπὸ ἓνα στόμα μόνο.

Τότε ὁ Ζαρατούστρα ἔτρεξε στὴ σπηλιά του, καί, γιὰ δὲς, τί θέαμα τὸν περίμενε ὕστερα ἀπὸ κείνη τὴ συναυλία! Γιατὶ ἐκεῖ μέσα κάθονταν ὅλοι μαζί κι ὁ ἓνας δίπλα-δίπλα στὸν ἄλλον ὅλοι κεῖνοι ποὺ εἶχε συναντήσει μέσα στὴ μέρα: ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε δεξιὰ κι ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε ἀριστερά, ὁ γέρο μάγος, ὁ Πάπας, ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος, ὁ ἴσκιος, αὐτὸς ποὺ εἶχε συνείδηση τοῦ πνεύματος, ὁ θλιμμένος προφήτης καὶ ὁ γαῖδαφος· μὰ ὁ ἀσκημότερος ἄνθρωπος εἶχε βάλει μιὰ κορῶνα στὸ κεφάλι του κ' εἶχε ζωστεῖ μὲ δυὸ πορφυρὲς ζῶνες, — γιὰ τὸ τοῦ ἄρεσε, ὅπως ἄρέσει σ' ὅλους τοὺς ἄσκημους, νὰ μεταμφιέζεται καὶ νὰ κάνει τὸν ὁμορφο. Πλὴν, στὴ μέση αὐτῆς τῆς θλιβερῆς συντροφιάς στεκότανε ὁ ἀετὸς τοῦ Ζαρατούστρα, μὲ σηκωμένες τὶς ὀτεροῦγες κι ἀνήσυχος γιὰ τὸ ἔπρεπε ν' ἀποκριθεῖ σὲ πολλὰ, ποὺ ἡ ὑπερηφάνειά του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε ν' ἀπαντήσει· μὰ ὁ ἔξυπνος ὄφιν κρεμότανε τυλιγμένος γύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ του.

"Ὁλ' αὐτὰ ὁ Ζαρατούστρα τὰ εἶδε μὲ μεγάλο ξάφνιασμα: ὕστερα, ὅμως, ἐξέτασε μὲ τὰ μάτια ἓναν-ἓναν χωριστὰ τοὺς ξένους τοῦ μὲ καλοπροαίρετη περιέργεια, διάβασε τὶς ψυχές τους καὶ πάλι ξαφνιασθήκε. Στὸ μεταξύ, οἱ μαζεμένοι ἐκεῖ μέσα σηκώθηκαν ἀπὸ κεῖ ποὺ κάθονταν καὶ περιμένανε μὲ σεβασμὸ νὰ μιλήσει ὁ Ζαρατούστρα. 'Αλλ' ὁ Ζαρατούστρα μίλησεν ἔτσι:

«'Ω ἐσεῖς ποὺ σ' ἀπόγνωση βρίσκεστε! 'Ω ἀξιοθαύμαστοι! 'Ακουσα, λοιπόν, τὴν κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας σας; Ξέρω τώρα πιά ποῦ νὰ ζητήσω αὐτὸν ποὺ μάταια ἀναζήτησα σήμερα: τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο —:

μέσα στὴν ἴδια μου τὴ σπηλιά κάθεται ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος! Μὰ γιὰτί νὰ ξαφνιαζώμαι! Μὴ καὶ δὲν τὸν τράβηξα ὁ ἴδιος; Ἐγὼ μὲ τὴν προσφορὰ τοῦ μελιοῦ καὶ τὴν πονηρὴ, ἐλκυστικὴ φωνὴ τῆς εὐτυχίας μου;

Μὰ μοῦ φαίνεστε, ἀλήθεια, πῶς ἡ συντροφιά δὲν σὰς πάει, θλίβετε ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου σας τὴν καρδιά ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ

μαζευτήκατε καὶ καθήσατε ἐδῶ μέσα, ὦ ἐσεῖς μετὰ τὴν κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας! Μὴ καὶ πρέπει νὰ ῥθει πρῶτα-πρῶτα Ἕνας,

Ἕνας, ποὺ νὰ σᾶς κάνει νὰ γελάσετε πάλι, Ἕνας καλός, εὐθυμος παλιάτσος, Ἕνας χορευτὴς κι ἄνεμος καὶ τρελλόπαιδο, Ἕνας ὅποισσδήποτε γέρ τρελλός; Πῶς σᾶς φαίνεται αὐτό;

Συμπαθήσετέ με, ἀλήθεια, ὦ ἐσεῖς ποὺ σ' ἀπόγνωση βρίσκεστε, ποὺ μιλῶ μπροστὰ σὲ σᾶς, μπροστὰ σὲ τέτοιους ξένους με τόσο μικρὰ λόγια, ἀναξιοπρεπῆ πράγματι! Μὰ δὲν μαντεύετε τί κάνει τὴν καρδιά μου τόσο χαρούμενη: —

οἱ ἴδιοι ἐσεῖς καὶ ἡ θεὰ σας τὴν κάνει χαρούμενη, με συμπαθᾶτε, ποὺ σᾶς τὸ λέω! Γιατὶ καθένας εὐθυμεῖ μόλις δεῖ ἕναν ἀπελπισμένο. Καθένας νομίζει τὸν ἑαυτό του ἄρκετὰ δυνατὸ γιὰ νὰ παρηγορήσει ἕναν ἀπελπισμένο.

Σὲ μένα τὸν ἴδιο δώσατε αὐτὴ τὴ δύναμη, — ἕνα καλὸ δῶρο, ὑψηλοὶ μου ξένοι! Ἕνα πραγματικὸ ξένιο δῶρο! Ἕ, λοιπόν, μὴ μοῦ θυμώνετε ποὺ σᾶς προσφέρω κ' ἐγὼ ἀπὸ ὅ,τι ἔχω.

Τοῦτο δῶ εἶναι τὸ βασίλειό μου κ' ἡ κυριαρχία μου: ὅ,τι εἶναι, ὅμως, δικό μου γι' αὐτὸ τὸ βράδι καὶ γιὰ τούτῃ τὴ νύχτα θὰ γίνεи δικό σας. Τὰ ζῶα μου θὰ σᾶς ὑπηρετοῦν: ἡ σπηλιά μου ὅς γίνεи τὸ ἀναπαυτήριό σας!

Στὸν τόπο μου καὶ στὸ σπίτι μου δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζεται κανεὶς, στὴν ἐπικράτειά μου προστατεύω καθέναν ἀπὸ τ' ἄγρια ζῶα του. Καὶ νὰ τί εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ σᾶς προσφέρω: ἀσφάλεια:

Μὰ τὸ δεύτερο εἶναι: τὸ μικρό μου δάχτυλο. Κι ἂν ἔχετε μόνο αὐτό, τότε πιά μπορεῖτε νὰ πάρετε ὁλόκληρο τὸ χέρι μου. Ἕ, λοιπόν, καὶ τὴν καρδιά μου μαζί! Καλωσορίσατε ἐδῶ, καλωσορίσατε, φιλοξενούμενοί μου!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε ἀπὸ ἀγάπη καὶ κακία. Ὑστερα ἀπὸ τὸν χαιρετισμὸ τοῦτο, οἱ ξένοι του ὑποκλίθηκαν πάλι καὶ σώπαιναν με σεβασμό. Μὰ ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε δεξιά τοῦ ἀποκρίθηκε ἐξ ὀνόματος ὅλων:

«Ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ μᾶς πρόσφερε, ὦ Ζαρατούστρα, χέρι καὶ χαιρετισμό, ἀναγνωρίσαμε σὲ σένα τὸν Ζαρατούστρα. Ταπεινώθηκες μπροστὰ μας· σχεδὸν ἔκανες νὰ πονέσει ὁ σεβασμός μας γιὰ σένα—:

ποιός ἄλλος θὰ μπορούσεν, ὅμως, νὰ ταπεινωθεῖ με τόσην ὑπερηφάνεια, ὅπως ἐσύ; Αὐτὸ μῶς ἀνορθώνει τοὺς ἴδιους ἐμᾶς κ' εἶναι μιὰ ἀνακούφιση γιὰ τὰ μάτια μας καὶ τὴν καρδιά μας.

Αὐτὸ μόνο γιὰ νὰ βλέπαμε, θ' ἀνεβαίναμε πρόθυμα καὶ σὲ ψηλότερα βουνὰ ἀπ' ὅσο εἶναι τὸ βουνὸ αὐτό. Γιατὶ ἤρθαμε σὰν διψασμένοι γιὰ θέαμα, θέλουμε νὰ δοῦμε ὅ,τι καθαρίζει τὰ θαμπωμένα μάτια.

Καί, γιὰ δές, πᾶνε κιόλας πιά ὅλες οἱ κραυγὲς τῆς ἀπελπισίας μας. Ξάνοιξαν κιόλας καὶ γοητεύτηκαν ὁ νοῦς κ' ἡ καρδιά

μας. Δὲ λείπει παρὰ κάτι ελάχιστο γιὰ νὰ γίνει τόλμη τὸ θάρρος μας.

Τίποτα, ὦ Ζαρατούστρα, δὲ φυτρώνει στὴ γῆ πιὸ εὐφρόουνο ἀπὸ μιὰ μεγάλη, δυνατὴ θέληση: αὐτὴ νὰ τοῖς πιὸ ὁμορφο φυτὸ της. "Ἐνα ὁλάκερο τοπίο ψυχώνεται ἀπὸ ἓνα τέτοιο δέντρο.

Μὲ πεῦκον παρομοιάζω, ὦ Ζαρατούστρα, ἐκεῖνον ποὺ ὑψώνεται ὅπως ἐσύ: μὲ πεῦκον μακρὺ, σιωπηλὸ, σκληρὸ, μοναχικόν, ἀπὸ τὸ πιὸ καλὸ, τὸ πιὸ λυγερὸ ξύλο, ἐξαίσιον, —

μὰ νὰ θέλει, στὸ τέλος, μὲ δυνατὰ, πράσινα κλαδιὰ ν' ἀγγίζει τὴν κυριαρχία τοῦ, μὲ δυνατὲς ἐρωτήσεις νὰ ρωτᾷ γιὰ τοὺς ἀνέμους καὶ τοὺς καιροὺς καὶ γιὰ ὅ,τι εἶναι πάντα οἰκεῖο μὲ τὰ ὕψη,

πιὸ δυνατὰ ἀκόμη ν' ἀποκρίνεται, ἓνας ποὺ διατάζει, ἓνας νικητὴς: ὦ, καὶ ποιὸς δὲ θ' ἀνέβαινε σὲ ψηλὸ βουνὸ γιὰ νὰ δεῖ ἓνα τέτοιο φυτό;

"Ὅ,τι εἶναι θλιμμένο καὶ μισερὸ ἀνακουφίζεται στὴ θεά τοῦ δέντρου σου, ὦ Ζαρατούστρα! Ἡ θεά σου καθεστράχει τὸν πλάνητα καὶ γιατρεύει τὴν καρδιά του.

Κι ἀληθινὰ, στὸ βουνό σου καὶ στὸ δέντρο σου προσηλώθηκαν σήμερα πολλὰ μάτια. "Ἐνας μεγάλος πόθος μπήκε στὸ δρόμο καὶ μερικοὶ μάθανε νὰ ρωτοῦν: ποιὸς εἶναι ὁ Ζαρατούστρα;

Κι ἂν ἔσταξες ποτὲ τὸ τραγούδι σου καὶ τὸ μέλι σου σ' αὐτί: ὅλοι οἱ κρυμμένοι, οἱ ἐρημίτες, αὐτοὶ ποὺ ζοῦνε δυὸ-δυὸ ἀπομοναχιασμένοι ἀπὸ τὸν κόσμον, εἶπανε ξαφνικὰ στὴν καρδιά τους:

«Ζεῖ ἀκόμα ὁ Ζαρατούστρα; Δὲν ἀξίζει νὰ ζεῖ πιὰ κανεὶς, ὅλα εἶναι ἀδιάφορα, ὅλα εἶναι μάταια: ἢ — πρέπει νὰ ζήσουμε μὲ τὸν Ζαρατούστρα!»

Γιατί δὲν ἔρχεται αὐτὸς ποὺ τόσον καιρὸ τώρα μᾶς ἀναγγέλλθηκε; ἔτσι ρωτοῦνε πολλοί. Τὸν καταβρόχθισε ἡ μοναξιά; Ἡ μὴ καὶ πρέπει νὰ πᾶμε ἐμεῖς σὲ κεῖνον;»

Νά, ὅμως, ποὺ ἔγινε νὰ συγκινηθεῖ ἡ ἴδια ἡ μοναξιά καὶ ν' ἀνοίξει, σὰν ἓνας τάφος ποὺ ἀνοίγει καὶ δὲ μπορεῖ νὰ κρατήσει πιὰ τοὺς νεκρούς του. Παντοῦ βλέπει κανεὶς ἀναστημένους.

Τώρα πιὰ ἀνεβαίνουν κι ἀνεβαίνουν τὰ κύματα στὸ βουνό σου κυκλώνοντάς το, ὦ Ζαρατούστρα. Κι ὅσο ψηλὰ κι ἂν εἶναι τὸ ὕψος σου, πολλοὶ πρέπει ν' ἀνεβοῦν σὲ σένα: ἡ βάρκα σου δὲ θὰ μείνει πιὰ γιὰ πολὺν καιρὸ νὰ κάθεται στὴ στέγνια.

Καὶ τ' ὅτι οἱ ἀπελπισμένοι ἐμεῖς βρισκόμαστε τώρα στὴ σπηλιά σου καὶ κιόλας δὲν ἀπελπιζόμαστε πιὰ: εἶναι ἓνα πειστήριο κ' ἓνα σημάδι πὼς καλύτεροί μας βρίσκονται τώρα στὸ δρόμο γιὰ νὰ σὲ βροῦνε,

γιατὶ καὶ τὸ στερνὸ λείψανον ἀκόμα τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους βρίσκεται στὸ δρόμον ζητώντας σε, κι αὐτὸ σημαίνει: ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ μεγάλου πόθου, τῆς μεγάλης ἀηδίας, τοῦ μεγάλου κόρου,

ὅλοι αὐτοὶ ποὺ δὲ θέλουν νὰ ζοῦν, ἂν δὲ μάθουν πάλι νὰ ἐλπίζουν — ἂν δὲ μέθουν ἀπὸ σένα, ὦ Ζαρατούστρα, τὴν μεγάλη ἐλπίδα!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε δεξιὰ κ' ἔπιασε τὸ χέρι τοῦ Ζαρατούστρα γιὰ νὰ τὸ φιλήσει. Μὰ ὁ Ζαρατούστρα ἀπόφυγε τὸν σεβασμὸ τοῦ κ' ἔκανε τρομαγμένος πρὸς τὰ πίσω, σιωπηλὸς κι ἀπότομα σὰ νὰ 'φευγε σὲ μακρυνὰ μάκρη. Μὰ ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ξαναβρέθηκε κοντὰ στοὺς ξένους τοῦ, τοὺς κοίταξε μὲ φωτεινά, ἐξεταστικὰ μότια καὶ μίλησε:

«Ξένοι μου, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, θέλω νὰ μιλήσω μαζί σας γερμανικὰ καὶ μὲ σαφήνεια. Δὲ σὰς περίμενα ἐδῶ, σ' αὐτὰ τὰ βουνά.»

(Γερμανικὰ καὶ μὲ σαφήνεια; Θεὸς φυλάξοι! εἶπε, στὸ σημεῖο αὐτό, κατὰ μέρος, ὁ βασιλιάς ποὺ στεκόταν ἀριστερά. Τί σχέση ἔχει ὁ Γερμανὸς μὲ τὴ σαφήνεια; Τὸ βλέπει δὲ κανεὶς πῶς δὲν τοὺς ξέρει τοὺς ἀγαθοὺς Γερμανοὺς αὐτὸς ὁ σοφὸς ποὺ μᾶς ἦρθεν ἀπὸ τὴν Ἀνατολή!

Μὰ «γερμανικὰ καὶ μὲ χοντροκοπιὰ» θὰ θέλει νὰ πεῖ — ἔ, λοιπόν! δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ τοῦ χειρότερου γούστου μέσα στὴ σημερινὴ μέρα!...)

«Μπορεῖ, πράγματι, νὰ εἴσαστε ὅλοι σας ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ἐξακολούθησεν ὁ Ζαρατούστρα: μὰ γιὰ μένα — δὲν εἴσαστε ἀρκετὰ μεγάλοι καὶ δυνατοί.

Γιὰ μένα, δηλαδή: γιὰ τὸ Ἀνελέητο ποὺ σωπαίνει μέσα μου, μὰ ποὺ δὲ θὰ σωπαίνει πάντα. Κι ἂν μοῦ ἀνήκετε, δὲν εἴσαστε ὥστόσο τὸ δεξί μου χέρι.

Γιατὶ ὅποιος στέκεται πάνω σ' ἄρρωστα καὶ τρυφερὰ πόδια, ὅπως ἐσεῖς, θέλει, εἴτε τὸ ξέρει εἴτε τὸ κρύβει: πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ τὸν φεῖδωνται.

Μὰ ἐγὼ οὔτε τῶν ποδιῶν μου οὔτε τῶν χεριῶν μου φείδομαι, δὲ φείδομαι τοὺς πολεμιστὲς μου: μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μπορούσατε νὰ ὠφελήσετε τὸν πόλεμό μου;

Μὲ σὰς θὰ κατὰστρεφα καὶ κάθε νίκη μου ἀκόμη. Καὶ μερικοὶ ἀπὸ σὰς θὰ 'πεφταν τὰ πίστομα κιόλας, μόνο τὸν δυνατὸ ἦχο τῶν ταμπούρλων μου νὰ 'κουγαν.

Οὔτε καὶ μοῦ φαίνεστε ἀρκετὰ ὁμορφοὶ καὶ καλογέννητοι. Χρειάζομαι καθαρούς, λείους καθρέφτες γιὰ τὴ διδασκαλία μου. Στὴν δική σας ἐπιφάνεια θὰ παραμορφωνότανε κ' ἡ ἴδια ἡ εἰκόνα μου.

Τοὺς ὤμους σας βαραίνει κάποιο φορτίο, κάποια ἀνάμνηση: κάποιοι κακοὶ νάνοι εἶναι τρυπωμένοι στὶς γωνιές σας. Ἀκόμα καὶ μέσα σας κρύβεται κάτι ἀπὸ τὸν ὄχλο.

Κι ἂν κ' εἴστε μεγάλοι κι ἀπὸ μεγάλη γενιά: πολλὰ εἶναι πάνω σας κυρτωμένα καὶ κακοφτιαγμένα. Καὶ δὲν ὑπάρχει σιδηρουργὸς στὸν κόσμον, ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ σὰς ἱσιώσει καὶ νὰ σὰς καλοφτιάξει.

Δὲν εἶστε παρὰ γιοφύρια μόνο: ὅς πατήσουν ἀπάνω σας ἀνώτεροι ἀπὸ σᾶς, γιὰ νὰ περάσουν ἀντίπερα. Δὲν εἶστε παρὰ σκαλοπάτια: γι' αὐτὸ μὴ θυμώνετε μὲ κείνον ποὺ σᾶς πατᾶ γιὰ ν' ἀνεβεῖ στὸ ὕψος τοῦ!

Ἀπὸ τὸ σπέρμα σας μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ κάποτε ἓνας γνήσιος γιὸς κ' ἓνας τέλειος κληρονόμος γιὰ μένα: ἀλλ' αὐτὸ θ' ἀργήσῃ. Οἱ ἴδιοι ἐσεῖς δὲν εἴσαστε κείνοι ποὺ τοὺς ἀνήκουσε τ' ἀγαθὰ μου καὶ τ' ὄνομά μου.

Δὲν εἶστε ἐσεῖς ποὺ περιμένω σ' αὐτὰ τὰ βουνά, εἴτε καὶ μὲ σᾶς ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ κατεβῶ ἐκεῖ κάτω γιὰ τελευταία φορά. Σὰν προμηνύματα μόνο μοῦ ἤρθατε πὼς κίελας ἀνώτεροί σας βρίσκονται στὸ δρόμο ζητώντας με, —

Ὁχι οἱ ἄνθρωποι τοῦ μεγάλου πόθου, τῆς μεγάλης ἀηδίας, τοῦ μεγάλου κόρου κι ὅ,τι ὀνομάσατε λείψανο τοῦ Θεοῦ,

Ὁχι, Ὁχι! τρεῖς φορές Ὁχι! Ἀλλοὺς περιμένω ἐδῶ, σ' αὐτὰ τὰ βουνά καὶ δὲ θέλω νὰ σηκώσω τὸ πόδι μου γιὰ νὰ φύγω ἀπὸ δῶ χωρὶς αὐτοὺς,

— μεγαλύτερους, δυνατώτερους, πιὸ νικηφόρους, πιὸ καλόκεφους, τέτοιους, ποὺ νὰ 'ναι τετραγωνικὰ φτιαγμένοι στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ: γελαστὰ λιοντάρια πρέπει νὰ 'ρθοῦνε.

Ὡ φιλοξενούμενοί μου, ὦ ἀξιοθαύμαστοι, — δὲν ἀκούσατε ἀκόμα γιὰ τὰ παιδιὰ μου; Καὶ πὼς βρίσκονται στὸ δρόμο ζητώντας με;

Μιλήσετέ μου, λοιπόν, γιὰ τοὺς κήπους μου, γιὰ τὰ νησιὰ τῶν μακάρων μου, γιὰ τὸ νέο ὁμορφο γένος μου, — γιὰτὶ δὲ μοῦ μιλάτε γι' αὐτά;

Αὐτὸ τὸ δῶρο τῆς ξενίας ζητῶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη σας: νὰ μοῦ μιλήσετε γιὰ τὰ παιδιὰ μου. Γι' αὐτὰ πλούτησα, γι' αὐτὰ φτώχευσα: καὶ τί δὲν ἔδωσα,

καὶ τί δὲ θὰ 'δινά γιὰ νὰ εἶχα ἓνα μόνο: αὐτὰ τὰ παιδιὰ, αὐτὰ τὰ ζωντανὰ φυτὰ, αὐτὰ τὰ δέντρα τῆς ζωῆς τῆς θέλησής μου καὶ τῆς πιὸ ὑψηλῆς ἐλπίδας μου!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ ξαφνικὰ ἄφησε στὴ μέση τὸ λόγο του: γιὰτὶ τὸν κυρίεψε ἡ ἐπιθυμία του, κ' ἔκλεισε τὰ μάτια του καὶ τὸ στόμα του μπροστὰ στὴν κίνηση τῆς καρδιάς του. Ἀκόμα κι ὅλοι οἱ ξένοι τοῦ σώπαιναν καὶ στέκονταν ἤσυχτοι καὶ ἀναστατωμένοι: μόνο πὼς ὁ γέρο μάντης ἔδινε σημάδια μὲ τὰ χέρια του καὶ μὲ τὶς χειρονομίες του.

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΔΕΙΠΝΟΣ

ΓΙΑΤΙ στὸ μέρος αὐτὸ ὁ μάντης διέκοψε τὸν χαιρετισμὸ τοῦ Ζαρατούστρα καὶ τῶν ξένων του· πετάχτηκε μπροστὰ, σὰν ἓνας ποὺ δὲν εἶχε καθόλου καιρὸ γιὰ χάσιμο, ἔπιασε τὸ χέρι τοῦ Ζαρατούστρα καὶ φώναξε:

«'Αλλά, ὦ Ζαρατούστρα,

τὸ ἓνα πρᾶμμα εἶναι πιὸ ἀπαραίτητο ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἔτσι εἶπες ὁ ἴδιος: ἔ, λοιπόν, ἓνα μοῦ εἶναι τώρα πιὸ ἀπαραίτητο ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα.

“Ένας λόγος στήν κατάλληλη στιγμή: δὲ μὲ κάλεσες σὲ δειπνῶ; Κ' ἐδῶ 'ναι πολλοὶ ποὺ ἔκαναν πολὺ δρόμο. Δὲ θὰ θέλεις, δέβαια, νὰ μᾶς χορτάσεις μὲ λόγια!

Παρακουδεντιάσατε ὅλοι σας κιόλας γιὰ κρύωμα, γιὰ πνιγμὸ στὰ νερά, γιὰ πνιγμὸ στὴ στεριά καὶ γι' ἄλλες ἀπελπιστικές καταστάσεις τοῦ κορμιοῦ: πλήν, κανένας δὲ σκέφτηκε τὴ δική μ ο υ ἀπελπιστική κατάσταση, τοῦ πεινασμένου δηλαδή—»

(“Έτσι μίλησεν ὁ μάντης· μὰ καθὼς τὰ ζῶα τοῦ Ζαρατούστρα ἀκούσανε αὐτὰ τὰ λόγια, ἔφυγαν τρομαγμένα μακριά. Γιατὶ εἶδανε πὼς ὅσα κι ἂν εἶχανε κουβαλήσει τὴ μέρα στὴ σπηλιά, δὲ θὰ ἔφταναν νὰ χορτάσουνε μοναχό του τὸ μάντη.)

«καὶ κοντὰ σ' αὐτὸ καὶ κείνου ποὺ κινδυνεύει νὰ πεθάνει ἀπὸ δίψα, ἐξακολούθησεν ὁ μάντης. Κι ἂν καὶ ἀκούω κιόλας νερὸ νὰ πλατσουρίζει κάπου ἐδῶ, σὰν τοὺς λόγους τῆς σοφίας ἀκριβῶς, πλούσιο κι ἀκούραστο δηλαδή, — ἐγὼ θέλω κ ρ α σ ί!

Δὲν εἶναι ὁ καθένας ἓνας γενημένος νεροπότης, σὰν τὸν Ζαρατούστρα. Τὸ νερὸ δὲν ὠφελεῖ οὔτε τοὺς κουρασμένους, οὔτε τοὺς μαραγκιασμένους: ἐ μ ε ῖ ς ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ κρασί, — αὐ τ ὁ μᾶς ξαρρωσταίνει ἀμέσως καὶ μᾶς δίδει αὐτοσχέδια τὴν ὑγεία μας!»

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὕτῃ, ποὺ ὁ μάντης πεθύμησε κρασί, ἔγινε νὰ λάβει τὸ λόγο κι ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε ἀριστερά:

«Γιὰ κρασί, εἶπε, φροντίσαμε ἐ μ ε ῖ ς, ἐγὼ κι ὁ ἀδελφός μου, ὁ βασιλιάς ποὺ στέκεται δεξιά, κ' ἔτσι ἔχουμε κρασί ἄρκετό, — ἓναν ὀλόκληρο γαῖδαρο γιομάτον κρασί. “Έτσι δὲν λείπει παρὰ μόνο τὸ ψωμί.»

«Ψωμί; ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε μαζί. Μόνο ψωμὶ ἀκριβῶς δὲν ἔχουν οἱ ἐρημίτες. 'Αλλ' οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος... 'Ο ἄνθρωπος δὲν ζεῖ μόνο μὲ ψωμί, παρὰ καὶ μὲ κρέας κοιλῶν ἀμνῶν, κ' ἔχω δυὸ ἀπὸ δαύτους:

—αὐ τ ο ῖ πρέπει νὰ σφαχτοῦνε γρήγορα καὶ νὰ ἐτοιμαστοῦνε, ἄρωματισμένοι μὲ φασκομηλιά: ἔτσι μ' ἀρέσει ὁ ἀμνός. Οὔτε καὶ ποὺ θὰ μᾶς λειφοῦνε οἱ ρίζες κ' οἱ καρποί, ποὺ εἶναι ἄρκετὰ καλοὶ καὶ γιὰ τοὺς λαίμαργους καὶ γιὰ τοὺς λιχούδηδες· οὔτε καὶ καρύδια κι ἄλλα αἰνίγματα γιὰ σπάσιμο θὰ μᾶς λειφοῦνε.

“Έτσι, μέσα σὲ λίγη ὥρα θὰ ἔχουμε ἓνα καλὸ δεῖπνο. “Οποῖος ὅμως θέλει νὰ λάβει μέρος στὸ δεῖπνο πρέπει νὰ βάλει τὰ χέρια τοῦ γιὰ νὰ συντράμει, ἀκόμη κ' οἱ βασιλιάδες. Γιατὶ στοῦ Ζαρατούστρα κ' ἓνας βασιλιάς ἀκόμη μπορεῖ νὰ γίνει μάγεραις.»

‘Η πρόταση αὕτῃ ἦταν κατὰ τὴν καρδιά ὅλων τους: μόνο

πὼς ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος ἀποστρεφότανε καὶ τὸ κρέας καὶ τὸ κρασί καὶ τὰ μαχαίρια.

«Τὸν ἀκούσατε, ἀλήθεια, αὐτὸν τὸν χαροκόπο τὸν Ζαρατούστρα; εἶπε στὰ χωρατὰ: γιὰ τέτοια δεῖπνα ἀνεβαίνει κανεῖς σὲ σπηλιὲς καὶ σὲ ψηλὰ βουνά;

Τώρα μόνο, ἀληθινά, καταλαβαίνω αὐτὸ ποὺ μᾶς δίδαξε ἄλλοτε: «Εὐλογημένη νὰ ᾖ ἡ μικρὴ φτώχεια!» καὶ γιὰτὶ θέλει νὰ καταργήσῃ τοὺς ζητιάνους.»

«Νὰ ᾖσαι καλόκεφος, τοῦ ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα, ὅπως εἶμαι κ' ἐγώ. Κράτησε τὶς συνήθειές σου, ὦ θαυμάσιε, μασσοῦλιζε τοὺς σπόρους σου, πίνε τὸ νερό σου, ἐγκωμιάζε τὴν κουζίνα σου: φτάνει μόνον ὅλ' αὐτὰ νὰ σὲ κάνουν χαρούμενο!

Εἶμαι ἓνας νόμος μόνο γιὰ τοὺς δικούς μου, δὲν εἶμαι νόμος γιὰ ὅλους. Ὅποιος, ὅμως, ἀνήκει σὲ μένα, πρέπει νὰ ᾖ γερὰ κόκκαλα καὶ πόδια ἐλαφρά, —

νὰ ᾖσαι εὖθυμος στοὺς πολέμους καὶ στὶς γιορτές, οὔτε σκυθρωπὸς μήτε ὄνειροπόλος, ἔτοιμος γιὰ τὰ πιὸ δύσκολα ὅπως γιὰ τὴ γιορτὴ του, ὑγιὴς καὶ γερὸς.

Τὸ καλύτερο ἀνήκει στοὺς δικούς μου καὶ σὲ μένα. Κι ἂν δὲ μᾶς τὸ δίνουν, τὸ παίρνουμε: τὴν καλύτερη τροφή, τὸν πιὸ καθαρό οὐρανό, τὴν πιὸ δυνατὴ σκέψη, τὴν πιὸ ὁμορφὴ γυναῖκα!» —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα· μὰ ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε δεξιὰ ἀποκρίθηκε:

«Παράξενο! Ἄκουσε ποτὲ κανεῖς τόσο σοφὰ πράγματα ἀπὸ στόμα σοφοῦ;

Κι ἀληθινά, τὸ πιὸ σπάνιο πρᾶγμα σ' ἓναν σοφὸ εἶναι κοντὰ σ' ὅλα τ' ἄλλα του νὰ ᾖσαι καὶ σοφὸς καὶ καθόλου γάϊδαρος.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε δεξιὰ κι ἀποροῦσε: μὰ ὁ γάϊδαρος ἀποκρίθηκε στὰ λόγια του μ' ἓνα κακοθέλητο Ν-αί. Πλὴν τέτοια ἦτανε ἡ ἀρχὴ ἐκείνου τοῦ πολύωρου δεῖπνου, ποὺ στὰ βιβλία μὲ τὶς ἱστορίες ὀνομάζεται «ὁ μυστικὸς δεῖπνος». Σὲ τοῦτον δῶ, ὅμως, τὸν δεῖπνο δὲν κουβεντιάστηκε τίποτα ἄλλο παρὰ μόνο ὅ,τι ἀφοροῦσε τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΩΤΕΡΟ ΑΝΘΡΩΠΟ

1

ΟΤΑΝ κατέβηκα γιὰ πρώτη φορὰ στοὺς ἀνθρώπους, ἔκανα τὴν τρέλλα τοῦ ἐρημίτη, τὴ μεγάλη τρέλλα: πῆγα στὴν πλατεία τῆς ἀγορᾶς.

Καὶ καθὼς μίλησα σ' ὅλους, δὲ μίλησα σὲ κανέναν. Κατὰ τὸ βράδι, ὅμως, σύντροφοί μου ἔγιναν σκοινοβάτες καὶ πτώματα. Ἐνα πτώμα σχεδὸν κι ὁ ἴδιος ἐγώ.

Μὲ τὸ καινούργιο πρωῒ, ὅμως, μοῦ ἦρθε μιὰ καινούργια ἀλή-

Θεῖα: ἔμαθα νὰ λέω: «Τί μ' ἐνδιαφέρουν ἐμένα ἢ ἀγορά καὶ ὁ ὄχλος κ' ἡ χλαλοὴ καὶ τὰ μακρυὰ αὐτιά τοῦ ὄχλου!»

*Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, τοῦτο δῶ μάθετε ἀπὸ μένα: κανεῖς δὲν πιστεύει στὴν ἀγορὰ σὲ ἀνώτερο ἄνθρωπο. Κι ἂν θέλετε νὰ μιλήσετε ἐκεῖ, ἔ, λοιπόν, μιλήσετε! Ὁ ὄχλος, ὅμως, κλείνει τὸ μάτι: «ὅλοι εἵμαστε ἴσοι».

«*Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, — ἔτσι κλείνει τὸ μάτι ὁ ὄχλος — δὲν ὑπάρχει ἀνώτερος ἄνθρωπος, ὅλοι εἵμαστε ἴσοι, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄνθρωπος, μπροστὰ στὸ Θεὸ — ὅλοι εἵμαστε ἴσοι!»

Μπροστὰ στὸ Θεό! — Τώρα, ὅμως, ὁ Θεὸς αὐτὸς πέθανε. Μπροστὰ στὸν ὄχλο, ὅμως, δὲ θέλουμε νὰ εἵμαστε ἴσοι. *Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ἀποφεύγετε τὴν ἀγορά!

2

ΜΠΡΟΣΤΑ στὸ Θεό! — Νά, ὅμως, ποὺ πέθανε ὁ Θεός! *Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ὁ Θεὸς αὐτὸς ἦταν ὁ μεγαλύτερος κίνδυνός σας.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ κατέβηκε στὸν τάφο, ἀναστηθήκατε ἐσεῖς. Τώρα μόνον ἔρχεται τὸ μεγάλο μεσημέρι, τώρα μόνο θὰ γίνει ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος — Κύριος!

Ἐννοήσατε τὸ λόγο μου αὐτό, ἀδελφοί μου; Τραμάξατε: ζαλίστηκεν ἡ καρδιά σας; Εἶδατε τὴν ἄβυσσο ν' ἀνοίγει; Ἀκούσατε τὸ σκυλὶ τῆς Κόλασης νὰ οὐρλιάζει;

Ἐμπρός! Ἐμπρός, λοιπόν! *Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Τώρα μόνο θὰ γεννήσει τὸ βουνὸ τοῦ μέλλοντος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεὸς πέθανε: τώρα πιά θέλουμε νὰ ζήσει ὁ Ὑπεράνθρωπος.

3

ΣΗΜΕΡΑ οἱ πιὸ γνοιασμένοι ρωτοῦνε: «πῶς διατηρεῖται ὁ ἄνθρωπος;» Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, σὰν ὁ Μοναδικὸς καὶ ὁ Πρῶτος, ρωτᾷ: «πῶς θὰ ξεπεραστέῃ ὁ ἄνθρωπος;»

Ὁ Ὑπεράνθρωπος εἶναι μέσα στὴν καρδιά μου, αὐτὸς εἶναι ὁ Πρῶτος καὶ Μοναδικός μου, — κι ὅχι ὁ ἄνθρωπος: ὅχι ὁ πιὸ πλησίον, ὅχι ὁ πιὸ φτωχός, ὅχι ὁ πιὸ δυστυχισμένος, ὅχι ὁ πιὸ καλός. —

*Ὡ ἀδελφοί μου, ὅ,τι μπορῶ ν' ἀγαπῶ στὸν ἄνθρωπο εἶναι τ' ὅτι εἶναι ἓνα πέρασμα καὶ μιὰ δύση. Ἀκόμη καὶ σὲ σᾶς ὑπάρχουν πολλὰ ποὺ μὲ κάνουν ν' ἀγαπῶ καὶ νὰ ἐλπίζω.

Ὅτι περιφρονήσατε, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, αὐτὸ μὲ κάνει νὰ ἐλπίζω. Γιατὶ οἱ μεγάλοι περιφρονητὲς εἶναι κ' οἱ μεγάλοι λάτρες.

Ὅτι φτίσσατε στὴν ἀπόγνωση, αὐτὸ εἶναι ἄξιο μεγάλης τιμῆς. Γιατὶ δὲ μάθατε πῶς νὰ παραδίδεστε, δὲ μάθατε πῶς νὰ εἴστε φρόνιμοι στὰ μικρά.

Γιατὶ σήμερα οἱ μικροὶ ἄνθρωποι ἔγιναν ἐξουσιαστές: κη-

ρύσσουνε κύθε εἶδος αὐταπάρνηση καὶ μετριοφροσύνη καὶ σωφροσύνη κ' ἐπιμέλεια καὶ καλοὺς τρόπους καὶ τὴν μακρὰ συνέχεια τῶν μικρῶν ἀρετῶν.

“Ὅ,τι ἀνήκει στὸ φύλο τῆς γυναίκας, ὅ,τι κατάγεται ἀπὸ τὸ γένος τῶν δούλων καὶ προπαντὸς τ' ὀχλοσύμφυρμα: αὐτὸ θὰ κυριαρχήσῃ σ' ὅλο τὸ ἀνθρώπινο πεπρωμένο — ὦ ἀηδία, ἀηδία, ἀηδία!

Αὐτὸ ρωτᾷ καὶ ρωτᾷ καὶ δὲ θὰ κουράστεϊ: «πῶς διατηρεῖται ὁ ἄνθρωπος καλύτερα, διαρκέστερα, εὐχαριστώτερα; Μ' αὐτὰ καὶ μ' αὐτὰ γίνανε οἱ κύριοι τοῦ σήμερα.

Ξεπεράσετε τοὺς ἐξουσιαστὲς εὐτοῦς τοῦ σήμερα, ὦ ἀδελφοί μου, — αὐτοὺς τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους: αὐτοὶ 'ναὶ ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τοῦ Ὑπεράνθρωπου.

Ξεπεράσετε, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι τὶς μικρὲς ἀρετές, τὶς μικρὲς φρονιμάδες, τοὺς καλοὺς τρόπους ἀπέναντι τῶν κόκκων τοῦ ἄμμου, τὸ μυρμήκισμα τῶν μυρμηκιῶν, τὴν ἀξιοθρήνητη αὐτοϊκανοποίηση, τὴν «εὐτυχία τῶν πιὸ πολλῶν» —!

Καὶ καλύτερα ν' ἀπελπίζεστε παρὰ νὰ παραδίνεστε. Κι ἀληθινὰ σὰς ἀγαπῶ γιατί δὲ μπορεῖτε νὰ ζήσετε σήμερα, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Γιατὶ ἔτσι ζῆτε καλύτερα!

4

ΕΧΕΤΕ θάρρος, ἀδελφοί μου; Εἴσαστε γκαρδιωμένοι; Ὁχι θάρρος μπροστὰ σὲ μάρτυρες, παρὰ θάρρος ἐρημιτῶν καὶ θάρρος ἀετοῦ, ποὺ κανεὶς Θεὸς πιά δὲν τοὺς θεᾶται.

Οἱ ψυχρὲς ψυχές, τὰ μουλῶρια, οἱ τυφλοί, οἱ μεθυσμένοι δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀνομάζω γκαρδιωμένος. Καρδιά ἔχει αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὸ φόβο, μὰ ποὺ βιάζει τὸ φόβο. Αὐτὸς ποὺ βλέπει τὴν ἄδυσσο, μὰ μὲ ὑπερηφάνεια.

Ὅποιος βλέπει τὴν ἄδυσσο μὲ μάτια ἀετοῦ, — ὅποιος μὲ νύχια ἀετοῦ πιάνει τὴν ἄδυσσο: αὐτὸς ἔχει θάρρος. —

5

«Ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ εἶναι κακός» — ἔτσι μοῦ ἔλεγαν γιὰ παρηγοριὰ ὅλοι οἱ πιὸ σοφοί. Ἀχ, ἂν ἦταν ἀλήθεια καὶ σήμερα ἀκόμα! Γιατὶ τὸ Κακὸ εἶναι ἡ καλύτερη δύναμη τοῦ ἀνθρώπου.

«Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ γίνῃ καλύτερος καὶ κακώτερος» — αὐτὸ διδάσκω ἐγώ. Τὸ πιὸ Κακὸ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὸ πιὸ Καλὸ τοῦ Ὑπεράνθρωπου.

Θὰ μπορούσε νὰ 'ναὶ καλὸ γιὰ κεῖνον τὸν ἱεροκήρυκα τῶν μικρῶν ἀνθρώπων ποὺ ὑπόφερε ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώπων καὶ ποὺ βάσταγε τὶς ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώπων. Ἐγώ, ὅμως, χαίρομαι τὴ μεγάλη ἀμαρτία σὰν τὴ μεγάλη μου παρηγοριά.

Αὐτό, ὅμως, δὲν εἰπώθηκε γιὰ μακρὰ αὐτιά. Κάθε λόγος

δὲν ταιριάζει καὶ σὲ κάθε στόμα. Εἶναι λεπτὰ καὶ μακρυνὰ πράμματα: δὲν πρέπει νὰ τ' ἀγγίζουμε τὰ πόδια τῶν προδάτων!

6

Ω ΑΝΩΤΕΡΟΙ ἄνθρωποι, ἔχετε τὴν ἰδέα ὅτι βρίσκομαι δῶ γιὰ νὰ διορθώσω ὅ,τι καταστρέψατε σεῖς;

Ἦ γιὰτί θέλησα νὰ πλαγιάζετε πιὸ ἄνετα ἀπὸ δῶ κ' ὕστερα οἱ τυραννισμένοι ἑσεῖς; Ἦ γιὰ νὰ δείξω σὲ σᾶς τοὺς περιπλανώμενους, τοὺς παραπλανημένους, τοὺς στραβοσκαρφαλωμένους καινούργια, πιὸ εὐκόλα μονοπάτια;

Ὁχι! Ὁχι! Τρεῖς φορές ὄχι! Ὅλοένα, ὅλο καὶ πιὸ καλὰ πρέπει νὰ γκρεμίζονται οἱ ὅμοιοί σας, — γὰτί ἡ μοῖρα σας πρέπει νὰ γίνεται ὅλο καὶ χειρότερη, ὅλο καὶ πιὸ σκληρή. Ἔτσι μόνο —

Ἔτσι μόνο ἀνεβαίνει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰ ὕψη, ὅπου τὸν χτυπᾷ ὁ κεραυνὸς καὶ τὸν συντρίβει: ὀρκετὰ ψηλὰ γιὰ τὸν κεραυνό!

Ὁ νοῦς μου κι ὁ πόθος μου πᾶνε πρὸς τὸ Λίγο, πρὸς τὸ Μακρὺ, πρὸς τὸ Μακρινό: τί μ' ἐνδιαφέρει ἐμένα ἡ μικρή, ἡ κοινὴ καὶ σύντομη δυστυχία σας!

Δὲν ὑποφέρετε ἄρκετὰ κατὰ τὴ γνώμη μου. Γιατί ὑποφέρετε γιὰ τὸν ἑαυτό σας, ἀκόμα δὲν ὑποφέρατε γιὰ τὸν ἄνθρωπο! Θὰ λέγατε ψέμματα ἂν τὸ ἀρνιόσασταν! Ὅλοι ἑσεῖς δὲν ὑποφέρετε γι' αὐτὸ ποὺ ὑπόφερα ἐγώ. —

7

ΔΕΝ μού εἶναι ἄρκετὸ τὸ νὰ μὴ κάνει πιά κακὸ ὁ κεραυνός. Δὲ θέλω νὰ τὸν ἀποφύγω: πρέπει νὰ μάθει νὰ δουλεύει γιὰ μένα. —

Ἦ σοφία μου μαζεύεται χρόνια καὶ χρόνια τώρα σύννεφου ὅμοια κι ὅλοένα γίνεται πιὸ γαλήνια καὶ πιὸ σκοτεινὴ. Ἔτσι κάνει κάθε σοφία ποὺ μέλλει νὰ γεννήσει ἕναν κεραυνό.

Γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σήμερα δὲ θέλω νὰ ῥμαι φῶς, οὔτε νὰ λέγωμαι φῶς. Αὐτοὺς θέλω νὰ τοὺς τυφλώσω: ὦ κεραυνὲ τῆς σοφίας μου, βγάλε τους τὰ μάτια!

8

ΜΗΝ ἐπιθυμεῖτε τίποτα ποὺ νὰ ξεπερνᾷ τὴ δύναμή σας: ὑπάρχει κάποια κακὴ κιβδηλία σ' αὐτοὺς ποὺ γυρεύουνε πράγματα ποὺ ξεπερνοῦνε τὴ δύναμή τους.

Προπαντὸς ὅταν θέλουν μεγάλα πράγματα! Γιατί ξυπνοῦνε τὴ δυσπιστία κατὰ τῶν μεγάλων πραγμάτων, αὐτοὶ οἱ ἐπιτήδριοι κιβδηλοποιοὶ καὶ θεατρίνοι: —

ἴσαμε νὰ καταστήσουν κίβδηλοισι καὶ στὰ ἴδια τους τὰ μάτια, ἀλλήθωροι, βερνικωμένα σκωληκόβρωτα ξύλα, παλτοφορε-

μένοι με μεγάλα λόγια, με πομπώδεις ἀρετές, με λαμπερά, ψεύ-
τικα ἔργα.

Προσέχετε τους καλά, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Γιατὶ τίποτα
δὲ μοῦ φαίνεται σήμερα πολυτιμώτερο καὶ σπανιώτερο ἀπὸ τὴν
γνησιότητα.

Τοῦτο δὴ τὸ σήμερα δὲν ἀνήκει στὸν ὄχλο; Ἀλλ' ὁ ὄχλος
δὲν ξέρει τί εἶναι μεγάλο, τί μικρό, τί σωστὸ καὶ τί γνήσιο: εἶναι
ἀθῶα κούφιος, πάντα λέει ψέμματα.

9

ΝΑ ΔΥΣΠΙΣΤΕΙΤΕ ὁμορφα σήμερα, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρω-
ποι, ὦ γκαρδιωμένοι, ὦ ἀνοχτόκαρδοι! Καὶ νὰ κρατᾶτε μυστι-
κοὺς τοὺς λόγους ποὺ ἔχετε! Γιατὶ τοῦτο δὴ τὸ σήμερα ἀνήκει
στὸν ὄχλο.

Αὐτὸ ποὺ ὁ ὄχλος ἔμαθε νὰ πιστεύει ἄλλοτε χωρὶς λόγο,
ποιός θὰ μπορούσε νὰ τοῦ τὸ γκρεμίσει ἔχοντας τοὺς λόγους του;

Καὶ στὴν ἀγορὰ πείθει κανεὶς μὲ τὶς χειρονομίες. Μὰ ὅ,τι
ἔχει κάποιον λόγο κάνει τὸν ὄχλο νὰ δυσπιστεῖ ἀπέναντί του.

Κι ἂν συμβεῖ νὰ νικήσει καὶ καμιὰ φορὰ ἡ ἀλήθεια, τότε
ρωτᾶτε μ' ἀγαθὴ δυσπιστία: «ποιὰ δυνατὴ πλάνη ἀγωνίστηκε γι'
αὐτήν;»

Φυλαχτῆτε ἀκόμη κι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς! Σᾶς μισοῦνε: γιατί
'ναι στεῖροι! Ἔχουν ψυχρά, στεγνωμένα μάτια, κάθε πουλί 'ναι
μαδημένο μπροστά τους.

Καυχοῦνται πῶς δὲ λένε ψέμματα: μὰ ὅποιος εἶναι ὀνίκανος
νὰ πεῖ ψέμματα βρίσκεται πολὺ μακριὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀγάπη
τῆς ἀλήθειας. Φυλαχτῆτε!

Ἡ ἔλλειψη πυρετοῦ εἶναι πολὺ μακριὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴ γνώση!
Δὲν πιστεύω σὲ κρυολογημένα πνεύματα. Ὅποιος δὲ μπορεῖ νὰ
πεῖ ψέμματα, δὲν ξέρει τί σημαίνει ἀλήθεια.

10

ΑΝ ΘΕΛΕΤΕ ν' ἀνεβῆτε ψηλά, χρησιμοποιεῖτε τὰ δικά σας
πόδια! Μὴν ἀφήνετε νὰ σᾶς σηκώνουν, μὴ καθίζετε σὲ ξένες πλά-
τες καὶ σὲ ξένα κεφάλια!

Ἀνέβηκες σὲ ἄλογο, ὅμως; Καλπάζεις γρήγορα τώρα πρὸς
τὸν σκοπὸ σου; Μὲ τὸ καλὸ, φίλε μου! Μὰ καὶ τὸ κουτσὸ πόδι
σου κάθεται μαζί σου στὸ ἄλογο!

Ὅταν εἶς 'χεις φτάσει στὸν σκοπὸ σου, ὅταν κατεβεῖς ἀπὸ
τ' ἄλογό σου: στὸ ὕψος σου ἀκριβῶς, ὦ ἀνώτερε ἄνθρωπε, —
θὰ τρεκλίσεις!

11

Ω ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Μόνο τὸ δικό της
παιδὶ ἐγκυμονεῖ μιὰ γυναίκα.

Μὴν ἀφήνετε νὰ σᾶς παρασύρει καθόλου ἡ πλάνη! Ποιὸς εἶναι, ἀλήθεια, ὁ πλησίον σας; Κι ἂν ἀκόμη ἐνεργεῖτε «γιά τὸν πλησίον σας», — ὥστόσο δὲν δημιουργεῖτε γι' αὐτόν!

Μὰ ξεμάθετε, ἀλήθεια, αὐτὸ τὸ «γιά», ὦ δημιουργοί: ἡ ἀρετὴ σας ἀκριδῶς θέλει νὰ μὴ κάνετε τίποτα μὲ τὸ «γιά», μὲ τὸ «ἐξ αἰτίας» καὶ μὲ τὸ «ἐπειδὴ». Πρέπει νὰ βουλώνετε τ' αὐτιά σας σὲ τέτοιες κίβδηλες μικρολέξεις.

Τὸ «γιά τὸν πλησίον» εἶναι μιὰ ἀρετὴ μόνο γιὰ τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους: λένε: «ἴσα κ' ἴσα» καὶ «τὸ ἓνα χέρι πλένει τ' ἄλλο» — δὲν ἔχουν οὔτε τὸ δικαίωμα οὔτε τὴ δύναμη τῆς ιδιοτέλειάς σας.

Στὴν ιδιοτέλειά σας, ὦ δημιουργοί, ὑπάρχει κάτι ἀπὸ τὴν προφύλαξη καὶ τὴν πρόβλεψη τῆς ἔγκυας! Ὅ,τι δὲν εἶδε ἀκόμη κανένας μὲ τὰ μάτια: τὸν καρπὸ: αὐτὸ, προφυλάσσει καὶ προστατεύει καὶ τρέφει ὅλη τὴν ἀγάπη σας.

Ὅπου ὑπάρχει ὅλη ἡ ἀγάπη σας, στὸ παιδί σας, ἐκεῖ ὑπάρχει κι ὅλη ἡ ἀρετὴ σας! Τὸ ἔργο σας, ἡ θέλησή σας εἶναι ὁ «πλησίον» σας: μὴν ἀφήνετε νὰ παρασύρεστε ἀπὸ ψεύτικες ἀξίες!

12

Ω ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Ὅποιος πρέπει νὰ γεννήσει, εἶναι ἄρρωστος· μὰ ὅποιος ἐγέννησε εἶναι ἀκάθαρτος.

Ρώτησε τὶς γυναῖκες: δὲ γεννοῦνε, ἐπειδὴ τάχα τὸ βρίσκουν διασκεδαστικό. Ὁ πόνος κάνει τὶς κότες καὶ τὸν ποιητὴ νὰ κακαρίζουν.

ὦ δημιουργοί, ὑπάρχει πολὺ ἀκάθαρτο σὲ σᾶς. Αὐτὸ σημαίνει πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ ἦσαν μῆτρες.

Ἐνα νιογέννητο: ὦ πόσες ἀκαθαρσίες καινούργιες δὲν ἤρθαν στὸν κόσμον! Παραμερίσετε! Κι ὅποιος ἔχει γεννήσει πρέπει νὰ ξεπλύνει τὴν ψυχὴ του!

13

ΜΗΝ εἴστε ἐνάρετοι περισσότερο ἀπ' ὅσο μπορεῖτε! Καὶ μὴ ζητᾶτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σας τίποτα ποὺ ν' ἀντιστρατεύεται τὴν πιθανοφάνειά!

Βαδίζετε πάνω στὰ χνάρια ποὺ ἄφησε περνώντας ἡδη ἡ ἀρετὴ τῶν πατέρων σας! Πῶς θέλετε ν' ἀνεβῆτε ψηλά, ἂν δὲν ἀνεβαίνει μαζί σας κ' ἡ θέληση τῶν πατέρων σας;

Αὐτός, ὅμως, ποὺ θέλει νὰ ἔναι πρῶτος, ἄς προσέξει νὰ μὴ μείνει καὶ τελευταῖος ἀκόμη! Κι ὅπου ὑπάρχουν τὰ ἐλαττώματα τῶν πατέρων σας, μὴ θέλετε νὰ δῆτε ναὶ καὶ καλὰ ἀγιότητα!

Πῶς νὰ ζητήσῃ κανεὶς ἀγνότητα ἀπὸ κεῖνον ποὺ οἱ πατέρες του περνούσανε ὅλο τὸν καιρὸ τους μὲ γυναῖκες καὶ μὲ δυνατὰ κρασιὰ καὶ μὲ ἀγριογούρουνα;

Θά 'τανε τρέλλα! Πολύ, αλήθεια, μού φαίνεται γιὰ ἕναν τέτοιον ὅταν εἶναι ὁ ἄντρας μιᾶς ἢ δυὸ ἢ τριῶν γυναικῶν.

Κι ἂν, ἀφιερωτής, ἔχτιζε ἕνα μοναστήρι καὶ πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ ἔγραφε: «ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀγιότητα», — θὰ ἔλεγα: πρὸς τί! ἄλλη τρέλλα πάλι ἐτούτη!

Κι ἂν ἔχτιζε ἕνα σωφρονιστήριον κι ἄσυλο: βοήθειά του! Μὰ δὲν τὸ πιστεύω.

Στὴν μοναξιά μεγαλώνει ὅ,τι ἔχει κανεὶς μέσα του, ἀκόμη καὶ τὸ μέσα μας ζῶο. Γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀποτρέπουμε πολλοὺς ἀπὸ τὴ μοναξιά.

Ὑπῆρξε ὡς τὰ τώρα πάνω στὴ γῆ κάτι πιὸ βρωμερὸ ἀπὸ ἕναν ἅγιο στὴν ἐρημία; Δὲν τὸν τριγύριζε μόνο ὁ διάβολος — παρὰ καὶ τὸ γουρούνι.

14

ΔΕΙΛΟΥΣ, ντροπαλούς, ἀδέξιους, ὁμοίους μὲ τίγρη πού ἀπότυχε στὸ πῆδημά του: ἔτσι, ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, σᾶς εἶδα πολλές φορές νὰ γλιστράτε παράμερα. Ἐχάσατε μιὰ ζαριά.

Ἀλλ' ὡ ζαρτζήδες, τί σημασία ἔχει αὐτό; Δὲ μάθατε νὰ παίζετε καὶ νὰ κοροϊδεύετε, ὅπως πρέπει νὰ παίζει καὶ νὰ κοροϊδεύει κανεὶς! Μὴ καὶ δὲν καθόμαστε πάντα σ' ἕνα μεγάλο τραπέζι γιὰ παιγνίδι καὶ κοροϊδία;

Κ' ἐπειδὴ ἀποτύχατε στὸ Μεγάλο, εἴσαστε κ' οἱ ἴδιοι ἐσεῖς —ἀποτυχημένοι; Κι ἂν εἴσαστε ἀποτυχημένοι οἱ ἴδιοι ἐσεῖς, ἀπότυχε γι' αὐτὸ — ὁ ἄνθρωπος; Μ' ἂν ἀπότυχε κι ὁ ἄνθρωπος, ἔ. λοιπόν, μὲ τὸ κολό!

15

ὍΣΟ ἀνώτερο εἶναι ἕνα πράγμα στὸ εἶδος του, τόσο σπανιώτερα πετυχαίνει. Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, πού εἴστε ἐδῶ μαζεμένοι, δὲν ἀποτύχατε ὅλοι σας;

Τί σημασία ἔχει, ὅμως; Μὴ χάνετε τὸ θάρος σας! Πόσα καὶ πόσα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα πού μποροῦν νὰ γίνουν! Μάθετε νὰ γελάτε καὶ γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους, ὅπως πρέπει νὰ γελά κανεὶς!

Γιατί θά 'ταν ἐπίσης παράξενο ν' ἀποτύχετε καὶ νὰ μισοπετύχετε, ὡ μισοσυντριμμένοι! Δὲν πιέζεται καὶ δὲ σπρώχνεται μέσα σας—τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου;

Τοῦ ἀνθρώπου τὸ πιὸ μακρινό, τὸ πιὸ βαθύ, τὸ ὡς τ' ἄστρα ὑψηλό, ἡ τεράστια δύναμή του: ὅλ' αὐτὰ δὲ χοχλακοῦν κι ἀφρίζουν τὸ ἕνα πάνω στ' ἄλλο μέσα στὸ τσουκάλι σας;

Γιατί θά 'ταν παράξενο ἂν ἔσπαζαν καὶ μερικὰ τσουκάλια; Μάθετε νὰ γελάτε καὶ γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους, ὅπως πρέπει νὰ γελά κανεὶς! Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, πόσα καὶ πόσα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα πού μποροῦν νὰ γίνουν!

Κι ἀληθινά, πόσα καὶ πόσα δὲν πετύχανε ὡς τὰ τώρα! Πό-

σο πλούσια εἶναι τούτη ἡ γῆ σὲ μικρά, καλὰ, τέλεια πράγματα, σὲ καλοπετυχεμένα πράγματα!

Βάλετε μικρά, καλὰ, τέλεια πράγματα γύρω σας, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Ἡ χρυσὴ ὠριμότητά τους γιατρεύει τὴν καρδιά. Τὸ τέλειο μᾶς μαθαίνει νὰ ἐλπίζουμε.

16

ΠΟΙΟ ἦταν ὡς τὰ τώρα πάνω στὴ γῆ τὸ μεγαλύτερο ἀμάρτημα; Δὲν ἦταν ὁ λόγος ἐκείνου ποὺ εἶπε: «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ γελοῦν ἐδῶ!»

Δὲν εὑρίσκει πάνω στὴ γῆ κανένα λόγο γιὰ νὰ γελάσει; Θὰ ζήτησε ἄσκημα. Ἐνα παιδὶ βρίσκει πολλοὺς λόγους ἐδῶ γι' αὐτό.

Δὲν ἀγάπησε ἀρκετά: διαφορετικὰ θὰ εἶχε ἀγαπήσει καὶ μᾶς τοὺς γελαστούς! Ἀλλὰ μᾶς μισοῦσε καὶ μᾶς χλεύαζε, καὶ μᾶς ἀπειλοῦσε οὐρλιάζοντας καὶ τρίζοντας τὰ δόντια του.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ καταριέται κανεὶς ὅ,τι δὲν ἀγαπᾷ; Αὐτὸ μοῦ φαίνεται πολὺ κακοῦ γούστου. Ἀλλ' αὐτὸ ἔκανε ὁ ἀπόλυτος ἐκεῖνος. Καταγότανε ἀπὸ τὸν ὄχλο.

Κι ὁ ἴδιος αὐτὸς δὲν ἀγαποῦσεν ἀρκετά: διαφορετικὰ θὰ ὀργιζόταν λιγώτερο ποὺ δὲν τὸν ἀγαποῦσαν. Κάθε μεγάλη ἀγάπη δὲν ζητᾷ ἀγάπη: — ζητᾷ κάτι περισσότερο.

Ἀποφεύγετε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀπόλυτους! Εἶναι ἓνα φτωχό, ἄρρωστο εἶδος, ἓνα εἶδος ὄχλου: λοξοκοιτάζουν αὐτὴ τὴ ζωὴ, ἔχουνε τὸ «κακὸ μάτι» γιὰ τούτη τὴ γῆ.

Ἀποφεύγετε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀπόλυτους! Ἐχουνε βαριὰ πόδια καὶ στενάχωρες καρδιές:—δὲν ξέρουνε νὰ χορεύουνε. Πῶς θὰ μποροῦσε νὰ φαίνεται ἐλαφριὰ ἡ γῆ σὲ κάτι τέτοιους;

17

ΛΟΞΟΔΡΟΜΩΝΤΑΣ πλησιάζουν ὅλα τὰ πράγματα στὸ σκοπὸ τους. Σὰν τὶς γάτες ἀνασηκώνουνε καμπυλωτὰ τὴ ράχη τους, καὶ μουρμουρίζουνε μέσα τους γιὰ τὴν εὐτυχία τους ποὺ σιμώνει — ὅλα τὰ καλὰ πράγματα γελοῦν.

Τὸ βάδισμα προδίδει ἂν ἓνας βαδίζει κιόλας στὸν δίκτο ὁ δρόμος: κοίταξτε με, λοιπόν, πῶς περπατῶ! Μὰ ἐκεῖνος ποὺ πλησιάζει στὸν σκοπὸ του, χορεύει.

Καί, ἀληθινὰ, δὲν κατάντησα ἄγαλμα, οὔτε καὶ στέκομαι δῶ ἄκαμπτος, ἀποβλακωμένος, πετρωμένος, μιὰ στήλη· ἀγαπῶ τὸ γρήγορο τρέξιμο.

Κι ἂν ὑπάρχουν πάνω στὴ γῆ τέλματα καὶ πυκνὴ θλίψη: ὅποιος ἔχει ἐλαφριὰ πόδια τρέχει καὶ πάνω στὴ λάσπη ἀκόμα χορεύει σάμπως πάνω σὲ σαρωμένον πάγο.

Ὑψώσετε τὶς καρδιές σας, ἀδελφοί μου, ψηλά, ψηλότερα! Καὶ μὴ ξεχνᾶτε τὰ πόδια σας!

Υψώσετε καὶ σεῖς τὰ πόδια σας, ὦ καλοὶ χορευτές, καὶ κάτι καλύτερο ἀκόμη: στηριχθῆτε καὶ πάνω στὸ κεφάλι σας!

18

ΑΥΤΟ τὸ στεφάνι τοῦ γελαστοῦ, αὐτὸ τὸ στεφάνι ἀπὸ ρόδα: ὁ ἴδιος ἐγὼ φόρεσα τοῦτο τὸ στεφάνι, ὁ ἴδιος ἐγὼ ἀγίασα τὸ γέλιο μου. Κανέναν ἄλλον δὲν βρῆκα σήμερα ἀρκετὰ δυνατὸν γιὰ κάτι τέτοιο.

Ὁ Ζαρατούστρα ὁ χορευτής, ὁ Ζαρατούστρα ὁ ἀλαφρός, αὐτὸς ποὺ κινεῖ τὰ φτερά του, ἕνας ἔτοιμος νὰ πετάξει, νεύοντας σ' ὅλα τὰ πουλιά, ἔτοιμος κ' ἐπιδέξιος, ἕνας εὐτυχισμένα ἀλαφρός:—

Ὁ Ζαρατούστρα ὁ προφήτης, ὁ Ζαρατούστρα ὁ εἰλικρινὰ γελαστός, ποὺ δὲν εἶναι ἀνυπόμονος, ποὺ δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἕνας ποὺ ἀγαπᾷ τὰ πηδήματα καὶ τὰ λοξοπηδήματα· ὁ ἴδιος ἐγὼ φόρεσα τοῦτο τὸ στεφάνι.

19

ΥΨΩΣΕΤΕ τὶς καρδιές σας, ἀδελφοί μου, ψηλά, ψηλότερα! Καὶ μὴ ξεχνᾶτε τὰ πόδια σας! Ὑψώσετε καὶ σεῖς τὰ πόδια σας, ὦ καλοὶ χορευτές, καὶ κάτι καλύτερο ἀκόμη: στηριχθῆτε καὶ πάνω στὸ κεφάλι σας!

Υπάρχουν ἀκόμα καὶ στὴν εὐτυχία βαριά ζῶα, ὑπάρχουν μολυβοπόδαροι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Πασκίζουνε θαυμαστά, ἑνὸς ἐλέφαντα, ὅμοιοι, ποὺ πασκίζει νὰ στηριχτεῖ μὲ τὸ κεφάλι.

Μὰ καλύτερα ἀκόμα νὰ 'σαι τρελλὸς ἀπὸ εὐτυχία, παρὰ τρελλὸς ἀπὸ δυστυχία, καλύτερα νὰ χορεύεις σὰ μολύβι βαρὺς παρὰ νὰ περπατᾷς χωλαίνοντας. Μάθετε, λοιπόν, ἀπὸ μένα, τοῦτο δῶ τὸ σοφόν: ἀκόμη καὶ τὸ χειρότερο πρᾶγμα ἔχει δυὸ καλὰ πισινά, ἀκόμη καὶ τὸ χειρότερο πρᾶγμα ἔχει δυὸ καλὰ πόδια γιὰ νὰ χορεύει: μάθετε, λοιπόν, στὸν ἑαυτὸ σας, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, νὰ στέκεστε στὰ ὀρθία πόδια σας!

Ξεμάθετε, λοιπόν, τὴ μελαγχολία καὶ κάθε θλίψη τοῦ ὄχλου! ὦ, πόσο θλιβεροὶ μοῦ φαίνονται σήμερα ἀκόμη οἱ παλιάτσοι τοῦ ὄχλου! Τοῦτο δῶ τὸ σήμερα, ὅμως, ἀνήκει στὸν ὄχλο.

20

ΚΑΝΕΤΕ σὰν τὸν ἄνεμο, ὅταν ὀρμᾷ ἀπὸ τὶς βουνήσιες σπηλιές του: θέλει νὰ χορεύει σύμφωνα μὲ τὸ δικό του σφύριγμα κ' οἱ θάλασσες ριγοῦν κι ἀναπηδοῦν κάτω ἀπὸ τὶς πατούσες του.

Αὐτὸ ποὺ δίδει φτερὰ στοὺς γαϊδάρους, αὐτὸ ποὺ ἀρμέγει τὶς λιόντισσες, εὐλογημένο νὰ 'ναι! Εὐλογημένο νὰ 'ναι τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ καλὸ κι ἀδάμαστο, ποὺ ἔρχεται σὰν ἀνεμικὴ σ' ὅλα τὰ Σήμερα καὶ σ' ὅλους τοὺς ὄχλους,—

ποὺ ἐχθρεύεται ὅλα τὰ κεφάλια τῶν γαϊδουράγκαθων, ἔλα τ' ἀνοιγμένα κεφάλια κι ὅλα τὰ μαραμένα φύλλα καὶ τὴν εἶρα: εὐλο-

γημένο νά 'ναι αὐτὸ τὸ ἄγριο, καλὸ, ἐλεύθερο πνεῦμα τῆς θύελλας, ποὺ χορεύει πάνω σὲ τέλματα καὶ σὲ θλίψεις, ὅπως χορεύει πάνω στὰ λειβάδια!

Ποὺ μισεῖ τὰ ἀλήτικα σκυλιὰ τοῦ ὄχλου κι ὅλη τὴν ἀποτυχημένη καὶ σκυθρωπὴ αὐτὴ γενιά: εὐλογημένο νά 'ναι τὸ πνεῦμα αὐτὸ ὅλων τῶν ἐλευθέρων πνευμάτων, ἡ γελαστὴ θύελλα ποὺ ρίχνει σκόνη στὰ μάτια κάθε ἀπελπισμένου καὶ ὀμπυσμένου!

Τὸ χειρότερό σας, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, εἶναι πῶς δὲ μαθαίνετε ὅλοι νὰ χορεύετε, ὅπως πρέπει νὰ χορεύει κανεὶς—νὰ χορεύετε περνώντας ἀπὸ πάνω σας: Τί σημασία ἔχει τ' ὅτι ἀποτυχεύετε!

Πόσα καὶ πόσα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα ποὺ μποροῦν νὰ γίνουν! Μάθετε, λοιπὸν, νὰ γελάτε περνώντας πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια σας! Ὑψώσετε τὶς καρδιές σας, ὦ καλοὶ χορευτές, ψηλά, ψηλότερα! Καὶ μὴ ξεχνάτε οὔτε καὶ τὸ καλὸ γέλιο!

Αὐτὸ τὸ στεφάνι τοῦ γελαστοῦ, αὐτὸ τὸ στεφάνι ἀπὸ ρόδα: σὲ σᾶς, ἀδελφοί μου, πετῶ αὐτὸ τὸ στεφάνι! Ἀγίασα τὸ γέλιο! Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, μάθετε λοιπόν, νὰ γελάτε!

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑΣ

1

ΟΤΑΝ ὁ Ζαρατούστρα εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, στεκότανε κοντὰ στὸ ἔμπασμα τῆς σπηλιάς του· μὰ μὲ τὶς τελευταῖες λέξεις ξέφυγε ἀπὸ τοὺς ξένους του κ' ἔτρεξε γιὰ λίγην ὥρα στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα.

«Ὡ ἀγνὲς εὐωδιὲς ποὺ μὲ τριγυρίζετε! φώναξε. Ὡ μακάρια γαλήνη, ποὺ μὲ τριγυρίζεις! Μὰ ποῦ νά 'ναι ἄραγε τὰ ζῶα μου; Ἐλάτε, ἐλάτε, ἀετέ μου καὶ ὄφι μου!

Πῆτε μου, ἀλήθεια, ζῶα μου: αὐτοὶ οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ὅλοι τους—δὲ σᾶς φαίνεται πῶς σὰ νὰ μυρίζουν κάπως ἄσκημα; Ὡ ἀγνὲς εὐωδιὲς ποὺ μὲ τριγυρίζετε! Τώρα μόνο ξέρω καὶ νιώθω πόσο σᾶς ἀγαπῶ ζῶα μου!»

Κι ὁ Ζαρατούστρα εἶπε ἄλλη μιὰ φορά: σᾶς ἀγαπῶ ζῶα μου!

Μὰ ὁ αἰτὸς καὶ ὁ ὄφης στρημώχτηκαν κοντά του, ὅταν εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια καὶ τὸν ἀνάβλεψαν. Ἔτσι στέκονταν ἐκεῖ χάμω ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς, σιωπηλοὶ κ' οἱ τρεῖς καὶ μυρίζονταν καὶ ρουφούσανε κ' οἱ τρεῖς τὸν καλὸν ἀέρα. Γιατὶ ὁ ἀέρας ἐδῶ ἔξω ἦταν καλύτερος παρ' ὅσο κοντὰ στοὺς ἀνώτερους ἀνθρώπους.

2

ΜΑ ΔΕ θά 'χε ἀφήσει καλὰ-καλὰ ἀκόμα ὁ Ζαρατούστρα τὴ σπηλιά του καὶ σηκώθηκε πάνω ὁ γέρο μάγος, κοίταξε πονηρὰ γύρω του κ' εἶπε: «Βγῆκε ἔξω!

Καὶ νὰ πού, κιόλας, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι (ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς γαργαλίσω μ' αὐτὸ τὸ ἐπαινετικὸ καὶ χαϊδευτικὸ ὄνομα, ὅπως

ἔκανε κι ὁ ἴδιος αὐτός), κιόλας μὲ κυριεύει τὸ κακό, ἀποπλανητικὸ καὶ μαγικὸ πνεῦμα μου, ὁ μελαγχολικὸς διάβολός μου,

ποὺ εἶναι, ἴσαμε τὸ μεδούλι του, ἓνας ἀντίπαλος αὐτοῦ τοῦ Ζαρατούστρα: συγχωρέσετέ του το αὐτό! Τώρα δὲ θ ἔ λ ε ι νὸ κά-
νει μπροστά σας τὰ μάγια τσυ, τώρα ἀκριβῶς εἶναι ἡ ὥρα τ ο υ.
Τοῦ κάκου ἀγωνίζομαι μὲ τοῦτο τὸ κακὸ πνεῦμα.

Ἀπέναντι σ' ὅλους ἐσᾶς, ὅποιες κι ἂν εἶναι οἱ τίτλοι ποὺ δί-
δετε στὸν ἑαυτό σας, εἴτε αὐτονομάζεστε «ἐλεύθερα πνεύματα»
εἴτε «φιλαλήθεις» εἴτε «ἐξιλεωτὲς τοῦ πνεύματος» εἴτε «ἀζαλίνωτοι»
εἴτε «οἱ μεγάλοι ἐπιθυμοῦντες», ἀπέναντι σ' ὅλους ἐσᾶς, ποὺ ὑπο-
φέρετε ἀπὸ τὴ μ ε γ α λ ῆ ν ἁ η δ ί α, ὅπως ἐγώ, ποὺ πέθανε
ὁ παλιὸς Θεός σας καὶ ποὺ κανέννας καινούργιος Θεός σας δὲν εἶ-
ναι στὸ λίκνο του καὶ στὰ σπάργανά του ἀκόμη,—ἀπέναντι σ' ὅ-
λους ἐσᾶς διάκειται εὐνοϊκὰ τὸ κακὸ πνεῦμα μου κι ὁ μάγος μου,
ὁ διάβολός μου.

Σᾶς γνωρίζω, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, γνωρίζω κι αὐτὸν—γνω-
ρίζω κι αὐτὸν τὸν δυσμενὴ δαίμονα, ποὺ χωρὶς νὰ θέλω ἀγαπῶ, τὸν
Ζαρατούστρα ἐννοῶ: ὁ ἴδιος αὐτὸς μοῦ φαίνεται πάρα πολὺ συ-
χνὰ σὰν ἓνας ωραίος βρυκόλακας ἀγίου,

—σὰν μιὰ καινούργια, παράξενη μετεμψύχωση, ποὺ ἀρέσει
στὸ κακό μου πνεῦμα, τὸν μελαγχολικὸ μου δαίμονα:—ἀγαπῶ
τὸν Ζαρατούστρα, ἔτσι μοῦ φαίνεται πολλὲς φορές, γιὰ χάρη τοῦ
κακοῦ μου πνεύματος.—

Μὰ κιόλας μὲ κυριεύει καὶ μὲ βιάζει αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς με-
λαγχολίας, αὐτὸς ὁ διάβολος τοῦ σούρουπου: καί, ἀληθινά, ὦ ἀνώ-
τεροι ἄνθρωποι, ἔχει τὴ διάθεση,—

ἀνοίξετε μόνο τὰ μάτια σας!—ἔχει τὴ διάθεση νὰ ῥθει γ υ-
μ ν ό ς, σὰν ἄντρας, τώρα, σὰν γυναίκα, δὲν τὸ ξέρω ἀκόμη: ἀλλ'
ἔρχεται, μὲ βιάζει, ἀλλοίμονο! ἀνοίξετε τὸ νοῦ σας!

Ἡ μέρα γέρνει, τὸ βράδι πέφτει τώρα σ' ὅλα τὰ πράγματα,
ἀκόμη καὶ στὰ καλύτερα πράγματα. Ἀκούσετε τώρα καὶ δῆτε, ὦ
ἀνώτεροι ἄνθρωποι, τί διάβολος, κᾶν ἄντρας κᾶν γυναίκα, εἶναι
αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς βραδινῆς μελαγχολίας!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ γέρο μάγος, κοίταξε πονηρὰ γύρω κ' ὕστερα
πῆρε τὴν ἄρπα του.

3

Στὸν διάφανον ἀγέρα,
στὴν γῆ πιά ὅταν κατεβαίνει
τῆς δροσιᾶς ἡ παρηγόρια,
ἀθώρητη κι ἀνάκουστη—γιατὶ
μαλακὰ φοράει σαντάλια
ἢ παρήγορος δροσιὰ, ὅπως
οἱ γλυκιοὶ παρήγοροι ὅλοι—:

φλογερή καρδιά μου, τότε
ἀναλογίζεσαι, θυμᾶσαι,
πόσο κάποτε διψοῦσες
γιὰ δάκρυα τ' οὐρανοῦ καὶ δροσιᾶς στάλες,
καψαλιασμένη καὶ κουρασμένη διψοῦσες,
γιατὶ πάνω σὲ κίτρινης χλόης μονοπάτια
μοχθηρὰ βραδινὰ βλέμματα τοῦ ἡλίου
μέσα ἀπὸ μαῦρα δέντρα γύρω σου τρέχαν,
χαιρέκακα, ἐκτυφλωτικὰ βλέμματα τοῦ ἡλίου
πυρωμένα;

«Τῆς ἀλήθειας μνηστῆρας; Ἐσὺ;
— ἔτσι χλευάζαν —, ὄχι! Ποιητὴς μόνο!
Ζῶο πονηρὸ κι ἀρπαχτικό, ἓνα
ζῶο ποὺ ἔρπει, ποὺ θὰ πρέπει
νὰ ψεύδεται, ποὺ θὰ πρέπει
ξέροντάς το, θέλοντάς το
νὰ ψεύδεται: ποθώντας
λάφυρα, μασκοφορεμένα
παρδαλά, μάσκα τὸ ἴδιο
αὐτό, λάφυρο τὸ ἴδιο —
αὐτὸ — ὁ μνηστήρας τῆς ἀλήθειας;
Ὁχι! Μόνο τρελλός! Μονάχα
ποιητὴς! Παρδαλὰ μόνο
μιλώντας, ἀπὸ παρδαλὴ μέσα
φωνάζοντας μάσκα
τρελλοῦ, σὲ ψευδολόγο γιοφύρι
περιπλανούμενος, γιοφύρι
ἀπὸ λέξεις, ἀπάνω
σὲ οὐράνια τόξα πολύχρωμα,
σὲ ψεύτικους οὐρανοὺς ἀνάμεσα
καὶ σὲ ψεύτικα ἐδάφη,
περιδινούμενος, αἰωρούμενος, —
Μόνο τρελλός! Ποιητὴς μόνον!

Αὐτὸ — ὁ μνηστήρας τῆς ἀλήθειας;
Ὁχι ἥρεμος, ἄκαμπτος, λειὸς, παγερός,
ποὺ ἄγσλμα ἐγίνη,
Θεοῦ ἀνδριάντας,
μπροστὰ σὲ ναοὺς σπημένος
ὄχι, φρεσυρὸς ἐμπρὸς
σὲ Θεοῦ πύλη:
ὄχι! Ἐχθρὸς κάθε
μνημείου τῆς ἀλήθειας,
πιὸ οἰκεῖος μὲ κάθε

έρημιᾶ παρ' ὅσο μὲ ναούς,
τόλμη γατίσια γιομάτος
μέσα ἀπὸ κάθε παράθυρο πηδώντας
γλιστρᾶ σὲ κάθε τύχη,
ἰχνηλατώντας σὲ κάθε
δάσος παρθένο, ἰχνηλατώντας
μανιακά, πόθου πλήρης,
μὲς στὰ παρθένα δάση,
ἀνάμεσα σὲ παρδαλόστιχτα ἀγρίμια,
ἀμαρτωλὰ ὑγιῆς καὶ παρδαλὰ κι ὠραῖος
γιὰ νὰ τρέξεις.
Μ' ἐπιποθοῦντα χεῖλη
μακάρια χλευαστικός,
μακάρια σατανικός,
αἱμοδιφῆς μακάρια,
ψευδόμενος, ἀρπάζοντας, γλιστρώντας,
γιὰ νὰ τρέξεις: —

Ἦ μ' ὅτετ' ὅμοιος, ποῦ ὦρα
κι ὦρα πολλὴ κοιτάζει
ἀσάλευτος μὲς στὶς ἀβύσσους,
μὲς στὶς δικές του ἀβύσσους:—
ὦ, πῶς στὸν ἀέρα κύκλους
κόβει ψηλά, χαμηλά, μέσα,
σὲ πιὸ βαθιὰ βάθη ὅλο!—
ὕστερα,
ξαφνικά, πῶς εὐρομῶνει τὸ βέλος,
χυμᾶ, μὲ μαζεμένες
φτεροῦγες, στ' ἀρνιὰ πάνω,
μανιακὰ πεινασμένος,
γι' ἀρνιὰ λαχταρώντας,
ἐχθρικός πρὸς ὅλες
τὶς ἀρνίσιες ψυχές,
ἐχθρὸς τρομερὸς σ' ὅ,τι
κοιτάζει προβατίσια,
ἀρνιῶ μάτια ἔχει κ' εἶναι
στυρόμαλλο καὶ γκρίζο
κ' ἡμερὸ σὰν ἀρνί!
Ἔτσι
ἀετένιοι καὶ τιγρένιοι
τοῦ ποιητῆ εἶναι οἱ πόθοι,
εἶναι οἱ δικοὶ σου πόθοι
κάτω ἀπὸ χίλιες μάσκες,
ὦ τρελλέ! ὦ ποιητή!

ὦ ἐσύ, ποῦ σὰν Θεὸ
καὶ σὰν ἀμνὸν εἶδες
τὸν ἄνθρωπον—: :
στὸν ἄνθρωπον μέσα
τὸν Θεὸ νὰ ξεσκίζει
ὅπως ὁ ἀμνὸς μέσα
στὸν ἄνθρωπον,
καὶ νὰ γελᾷ
ξεσκίζοντάς τον—

Ἡ εὐτυχία σου αὐτό ἔναι!
Πάνθηρα κι ἀετίσια εὐδαιμονία!
Ποιητὴ καὶ τρελλοῦ εὐδαιμονία! — —

Στὸν διάφανον ἀγέρα,
ὅταν πιά τὸ δρεπάνι
τοῦ φεγγαριοῦ, πράσινο μέσα
στὸ πορφυρὸ δεῖλι, γλιστρᾷ,
φθονερό:
—τῆς ἡμέρας ἐχθρός,
μὲ κάθε κρυφὸ δῆμα
τὶς αἰῶρες τῶν ρόδων
δρεπανίζοντας, ὥσπου
νὰ βυθιστοῦνε μέσα
στὴ νύχτα, πελιδνὲς
στὴ νύχτα νὰ βουλιάξουν:—

Ἔτσι κ' ἐγώ, μιὰ μέρα,
ἔπεσα ἀπὸ τὴν πλάνη
τῆς ἀλήθειας μου, ἀπὸ
τῶν πόθων μου τὴ μέρα,
γιοτὶ εἶχα ἀπὸ τὴ μέρα
κουραστεῖ, κι ἀρρωστήσει
ἀπὸ τὸ φῶς,—καὶ μέσα
στὸ βράδι καὶ στοὺς ἴσκιους
βούλιαξα: γιὰ μιὰ ἀλήθεια
καιγόμουν καὶ διψοῦσα:
—ὦ φλογερὴ καρδιά μου,
θυμᾶσαι, ἀναλογιέσαι
πόσο διψοῦσα τότε;—
Τότε ἄς ἐξοριστῶ
μακριὰ ἀπὸ κάθε ἀλήθεια,
μόνο τρελλός, μονάχα
Ποιητὴς!

ΕΤΣΙ τραγούδησεν ὁ μάγος· κι ὅλοι ποὺ ἦσαν μαζεμένοι ἐκεῖ, ἔπεφταν, πουλιῶν ὅμοιοι, ἀπρόσεχτα, στὴν ξόβεργα τῆς πονηρῆς καὶ βαρύθυμης ἡδυπάθειάς του. Μόνο ὁ συνειδητὸς τοῦ πνεύματος δὲν εἶχε πιαστεῖ· ἄρπαξε τὴν ἄρπα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ μάγου καὶ φώναξε:

«Ἀέρας! Ἀφήσετε νὰ μπεῖ καθαρὸς ἀέρας ἐδῶ μέσα! Νὰ ῥθει ὁ Ζαρατούστρα! Κάνεις ἀποπνιχτικὴ καὶ φαρμακερὴ τὴ σπηλιὰν αὐτὴ, ὦ ἀπαίσιε γερομάγε!

Παρασέρνεις, ὦ κάλπη, ὦ πομπρέ, σ' ἄγνωστες ἐπιθυμίες καὶ ἐρημίες. Κι ἀλλοίμονο ἂν ἄνθρωποι σὰν ἐσένα μιλοῦν γιὰ τὴν ἀλῆθεια καὶ τῆς δίνουν σημασία!

Ἀλλοίμονο σὲ ὅλα τὰ ἐλεύθερα πνεύματα ποὺ δὲν προφυλάσσονται ἀπὸ τοὺς μάγους! Ἡ ἐλευθερία τους πῆγε περίπατο: διδάσκεις κι ἐδηγεῖς πίσω στὶς φυλακές,—

ὦ γέρο βαρύθυμε διάβολε, ἀπὸ τὸ θρῆνο σου ἤχεῖ ἓνα γοητευτικὸ σφύριγμα, μοιάζεις μὲ κείνους ποὺ μὲ τὸν ἔπαινό τους γιὰ τὴν ἀγνότητα διαγείρουνε κρυφὰ τὴν ὀσέλγεια!»

Ἔτσι μίλησεν ἐκεῖνος, ποὺ εἶχε συνείδηση τοῦ πνεύματος· μὰ ὁ γέρο μάγος κοίταζε γύρω του, χαιρότανε τὴ νίκη του κ' ἔτσι μποροῦσε νὰ καταπίνει τὴ φούρκα ποὺ τὸν ἔκανε νὰ νιώθει ὁ συνειδητὸς τοῦ πνεύματος.

«Ἡσύχασε! εἶπε μὲ σεμνὴ φωνή, τὰ καλὰ τραγούδια θέλουν καὶ καλὸν ἀντίλαλο· ὕστερα ἀπὸ τὰ καλὰ τραγούδια πρέπει νὰ σωπαίνει κανεὶς γιὰ πολλὴ ὥρα.

Ἔτσι κάνουν ὅλοι αὐτοί, οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι. Μήπως, ὁμως, καὶ δὲν κατάλαβες πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὸ τραγούδι μου; Μέσα σου δὲν ὑπάρχουν καὶ πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὸ πνεῦμα ἐνὸς μάγου.»

«Μ' ἐπαινεῖς, ἀποκρίθηκεν ἐκεῖνος ποὺ εἶχε συνείδηση τοῦ πνεύματος, ξεχωρίζοντάς με ἀπὸ σένα,—μὲ τὸ καλό, λοιπόν! Ἀλλὰ ἐσεῖς οἱ ἄλλοι; Τί βλέπω! Κάθεστε ὅλοι ἀκόμα μὲ τὰ μάτια σας γιομάτα ἐπιθυμία;

ὦ ἐλεύθερες ψυχές, τί ἔγινε ἡ ἐλευθερία σας; Μοῦ φαίνεστε σχεδὸν σὰν ἐκείνους ποὺ κάθονται καὶ βλέπουνε πολλὴ ὥρα νὰ χορεύουν γυμνά, διεφθαρμένα κορίτσια: κ' οἱ ἴδιες οἱ ψυχές σας χορεύουν.

Θὰ πρέπει, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, νὰ ὑπάρχει μέσα σας πολὺ ἀπ' αὐτὸ ποὺ ὁ μάγος ὀνομάζει κακὸ πνεῦμα τοῦ τῆς μαγείας καὶ τῆς ἀπάτης:—ἐμεῖς πρέπει νὰ εἴμαστε ἰδιαίτεροί.

Κι ἀληθινά, μιλήσαμε καὶ σκεφτήκαμε ἀρκετὰ μαζί, πρὶν γυρίσει ὁ Ζαρατούστρα στὴν σπηλιά του κ' ἔμαθα ὅ,τι δὲν ἤξερα: εἴμαστε διαφορετικοί.

Καὶ δὴ πάνω ἀκόμα ζήτοῦμε διαφορετικὰ πράγματα, ἐσεῖς κ' ἐγώ, κ' ἐγώ ῥθι νὰ βρῶ τὸν Ζαρατούστρα γι'ττὶ ζητῶ περισσότερη βεβαιότητα. Γιατὶ αὐτὸς παραμένει ἀκόμα τὸ στερεώτερο καστέλλι καὶ ἡ στερεώτερη θέληση —

σήμερα, ποὺ ὅλα κλονίζονται, ποὺ ὅλη ἡ γῆ τρέμει. Ἐσεῖς, ὅμως, ὅταν βλέπω τὰ μάτια σας, τὴν ἔκφραση τῶν ματιῶν σας, σχεδὸν θὰ πίστευα πὼς ζητᾶτε περισσότερη ἀβεβαιότητα,

περισσότερο ρίγος, περισσότερο κίνδυνο, περισσότερο σεισμό. Σχεδὸν θὰ πίστευα, καὶ μὲ συμπαθᾶτε γι' αὐτό, πὼς ἐπιθυμεῖτε ὧ ἀνώτεροι ἄνθρωποι,

— πὼς ἐπιθυμεῖτε τὴν πιὸ ἀνησυχαστικὴ καὶ τὴν πιὸ ἐπικίνδυνη ζωὴ, αὐτὴ ποὺ μοῦ προξενεῖ τὸν μεγαλύτερο φόβο, τὴν ζωὴ τῶν ἄγριων ζώων, τὰ δάση, τὶς σπηλιές, τ' ἀπόκρεμνα βουνὰ καὶ τοὺς λαβυρίνθους.

Καὶ δὲ σὰς ἀρέσκουν οἱ ὁδηγοὶ ποὺ σὰς φέρνουν ἔξω ἀπὸ τὸν κίνδυνο, μὰ αὐτοὶ ποὺ σὰς βγάζουν ἔξω ἀπ' ὅλους τοὺς δρόμους, οἱ πλάνοι. Ἀλλ' ἂν πράγματι ὑπάρχουν τέτοιες ἐπιθυμίες μέσα σας, οἱ ἐπιθυμίες αὐτές, παρ' ὅλ' αὐτά, μοῦ φαίνονται ἀπραγματοποιήτες.

Γιατὶ ὁ φόβος εἶναι τὸ κληρονομικὸ καὶ βασικὸ συναίσθημα τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ τὸν φόβο ἐξηγοῦνται ὅλα, τὸ κληρονομικὸ ἀμάρτημα καὶ ἡ κληρονομικὴ ἀρετὴ. Στὸν φόβο, ἐπίσης, ἔχει τὶς ρίζες τῆς κ' ἡ δικὴ μοῦ ἀρετὴ, ποὺ λέγεται: Ἐπιστήμη.

Τὸν φόβο ἀκριδῶς μπροστὰ στ' ἄγρια ζῶα, — αὐτὸν πρωτογνώρισεν ὁ ἄνθρωπος, καί, φυσικά, καὶ τὸ ζῶο ποὺ ὁ ἄνθρωπος κρύβει μέσα του καὶ φοβᾶται: — ὁ Ζαρατούστρα τ' ὀνομάζει αὐτὸ «τὸ μέσα μας ζῶο».

Αὐτὸς ὁ μακρόχρονος, πανάρχαιος φόβος, ποὺ στὸ τέλος ἔγινε πονηρός, πνευματικός, διανοητικός, — σήμερα μοῦ φαίνεται ὅτι ὀνομάζεται: Ἐπιστήμη. —

Ἔτσι μίλησεν ὁ συνειδητὸς τοῦ πνεύματος· ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, ποὺ μόλις εἶχε γυρίσει στὴ σπηλιά του κ' εἶχε ἀκούσει καὶ μαντέψει τὰ τελευταῖα λόγια, πέταξε στὸν συνειδητὸ τοῦ πνεύματος μιὰ χούφτα τριαντάφυλλα καὶ γέλασε γιὰ τὶς «ἀλήθειες» του.

«Γίως! φώναξε, τί ἄκουσα τώρα δά; Ἀληθινά, μοῦ φαίνεται πὼς ἢ ἐσὺ εἶσαι τρελλὸς ἢ ἐγώ; καὶ βιάζομαι νὰ βάλω τὴν «ἀλήθειαν» σου στὸ κεφάλι.

Γιατὶ ὁ φόβος εἶναι ἡ ἐξαίρεσή μας. Τὸ θάρρος, ὅμως, καὶ ἡ περιπέτεια καὶ ἡ χαρὰ γιὰ τὸ ἄγνωστο καὶ τὸ ἀνεπιχειρήτο, — τὸ θάρρος μοῦ φαίνεται ὀλόκληρη ἡ προῖστορία τοῦ ἀνθρώπου.

Ζήλεψε καὶ ἄρπαξε ὅλες τὶς ἀρετὲς ἀπὸ τὰ πιὸ ἄγρια καὶ τὰ πιὸ θαρραλέα ζῶα: ἔτσι μόνο ἔγινε ἄνθρωπος.

Τὸ θάρρος αὐτὸ ποὺ στὸ τέλος ἔγινε πονηρὸ καὶ πνευ-

ματικό καὶ διανοητικό, εὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο θάρρος μὲ τὶς φτεροῦγες τοῦ ἀετοῦ καὶ μὲ τὴ σοφία τοῦ ὄφι: αὐτό, μοῦ φαίνεται, ὀνομάζεται σήμερα...»

«Ζαρατούστρα!» φώναξαν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ κάθονταν ἐκεῖ, μὲ μιὰ φωνή, σὰν ἀπὸ ἑνα στόμα καὶ συνάμα δάλανε τὰ γέλια. μὰ ποὺ ὑψώθηκαν ἀπὸ μέσα τους σὰν βαρὺ σύννεφο. Ἀκόμα κι ὁ μάγος γέλασε κ' εἶπε μὲ πονηριά: «Ἔ, λοιπόν! πάει, ἔφυγε τὸ κακὸ πνεῦμα μου!

Καὶ δὲ σὰς προφύλαξα κι ὁ ἴδιος ἐγώ, ὅταν σὰς ἔλεγα πὼς εἶναι ἓνα πνεῦμα ἀπατεῶνα, ψεύτη καὶ γητευτῇ;

Προπαντός, ὅμως, ὅταν παρουσιάζεται γυμνό. Μὰ τί μπορῶ νὰ κάνω ἐγὼ γιὰ τὶς κακοήθειές του; Μὴ κ' ἐγὼ τάχα τὸ δημιούργησα αὐτὸ καὶ τὸν κόσμο;

Ἐμπρός, λοιπόν! Ἄς γίνουμε πάλι καλοὶ καὶ καλόκεφοι! Κι ἂν κι ὁ Ζαρατούστρα κοιτάζει θυμωμένα—δῆτε τον, ἀλήθεια! τὰ ἔχει μαζί μου—:

πρὶν πέσει, ὅμως, ἡ νύχτα, θὰ μάθει νὰ μ' ἀγαπᾷ πάλι καὶ νὰ μ' ἐπαινεῖ, δὲ μπορεῖ νὰ ζήσει πολὺ χωρὶς νὰ κάνει τέτοιες τρέλλες.

Αὐτός—ἀγαπᾷ τοὺς ἐχθρούς του: αὐτὸς ἐννοεῖ καλύτερα τούτη τὴν τέχνη ἀπ' ὅσους εἶδα ὧς τὰ τώρα. Μὰ γι' αὐτὸ—ἐκδικεῖται τοὺς φίλους του!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ γέρο μάγος, κ' οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι τὸν χειροκρότησαν: ἔτσι ποὺ ὁ Ζαρατούστρα ἄρχισε νὰ τριγυρίζει καὶ νὰ τινάζει τὰ χέρια τῶν φίλων τοῦ μὲ κακία καὶ μὲ ἀγάπη,—σὰν ἓνας ποὺ κάτι ἤθελε νὰ συγχωρήσει καὶ νὰ ἐπανορθώσει σ' ὅλους τους. Ὅταν, ὅμως, βρέθηκε κοντὰ στὴν πόρτα τῆς σπηλιάς του, γιὰ δὲς, πεθύμησε πάλι τὸν καθαρὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα καὶ τὰ ζῶα του—καὶ θέλησε νὰ γλιστρήσει ἔξω.

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

1

«ΜΗ! ΦΕΥΓΕΙΣ! εἶπε τότε ὁ ὁδοιπόρος, ποὺ ὀνόμαζε τὸν ἑαυτὸ τοῦ ἴσκιον τοῦ Ζαρατούστρα, μείνε μαζί μας, — ἄλλοιῶς μπορεῖ νὰ μᾶς κυριέψει πάλι ἡ παλιά, βαριὰ θλίψη.

Ἐκεῖνος ὁ γέρο μάγος μᾶς ἔδωσε κιόλας μὲ τὸν καλύτερο τρόπο ὅ,τι χειρότερο εἶχε, καί, γιὰ δὲς, ἀλήθεια, ποὺ ὁ καλός, εὐσεβὴς Πάπας δάκρυσεν καὶ ἄρχισε ν' ἀρμενίζει γιὰ καλὰ πάλι στὴ θάλασσα τῆς μελαγχολίας.

Τοῦτοι δὴ οἱ βασιλιάδες μποροῦν καὶ κρατοῦν ἀκόμα μιὰ καλὴ στάση μπροστά μας: ἀπ' ὅλους ἐμᾶς αὐτοὶ τὸ κατορθώνουν καλύτερα σήμερα. Στοιχηματίζω, ὅμως, πὼς ἂν δὲν εἶχανε κανένα μάρτυρα, θὰ φέρνονταν καὶ κεῖνοι μὲ τὸν χειρότερο τρόπο,—

θὰ παίζανε τὸ ρόλο τῶν σύννεφων ποὺ σέρνονται, τῆς ὑγρῆς ἀπὸ δάκρυα θαρυθυμιάς, τοῦ κατσοφιασμένου οὐρανοῦ, τοῦ κλεμμένου ἡλίου, τοῦ φθινοπωριάτικου ἀνέμου ποὺ οὐρλιάζει,

θὰ παίζανε τὸ κακὸ παιγνίδι τοῦ οὐρλιαχτοῦ μας καὶ τῆς ἀπελπισμένης κραυγῆς μας: μεῖνε μαζί μας, ὦ Ζαρατούστρα! Ἐδῶ ἔναι κρυμμένη πολλὴ δυστυχία, πολὺ βράδι δηλαδή, πολλὰ σύννεφα, πολὺς ἀποπνιχτικὸς ἀέρας!

Μᾶς ἔθρεψες μὲ ρωμαλέα ἀντρίκια τροφή καὶ μὲ δυνατὰ ρητά: μὴν ἀφήσεις, τώρα στὰ ἐπιδόρπια, νὰ μᾶς ξανακυριέψουνε τ' ἀσθενικά, γυναικίστικα πνεύματα.

Μόνο ἐσὺ δυναμώνες καὶ καθαρίζεις τὸν ἀέρα γύρω σου! Βρῆκα ποτὲ στὴν γῆ τόσο καθαρὸ ἀέρα ὅσο κοντά σου, μέσα στὴ σπηλιά σου;

Κι ὅμως, ἔχω δεῖ πολλές χῶρες, ἡ μύτη μου ἔμαθε νὰ δοκιμάζει καὶ νὰ ἐκτιμᾷ λογιῶν καὶ λογιῶν ἀνέμους: μὰ κοντά σου τὰ ρουθούνια μου γεύονται τῇ μεγαλύτερῃ χαρὰ τους.

Ἐχτὸς ἀπὸ,—ἐχτὸς ἀπὸ..., ὦ συγχώρεσέ μου μιὰ παλιὰν ἀνάμνηση! Συγχώρεσέ μου ἓνα παλιὸ ἀποδεῖπνιο τραγούδι, ποὺ τραγούδησα κάποτε ἀνάμεσα στὶς θυγατέρες τῆς ἐρήμου:—

γιατὶ κοντά τους ὑπῆρχε ἐπίσης καλὸς, καθαρὸς, ἀνατολίτικος ἀνεμος· ἐκεῖ πέρα ἦμουν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ συννεφιασμένη, ὑγρὴ καὶ μελαγχολικὴ γέρικὴν Εὐρώπῃ!

Τότε ἀγαποῦσα τὰ κορίτσια αὐτὰ τῆς Ἀνατολῆς κι ἄλλα γαλάζια οὐράνια βασίλεια, ἀπ' ὅπου δὲν κρέμονταν οὔτε σύννεφα οὔτε σκέψεις.

Δὲν τὸ φαντάζεστε πόσο χαριτωμένα κάθονταν ἐκεῖ, ὅταν δὲν χόρευαν, θατιές, μὰ χωρὶς σκέψεις, σὰν μικρὰ μυστικά, σὰν δεμένα μὲ κορδέλλες αἰνίγματα, σὰν ἐπιδόρπια καρύδια—

παρδαλὲς καὶ παράξενες, μὰ τὴν ἀλήθεια, μὰ χωρὶς σύννεφα: αἰνίγματα, ποὺ ἀφήνονταν νὰ λυθοῦν: γι' ἀγάπη τέτοιων κοριτσιῶν σκέφτηκα τότε ἓναν ἀποδεῖπνιο ψαλμό.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ ὁδοιπὸρος καὶ ἴσκιος· καὶ πρὶν τοῦ ἀπαντήσῃ κανεὶς, εἶχε πάρει κιόλας στὰ χέρια του τὴν ἄρπα τοῦ γέρου μάγου, σταυρώσει τὰ πόδια του καὶ κοίταζε ἡσυχὰ καὶ φρόνιμα γύρω του:—μὲ τὰ ρουθούνια, ὅμως, ρουφοῦσε ἀργὰ-ἀργὰ τὸν ἀέρα, σὰν ἓνας ποὺ μυρίζεται ἓναν καινούργιον ξένον ἀέρα σὲ καινούργιες χῶρες. Ἐπειτα ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ κ' ἦτανε ἓνας βρουχισμὸς τὸ τραγούδι του.

2

Ἡ ἐρημιὰ μεγαλώνει: ποὺ ἐρημιὰ κρύβει ἐντός του, ἀλλοίμονό του!

—Ἀχ! Ἐπίσημα!

Ἀληθινά, ἐπίσημα!

Μιὰ ἀξιοπρεπὴς ἀρχή!

Ἀφρικανικὰ ἐπίσημη!

Ἄξια λιονταριοῦ
ἢ μιᾷς μαϊμοῦς ἠθικολόγου
ποῦ μουγκρίζει—
—ἀλλ' ὅχι γιὰ σᾶς,
ὦ πολυαγάπητες φίλες,
ποῦ στὰ πόδια σας
γιὰ πρώτη φορὰ
κάτω ἀπὸ φοίνικες
λαχταρᾷ νὰ καθήσκει
ἓνας εὐρωπαῖος. Σελλάχ.

Παράξενο ἀλήθεια!
Νά ποῦ κάθομαι τώρα
κοντὰ στὴν ἔρημο, κι ὁμῶς
τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴν ἔρημο,
κι οὔτε ἀφανισμένος ἀκόμη:
γιατί, καταβροχθισμένος
ἀπὸ τὴν μικρότατη δαση τούτη—:
—ἄνοιγε, καθὼς χασμουριόταν
ἀκριβῶς, τὸ μικρὸ της στόμα,
τὸ πλέον ἀρωματικὸ ἀπ' ὅλα
τὰ μικρὰ στόματα: τότε ἔπεσα μέσα,
μέσα γιὰ μέσα—ἀνάμεσά σας,
ὦ πολυαγάπητες φίλες! Σελλάχ.

Ζήτω, ζήτω ἢ κάθε φάλαινα,
ἃν ἔτσι στὸν ξένο της
εὐνοϊκὴ εἶναι! — ἐννοεῖτε
τὴ σοφὴ ἀλληγορία μου τούτη;
Ζήτω ἢ κοιλιὰ της
ἃν ἦταν τόσο
χοριτωμένη κοιλιὰ, δασης ὁμοία,
σὰν τούτη:
πλὴν ἀμφιβάλλω,
—γιατὶ ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Εὐρώπη,
ποῦ ἢ πιὸ ἀπιστὴ 'ναι ἀπ' ὅλες
τὶς γερασμένες συζύγους.
Ὁ Θεὸς νὰ δώσει, ὁμῶς
καλύτερη νὰ γίνει!
'Αμήν!

Νά ποῦ κάθομαι τώρα,
στὴν μικρότατην δαση αὐτῇ,
χοιρμᾷ ὁμοῖος,
μελαχροινός, γλυκύτατος, χρυσωμένος,

ἓνα στρογγυλὸ καριτσίστικο στόμα
λαχταρώντας,
ἀκόμα πιὸ πολὺ, ὅμως,
κρῦα σὰν πάγος,
λευκὰ σὰν χιόνι,
κοριτσίστικα δόντια
κοφτερά: κάτι τέτοια
λαχταροῦν οἱ καρδιᾶς ὅλων
τῶν φλογερῶν χουρμάδων, Σελλάχ.

Τῶν καρπῶν τούτων τοῦ Νότου
ὅμοιος, ὁλόμοιος,
κείτομαι δῶ, ἀπὸ μικρὰ
φτέρωτὰ σκαθέρια
κυκλωμένος, κέντρο
τῶν παιγνιδιῶν τευς,
κι ἀκόμα ἀπὸ πιὸ μικρές,
πιὸ τρελλές, πιὸ ἀμαρτωλές
ἐπιθυμίες καὶ σκέψεις,—
ἀπὸ σᾶς κυκλωμένος,
ὦ βουβές, ὦ γιομάτες
προαισθήματα,
γαθήσιες θυγατέρες,
Ντουντού καὶ Ζουλέϊκα,
—π ε ρ ι σ φ ι γ γ ω μ έ ν ο ς,
ἔτσι, ποὺ σὲ μιὰ λέξη μέσα
πολὺ συναίσθημα νὰ βάλω:
(ὁ Θεὸς νὰ μοῦ συγχωρέσει
τὸ γλωσσικὸν ἀμάρτημα τοῦτο!)
—κάθομαι δῶ, τὸν πιὸ καθάριο
ἀνασαίνοντας ἀέρα,
ἀέρα παραδείσιον, ἀλήθεια,
ἀλαφρόν, ἀλαφρὸν ἀέρα,
χρυσωμένον, τόσο
καλὸς ἀέρας μόνον
ἀπὸ τὸ φεγγάρι
ἔπεσε κάποτε—
ἔπεσε κατὰ τύχη,
ἢ τάχα νὰ ἔπεσε ἀπὸ τόλμη
περίσσια, ἔτσι ὅπως
οἱ παλιοὶ λένε ποιητές;
Πλὴν ὁ ἄπιστος ἐγὼ
τὸ ἀμφισβητῶ,
γιατὶ ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Εὐρώπη,
ποὺ ἢ πιὸ ἄπιστὴ 'ναὶ ἀπ' ὅλες
τίς γερασμένες συζύγους.

Ὁ Θεὸς νὰ δώσει, ὁμῶς,
καλύτερη νὰ γίνει!
Ἀμήν!

Τὸν πλέον ὠραῖον τοῦτο
πίνοντας ἀέρα
μὲ ρουθύνια ἀνοιγμένα
ποτηριῶν ὅμοια,
δίχως μέλλον, δίχως ἀναμνήσεις,
ἔτσι κάθομαι ἐδῶ, ὦ
πολυαγάπητες φίλες,
καὶ κοιτάζω τοὺς φοίνικες,
πού, μιᾶς χορεύτριας ὅμοιοι,
λυγιῶνται, γέρνουνε, σειοῦνται
στὰ λαγόνια,
— καὶ κάνεις τὸ ἴδιο καὶ σὺ
κοιτάζοντάς τους πολλὴ ὥρα,
μιᾶς χορεύτριας ὅμοιος,
πού, καθὼς θέλει νὰ νομίσω,
στάθηκε ἐπὶ ὥρα πολλή,
ἐπικίνδυνα πολλή,
πάντοτε, πάντοτε μόνο
πάνω στὸ ἓνα της πόδι,
γιατὶ θὰ ξέχασε, ἴσως,
κατὰ πῶς θέλει νὰ νομίσω,
τὸ ἄλλο της πόδι.
Μάταια, τούλόχιστον,
ζήτησα τὸ χαμένο
δίδυμο στολίδι
—τὸ ἄλλο της πόδι—
στ' ἅγια περίγυρα
τοῦ, πιὸ χαριτωμένου,
πιὸ κομποῦ ἀπ' ἔλα
τὰ φουστάνια, φουστάνι
της, ποὺ ἔτρεμε, ποὺ πετοῦσε
φτερούγας ὅμοιο, ριπιδιοῦ ὅμοιο
ἀνοιγοκλειώνοντας.
Ναί, ἦν, ὠραῖες μου φίλες,
νὰ μὲ πιστέψετε θέλετε:
Τὸ ἔχει χάσει,—
τὸ ἔχει χάσει γιὰ πάντα
τὸ ἄλλο της πόδι!
Τί κρίμα ἓνα τόσο
χαριτωμένο ἄλλο πόδι!
Ποῦ μπορεῖ, ἀλήθεια,
νὰ ἔμεινε καὶ νὰ θλίβεται

ἐγκαταλειμένο,
τὸ ξεμοναχισμένο
πόδι; Φοβισμένο ἴσως
μπρὸς σ' ἓνα ξαθόσγουρο,
τερατῶδες λιοντάρι
μανιασμένο; Ἡ μὴ κιόλας
φαγώθηκε, ξεκοκκαλίστηκε—
ἄθλια, ἄχ, ἄχ, ξεκοκκαλίστηκε; Σελλάχ.

ὦ, μὴν κλαῖτε,
καρδιές τρυφερές!
Μὴν κλαῖτε, ὦ
καρδιές χουρμάδων,
γαλατερά στήθη,
καρδιές σὰν γλυκόρριζα!
Μὴν κλαῖτε πιά,
χλωμὴ Ντουντού! Ἄντρας
φανοῦ, Ζουλέϊκα! Θάρρος! Θάρρος!
— Ἡ θὰ ἔπρεπε, ἴσως,
νὰ ὑπῆρχε ἐδῶ ἓνα
δυναμωτικό, καρδιοτονωτικό;
Ρητὸ ἀρωματικό;
Μιὰ ἐπίσημη παρηγορία;
Ἄχ, ἀνέβα, ἀξιοπρέπεια!
ἐνάρετη ἀξιοπρέπεια,
εὐρωπαϊὰ ἀξιοπρέπεια!
Φύσηξε, ξανσφύσηξε,
τῆς ἀρετῆς φυσερό!
Ἄχ! Πάλι νὰ μηκυθεῖς,
ἠθικολογικὰ νὰ μηκυθεῖς,
σὰν ἠθικολόγο λιοντάρι,
μπροστὰ στὶς θυγατέρες
νὰ μηκυθεῖς τῆς ἐρήμου!
— Γιατί, τῆς ἀρετῆς τὸ οὐρλιασμα,
ὦ πολυαγάπητα κορίτσια,
εἶναι τοῦ Εὐρωπαϊοῦ
ἡ μεγαλύτερη ζέση,
ἡ μεγαλύτερη βουλιμία!
Κ' ἐδῶ στέκομαι κιόλας,
σὰν Εὐρωπαῖος
δὲ μπορῶ νὰ κάνω ἄλλοιῶς,
Θεέ, βοήθησέ με!
Ἀμήν!

Ἡ ἐρημιὰ μεγαλώνει: ποὺ ἐρημιὰ κρύβει
ἐντὸς τοῦ, ἀλλοίμονό του!

ΟΤΑΝ τέλειωσε τὸ τραγούδι τοῦ ὁδοιπόρου καὶ ἴσκιου, ἡ σπηλιὰ γιόμισε ξαφνικὰ γέλια καὶ θόρυβο: κ' ἐπειδὴ οἱ μαζεμένοι ἐκεῖ ξένοι του μιλούσανε ὅλοι μαζί, μαζί κι ὁ γαῖδαρος ποὺ δὲ μπορούσε πιά νὰ μείνει ἡσυχος ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐνθάρρυνση, ὁ Ζαρατούστρα ἐνίωσε κάποιαν ἀποστροφή καὶ διάθεση γιὰ κοροϊδία ἐναντίον τῶν ἐπισκεπτῶν του, μ' ὅλο πού, συνάμα, χαιρότανε γιὰ τὴν εὐθυμία τους. Γιατὶ αὐτὸ τοῦ φαινότανε σημάδι θεραπείας. Γλίστρησε, λοιπόν, ἔξω, στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα καὶ μίλησε στὰ ζῶα του.

«Τί ἔγινε, λοιπόν, ἡ ἀπελπισιά τους; εἶπε κι ἄρχισε νὰ ξαλαφρώνει κι ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴ μικρὴ φούρκα του,—θαρρῶ πῶς κοντά μου ξεμάθανε τὴν κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας!

Ἄν καὶ δὲν ξέμαθαν, δυστυχῶς, ἀκόμη καὶ νὰ κραυγάζουν!» Κι ὁ Ζαρατούστρα ἔφραξε τ' αὐτιά του, γιατί τὴ στιγμὴ κείνη ἀκριβῶς ἔσμιγε καὶ μὲ τὸν πιὸ παράξενο τρόπο τὸ Ν-αὶ τοῦ γαϊδάρου μὲ τοὺς ἀλαλαγμοὺς τῶν ἀνώτερων ἀνθρώπων ἐκείνων!

«Εἶναι εὐθυμοί, ἄρχισε πάλι, καί, ποιὸς ξέρει; ἴσως καὶ εἰς βάρος τοῦ φιλοξενητῆ τους· κι ἂν ἔμαθαν ἀπὸ μένα νὰ γελοῦν, αὐτὸ ποὺ ἔμαθαν ὥστόσο δὲν εἶναι τὸ γέλιο μου.

Μὰ τί σημασία ἔχει αὐτό; Εἶναι γέροι: γιατρεύονται μὲ τὸν τρόπο τους, γελοῦνε μὲ τὸν τρόπο τους· τ' αὐτιά μου ὑπόφεραν καὶ χειρότερα χωρὶς νὰ πάθουνε τίποτα.

Ἡ μέρα τούτη εἶναι μιὰ νίκη: ἀλαφρώνει κιόλας, πετᾷ τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας, ὁ παλιὸς ἄσπονδος ἐχθρὸς μου! Πόσο καλὰ θὰ τελειώσει τούτη ἡ μέρα, ποὺ τόσο ἄσκημα καὶ δύσκολα ἄρχισε!

Καὶ θέλει νὰ τελειώσει. Τὸ βράδι ἔρχεται κιόλας: καθαλλάρης περνᾷ τὴ θάλασσα ὁ καλὸς καθαλλάρης! Πῶς σειέται ὁ μακάριος, ποὺ ἐπιστρέφει στὸ σπίτι του, πάνω στὴν πορφυρὴ σέλλα του!

Ὁ οὐρανὸς κοιτάζει μὲ καθαρὰ μάτια, ὁ κόσμος πλαγιάζει βαθιά: ὦ ὅλοι ἐσεῖς ἀξιοθαύμαστοι, ποὺ ἦρθατε κοντά μου, ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ζεῖ κανένας κοντά μου!»

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα. Καὶ πάλι ἔφτασαν ὡς ἐκεῖ οἱ κραυγὲς καὶ τὰ γέλια τῶν ἀνώτερων ἀνθρώπων, μέσα ἀπὸ τὴ σπηλιὰ, καὶ τότε ξανάρχισε:

«Δαγκώνουνε, τὸ ἀγκίστρι μου πιάνει, ὑποχωρεῖ κι ὁ ἐχθρὸς τους, τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας. Μάθανε κιόλας νὰ γελοῦνε μὲ τὸν ἑαυτὸ τους τὸν ἴδιο: ἀκούω καλὰ;

Ἡ ἀνδροτροφὴ μου, τὰ χυμώδη καὶ ρωμαλέα ρητά μου φέρνουν ἀποτέλεσμα: κι ἀληθινὰ, δὲν τοὺς ἔθρεψα μὲ λάχανα ποὺ φέρνουν φούσκωμα! Παρὰ μὲ τροφὴ πολεμιστῶν, μὲ τροφὴ κατακτητῶν: νέες ἐπιθυμίες ξύπνησα.

Νέες ἐλπίδες εἶναι στὰ μπράτσα καὶ στὶς γάμπες τους, οἱ καρδιές τους τεντώνονται. Βρίσκουνε νέες λέξεις, γρήγορα τὸ πνεῦμα τους θ' ἀνασαίνει μέσα στὴν τόλμη.

Τέτοια τροφή δὲ μπορεῖ, φυσικά, νὰ ἔναι γιὰ παιδιὰ, οὔτε καὶ γιὰ ποθοπλάνταχτες γριές καὶ νεαρές γυναικοῦλες. Διαφορετικὰ πείθει κανεὶς τὰ δικά τους σωθικά· δὲν εἶμαι ὁ κατάλληλος γιατρός καὶ δάσκαλος γιὰ δαῦτες.

Ἡ ἀηδία ὑποχωρεῖ μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνώτερους ἀνθρώπους: ἔ, λοιπόν, αὐτὴ ἔναι ἡ νίκη μου! Στὸ βασίλειό μου θὰ γίνουν πιὸ βέβαιοι, κάθε ἀνόητη ντροπὴ θὰ τοὺς φύγει, ξεχειλίζουν.

Ξεχειλίζουν οἱ καρδιές τους, οἱ καλὲς ὥρες ξαναγυρίζουν κοντὰ τους, πανηγυρίζουν καὶ μερुकάζουν πάλι, — θὰ γίνουν εὐγνώμονες.

Αὐτὸ τὸ θεωρῶ σὰν τὸ καλύτερο σημάδι: θὰ γίνουν εὐγνώμονες. Δὲ θὰ περάσει πολὺς καιρὸς ἀκόμη καὶ θ' ἀνακαλύψουν γιορτὲς καὶ θὰ ὑψώσουν μνημεῖα στὶς παλιές χαρὲς τους.

Βρίσκονται σ' ἀνάρρωση! » Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα, χαρούμενος, στὴν καρδιά του καὶ κοίταξε μακριά. Τὰ ζῶα του, ὅμως, στριμώχτηκαν κοντὰ του καὶ σεβάστηκαν τὴν εὐτυχία του καὶ τὴ σιωπὴ του.

2

ΞΑΦΝΙΚΑ, ὅμως, τὸ αὐτὶ τοῦ Ζαρατούστρα τρόμαξε: γιατί ἡ σπηλιά, ποὺ ἴσαμε κείνη τὴ στιγμή ἦταν γιομάτη θόρυβο καὶ γέλια, ἔγινε ἀπτότομα νεκρικὰ σιωπηλή· — μὰ ἡ μύτη του ἔνιωσεν μιὰ μοσκομύριστη εὐωδιὰ πυκνοῦ καπνοῦ καὶ λιθανωτοῦ, σὰ νὰ καίονταν κυπαρισσόμηλα καὶ πευκόμηλα.

«Τί νὰ συμβαίνει ἄραγε; Τί νὰ κάνουνε τάχα ἐκεῖ μέσα; ἀναρωτήθηκε καὶ γλίστρησε κατὰ τὴν εἴσοδο τῆς σπηλιάς, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ μέσα χωρὶς νὰ τὸν προσέξουν οἱ ξένοι του. Πλὴν, ὦ θαῦμα θαυμάτων! Τί τοῦ ἔμελλε νὰ δεῖ μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια!

«Ξαναγίνανε ὅλοι εὐσεβεῖς, προσεύχονται, τρελλαθήκανε! » — εἶπε κι ἀποροῦσε σὲ ὑπέρτατο βαθμό. Καί, μὰ τὴν ἀλήθεια, ὅλοι κείνοι οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, οἱ βασιλιάδες, ὁ ἐκτὸς ὑπηρεσίας Πάπας, ὁ ἀπαίσιος μάγος, ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος, ὁ ὁδοιπόρος καὶ ἴσκιος, ὁ γέρο προφήτης, ὁ συνειδητὸς τοῦ πνεύματος καὶ ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπος: ἦσαν πεσμένοι ὅλοι στὰ γόνατα σὰν παιδιὰ καὶ σὰν εὐπίστες γυναικοῦλες καὶ προσκυνοῦσαν τὸν γαῖδαρο. Καὶ κείνη κεῖ ἴσα-ἴσα τὴ στιγμή ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπος ἀρχίζε νὰ γλογουτίζει καὶ νὰ ξεφυσᾷ, σὰ νὰ ἔθελε νὰ βγεῖ ἀπὸ μέσα του κάτι ἀνέκφραστο· μὰ ὅταν κατάφερε ἀληθινὰ νὰ τὸ βγάλει ἔξω μὲ λόγια, γιὰ δὲς, δὲν ἦταν παρὰ μιὰ εὐλαβικὴ, παράξενη λιτανεὶα πρὸς αἶνον τοῦ γαϊδάρου, ποὺ προσκυνοῦσαν καὶ θύμιζαν. Πλὴν ἡ λιτανεὶα ἤχησεν ἔτσι:

Ἀμήν! Καὶ δόξα καὶ τιμὴ καὶ σοφία κ' εὐγνωμοσύνη κ' ἐγκώμια καὶ δύναμη στὸν Θεό μας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Φορτώνεται τὸ βάρος μας, γίνεται δούλος μας, εἶναι ὑπομονετικὸς ἀπὸ καρδιάς καὶ ποτὲ δὲ λέει "Ὁχι" καὶ αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεό του, τὸν παιδεύει.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Δὲ μιλάει ποτέ, παρὰ μόνο γιὰ νὰ πεῖ Ναὶ στὸν κόσμο ποὺ τὸν δημιούργησε: ἔτσι ἐγκωμιάζει τὸν κόσμον του. Ἡ πονηρία του εἶναι αὐτὴ ποὺ τὸν κάνει νὰ μὴ μιλά: ἔτσι σπάνια ἔχει ἄδικο.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Ἀφανὴς περνᾷ μέσα ἀπὸ τὸν κόσμον. Γκρίζο εἶναι τὸ χρῶμα τοῦ κορμιοῦ ποὺ σ' αὐτὸ τυλίγει τὴν ἀρετὴ του. Ἄν ἔχει πνεῦμα, τὸ κρύβει· ὅλοι, ὅμως, πιστεύουνε στὰ μακρυὰ του αὐτιά.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Τί μεγάλη σοφία ποὺ εἶναι τ' ὅτι ἔχει μακρυὰ αὐτιά καὶ ποὺ λέει μόνο Ναὶ καὶ ποτὲ "Ὁχι"! Μὴ καὶ δὲν ἐδημιούργησε τὸν κόσμον κατ' εἰκόνα του, ὅσο τὸ δυνατό, δηλαδή, πιὸ κουτό;

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Ἀκολουθεῖς ἴσιους καὶ λοξοὺς δρόμους· λίγο σὲ νοιάζει τί θεωροῦμε οἱ ἄνθρωποι ἐμεῖς σὰν ἴσιο καὶ σὰν λοξό. Πέρα ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ εἶναι τὸ βασίλειό σου. Ἡ ἀθωότητά σου εἶναι νὰ μὴν ξέρεις τί εἶναι ἀθωότητα.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Γιὰ δέξ, ἀλήθεια, ποὺ κανένας δὲ διώχνει μακριὰ σου οὔτε τοὺς ζητιάνους οὔτε τοὺς βασιλιάδες. Ἀφήνεις τὰ παιδία νὰ ἔρχονται κοντά σου κι ὅταν τὰ χαμίνια σὲ τραβοῦνε, τότε μὲ τὸν πιὸ ἀπλὸ τρόπο τοὺς λές Ν-αί.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Ἀγαπᾷς τὶς γαϊδάρες καὶ τὰ φρέσκα σῦκα, δὲν εἶσαι δύσκολος στὸ φαῖ σου. Ἐνα γαϊδουράγκαθο κάνει τὴν καρδιά σου νὰ λιγουρεύει, τὴ στιγμὴν ἀκριδῶς ποὺ πεινᾷς. Σ' αὐτὸ ἀκριδῶς ἔγκειται ἡ σοφία ἐνὸς Θεοῦ.

Πλὴν ὁ γαῖδαρος ἀποκρίθηκε Ν-αί.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΓΑΪΔΑΡΟΥ

1

Σ' ΑΥΤΟ τὸ σημεῖο τῆς λιτανείας ἀκριδῶς ὁ Ζαρατούστρα δὲ μπόρεσε πιά ν' αὐτοκυριαρχηθεῖ καὶ φώναξε κι ὁ ἴδιος Ν-αί, πιὸ δυνατὰ ἀκόμα κι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ γαῖδαρο, καὶ πήδησε στὴ μέση-μέση τῶν τρελλαμένων ξένων του. «Μὰ τί κάνετε ἐκεῖ, ὦ παιδιὰ τοῦ ἀνθρώπου; φώναξε, ἀνασηκώνοντας ἀπὸ χάμω τοὺς προσκυνοῦντας. Ἀλλοίμονο, ἂν σᾶς ἔβλεπε καὶ κανεὶς ἄλλος ἐχτὸς ἀπὸ τὸ Ζαρατούστρα:

Καθένας θὰ λόγιαζε πὼς μὲ τὴν καινούργια πίστη σας γίνετε οἱ χειρότεροι βλάσφημοι ἢ οἱ τρελλότερες ἀπὸ τὶς τρελλότερες γριὲς γυναικοῦλες!

Καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ὦ γέρο Πάπα, πὼς συμφωνεῖς μὲ τὸν ἑαυτοῦ σου, προσκυνώντας ἐδῶ ἕναν γαῖδαρο σὰν Θεό;

«Ὡ Ζαρατούστρα, ἀποκρίθηκεν ὁ Πάπας, μὲ συμπαθῶς, μὰ κάθε τι ποὺ ἀφορᾷ τὸ Θεὸ εἶμαι σὲ θέση νὰ τὸ ξέρω καλύτερα ἀπὸ σένα. Καὶ μὲ τὸ δίκιο μου.

Καλύτερα νὰ λατρεύεις τὸ Θεὸ καὶ κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ μορφή, παρὰ κάτω ἀπὸ καμιὰ μορφή! Σκέψου τὸ ρητὸ αὐτό, ὦ ὑψηλὲ φίλε μου: γρήγορα θὰ μαντέψεις πόση σοφία κρύβεται σ' αὐτὸ τὸ ρητό.

Αὐτὸς ποὺ εἶπε πὼς «ὁ Θεὸς εἶναι ἕνα πνεῦμα» — ἔκανε ὡς τὰ τώρα τὸ μεγαλύτερο θῆμα καὶ πῆδημα πρὸς τὴν ἀπιστίαν πάνω στὴ γῆ: ἕνας τέτοιος λόγος δύσκολα ἐπανορθώνεται πάνω στὴν γῆ!

Ἡ γέριχη καρδιά μου ἀναπηδᾷ καὶ σκιρτᾷ ποὺ ἀκόμα ὑπάρχει κάτι πάνω στὴ γῆ γιὰ νὰ τὸ λατρεύει. Συγχώρεσέ το αὐτό, ὦ Ζαρατούστρα σὲ μιὰ γέριχη, εὐσεβὴ παπικὴ καρδιά! —»

— «Καὶ σὺ, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα στὸν ὁδοιπόρο καὶ ἵσκιο, ὀνομάζεις τὸν ἑαυτοῦ σου ἐλεύθερο πνεῦμα καὶ καυχιέσαι γι' αὐτό. Τί σημαίνουν τότε αὐτὲς οἱ εἰδωλολατρεῖες κ' οἱ παπαδίστικες τελετές;

Αὐτὰ ποὺ κάνεις ἐδῶ εἶναι χειρότερα, ἀλήθεια, ἀπ' ὅσα ἔκανες μὲ τ' ἀπαίσια, μελαψὰ κορίτσια σου, ὦ κακὲ καινούργιε πιστέ!»

«Ἀρκετὰ κακός, ἀποκρίθηκεν ὁ ὁδοιπόρος καὶ ἵσκιος, ἔχεις δίκιο: μὰ τί μπορῶ νὰ κάνω ἀπάνω σ' αὐτό; Ὁ παλιὸς Θεὸς ζεῖ ἀκόμα, ὦ Ζαρατούστρα, καὶ μπορεῖς νὰ λὲς ὅ,τι θέλεις.

Ὁ ἀσκημότερος ἄνθρωπος φταίει γιὰ ὅλα: αὐτὸς τὸν ἀνάστησε πάλι. Κι ὅταν λέει πὼς τὸν σκότωσε κάποτε: ὁ θάνατος δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πρόληψη μόνο γιὰ τοὺς Θεούς».

— «Καὶ σὺ, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα, ὦ ἀπαίσιε γέρο μάγε, τί ἔκανες! Ποιὸς θὰ πιστέψει πιά σὲ σένα σ' αὐτοὺς τοὺς ἐλεύθερους καιροὺς, ὅταν ἐσὺ πιστεύεις σὲ τέτοιες γαῖδουροποιήσεις τῶν Θεῶν;

Αὐτὸ ποὺ ἔκανες ἦταν κουταμάρα: πὼς μπόρεσες, ὁ ἔξυπνος, ἐσύ, νὰ κάνεις μιὰ τέτοια κουταμάρα;»

«Ὡ Ζαρατούστρα ἀποκρίθηκεν ὁ ἔξυπνος μάγος, ἔχεις δίκιο, δὲν ἦτανε παρὰ μιὰ κουταμάρα, — καὶ μένα μοῦ κόστισε, ἐπίσης, πολὺ ἀκριβὰ.»

— «Καὶ σὺ ἐπίσης, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα σ' ἐκεῖνον ποὺ εἶχε συνείδηση τοῦ πνεύματος, ζύγισέ το καλὰ καὶ βάλε τὸ δάχτυλό σου στὴ μύτη σου! Ὅλ' αὐτὰ τὰ δέχεται, λοιπόν, ἡ συνείδησή σου;

Τὸ πνεῦμα σου, λοιπόν, δὲν εἶναι τόσο καθαρὸ γιὰ τὶς λατρεῖες αὐτὲς καὶ τὸ θυμίαμα αὐτῶν τῶν ψευτοευσεβῶν;»

«Ὑπάρχει κάτι σ' αὐτό, ἀποκρίθηκεν ὁ συνειδητὸς τοῦ πνεύματος, ὑπάρχει κάτι σ' αὐτὸ τὸ θεατροκάμωμα ποὺ κάνει πολὺ καλὸ στὴ συνείδησή μου.

Μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ πιστεύω σὲ Θεό: τὸ βέβαιον, ὅμως, εἶναι πὼς μόνο κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ μορφή μου φαίνεται ὅτι ἀξίζει ἀκόμα νὰ πιστεύουμε τὸ Θεό.

Ὁ Θεὸς πρέπει νὰ ἔναι αἰώνιος, σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν εὐλαθέστατων: ὅποιος ἔχει τόσον πολὺ καιρὸ στὴ διάθεσή του, ἀφήνει καιρὸ στὸν ἑαυτό του. Ὅσο γίνεται πρὸ ἀργὰ καὶ πιὸ κουτά: γιὰ νὰ μπορέσει ἔτσι νὰ τραβήξει μακρύτερα.

Κι ὅποιος ἔχει πάρα πολὺ πνεῦμα, αὐτὸς μόνο μπορεῖ νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτό του τὴν πολυτέλεια τῆς βλακείας καὶ τῆς τρέλλας. Σκέψου το αὐτὸ καὶ γιὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό σου, ὦ Ζαρατούστρα!

Κι' ὁ ἴδιος ἐσύ, ἀληθινά, θὰ μπορούσες, ἐπίσης, μιὰ χαρά, νὰ γίνεις γαῖδαρος ἀπὸ περίσσεια καὶ σοφία.

Ἕνας τέλειος σοφὸς δὲν ἀκολουθεῖ εὐχαρίστως τοὺς πιὸ λουξοὺς δρόμους; Τὰ φαινόμενα μᾶς τὸ διδάσκουν αὐτό, ὦ Ζαρατούστρα, — τὸ φαινόμενό σου!»

— «Καὶ σύ, γιὰ νὰ τελειώνωμε, εἶπε ὁ Ζαρατούστρα καὶ στράφηκε πρὸς τὴ μεριὰ τοῦ δυσειδέστατου τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπου, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔναι πεσμένος στὸ ἔδαφος, ἔχοντας ὑψωμένα τὰ χέρια του κατὰ τὸ γαῖδαρον (γιατὶ τοῦ ἔδινε νὰ πιεῖ κρασί), λέγε, ὦ ἀκατανόμαστε, τί ἔκανες ἐδῶ;

Μοῦ φαίνεσαι ἀλλαγμένος, τὰ μάτια σου λάμπουν, ὁ μανδύας τοῦ Ὑπέροχου τυλίγει τὴν ἀσκήμια σου: τί ἔκανες;

Εἶναι ἀλήθεια, λοιπόν, αὐτὸ ποὺ λένε οὗτοι δῶ, — πὼς τὸν ἀνάστησες πάλι, δηλαδή; Καὶ γιὰ ποιό σκοπὸ; Δὲν ὑπῆρχε λόγος, λοιπόν, νὰ σκοτωθεῖ καὶ νὰ χαθεῖ;

Κι ὁ ἴδιος ἐσύ μοῦ φαίνεσαι ἀναστημένος: τί ἔκανες; Τί μετέστρεψες; Γιατί μετέστρεφθηκες; Λέγε, ὦ ἀκατανόμαστε!»

«ὦ Ζαρατούστρα, ἀποκρίθηκεν ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἄνθρωπος, εἶσαι πανούργος!

Ἄν αὐτὸς ζεῖ ἢ ἂν ἀναζεῖ ἢ ἂν δικαιολογημένα πέθανε, — ποίός ἀπὸ μᾶς τοὺς δυὸ τὸ ξέρει καλύτερα αὐτό; Σὲ ρωτῶ.

Πλὴν ξέρω ἕνα, ποὺ τὸ ἔμαθα ἀπὸ σένα τὸν ἴδιον ἄλλοτε, ὦ Ζαρατούστρα: αὐτὸς ποὺ πιὸ δικαιολογημένα θέλει νὰ σκοτώσει, γελᾷ.

«Δὲν σκοτώνει κανεὶς μὲ τὴν ὀργή, παρὰ μὲ τὸ γέλιο» — ἔτσι ἔλεγες ἄλλοτε. ὦ Ζαρατούστρα, ὦ Κρυφέ, ὦ Ἐξολοθρευτὴ δίχως ὀργή, ὦ πιὸ ἐπικίνδυνος Ἄγιε, — εἶσαι ἕνας πανούργος!»

ΤΟΤΕ, όμως, έγινε, ο Ζαρατούστρα, ξσφνιασμένος υπερβολικά από τις απαντήσεις των πανούργων αυτών, να πηδήσει πίσω κατά τη μπασιά της σπηλιάς του, καί, στρέφοντας προς όλους μαζί τους ξένους του, να φωνάξει με δυνατή φωνή:

«Ω βωμόλόχοι, ω παλιάτσοι! Γιατί υποκρίνεστε και κρύβετε μπροστά μου;

Ἡ καρδιά όλων σας σφάδασε από χαρά και κακία, που ξαναγίνετε επιτέλους σαν τὰ παιδάκια, εὐσεβεῖς δηλαδή, —

που ξανακάνετε επιτέλους όπως κάνουνε τὰ παιδάκια, προσευχηθήκατε, δηλαδή, ενώσατε τις παλάμες σας κάτω από τὸ πηγούνι σας και εἶπατε «Θεούλη μας»!

Τώρα, όμως, ἀδειάσετέ μου αὐτὸ τὸ δωμάτιο τῶν παιδιῶν, τὴ δική μου σπηλιά, όπου κουβαλήσατε σήμερα ὅλα τὰ παιδιαφοκαμώματα. Δροσίσετε ἔξω ἀπὸ δῶ τὴ γιομάτη ζέση παιδικὴ ἀποκοτιά σας και τὸ θόρυβο τῶν καρδιῶν σας!

Φυσικά: ὅν ἐξ γίνετε σαν τὰ παιδάκια δὲν πρόκειται νὰ μπῆτε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (Κι ὁ Ζαρατούστρα ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο πρὸς τὰ πάνω.)

Μὰ ἐμεῖς δὲν τὴ θέλουμε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν: ἀνθρωθήκαμε, — κ' ἔτσι θέλουμε τὴ βασιλεία τῆς γῆς.»

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ἄρχισε ὁ Ζαρατούστρα νὰ μιλεῖ: «Ω καινούργοι μου φίλοι, εἶπε, — ὦ ἀξιοθαύμαστοι, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, πόσο μοῦ ἀρέσετε τώρα, —

ἀπὸ τὴ στιγμή που ξαναγεννήκατε εὐθυμοι! Ὅλοι σας ἀνθήσατε, ἀληθινά: μοῦ φαίνεται πὼς γιὰ λουλούδια σὰν και σὰς χρειάζονται καινούργιες γιορτές,

μιὰ μικρὴ, γενναία τρέλλα, μιὰ ὁποιαδήποτε λατρεία Θεοῦ και γιορτὴ γαϊδάρου, ἕνας ὁποιοσδήποτε γέρο Ζαρατούστρα, εὐθυμος και τρελλός, ἕνας σφοδρὸς ἀνεμος που νὰ φυσᾷ φῶς στὶς ψυχές σας.

Μὴν ξεχάσετε τούτη τὴ νύχτα κι αὐτὴ τὴ γιορτὴ τοῦ γαϊδάρου, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Τὴ ν ἐφεύρατε κοντά μου, κι αὐτὸ τὸ θεωρῶ καλὸ σημάδι, — κάτι τέτοια τὰ ἐφευρίσκουμε μόνον ἀναρρώνοντες!

Και ξαναγιορτάσετέ τὴν αὐτὴν τὴν ἐορτὴ τοῦ γαϊδάρου, κάνετε τὸ αὐτὸ γιὰ χάρη σας, κάνετε τὸ και γιὰ χάρη μου! Καὶ εἰς μνήμην μου!»

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα.

ΤΟ ΜΕΘΥΣΜΕΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ι

ΣΤΟ μεταξύ, όμως, ο ένας ύστερα από τον άλλον είχανε βγει στον άνοιχτον αέρα και στην δροσερή, συλλογισμένη νύχτα πλην ο ίδιος ο Ζαρατούστρα οδηγήσεν έξω, κρατώντας τον από το χέρι το δυσειδέστατο των ανθρώπων άνθρωπο, για να του δείξει το νυχτερινό κόσμο του και το μεγάλο στρογγυλό φεγγάρι και τους άσημένιους καταρράχτες που βρίσκονταν κοντά στη σπηλιά του. Στο τέλος σταθήκανε ήσυχοι εκεί, ο ένας πλάϊ στον άλλο, όλοι εκείνοι οί πολύ γέροι άνθρωποι, μα με παρηγορημένη, γενναία καρδιά κι άπορούσανε που όλα τους φαίνονταν πολύ ωραία πάνω στη γή. Άλλα ή μυστικότητα της νύχτας όλοένα έμπαινε μέσα τους κι όλοένα γιόμωνε την καρδιά τους. Και πάλι ο Ζαρατούστρα συλλογίστηκε μέσα του: «ώ, πόσο μου άρέσουνε τώρα αύτοί οί άνώτεροι άνθρωποι!» — μα δέν το είπε φωναχτά, γιατί σεβάστηκε την εύτυχία τους και τη σιωπή τους. —

Ξαφνικά, όμως, έγινε αύτο που εκείνη την έκπληκτική, μακρυν ήμέρα στάθηκε το πιο έκπληκτικό: ο δυσειδέστατος των ανθρώπων άνθρωπος άρχισε γι' άλλη μιá φορά και για τελευταία φορά να γλουγλουτίζει και να ξεφυσά, κι όταν κατάρφερε να βρεί τις λέξεις, για δές, από το στόμα του πήδησε ένα έρώτημα στρογγυλό και καθαρό, ένα καλό, βαθύ, σαφές έρώτημα, που έκανε την καρδιά όλων αυτών που τον άκουγαν να συγκινηθεί μέσα στο κορμί τους.

«Φίλοι μου, είπε ο δυσειδέστατος των ανθρώπων άνθρωπος, πώς σας φαίνεται αύτό; Έξ αίτίας της μέρας αυτής — ε ί μ α ι για πρώτη φορά εύχαριστημένος, που έζησα όλόκληρη τη ζωή.

Και δέν μου φαίνεται άρκετο ό,τι μαρτυρώ. Άξίζει τον κόπο να ζει κανείς στη γή: Μια μέρα, μιá γιορτή με τον Ζαρατούστρα μ' έμαθε ν' αγαπώ τη γή.

«Αύτό 'ταν — ή ζωή;» θα πώ στον θάνατο: «Έμπρός, λοιπόν! άλλη μιá φορά!»

Πώς σας φαίνεται αύτό, φίλοι μου; Δέν θα πήτε το ίδιο και σεις στον θάνατο: Αυτό 'ταν ή ζωή; Για χάρη του Ζαρατούστρα, έμπρός! Άλλη μιá φορά!» —

Έτσι μίλησεν ο δυσειδέστατος των ανθρώπων άνθρωπος, πλην το μεσονύχτι δέν θ' άργούσε να φτάσει. Και τί νομίζετε, άραγε, ότι συνέβηκε τότε; Μόλις οί άνώτεροι άνθρωποι άκουσαν την έρώτησή του, άποχτήσανε ξαφνικά συνείδηση της αλλαγής τους και της θεραπείας τους, και ποιός ήταν αύτός που τους τις έδωσε: τότε πηδήσανε πάνω στον Ζαρατούστρα γιομάτοι εύγνωμοσύνη, σεβασμό κι αγάπη, και του φιλούσαν τα χέρια, καθένας και με τον δικό του τρόπο: Έτσι, που άλλοι γελούσαν, άλλοι κλαίγανε. Μα ο γέρο πρεφήτης χόρευε από εύχαρίστηση κι δέν

καί, κατὰ πῶς πιστεύουνε μερικοὶ διηγηματογράφοι, τῇ στιγμῇ κείνῃ ἦταν γιομάτος γλυκὸ κρασί, τὸ ἴδιο ἦτανε, κι ἀκόμα περισσότερο, γιομάτος γλυκιὰ ζωὴ κ' εἶχε ἀπαρνηθεῖ κάθε κούραση. Ὑπάρχουνε μάλιστα κ' ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουνε νὰ ποῦν ὅτι εἶχε χόρεψε κι ὁ γαῖδαρος τότε: γιατί δὲν ἦταν τοῦ θρόντου ποὺ τὸν εἶχε ποτίσει προτῆτερα κρασί ὁ δυσειδέστατος τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπος. Δὲν ἔχει, ὅμως, καμιὰ σημασία ἀν ἔγιναν ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς τὰ πράγματα: κι ἀν ἀλήθεια δὲν χόρεψε ὁ γαῖδαρος ἐκεῖνο τὸ θράδι, γίνανε, ὅμως, πολὺ μεγαλύτερα καὶ παραδοξώτερα, νὰ θαυμάζει κανεῖς, πράγματα, ἀπ' ὅσο θὰ μπορούσε νὰ 'ναι ὁ χορὸς ἐνὸς γαϊδάρου. Κοντολογίῃς, ἔτσι ὅπως λέει καὶ ὁ παροιμιακὸς λόγος τοῦ Ζαρατούστρα: «τί σημασία ἔχει»;

2

ΑΛΛ' Ὁ Ζαρατούστρα, ὅταν ἔγινε αὐτὸ ποὺ ἔγινε μὲ τὸν δυσειδέστατο τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπο, στεκότανε ἐκεῖ σὰ μεθυσμένος: τὸ βλέμμα του ἔσβηνε, ἡ γλῶσσα του τραύλιζε, τὰ πόδια του τρέκλιζαν. Καὶ ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ μαντέψει ποιές σκέψεις τρέχανε μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Ζαρατούστρα; Ἦταν φανερό, ὅμως, πῶς τὸ πνεῦμα του πήγαινε πρὸς τὰ πίσω καὶ πετοῦσε πρὸς τὰ μπρὸς κ' ἦτανε σὲ μακρυνὰ μάκρη καὶ σάμπως «σὲ ψηλὸ διάσελο, ὅπως εἶναι γραμμένο, ἀνάμεσα σὲ δυὸ θάλασσες,

— ἀνάμεσα στὸ παρελθὸν καὶ στὸ μέλλον, ὁδοιπορώντας σὰν βαρὺ σύννεφο». Σιγὰ-σιγὰ, ὅμως, ἐνῶ οἱ ἀνώτεροι ἀνθρώποι τὸν κρατοῦσαν στὰ χέρια τους, ξαναρχότανε στὰ σύγκαλά του κι ἀπόδιωχνε μὲ τὸ χέρι τὴν πίεση ἐκείνων πρὸς τοῦ ἐπιδοσφιλεύαντε τόσες τιμὲς καὶ περιποιήσεις: δὲ μιλοῦσεν, ὅμως. Πλήν, ξαφνικά, ἔστρεψε ἀπότομα τὸ κεφάλι του γιατί φάνηκε πῶς σὰ νὰ 'κουσε κάτι: τότε ἔβαλε τὸ δάχτυλο στὸ στόμα, σημεῖο νὰ ἡσυχάσουνε, καὶ εἶπε: «Ἐ λ ᾱ τ ε !»

Κι ἀμέσως ἔγινε σιωπὴ καὶ μυστικότητα γύρω του: ἀλλὰ ἀπὸ τὸ βάθος ἔφτανε ἀργὰ ὡς ἐκεῖ πάνω ὁ ἦχος μιᾶς καμπύνας. Ὁ Ζαρατούστρα ἔστησε τ' αὐτὶ κατὰ τὴ μεριά ἀπ' ὅπου ἐρχότανε, καθὼς κ' οἱ ἀνώτεροι ἀνθρώποι: ὕστερα, ὅμως, ἔβαλε γι ἄλλη μιὰ φορὰ τὸ δάχτυλο στὸ στόμα του καὶ ξανάπε: «Ἐ λ ᾱ τ ε ! Ἐ λ ᾱ τ ε ! Εἶ ν α ι π ι ᾱ μ ε σ ᾱ ν υ χ τ α !» — κ' ἡ φωνή του εἶχε ἀλλάξει. Μὰ δὲ σάλευε ἀκόμα ἀπὸ τὴ θέση του: τότε ἀπλώθηκε πρὸς βαθιὰ ἀκόμη σιωπὴ καὶ μυστικότητα καὶ ὅλα ἀκρουμάζονταν, ἀκόμη κι ὁ γαῖδαρος, καὶ τὰ ζῶα ἐπὶ τῶν τιμῶν τοῦ Ζαρατούστρα, ὁ ἀετὸς καὶ ὁ ὄφις, καθὼς καὶ ἡ σπηλιὰ τοῦ Ζαρατούστρα καὶ τὸ μεγάλο, παγερὸ φεγγάρι κ' ἡ ἴδια ἡ νύχτα. Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, ἔβαλε γιὰ τρίτη φορὰ τὸ δάχτυλο στὸ στόμα του κ' εἶπε:

«Ἐ λ ᾱ τ ε ! Ἐ λ ᾱ τ ε ! Ἄ ς π ᾱ μ ε τ ῶ ρ α ! Εἶ ν α ι ῶ ρ α ! Ἄ ς π ᾱ μ ε μ έ σ α σ τ ῇ νύ χ τ α !»

Ω ΑΝΩΤΕΡΟΙ ἄνθρωποι, εἶναι πιά μεσάνυχτα: γι' αὐτὸ θέλω νὰ σᾶς πῶ κάτι στ' αὐτί, ὅπως ἐκείνη ἢ παλιὰ κοιμπάνα μου τὸ λέει στὸ αὐτί, —

τόσο μυστικά, τόσο τρομαγμένα, τόσο ἐγκαρδιακά, ὅπως μοῦ τὸ λέει ἐκείνη ἢ καμπάνα τοῦ μεσονυχτιοῦ, ποὺ ἔχει ζήσει περισσότερο ἀπ' ὅσο ἓνας ἄνθρωπος:

— ποὺ μέτρησε κιόλας τὰ ἐδυνηρὰ χτυπήματα τῶν καρδιῶν τῶν πατέρων σας — ἄχ, ἄχ! πόσο ἀναστενάζει! πόσο γελᾷ μέσα στ' ὄνειρό του! τὸ παλιό, βαθύ, μεσονύχτι!

Σιωπή! Σιωπή! Ξάφνου ἀκούστηκε κάτι ποὺ τὴν ἡμέρα δὲν ἔχει δικαίωμα ν' ἀκουστεῖ· τώρα, ὅμως, στὸν δροσερὸν ἀέρα, περὶ κάθε θόρυβος τῆς καρδιάς σας ἡσύχασε, —

— τώρα μιᾷ, τώρα ἀκούγεται, τώρα γλιστρᾷ στὶς νυχτωμένες, ἄγρυπνες ψυχές: ἄχ! ἄχ! πόσο ἀναστενάζει! πόσο γελᾷ μὲς στ' ὄνειρό του!

— δὲν τὸ ἀκούς, πόσο μυστικά, τρομαγμένα, ἐγκαρδιακὰ σ' οὐ μιᾷ τὸ παλιό, βαθύ, βαθύ μεσονύχτι;

ὦ ἄνθρωπε, ἔχε τὸ νοῦ σου!

ΑΛΛΟΙΜΟΝΟ μου! Ποῦ πῆγεν ὁ χρόνος; Δὲ βυθίστηκα σὲ βαθιὰ πηγάρια; Ὁ κόσμος κοιμᾶται —

Ἄχ! Ἄχ! Τὸ σκυλὶ cύρλιάζει, τὸ φεγγάρι λάμπει. Καλύτερα νὰ πεθάνω, νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ σᾶς πῶ τί σκέφτεται τώρα δὲ ἡ μεσονύχτια καρδιά μου.

Τώρα πέθανε κιόλας. Πάει. Ἀράχνη, γιατί ἀραχνιάζεις γύρω μου; Θέλεις αἷμα; Ἄχ! Ἄχ! Ἡ δροσιὰ πέφτει, ἡ ὥρα φτάνει —

— ἡ ὥρα ποὺ μὲ κάνει καὶ τουρτουρίζω καὶ κρυώνω, ποὺ ρωτᾷ καὶ ρωτᾷ: «ποιός ἔχει ἀρκετὴ καρδιά γι' αὐτό;

— ποιός θὰ γίνει ὁ κύριος τῆς γῆς; Ποιός θὰ πεῖ: ἔτσι θὰ τρέχετε, ὦ μεγάλα καὶ μικρὰ ρεύματα!»

— ἡ ὥρα σιμώνει: ὦ ἄνθρωπε, ὦ ἀνώτερε ἄνθρωπε, ἔχε τὸ νοῦ σου! ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι γιὰ λεπτὰ αὐτιά, γιὰ τ' αὐτιά σου — τὰ βαθιὰ μεσάνυχτα τί λένε;

ΜΕ ΠΑΡΑΣΕΡΝΕΙ, ἡ ψυχὴ μου χορεύει. Καθημερινὴ δουλειά! Ποιός θὰ γίνει ὁ κύριος τῆς γῆς;

Τὸ φεγγάρι εἶναι παγερό, ὁ ἄνεμος σωπαίνει. Ἄχ! Ἄχ! Πετάξατε κιόλας ἀρκετὰ ψηλά; Χορέψατε: μὰ ἓνα πτόδι δὲν εἶναι κανένα φτερό.

ὦ καλοὶ χορευτές, τώρα πιά πέρασε κάθε χαρά: τὸ κρασί ἔγινε ξύδι, κάθε κύπελλο μαλάκωσε, οἱ τάφοι ψελλίζουν.

Δὲν πετάξατε ἄρκετὰ ψηλά: τώρα πιά οἱ τάφοι ψελλίζουν: «σώσετε, ἀλήθεια, τοὺς νεκρούς! Γιατί ὑπάρχει τόσο μακριὰ νύχτα; Δὲ μᾶς μεθᾶ τὸ φεγγάρι;»

Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, σώσετε, ἀλήθεια, τοὺς τάφους, ξυπνήσετε τὰ πτώματα! Ἄχ, γιατί σκάβει ἀκόμα τὸ σκουλήκι; Σιμώνει, σιμώνει ἡ ὥρα, —

— δομβίζει ἡ καμπάνα, τρυλλίζει ἀκόμα ἡ καρδιά, σκαλίζει ἀκόμα τὸ σαράκι, τῆς καρδιάς τὸ σκουλήκι. Ἄχ! Ἄχ! Βαθὺς εἶναι ὁ κόσμος!

6

ΛΥΡΑ γλυκιά! Λύρα γλυκιά! Ἀγαπῶ τὸν ἦχο σου, τὸν μεθυσμένο, φρυνένιον ἦχο σου! — ἀπὸ πόσο παλιά, ἀπὸ πόσο μακριὰ μοῦ ἔρχεται ὁ ἦχος σου, πέρα ἀπὸ δῶ, ἀπὸ τὰ τέλματα τῆς ἀγάπης!

Ὡ παλιά καμπάνα, ὦ γλυκιά λύρα! Κάθε πόνος σου ραγίζει τὴν καρδιά, ὁ πόνος τοῦ πατέρα, ὁ πόνος τῶν πατέρων, ὁ πόνος τῶν προγόνων· ὁ λόγος σου ὠρίμασε, —

— ὠρίμασε σὰν χρυσὸ φθινόπωρο καὶ σὰν ἀπομεσήμερο, σὰν τὴν ἐρημιτικὴν καρδιά μου — τώρα δὲ λές: κι ὁ ἴδιος ὁ κόσμος ὠρίμασε, τὸ σταφύλι μελαχρινίζει,

— τώρα πιά θέλει νὰ πεθάνει, ἀπὸ εὐτυχία νὰ πεθάνει. Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, δὲν τὸ νιώθετε; Μιὰ εὐωδιὰ μυστικὰ διαχύνεται,

— μιὰ μυρωδιὰ καὶ μιὰ εὐωδιὰ τῆς αἰωνιότητος, μιὰ εὐωδιὰ ροδοχρυσομελάχρινου κρασίου παλιάς εὐτυχίας,

— μεθυσμένης εὐτυχίας μεσονύχτιου θανάτου, ποὺ τραγουδᾷ: βαθὺς εἶναι ὁ κόσμος, πιο βαθὺς ἀπὸ ὅσο ἔκρινε ἡ μέρα!

7

ΑΦΗΣΕ με! Ἀφησέ με! Εἶμαι πολὺ καθαρὸς γιὰ σένα. Μὴ μ' ἀγγίζεις! Τώρα δὲ δὲν τελειώθηκε ὁ κόσμος μου;

Τὸ δέρμα μου εἶναι πάρα πολὺ καθαρὸ γιὰ τὰ χέρια σου. Ἀφησέ με, ὦ κουτή, ἀγροίκα, πνιγερὴ μέρα! Πιο φωτεινὸ δὲν εἶναι τὸ μεσονύχτι;

Οἱ πιο καθαροὶ θὰ γίνουμε οἱ κύριοι τῆς γῆς, οἱ πιο ἄγνωστοι, οἱ πιο δυνατοί, οἱ μεσονύχτιες ψυχές, ποὺ εἶναι φωτεινότερες καὶ βαθύτερες ἀπ' ὅλες τὶς μέρες.

Ὡ μέρα, γιὰ μένα ψάχνεις; Τὴν εὐτυχία μου γιὰ νὰ βρεῖς πασπατεύεις; Εἶμαι πλούσιος γιὰ σένα, μοναχικός, ἕνας θησαυρός, ἕνα χρηματοφυλάκιο;

Ὡ κόσμε, μὲ θέλεις; Σοῦ φαίνομαι κοσμικός; Σοῦ φαίνομαι πνευματικός; Σοῦ φαίνομαι θεϊκός; Ἀλλ' ὦ μέρα κι ὦ κόσμε, εἴσαστε πολὺ μολυβένιοι, —

— ἂν εἶχατε πιὸ ἔξυπνα χέρια, ἂν ζητούσατε νὰ πιάσετε μιὰ πιὸ βαθιὰν εὐτυχίαν, μιὰ πιὸ βαθιὰ δυστυχίαν, νὰ πιάσετε ἕναν ὅποιονδήποτε Θεό, ἐμένα δὲν θὰ μὲ πιάνετε:

— ἡ δυστυχία μου, ἡ εὐτυχία μου εἶναι βαθιά, ὦ παράξενη μέρα, κι ὥστόσο δὲν εἶμαι κανένας Θεός, καμιὰ κόλαση Θεοῦ: ἡ ὁδὺνὴ τοῦ βαθιά 'ναι...

8

Ἡ ΟΔΥΝΗ τοῦ Θεοῦ εἶναι πιὸ βαθιά, ὦ παράξενε κόσμε! Ψάξε νὰ πιάσεις τὴν ὁδὺνὴ τοῦ Θεοῦ, ὅχι ἐμένα! Τί εἶμαι ἐγώ; Μιὰ μεθυσμένη γλυκιὰ λύρα, —

— μιὰ μεσονύχτια λύρα, μιὰ φρυνένια καμπάνα, ποὺ κανένας δὲν ἐννοεῖ, μὰ ποὺ πρ έ π ε ι νὰ μιλᾷ μπροστὰ σὲ κουφούς, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Γιατὶ δὲν μ' ἐννοεῖτε!

Πάει! Πάει! *Ω νεότητα! *Ω μεσημέρι! *Ω ἀπομεσήμερο! Τώρα πιά ἦρθε τὸ βράδι καὶ ἡ νύχτα καὶ τὰ μεσάνυχτα, — ὁ σκύλος οὐρλιάζει, ὁ ἄνεμος:

— δὲν εἶναι ἓνας σκύλος ὁ ἄνεμος; Μουγκρίζει, γαυγίζει, οὐρλιάζει! *Αχ! *Αχ! πῶς στενάζει! πῶς γελᾷ, πῶς βογγᾷ κι ἀγκομαχᾷ τὸ μεσονύχτι!

Πόσο νηφάλια μιλᾷ αὐτὴ ἡ μεθυσμένη ποιήτρια! Ξεπέρασε μήπως τὸ μεθύσι τῆς; Ξαγρύπνησε; Μηρυκάζει πάλι;

τὸν πόνο τῆς μηρυκάζει πάλι, στ' ὄνειρό τῆς, ἡ παλιά, βαθιά ὥρα τοῦ μεσονυχτιοῦ, καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμα τὴ χαρὰ τῆς. Τὴ χαρὰ τῆς ἀκριβῶς, γιατί ἀφοῦ ὁ πόνος κιόλας εἶναι βαθύς: ἡ χαρὰ 'ναι πιὸ βαθιά ἀπὸ τῆς καρδιᾶς τὸν πόνο.

9

Ω ΚΛΗΜΑ ἀμπέλου! Γιατί μ' ἐπαινᾷς; Σ' ἔκοψα ἀλήθεια! Εἶμαι σκληρός, ματώνεις — : τί θέλει ὁ ἔπαινος τῆς μεθυσμένης μου σκληρότητας;

«*Ο,τι τελειώθηκεν, ὅ,τι ὠρίμασε — θέλει νὰ πεθάνει!» αὐτὸ λές. Εὐλογημένο, εὐλογημένο νὰ 'ναι τὸ μαχαίρι τοῦ ἀμπελουργοῦ! Μὰ κάθε τι ἀνώριμο θέλει νὰ ζήσει: ἀλλοίμονο!

*Ο πόνος λέει: «Πέρασε! Φύγε, ὦ πόνε!» Μὰ ὅλα, κάθε τι ποὺ ὑποφέρει, θέλει νὰ ζήσει, γιὰ νὰ ὠριμάσει καὶ νὰ εὐθυμήσει καὶ νὰ ἐπιθυμήσει,

— νὰ ἐπιθυμήσει τὸ πιὸ μακρινό, τὸ πιὸ ὑψηλό, τὸ πιὸ φωτεινό. «Θέλω κληρονόμους, ἔτσι λένε ὅλα, κάθε τι ποὺ ὑποφέρει, θέλω παιδιὰ, δὲ θέλω τὸν ἑαυτό μου,» —

ἡ χαρὰ, ὅμως, δὲ θέλει κληρονόμους, οὔτε παιδιὰ, — ἡ χαρὰ θέλει τὸν ἑαυτό τῆς, θέλει αἰωνιότητα, θέλει ἐπιστροφή, θέλει κάθε τι ποὺ εἶναι αἰώνια ἴδιο.

*Ο πόνος λέει: «Σπάσε, ματώσου, καρδιά! Περπάτησε,

πόδι! Φτερό, πέταξε! Φύγε, μακρυά, πόνε!» Ἐμπρός, λοιπόν!
Ἐμπρός! ὦ γέριχη καρδιά μου: ἡ ὁδὸν ἡ λείει: «ἀφ' ἀ-
νίσσου»!

10

Ω ΑΝΩΤΕΡΟΙ ἄνθρωποι τί λέτε; Εἶμαι προφήτης; Ἕνας
ὄνειροπόλος; Μεθυσμένος; Ἕνας ὄνειροκρίτης; Μιὰ μεσονύχτια
καμπάνα;

Μιὰ σταγόνα δροσιᾶς; Μιὰ ἀναθυμίαση καὶ μιὰ εὐωδιὰ τῆς
αἰωνιότητης; Δὲν τὸ ἀκούσατε; Δὲν τ' ἐσφραθήκατε; Τώρα δὲ
τελειώθηκεν ὁ κόσμος μου, τὸ μεσονύχτι εἶναι καὶ μεσημέρι, —

Ὁ πόνος εἶναι καὶ χαρά, ἡ κατάρρα εἶναι κ' εὐλογία, ἡ νύχτα
εἶναι κ' Ἕνας ἥλιος, — φύγετε μακρυά, ἄλλοιῶς θὰ διδαχτήτε
πῶς: Ἕνας σοφὸς εἶναι καὶ τρελλός.

Εἶπατε ποτὲ Ναὶ σὲ καμιά χαρά; ὦ φίλοι μου, τότε εἶπατε
Ναὶ καὶ σ' ὅλους τοὺς πόνους. Ὅλα τὰ πράγματα εἶναι δεμέ-
να συναμετάξυ τους, συρραμένα, ἐρωτευμένα, —

— θελήσατε ποτὲ νὰ ἐπαναληφθεῖ ὅ,τι ἔγινε κάποτε; Ἄν
εἶπατε ποτὲ «μοῦ ἀρέσεις, εὐτυχία! μοῦ ἀρέσεις, φευγαλέο γλί-
στρομα! μοῦ ἀρέσεις, στιγμή!», τότε θελήσατε νὰ ἐπιστρέψουν
ὅλα!

— Ὅλα ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅλα αἰώνια, ὅλα δεμένα συναμετάξυ
τους, συρραμένα, ἐρωτευμένα, ὦ, ἔτσι ἀγαπήσατε τὸν κό-
σμο, —

— ὦ Αἰώνιοι, τὸν ἀγαπήσατε αἰώνιο καὶ παντοτινό: κ' εἶ-
πατε καὶ στὸν πόνο: πέρασε, μὰ ξαναγύρισε! Πλὴν
αἰωνιότητα κάθε χαρὰ θέλει!

11

ΚΑΘΕ χαρὰ θέλει τὴν αἰωνιότητα ὅλων τῶν πραγμάτων, θέ-
λει μέλι, θέλει ξύδι, θέλει μεθυσμένα μεσάνυχτα, θέλει τάφους,
θέλει τὰ παρηγορητικὰ δάκρυα τῶν τάφων, θέλει τὸ χρυσὸ σού-
ρουπο —

καὶ τί δὲ θέλει ἡ χαρά! εἶναι πιὸ διψασμένη, πιὸ ἐγκαρδια-
κή, πιὸ πεινασμένη, πιὸ τρομαγμένη, πιὸ κρυφὴ ἀπὸ κάθε πόνο,
θέλει τὸν ἑαυτό της, δαγκώνει τὸν ἑαυτό της, ἡ θέ-
ληση τοῦ δαχτυλιδιοῦ παλεύει μέσα της, —

— θέλει ἀγάπη, θέλει μῖσος, εἶναι ὑπέρπλουτη, δωρίζει, πε-
τᾶ, ζητιανεύει νὰ τὴν πάρουνε, εὐγνωμονεῖ αὐτὸν ποὺ τὴν παίρνει,
θὰ ἤθελε πολὺ νὰ τὴ μισοῦνε,

τόσο πλούσια εἶναι ἡ χαρά, ποὺ διψᾷ νὰ πονέσει, διψᾷ τὴν
Κόλαση, τὸ μῖσος, τὴ ντροπή, τὸ σακάτεμα, τὸν κόσμο, —
γιατὶ ὁ κόσμος αὐτός, ὦ τὸν γνωρίζετε δά!

ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ἐσᾶς λαχταρᾷ ἡ χαρά, ἡ ἀδάμαστη;

ἡ μακάρια, — τὸν πόνο σας, ὦ ἀποτυχημένοι! Τοὺς ἀποτυχημένους λαχταρᾷ κάθε αἰώνια χαρά.

Γιατὶ κάθε χαρὰ θέλει τὸν ἐαυτό της, θέλει καὶ τὸν πόνο τῆς καρδιάς! ὦ εὐτυχία! ὦ πόνε! ὦ, σπάσε, καρδιά! ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, διδαχτῆτε το, ἀλήθεια πὼς κάθε χαρὰ θέλει αἰωνιότητα.

— Ἡ χαρὰ θέλει τὴν αἰωνιότητα δλων τῶν πραγμάτων, βαθιά, βαθιὰν αἰωνιότητα θέλει!

12

ΜΑΘΑΤΕ τώρα πιά τὸ τραγούδι μου; Μαντέψατε τί θέλει; Ἔ, λοιπόν, ἐμπρός! ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, τραγουδήσετέ μου, λοιπόν, τὸ τραγούδι μου ὅλοι ἓναν γύρο!

Τραγουδήσετέ μου τώρα τὸ τραγούδι μου ποὺ τ' ὀνομά του εἶναι «Ἄλλη μιὰ φορά», καὶ ποὺ τὸ νόημά του εἶναι «εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων!» — τραγουδήσετε, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ἓνα γύρο ὅλοι, τὸ τραγούδι μου!

ὦ ἄνθρωπε! ἔχε τὸ νοῦ σου!
Τὰ βαθιὰ μεσάνυχτα τί λένε;
«Κοιμόμεν, κοιμόμεν....,
«ἔχω ἀπὸ βαθὺ ὄνειρο ξυπνήσει: —
«Βοθὺς εἶναι ὁ κόσμος,
«πὺρ βοθὺς ἀπ' ὅσο ἔκρινε ἡ μέρα.
«Ἡ ὁδὺνὴ του βαθιά 'ναι....,
«ἡ χαρὰ — πὺρ βαθιά ἀπὸ τῆς καρδιάς τὸν πόνο:
«Ἡ ὁδὺνὴ λέει: ἀφανίσου!
«Πλὴν αἰωνιότητα κάθε χαρὰ θέλει....,
«...Βαθιά, βαθιὰν αἰωνιότητα θέλει!»

ΤΟ ΣΗΜΑΔΙ

ΤΟ ΠΡΩΤΟ, ὅμως, ὕστερα ἀπὸ κείνη τὴ νύχτα, ὁ Ζαρατούστρα πήδησε ἀπὸ τὸ στρώμα του, ἔζωσε τὰ νεφρά του καὶ βγήκε ἔξω ἀπὸ τὴ σπηλιά του, λάμποντας καὶ δυνατός, σὰν ἓνας πρωτὶνὸς ἥλιος, ποὺ βγαίνει ἀπὸ σκοτεινὸ βουνό.

«ὦ μεγάλο ἄστρο, εἶπε, ὅπως εἶχε πεῖ κ' ἓναν ἄλλον καιρό, ὦ βαθὺ μάτι τῆς εὐτυχίας, τί θὰ γινόταν ἡ εὐτυχία σου ἂν δὲν εἶχες αὐτοὺς ποὺ φωτίζεις;

Κι ἂν ἔμεναν στὰ δωμάτιά τους, ἐνῶ ἐσὺ ἔχεις κιόλας ξυπνήσει κ' ἔρχεσαι καὶ δωρίζεις καὶ μοιράζεις: πόσο θὰ ὀργιζόταν ἡ περήφανη ντροπὴ σου!

Ἔ, λοιπόν! οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι κοιμούνται ἄκόμα, ἐνῶ ἐγὼ ἔχω ξυπνήσει: δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀληθινοὶ συνοδοιπόροι μου! Δὲν εἶναι οὗτοὶ ποὺ περιμένω ἐδῶ, στὰ βουνά μου.

Θέλω νὰ πάω στὸ ἔργο μου, στὴ μέρα μου: αὐτοί, ὅμως, δὲν

καταλαβαίνουν ποιά είναι τὰ σημόδια τοῦ πρωῒου μου — δὲν εἶναι ἐγερτήριο κάλεσμα γιὰ δαύτους.

Κοιμούνται ἀκόμα μέσα στὴ σπηλιά μου, τ' ὄνειρό τους πίνει ἀκόμα ἀπὸ τὰ μεθυσμένα μου τραγούδια. Μὰ τὸ αὐτὶ ποὺ μ' ἐκούει, — τὸ αὐτὶ ποὺ ἀκούει δὲν εἶναι ἀνάμεσα στ' ἄλλα μέλη τους.»

— Αὐτὰ εἶπε ὁ Ζαρατούστρα στὴν καρδιά του, ὅταν ἀνάτειλε ὁ ἥλιος: τότε κοίταξε ἐρωτηματικά πρὸς τὰ ὕψη, γιατί ἔκουσε ἀπὸ πάνω του τὴ διαπεραστικὴ φωνὴ τοῦ ἀετοῦ του. «Ἐμπρός, λοιπόν, φώναξε ἀπάνω σ' αὐτό, ἔτσι μοῦ ἀρέσει καὶ μοῦ ταιριάζει. Τὰ ζῶα μου εἶναι ξυπνητὰ γιατί κ' ἐγὼ ξύπνησα.

Ὁ ἀετός μου ξύπνησε καὶ τιμᾷ, ὅπως ἐγώ, τὸν ἥλιο. Μὲ νύχια ἀετοῦ ἀρπάζει τὸ καινούργιο φῶς. Εἴσαστε τ' ἀληθινὰ ζῶα μου· σὰς ἀγαπῶ.

Μοῦ λείπουν, ὅμως, ἀκόμα οἱ ἀληθινοὶ μου ἄνθρωποι!» —

ΕΤΣΙ μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα: τότε, ὅμως, ἔγινε ν' ἀκούσει ξαφνικὰ σὰν ἀναρίθμητα πουλιὰ ποὺ μυρμήκιαζαν καὶ πετούσανε γύρω του, — μὰ τὸ βόμβισμα τόσο πολλῶν φτερῶν καὶ ὁ συνωστισμὸς γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι του ἦταν τόσο μεγάλος, ποὺ ἔκλεισε τὰ μάτια του. Κι ἀληθινὰ, σὰ νὰ εἶχε πέσει ἓνα σύννεφο πάνω του, ἓνα σύννεφο σάμπως ἀπὸ βέλη, ποὺ ρίχνονται πάνω σ' ἓναν νέο ἐχθρό. Μὰ, γιὰ δέξ, αὐτό 'ταν ἓνα σύννεφο τῆς ἀγάπης, καὶ πάνω ἀπὸ ἓναν νέο φίλο.

«Τί μοῦ συμβαίνει;» σκέφτηκεν ὁ Ζαρατούστρα στὴν ἀπορημένη καρδιά του κι ἀφέθηκε ὀργὰ νὰ καθήσει πάνω στὴ μεγάλη πέτρα ποὺ θρискότανε πλάϊ στὴν ἔξοδο τῆς σπηλιάς του. Μὰ, ἐνῶ ἀπόκρουε μὲ τὰ χέρια του καὶ πάνω του καὶ κάτω του τὰ τρυφερὰ πουλιὰ, γιὰ δέξ, τοῦ συνέβηκε κάτι πὸ παράξενο ἀκόμα: ἄγγιξε ἀπρόσμενα πάνω σὲ μιὰ πυκνὴ, ζεστὴ χαίτη· τὴν ἴδιαν, ὅμως, στιγμὴν ἀντήχησε μπροστά του ἓνας βρηχυθμός, — ἓνα μακρὺ, ἀπαλὸ λιονταρίσιο μούγγρισμα.

«Τὸ σημάδι ἔρχεται», εἶπεν ὁ Ζαρατούστρα, κ' ἡ καρδιά του ἄλλαξε. Κι ἀληθινὰ, ὅταν ἀποδισφώτισε μπροστά του, ἓνα κίτρινο τεράστιο ζῶο ἦτανε πλαγιασμένο στὰ πόδια του κ' ἔτριβε τὸ κεφάλι του στὰ γόνατά του καὶ δὲν ἤθελε νὰ τ' ἐν παρατήσῃ, ἀπὸ τὴν ἀγάπη του, κ' ἔκανε σὰν ἓνα σκυλὶ ποὺ ξαναβρίσκει τὸν παλιό του ἀφέντη. Τὰ περιστέρια, ὅμως, δὲν πήγαιναν πίσω στὴν ἀγάπη τους, τὴν γιομάτη ζῆλο, καθὼς τοῦ λιονταριοῦ. Καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἓνα περιστέρι περνοῦσε ξυστὰ πάνω ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ λιονταριοῦ, τὸ λιοντάρι τίναζε τὸ κεφάλι του κι ἀπορούσε καὶ γελοῦσε γι' αὐτό.

Σ' ὅλα αὐτὰ ὁ Ζαρατούστρα δὲν εἶπε παρὰ ἓναν λόγο μόνο: «Τὰ παιδιὰ μου εἶναι κοντά, τὰ παιδιὰ μου» —, ὕστερα σῶπασε ὁλότελα. Μὰ ἡ καρδιά του εἶχε λυτρωθεῖ κι ἀπὸ τὰ μάτια του ἀνάβρυζαν στάλα-στάλα τὰ δάκρυα καὶ στάλαζαν

κ' ἔπεφταν πάνω στὰ χέρια του. Καὶ δὲν πρόσεχε τίποτα πιά, καὶ καθότανε ἐκεῖ ἀκίνητος δίχως πιά νὰ κάνει καμιά προσπάθεια ν' ἀπομακρύνει τὰ ζωντανὰ ὅπρὸ κοντά του. Τότε τὰ περιστέρια ἄρχισαν νὰ φτερουγᾶνε ἐδῶ, νὰ φτερουγᾶνε ἐκεῖ καὶ καθίζανε πάνω στοὺς ὤμους του καὶ χαϊδεύανε τ' ἄσπρα του μαλλιά καὶ δὲν ἔλεγαν νὰ κουραστοῦν ἀπὸ τὶς τρυφερότητες καὶ τὴν εὐφροσύνη τους. Πλὴν τὸ δυνατὸ λιοντόρι ἔγλυφε ὀλοένα τὰ δάκρυα ποὺ πέφτανε πάνω στὰ χέρια τοῦ Ζαρατούστρα καὶ μούγκριζε καὶ μηκόταν καὶ ρουθούνιζε δειλὰ γι' αὐτό. Τέτοια ἦτανε τὰ φερσίματα ἐκείνων τῶν ζώων. —

Ὅλα τοῦτα κρατήσανε ἄρκετὴ ὥρα, μπορεῖ ὅμως καὶ λίγη: γιατί, γιὰ νὰ μιλοῦμε σωστά, κάτι τέτοια πράγματα δὲν ἔχουνε καθόλου χρόνο πάνω στὴ γῆ —. Στὸ μεταξύ, ὅμως, εἶχανε ξυπνήσει κ' οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι μέσα στὴ σπηλιὰ τοῦ Ζαρατούστρα κ' ἔμπαιναν ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο σὲ μιὰ γραμμὴ γιὰ νὰ πᾶνε στὸν Ζαρατούστρα καὶ νὰ τοῦ προσφέρουνε τὸν πρωτὸν τους χαιρετισμό: γιατί, ὅταν ξύπνησαν, ἀνακάλυψαν πὼς δὲ θρискότανε πιά ἀνάμεσά τους. Μὰ ὅταν φτάσανε στὴν ἐμπασιὰ τῆς σπηλιᾶς κι ὁ θόρυβος τῶν βημάτων τους μπῆκε μπροστά τους, τὸ λιοντάρι τρούλλωσε τρομερὰ τ' σῦτιά του, ἔφυγε ξαφνικὰ ἀπὸ τὸν Ζαρατούστρα καὶ πήδηξε, ἄγριο καὶ μουγγρίζοντας, κατὰ τὴν ἐμπασιὰ τῆς σπηλιᾶς. Μὰ οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ὅταν τὸ ἀκούσανε νὰ βρουχιέται, φωνάξαν ὅλοι τους, σάμπως μ' ἕνα στόμα, καὶ κάμανε πίσω κ' ἐξαφανίστηκαν ὥσπου νὰ πεῖς κίμινο.

Ὁ Ζαρατούστρα ὁ ἴδιος, ὅμως, ξεκουφамένος κι ἀφηρημένος, σηκώθηκε ἀπὸ κεῖ ποὺ καθότανε, κοίταξε γύρω του, στάθηκε ξαφνιασμένος ἐκεῖ, ρώτησε τὴν καρδιά του, σκέφτηκε καὶ ἦτανε μόνος. «Μὰ τί ἄκουσα, ἀλήθεια; εἶπε στὸ τέλος σιγά, τί μοῦ συνέθηκε τώρα δά;»

Καὶ ξαφνικὰ θυμήθηκε καὶ μέσα σὲ μιὰ στιγμή κατάλαβε τί ἔχε σταθεῖ ἀπὸ τὰ χτὲς ὡς τὰ σήμερα. «Ἐδῶ ἔναι, ἀλήθεια, ἡ πέτρα, εἶπε καὶ χάιδεψε τὰ γένια του, ποὺ πάνω τῆς κάθησα ἐχτὲς τὸ πρωῒ· καὶ δῶ μὲ πλησίασε ὁ προφήτης κ' ἐδῶ ἄκουσα στὴν ἀρχὴ τὴν κραυγὴ, ποὺ τώρα δά ἄκουσα: τὴ μεγάλη κρουγὴ τῆς ἀπελπισίας.

Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, τὴν ἀπελπισία σας, ἀλήθεια, μοῦ εἶχε προφητέψει χτὲς τὸ πρωῒ ἐκεῖνος ὁ γέρο προφήτης, —

— πρὸς τὴν ἀπελπισία σας ἤθελε νὰ μὲ παραπλανήσει καὶ νὰ μὲ βάλει σὲ πειρασμό: ὦ Ζαρατούστρα, μοῦ εἶπε, ἔρχομαι γιὰ νὰ σὲ παρασύρω στὸ τελευταῖο σου ἀμάρτημα.

Στὸ τελευταῖο μου ἀμάρτημα; φώναξεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε ὀργισμένα γιὰ τὰ ἴδια του τὰ λόγια: τί νὰ μοῦ ἀπόμεινε, ἀλήθεια, γιὰ τελευταῖο μου ἀμάρτημα;»

— Καὶ γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ ὁ Ζαρατούστρα βυθίστηκε μέσα του καὶ κάθησε πάλι πάνω στὴ μεγάλη πέτρα καὶ συλλογίστηκε. Ξαφνικὰ ἀναπήδησε, —

«Ἡ συμπόνια! Ἡ συμπόνια γιὰ τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο! φώναξε κ' ἡ ὄψη του ἄλλαξε κ' ἔγινε χαλκός. Ἔ, λοιπόν! Αὐτὸ — πέρασε!

Τί σημασία ἔχουν ὁ πόνος μου καὶ ἡ συμπόνια μου!

Πασκίζω γιὰ τὴν εὐτυχία μήπως; Γιὰ τὸ ἔργο μου πασκίζω!

Μετὰ τὸ καλὸ, λοιπόν! Τὸ λιοντάρι ἦρθε, τὰ παιδιὰ μου εἶναι κοντά, ὁ Ζαρατούστρα ὠρίμασε, ἡ ὥρα μου ἔφτασε: —

Τοῦτο δῶ εἶναι τὸ πρωτὶ μου, ἡ μέρα μου ἀρχίζει: ἔλα πιά, ἔλα, ὦ Μεγάλο Μεσημέρι!» —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα κ' ἐγκατάλειψε τὴ σπηλιά του λάμποντας καὶ δυνατός, σὰν ἓνας πρωϊνὸς ἥλιος, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ σκοτεινὰ βουνά.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

Η ΧΑΛΚΙΝΗ ΣΙΩΠΗ

?

Πέντε αὐτιά — καὶ μέσα τους κανένας ἦχος!
Βουδὸς ἔγινε ὁ κόσμος...

Μὲ τὸ αὐτὶ τῆς περιέργειάς μου ἀκρουμαζόμουν:
πέντε φορές τὸ ἀγκίστρι μου ἔρριξα μακριά μου,
πέντε φορές δὲν ἔπιασα κανένα ψάρι. —
Ἀκρουμαζόμουν, — ἀπάντηση τὸ δίχτυ μου
δὲν τὸ τσιμποῦσε.
Μὲ τὸ αὐτὶ ἀκρουμαζόμουν τοῦ ἔρωτά μου.

2

Πέρα ἀπὸ τὸν Βορρά, πέρα ἀπ' τοὺς πάγους,
πέρα ἀπ' τὸ σήμερα, πέραν τοῦ θανάτου,
παραισμενισμένη
ἡ εὐτυχία μας, ἡ ζωὴ μας!
Οὔτε στὴ γῆ,
μήτε στὸ νερὸ ἀκόμα
μπορεῖς, τὸν δρόμο
πρὸς τοὺς Ὑπερβορείους νὰ θρεῖς:
γιὰ μᾶς ἔτσι προφήτεψε ἓνα σοφὸ στόμα.

3

Τὰ Ὕψη τὰ ἔχω συνηθίσει
τόσο, ποὺ πιά δὲ μὲ τραβοῦνε.
Ψηλὰ τὰ μάτια δὲ σηκώνω·
εἶμαι ἓνας ποὺ χαμηλοβλέπει,
ἓνας, ποὺ πρέπει νὰ εὐλογήσῃ:
οἱ εὐλογοῦν χαμηλὰ βλέπουν....

4

Ὅλα τὰ ἔδωσα, ὅ,τι εἶχα,
χτήματα κι ἀγαθὰ:
δὲν μοῦ ἔμεινε παρὰ
ἐσύ, ὦ μεγάλη ἐλπίδα!

5

Ἐρείπια ἀστεριῶν:
μ' αὐτὰ τὰ ἐρείπια ἔχτισα ἕναν κόσμο.

6

ὦ εὐτυχία μου τοῦ Ὑπερπέραν!
Ὅ,τι ἡ εὐτυχία μου σήμερα εἶναι
ρίχνει στὸ φῶς τῆς Ἰσκίους.

7

Αὐτὸ τὸ ἱλαρὸ δάθος!
Ὅ,τι ἀστέρι λεγόταν,
ἔχει γίνει ἕνα στίγμα.

8

Ὅχι πῶς ἔχεις τὰ εἰδῶλα γκρεμίζει:
πῶς τὸν εἰδωολάτρη γκρέμισες ἐντός σου,
νά τὸ θάρρος σου ποιό 'ταν.

9

Οἱ μεγάλοι ἄντρες πᾶν λοξὰ καὶ τὰ ποτάμια,
λοξὰ, μὰ στὸν σκοπὸ τους:
τὸ μεγαλύτερο θάρρος τους εἶναι
πῶς δὲν τρομάζουν μπρὸς στοὺς λοξοὺς δρόμους.

10

Αὕτῃ 'ναι τώρα ἡ θέλησή μου:
κι ἀφότου ἡ θέλησή μου αὕτῃ 'ναι,
ὅλα μου πᾶνε κατ' εὐχήν. —
'Ἡ τελευταία σοφία μου ἦταν τούτῃ:
ἤθελα αὐτὸ ποὺ πρέπει:
καὶ δίασα κάθε «πρέπει», ὥστε ἀπὸ τότε
κανένα «πρέπει» πιά γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει...

11

Τί γίνεται; Ἡ θάλασσα πέφτει;
Ὅχι, ἡ στεριά μου μεγαλώνει!
Μιά φλόγα νέα τὴν ἀνυψώνει!

12

ὦ κύματα, ὦ παραξενιὰ γιομάτα,
ποὺ μουρμουρίζετε ὀργισμένα, —
μὲ μένα εἶστε ὀργισμένα;

Με τὸ κουπί μου, στὸ κεφάλι
τὴν τρέλλα σας χτυπῶ.
Τὴ δάρκα τούτη, —
μὰ ἐσεῖς πρὸς τὴν ἀθανασία τὴν ὀδηγεῖτε!

13

Ἡ σοφία μου μετὸν ἥλιο συγκρινόταν:
ἤθελα νὰ ἴμουν ἡ χαρά του,
μὰ τὸν ἔχω θαμπώσει:
τῆς σοφίας μου ὁ ἥλιος, ἀπὸ τοῦτες
τὶς νυχτερίδες
ἔβγαλε τὰ μάτια...

14

Τὸ σύννεφο τῆς θύελλας ἀκόμη βουίζει
πλὴν κρέμεται ἤδη
μαρμαίροντας, ἥρεμο, βαρύν,
τοῦ Ζαρατούστρα πλούτος πάνω ἀπ' τὰ χωράφια.

15

Πνοὴ πνέει ξένη καὶ με ὑγραίνει:
εἶμαι καθρέφτης ποὺ θὰ θαμπώσει ἔτσι;

16

Στὸ συνωστισμό ὀφείλεις νὰ γυρίσεις:
ἰσιώνεις καὶ σκληραίνεις στὸν συνωστισμό.
Ἡ μοναξιὰ μαλακώνει....
ἡ μοναξιὰ διαφθείρει...

17

Νὰ ἐξαπατᾷς —
στὸν πόλεμο αὐτὸ εἶναι δλο.
Τῆς ἀλεπούς τὸ δέρμα,
ὁ πιὸ σκληρὸς θώρακός μου εἶναι.

18

Ὡς καὶ λύκος ἀκόμη ἦρθε γιὰ μάρτυράς μου,
εἶπε: «κι ἀπὸ τοὺς λύκους ἐμᾶς πιὸ καλὰ ἀκόμη σὺρλιάζεις.»

19

Ἄν σὰς ἀγαπῶ, τάχα;...
Ἔτσι ὡς ὁ καρδαλάρης τὸ ἄλογό του:
γιατὶ τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὸν σκοπὸ του.

Ὅ,τι κἀνείς δὲν ἔχει,
μὰ τὸ ἔχει ἀνάγκη, ὀφείλει
νὰ τὸ ἀρπάξει: ὅπως ἔχω
τὴν καλή μου συνείδηση πάρει.

Ἡ ἀλήθεια —
μιὰ γυναίκα, τίποτα πιὸ καλό:
ἐπίβουλη στὴ ντροπαλότητά της:
Τί πιὸ πολὺ θὰ προτιμοῦσε,
δὲ θέλει νὰ τὸ ξέρει,
τὸ κρύβει ἀπὸ τὸ δάχτυλό της πίσω...
Σὲ τί ὑποκύπτει; Στὴ βία μόνο!
Λοιπὸν, διάζετε τὴν,
ὦ οἱ πιὸ σοφοί, καὶ σκληροὶ νὰ εἴστε!
Νὰ τὴν διάζετε πρέπει,
τὴν ντροπαλὴν ἀλήθεια...
Γιὰ τὴν εὐτυχία της ἔχει
τὸν βιασμὸν ἀνάγκη —
— μιὰ γυναίκα εἶναι, τίποτα πιὸ καλό ὅχι!

Νά ποὺ στέκουν ἐδῶ,
οἱ γρανιτένιες γάτες οἱ θαφιές,
οἱ ἀξίες τῶν πρωτόγονων καιρῶν:
ἄχ! πῶς νὰ τὶς γκρεμίσεις, λοιπὸν, θές;

Εὐπροσήμερος ἀπέναντι σ' ἄνθρωπο καὶ τύχη,
μιὰ κηλὶδα τοῦ ἡλίου
σὲ χειμωνιάτικες πλαγιές.

Μάντεψε, τῶν αἰνιγμάτων φίλε:
ποῦ βρίσκεται τώρα ἡ ἀρετή μου;
Ἐφυγε τρέχοντας μακριὰ μου,
τὴν δολιότητα ἐφοδήθη
τῶν ἀγκιστριῶν καὶ τῶν διχτυῶν μου.

Ὁ οἶχος τοῦ εἶναι σκληρός,
τὸ ἐρωτικό του ἀγκάλιασμα συντρίβει:
μὴ δίνεις σ' ἓναν γίγαντα τὸ χέρι!

26

Λέτε ὅτι εἶναι ὁ Θεός σας,
 ἓνας Θεὸς τῆς ἀγάπης;
 Ἡ τύψη, τότε, ἡ τύψη,
 τοῦ Θεοῦ ἓνα δάγκωμα εἶναι,
 δάγκωμα τῆς ἀγάπης;

27

Ἡ σκέψη μου, ζεστή ἀκόμα,
 ρευστή, σκοτεινή, λάβα:
 μὰ κάθε λάβα χτίζει
 γύρω της ἓνα τεῖχος,
 κάθε σκέψη, στὸ τέλος,
 πνίγεται ἀπὸ τοὺς «νόμους».

28

Νέα φωνὴ πιά ὅταν δὲ μιλοῦσε,
 κάνατε ἀπὸ παλιᾶς λέξεις
 ἓνα νόμο:
 ὅπου παγώνει ἡ ζωὴ, ὑψώνεται ὁ νόμος.

29

Ὅ,τι κατοικεῖ γύρωθὲ σας,
 γοργὰ θὰ κατοικήσει ἐντὸς σας:
 κι ἀπὸ κοντὰ ἔρχεται ἡ συνήθεια
 ὅπου καιρὸν πολὺ καθήσεις,
 ἐκεῖ γεννιοῦνται τὰ ἥθη.

30

Εἶσαι δυνατός;
 δυνατὸς σὰν γάϊδαρος, σὰν Θεὸς δυνατός;
 Εἶσαι περήφανος;
 περήφανος ἀρκετά, ποὺ νὰ μὴ ντρέπεσαι γιὰ τὴ ματαιοδοξία σου;

31

Κοίτα μακριά! πίσω μὴν κοιτάξεις!
 θὰ βουλιάξεις
 ἂν πάντα ὡς τὰ βάθη τῶν πραγμάτων πηγαίνεις.

32

Μὴ μοῦ ὀργίζεστε, ποὺ μὲ πῆρεν ὁ ὕπνος:
 εἶχα κουραστεῖ μόνο, δὲν εἶχα πεθάνει.
 Ἄσκημα ἤχοῦσεν ἡ φωνή μου;
 Μὰ ροχαλιτὰ καὶ ρουθουνιάσματα μόνον

Ήταν: ή μουσική ένός κουρασμένου,
κι όχι ένα καλωσόρισμα του θανάτου.

33

Τò ύψιστο τούτο εμπόδιο,
τῶν σκέψεων τή σκέψη τούτη,
ποιός, τάχα, τήν δημιούργησε;
Ή ίδια ή ζωή δημιούργησε
τò εμπόδιο τò ύψιστό της:
πάνω άπ' τήν ίδια της τήν σκέψη
πηδᾷ πιᾷ τώρα.

34

Άνεβαίνετε,
είναι αλήθεια ότι ανεβαίνετε,
ὦ υπέροχοι άνθρωποι;
Δέν είστε, με τò συμπάθειο,
τῆς μπάλλας ὅμοιοι, πρὸς τò "Ανω πιεσμένοι
—άπ' ὅ,τι κατώτερο έχετε έντός σας;...
Τὸν έαυτό σας δέ φεύγετε, ὦ Άνεβαίνοντες;

35

Στὴν άδυσσο ρίξε ὅ,τι βαρύ "χεις!
"Ανθρωπε, ξέχνα! "Ανθρωπε, ξέχνα!
Θεία είναι τῆς λησμονιάς ή Τέχνη!
Θέλεις νά πετάξεις;
Θέλεις νά γίνεις οί οίκεϊος του "Υψους;
Στὴ θάλασσα ὅ,τι πιὸ βαρὺ έχεις ρίξε!
Έδῶ "ναι ή θάλασσα, στὴ θάλασσα ρίξου!
Θεία είναι τῆς λησμονιάς ή Τέχνη!

36

Τὸν ριψοκίνδυνο
φυλάξου μὴν προειδοποιήσεις!
Μόνο γιὰ τὴν προειδοποίησή σου
θὰ τρέξει σ' ὅλες τὶς άδύσσους.

37

Ποῦ πῆγε; Ποιός ξέρει!
Μὰ βέβαιον είναι ὅτι έχει δύσει.
Στὸ έρημο διάστημα έσθησε ένα άστέρι:
τὸ διάστημα έρημώθη τώρα...

38

Γιατί άραγε άπὸ τὸ ύψος του έγκρεμίστη;
τί τὸν παραπλάνησε τάχα;

Ὁ οἶχτος γιὰ κάθε τι ποὺ χαμηλά 'ταν
τὸν παραπλάνησεν: ἐκεῖ κείται τώρα
συντριμμένος, ἀχρηστος, ψυχρός. —

39

Κιόλας γυρίζει ἀπροσδόκητα στὸν ἑαυτὸ του,
κουράστηκε κιόλας,
κιόλας τοὺς δρόμους ἀπ' ὅπου πέρασε, γυρεύει —
κι ὥστόσο, τώρα στερνὰ ἀκόμα,
κάθε τι ἀπαραιτίαστον ἀγαποῦσε!

40

Κρυφὰ ἀπὸ τὴ φλόγα του ρεύει,
ὄχι γιὰ τὴν πίστη του, ἀλλὰ
μᾶλλον γιὰτὶ δὲν εὔρισκε πιά
τὸ θάρρος σὲ τίποτα νὰ μὴ πιστεύει.

41

Μόνο αὐτὸ σώζει ἀπὸ τὸν πόνο —
διάλεξε τώρα:
τὸν γρήγορο θάνατο
ἢ τὴν πολύχρονη ἀγάπη.

42

Μικροὶ ἄνθρωποι,
ἐμπιστοι, εἰλικρινεῖς,
μὰ χαμηλὲς πόρτες:
δὲν τίς περνᾷ παρὰ τὸ Χαμηλὸ μονάχα!

43

Θές νὰ τοὺς πιάσεις;
Πές τους, ὅπως
σὲ παραπλανημένα ἀρνιά:
«Τὸν δρόμο σας, ὦ, τὸν δρόμο σας,
τὸν ἔχετε χάσει!»
'Ακολουθοῦν ἐκεῖνον
ποὺ ἔτσι τοὺς κολακεύει.
«Πῶς; εἴχαμε ἓναν δρόμο;»
συλλογοῦνται κρυφά:
«Φαίνεται, ἀλήθεια, πῶς εἴχαμε ἓναν δρόμο!»

44

Ράθυμα μάτια,
ποὺ ἀγαποῦν σπάνια:

μ' ἂν ἀγαπήσουν, ἀπαιστράπτουν
σὰν μεταλλεῖο χρυσοῦ,
ὅπου ἕνας δράκος φρουρεῖ
τοὺς θησαυροὺς τῆς ἀγάπης...

45

Ἐνα ἀποφασιστικὸ μάτι
καλοκαλυμμένο:
σπάνια φωτεινὸ, —
τιμᾶ αὐτόν, ποὺ γι' αὐτὸν ἀνοίγει.

46

Θέλεις νὰ πιάσεις ἀγκάθια;
Πεῖρα ἀκριβὰ πληρωμένη
γιὰ τὰ δάχτυλά σου!
Μᾶλλον μαχαίρι δίκοπο νὰ πιάσεις!

47

Ἀνήσυχτοι σὰν ἄτια:
μὴ κι ὁ ἴδιος μας ὁ ἴσκιος δὲν διστάζει
γιὰ τὸ πάνω ἢ τὸ κάτω;
Πρέπει νὰ μᾶς ὁδηγήσουν μὲς στὸν ἥλιο,
πάνω στὸν ἥλιο(...)

48

Ὅταν ὁ μέγας φόβος κυριαρχήσει
τὸν ἐρημίτην, ὅταν ὁ ἐρημίτης
τρέχει καὶ τρέχει δίχως
νὰ ξέρει κι ὁ ἴδιος ποῦ πηγαίνει,
ὅταν ἀνεμικὲς μουγκρίζουν πίσωθὲ του,
ὅταν ἡ ἀστραπὴ σφασιάζει πάνωθὲ του,
ὅταν ἡ σπηλιά του τὸν τρομάζει
μὲ φαντάσματα (...)

49

Εἶσαι τόσο περίεργος; Πόσο;
Μπορεῖς πίσω ἀπὸ τὴ γωνιά νὰ κοιτάξεις;
Γιὰ νὰ δεῖ ἔτσι κανεὶς πρέπει νὰ ἔχει
μάτια καὶ πίσω ἀπ' τὸ κεφάλι ἀκόμα.

50

Κιόλας δυσαρεστεῖται,
ζωηρὰ τεντώνει
τὸν ἀγκῶνα,

ἡ φωνή του ξυνίζει,
τὸ μάτι του κοιτάζει ξυνισμένο (...)

51

«Ἀκόμη κι ὁ καπνὸς σὲ κάτι χρησιμεύει»,
λέει ὁ βεδουῖνος, λέω κι ἐγώ: ὦ
καπνέ, δὲν ἀναγγέλλεις, τάχα,
σ' αὐτὸν ποὺ εἶναι στὸ δρόμο
τὸ φιλόξενο τζάκι;

52

Ἕνας κουρασμένος ὁξοιπόρος,
ποὺ μὲ σκληρὰ γαυγίσματα ἕνας
σκύλος τὸν ὑποδέχεται....

53

Εἶσαι εὐτραυστος; Τότε
ἀπὸ τὰ παιδικὰ χέρια φυλάξου!
Τὸ παιδὶ δὲ μπορεῖ νὰ ζήσει
ἂν τίποτα δὲ σπάζει...

54

Σκεφτήκαμε ἀσκημα ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο;...
Μᾶς χωρίζεν ἀπόστασις μεγάλη, βλέπεις !
Πλὴν τώρα πιά, σὲ τούτη τὴν μικρότατη καλύβα
φυλακισμένοι ἀπὸ τὴν ἴδια μοῖρα,
πῶς θὰ μπορούσαμε ἐχθροὶ νὰ εἴμαστε ἀκόμα;
Βέβαια ποὺ πρέπει ν' ἀγαποῦμε,
ὅταν νὰ δραπετέψουμε δὲν τὸ μπορούμε...

55

Μόνον αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νὰ λησμονήσει
μπορεῖ καὶ καλὸς νὰ παραμείνει.
Παιδιὰ ποὺ ἔχουνε μνήμη καὶ θυμούνται
τὴ μομφή, τὴν ἐπίπληξη, τὴν τιμωρία,
κρυφίνοσιν καὶ μνησίκασιν κ' ἐπίβουλά 'ναι...

56

Ἀναμασσοῦν χαλίκια,
μὲ τὴν κοιλιά πεσμένοι
μπρὸς σὲ στρογγυλὰ πραιματάκια·
ὅ,τι δὲν πέφτει προσκυνοῦνε, —
αὐτοὶ οἱ στερνοὶ λάτρεις τοῦ Θεοῦ,
οἱ πιστοὶ οἱ στερνοὶ τούτοι!

ὦ, αὐτοὶ οἱ ποιητές!
 Ἄτια βαρβάτα μεταξύ τους
 ποὺ χρεμετίζουν μὲ γουρουνίσιο τρόπο!

Σὲ ποιόν ταιριάζει τὸ κάλλος;
 Ὅχι στὸν ἄντρα:
 κρύβει τὸν ἄντρα τὸ κάλλος, —
 πλὴν λίγο ἀξίζει ἓνας κρυμμένος ἄντρας.
 Ἀστόλιστος, λοιπόν, προχώρει...

«Ἀγάπα τὸν ἐχθρό σου,
 ἄφησε τὸν ληστή νὰ σὲ ληστέψει»:
 ἡ γυναίκα τὸ ἀκούει — καὶ τὸ κάνει.

Τὶς μεγάλες σου σκέψεις,
 ποὺ ἔρχονται ἀπ' τὴν καρδιά,
 κι ὅλες σου τὶς μικρὲς
 — ἔρχονται ἀπ' τὸ κεφάλι —
 δὲν τὶς σκέφτηκες ἄσκημα τάχα;

Πολὺν καιρὸ κάθησε μέσα στὸ κλουβὶ
 αὐτὸς ὁ δραπέτης!
 Πολὺν καιρὸ φοβήθηκε ἓναν
 ραβδοῦχο!
 Τώρα τὸν δρόμο του πάει φοβισμένος:
 ὅλα τὸν κάνουν νὰ τρέμει,
 ἀκόμα κι ὁ ἴσκιος μιᾶς βέργας
 τὸν κάνει νὰ τρέμει.

Ρέει γάλα
 στὶς ψυχὲς τους· κάτι
 πρὶν πολὺ ἀκόμα: τὸ πνεῦμα τους εἶναι
 τυρόγαλο!

Εἶναι κάδουρες· ἀπέναντί των
 συμπάθεια δὲν τρέφω:

ἄν τοὺς πιάσεις, δαγκώνουν,
ἄν τοὺς ἀφήσεις, κάνουν πίσω.

64

Σοφὸς σὲ παλιὰ πράγματα,
μιὰ δουλειὰ νεκροθάφτη,
μιὰ ζωὴ ἀνάμεσα σὲ φέρετρο καὶ περιτρίμματα

65

Ἡ νόησή τους παρανόησή 'ναι,
τὸ ἀστεῖο τους ψελλίζει καὶ μωρολογεῖ.

66

Ἀδέκαστος σ' αὐτὸ ἐπιμένει,
πιὸ πολλὴν αἴσθησι τοῦ δίκιου
ἔχοντας στοῦ ἀριστεροῦ ποδιοῦ του
τὸν δάχτυλο, ἀπ' ὅση ἐγὼ 'χω μέσα
σ' ὅλο μου τὸ κεφάλι. Τέρας
ἀρετῆς, στὰ ὀλόλευκα ντυμένο.

67

Ἀλήθειες, ποὺ ἀκόμα κανένα
χαμόγελο δὲν ἔχει χρυσώσει,
πράσινες καὶ στυφές ἀλήθειες
κι ἀνυπόμονες μὲ τριγυρίζουν.

68

Μιὰ ψυχὴ χιονισμένη
ποὺ τὸν νοτιὰ προτρέπει.

69

Ἐνα σπιθιστὸ καὶ χορευτικὸ ρυάκι
ποὺ τὸ φυλακίζει σκολιὰ
κοίτη ἀπὸ βράχια: σὲ μαῦρες
ἀνάμεσα πέτρες ἀσπαίρει
ἡ ἀδημονία του καὶ λάμπει.

70

«Στὴν κόλαση πάει ποὺ τὸν δρόμο σου παίρνει;»
«Ἐ, λοιπόν, τὸ δράμα πού, στὴν Κόλασή μου, φέρνει,
μὲ καλὰ ρητὰ θὰ πλακοστρώσω.»

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β'

Τὰ 82 ἀποσπρίσματα ποὺ ἀκολουθοῦν ἀνήκουν στὰ κατὰλοιπαι τοῦ Φρειδερίκου Νίτσε καὶ μποροῦν νὰ βοηθήσουν στὴν κατανόηση τοῦ «*Ἐτσι μίλησεν ὁ Ζαροατούστρας*». Ὁ ἴδιος ὁ φιλόσοφος φαίνεται ὅτι εἶχε τὴν πρόθεση νὰ γράφει κάποτε ἓνα γλωσσάριο στὸ ἔργο του αὐτό, μὰ ποτὲ δὲν κατάφερε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιό του. Πολλὲς σημειώσεις, κρατημένες στὰ σημειωματάριά του, ὅποτε τοῦ ἐρχόταν ἡ ἐμπνευση, εἶναι ἀπλὲς συγκεφαλαιώσεις ἢ ὑπομνηματισμοὶ γιὰ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴ στὸ νόημα αὐτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ κεφαλαίου. Ἀλλες, ἀντίθετα, δίδουν διευκρινίσεις, ἀληθινὰ πολὺτιμες, στὸν προσεχτικὸν ἀνογνωστὴ. Ὅπως παρουσιάζονται ἐδῶ, καὶ παρὰ τὸν ἡμιτελὴ χαρακτῆρα τους, οἱ ὀγδονταδὺ αὐτοὶ ἀφορισμοὶ ἐπιτρέπουν, ὅπωςδὴποτε, νὰ ρίξει κανεὶς μιὰ ματιὰ στὸ διανοητικὸ ἐργαστήριον τοῦ Νίτσε.

1

Κάθε σκοπὸς ἔχει ἀπωλεσθεῖ: οἱ διαβαθμίσεις τῶν ἀξιῶν στρέφονται ἢ μιὰ ἐναντίον τῆς ἄλλης.

Λένε καλὸν αὐτὸν ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν καρδιά του, ἀλλὰ κι αὐτὸν ποὺ δὲν ὑπακούει παρὰ μόνο στὸ καθῆκον του.

Λένε καλὸν τὸν μαλακὸ ἄνθρωπο, τὸν συμφιλίωτικό, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνδρεῖο, τὸν ἄκαμπτο κι αὐστηρό.

Λένε καλὸν αὐτὸν ποὺ δὲν ἀσκεῖ καμιὰ βία στὸν ἑαυτό του, μὰ καὶ τὸν ἥρωα τῆς αὐτοκυριαρχίας.

Λένε καλὸν τὸν ἀπόλυτο φίλο τῆς ἀλήθειας, μὰ καὶ τὸν γιομάτον συμπόνια ἄνθρωπο ποὺ παρουσιάζει τὰ πράγματα διαφορετικὰ ἀπ' ὅ,τι εἶναι πράγματι.

Λένε καλὸν αὐτὸν ποὺ ὑπακούει στὸν ἑαυτό του, μὰ καὶ τὸν θεοσεβῆ.

Λένε καλὸν τὸν διακριτικὸ κ' εὐγενικὸ ἄνθρωπο, μὰ κ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν περιφρονεῖ καὶ ποὺ δὲν κοιτάζει ἀπὸ ψηλά.

Λένε καλὸν τὸν φιλόανθρωπο ποὺ ἀποφεύγει τὸν πόλεμο, μὰ κι αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀπληστος γιὰ μάχες καὶ γιὰ νίκες.

Λένε καλὸν αὐτὸν ποὺ θέλει νὰ εἶναι πάντα πρῶτος, μὰ κι αὐτὸν ποὺ δὲ θέλει νὰ κερδίζει εἰς βάρος ὁποιουδήποτε ἄλλου.

2

Ἔχουμε μέσα μας μιὰ τεράστια δύναμη ἠθικῶν συναισθημάτων, μὰ κανένας σκοπὸς ποὺ θὰ μπορούσε νὰ τὰ ἱκανοποιήσῃ ὅλα. Τὰ συναισθήματα αὐτὰ ἀντιφάσκουνε μεταξύ τους: προέρχονται ἀπὸ διαφορετικοὺς πίνακες ἀξιῶν.

Ἐπὶ τὸν σκοπὸν, ὅπου θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ δύναμις αὐτή.

3

Κάθε σκοπὸς ἔχει ἀπωλεσθεῖ. Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ προσδιορίσουν ἓνα. Ἦταν πλάνη τ' ὅτι πίστεψαν πὼς ἔρχαν ἓνα: τοὺς ἔδωσαν ὅλους στὸν ἑαυτό τους. Μὰ οἱ πρῶτοι ὅροι γιὰ κάθε ἀλλοτινὸ σκοπὸ ἔχουν ἀπωλεσθεῖ σήμερα.

Ἡ ἐπιστήμη δείχνει τὸ δρόμο ποὺ θ' ἀκολουθήσουμε, ἀλλ' ὄχι τὸν σκοπὸ: θέτει, ὡστόσο, τοὺς πρώτους ὅρους στοὺς ὁποίους θὰ πρέπει ν' ἀνταποκρίνεται ὁ νέος σκοπός.

4

Ἡ βαθιὰ στεירות τῶν δεκατοῦ αἰῶνα. Δὲν ἔχω συναντήσει ἄνθρωπο ποὺ νὰ ἔφερνε ἓνα καινούργιο, ἀληθινά, ἰδανικό. Φταίει ὁ χαρακτήρας τῆς Γερμανικῆς Μουσικῆς ποὺ μ' ἔχει κάνει νὰ ἐλπίζω. Ἕνας πρὸ δυνατὸς τύπος, ποὺ θὰ ἔταν μιὰ σύνθεση τῶν δυνάμεών μας, — αὐτό ἔταν ἡ πίστις μου.

Σὲ μιὰ πρώτη ματιὰ ὅλα φαίνονται παρακμή. Πρέπει νὰ κατευθύνουμε μ' ἓνα τέτοιο τρόπο τὴν καταστροφή, ποὺ νὰ κάνει δυνατὴ μιὰ καινούργια μορφή τῆς ὑπαρξοῦς γιὰ τοὺς πιὸ δυνατοὺς.

5

Ἡ διάλυσις τῆς ἠθικῆς ὁδηγεῖ, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς πρακτικὲς τῆς συνέπειες στὸ ἀτομικὸ ἄτομο καθὼς καὶ στὴ διαίρεσις τοῦ ἀτόμου σὲ πολλαπλότητες — ἀστασία ἀπόλυτη.

Γι αὐτὸ κ' εἶναι ἔσο ποτὲ ἀπαραίτητος ἓνας σκοπὸς καὶ μιὰ ἀγάπη, μιὰ καινούργια ἀγάπη.

6

«Ὅσον καιρὸ κρεμότανε ἡ ἠθική σας πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, ἀνάπνεα σὰν κάποιος ποὺ ἀσφυχτιᾷ. Ἔτσι, χρειάστηκα νὰ στραγγαλίσω αὐτὸ τὸ φίδι. Ἦθελα νὰ ζήσω, γι' αὐτὸ ὥφειλα νὰ πεθάνω.»

7

Ὅσο θὰ πρέπει νὰ ἐνεργεῖ ἀκόμα κανεῖς, ὅσο, ἐπομένως, θὰ προστάζει, δὲ θὰ ὑπάρχει σύνθεσις (ἡ κατάργησις τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου). Δὲ γίνεται διαφορετικά. Τὰ ἐνστικτα καὶ ἡ λογικὴ ποὺ προστάζει δὲ θὰ ἔξεραν μὲ ποιὸν ἄλλο τρόπο θὰ μπορούσαν νὰ ξεπεράσουν τὸ σκοπὸ. Νὰ χαιρόμαστε τὸν ἑαυτό μας στὴν πράξη.

Κανείς δὲ θέλει νὰ σηκώνει τὸ βάρος αὐτοῦ ποὺ δὲν τοῦ τὸ ἔχουν προστάξει. Κάνει, ὅμως, ὅ,τι ὑπάρχει πιὸ δύσκολο, ὅταν τοῦ τὸ προστάξουνε.

Νὰ ξεπερνᾷς τὸ παρελθὸν μέσα σου: νὰ ξανασυνδυάζεις τὰ ἐνστικτα καὶ νὰ τὰ κατευθύνεις ὅλα μαζὶ πρὸς ἓναν μόνο σκοπό: αὐτό 'ναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο! Δὲν εἶναι μόνον τὰ κακὰ ἐνστικτα ποὺ πρέπει νὰ ξεπεραστοῦν — πρέπει νὰ κάνεις *tabula rasa* καὶ τὰ λεγόμενα καλὰ ἐνστικτα, γιὰ νὰ τα ξαναθυσιάσεις!

Δὲν πρέπει νὰ κάνεις π η δ ή μ α τ α στὴν ἀρετή! Καθένας πρέπει ν' ἀκολουθεῖ διαφορετικὸ δρόμο! Αὐτό, ὅμως, ποὺ ὀφείλει νὰ μὴν κάνει ὁ καθένας εἶναι τὸ νὰ θέλει νὰ φτάσει ὅσο γίνεται πιὸ ψηλά! Ἀντίθετα, καθένας μπορεῖ νὰ χρησιμεύσει σὰν γ έ φ υ ρ α καὶ σὰν μ ά θ η μ α γιὰ τοὺς ἄλλους.

Μὲ τὴν καλὴ θέλησή τους νὰ βοηθοῦν, νὰ συμπάσχουν, νὰ ὑποτάσσωνται, νὰ παραιτοῦνται ἀπὸ τὶς προσωπικὲς ἐπιθέσεις, οἱ ἀσήμεντοι κ' ἐπιπόλαιοι μπορεῖ καὶ νὰ γίνουν κάτι ὑποφερτὸ γιὰ τὸ μάτι: δὲν πρέπει, γιὰ ὅλο τὸν κόσμο, νὰ τοὺς βγάλεις τὴν ιδέα πὼς ἡ θέληση αὐτὴ εἶναι «ἡ ἴδια ἡ ἀρετή».

Ὁ ἄνθρωπος κάνει πολύτιμὴ μιὰ πράξη: μὰ πὼς μιὰ πράξη θὰ ἔκανε πολύτιμο ἓναν ἄνθρωπο;

Ἡ ἠθικὴ εἶναι ὑπόθεση ἐκείνων ποὺ δὲ μποροῦν ν' ἀπολευθερωθοῦν ἀπ' αὐτήν: γι' αὐτὸ κι ἀποτελεῖ μέρος τῶν «ὄρων ὑπάρξεώς» των. Δὲ μπορεῖ κανείς ν' ἀνατρέψει τοὺς ὄρους τῆς ὑπαρξης: ὅ,τι μπορεῖ μόνο εἶναι...νὰ μὴ τοὺς ἔχει!

Ἄν ἦταν ἀλήθεια πὼς ἡ ζωὴ δὲν ἀξίζει νὰ ἐπιβεβαιώνεται, ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος θ' ἀ π α τ ο ὕ σ ε τὸν πλησίον του, μὲ τὸ νὰ ξεχνᾷ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τὶς βοηθητικὲς ἀρετές του — κι αὐτὸ γιὰ τὸ προσωπικὸ συμφέρον του.

«Ἀγάπα τὸν πλησίον σου» — αὐτὸ πρῶτα ἀπ' ὅλα σημαί-

ΔΙΑΦΟΡΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Ἐκεῖνοι ποὺ π ρ ο σ τ ᾶ ζ ο υ ν, οἱ δυνατοὶ ποὺ δὲν ἀγαποῦν παρὰ μόνο τὰ πρότυπα σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν. Τὰ πληθωρικὰ πλάσματα, τὰ πολυσύνθετα, τὰ ἀπόλυτα, ποὺ ξεπερνοῦν ὅ,τι ὑπάρχει.

2. Ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι ὑ π ᾶ κ ο υ ο ι, οἱ «ἀπελευθερωμένοι» — ἡ ἀγάπη κ' ἡ εὐλάβεια εἶναι ἡ εὐτυχία τους· ἔχουν συναίσθηση τοῦ ἀνώτερου. (Κατάργηση τῆς ἀτέλειάς τους μὲ τὴ θεωρία!)

3. Ο ἰ σ κ λ ᾶ θ ο ι, τὸ εἶδος «δοῦλος» — : πρέπει νὰ τοὺς δημιουργεῖς εὐμάρεια· τὸν οἶχτο τῶν μὲν γιὰ τοὺς δέ.

23

Αὐτὸς ποὺ δίδει, αὐτὸς ποὺ δημιουργεῖ, αὐτὸς ποὺ διδάσκει — νὰ ποιοί εἶναι οἱ πρόδρομοι τοῦ κυρίαρχου.

24

Κάθε ἀρετὴ, κάθε νίκη ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας δὲν ἔχει νόημα παρὰ μόνο σὰν προετοιμασία τοῦ κυρίαρχου!

25

Κάθε θυσία ποὺ ἐτοιμάζει τὸν κυρίαρχο θὰ ὑπολογιστεῖ στὸ ἑκατονταπλάσιο.

26

Ὅταν ὁ στρατάρχης, ὁ ἡγεμόνας, αὐτὸς ποὺ εἶναι ὑπεύθυνος μπροστὰ στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, κάνει μιὰ θυσία, πρέπει νὰ τὸν τιμοῦμε ἐξαιρετικά.

27

Τὸ θαυμάσιο ἔργο τοῦ κυρίαρχου ποὺ ἐκπαιδεύεται μόνος του, — τὸ εἶδος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ λαοῦ ποὺ θέλει νὰ κυριαρχήσει ὀφείλει νὰ βρίσκει μέσα του τὸ π ρ ό τ υ π ό του: σ' αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ δάσκαλος!

28

Ὁ μεγάλος παιδαγωγὸς εἶναι σὰν τὴ φύση: πρέπει νὰ σ ω ρ ι ᾶ σ ε ι ἐμπόδια, μόνο γιὰ νὰ ξ ε π ε ρ α σ τ ο ῦ ν αὐτὰ τὰ ἐμπόδια.

29

Οἱ νέοι κυρίαρχοι εἶναι ὁ πρῶτος βαθμὸς τοῦ ἀνώτερου κατασκευαστῆ προτύπων (ἀποτυπώνουν τὸν τύπον τους.)

Τὰ ἔθιμα εἶναι τ' ἀποτελέματα μεγάλων ἀτόμων καὶ χρησιμεύουν σὰ μέσο γιὰ νὰ λιθοκολληθῶν καὶ νὰ ριζώσων τὰ μεγάλα ἄτομα — ἴσαμε νὰ φέρουν, τελικά, καρπούς.

31

Πραγματικά, οἱ ἄνθρωποι δοκιμάζουν πάντα νὰ μπόρῶν νὰ κάνουν δίχως τὰ μεγάλα ἄτομα, μὲ σωματεῖα, κλπ. Μὰ ἐξαρτῶνται μ' ἓναν τρόπο ἀπόλυτο ἀπ' αὐτὰ τὰ πρότυπα.

32

Τὸ εὐδαιμονικὸ καὶ κοινωνικὸ ἰδανικὸ ὀπισθοδρομεῖ τοὺς ἄνθρωπους — δημιουργεῖ, ἴσως, ἓνα εἶδος ἐργάτη πολὺ χρήσιμο — κ' ἐπινόεῖ τὸν ἰδανικὸ σκλάβο τοῦ μέλλοντος, τὴν κατώτερη τάξη ποὺ εἶναι ἀπαραιτήτη!

33

Ἰσὶα δικαιώματα γιὰ ὅλους — αὕτῃ 'ναὶ ἡ πιὸ θαυμάσια ἀδικία· γιὰτὶ ἀπὸ τὸ καθεστῶς αὐτὸ ὑποφέρουν οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι.

34

Δὲν πρόκειται καθόλου γιὰ τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου, γιὰτὶ κ' οἱ πιὸ ἰσχυροὶ κ' οἱ πιὸ ἀνίσχυροι εἶναι ἴσοι ὡς πρὸς τοῦτο ἐδῶ: ἐντείνουν τὴ δύναμή τους ὅσο μποροῦν.

35

Νέα διατίμηση τοῦ ἀνθρώπου: πρῶτα-πρῶτα οἱ ἐρωτήσεις:

- πόση δύναμη ἔχει μέσα του;
 - πόση πολλαπλότητα ἐνστίκτων;
 - πόσες ἱκανότητες μεταδοτικότητας καὶ δεκτικότητας;
- Ὁ κυρίαρχος σὰν ἀνώτερος τύπος.

36

Ὁ Ζαρατούστρα εἶναι εὐτυχισμένος ποὺ τέλειωσε ἡ πάλη τῶν τάξεων καὶ πῶς τώρα πιά ἔρχεται ἐπιτέλους ὁ καιρὸς τῆς κυριαρχίας τῶν ἀτόμων. Τὸ μῖσος τοῦ συστήματος τῆς δημοκρατικῆς ἰσοπέδωσης μόνο στὸ πρῶτο ἐπίπεδο: γενικῶς πρέπει νὰ συγχαίρει τὸν ἑαυτό του ποὺ τὰ πράγματα φτάσανε.

ἐπιτέλους, στὸ σημεῖο αὐτό. Τώρα πιά μπορεῖ ν' ἀρχίσει τὸ ἔργο του.

Οἱ διδασκαλίες του δὲν ἀπευθύνονταν ὡς τὰ τώρα παρὰ μόνο πρὸς τὴν κυρίαρχη τάξη τοῦ μέλλοντος. Αὐτοὶ οἱ κύριοι τῆς γῆς ὀφείλουνε τώρα ν' ἀντικαταστήσουν τὸ Θεὸ καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴ βαθιὰ καὶ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη, ἀπέναντί των, ἐκείνων ποὺ εἶναι οἱ κυριαρχημένοι. Κατ' ἀρχήν: τὴ νέα τους ἀγιότητα, τὴ νέα παραίτησή τους ἀπὸ τὴν εὐτυχία καὶ ἀπὸ τὶς ἀνέσεις. Προσφέρουν στοὺς κατώτερους τὴν προσδοκία τῆς εὐτυχίας καὶ ὅχι στοὺς ἑαυτοὺς τους. Σώζουν τοὺς κακογεννημένους μὲ τὸ δόγμα τοῦ «γρήγορου θανάτου»· προσφέρουν θρησκείες καὶ συστήματα, ἀνάλογα μὲ τὸν χώρο μέσα στὴν ἱεραρχία.

37

Ἡ σύγκρουση τοῦ κυρίαρχου εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ πιὸ μακρυνοῦ μέσα στὴν ἀγάπη τοῦ γιὰ τὸν πλησίον.

Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς δημιουργὸς καὶ τὸ νὰ ἔναι καλός, δὲν πρόκειται γι' ἀντινομίες μὰ γιὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶμμα, ἀλλὰ μὲ μακρυνὲς ἢ κοντινὲς προοπτικές.

38

Τὸ συναίσθημα τῆς δύναμης. Ἀνταγωνισμὸς ὅλων τῶν «Ἐγὼ» γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ ἰδέα ποὺ ὀδηγεῖ πάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα, — τὸ ἄστρο της, νὰ ποῦμε. Τὸ Ἐγὼ εἶναι ἓνα *primum mobile*.

39

Ἀγώνας γιὰ τὴν χρησιμοποίηση τῆς δύναμης ποὺ παρουσιάζεται μέσα στὴν ἀνθρωπότητα! Ὁ Ζαρατούστρα προσκαλεῖ σ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα.

40

Νὰ ὀδηγεῖς καλὰ τὸ ἰδανικό μας: — ν' ἀγωνίζεσαι γιὰ τὴ δύναμη μὲ τέτοιο τρόπο ποὺ ὁ ἀγώνας αὐτὸς ν' ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ἰδανικό.

41

Τὸ δόγμα τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς εἶναι τὸ τροπικὸ σημεῖο τῆς ἱστορίας.

Ξαφνικὰ ἀνοίγεται ἡ τρομαχτικὴ περιοχὴ τῆς ἀλήθειας. Ὑπάρχει μιὰ φύλαξη μὴ συνειδητὴ, μιὰ προφύλαξη, μιὰ ἀποκάλυψη, μιὰ ἐγγύηση κατὰ τῆς πιὸ δύσκολης Γνώσης. Ἔτσι ἔζησα ὡς τὰ τώρα: λ ἄ θ ρ α, κατὰ κάποιον τρόπο. Μὰ ἡ συνεχὴς προσπάθεια γιὰ ν' ἀφαιρέσω τὶς πέτρες ἔδωσε τὴν παντοδυναμία στὸ ἔνστικτό μου. Τώρα ἀφαιρῶ τὴν τελευταία πέτρα. Ἡ φοβερὴ ἀλήθεια ὁ ρ θ ῶ ν ε τ α ι μ π ρ ο σ τ ἄ μ ο υ.

Ἰκεσία τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ τάφου: — δημιουργήσαμε τὴν ἀλήθεια, τὴν ξυπνήσαμε: ὑπέρτατη ἐκδήλωση θάρρους καὶ συναισθήματος δυνάμεως. Περιφρόνηση κάθε ἀπαισιοδοξίας, ὅπως ὑπῆρξεν ὡς τώρα.

Ἀγωνιζόμαστε μὲ τὴν ἀλήθεια, — ἀνακαλύπτουμε πῶς τὸ μόνο μέσον γιὰ νὰ τὴν ὑποφέρουμε εἶναι νὰ δημιουργήσωμε ἀκριβῶς ἓνα πλᾶσμα ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ τὴν ὑποφέρει· ἐφ' ὅσον δὲ θὰ προτιμούσαμε πάλι νὰ θαμπωθοῦμε θεληματικὰ μας καὶ νὰ τυφλωθοῦμε μπροστά της. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸ μπορούμε πιά!

Δημιουργήσαμε τὴν πιὸ δύσκολη σκέψη — ἃ ς δ η μ ι ο υ ρ γ ῆ σ ω μ ε τ ῶ ρ α τ ὸ π λ ᾶ σ μ α ποὺ θὰ τὴν βρίσκει εὐκόλη καὶ ποὺ θὰ τὸν κάνει εὐτυχισμένον!

Γιὰ νὰ μπορούμε νὰ δημιουργοῦμε πρέπει νὰ δίνουμε τὴ μεγαλύτερη ἐλευθερία στὸν ἑαυτό μας, μιὰ ἐλευθερία μεγαλύτερη ἀπὸ κείνη ποὺ μᾶς δόθηκε ποτέ· ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴν ἠθική, λοιπόν, καὶ ξαλάφρωμα μὲ γιορτές. (Προαισθήματα τοῦ μέλλοντος! Νὰ ἐγκωμιάζεις τὸ μέλλον κι ὄχι τὸ παρελθόν! Νὰ γράφεις ποιητικὰ τὸν μῦθο τοῦ μέλλοντος! Νὰ ζεῖς μέσα στὴν ἐλπίδα!) Μακάριες στιγμές! Κ' ὕστερα, ν' ἀφήνεις πάλι νὰ πέφτει ἡ αὐλαία καὶ νὰ κατευθύνεις τὶς σκέψεις σου εἰς σκοποὺς προσεχεῖς καὶ ὁριστικoύς!

Ἡ ἀνθρωπότητα πρέπει νὰ τοποθετεῖ τὸν σκοπὸ της πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτό της, ὄχι σ' ἓναν κόσμον πλάνης μὰ μέσα στὴν ἴδια τὴν συνέχεια τοῦ ἑαυτοῦ της.

Κάθε φορὰ ποὺ γεννιέται ἡ θ έ λ η σ η τ ο ὗ μ έ λ λ ο ν τ ο ς, τὸ νὰ προβλέπεις τὸ μεγάλον γεγονός αὐτό, νὰ τί σημαίνει διαίσθηση!

Μέσα στὴ φύση μας εἶναι τὸ νὰ δημιουργήσωμε ἓνα πλᾶσμα ἄνωτερο ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐμᾶς. Νὰ δημιουργοῦμε πᾶ-

ν ω ἄ π ὀ μ ᾶ ς! Αυτό 'ναι τὸ ἐνστικτο τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ἔργου. — Ὅπως κάθε θέληση ὑπονοεῖ ἓνα σκοπὸ, τὸ ἴδιο κι ὁ ἄ ν θ ρ ω π ο ς ὑ π ο ν ο ε ῖ ἓ ν α π λ ᾶ σ μ α, ποὺ δὲν ἀποτελεῖ (ἀκόμα) παρουσία, μὰ ποὺ παρουσιάζει τὸν σκοπὸ τῆς ὕπαρξής του. Αυτό συνιστᾷ τὴν ἐλευθερίαν κάθε θέλησης! Μέσα στὸν σκοπὸ βρίσκεται ἡ ἀγάπη, ἡ εὐλάβεια, τ' ὄραμα αὐτοῦ ποὺ εἶναι τέλειο, ἡ ἐπιθυμία.

46

Ἡ ἀπαίτησή μου: νὰ δημιουργῶ πλάσματα ποὺ εἶναι ὑψωμένα πάνω ἀπ' ὅλο τὸ εἶδος «ἄνθρωπος»: πρέπει νὰ θυσιάσω σ' αὐτὸν τὸν σκοπὸ καὶ τὸν ἑαυτό μου καὶ τὸν «πλησίον».

Ἡ ἠθικὴ ποὺ ἔχει κυριαρχήσει ὥς τώρα εἶχε τὰ ὅριά της στὸ εἶδος: ὅλες οἱ ἠθικὲς ἦσαν χρήσιμες μὲ τούτη δῶ τὴν ἔννοια: ὅτι σ τ ἡ ν ἄ ρ χ ἡ ἔδωσαν στὸ εἶδος μιὰν ἀπόλυτη σταθερότητα: ἀπὸ τὴν στιγμή ποὺ ἡ σταθερότητα αὕτη πραγματοποιήθηκε, ὁ σκοπὸς μπορεῖ νὰ τοποθετεῖ ψηλότερα.

Τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ κινήματα εἶναι ἀνάρμοστο: ἡ ἰσοπέδωση τῆς ἀνθρωπότητας, οἱ μεγάλες ἀνθρώπινες μυρμηκιές, κλπ.

Τὸ ἄλλο κίνημα, τὸ κίνημά μου, εἶναι, ἀντίθετα, ὁ τονισμὸς ὅλων τῶν ἀντιθέσεων κι ὅλων τῶν ἀβύσσων, ἡ κατάργηση τῆς ἰσότητος, ἡ δημιουργία παντοδύναμων ὄντων.

Αὐτὸ δῶ γεννᾷ τὸν τελευταῖο ἄνθρωπο, τὸ κίνημά μου γεννᾷ τὸν Ὑπεράνθρωπο. Ὁ σκοπὸς τοῦ δὲν εἶναι κ α θ ὁ λ ο υ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι τὸ τελευταῖο εἶδος θὰ ἔπρεπε νὰ κυριαρχήσει πάνω στὸ πρῶτο. Τὸ ἀντίθετο, μάλιστα: τὰ δυὸ εἶδη πρέπει νὰ συνυπάρξουν, — ὅσο γίνεται πιὸ ξεχωρισμένα: τὸ ἓ ν α ν ἄ μ ἡ ν ἄ σ χ ο λ ε ῖ τ α ι μ Ἓ τ ὸ ἄ λ λ ο, κ α τ ᾽ ἄ τ ὸ π α ρ ᾱ δ ε ι γ μ α τ ὶ ν ἐ π ι κ ο υ ρ ε ῖ ω ν Θ ε ῶ ν.

47

Ὁ ἀντίποδας τοῦ Ὑπεράνθρωπου εἶναι ὁ τ ε λ ε υ τ α ῖ ο ς ἄ ν θ ρ ω π ο ς: τοὺς δημιούργησα ταυτόχρονα.

48

Ὅσο περισσότερο ἐλεύθερο καὶ ἀποφασιστικὸ εἶναι τὸ ἄτομο, τόσο περισσότερες ἀ π α ι τ ῆ σ ε ι ς ἔχει ἡ ἀγάπη του: στὸ τέλος φτάνει στὸ σημεῖο νὰ λαχταρᾷ τὸν Ὑπεράνθρωπο, γιατί ὅλα τ' ἄλλα δὲν ἱ κ α ν ο π ο ῖ ο ὦ ν τὴν ἀγάπη του.

49

Ὁ Ὑπεράνθρωπος γεννιέται μεσόστρατα.

50

Ἡμουν ἀνήσυχος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους: ἐπιθυμοῦσα

νὰ ζῶ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ τίποτα δὲ μπορούσε νὰ μὲ ἱκανοποιήσει. Τότε κατάφυγα στὴ μοναξιά καὶ δημιούργησα τὸν Ὑπεράνθρωπο. Κι ὅταν τὸν δημιούργησα, ταχτοποίησα γύρω του τὶς πτυχὲς τοῦ μεγάλου παραπετάσματος τοῦ μέλλοντος κι ἄφησα νὰ λάμπει πάνω του ἡ λάμψη τοῦ Μεσημεριοῦ.

51

«Θέλουμε νὰ δημιουργήσουμε ἓνα πλάσμα», θέλουμε νὰ πάρουμε μέρος ὅλοι σ' αὐτό, θέλουμε νὰ τ' ἀγαπήσουμε, θέλουμε νὰ τὸ κλωσσήσουμε ὅλοι — καί, ἐξ αἰτίας τοῦ, νὰ τιμήσουμε καὶ νὰ ἐκτιμήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας.

Πρέπει νὰ ἔχουμε ἓναν σκοπό, ποὺ ἐξ αἰτίας του ν' ἀγαπήσουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μας! Ὅλοι οἱ ἄλλοι σκοποὶ ἀξίζουν νὰ καταστραφοῦν!

52

Οἱ πιὸ δυνατοὶ στὸ σῶμα καὶ στὴ νύχτῃ εἶναι οἱ καλύτεροι — ἓνα ἀξίωμα γιὰ τὸν Ζαρατούστρα. Τὸ νὰ ποριστεῖ ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἀνώτερη ἠθική, τῶν δημιουργῶν τὴν ἠθική, δηλαδή, — ὁ Ζαρατούστρα θέλει νὰ ξαναπλάσει τὸν ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα του — νὰ ποιά εἶναι ἡ εἰλικρίνειά του.

53

Ὁ Ζαρατούστρα παρουσιάζεται στὸν εἰμίμονα σὰν ἡ ἐνσάρκωση τῆς σκέψης του.

54

Ἦ! μοναξιά εἶναι ἀναγκαία γιὰ ἓνα διάστημα στὴν ὕπαρξη, γιὰ νὰ μεγεθυνθεῖ καὶ νὰ ἐμποτιστεῖ — γιὰ νὰ θεραπευθεῖ καὶ νὰ σκληρύνει.

Νέα μορφή κοινότητας: νὰ ἐπιβεβαιώνεται κατὰ τρόπο πολεμικό. Διαφορετικὰ τὸ πνεῦμα ἐξασθενεῖ. Ὅχι μόνον «κήπους» καὶ «φυγὴ μπροστὰ στὶς μάζες». Ὁ πόλεμος (μὰ χωρὶς μπαρούτι!) ἀνάμεσα σὲ διαφορετικὲς ιδέες καὶ στοὺς κυρίους τῶν ιδεῶν αὐτῶν!

Νέα εὐγένεια μὲ τὴν ἐπιλογή. Οἱ τελετὲς γιὰ τὴν ἵδρυση οἰκογενειῶν.

Νὰ διαιρεῖς διαφορετικὰ τὴ μέρα ἡ φυσικὴ ἀσκηση γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες τῆς ζωῆς. Ὁ ἀγώνας ὡς ἀξίωμα.

Ὁ σεξουαλικὸς ἔρωτας θεωρημένος σὰν ἀγώνας γιὰ τὸ ἀξίωμα ποὺ βρίσκεται μέσα στὸ γίγνεσθαι, μέσα σ' αὐτὸ ποὺ ἔρχεται. — Τὸ Κυριαρχεῖν ἔχει διδαχτεῖ κι ἀσκηθεῖ, τόσο ἡ σκληρότητα ὅσο κ' ἡ μαλακότητα. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ κυριαρχή-

πεις σὲ μιὰ κατάσταση, πρέπει νὰ ἐπιθυμήσεις μιὰν καινούργια κατάσταση.

Ν' ἀφήσεις νὰ διδαχτεῖς ἀπὸ τοὺς κακοὺς καὶ νὰ τοὺς δώσεις, καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμη, τὴν εὐκαιρία τῆς μάχης. Οἱ ἐκφυλισμένοι εἶναι χρήσιμοι. — Τὸ δικαίωμα στὴν π ο ι ν ῆ πρέπει νὰ συνίσταται σὲ τούτο δῶ: πῶς ὁ κακοποιὸς μπορεῖ νὰ χ ρ η σ ι-μ ο π ο ι ῇ θ ε ῖ σὰν πειραματόζωο (σ' ἓναν νέο τρόπο θρέψης): αὐτὸ ἐ ξ α γ ι ᾶ ζ ε ι τὴν ποινὴ πού μπορεῖ νὰ χ ρ η σ ι-μ ο π ο ι ῇ θ ε ῖ πᾶνω σὲ κάποιον, γιὰ τὸ μεγαλύτερο καλὸ αὐτοῦ πού πρέπει νὰ ῥθει.

Φυλάσσομε τὴν κοινότητά μας γιατί ἔναι τὸ γιοφύρι πού ὁδηγεῖ πρὸς τὸ καινούργιο ἰδανικὸ μ α ς γιὰ τὸ μέλλον. Γί' αὐτὸ ἐργαζόμαστε καὶ κάνουμε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐργάζονται.

55

Γιὰ νὰ βρεῖς τὸ μέτρο καὶ τὸ μέσον ὥστε νὰ ἐπιδιώξεις νὰ ξεπεραστεῖ ἡ ἀνθρωπότης: πρέπει νὰ βρεῖς τὸ ψηλότερο καὶ ρωμαλαιότερο εἶδος ἀνθρώπου! Νὰ παρουσιάζεις ἀδιάκοπα τὴν τάση πρὸς τὸ ἀνώτερο καὶ μέσα στὰ πιὸ μικρὰ π ρ α μ-μ α τ α· ἢ τελειότητα, ἢ ὠριμότητα, ἢ ἀνθηρὴ υἱεία, ἢ γλυκιὰ ἀκτινοβολία τῆς δύναμης. Νὰ ἐργάζεσαι σὰν καλλιτέχνης τὸ καθημερινὸ ἔργο σου, νὰ ὁδηγεῖς κάθε ἔργο σου ὡς τὴν τελειότητα. Νὰ εἶναι τίμιο τὸ κίνητρό σου, ὅπως ἀρμόζει στὸν δυνατὸ.

56

Ὅχι ἀνυπομονησία! Ὁ Ὑπεράνθρωπος εἶναι ὁ προσεχὴς βαθμὸς σας! Γί' αὐτό, γιὰ τοῦτον τὸν περιορισμό, χρειάζεται μέτρο κι ἀνδρισμός.

Νὰ ὑψώσεις τὸν ἄνθρωπο πᾶνω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, ὅπως ἔκαναν οἱ Ἕλληνες — ὄχι ἐνσαρκωμένα φαντάσματα. Πρέπει νὰ ἐξαλείψεις τὸ πνεῦμα τῆς ὑπεροχῆς πού συνδέεται μ' ἓναν ἀδύνατο καὶ νευρικὸ χαρακτήρα. Σκοπός: μεγαλύτερη ἀνάπτυξη ὅλου τοῦ σώματος κι ὄχι μόνον τοῦ ἐγκέφαλου.

57

«Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτι πού πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ»: — πρέπει νὰ κοιτάξεις τὸ βάδισμα: οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀξιοθαύμαστοι, χωρὶς διάση. — Πρόδρομοί μου: Ὁ Ἡράκειτος, ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Σπινόζα, ὁ Γκαίτε.

58

1. Δυσαρέσκεια μὲ τὸν ἑαυτὸ μας. Ἀντίδοτο κατὰ τῆς μετάνοιας. Ἡ μετάπλαση τῶν ἰδιοσυγκρασιῶν (μὲ ἀνόργανες οὐ-

σίες, λ.χ.). 'Η κ α λ ή θέληση πού υπάρχει στη δυσαρέσκεια αυτή. Νὰ περιμένεις τὴ δίψα σου καὶ νὰ τὴν ἀφήνεις νὰ γίνεται πλήρης, πρὶν θελήσεις ν' ἀνακαλύψεις τὴν πηγὴ τ ῆ ς.

2. Νὰ μεταποιεῖς τὸν θάνατο γιὰ νὰ τὸν κάνεις ἓνα μέσον νίκης καὶ θριάμβου.

3. 'Η ἀρρώστια· πῶς πρέπει νὰ φέρεται κανεὶς ἀπέναντί της. 'Η ἐλευθερία τοῦ θανάτου.

4. 'Ο σεξουαλικὸς ἔρωτας σὰ μέσο γιὰ νὰ πετύχουμε τὸ ἰ-δανικὸ (ὁ πόθος νὰ χαθοῦμε στὸ ἀντίθετό μας). 'Η ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού ὑποφέρει.

5. 'Η ἀναπαραγωγὴ σὰν ἡ ἱερώτερη πράξη σας. 'Εγκυμοσύνη· δημιουργία τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας πού, στὸ παδί, θέλουν νὰ χαροῦν τὴν ἐ ν ό τ ῆ τ ά τους καὶ νὰ ὑψώσουν ἓνα μνημεῖο στὴν κοινότητά τους.

6. 'Ο οἶχτος σὰν κίνδυνος. Νὰ δημιουργεῖς τὶς εὐκαιρίες γιὰ νὰ μπορεῖ ὁ καθένας νὰ βοηθᾷ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ νά 'ναι ἐλεύθερος νὰ δεχτεῖ νὰ τὸν βοηθήσουν.

7. 'Η ἐκπαίδευση πρὸς τὸ κ α κ ό, γιὰ νὰ διεγερθεῖ ὁ ἱ-δ ι ο ς του ὁ «δαίμονας».

8. 'Ο ἐ σ ω τ ε ρ ι κ ὸ ς πόλεμος, σὰν «ἐξέλιξη».

9. 'Η «συντήρηση τοῦ εἴδους» καὶ ἡ ἰδέα τῆς αἰώνιας 'Επιστροφῆς.

59

Κ ε φ α λ α ι ὡ δ ῆ ς ἀ ρ χ ή: νὰ φτάνεις, σὲ κάθε βαθμό, τὴν τελειότητα καὶ τὸ συναίσθημα τῆς εὐημερίας. Μὴν κάνεις πῆδημα.

Πρῶτα - πρῶτα ἡ νομοθεσία. Μετὰ ἡ ὑπόσχεση τοῦ 'Υπερανθρώπου, ἡ διδασκαλία τῆς αἰώνιας καὶ τρομαχτικῆς ἐπιστροφῆς. Τώρα εἶναι ὁ π ο φ ε ρ τ ῆ.

60

'Η ἴδια ἡ ζωὴ δημιούργησε αὐτὴ τὴ σκέψη, τὴν πιὸ δύσκολη γιὰ τὴ ζωή, — τὸ νὰ ξ ε π ε ρ ά σ ε ι τὸ ὑπέρτατο ἐμπόδιό της.

Πρέπει νὰ θελήσουμε ν' ἀφανιστοῦμε γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ξαναγίνουμε, — ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα ὡς τὴν ἄλλη. Μετάπλαση μέσα ἀπὸ χίλιες ψυχές — ἃς εἶναι αὐτὸ ἡ ζωὴ σου, ἃς εἶναι αὐτὸ ἡ μοῖρα σου! Καί, στὸ κάτω - κάτω τοῦ λογαριασμοῦ, νὰ θ ε - λ ή σ ε ι ς, μ ι ά φ ο ρ ά ν ά κ ό μ η, ὅ λ η αὐ τ ῆ τ ῆ σ ε ι ρ ά!

61

Τὸ νὰ μπορέσουμε νὰ ὑ π ο φ έ ρ ο υ μ ε τὴν ἀθανασία μας — θά 'ταν τὸ ἀνώτερο πρᾶμμα.

Ἡ στιγμή που συνέλαβα τὴν αἰώνια ἐπιστροφή, εἶναι ἀθάνατη. Καί, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς στιγμῆς, ὑποφέρω τὴν αἰώνιαν ἐπιστροφή.

Ἡ διδασκαλία τῆς αἰώνιας ἐπιστροφῆς εἶναι καταθλιπτική, σ' ἓνα πρῶτο βλέμμα, γιὰ τοὺς πιὸ εὐγενεῖς· εἶναι, φαινομενικά, τὸ μέσον τῆς ἐξόντωσής τους, — γιὰτὶ διατηρεῖ τὶς πιὸ μέτριες καὶ τὶς λιγώτερο βλαβερὲς φύσεις! «Πρέπει νὰ πνίξουμε αὐτὴ τὴ διδασκαλία καὶ νὰ σκοτώσουμε τὸν Ζαρατούστρα.»

Δισταγμὸς τῶν ὁπαδῶν. «Φτάσαμε κιόλας στὸ σημεῖο νὰ συμμορφωθοῦμε μ' αὐτὴ τὴ διδασκαλία, θὰ μᾶς χρησιμεύσει, ὅμως, ν' ἀφανίσουμε τὸ μεγάλο πλῆθος!»

Ὁ Ζαρατούστρα βάνει τὰ γέλια: «Πρέπει νὰ γίνετε τὸ σφυρί, σᾶς ἔδωσα τὸ σφυρί στὸ χέρι.»

Δὲ σᾶς μιλῶ ὅπως θὰ μίλεῦσα στὸν λαό. Γι' αὐτὸν ἔδω τὸ πρῶτο ποὺ ἔχει νὰ κάνει εἶναι νὰ περιφρονεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ καταστρέφεται, καὶ τὸ δεύτερο νὰ περιφρονεῖ καὶ νὰ καταστρέφει τὸν ἄλλο.

«Ἡ θέλησή μου νὰ κάνω τὸ καλὸ μὲ ἀναγκάζει νὰ σωπαίνω ὁλότελα. Μὰ ἡ θέλησή μου τοῦ Ὑπερανθρώπου μὲ προστάζει νὰ μιλῶ καί, μάλιστα, νὰ θυσιάζω τοὺς φίλους μου.»

«Θέλω νὰ διαπλάσσω καὶ νὰ μεταπλάσσω καὶ σᾶς καὶ μένα, διαφορετικὰ πῶς εἰς τὸ ὑποφέρω;»

Ἱστορία τοῦ ἀνώτερου ἀνθρώπου. Ἡ παίδευση τοῦ καλύτερου ἀνθρώπου εἶναι ἄπειρα πιὸ ὀδυνηρή. Ν' ἀποδείξεις μαθηματικὰ τὸ ἰδανικὸ τῶν ἀναγκαίων θυσιῶν στὸν Ζαρατούστρα. Τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ τόπου ποὺ γεννήθηκε, τῆς οἰκογένειάς του, τῆς πατρίδας του, τὸ νὰ ζεῖ κάτω ἀπὸ τὴν περιφρόνηση τῆς τρέχουσας ἠθικῆς. Τὸ μαρτύριο τῶν δοκμῶν καὶ τῶν περιφρονήσεων. Τὴν ἐγκατάλειψη ὅλων τῶν τέρψεων ποὺ θὰ τοῦ προσέφερε τὸ ἀρχαῖο ἰδανικὸ (τὶς νιώθουμε στὴ γλῶσσα μας, πότε σὰν ἐχθρική καὶ πότε σὰν παράξενη γεύση).

Τί·ταν αὐτὸ ποὺ ἔδωσε στὰ πράγματα ἓνα νόημα, μὲν ἄ-

ξία, μιὰ σημασία; Ἡ δημιουργικὴ καρδιά ποὺ ἐπιθυμοῦσε καὶ πού, μέσα στὴν ἐπιθυμία της, ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ. Δημιούργησε τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν πόνον. Θέλησεν ἐπίσης νὰ χορτασθῇ ἀπὸ πόνο. Πρέπει νὰ πάρουμε πάνω μας κάθε πόνο ποὺ πονέθηκε ποτὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κι ἀπὸ τὰ ζῶα, πρέπει νὰ δώσουμε στὸν πόνον αὐτὸ ἓναν χαρακτήρα καταφατικὸ καὶ νὰ ἔχουμε ἓναν σκοπὸν ποὺ νὰ τὸν δικαιοῦναι.

69

Κεφαλαιώδης ἀρχή: Ἔχουμε τὴ δύναμη νὰ ἐρμηνεύουμε τὸν πόνο σὰν εὐλογία, τὸ δηλητήριο σὰν τροφή. Ἡ θέληση τοῦ πόνου.

70

Τὸ ἥρωικὸ μεγαλεῖο, ἡ μόνη κατάσταση ἐκείνου ποὺ ἐτοιμάζει. (Ἐπιθυμία γιὰ μιὰν ἀπέλυτη διάκριση σὰν μέσο νὰ ὑπερέβουμε τὸν ἑαυτό μας.)

Δὲν πρέπει νὰ θέλουμε μιὰ μοναδικὴν κατάσταση, μὰ πρέπει νὰ θέλουμε νὰ γίνουμε περιοδικὰ ὅντα — ὅμοια μὲ τὴν ὕπαρξη.

Ἀδιαφορία ἀπόλυτη ἀντίκρου στὴ γνώμη τῶν ἄλλων (γιατὶ ξέρουμε τὰ μέτρα τους καὶ τὰ σταθμά τους), μ' ἂν τὴν θεωρήσει κανεὶς σὰν γνώμη ἀναφορικὰ μὲ τὴ γνώμη του, εἶναι ἀντικείμενο οἴχτου.

71

Οἱ ὁπαδοὶ πρέπει νὰ συγκεντρώνουν τρεῖς ιδιότητες: νὰ ᾖ φιλαλήθεις, νὰ θέλουν καὶ νὰ μποροῦν νὰ ᾖ μεταδοτικοί, νὰ κατέχουν τὴν ἴδια γνώση.

72

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀνωτέρων ἀνθρώπων, ἡ ἀπόγνωσή τους κι ὁ μαρασμός τους (διάφορα παραδείγματα, νὰ σημειωθεῖ ὁ Dying, ποὺ τὸν ἔβλαψε ἡ ἀπομόνωση). Γενικά, ἡ μοῖρα τῶν ἀνώτερων ἀνθρώπων στὴν ἐποχή μας, ὁ τρόπος ποὺ φαίνονται νὰ ᾖ καταδικασμένοι σ' ἐξαφάνιση: σὰν μιὰ μεγάλη κραυγὴ ἀπελπισίας φτάνει στ' αὐτὴ τοῦ Ζαρατούστρα. Ὅλες οἱ μορφὲς τοῦ τρελλοῦ ἐκφύλισμοῦ τῶν ἀνώτερων φύσεων (ὁ νιχιλισμὸς λόγου χάριν) τὸν πλησιάζουν.

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΑΝΩΤΕΡΟΙ ΠΟΥ ΣΤΗΝ ΑΠΟΓΝΩΣΗ ΤΟΥΣ ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

Ἀναχωρητικὸς πειρασμὸς πρόωρος, — μὲ τὴν ἐπὶ κλήση πρὸς τὸν οἶκτον.

1. Ὁ ἀνήσυχος, ὁ ἀλήτης, ὁ ταξιδιώτης, ποὺ ξέμαθε ν' ἀγαπᾷ τὸ λαό του, γιὰτὶ ἀγαπᾷ πολὺ τοὺς λαούς, — ὁ καλὸς Εὐρωπαῖος.

2. Ὁ σκοτεινὸς καὶ φιλόδοξος γιὸς τοῦ λαοῦ, ἄγριος, μονήρης, ἔτοιμος γιὰ ἔλα, ποὺ ἐκλέγει τὴ μοναξιὰ γιὰ νὰ μὴ γίνεи καταστροφέας, — προσφέρεται σὰν ὄργανο.

3. Ὁ ἀσκημότερος ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ στολίζεται (ἱστορικὸ νόημα) καὶ ποὺ ζητᾷ ἀδιάκοπα ἓνα καινούργιο ροῦχο: θέλει νὰ κάνει ὑποφερτὴ τὴ θέα του καὶ καταντᾷ νὰ πάει στὴ μοναξιὰ γιὰ νὰ μὴ τὸν βλέπουν — ντρέπεται.

4. Ὁ λάτρης τῶν γεγονότων («ὁ ἐγκέφαλος τῆς βδέλλας»), ἡ πιὸ λεπτὴ διανοητικὴ συνείδηση, ποὺ βασανίζεται ἀπὸ μιὰν ὑπερβολικὰ κακὴ συνείδηση, — θέλει νὰ ξεφορτωθεῖ τὸν ἑαυτό του.

5. Ὁ ποιητής, ποὺ κατὰ βάθος λαχταρᾷ μιὰν ἄγρια ἐλευθερίαν. Ἐκλέγει τὴ μοναξιὰ καὶ τὴν αὐστηρότητα τῆς Γνώσης.

6. Ὁ ἐφευρέτης νέων μεθυστικῶν φαρμάκων, ὁ μουσικός, ποὺ καταλήγει νὰ πέσει στὰ πόδια μιᾶς καρδίας ποὺ αἰμάσσει γιὰ νὰ φωνάξει: «Μὴν ἔρχεστε σὲ μένα, σ' αὐτὸν ἐδῶ θέλω νὰ σᾶς ὁδηγήσω.»

Οἱ πιὸ νηφάλιοι ἄνθρωποι ποὺ νιώθουνε τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μέθης, ἀλλὰ ποὺ δὲ μποροῦν νὰ τὴν ἱκανοποιήσουν. Αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ξεπεράσει τὴν ὑπερβολικὴ νηφαλιότητα.

7. Ἡ ἰδιοφυΐα (θεωρημένη σὰν παροξυσμὸς τρέλλας), ποὺ εἶναι παγερὴ γιὰτὶ τῆς λείπει ἡ ἀγάπη. «Δὲν εἶμαι οὔτε μεγαλοφυΐα οὔτε Θεός.» Μεγάλῃ τρυφερότητα: «Πρέπει νὰ τὸν ἀγαποῦμε περισσότερο.»

8. Ὁ πλούσιος ποὺ τὰ ἔδωσεν ὅλα καὶ ποὺ ρωτᾷ τὸν καθένα: «Ὑπάρχει ἀφθονία σὲ σένα; Δώσε μου τὸ μερίδιό μου!» — ὁ πλούσιος ζητιάνος.

9. Οἱ βασιλιάδες ποὺ ἀρνοῦνται νὰ βασιλέψουν! «Γυρεύουμε αὐτὸν ποὺ εἶναι πιὸ ἄξιος νὰ βασιλεύει!» — Κατὰ «τῆς ἰσότητος»: ὁ μεγάλος ἄνθρωπος λείπει κ' ἐπομένως κ' ἡ εὐσέβεια.

10. Ὁ ἡθοποιὸς τῆς εὐτυχίας.

11. Ὁ ἀπαισιόδοξος προφήτης, ποὺ μυρίζεται παντοῦ τὴν κούραση.

12. Ὁ τρελλὸς τῆς μεγάλης πολιτείας.

13. Ὁ νεαρὸς δουλήσιος.

14. Ἡ γυναικα (ποὺ γυρεύει τὸν άντρα).

15. Ὁ εργάτης κι ὁ άρριδίσιος, φθονεροί καὶ κάτισχνοι.

16. Οἱ καλοί.

17. Οἱ εὐσεβεῖς.

18. Οἱ άγιοι ποὺ γιορτάζουν τὸν έαυτό τους καὶ ἡ τρέλλα τους (καὶ τῶν καλῶν καὶ τῶν εὐσεβῶν μαζί): «γιατὶ τὸν Θεό, δηλαδή: «γιατὶ τὸ Ἐγώ».

74

«Σᾶς έδωσα τὴν πιὸ δαιδιά σκέψη: ἴσως κάνει τὴν άνθρωπότητα νὰ καταιστραφεῖ, ἴσως κ' ἡ τελευταία αὐτὴ νὰ ὑφωθεῖ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ στοιχεῖα ποὺ ξεπεράστηκαν, τὰ έχθρικά πρὸς τὴν ζωὴ, έχουν εκλείψει.» — «Δέν πρέπει νὰ τὰ ἔχετε μὲ τὴ ζωὴ, μὰ μὲ τὸν έαυτό σας!» — Ὁρισμός τοῦ ανώτερου ανθρώπου καὶ σὰν δημιουργοῦ. Ὁργάνωση τῶν ανώτερων ανθρώπων, εκπαίδευση αὐτῶν ποὺ θὰ βασιλέψουν μιὰ μέρα. «Ἡ ὑπεροχὴ σας πρέπει νὰ χαίρεται τὸν έαυτό της κυριαρχώντας καὶ πλάθοντας.» — «Ὅχι μόνον ὁ άνθρωπος, μ' ακόμη κι ὁ Ὑπεράνθρωπος έπανερχονται αἰώνια.»

75

Ὁ τυπικός πόνος τοῦ μεταρρυθμιστῆ καθὼς κ' οἱ παρηγοριές του. Οἱ έφτά μοναξιές.

Εἶναι σάμπως πάνω ἀπὸ τοὺς καιρούς: τὸ ὕφος του τὸν φέρνει σὲ σχέσεις μὲ τοὺς έρημίτες καὶ τοὺς παραγνωρισμένους δλων τῶν εποχῶν.

Μόνο μὲ τὸ μέσον τῆς όμορφιάς του προστατεύεται ακόμη.

Ἀποθέτει τὸ χέρι του πάνω στὴν χιλιετηρίδα ποὺ θὰ ῥθει.

Ἡ άγάπη του μεγαλώνει μὲ τὴν άδυναμία του νὰ κάνει τὸ καλὸ μέσφ αὐτῆς τῆς άγάπης.

76

Ἡ κατάσταση τοῦ πνεύματος τοῦ Ζαρατούστρα δέν εἶναι ἡ τρελλὴ ανυπομονησία γιατὶ τὸν Ὑπεράνθρωπο. Εἶναι ήρεμος, μπορεῖ νὰ περιμένει. Μὰ κάθε πράξη έχει πάρει ἕνα νόημα, ὄντας ὁ δρόμος καὶ τὸ μέσον γιατὶ νὰ καταλήξει εκεί. Ἡ πράξη αὐτὴ πρέπει νὰ ἔναι καλὰ καμωμένη, κατὰ τρόπο τέλειο.

Ἡρεμία τοῦ μεγάλου ποταμοῦ! Ἀγιοποίηση καὶ τοῦ πιὸ μικροῦ πράγματος! Ὅλες οἱ ανησυχίες, ὅλες οἱ δίαιες έπιθυμίες, ὅλες οἱ άηδίες. πρέπει νὰ εκτεθοῦν στὸ τρίτο μέρος καὶ νὰ ξεπεραστοῦν!

Ἡ έπιείκεια, ἡ εὖνοια κτλ. στὸ πρῶτο καὶ στὸ δεύτερο μέρος — σὰν δείγμα τῆς δύναμης ποὺ δέν εἶναι ακόμη βέβαιη γιατὶ τὸν έαυτό της!

Μὲ τὴν ἱαση τοῦ Ζαρατούστρα, ὁ αὐτοκράτορας ὀρθώνεται ἀμείλικτος, γιομάτος καλωσύνη. Ὅταν ὑπάρχει ἡ ἱκανότητα πρὸς δημιουργίαν, ἡ καλωσύνη καὶ ἡ σοφία, ἡ ἄδυσσος ἐξοντώνεται.

Τὸ φῶς, ἡ γαλήνη, ὅχι ὑπερτονισμένη ἐπιθυμία, ἡ εὐτυχία μέσα στὴν καλοχρησιμοποίημένη στιγμή, αἰωνισμένη!

77

Ζαρατούστρα III: «Κι ὁ ἴδιος ἐγὼ εἶμαι εὐτυχισμένος.» — Ἀφοῦ πιά ἔχει ἐγκάταλείψει τοὺς ἀνθρώπους ἐπιστρέφει στὸν ἑαυτό του. Εἶναι σὰν ἓνα σύννεφο ποὺ διαλύεται γύρω του. Ὁ τύπος τῆς ζωῆς, ὅπως θὰ τὸν πραγματοποιήσῃ ὁ Ὑπεράνθρωπος: ἓνας ἐπικούρειος Θεός.

Ἕνας θεῖος πόνος, αὐτὸ εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ τρίτου Ζαρατούστρα.

Ἡ ἀνθρώπινη κατάσταση τοῦ νομοθέτη δὲν ἀναφέρεται παρὰ σὰν παράδειγμα.

Ἡ δίαιτη ἀγάπη του γιὰ τοὺς φίλους του τοῦ φαίνεται σὰν ἀρρώστια, — εἶναι πάλι ἥρεμος.

Ὅταν φτάνουν οἱ ἐπισκέπτες του, τὸ σκάζει κρυφά.

78

Στὸ τέταρτο μέρος εἶναι ἀναγκαῖο νὰ πῶ γιὰ ποιό λόγο ἀκριδῶς ἔρχεται τώρα ἡ ὥρα τοῦ Μεγάλου Μεσημεριοῦ. Πρόκειται, λοιπόν, νὰ κάνω μιὰ περιγραφή τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ νὰ δίδεται ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες τοῦ Ζαρατούστρα, μὰ ποὺ νὰ ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ζαρατούστρα.

Στὸ τέταρτο μέρος, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ πῶ ἀκριδῶς γιὰ ποιό λόγο «ὁ λαὸς τῶν ἐκλεκτῶν» ἔπρεπε νὰ δημιουργηθεῖ πρῶτα — εἶναι οἱ ἀνώτερες φύσεις, εὐπρόσδεχτες, σ' ἀντίθεση πρὸς τὶς μὴ εὐπρόσδεχτες φύσεις (χαρακτηρισμένες ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες): μόνο σ' αὐτοὺς μπορεῖ ν' ἀνακοινώσει ὁ Ζαρατούστρα τὰ τελευταῖα προβλήματα, μόνον αὐτῶν μπορεῖ νὰ ἐπικαλεστεῖ τὴ δραστηριότητα πρὸς ὄφελος τῶν θεωριῶν του (εἶναι ἀρκετὰ δυνατοί, ἀρκετὰ ὑγιεῖς, ἀρκετὰ σκληροὶ καί, πρὶν ἀπ' ὅλα, ἀρκετὰ εὐγενεῖς!), μπορεῖ νὰ τοὺς δώσει τὸ σφυρὶ ποὺ θὰ βασιλέφει στὴ γῆ.

79

Ἡ ἀρμονία τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ Ἐραστή, τοῦ Σοφοῦ μέσα στὴ δύναμη.

«Μόνον ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ ᾿ναι δίκαιη» — (ἡ ἀγάπη ποὺ δημιουργεῖ, ποὺ λ η σ μ ο ν ε ῖ τὸν ἑαυτό της μέσα στὸ ἔργο της).

Ὁ Ζαρατούστρα δὲ μπορεῖ νὰ κάμει κανέναν εὐτυχισμένο παρὰ μόνο ἀφοῦ ἐγκαθιδρυθεῖ ἡ ἱεραρχία. Αὐτὸ βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς διδασκαλίας του.

Ἡ ἱεραρχία, ἐφαρμοσμένη σ' ἓνα σύστημα διακυβερνήσεως τῆς γῆς: οἱ κύριοι τῆς γῆς, δὲν εἶναι, στὸ κάτω-κάτω τοῦ λογαριασμοῦ, παρὰ μιὰ νέα κυρίαρχος τάξη. Ἀπὸ τὴν τάξη αὕτῃ γεννιέται ἓνας Θεὸς ἐπικούρειος, ὁ Ὑπεράνθρωπος, ὁ μεταμορφωτῆς τῆς ὕπαρξης.

Ἡ ὑπερανθρώπινη σύλληψη τῆς ὕπαρξης. Διόνυσος.

Νὰ ἐπιστρέψει, γιομάτος ἀγάπη, ἀπ' αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀπομάκρυνση, στὰ πιὸ μικρὰ καὶ στὰ πιὸ ταπεινά, — ὁ Ζαρατούστρα, εὐλογώντας ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του καὶ νὰ εὐλογεῖ πεθαίνοντας.

Πρέπει νὰ πάψουμε νὰ εἴμαστε ἄνθρωποι ποὺ παρακαλοῦν, γιὰ νὰ γίνουμε ἄνθρωποι ποὺ εὐλογοῦν!

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Γ'

ΕΞΗ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΜΟΥ

Δόντια γερά, γερό στομάχι νὰ ἔχεις —
αὐτὸ εὖχομαι γιὰ σένα!
Κι ἂν τὸ βιβλίο μου ἀρχίνισες ν' ἀντέχεις,
θ' ἀντέξεις, χωρὶς ἄλλο, πιά, καὶ μένα!

Ο ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΟΣ

Κρώζει ἢ κουρούνα βραχνά
καὶ πρὸς τὴν πόλιν φτεροκοπώντας τρέχει:
χιόνι θὰ πέσει γοργά, —
εὐτυχῆς ποὺ ἀκόμα πατρίδα ἔχει!

Τώρα στέκεις ἀλύγι-
στος, καὶ πίσω σου, ἄχ, πόση ὥρα δὲν κοιτάζεις!
Γιατί, ὦ τρελλέ, ἔχεις φύγει
στὸν κόσμον, μὲ τὸν χειμῶνα αὐτόν, μ' αὐτὸ τὸ ἀγιάζι;

Μιὰ πόρτα ὁ κόσμος, σὲ μέρη
χίλια ποὺ βγάζει, ἄλλ' ἔρημα κρύα καὶ βουδά.
Ὅποιος τὴν ἔχασε, ὅ,τι ἔχασες, δὲν ξέρει
νὰ σταθεῖ πουθενά.

Τώρα στέκεις χλωμός,
σ' ὁδοιπορία χειμερινή, καταραμένη,
κ' εἶσαι ὁμοῖος ὁ καπνός,
π' οὐρανοὺς κρύους ζητώντας, ἀνεβαίνει.

Πέτα, πουλί, καὶ πές
τὸ ἄσμα σου σὰν πουλὶ στὴν ἐρημιὰ ποὺ μένει! —
Μέσα σὲ πάγο, μὲς
σὲ χλεύη, τὴν καρδιά σου κρύψε, ἄφρονα, τῇ ματωμένη!
Κρώζει ἡ κουρούνα βραχνὰ
καὶ πρὸς τὴν πόλη φτεροκοπώντας τρέχει:
χιόνι θὰ πέσει γοργά, —
κι' ἀλλοίμονό του πατρίδα ποὺ δὲν ἔχει!

ΒΕΝΕΤΙΑ

Στὸ γιοφύρι στεκόμουν,
τώρα στερνά, μὲς στὴ μελαψὴ νύχτα.
Ἕνα τραγούδι ἐρχότανε μακρυάθε:
χρυσὲς σταγόνες κυλοῦσαν
στὴ ριγιλὴ ἐπιφάνεια πάνω.
Γόνδολες, φῶτα, μουσικὴ —
μὲς στὸ λυκόφως πλέανε μεθυσμένα...

Ἕνα κιθάρισμα ἡ ψυχὴ μου,
συγκινημένη ἀόρατα, κρυφά,
ἓνα τραγούδι γονδαλιέρη τραγουδοῦσε
ριγώντας στὴν πολύμορφη μπροστὰ
εὐτυχία. — Νὰ τὴν ἀκοῦσαν τάχα;

ΤΩ ΑΓΝΩΣΤΩ ΘΕΩ

Ἀκόμη μιὰ φορὰ πρὶν μακρυὰ φύγω
καὶ πιὸ μακρυὰ τὰ βλέμματά μου στείλω,
τὰ χέρια μου, ὁλομόναχος, ὑψώνω
σὲ Σέ, σ' αὐτὸν ποὺ καταφεύγω,
ποὺ στ' ἄδυτα τῶν ἀδύτων τῆς καρδιάς μου,
ἐπίσημα δωμοὺς τοῦ ἔχω ἀφιερώσει,
πάντα, γιὰ πάντα,
νὰ μὲ καλεῖ πάλι καὶ πάλιν ἡ φωνὴ Σου.
Καί, πάνω τους, ὁ λόγος: Τ ῶ ἄ γ ν ὡ σ τ ῶ Θ ε ῶ,
πυρώνει βαθυχαραγμένος.

Τοῦ ἀνήκω, ὦν καὶ σ' ἀνόσιον ὄχλον
ἀνάμεσα ἔμεινα ὥς τὴν ὥρα τούτη:
Τοῦ ἀνήκω — κ' αἰσθάνομαι τὰ βρόχια
ποὺ μὲ σέρνουνε χάμω, στὸν ἀγῶνα,

καὶ ποὺ νὰ τὸν ὑπηρετήσω μ' ἀναγκάζουν
κι ὅταν νὰ φύγω ἀκόμη θὰ μπορούσα.
Θέλω, ἄγνωστε, νὰ Σὲ γνωρίσω,
Ἐσέ, ποὺ βαθιὰ ψαύεις τὴν ψυχὴ μου,
Ἐσέ, ποὺ ὡς θύελλα ἀναστατώνεις τὴ ζωὴ μου,
ὦ Ἀσύλληπτε, ὦ συγγενικὲς μου,
νὰ Σὲ γνωρίσω θέλω καὶ νὰ Σὲ λατρεύω.

ΠΡΟΣ ΝΕΕΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ

Πρὸς τὰ ἐκεῖ — θ έ λ ω· καὶ σὲ σένα πιά
ἀφήνομαι καὶ στὸ κουπί μου. Ὡς πέρα
ἢ θάλασσα εἶναι ἐλεύθερη, ἢ γαλέρα
μου γενοδέζικη μὲς στὸ γαλάζιο ὄρμα.

Νέα καὶ πιὸ νέα ὅλα μαρμαίρουνε. Πλαγιάζει
τὸ Μεσημέρι στὸν χῶρο καὶ στὸν χρόνο —:
τὸ μάτι σου, ὦ τὸ μάτι σου, αὐτὸ μόνο,
ὦ Ἄπειρο, πελώριο μὲ κοιτάζει!

ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Ἐφτασε τὸ φθινόπωρο: πάλι τὴν καρδιά σου
θὰ ραγίσει! Πέταξε, φύγε!
Στὸ βουνὸ σέρνεται ὁ ἥλιος
κι ἀνεβαίνει, ἀνεβαίνει,
καὶ σὲ κάθε του δῆμα ξαπιοσταίνει.

Γιατί μαράθηκε ἔτσι ὁ κόσμος;
Σὲ νήματα πολυτεντωμένα παίζει
ὁ ἄνεμος τὸ τραγούδι του.
Πέταξε ἡ ἐλπίδα —
καὶ πίσω της τρέχει τὸ παράπονό του.

Ἐφτασε τὸ φθινόπωρο: πάλι τὴν καρδιά σου
θὰ ραγίσει! Πέταξε, φύγε!
ὦ καρπὲ τοῦ δέντρου,
τρέμεις, πέφτεις;
Ποιό μυστικὸ νὰ σοῦ εἶπε
ἡ νύχτα,
καὶ παγωμένη φρίκη τίς παρειές σου
τίς πορφυρὲς σκεπάζει; —
Δὲν ἀποκρίνεσαι, σωπαίνεις;
Ποιὸς μιλά ἀκόμη;

Ἐφτασε τὸ φθινόπωρο: πάλι τὴν καρδιά σου
θὰ ραγίσει! Πέταξε, φύγε!

«ὦραϊο δὲν εἶμαι,
λέει τὸ ἀστρολούλουδο,
ἀλλ' ἀγαπῶ τοὺς ἀνθρώπους,
παρηγορῶ τοὺς ἀνθρώπους —,
θὰ βλέπουν ἀκόμη λουλούδια,
θὰ σκύδουνε πάνωθ' ἐμou,
ὦχ, καὶ θὰ μὲ σπάζουν —
στὸ μάτι τους θὰ λάμπει
ἡ ἀνάμνηση,
μιὰ ἀνάμνηση γιὰ κάτι
πιο ὁμορφο ἀπὸ μένα:
κ' ἐγὼ θὰ βλέπω, θὰ τὸ βλέπω —
καὶ θὰ πεθαίνω!»

Ἐφτασε τὸ φθινόπωρο: πάλι τὴν καρδιά σου
θὰ ραγίσει! Πέταξε, φύγε!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ Nietzsche	Σελ
Πρόλογος τοῦ Ζαρατούστρα	7
Οἱ λόγοι τοῦ Ζαρατούστρα:	
Γιὰ τὶς μεταμορφώσεις	23
Γιὰ τὶς ἔδρες τῆς ἀρετῆς	25
Γιὰ τοὺς ὀραματιστὲς τοῦ ἄλλου κόσμου	27
Γιὰ τοὺς περιφρονητὲς τοῦ κορμιοῦ	29
Γιὰ τὶς χαρὲς καὶ γιὰ τὰ πάθη	31
Γιὰ τὸν χλωμὸ ἐγκληματία	33
Γιὰ τὴν ἀνάγνωση καὶ γιὰ τὴν γραφὴν	35
Γιὰ τὸ δέντρο τοῦ βουνοῦ	36
Γιὰ τοὺς ἱεροκήρυκες τοῦ θανάτου	38
Γιὰ τὸν πόλεμο καὶ γιὰ τοὺς πολεμιστὲς	40
Γιὰ τὸ νέο εἶδωλό	42
Γιὰ τὶς μυῖγες τῆς ἀγορᾶς	44
Γιὰ τὴν ἀγνόητα	47
Γιὰ τὸν φίλο	48
Γιὰ τοὺς χίλιους σκοποὺς καὶ γιὰ τὸν ἕνα	49
Γιὰ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον	51
Γιὰ τὸν δρόμο τοῦ δημιουργοῦ	53
Γιὰ τὴ γριά καὶ τὴ νέα γυναικοῦλα	55
Γιὰ τὸ δάγκωμα τῆς ὀχιάς	57
Γιὰ τὸ παιδί καὶ γιὰ τὸ γάμο	58
Γιὰ τὸν ἠθελημένο θάνατο	60
Γιὰ τὴν δωρίζουσα ἀρετὴ	62

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΜΕΡΟΣ

Τὸ παιδί μὲ τὸν καθρέπτη	69
Στὰ νησιὰ τῶν Μακάρων	71
Γιὰ τοὺς συμπονετικούς	73
Γιὰ τοὺς ἱερεῖς	76
Γιὰ τοὺς ἐνόρετους	78
Γιὰ τὸ σκυλολόϊ	81
Γιὰ τὶς ἀρόχνες	83

Γιὰ τοὺς φημισμένους σοφοὺς	86
Τὸ νυχτερινὸ τραγούδι	88
Τὸ τραγούδι τοῦ χοροῦ	90
Τὸ τραγούδι τοῦ τάφου	92
Γιὰ τὴν νίκη ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας	95
Γιὰ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς	97
Γιὰ τὴν πολιτισμένη χώρα	100
Γιὰ τὴν ἀμωμη γνώση	102
Γιὰ τοὺς σοφοὺς	104
Γιὰ τοὺς ποιητὲς	106
Γιὰ τὰ μεγάλα γεγονότα	109
Ὁ μάντης	112
Γιὰ τὴ λύτρωση	115
Γιὰ τὴν ἀνθρώπινη σωφροσύνη	119
Ἡ σιωπηλότερη ὥρα	122

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Ὁ ὁδοιπóρος	127
Γιὰ τὸ δράμα καὶ γιὰ τὸ αἴνιγμα	129
Γιὰ τὴν ἀκούσια εὐδαιμονία	134
Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου	137
Γιὰ τὴν ἀρετὴ ποὺ μικραίνει	139
Στὸ ὄρος τῶν ἐλαίων	144
Γιὰ τὸ πέρασμα	147
Γιὰ τοὺς λιποτάχτες	149
Ὁ γυρισμὸς	153
Γιὰ τὰ τρία κακὰ	156
Γιὰ τὸ πνεῦμα τῆς βαρύτητας	160
Γιὰ τὶς παλιὲς καὶ τὶς νέες πλάνες	164
Ὁ ἀναφρωνύων	181
Γιὰ τὴ μεγάλη ἐπιθυμία	187
Τὸ ἄλλο τραγούδι τοῦ χοροῦ	189
Οἱ ἑπτὰ σφραγίδες	193

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ

Ἡ προσφορὰ τοῦ μελιού	199
Ἡ κραυγὴ τῆς ἀπελπισίας	202
Συνομιλία μὲ τοὺς βασιλιάδες	205
Ἡ βδέλλα	208
Ὁ μάγος	211
Ἐκτὸς ὑπηρεσίας	217
Ὁ ἀσκημότερος ἄνθρωπος	221
Ὁ ἐθελοντὴς ζητιάνος	225

Ὁ Ἰσκιος	229
Μεσημέρι	232
Ὁ χαιρετισμὸς	235
Ὁ μυστικὸς δεῖπνος	239
Γιὰ τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο	241
Τὸ τραγούδι τῆς μελαγχολίας	250
Γιὰ τὴν ἐπιστήμη	255
Ἀνάμεσα στὶς θυγατέρες τῆς ἐρήμου	257
Τὸ ξύπνημα	263
Ἡ ἐορτὴ τοῦ γαϊδάρου	265
Τὸ μεθυσμένο τραγούδι	269
Τὸ σημάδι	275

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄

Ἀποσπάσματα ἀπὸ ἄσματα τοῦ «Ζαρατούστρα»	279
--	-----

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β΄

82 σημειώσεις ἀπὸ τὰ Κατάλοιπα τοῦ Nietzsche	290
--	-----

ΕΠΙΜΕΤΡΟ Γ΄

Ἐξη ποιήματα τοῦ Nietzsche	308
----------------------------	-----

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΥ ΝΙΤΣΕ «ΕΤΣΙ
ΜΙΛΗΣΕΝ Ο ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ», ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΟ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΗ ΔΙΚΤΑΙΟ, ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΓΙΑ ΛΟ-
ΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΥ ΚΑΛ-
ΦΑΚΗ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» ΜΟΥ-
ΛΑΓΙΑΝΝΗ — ΚΑΖΟΥΡΗ (Ὁδὸς Αἰόλου 70, Στὰ
Δημητρακοπούλου) ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ ΤΟΥ 1958.

